

5421

Shri Raghunatha Temple MSS. Library,
JAMMU

No. ५४२१-घ

Title ब्रह्मवैवर्त पुराणम्

Author +

Extent ४४८ Age +

Subject संपूर्णम्

नं० ५७२ क-२

ब्रह्मवैवर्त पुराण २

४४ टी पत्रिका

5421 ✓

F. = 449. ✓

Complete.

नं० ५४२९-घ ✓
नं० ५४२९-घ
ब्रह्मवैवर्तपुराणम् (पुराणेतिहासादि)
पत्राणि ४४-घ (सम्पूर्णम्)

वृ-वै.
क-खं.

ॐ श्रीगणेशाय नमः ॐ नारद उवाच ॐ श्रुतेषु
यमनोवसन्तु सखि देमनो हरं वसुगोवदनां
भोजान्परमाद्भुतमेव च ततस्तद्वचनात्तूणि समा
गन्तव्यं तिकं श्रुतेषु कति खण्डेषु सथा ख
एतन्परं परं ततो गणयतेः खण्डमात्रं भव
खण्डने न मे तमं मनो लो ले वि शिष्टं श्रोतुमि
च्छति श्रीकृष्ण जन्मखण्डे च जन्मादिखण्डे न
गां प्रदीप्य सर्वतत्त्वानो कर्म च हरिभक्तिदं स
द्यौ वै राग्यजनने भव रोग निरुक्तजनं कारणं सु
क्तिबीजानो भवाधिनारणं परम् कर्मोपभोग
रोगाणां खण्डने चरसायने श्रीकृष्ण चरण
भोजनमिषोपानकारणं जीवने वैष्णवानो
च जगतां पावनं परम् वद विस्तार्य मां भक्तेशि
ष्यं च शरणं गतम् केन वा प्रार्थितः कृष्ण श्रा
जगाम महीतलम् सर्वो प्रोच कववेशः परि
पूर्णतमः स्वयम् पुगे ऊव ऊतो हेनोः ऊव वा
विर्वभूव ह वसुदेवो स जनको को वा का वाच
देवकी वद कस्य जले जन्म मायया स्पृष्टं देवतं
किं च कार समागत्य केन त्रयेण वा हरिः जगाम

गोकुलकंसभयेनसूतिकाग्रहात् कथंकंसात्की
 दत्तत्पादशेषासभयेमुने हरिर्वागोपवेशेनगोकु
 लेकिंवकारह ऊत्रगोपोगनासार्थंविजहारजगत्प
 तिः कावागोपोगनाः केवागोपानोबालरूपिणः
 कावायशोदाकोनेदकिंवापुरायेवकारह कथंरा
 यापुरायवतीदेवीगोलोकवासिनी ब्रजेवाभ्रजकन्या
 नोबभूवप्रेयसीभूवसीहरेः कथंगोप्याउगराथ्यंस
 प्रापुरीश्वरमयरम् कथंताञ्चपरित्यज्यजगाममपु
 रोपुरीम् भागवतरणं कृत्वा किंविधायजगामसः
 कथयस्वमहाभागपुण्यप्रवणकीर्तने सुउल्लभां
 हरिकथातारिणीभवतारणे निषेकभोगनिग
 उक्तेशब्देदनकर्तरी पापेयनानोदहनेजलदग्नि
 शिवामिव पुंसोपुनवतोकोटिजन्मकिल्विषना
 शिनी मुक्तिकर्णसुधारम्याशोकसागरनाशिनी
 महोभक्तायशिष्यायज्ञानंदेहि कृत्यानिये तपोव्र
 तमहादानेष्टघ्नीतीर्थादिदर्शनात् कृतिपादाद
 नशनाब्रतदेवावेनादपि दीक्षयासर्वयज्ञेषुयत्क
 लेलभतेनरः सोऽशीज्ञानदानसकलानाहंति
 तत्फलम् पित्राहेप्रेषितोज्ञानदानायतवसेनिधिं
 सुधासमुद्रं संप्राप्यनकोवात्पपातमिच्छति श्री-

ब्र-वे.
क-व.
१

नारायण उवाच मया ज्ञातो सिधयस्त्वे पुण्यराशि
पुमूर्तिमान् जनानां च दयै सद्यः स्वयं केवलेनैव
करोषि ब्रह्मसंलोकान विन्ने कुलपावन शिष्ये क
लत्रे कन्यायोदौहित्रे बांधवेषु पुत्रेषु च वचसि
प्रेतापेयशसि सिधाम् बुद्धौ वा विल विद्यायां ज्ञा
यते हृदये नृणाम् जीवे सक्तो सिधुर्जस्त्वे सुहृदं
क्ती गदाभूतः पुना सिधादरन सा सर्वा धारा वसे
य गाम् पुना सि लोकान् सर्वान् सस्ये विग्रह दर्शनात्
समेगला हरिकथा तानकः श्रोतुमिच्छति यत्र क
था कथाः संति तत्रैव सर्वदेवताः ऋषयो मुनयः
श्रैव तीर्थानि निखिलानि च कथाः कृता कथ्यन्ते
ते यानि संतो निरायदः भवन्ति तानि तीर्थानि येषु
कथा कथाः सुभाः सयः कृष्णारथारक्ताः स्वस
पुंसां शान्तं कुलम् समुहं नृपकनवन्तं पुनाति निखि
लं कुलम् प्रष्टात प्रष्टा मात्रेण पुनाति कुलमात्म
नः श्रोत्रं च वणमात्रेण स्वकुलं संस्ववान् यवान्
शतजन्मेतः पुरतो जन्मेदं भारते लभेत् करोति स
फलं जन्म कृतैतानि च भारते नवविघ्नं भवेत्तस्य
रमा पुर्न नश्यति नयाति तत्पुनः कालो वै न ते य
मिधोरगः न जहाति समीपं वल्लभं तस्य हरिः स्व

यम् उपतिष्ठेति नृणां तन्मणिमादिकसिद्धयः स
दर्शनेभ्युममेतत्तस्यार्थे दिवानिशे कृष्णात्तया
वरत्तार्थे को वा किं कर्तरी चरः नयेति तत्समीपेव
स्वमेपियमकिंकराः जलदग्निं यथा दृष्ट्वा शलमान
व्रजेति ते व्याययो विपदः शोका विज्ञाति कश्चि योति
ते नयेति तत्समीपेव स्तुर्मुत्सुभयान्ते ऋष-
यो मुनयः सिद्धाः सेतुस्तथा सर्वदेवताः सव सर्वज्ञ-
निष्ठाः सखी क्लृप्तमसादतः तव क्लृप्तकथायां
वरतिरासेति की सदा जनकस्य सभावादिजनेति
सृष्टिनिष्ठिते विघ्नेन्द्रकायशेये जन्मते ब्रह्ममान
से यस्य यत्र जले जन्म तन्मति स्नादशी भवेत् पि-
ता विधातो जगतो क्लृप्तादात्रैव या निर्विकरो-
तियः शशत्रवथा भक्ति लक्षणं रतिः क्लृप्तकथा-
यां वयस्या सुपुलकोद्गमे मनो निमग्नतत्रैव स भक्तः
कथितो बुधैः दयास्ति सर्वजीवेषु सर्वे क्लृप्तमयं
जगत् सुवदाराधिकं सर्वजानाति श्रीहरे रपि
आत्मानं मनसा वा वा स भक्तः कथितो बुधैः यो
ज्ञानाति मराज्ञानी स भक्तो वै स वोत्तमः निर्जने-
तीर्थसंपर्केति संगो यो सदा त्वितः ध्यायंते वरणां
भोजे श्रीहरे स्तोति वै स वाः शश्वरे नाम गायति श-

ब्र-वै.
कृ-वि.
३

एतन्नेतयेति च कुर्वन्ति श्रवणे गायत्र्या वदेति तेति वै-
सवाः तन्माभीष्टानि वस्तूनि ददन्ते हरये सदा तर्ग-
यस्य मनो हृष्टं स भक्तो ज्ञानिनो वरः यत्ननो हरिपा-
दाब्जे स मे ज्ञाने दिवानि शि शर्वकर्मो यमो मे वहवि-
र्भुक्ते स वै सवाः गुरुचक्रादिसुमेत्रो यस्य कर्णे प्र-
विशति ते वै सवे महासूने प्रवदेति मनीषिणः
सर्वान् समपरात्सु सममाना महादिकान् सोदरा-
नुदरे द्रक्तः स प्रसूच प्रसू प्रसू कलत्रं कन्यकां वधु-
शिष्यं दौहित्रमात्मनः किं करं किं करीषु च मुदरे दे-
सवः सदा सदा वाञ्छति तीर्थानि वै सवस्पर्श द-
र्शने पापिदत्तानि पापानि तेषां नृपति संगतः
गोदो हलजगो यावच्चरति हति वै सवः तत्रैव
सर्वतीर्थानि संति यावत्सही मुने भुवे तत्र मृतो-
पापी मुक्तो याति हरेः पदे यथैव ज्ञानगंगाया मे-
ने क्लृप्तः स्मृतो यथा तलसी कानने गोष्ठे श्री क्लृप्त-
मंदिरे पदे वृन्दावने हरिद्वारे तीर्थेषु न्येषु वा य-
था पापानि पापिनो योति तीर्थे स्नाना वगाहवा-
नेषां पापानि नृपति वै सवस्पर्श वा पुना न-
दिस्थानेषां कुर्वन्ति पापान्येव क्लृप्तानि च
तलदग्नौ यथा दग्नेषु ॥

क्षान्तिवत्क्षणानि च भक्तवर्त्मनि गच्छेते ये ये पश्ये
 तिमानवाः समजन्मार्जिता याति तेषां नश्येति नि-
 श्चितं ये निन्दन्ति ह्यपीकेशेन द्रुक्कस्य इति श
 तजन्मार्जिते पुण्ये तेषां नश्येति निश्चितं तेषां ते म
 हाचारे कुंभेषां के भयानके भक्तितोकीटसंवेन या
 वच्चंद्रदिवा करौ न स स्पर्शानमात्रेण पुण्यं नश्यति
 निश्चितं गंगास्नातारविंदस्नानदाविज्ञानविशु-
 द्धाति वै सवस्पर्शवातेन मुक्तो भवति यातकी न स
 पापानिहंत्येव सान्तस्यो मधुसूदनः इत्येव कथितो
 विश्वविशुद्धै सवयोरुणाः अथुना श्रीहरेर्जन्मनिबो-
 धकथयामिते ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे ना-
 रदनारायणसंवादे श्रीकृष्णजन्मखंडे श्रीकृष्णवैस-
 वयोरुणाप्रशंसाप्रस्तावकथने नाम प्रथमोऽध्यायः ।
 श्रीनारायण उवाच येन वा प्रार्थितः कृष्णज्ञातगाम-
 महीतले ये ये विधाय भूमे सज्जगाम स्वातये विशु-
 भावतरणोपाये उद्धानां च वयो यमे सर्ववकथ-
 यिष्यामि सुविचार्य विधानतः अथुना गोप उपवगा-
 कुलागमने हरेः राधागोपालिकायेन निबोधकथ-
 यामिते शोबह उवयं सर्वं सत्तेयकथिते कृते अ-
 थुना ते सुविस्तार्य निबोधकथयामिते श्रीरामः

ब्र. वै.
क. वि.
५

कलहस्यैव बभूव राथया सह श्रीदामाशोखं
उत्सवायातस्यावभूव ह राथोशराय श्रीदामा
याहियो निंचमानं वी ब्रजे ब्रजो गनाभूत्वा विवर
सुवभूतले भीता श्रीदामपयात्मा श्रीकृष्णसमु
दाच ह गोपीरूपाभविष्यामि श्रीदामाशराय
ह कसपाये करिष्यामि च दमोभयभंजन त्व
याविना कथमहेथ रिष्यामि सुजीविते तणेन
मेयुगशतेकालेनाथ त्वया विना वत्तनिमेष
विरहाद्भवेद्दग्धमनोमम शरत्पार्वणवन्दाभं
सुधासुर्णननेन व नाथ वत्तस्य कोराभ्यां पिवा
म्यहमहर्निशं त्वमात्मा मेमनः प्राणा देहमात्रे
चदा म्यहं दृष्टि शक्तिश्च वत्तस्ते जीवने परमं यत्
समेताने त्वयि मनः सारमि त्वमदो बुजे न वदा
स्य विना नाथ न जीवामि त ए विभो कृष्णसद
चनें श्रुत्वा बोधयामास सेदं वत्तसि येयसी कृत्वा
चकार निर्भया च तो महीतलंगमिष्यामि वराहे
च वरा नने मया साहे भूगमने जन्मने हिति वृष्टिने
ब्रजे गत्वा ब्रजे देवि विहरिष्यामि कानने मम प्रा
णाधिकान्त्वचमये किं ते मयि स्थिते तामि सुक्ता
हरिस्तु वविरगमजगत्पतिः श्रुतो हेतोर्न गत्राथा

जगामनेदगोज्जले किंवातसभयेकसभयोत
 कारकस्यव मायाछलभयेनैवजगामाराधिकां
 तिके विजहारनयासाईगोपवेशविधायसः स
 हगोयोगनाभिश्चप्रतितापालनायव ब्रह्मणाश
 र्चितः क्लृप्तः समागम्यमहीतले भारवतरणं क्लृ
 तजगामसालयेविभुः नारदउवाच श्रीरामः क
 लहस्यैवकथंवापयासह संतिष्कथितं प्रेव
 संव्यस्यकथयाधुना श्रीनारायणउवाच एकदा
 राधिकासाईगोलोके श्रीहरिस्सयं विजहारमहो
 रमेनिर्जनेरामणले राधिकासखसंभोगादुभयं
 नस्ययेपरं क्लृताविहारं श्रीकृष्णस्नामत्तमाविहा
 यसः गोपिकाविरजामन्याष्टंगाराधयजगामह वृ
 दारायेवविरजामभगाराधिकाः रामा तस्यावय
 स्थाः संदर्भ्यगोपीनांशतकोदयः क्लृप्ताणाधि
 कागोपीयन्यामान्वाचयोषितो रत्नसिंहासन
 स्थासाददर्शहरिमंतिके ददर्श श्रीहरिस्त्वावश
 रच्चन्द्रनिभाननो रत्नालेकारणभाष्याभूषितो
 सूक्ष्मवाससे पुलकोकिनसर्वीगीकामवाणप्रपी
 तितो मनोहरसस्मितोवपश्येतीवक्रचक्षुषो स
 दाघोडशवर्षायाशोद्भिन्नवयौवनो दृष्टानो

ब्र. वे.
क. वि.

5

श्रीहरिस्तूर्णविजहारनयासह प्रथमतस्तु महारमे
निर्जनेरत्नमणाले मूर्च्छामवापविरजाकलसं
गारकोतकान् कृतावत्प्राप्तिगोशोकोटिकेदयं
सन्निभं नयासकं श्रीहरिचरित्रमेतदयमेस्थिते ह
स्वावराधिकामन्याचक्रुस्तोचनिवेदने तासोचव
चनेश्रुतासखायासाधुकोयह भृशरुदसादे
वीरकपंकजलोचना तोरवाचमहादेवीमातदशी
यित्तलमाः यदिसन्त्येदृशप्रयमयासाहं प्रगच्छ
नर्करिष्यामिफलंगोप्याः कलसस्यवयवोचितं को
रत्तितावतस्यास्तिमयिषास्तिप्रकुर्वति श्रीब्रह्मा
नयतान्यास्यनयासाहं हरिप्रिया श्रेतर्वक्त्रं सस्मि
नेचविषकंभंसयासावे मदाश्रयेसमागतेत्येदा
स्योनयास्य नमेवमणयेरम्ययातसरत्तितीष
रे राधिकावचनेश्रुताकास्त्रिज्ञोप्योभयान्विताः
ताः सर्वाः सेपुदोजल्योभक्तिनम्रात्मकं यराः ना
मृचुः सरतः स्थितासर्वाएवप्रियोसेती वयेतंद
शपिष्यामोविरजासहितेप्रभं तासोचवचनेश्रु
तारथ्यमारुह्यसंदरी जगामसाहंगोपीभिरवीस
मयातकोटिभिः रत्नेदसाररचितेकोटिसूर्यसम
प्रभं मणीन्दसाररचितेकलशानां त्रिकोटिभिः

राधिनैश्चित्रवादीभिश्चलद्भिश्चविराजिते लल
 वक्रसमायुक्तं मनोयाभिमनोहरं शालसारवि
 कारैश्चकोटिस्तंभैस्सशोभितं नानाचित्रविवि
 त्रेण सहतैः समनोहरैः सिंधुराकारमणिभिः म
 ध्यदेशविराजितैः भातैश्चक्रविमसिहैश्चरथेवक्रो
 र्द्धसंस्थितैः चतुर्लत्तपरिमितैश्चित्रचंदासमन्वि
 तैः चित्ररत्नविशोभाद्यैर्विविधैश्चविराजिते र
 तिमन्दरलत्तैश्चरत्नसारविनिर्मितैः मणिसा
 रकण्ठैश्चशोभितैश्चित्रवाजिभिः मणीन्द्रसार
 कलशैः प्रवरैर्जलितैर्घुतं भोग्यद्रवसमायुक्तं वे
 शद्रव्यसमन्वितं हरिन्मणीनोवेदीनोसमूहेन
 समन्वितं कुंकुमाभमणीनोचसोपानकोटिभि
 र्युतं समन्त्रकैः कौस्तुभैश्चरुचकैः प्रवरैस्तथा
 यश्चक्रविमकोटीनां शतकैश्चसशोभितं विवि
 चकाननेव्यापीविविचामिर्विराजिते रत्नेन्द्रसार
 रचितैः कलशोज्ज्वलशोखरं शतयोजनमूर्ध्वं च
 दशयोजनविस्तृतं पारिजातयस्तनानां माला
 कोटिर्विराजिते कुन्दानां करवीराणां मृथिका
 नानथैव च स्वचारुचंपकानां च नागेशानां म
 नोहरैः मलिकानां मायवीनां मालतीनां सुगंधि

ब्र. वै.
क. वि.
६

नो कदेवी नो वसालानो कदेवैश्च विराजिते सह
सदलयमानो स्थलयैर्विभूषिते विप्रपुष्पेण
भमानैः काननैश्च विभूषिते सर्वेषां स्पन्दनानां
वपेस्ते वा प्रहं परं विलसन्सुखवसाणां वरैराह्या
दिते वरं रत्नदपणलत्तानां शतकैश्च समन्वितं
सेतुचामरकोटीभिः वज्रसहिभिरन्वितं चंदना
गुरुकस्वरीकं कुमदववर्चिने पारिजातप्रसूना
नो नल्यराजिर्विराजिते कोटिचंदसमायुक्तं य
नाकाकोटिभिर्युते रत्नशय्याकोटिभिश्च विप्र
वसुपरिच्छदैः चंदनार्तेयकानां तैजसमैश्च वि
राजितैः पुष्पापाधानसंयुक्तैः शृंगारार्हाभिरन्वि
ते श्रृंगारैश्च कृतैर्द्वयैः सुंदरैश्च विभूषिते एवं भू
तातयात्तुगमवरुत्सहरिप्रिया जगाम सहसा दे
वीते रत्नमेतये मुने हारनिभुक्ते सादृशी दारपा
ले मनोहरं लज्जगोपैः परिवृतं स्मेराननसरोरुहं
गोपीश्रीदामनामाने श्रीकृष्णप्रियकिंकर नम
वाचरुषा देवीरक्तपङ्कजलोचना हरंगच्छगच्छ
हरं रत्निलम्पटकिंकर कीटशीयमराकांताता
द्रव्यामिषभोरहे रायिकावचने फलानिः शो
कः पुरतः स्थितः तामेव नददौ गंतं चेन्नयागिर्म

हार्महाबलः नृणां वराधिकाल्यश्च श्रीरामानेसकिं
 करं बलेन प्रेरयामासः कोपेन स्फुरिताथरः श्रुत्वा को
 लाहलेशं हंगोपिकानो हरिस्सयं ज्ञात्वा वकोपितो
 राथामेन दृष्टानेव कारह विरजाराधिकाशहादन्नथा
 नेहरेरपि दृष्टाराथामयार्तासाजहौशोणश्च योगतः
 सद्यतत्र सरिद्रूपेन च्छरीरेव भूवहि व्यामेव गोकुला
 कारेन यागोलोकमेव च कोटियोजनविस्तीर्णप्रस्था
 तिनिश्चमेव च दैर्घ्यदशगुणं वारुनानारत्नकरं परं
 इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारायणनारदसेवादे
 श्रीकृष्णजन्मखंडे विरजानेसप्रस्तावो नाम द्विती
 योऽध्यायः ॥ श्रीनारायण उवाच राथारतिगृहे ग
 त्वानददर्शहरिं मुने विरजो वसरिद्रूपो दृष्ट्वा गेहं ज
 गाम सा श्रीकृष्णो विरजो दृष्ट्वा सरिद्रूपं प्रियां सती
 उच्चैरुगेद विरजानीरे नीरमेनाहरे ममान्निकसमाग
 च्छप्रयसीनो यरावरा त्वया विनाहं सभगे कथं जीवा
 मिसन्दरि मया यिष्टान् देवित्वे भवमूर्तिमती सुनि
 ममाशिषा रूपवती सेदरी योषितो यरा सर्वज्ञाश्च
 सौभाग्यादिदानीमधिकामर पुरातनशरीरेने सरि
 द्रूपमभूत्सति जलाउत्थाय वागच्छ विधाय नूतनोत
 तं श्रेष्ठो सिद्धीर्मया दत्ताः सरसन्दरिसत्वरं योगेन

ब्र. वै.
क. वि.

नूतेन देहं ऊरु कान्धमनोहरं श्रयप्रभृति सर्वासां प्रभ
वत्पि देवता कलात्तया सा विरजा विधाय नूतनोत्त
तने आजगाम हरेरग्रे साक्षादा येव सुन्दरी पीतवसप
रीथानास्मेराननसरोरुहा यशेने प्राणनाथे च पश्यं
ती च कुचक्षुषा नितम्बश्रेणि भारती पीनोन्नययो
यरा मानिती मानिती नोचरा जेन्द्रमन्दगामिनी सु
न्दरी सुन्दरी एव वन्या मान्या च योषिता वारुचण्य
कवर्णाभायक विस्मायरायरा यक्कदा रिमवीजाभा
दन्नये किमनोहरा शरत्पावणा चन्द्रास्या फलेन्दीव
रलोचना कस्तूरी बिन्दना सोई सिन्दूर बिन्दुभू
षिता सुचारुपद्मशोभा व्यासुचारु कवरी पुता र
त्नकुण्डलगण्डस्याभूषितारत्नमालया गजमौक्ति
कनासाग्रामुक्ताहारविभूषिता रत्नकंकणकेशर
चारुचम्पकरोजला किंकिणी जालशङ्खाद्या रत्न
मञ्जीरं जिता नोचद्रुपवती दृष्ट्या प्रेमोद्रेकां जगत्प
तिः चकारालिङ्गने तर्णां बुधेव च सुहृद्भुद्भुः नानाप्र
कारसृङ्गारं विपरीतारि के विभुः रहसि प्रेयसी प्राप्य
चकाराच पुनः पुनः विरजासारजोपुता पीतावीर्य
ममोचकं सद्यो बभूव तं वैवथ्या गर्भवती सती दया
रगर्भमीषास्पदिवे वर्षशतेवसा विरजासुपुवेतत्र पुशत्

ममनोहरान् मातासममपुत्राणो श्रीकलसप्रिया
 सती तस्योत्तमसखासीनासार्धेपुत्रैश्चसमभिः एक
 दाहरिणासार्धेवन्दारण्येसुनिर्जने विजहारपुनः
 सावैष्टङ्गरासकमानसा एतस्मिन्नन्तरेतवमातुः
 क्रोडेजगामह कतिष्ठपुत्रस्तस्याश्चभ्रातृभिःपीडि-
 तोमिया भीतेस्तनयेदृष्टानत्याजतकृत्यानिधिः क्रो-
 डेवकारवालेसाकल्लोराथागृहेपयो प्रबोध्यवाले
 सासाधीनददर्शान्निकेषिये विललापभृशंवैवष्टङ्ग
 रात्समानसा शशापस्वसनेकोपालवणोदोभविष्य
 सि कदापितेतलेवैवखादिश्येतिपुनःपुनः शशा
 पसर्वान्वालेष्ययान्मूढामहीतले गच्छथेवमही
 मूढंजेहृदीपमनोहरं स्थितिर्नैकत्रपुष्पार्कमवि-
 ष्यतिष्टयकृष्णक हीयेहीयेस्थितिकृत्वातिष्ठत्स-
 विनःसताः हीयस्याभिर्नदीभिश्चसहक्रीडेन्निर्ज-
 ने कतिष्ठोमातृशायश्चलवणोदोबभूवह कतिष्ठः
 कथयामासमातृशायंवैवालकान् आजगमुऽविविना
 सर्वमातृस्थानेववालकाः कृत्वाविवरणोसर्वेप्र-
 जगमुर्धरणीतले ग्रणस्पवरणोमातृसमतस्युर्विभा-
 गशः कतिष्ठहृदिपर्यन्तंदिगुणोदिगुणोमुने लव-
 णोत्तसरासर्पिर्दधिउग्यजलान्नकाः एतेषांवजले

ब्र. वै.
क. वि.
८

४

दृष्टीसम्यक्पथः भविष्यति व्यामासमुद्रासमेव स
महीयोवसन्तरो रुरुड्बालकाः भ्रातृसर्वमातृसुचा
न्विताः कुरोदवभृशोसाधीपुत्रविच्छेदकातरा मूर्च्छा
मवायशोकेन पुत्राणोभर्तरेव च तेषां कसागरे म
ग्राहकाकान्तेव भूवसा चकार श्रीहरिं क्रोडे विजहा
रस्मरानरा तेषां पुत्रोपरित्यक्तो हरिस्तस्योवभूवह
वरं तस्मै ददौ प्रीत्या प्रसन्नवदने तणाः कान्तेनित्यंतव
स्थानमागमिष्यामिति श्रिते यथा राधा तत्समाते
भविष्यति प्रिया मम पुत्रान्दत्त्यमिति तेने महरस्य
प्रभावतः इत्युक्तवन्ने श्रीकृष्णसेवसेने विरजानिके
दृष्टाराधावयस्याश्च कथयामासुरीचरी सुतारुषा
चसादेवीसुषारत्नमन्दिरे यतस्मिन्नन्तरे कृष्णज
गमराधिकान्तिके सतस्योराधिकाहारे श्रीदामा
सहनारद रामेशरीहरिंदृष्टारुष्टोवावप्रिये पुनः
मनोबहूनराकांतागोलेके संतिनेहरे याहितासो
सन्निधाने मयाने किंप्रयोजने विरजाप्रेयसीकां
तासरिदृषावभूवह देहंत्यक्ताममभयानथापि
यासितो प्रति ततीरे मेदिरे कृत्वा तिसृतिष्ठवया
हितो नदीवभूवसानेवनद्यो भवितुमर्हति तद
स्यनया सार्धं वसेगमोगुणवान्भवेत् ॥ ❦

सज्जनौ परमायीतिः शयने भोजने सखात् देवहृत्
 मणोः क्रीडनया सार्द्धं महोवत महाजनः स्मरमात्रः
 श्रुत्वा सद्यो भविष्यति एवं वदन्ति सर्वे शोते किं जानतेति
 तन्मनः भगवान्सर्वभूतात्मानं दीर्घं भोक्तुमिच्छति
 इत्युक्त्वा रायिका देवी विरराम रुषानिना नोतस्योभू
 मिशयनाद्रोपीलत समन्विताः काश्चिश्चामरहस्ता
 श्रकाश्चित्सूक्तोश्चकारकाः काश्चिन्मोहलहस्ता
 श्रकाश्चिन्मालाकराः वरा वासितोदकराः का
 श्चिन्काश्चित्तयकरा वराः काश्चिन्तिष्ठूरहस्ता वम
 णिहस्ता श्रकाश्चन सुगंधितैलहस्ता श्रकाश्चन
 मद्योतमाः काश्चित्कुंकुमहस्ता श्रकाश्चिद्वर्ण
 हस्तकाः काश्चित्कुंकुमहस्ता श्रकाश्चित्सूक्ति
 काकराः काश्चिच्चंदनहस्ता श्रकाश्चिच्चंदनवाहिका
 काश्चिद्यावकहस्ता श्रकाश्चित्कजलवाहिकाः वे
 ण्वीणाकराः काश्चित्काश्चित्कंकनिकाकराः
 काश्चित्मंजीरहस्ता श्रकाश्चवहस्ता श्रकाश्चन करत्ता
 लकराः काश्चिद्रुद्रहस्ता श्रकाश्चन कश्चित्स्रदेगस
 रत्नमुरलीतालकारिकाः संगीतनिष्ठणाः काश्चित्र
 तनकारिकाः क्रीडवस्तकराः काश्चित्मधुहस्ता श्र
 काश्चन सुधापात्रकराः काश्चिदंब्रिणीटकरा वराः

ब्र. वै.
क. वि.
५

१

वेशवस्तुकराः काश्चित्काश्चिच्चरणसेविकाः पुरो
जलिकराः काश्चित्काश्चित्सतिपरावराः एवं कति
विधासंति रायिकापुरतोमने वहिर्दिशि स्थिताः का
श्चित्कोटिषाः कोटिषाः सदा कश्चित्द्वारिनिष्का
श्रगोपिकावेत्रधारिकाः क्लृप्तमध्यंतरंगेन नदडः
द्वारसंस्थिताः पुरःस्थितेन शरणेशोराया पुनरुवाच
सा नावद्वयमस्य कथं मयोग्यमतिकर्कशं रायिको
वाच हे क्लृप्तविरजाकोतगच्छतत्पुरतो हरे कथं
धुनोसि मालोलुरतिवौरातिलं पट श्रीव्रयमावः
तीगच्छरत्नमालामनोरमो अथवावनमालोवाच
येणाप्रतिमो व्रज हे दीनकोतदेवेशदेवानो वगुरु
गुरो मया ज्ञातोसि भद्रे ते गच्छ गच्छ ममासमान श
समेमानया लोके चक्रे हारश्च लम्पट लभतां मावषं
योनिगोलोकाद्व्रजभारते हे शीले हे शशिकले हे य
मावति मायवे निवार्यतो वधूर्तो यमस्यान किं प्रयो
जने रायिकावचने सुत्वा तमृचुर्गोपिका हरि हिते
तथ्यं सविनयेणां तं यत्समयोचितं काश्चिद्वुरिति
हरे गच्छ स्थानो नरं तं राया कोयापनयनेवान
पिष्यामहे वयं काश्चिद्वुरिति श्रीत्या तं गच्छ
होतरे त्वयैव वर्दिता राया तं विना कश्चरति का

श्विह्वुरिति श्रीमन्नगच्छ गृहोत्तरं तथैववर्हि
 ताराधानं विना कश्चरत्तति काश्चिह्वुरिति प्रेमा
 राधिकाया हरिं मुने लण्ठे दावने गच्छमाना तय
 नावधि काश्चिद्विह्वुरीशो च परिहासयरेववः मा
 नायनयनभक्त्या मानिना ऊरुका मुक काश्चिनो
 चुरितीशो ते पाहिजायो तरेत्तणं लोलयस्फलं
 नाथ करिष्यामो यथोचिते काश्चिनो चुरिति हारे सं
 स्मिते पुरतः स्थिते गता समीपमुत्थाय मानायनय
 ने ऊरु काश्चिनो चुरिति प्राणनाथो गोप्यो डरस्करे
 कः तमेः सोऽयं देहं राधिका मुखये कजे काश्चिनो
 चुरिति विभुं व्रजस्थानोत्तरं हरे कोपायनयने का
 ले पुनरागमने नव काश्चिनो चुरितीदेतं प्रगल्भाः
 प्रमदोत्तमाः वयं त्वो वनपिष्यामो न वेया हि गृहो
 तरे काश्चिन्निवारयामासमायव प्रमदोत्तमाः स्मि
 तवक्त्रे च सर्वशेखरं तमे क्रोयमीश्वरे गोपीभिर्वीर्य
 माणे च जगत्कारणकारणे सद्यस्सुकोपश्रीदामा
 ह्यो गृहोत्तरे गते कोपाडवाव श्रीदामा राधिकाप
 रमेश्वरी रक्तपद्मे लण्ठे रुसोरक्तयेकजलो वना
 श्रीदामो वाव कथं वदति मानसं कडवाको मदी
 श्वरे विचारणं विना देविकरोषिभर्त्सने हृष्या वला

ब्र. वे.
क. ख.

११

10

नेनेशयभेशजगत्कारणकारणे वाणीययालया
मायाप्रकृतीशंचनिर्गुण सात्मागमपूर्णकामेक
रोषितेविरेवना देवीनांशवगान्वेचनिबोधकस्य
सेवया यस्यपादावनेनैवेसर्वेषामीश्वरापरा तेनजा
नासिकल्याणिकिमहं वक्तुमीश्वरः भूमंगलील
याकसः सृष्टेशक्तश्चतुर्द्विधाः कोटिः कोटिः
शोदेवस्तंनजानासिनिर्गुण वैकुण्ठेशीहरेरस्य
चरणंबुजमाजने करोतिकेशैश्वर्यसुखीः सेव
नेभक्तिपूर्वके सरस्वतीवस्तवनेः कर्णपीश्व
सुन्दरैः सततेस्तीतियोभक्त्यातेनजानासिमानि
नि स्वर्गेतिसततेवेदामहिम्नाषोडशीकला क
दापितेनजानेतितेनजानासिभामिति वक्तुमशक्त
रियेवब्रह्मावेदानोत्तनकोविभुः स्तोतिसेवावक्तु
रुतेचरणाम्भोजमीश्वर शंकरः पेचभिर्वक्त्रैः
स्तोतियेयोगिनोगुरुः साशुपूर्णः सपुलकः सेव
नेचरणंबुजे यमः पातावसर्वेषोसातीवजगतो
पतिः भक्त्यायचरणाम्भोजेसेवतेसततेमुदाश्वे
तदीपतिनेयमः पाताविसुस्तयविभुः प्रस्था
प्राप्तनयापीदध्यायतेवत्तणपरं सुरासुरमुनी
दास्यमनवोमानवाबुधाः सर्वतेनहियप्येतिस्

मपि वरणो बुजे ति प्ररोधे परित्यज्य भजया सो बुजे
हरेः भूभंगलाला मावेण सुखि संहारमेव च निमे
वमात्र हृद्यैव ब्रह्मणः यतने भवेत् यस्यैकदिवसे
षष्टाविंशतीन्द्रः यतन्पि यवमष्टोत्तरशतमायु
र्यस्य जगद्विधेः तवाकान्मावरा रापे मदीश्वरवशेति
ले श्रीदाम्नावचने श्रुत्वा केवलं कदमुत्तरं शस्य
क्तुकोपसा ब्रह्म उन्मयसमुवाच ह रामे शरीरवह्निः
गीतातमुवाच ह निहुरं स्फुरदोष्णमुक्तकेशीरक्तं
भोरुहलोचना राधि कोवाच रे निलाज महायव
ष्टाण्डले पटकिंकर त्वेव जानासि सर्वार्थं न जानामि
तदीश्वरं तदीश्वरो यं श्रीकृष्णो न स स्माकेव जायम
जानामि जनकं सौमि सदानिदं सिमानरे यथा सुरा
स्रष्टि दशात्रिये निदेति संतते तथा निदं सिमानं मूढ
तस्मात्त्वमसुरो भव गोपब्रजासेरीयो निंगो लोकाव
वह्निर्भव मया यथा प्रो मूढ त्वेकस्मिन् रति न मीश्वरः
रोमे शरीतमित्युक्ता स साय विररामव वयस्याः से
वया मासुस्मामरे रत्नमुहिभिः श्रुत्वा च वचने तस्याः
कोपेन स्फुरिनाथरः शशापतो व श्रीदामा ब्रजयो
नि ब्रजिष्यसि मातृप्याश्वकोपस्तेन तस्मात्सेमानु
धीभुवि भविष्यसि न संदेहो मया शान्ता मेविके ।

ब्र. वै.
कृ. ख.
॥

व्याययाकलयावापिपरसस्ताकलेकिना मृष्टोरायान
 यस्मीतोरत्यत्रिजगतीतले वायानः श्रीहरेर्वशोवरेषा
 हृदावनेवने भविष्यतिमहायोगीराधाशोषनगर्भजः
 गोऊलेशोपेतकसंविक्तसुरसिकानने भविताते
 वर्षशतंविच्छेदोहरिणासह पुनःशायतमीशेवगो
 लोकमार्गमिष्यसि तामितुक्तावनत्वावसजगासहरेः
 पुरः गत्वाप्रणम्यश्रीकलेशायाव्यानमुवाचह तेवदे
 तेहरिंदृष्टारुरोदवभृशंवनः उवाचनेवदन्नेवगच्छ
 तेथरणीतले नजोतातेविमुवनेतपुरेदोभविष्यसि
 कालेशोकरशूलेनदेहंनत्काममोतिकं आगमिष्य
 सियेवाशपुगतीतेममाशिवा श्रीकलसखवःपु
 त्वातमुवाचपुवान्वितः नद्वज्जारहितेमोवकदावि
 त्रकरिष्यसि इत्युक्ताश्रीहरिनत्वाजगामसाश्रमा
 हृदिः पश्चाजगामसादेवीरुरोदवपुनःपुनः त
 मसखवत्सेसुआर्यविललापभृशंसती सपदशोख
 वृत्तसखभूवत्तलसीपतिः गतेश्रीदाम्मिसादेवी
 जगामेसरसत्रिपिं सर्वतिवेदयामासहरिःपुन
 तरंददौ शोकान्तशेवेतोक्तसोवोथयामासप्रेय
 सी शोखवृत्तसकालेनसेप्राप्तःपुनरीसरं रा
 याजगामथरणीवागहीहरिणासह ॥

ह्यभानकुले जन्मललाभगो कुले मुने इमे वै क-
 थिते सर्वे श्री कृष्णाख्यानमंगले सर्वेषां वांछिते सा-
 रं किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ इति श्री ब्रह्मवैवर्ते म-
 हापुराणे नारायणनारदसंवादे श्री कृष्णजन्मखंडे
 तृतीयोऽध्यायः ३ ॥ नारद उवाच केन वा प्रार्थितः
 कृष्णो महीवकेन हेतुना आजगाम जगत्प्रोवाच
 वेदविदो वर श्री नारायण उवाच पुरावराहकल्पे-
 स्माभिराक्रान्ता वसुंधरा भृशं बभूव शोकात्तत्र स्ना-
 णं शरणं ययौ सुरैश्चासुरसन्तमैर्भृशमुद्विग्नमान-
 सैः सां हृतैस्तोडर्गमो वज्रगामवेधसः समो ददर्श
 तस्यो देवेशो ज्वलन्ते ब्रह्म तेजसा ऋषीन्द्रेषु मुनीन्द्रे-
 षु सिद्धेन्द्रेऽस्त्रविते मुदा असुरगणान् वसुंधरां पश्यन्ते
 सस्मिते मुदा गंधर्वाणां वसन्ती तं कृतवन्ते मनोहरं
 जयेते परमेव लक्ष्मण इत्युत्तरद्वयम् भक्तानन्दा-
 कृष्णो नृपुलकां कितविग्रहे भक्तासाविदशौ
 सां हृतैः प्रणम्य चतुरानने सर्वे निवेदने वक्रैर्देव्य-
 भारादिकं मुने साश्रुपूर्णसपुलकानुष्ठाप्य चरु-
 दत्तं तामुवाच जगद्गता कथं स्तोषिवरो दिषि कथ-
 मागमनं मदेव दमदेम विष्यति सस्यिगभव क-
 त्याणि भये किं ते मयि स्थिते आशास्यस्यि वीवला

ब्र. वे.
क. वि.

देवान्यप्रच्छसादरे कथमागमने देवायुष्माकं मम
सत्रिधि ब्रह्मणो वचने श्रुता देवा ऊचुः प्रजापतिं
भाराक्रान्ता वचस्य दस्य प्रस्तावये प्रभो त्वमेव ज
गतो सहा श्रीं नोतिः कृतिं कुरु गतिस्त्वमस्याभो
ब्रह्मनिवृत्तिकर्तुं महं सि पीरिता येन भारेण पृथि
वीये प्रजापते वयेने नैव उः त्वानां स्तंभारहरणं क
रु देवानो वचने श्रुता यप्रच्छतो जगद्विधिः हरी
कृत्यभयं वत्से सखेति ह्यमसोतिके केषां भारमशा
क्रान्ते वो ह्येकं जलोचने श्रयनेषामिते भदे भदे
ने भविता भवे तस्य सा वचने श्रुता तसु वा वसपी
उने पीरिता येन येनैव प्रसन्न वदने लणा तितिक
वाच सृणुता तप्रवक्ष्यामि स्वकीयो मानसी वथा
विना बंधुं स्वविद्या संनानं कथितं महं सि सीता
तिरवलाश सद्रुणीया सवेधुभिः जनकस्य मि
पुत्रे सगर्हिता ये सति श्रितं तया सखा च नोता तन
लजा कथिते मम येषां भारैः पीरिता हे सूर्य लोक
प्रयामिते कृत्यभक्ति विहीना ये प्रेव लङ्क कृति
दकाः तेषां महापात किनो नशक्ता भारवाहने
सथर्मा वारहीना ये नित्य कृत्य विवर्जिताः अहारी
नाश्च वेदेषु तेषां भारेण पीरिता पितृमातर गुरुसी

एणोषोषणोषोषपुत्रयोः येन कुर्वन्ति ते षोडशशक्ता
 भारवाहने येमिष्यावादिनस्तान्दयासत्तविही
 नकाः निंदकागुरुवेदानांतेषांभारेणपीरिताः
 मित्रदोहीकनत्रमिष्यावादीप्रदायकाः विद्या
 सन्नः स्थाप्यहारीतेषांभारेणपीरिताः कल्याणसूक्त
 सामानिहरेनीमैकमंगले कुर्वन्तिविक्रयेयेवैतेषां
 भारेणपीरिता जीवन्तीगुरुदोहीग्रामयाजीवन्ति
 दकः शब्दाहीमृदभोजीतेषांभारेणपीरिता ह
 जायतोयवासानिब्रतानिनियमानिव येमूढा
 विनिहन्तारस्तेषांभारेणपीरिता मृतायतोयवा
 सानि सदाद्विषेतिपेयापागेविप्रसरवैस्वान्त ह
 रिंहरिकथाभक्तिंतेषांभारेणपीरिता शोखादी
 नांभारेणपीरिताहेयथाविये नतोपधिकदे
 त्पानोभारेणपरिपीरिता इत्येवैकथितेसर्वमना
 ष्यायानिवेदने तयायदिसनाथाहेप्रीताकारंऊ
 रुप्रभो इत्येवसक्तावसुथारुरोदवसऊर्महः
 ब्रह्मातदोदनेदृष्टानामवाचकणानिधिः भारते
 वायनेष्यामिदस्सनासपुमायनः उपायतोपका
 र्पाणिमिअतेववसुंधरे कोलनभारहरणंकरि
 ष्यतिमहीसरः येनमंगलकर्मभवशिवलिंगेवऊं

ब्र. वे.
क. ख.

१३

13

कुमे मधुवेदनकाष्टेवकसूरीनीर्थमृत्तिको खड्गे
एकखड्गेवस्फाटिकेयमरागके इन्दुनीलसूर्यमणिं
रुद्राव्याकुशमूलके सातिशामशिलाशोखेनलसी
प्रतिमाजले शोखेप्रदीपेसालोवशिलावोत्तलसीतः
प्या निर्मालेवैवनेवैद्येहरिद्वर्णमणिंतथा ग्रंथिमुक्त
यत्तसूत्रंदर्पणेशेवतचासरे गोगेचनोचमुक्तोचमुक्ति
मणिाकमेवच पुराणसेहितोवक्रिकधूरपरमेतथा
रजतेकोचनेवैवप्रवालोरत्नमेवच कुशादिजेनीर्थतो
येगव्येगोमूत्रगोमये त्रयियेस्यापयिर्प्यतिमूलांशे
नानिसुन्दरी पच्येतेनेकालसूत्रेवर्षाणाममुतेभुवे
ब्रह्माष्टष्टीसमाश्रास्यदेवनाभिसुथासह जगाम
जगतोयाताकैलासेशेकरालये गतातमाश्रमेरम्य
ददर्शशेकरेविधिः वसेतमत्तयवदमूलेसःसुरित
स्तटे व्याव्रचर्मपरिधानेदत्तकन्यास्थिभूषणे वि
मूलयदृशिथरेयेववक्त्रेविलोचने नानासिद्धेःपरि
वृत्तयोगीन्द्रगणसेविने परीतोःसरसोन्दस्यपश्यते
सस्मितेमुदा गेयवर्णाचसंगीतेभुतवेनेकुतहला
त् पश्यंतीयावतीशीत्यापश्यतेतक्क वत्तथा
जयेतेयेववक्त्रेणहरेर्नीमैकमेगले ॥ ॥

॥

॥

॥

॥

मन्दाकिनीपद्मबीजमालयापलकोकिने यत्तस्मि
न्नतरेव त्वातस्यावग्रे सधूर्जदेः दृष्टिवासरसंचैश्च
सोद्वेपणायशोखरैः उन्नस्योशंकरः शीघ्रे भक्त्यादृष्ट्या
जगद्गुरुं ननाममूर्धासेयीत्यालव्यवानोशिषेनतः
प्रणोमर्द्धवनाः सर्वेशंकरं वन्द्यशोखरे प्रणानामयरा
भक्त्यावाशिष्ये पुपुनोशिवः वृत्तोने कथयामास सा
र्वतीशे प्रजापतिः श्रुत्वा च तर्मुखे स्तुतौ शंकरो भ
क्तवत्सलः भक्तोपाये समाकर्ण्य पार्वतीपरमेश्वरो
वभूवत्सलोडः खान्तौ बोधयामास नौ विधिः ततो ब्र
ह्ममहेशश्च सरसंचान्वसेयरो गृहं प्रस्थापयामास
मासास्य प्रयत्नतः ततो देवैश्च रत्नगणमागत्य य
र्ममंदिरे सहतेन समालोच्य प्रजग्मुर्भुवने हरेः
वैकुण्ठपरमेशामजरा मृत्युहरं परं वायुनाधार्य
माणं च ब्रह्मा गृह्णन्तमं कोटियोजनमूर्ध्वं ब्र
ह्मलोकं सनातने नवगुणीयेकविभिर्विविधैरत्न
निर्मितं पद्मरागैरिन्द्रीलैराजमार्गैर्विराजितं
ते मनोपायिनः सर्वे संप्राप्तुं मनोहरं हरेरंजः
पुरंगत्वा ददृशुः श्रीहरिं सुराः रत्नसिंहासनस्थ
चरन्नालंकारभूषितं रत्नकेशरवलयैरत्ननूपुर
शोभितं रत्नकुण्डलपुष्पगङ्गां तस्य लविराजितं

ब्र. वै.
क. ख.
१५

पीतवसुपरीधानेवनुमाताविभूषिते शोभेत्सरसः
तीर्कानेलत्मीधृतपदावुजे कोटिकेदर्यभागेवस्मि
नवक्वेवतर्भुजे सुनेदनेदऊसुदेयावैदेरुपेसविते
वेदनेोत्तितसर्वोगेसरत्नकटकोत्तले परमानेदत्र
पंचभक्तानुग्रहकारके तेषणेसुःसुरेदाश्चभक्ता
ब्रह्मादयोमुने तसुवुःपर्याभक्ताभक्तिनम्रात्म
केयराः परमानेदभारताः पुलकोक्तिविग्रहाः
ब्रह्मउवाच नमामिकमलाकोतशोभेत्सर्वशमयुते
वयेयस्यकलाभूताः कलोशकलयासुराः मनवश्च
सुनीन्द्राश्चमानुषाश्चवराचराः कलाकलोशक
लयाभक्तोस्तेनोतिरेतनः शंकरउवाच त्वामत्तय
मत्तरेवात्तममवाकमीश्वरे अनादिमादिमानेद
मनेनेसर्वत्रुपिणे अणिमादिकसिद्धीनोकारणे
सर्वकारणे सिद्धित्सिद्धिदेसिद्धिद्वयकस्तोतमी
श्वरः यमउवाच वेदेनिर्दूषितवस्तुवर्णिनीयेवि
वत्तणेः वेदेनिर्वचनीयेयमत्रिर्वक्त्रेवकः तमः
यस्यसेभावनीयेयद्गणद्वयनिरूपणे नदरिक्तं
स्तवनंकिमहंस्तेमितिगुणं ब्रह्मादीनामिदंस्ते
वेषदृष्टोकाक्तमहामुने परित्तामुच्येतर्गाहोहि
नेचलभेतसः देवानोस्तवनंश्रुतामुवाचहरिस्त्वयं

गोलोकं यान्तु येषामिषाच्छिषा सह नरना
 रायणौ नो होसे नदीपतिवासिनौ एते यास्यन्ति गो
 लोकं नद्या देवी सरस्वती अनेनौ मम माया च का
 र्तिके योगाणां थिपः सा सा वित्री वेदमाता यस्याया
 स्यमिति श्रिते तत्राहं हि भुजः क्लृप्तो गोपीभिः राध
 या सह तत्राहं कमलायुक्ता सुनंदादिभिः रावतः
 नारायणश्च क्लृप्ताहं सेतुदीपतिवासकृत समै
 वान्ये कलासर्वदेवा ब्रह्मादयः स्मृताः सताकला
 शकलया सुरासरनरादयः गोलोकं यान्तु येषां
 कार्यसिद्धिर्भविष्यति वयं यस्याद्भिमिष्यामि सर्व
 षामिष्टसिद्धये स इत्युक्ता ममामये विररा मूह
 रिस्त्वये अणाम्पदेवता सर्वजगत्सुर्गलोकमनुते
 विवित्रं परमं यामजरा मृत्युहरं परं रुद्रं वैकुण्ठेना
 रम्पेयं वा शक्तोऽपि जने वायुनाथार्यमाणो वनि
 र्मिते सेव्ययाहरेः तमनिर्वचनीये वदेवास्ते गम
 नोत्सुकाः ते मनोपायिनः सर्वे संप्राप्तुर्विरजातदे
 दृष्टो देवासीरितीरे विसृजेय परमं ययुः सुहृस्फटि
 कं संकाशं सुविस्तीर्णं मनोहरं सुक्ता माणिका
 परमं मणिरत्नाकरासुते विधेरदृश्यमाश्चर्यम
 णि श्रेष्ठाकराविते यमगोर्गदनीलानामाकारे

ब्र. वै.
क. वि.
१५

ऊवचिन्मने ऊवविचमरकनाकरश्रेणीसमन्वि
ते समेतकाकरंऊवविदुवकारकः अमूल्यपीतव
र्णैकमणिश्रेण्याकरान्विते वच्चाकरंऊवविश्वऊ
वमित्रौस्तभाकरे ऊवानिर्वचनीयानोनामणीना
माकरं परं ऊवचित्तुवविद्रम्येविहारस्थलसुतमे
दृष्टान्तरमाश्रयेजग्मुस्तत्पारमेष्ठराः दृष्टुः
पर्वते श्रेष्ठशान्तसुगमनोरमे पारिजातनरुणोव
वनराजिविराजिते कल्यवत्तेः परिवृतेसेविते काम
येनुभिः कोटियोजनमूर्ध्वेदेर्च्यदशगुणोत्तरं
शैलस्यचपरिमितेपंचाशत्कोटियोजने प्राकारः
कारमस्यैवशिखरेरासमाउले दशयोजनवि
स्तीर्णवर्त्तलाकारसुतमे पुष्पाद्यानसहस्रेणपु
ष्पितेनसंगंधिना शंकुलेनमनुभृतासमूहेनस
मन्विते स्रतद्रव्यमेषुक्तैराजितेरतिमन्दिरैः रत्न
मेउपकोटीनोसहस्रेणसमन्विते रत्नसोपानपु
क्तेनसद्वत्तकलशेनच हरिन्मणीनोस्तमेनशो
भितेनवशोभिते सिंधूरवर्णमणिभिः परितः
खवितेनच इन्द्रीलैर्मध्यभागमेरितेनेमनोह
रैः रत्नप्राकारमेषुक्तैर्मणिभेर्दिविराजितं द्वारैः क
पाटमेषुक्तैश्चतुर्भिस्सविराजिते वज्रग्रंथिसमापु

कैः रणालयलवान्वितैः वेदनागुरुकस्तूरीकुंज
 मप्रसरान्विते वेष्टिते गोपकन्यानां समूहैः कोटि
 शोभने रत्नालेकारसंप्रकैरत्नमालाविभूषितैः
 रत्नकुंडलपुष्पमेनमेउस्थालविगजितैः रत्नांगुली
 यललितैर्हस्तो गुलिविभूषितैः सिंधूरविंडुतासा
 र्दंगउकायः स्थलाजलैः वारुण्यफवर्णाभैः वे
 दनद्रववर्षितैः पीतवसुपरीथानैर्विवायरमनो
 हरैः शरत्पार्वणवेद्राणाप्रभापुष्टमोवाजलैः श
 रत्पुष्पलपयानां शोभा मोचनलोचने कस्तूरीयवि
 काशुक्तरखाक्तकव्रलोजलैः प्रफुल्लमालतीमा
 लाजालैः करवशोभितैः मधुलव्यभ्रमरावमधु
 धाणवशोकुलैः वारुणागमनेनैवराजवेत्तनैव
 जनेः वक्रभूमगसंयोगसत्यस्मितसमन्वितैः प
 कुदारिमवीजाभदेनयंक्तिविगजितैः खगेंद्रवे
 चुशोभाज्जनामिकोचनशोभिते गर्जद्वर्गउपुग्मा
 भस्तनभारननैरिव नितेवकटिनश्रीणीपरेतभा
 ग्भरावितैः कंदर्पशरवेष्टाभिर्जडीभूनातिमान
 सैः दर्पणैः सूर्यवेद्रास्यसौन्दर्यदर्शिनोत्सुकैः रा
 धिकावरणोभोजसवाशक्तमनोरथैः सुंदरीणो
 समूहैश्चरन्ति ते राधिकाजया क्रीडासरोवराणां च

ब्र. वे.
क. वे.
१६

१६

लक्ष्मणपरिवेष्टिते श्वेतकलाचितैश्चवेष्टितैः परिरा
जितैः सकृज्जिर्मधुभाणोसमूलसंजलैस्सदा पुष्पा
यानसहस्रेण पुष्पितेन समन्विते कोरिजंजुकी
रैश्चपुष्पाय्यासमन्वितैः भोगद्रव्यसकृद्वरतोवल
वस्त्रसंयुतैः रत्नप्रदीपैः परितः श्वेतवामरदर्पणैः
विविधपुष्पमालाभिः शोभितैः शोभितेभ्यः तंरास
मेउलेहस्रजगुस्तेयवनादहिः ततोविलसणोर
स्पन्दस्रस्तेदरेवने वनेह्येदावनेनामराधामायव
योः प्रियेक्रीडास्थानेनयोरेवकल्पवृक्षवयान्विते
विरजातीरनीराकैः कं पितेशीतवापुभिः कस्तूरीप्र
क्षपत्राकैः पुष्पातैः सरभीकृते नवपल्लवसंयुक्तप
रपुष्परतेभ्यः कुत्रकेलिकदेवानोकदेवैः कमनीय
के मंदाराणोवपक्कानोचंदनानोतथैवच सुगंधि
कुसमानोचगेथेनसरभीकृते आश्राणोनागरंगा
नोपणसानोतथैवच सुगंधिकुसमानोचगेथेनस
रभीकृते तालानोनारिकेलानोऊर्द्धद्वारकेवने
नेह्नोवदवीणोवत्तर्जुणोवशेषतः गुवाकास्त्रा
तकानोचनेवीराणोवनारद कदलीनोश्रीफला
नोदाडिमीनोमनोहरं सपक्वफलसंयुक्तैः समूहे
श्चविराजिते पिप्पलानोवणालानामसस्थानोतथैव

वनिवानोशास्त्रीलीनोचतिनिरीनोवशोभने प्रनेषो
 नरुभेदानोसमूहैः संजलंसदा परितः वृत्तगोकल्प
 वृद्धैर्वैदिविगजिते मलिकामालनीजैदेकेतकीमाय
 वीसनी यनेषोवसमूहैः स्पृष्टकाभिः समन्वितैः वा
 रजैजकुटीरतैः पंचाशत्कोटिभिर्भुते रत्नप्रदीपधू
 पैश्चभयेनसरभीक्तैः शृंगारद्वयपुक्तैश्चवापरमंवि
 स्मयेययुः नतः प्रदक्षिणीकृत्यकियहरेयपुमंता
 परतो गच्छ कलशान्तेषोयश्चादेनेनदाश्रमे गोपा
 लगोपिकानोचदहृष्टराश्रमान्वहन् समुत्तरन्तर
 वितान्शतकोटिमितात्मने दर्शदर्शवपरितोगो
 पानोसर्वमाश्रमान् गोपिकानोपरंवाररम्यरम्यव
 रेनच गोलोकं निखिलेदृष्ट्वा पुनरन्त्येययुः स्वराः
 नदेववर्तलाकारे रम्येवैसावनेवने ददृशुः शत
 शृंगवतद्वह्निर्विरजो नदी विरजान्त्ययुर्देवाददृ
 शुः रम्यमेव च वावाधारं च गोलोकं सदृत्तमयमदु
 ते ईश्वरेच्छाविनिर्माणरायिकास्तानिर्वयनान्
 पुक्तः सहस्रैः सरसोकेवलेमंगलालयं नृत्येव
 ददृशुस्तत्र देवाश्च समनाहरे सुतालेवारुसंगीतं
 राधाकृष्णगुणान्विते सुतैवगीतपीप्लवमूर्च्छामा
 युः सुरासुने जगोनवेतनाप्राप्यते देवाः कृष्णमा

ब्र. वै.
क. वि.
१७

नसाः दृष्टुपरमाश्चर्यस्यानेस्यानेमनोहरे दृष्टु
 गोपिकाः सर्वानानावेशविधायिकाः कश्चित् दे-
 गहस्ताश्चकाश्चिद्दीणाकरावाः काश्चिच्चामरह-
 स्ताश्चकरनालकरायराः काश्चियेशचहस्ताश्च-
 रत्ननूपुरशहिताः सदन्तकिंकिणीजालशहेन
 शहितारवाः काश्चिन्मस्तककुंभाश्चन्दमभेदम-
 नोरथाः सुवेशनायकाः काश्चिकाश्चतासोचना
 यकाः कलवेशधरः काश्चिद्राधादेशविधायिकाः
 काश्चित्संयोगनिरमाकाश्चिदालिगनेरताः क्रीडा
 शक्ताश्चतादृष्टासस्मिताजगदीश्वराः प्रगच्छेत्कि
 यदुरेदृष्टुगश्चमान्वहन् राधासखीनोगेहीश्च
 प्रथानानोचनारद दूयेणैवगुणेनैववेशनयोव
 नेनच सौभाग्येनैववयसादृष्टीनोचनत्रैव य
 त्रविंशद्वयस्याश्चराधिकार्यश्चगोपिका कंदवमा
 लाकुंतीचजाकूवीचस्येप्रभा वेदमुखीपयसुखी
 सावित्रीचसुधामुखी सुभाषयापारिजातागोरीच
 सर्वमेगला कालिकाकमलाङ्गीभारतीचसर-
 स्वती गंगान्तिका मधुमतीपंचवर्णाचसन्दरी कल
 प्रियासतीचैवनेदनीचदनेतिव यतासामाश्चमोस्तत्र
 रत्नपात्रविनिर्मितान् नानाप्रकाररवितान् विना

निसुमनोहरान् अमूल्यरत्नकलशसमूहैः शोभ
 रोजलात् सद्व्यरचितान्सुभान्मणिश्रेष्ठेन संपुतात्
 ब्रह्मागदहिर्बुध्नवनाल्लिलोकेतद्दुर्धके ऊर्ध्वेष्टम्
 मये सर्वतदेतास्सृष्टिरेव च रसान्तेभ्यो समेभ्यो ना
 स्म्यथा सृष्टिरेव च तदयश्च जलेभ्यो ते मगं नय मह
 श्वके ब्रह्माण्डेतेतद्विस्म सर्वमन्नो निशामये ॥५॥
 इति श्रीब्रह्मवैवर्तपुराणे नारायणनारदसंवादे श्रीकृ
 ष्णजन्मखंडे गोलोकवर्णने नाम वत्तुर्थोऽध्यायः ॥
 श्रीनारायण उवाच गोलोकं निर्विलहृष्टा देवास्ते
 ह्यमानसाः पुनराजगमुगधायाः प्रधानद्वारे मेव च
 सद्वत्तु मणिनिर्माणवेदिका पुग्मसंपुते हरिप्रका
 रमणिना वज्रसंमिश्रितेन च अमूल्यरत्नरचितक
 याटेन विभूषितम् द्वारे निपुके ददृशू वीरयानम
 नुममम् रत्नसिंहासनस्येवरत्नाभरणभूषिते
 पीतवस्त्रयरीधाने सद्वत्तु मुकुटोज्ज्वले द्वारवित्र
 विवित्रेण विविते परमाद्भुते सर्वनिवेदने वक्रुः
 देवा दौवारिके सदा नामवाचद्वारपालोतिः शक
 सिदशेष्टरान् नहिविनात्तया गच्छसोऽप्यनेकसमी
 खराः किंकरा न्योषितास्तत्र श्रीकृष्णस्थानमेव च
 हरेरनुज्ञां प्राप्य ददौ गतं सरान्मने ते संभाष्य च

ब्र. वै.
क. वि.
१८

१४

पुर्देवादितीयहारमनमे नतोपिकेविविचैवसंदरे।
सुमनोहरं हारेनिपुकेदहपुष्पेद्रमानेवनारद कि
शोरेश्यामलेवाकसर्गवेचकेरवरं रत्नसिंहासनस्य
वरत्नभूषणभूषिते गोपालेवसमूहेनर्पवलत्तेण
शोभिते तेसंभाष्ययपुर्देवास्त्रतीयहारमेवच न
तोतिसंदरेविवेज्जलितेमणितेजसा हारेनिपुके।
दहपुःसूर्यमानेवनारद दिभुजेसरलीहसंकिशो
रेश्यामसुन्दरं मणिकुण्डलपुमेनकपोलस्थलरा
जिते रत्नदंउकेरसेहृष्टारायेशयोपरे नवलत्ते
णगोपेनवेहितेचन्द्रपेद्रवत् तेसंभाष्ययपुर्देवा
चतुर्थहारमेवच तेभ्योविलत्तगोरम्यसदीप्तंम
णितेजसा अत्यद्भुतविविचैणभूषितेसुमनोहरं हा
रेनिपुकेदहपुर्वसमानेव्रजेसरे किशोरसंदरव
रेमणिकुण्डलकरंवरं रत्नसिंहासनस्यवरम्भूष
णभूषितं हारपालेवदहपुर्देवालाभियायके
वाकसिंहासनस्यवरत्नभूषणभूषिते मयूरमुख
हृदंवरत्नमालाविभूषिते कंदवपुष्यसेपुकेसद
त्तकुण्डलोत्तले वंदनागुरुकस्तुरीकुंकुमद्रवच
विते न्येद्रवरत्नवदशलत्तव्रजार्चिते तेदेवपा
णिसंभाष्ययपुर्देवासदातिताः विलत्तगोहारपके

विवराजीविराजिते वत्तमिभिषुगमपुक्तेषुष्यमाला
 विभूषिते द्वारेतिपुक्तेददृशुःशक्रभानेवनेसेर ना
 नालेकारणोभाष्येदशलतवजातिने श्रीवेउप
 लवाशक्तकपोलकेउलोन्नले नूणेसुगस्नेसेभा
 ष्ययपुद्गारेवसममे नानाप्रकारचित्रेवषड्विधाति
 विलसणे द्वारेतिपुक्तेददृशुःरत्नभानेदरेप्रिये
 वेदनोकिनसर्वांगेषुष्यमालाविभूषिते भूषिते
 भूषणैरमैःपणिरत्नमनोहरैः गोपैर्द्वादशलस्ये
 वराजैर्दमिवराजिते वत्तमिहासनस्यवस्मेरान
 नसरोरुहे नैवेदहस्तेसेभाष्ययपुर्देवेषराःसुदा
 विवित्रमहमहारेसमम्योपिविलसणे दौवारकते
 ददृशुःसुपांसेसमनोहरे सस्मितेसेदरवरेश्रीवे
 उत्तिलकोन्नले वेधुजीवाथगौहंवरत्नकेउलमणि
 ने सर्वालेकारणोभाष्येददृशुःशक्रभानेवनेसेर ना
 दशलस्येकिणोरैससमन्विते नतःशीघ्रेयपु
 र्देवानवमहारमीषिते सर्वालेकारणोभाष्येददृशुः
 ददृशुःशक्रभानेवनेसेर ना दशलस्येकिणोरैससमन्विते
 नतःशीघ्रेयपु र्देवानवमहारमीषिते सर्वालेकारणोभाष्ये
 ददृशुःशक्रभानेवनेसेर ना दशलस्येकिणोरैससमन्विते
 नतःशीघ्रेयपु र्देवानवमहारमीषिते सर्वालेकारणोभाष्ये
 ददृशुःशक्रभानेवनेसेर ना दशलस्येकिणोरैससमन्विते
 नतःशीघ्रेयपु र्देवानवमहारमीषिते सर्वालेकारणोभाष्ये

ब्र. वै.
क. न.
१५

सुराद्वारा नरेयपुः विशिष्टे दशमद्वारे दृष्टान्ते वि-
स्मिताः सुराः सर्वनिर्वचनीये वाप्यदृष्टमश्रुते मने
दृष्ट्युद्गीरपाले च सुदामाने वसेदरे दृष्टानिर्वचनीये
चक्रसत्त्वमनोहरे गोपविंशतिलत्ताणो समूहेः
परिवारिते नेदण्डहस्ते हृदये नग्मुद्गीरान्तरे सुराः
द्वारमैकादशा विवसवित्रे महदद्भुते द्वारपाले वने
त्रयं श्रीदामाने वने चरे राधिकापुत्रत्वे च पीतव
सेनाभूषिते अमूल्यरत्नरचितरत्नसिंहासनस्थिते
अमूल्यरत्नभूषाभिर्भूषिते समनोहरे वेदनागुरु
कस्तूरीकुंकुमेन विराजिते गंडस्थलकपोलार्द्धे
सदृशकुंडलो ज्वले सदृशशेखरचिते विवित्रमु
कुंडो ज्वले प्रफुल्लमालतीमालाजाले सर्वगभूषिते
कोटिगोपैः परिवृते राजेन्द्राधिकमुज्ज्वले ते सभा
ष्ययुद्गीरे दशमद्वारे सुरासुदा अमूल्यरत्नरवि
ने वेदिकाभिसमन्विते सर्वेषां उर्लभं विवमदृष्टम
श्रुते मने द्वारे निष्कादृष्टपुर्देवागोपागनावरा
तपयोवनसे पञ्चारत्नाभरणभूषिताः पीतवस
परीथानाकवरीद्वारशोभिताः वेदनागुरु
कस्तूरीकुंकुमद्रववर्जिताः ॥ ॥ ॥

पीतश्रीणिभगनस्रनितेवाभारपीरिताः गोपीनो
 शतकोटीनोश्रेष्ठोश्रेष्ठाहरेरपि गोपीनोकोरिणो
 दृष्ट्वासुरास्तेविस्मयेयशुः ताःसंभाष्यसदाशुक्ता
 यशुर्द्वारांतरमुने नतश्चक्रमणोविप्रविशुद्धोरेषु
 तत्रैव गोयोगनानोश्रेष्ठाश्चदृष्टुःसमनोहराः
 वराणाववराभ्यायन्यामान्याश्चशोभनाः सर्व
 सौभाग्ययुक्ताश्चरायिकायाः प्रियासदा भूषिताः
 भूषणैरभ्युपेक्षितमनवयौवनाः पवेदारवयेदृष्ट्वा
 समस्तानाहुनेकते अदृष्टमतिरम्येवाप्यनिरूप्य
 विवक्षणेः तास्तोसंभाष्यदेवास्तेविस्मितायशुरी
 श्वरः रायिकाभ्येतरद्वारेषोऽशाख्येसमनोहरं स
 र्वीशं चप्रधानं च गोप्ये गोयोगणागतोः त्रयसिंहा
 दयस्यानावयस्यनिकरैर्मुने वेशानिर्वचनीयैश्च
 नानागुणसमन्वितैः त्रययौवनसंपन्नैरन्नालेका
 रभूषितैः रत्नकंकणकेसूररत्ननूपुरभूषितैः
 सद्गन्धकिंकिणीजालैर्मध्यदेशविभूषितैः रत्न
 कुंडलपुष्पमनगोऽस्यलविराजितैः प्रफुल्लमालती
 मालाजालैर्वत्सल्यलोज्ज्वलैः सरस्वार्वाण्यप्यज्ञानाप्र
 भापुष्टमोवेदुभिः पारिजातप्रसूनानोमालाजाले
 नवेष्टितैः सरम्येकवरीभारैर्भूषणैर्भूषणैर्वरैः

ब्र. वै.
क. न.
२०

पक्कविवायरोष्ठेषुस्मराननसरोरुहैः पक्कदादिमवी
जैश्वशोभितैर्दन्तपङ्क्तिभिः चारुचंपकवर्णाभैर्मध्य-
स्थलकशैर्मने गजमौक्तिकपुक्ताभिर्नकाशिमिर्वि-
राजितैः त्वर्गद्वारुचैर्द्वनोशोभापुष्पभिरेवच गजे-
द्वगोश्चकटिनस्तनभाराभरातैः पीनश्रीतिभरातै-
श्चमुकुटदपदमानसैः निमेषरहितादेवाहारैश्चदह-
सुस्रताः सदत्तमणिवचैश्चवेदिकापुग्मशोभितम्
हरिन्मणीनोस्तेभानोसमूहैः संपुतेसदा सिन्दुराका-
रमणिभिर्मध्यस्थलविराजितैः पारिजातप्रसूनानां
मालाजालैर्विभूषितम् तत्संपर्कगोपवाहैः सर्वत्रस-
रभीकृते दृष्टानत्परमाश्चर्यराधिकाभ्यन्तरेसराः
श्रीकृत्स्नवरणाम्भोजदर्शिनोत्समनोरथाः ताः स-
म्भाष्यपुःशीघ्रेषुलकोकितविग्रहाः भक्तदेका-
दस्यपर्णाकिंचित्रमासकेयराः आरातेददृशुर्देवारा-
धिकाभ्यन्तरेवने मन्दिराणांचमध्यस्थचतुर्णालंम-
नोदरम् श्रमत्परत्नसाराणां सारेणोरजितेपरं ना-
नारत्नमणिस्तैर्भेदचतुर्भुजैश्चभूषिते पारिजातप्रसू-
नांचमालाजालैर्विराजितम् मुक्तासमूहैर्मणिपौः
स्वनवामरदर्पणैः श्रमत्परत्नसाराणां कलशैर्भूषि-
तैर्मने पटसूत्रेण्युक्ते श्रीखण्डपलवान्वितैः म

गीतमसमूहैश्चरमेषोगणभूषिते वेदनायुक
 स्तुरीजंजमदववर्षितं सुकथात्सुकपुष्पवा
 लफलतेजसैः पराहर्षितैर्जीलैर्निर्मलविभू
 षितैः फलपुष्पैः रत्नकुम्भैः सिन्दूरजसमान्वितैः
 पारिजातप्रसूनानामालाजालैर्विराजितम् प्रसूना
 कैर्गंधवाहैः सर्वत्रसरभीकृतः सर्वानिर्वचनीयेव
 सद्व्यमणिभूषितम् ब्रह्माण्डेऽर्लभेय्यद्वस्त्राभि
 रैर्विराजिते रत्नशय्यासुललितासूत्रवस्त्रपरिच्छ
 दा श्रमूल्यानिवचारूपातैस्तैरेवविराजितम् नाना
 प्रकारवाद्यानोकलनादनितानादितम् शारयेत्रैश्चवी
 णभिर्गीतसंगीतमूर्च्छितम् मोहितेवायशाहैश्च
 मृदंगानोवनारद गायानोक्तसत्त्वानोसमूहैः
 परिवारितम् राधासखिनोगोपीनोद्वंद्वैर्द्वंद्वैर्विरा
 जिते राधाकृष्णगुणोद्वेकपदसंगीतसुश्रुमम् एव
 मभ्यन्तरेदृष्टावभूवुर्विस्मिताः सुराः सुश्रुवुर्मधु
 रंगीतेददृशुर्देवमुत्तमम् तत्रजस्युः सुरास्सर्वथा
 नैकतानमानसाः रत्नसिंहासनैरभ्येददृशुस्त्रिद
 शैश्चराः यतः शतप्रमाणैर्वपरितोवत्तुलाकृति
 मद्रत्नसदृकलशसमूहैश्चसमन्वितम् विवशुत
 लिकाशुष्यविवकाननभूषितम् तत्रतेजःसमूहै

व. वै.
क. ज.
२१

वसूर्यकोरिसमप्रभम् प्रभयाजलितेवसनाश्वर्यम्
हृदयुतम् समतालप्रमाणव्याममूर्धसमन्तः ते
जोमयंच सर्वेषां व्यामासमविगजितम् सर्वव्यापी सर्व
बीजेवत्तर्वाथकरेपरं दृष्टानेजः स्वरूपेवनेदेवाथा
नतत्यगाः प्रणमः परयाभक्त्याभक्तिनम्रात्मकेयगाः
परमानन्दसेपुक्ताः अस्मृष्टाविलोचनाः पुलका
कितसर्वांगावाच्छास्त्रात्मनोरथाः नत्वातेजः स्वरूपे
वतमीशोविदेशेसराः परमानन्दसेपुक्ताः अस्मृष्टा
विलोचनाः तत्रोत्थायथ्यानपुक्ताः प्रतस्थुस्तेजसः
पुरा थातेवेजगतोथातावभूवसपुटोजलिः दलि-
णोशेकरेकृतावामेयमवनारद भक्तुदेकाप्रतस्था
वथ्यानैकज्ञानमोनमः परात्परंगुणातीतेपरमात्मा
नमीश्वरम् श्रीब्रह्माउवाच वरं वरेणंपवरदेवरदानो
वकारणम् कारणं सर्वभूतानोतेजोरूपेनमात्मह
म् मोगत्वेमंगलोर्देवमंगल्यमंगलप्रदम् समस्तमे
गलाधारंतेजोरूपेनमात्महम् गुणत्रयविभागाय
द्रव्यत्रयपरपरम् कलयातेसरास्तेकिंजानंतिष्क
तेः परं सर्वाधारेसर्वरूपेसर्वबीजमबीजकम् सर्वा
न्नकमनन्तेवतेजोरूपेनमात्महम् लक्ष्येषुगुरु
पेववर्णनीयेविचक्षणैः किं वणिगामिलस्येतेतेजोरु

येन मास्यहम् वेदेनिरूपितेन वस्तुसेतः शक्ताश्च व
 र्णिते वेदेनिरूप्यते जेतो जेतो रूपेन मास्यहम् ग
 मनायमपादेयदवत्तः सर्वदर्शनम् हस्तास्पहीनेन
 ज्ञातेन जेतो रूपेन मास्यहम् अशरीरे विग्रहे वदन्दि
 यवदतीन्द्रियः यदसात्सि सर्वसाक्षीने जेतो रूपेन मा
 स्यहम् अहेविधाता जगतो वेदानो जनकस्त्वयम्
 पाताय मेहराभक्त्युत्तरे शान्तो न कोपियन्तु सेवया
 नवय मेयेरत्नतारं चरत्तति नवा जयावसेहतीव
 या कालेनिरूपितम् निषेकतोपिकर्तारं त्वन्यादा
 भोजसेवया कर्मिणो फलदाता वभक्तानो वल
 भः प्रभुः ब्रह्माण्डस्त्रिभुवः सहस्रं भृत्या विषयिवा
 यये एवं कतिविधास्तन्निषेधननेषु सेवकाः सर्व
 षो जनकस्त्ववतन्वास्तोर्नवकेतमाः एकैकलो
 मविवरे ब्रह्माण्डमेकमेककम् यस्यैकमहतो वि
 श्वोः षोडशोपास्तयेव च ध्यायेति योगिनः सर्वत
 देत ह्यमीशितम् ते भक्त्या दास्यति रताः सेवेनेव
 रणो बुजे किशोरं सुन्दरं वैवयह्यकमनीयकम्
 मेव ध्याना ननु रूपे च दर्शयामाकमीश्वरः नवीनज
 लदण्णामेपीताम्बरधरं वरे दिभुजे मुरलीवक्त्रं स
 स्मितं समनोहरम् ममूरसुच्छं हृदये मालतीजा

ब्र. वे.
क. ज.
२१

लमणिः तम वन्दनागुरुकस्तूरीजं कुमदवचर्वित
म श्रमत्परत्नसागंगासारमूषणभूषितम श्रमत्
रत्नववितकिरीटमुज्ज्वलम् शरत्कुलपयानो
प्रभापुष्टवच्छत्रकम् पङ्क्तिर्विवर्तितैकमोहापर
मनिन्दितम् पङ्क्तिदाडिमबीजाभदनपङ्क्तिमनोरम
म् वेलिकदम्बमूलस्थेतेरासरससोन्मत्तम् गोपिव
क्रोशिततर्जगाथावत्तस्यलस्थितं एवेवोद्धितरूपेतेह
संकोमानसोन्मत्तं इत्येवमुक्ताविषयस्य कृष्णाना
मपुनः पुनः पतन्स्तोत्रेणानुखावयर्मीपिशंकर
स्त्रयम् ननामभूयोभूयस्त्रयसाङ्गपूर्णविलोचनः
निष्ठन्त्रोपिपुनस्तोत्रेप्रवक्तुं विदशेषराः व्याप्रात
राश्रमेसर्वे श्रीकृष्णनेत्रसासुने स्तवराजमिदंस्तो
त्रेवत्तेशयर्मभिः कृतम् पूजाकालेहरेदेवभक्ति
पुक्तश्रयः पदेन सुदुर्लभोदण्डोभक्तिनिष्ठलाल
भतेनरः सगरसरसुनीन्द्राणोदुर्लभेदास्यमेवव
श्रणिमादिकसिद्धिंवसालोकादिवत्तस्ययम् इह
वविसुतल्यस्त्रविद्यातः सजितोयुवम् वाक्कुसि
द्धिर्मन्त्रसिद्धिस्त्रभवेत्तत्तस्यसतिष्ठितम् सर्वसो
भाग्यमारोग्यपणसास्यनेत्रगत पुञ्जस्त्रविद्याक
वितानिष्ठलाकमलपुष्टे पत्नीपतिव्रतासाधीस

शीलासुस्थिताः प्रजाः कीर्तिश्च विरकालीना ये
 ते कृष्णांति की स्थितिः ॥ १२५ ॥ इति श्री ब्रह्मवेव
 ने महापुराणे श्रीनारायणनारदसेवादे श्रीकृ
 सजन्मावर्णे गोलोकवर्णने श्रीकृष्णसत्त्व ज
 य नामपंचमोऽध्यायः ५ ॥ श्रीकृष्ण उवाच
 ध्यातास्त्वनावस्तिष्ठंते स्ते देवास्ते जसः पुरः दह
 सुस्ते जसो मध्ये शरीरे कमनीयकम् सजलाम्भो
 दवर्णाभे सस्मिन्ने समनो हरम् यस्मादाकादह
 पंचत्रैलोक्यविमोहनम् गणस्थलकपोलाभ्यो
 जलन्मकरकुण्डलम् सदन्तनूपगम्भाचवरणा
 भोजराजितम् वक्रिष्ठदाहरीदामभवसामृत्यवि
 राजिते मणिरत्नेन्द्रसाराणो सेच्छाकौतकनिर्मितैः
 भूषिते भूषणैः रम्ये सद्भूषणैव भूषितैः कौस्तुभा
 सक्तवत्स्यप्रदीप्तनेत्रसोज्ज्वलम् नवनेत्रसिवा
 र्देगीदहशूरायिकाभिधो यणने सस्मिन्ने कौतुप
 श्पेतीवकचक्षुषा मुक्तापेक्षिविनिन्देकदन्तपेक्षि
 विराजिते इषदास्योप्रसन्नास्यो शरत्पंकजलोत्त
 नो शरत्पावणवेदाभो विनिन्दास्यमनोहरो इन्द
 गोपप्रभासीष्ठायराक्षोरुविरोचरा रणमेजीरु
 ग्मेनपादोबुजविराजितो मणीद्राणोप्रभासीषत्र
 वराजिविराजिती ऊँउमा मासमाच्छाद्यपादाथो

ब. वे.
क. ज.
१३

रागभूषितो अमूल्यरत्नसाराणोपाशकश्रीगणेशो
भित्तो इनाशनविभुहंशुकासल्यज्जलितोज्ज्वला
महामणीन्द्रसाराणोकिंकिणीमध्यसेपुनो सद
नाहारकेसरवरकेकणभूषितो रत्नेंदरवितोत्क
ष्टकपोलोज्ज्वलकुण्डलो कर्णपरिमणीद्राणो क
र्णभूषणभूषितो खगेंद्रवेवुनाशाग्रगजेन्द्रमौ
क्तिकान्वितो खगेंद्रवेवुनाशाग्रगजेन्द्रमौक्तिका
न्वितो मालतीमालयावक्त्रकवरीभारविभूषितो
मालयाकौस्तुभेद्राणोवत्तस्यलसुणोभित्तो पाणि
जातप्रसूनोनामालानालोज्ज्वलोदरो रत्नगुली
यनिकैरेः करगुलिविराजितो दिव्यशोखविका
रैश्चित्ररागविभूषितैः सुलसुवाकृतैरमैर्भू
षितोशोखभूषणैः सदत्तहारगुटिकावाजिस्रवा
कशोभितो प्रतमसर्णवर्णभामाच्छाद्यचारुवि
ग्रहं नितेवश्रेणिललितोस्तत्रभारोभूतोततो
भूषितोभूषणैर्दिव्यैश्चसौदर्पणभूषितैः विस्मि
तासिद्धासर्वदृष्टाशोखेश्वरीवरो नखबुल्लस
रासर्वसर्वपूर्णमनारयाः वलज्जवाच नववर
णमरोजमन्मनसेवरीहो भुसुतसुतनमीशो प्र
मभक्तसमवाक्ते जननमरणभोगात्मानसंमोषया
हो सविद्वत्परिपक्वोदेहमाक्तिं चदास्यम् ॥

शंकर उवाच भवजलाधिनिमग्नं चित्रमीनो मदी-
 यो भ्रमति सततमस्मिन् चो रसं सारकृपे विषमम-
 ति विनिर्घेसृष्टि संहाररूप मय नयतव भक्तिं दे-
 हपादारविंदे धर्म उवाच तव निजजन साहसं संगमो-
 मे मदीया भवतु विषयवे पल्ले दने नीव वद्ध नववर-
 णा सरोजस्थानदानैकहेतु ननु विज ननु निभक्तिं
 देहि पादारविंदे इत्येव स्तवने कृता परिपूर्णकमा-
 नसाः कामधरस्य परतो तिष्ठे नो राधिकायातेः
 सराणो स्तवने च ना मुवाच कृपानिधिः हिततथ्यं
 वववने स्मेराननसरोरुहः श्रीकृष्ण उवाच तिष्ठता
 गच्छत सरामदीयानात्र संशयः शिवाश्चर्याणां ऊश-
 लेष्य सुक्तमसोषते निश्चिंता भवता चैव काविंता
 वोमपि स्थिते स्थितो ह सर्वजीवेषु ग्रामो ह स्तवने न
 व पुष्पाकमभिप्राये च सर्वजानामि निश्चितं शुभा-
 शुभं च यत्कर्मकाले खलु भविष्यति महत्त्वं च
 यत्कर्म सर्वकालकृते सराः से से काले च तरवः फ-
 लिनः पुष्पितः सदा परियक्तफलाकाले परियक्त-
 फलान्विताः सखेडः खे वियत्से यत्शोकश्चिंता
 शुभाशुभं सर्वकर्मफलनिर्घेव सर्वकाले शुभस्थि-
 ते नहिक स्पृष्टः को वा विप्रियो वा जगत्त्रये का

वै. वै.
क. ज.
१५

लेकार्यवशात्सर्वं भवेत्येव प्रिया प्रियः राजानो मनुवः
सृष्टीदृष्टा प्रसूता भित्तवै सकर्म फलपाकेन सर्वं
कालवशंगताः पुष्पाकमधुना वैवगो लोके यत्तणं
गते एषि व्यानत्तणो नैव सममन्वन्नरंगते इन्द्राः स
मगतास्तत्र देवैर्देवैः सुभो भुना कालवक्रं भ्रमत्येव
मदीये वदित्वा निशे इन्द्राश्च मनवो भूपाः सर्वकाल
वशंगताः कीर्तिः एष्टो पुण्यमती कथा मात्रावशे
षिताः अथुना पिव राजानो उष्टाश्च हरिनिंदकाः व
सूवुर्वहवो भूमौ महाबलपराक्रमाः सर्वयास्येति
कालेन कालात करणं भुवं उपस्थितोऽपि कालो ये
वातो वाति निरंतरं वहिर्दहति सूर्यश्च तपत्येव ममा
जया व्यापयः सेति देहेषु मृत्युश्चरति जेतुषु वर्षत्ये
तेजलयगाः सर्वदेवाममाजया ब्राल्मण्यनिष्ठा विष्णो
श्चतयो निष्ठास्तपस्विनः ब्रह्मर्षयो ब्रह्मनिष्ठा योग
निष्ठाश्च योगिनः ते सर्वे मद्भया ह्रीताः स्वयमेकर्म
तत्पराः मद्भक्तैव निष्ठाके कर्म निर्मूलकारकाः
देवा कालस्य कालो हविषा तत्विभुरवच संहारक
तुं संहर्ता यातः पातात्परात्परः ममाजया हे संहर्ता
नास्मात्तेन हरस्सतः ते विष्णुः स कुरुहि हेतोः पाता
विष्णुश्चरत्तणान् ब्रह्मादि त्वाणपर्यन्ते सर्वेषामहमीष

२: स्वकर्मफलदाताहेकर्मनिर्मूलकारकाः देवाका
 लस्यकालोहेविधातुर्विभुरेवच संहारकर्तुः अहे
 यान्महर्षिष्णामिकस्तेषामस्तिरत्तिता यानहेयाल
 यिष्णामितेषोहेतानकोपिच सर्वेषामपिसेहर्तासु
 स्थापानाहमेवच भक्त्याममानुगानित्येमर्त्यादावन
 तन्यराः अहेभक्तोतेकषास्तेषोरत्तणहेतवे सर्वे
 नश्येतिवस्तोऽप्रभवेतिपुनः पुनः नमेभक्ताः प्रण
 श्येतिनिःशेकास्त्रनिगयद्ः अतोविपश्चिनः सर्वे
 दास्येवोच्छेतिनोवरे येमेदास्येप्रयाचंतेथन्यास्तेवन
 वोच्छितः जन्मस्तुजराव्याधिभयेवयमवातनाः
 अन्येषोकर्मिणामस्तिनभक्तानोचकर्मिणां भक्ता
 नलिमः पायेषुपुण्येषुसर्वकर्मणा अहेधुनोमिते
 षोस्त्रकर्मभोगान्विनिश्चिते अहेप्राणस्यभक्तानो
 भक्ताप्राणाममापिच ध्यायेतेतेचमो नित्येतात्स्मरा
 मिदिवातिशो चक्रसदृशनेनामषोऽशारेसतीत्ता
 के यत्नेजघोऽशोशेननास्ति सर्वेषुभक्तिनः केन
 नतृक्कृहेतारोदातारत्तार्थमीक्षिते नसास्येतन्य
 तीतिर्मवामितेषोचमन्त्रिधि नमेस्वास्थ्येववैक्रेदेगो
 लोकेराधिकोतिके यवतिष्ठेतिभक्तास्तेनवतिष्ठाम
 हर्निशे पुष्पान्विहायतानित्येस्मराम्यहमनुत्तणोऽ

ब्र. वै.
क. ज.
१५

सायदामेभक्तानां बालानां गवामपि कर्तृनां देव
नानां च हिंसा कुर्वन्ति निश्चिते तदा विरंते न शंति यथा
वक्रौत्सणापि च न कोपिरतितातेषामपि हेतुं य
स्थिते यास्यामि ह्यिं वी देवाया तस्यै स्वमालये
यै वै वा शत्रुपेण शीघ्रं गच्छतस्तले इत्युक्त्वा त्रगतो
नाथो गोपालाह्वय गोपिकाः उवाच मधुरं सत्यं वाक्यं
पत्नमयोचितं गोपा गोप्यं सृष्टुं तया तनैदं व्रजे वरे
द्वयमानं गृहं रम्यं गच्छत्वमपि राधिके द्वयमा सुप्रि
या साधीनाम्ना गोपी कलावती सबलस्य सनासा च
कमलोपासमद्भवा पितृणां मानसी कन्या यन्यामा
न्यातियोषितो सुराड्वाससः साया जन्म तस्या व्रजग्र
हे तस्या एवोदरे जन्म लभनेदं व्रजे व्रज तामहं बाल
रूपेण गृह्णामि कमलानने त्वेमेणाणाधिकं राधे त
वशाणाधिको यदहं तत्किं विदावयोर्भिन्नमेको राः स
र्वदेव हि श्रुते वैराधिका तत्र रुरोदये मविह्वला य
यो वत्सश्च कोराभ्यां सुखं वन्दे हरेर्मुने जन्म लभे त
शेषश्च गोप्यं सृष्टुं तया तनैदं व्रजे व्रज तामहं बाल
मन्दिरे शुभे पतस्मिन्नेतरे सर्वददृशूरय सुतमे स
गिरन्नेद्रसारेण हीरेकेन परिच्छिदं सेतवामरलेतण
शोभिते दर्पणैर्गुणे सल्लकाणां पवसेण वक्रिषु ॥

द्वेनभूषिते सदन्नकलशानोवसहस्रेणसुशोभिते
 परिज्ञातप्रसूतानोमालाजालैर्विराजिते पार्षदप्रव
 रैर्धुकंशतकुम्भमयेषुमत् तेजःसदृशमन्तलेशतसू
 र्यसमप्रभे तत्रस्थेपुरुषेणामेसेदरेकमनीयके
 शोखचक्रगदापद्मपरेपीनोवरंपरे किरीटिनेकुण्ड
 लिनैवनमालाविभूषिते वेदनागुरुकस्तूरीकुंज
 मद्रववर्चिने चतुर्भुजैस्मेरवक्रंभक्तानुग्रहकारके
 मणिरत्नेन्द्रसारणोसारभूषणभूषिते देवीतन्त्रास
 नोरम्योशुक्लवर्णमनोहरं रत्नालेकारेशभाष्यो
 शोभितोपीतवाससो सरन्ध्रार्चणवेद्रासीशरत्नैकज
 लोचनो पद्मविंशत्यौसीवस्मेरपुक्रोमनोहरं वेणु
 वीणाग्रेशहस्तोभक्तानुग्रहकारो विद्याधिष्ठातृदे
 वीवत्तानरूपोसरस्वती अपरोदक्षिणोरम्यशतवेद्र
 समप्रभो प्रतपस्वर्णवर्णभोसस्मितोसुमनोहरो
 सदन्नकुण्डलाभ्योवसकपोलविराजितो अमृत्यर
 रत्नसवितामृत्यवसेणभूषितो अमृत्यरत्नकेस
 रकरकेकणशोभितो सदन्नसारमेजीरकलेश
 हसमन्वितो मणिन्दकिंकिणीपुक्रमध्यदेशस
 मन्वितो पारिज्ञातप्रसूतानोमालावत्सल्यलोमलो
 प्रफुल्लमालतीमालासेसक्तकवरीपुनो शरवेद्रप्र

ब्र. वै.
क. ज.
२६

भामहसुखवारुविभूषितो कस्तूरीविंडसेसक्तसिन्दु
रतिलकान्वितो सुवारुकजलासक्तशरत्केकजलोव
नो सहसदलसेपुक्तलीलाकमलसेपुनो नारायणो
तोपश्यंतेपश्यंतीवक्रचत्तवाश्रवरुसरथानूणा
सस्त्रीकः सहपार्श्वदः जगामचसभोरम्योगोपगापी
समन्वितो देवागोपाश्रगोप्यसमनस्यमुदात्तिताः
सामवेदोक्तस्तोत्रेणकृतेनचसुरर्षिभिः गत्वा नाराय
णोदेवः सलीनः कलविग्रहे दृष्ट्वावपरमाश्चर्यतेस
र्वविस्मयेयसुः एतस्मिन्नेतरेनवशातकुंभमयादृष्ट्या
त् अवरुससयेविस्रः पाताचजगतोपतिः आजगा
मचत्तर्वाङ्गः वनमालाविभूषितः पीतोवरथरः श्री
मान्सस्मितः समनोहरः सर्वालेकारणोभाष्यासूर्य
कोटिसमप्रभुः उमस्युस्तैवनेदृष्ट्वावत्तभूः प्रणता
मुने सचापिलीनस्तत्रैवराधिकेशस्यविग्रहे नेदृष्ट्वा
महदाश्चर्यविस्मयेपरमेयसुः सेविलीनेहरेरेगेष्टे
तद्दीपनिवासिनि एतस्मिन्नेतरेनूणांमाजगामत्तरा
न्वितः शुद्धस्फटिकसेकाशोनाम्नासेकर्षणः स्मरे
सहस्रशीर्षापुरुषः शतसूर्यसमन्विभः आगतेन
सुबुस्सर्वदृष्टानेविस्रविग्रहे सचागत्यगजस्कंधो
त्तद्व्यावराधिकेशरे सहस्रमूर्द्धाभत्तावप्रणतामः

वनारद आगतौ धर्मपुत्रौ द्वौ नरनारायणाभियौ ली
 नो हे कलसादावेव भूवफाल उणे नरः ब्रह्मेशो
 षथमीश्वरस्य रेकवतवै एतस्मिन्ननरे देवादह
 सूर्यमनमे स्वर्णसारविकारे च नानारत्नपरिच्छ
 दे मनोनुसारसे पुक्ते वक्रिष्ठो सुकान्विते सहस्र
 वक्रसे पुक्ते मनोयापिमनोहरे चेतवामरसे पुक्ते
 भूषिते दर्पणाश्रिते सदत्तसारकलशसमूहेन वि
 राजिते परिजातप्रसूनानां मालाजालैर्विराजिते
 ग्रीष्ममध्याह्नमोर्तुप्रभा मोषकरेवरे सुकामाणि
 करत्नाब्जसमूहेन समुज्ज्वले चित्रपुतलिकाश्रु
 ष्यसरः को वनचित्रिते देवानोदानवानो वरणा
 नो प्रवरं मुने यत्नेन संकरणीत्या निर्मिते विश्वक
 र्मणा येषो शयोजनोर्ध्ववत्तुर्योजन विस्तृते ते
 जसा सर्वसारणा प्रभा मोषकरमुक्ति तेजः स्वर्णा
 मतलो मूलप्रकृतिमीश्वरी सहस्रभुजरवितरण
 मेजीररेजिता मंगीदमेखलाश्रुतमथ देशसु
 शाभितो मेदारपुष्पमालाभिर्वस्यलसमज्ज
 लो नितेव कठिनश्रीणीपीनो नत ऊचाननो सर
 तस्य कण्ठमासविनिर्दिष्टमनोहरो कजलो जल
 रेखाक्तशरत्पंकजलो वनो वेदनागुरुकस्तूरीवित्र

ब्र. वै.
क. ज.
१७

पत्रकभूषितो नवीनवधुजीवामामोष्ठापरस
शोभितो मुक्तोपेक्षिप्रभासुखदेनराजिविराजितो
प्रफुल्लमालनीमालासेसक्तकवरीवरी पसेंदवे
चुनागेंद्रगनेंद्रमौक्तिकान्विते वक्रिमुद्राशुका
कारज्वलितेनसमुज्जलो सिंहप्रहंसमारुखोसु
ताभ्योसहितोमदा श्रवरुसुरयातूर्णो श्रीकृत्सेप्र
एनामव सताभ्योसहितादेवीसमुवासवरानना
गणेशकार्तिकेयश्चननौक्तसपरात्परं ननाम
शेकरेयर्ममनेनेकमलोद्भवे उन्नस्युराथाकोते
वाहस्यानौविदशेचरी आशिषेवदुर्देवाराधि
कामासुत्रिथौ ताभ्योसहनदापेववकुर्देवामुदा
न्विताः तस्युर्देवासमामयेदेव्यश्चपुरनोहरे
गोपागोप्यश्चनरलावभूबुर्विस्मयाकुलाः उ
वाचकमलोक्तसोस्मराननसरोरुहो तंगच्छमी
ष्मकगृहेनानारत्नसमन्विते वैदर्भ्याउदरेजन्म
लभदेविसनानति तवपाणिगृहीष्यामिगताने
कुण्डितेसति तोदेवीपार्वतीदृष्ट्वासमुप्यायतरान्वि
तारत्नसिंहासनेरम्भवासयामासरीचरी विप्रेदपार्व
तीतत्तीवागापिष्टान्देवता तस्युरेकासनेतत्रसंभा
ष्यवयंपाविते ताश्चसंभाषयामासुः संप्रीत्यागोप
कनकाः कुबुर्गोपालिकाकाञ्चित् ॥ ॥

सुदानासोवसत्रिधौ श्रीकृष्णः पार्वतीतत्रसुवाव
नगत्पतिः देवित्वमेशत्रयेणव्रजनेदव्रजेसुभे उदरे
वयशोदायाकल्याणिनेदरेतसा लभजन्ममहासा
येसृष्टिमहारकारिणी ग्रामेग्रामेचपूजानेकारपि
ष्यामिभूतले कालेमहीतलेमन्त्रानरेषुच ज्ञान-
त्राधिष्ठातृदेवीपूजयिष्येतिदेवताः इत्येनानावि-
धेर्दिव्यैर्दलिभिस्समन्विता त्रयिभूस्पर्शमात्रेण
सूक्तिकामेदिरेषुच पितृर्मानत्रसेस्याप्यत्मादा-
यगमिष्यति केसदर्शनमात्रेणगमिष्यामिममो-
क्तिके भागवतरणंकृत्वागमिष्यामिसुमाश्रमे इ-
त्युक्ताश्रीहरिसूक्तं तमुवाच वरानने श्रेष्ठत्रयेणव-
त्सत्वेगमिष्यामिमहीतले ज्ञानवत्याश्च गर्भेवते
चजन्मसुरेश्वरः श्रेष्ठोतदेवतासर्वगच्छेत्तथरणीत-
ले भारहारेकरिष्यामिवसुधायाश्च निश्चिते इत्युक्ता
गधिकानाथस्तस्यैसिंहासनेवरे नस्युर्देवाश्चदेव्य-
श्चगोप्यश्चनारद एतस्मिन्नेतरेवत्तासमुत्थायहरेः
पुनः पुनोजलिर्नगत्कोनेसुवाच विनयान्विताः ब्र-
ह्मउवाच श्रवणानेकुरुविभोकिंकरस्यनिवेदने
श्राद्धं कुरु महाभाग कस्यकुत्रस्थलेभुवि उत्पातो-
द्धारकर्तारसेवकानोप्रभुः सदा सभृत्यः सर्वदाभ-

ब्रै-वे.
क. ज.
१८

भक्त्या ईश्वरात्तं करोति यः के देवा के न इषेण देवस्य
कलया कया ऊत्र कस्य विषे ये व विषे य च महीतले व
ल्लोणो वचने श्रुत्वा प्रत्यवाच जगत्प्रभुः यत्र यस्यावका
शो च कथयामि विधानतः श्री कृष्ण उवाच कामदेवो
रौ किरणो योर निर्मावती सती सेवरस्य गृहे यावच्छाया
रूपेण संस्थिता तंतस्य पुत्रो भवितानाम्भानि रुद्रपव
च भारते शोणितपुरे बाणपुत्री भविष्यति अनंतो दे
वकी गर्भो रोहिणे योजगम्यतिः मायया गर्भसे कवी
नाम्ना संकर्षणः प्रभुः कालिंदीसूर्यतनया गंगेशो
नमहीतले सा वित्री वेदमाता ववा म्ना नाग्रजिनी स
ती वसंथरासत्यमासा सन्या देवी सरस्वती रोहिणी
मित्रविंदा च भविता राजकन्यका अर्द्धशेनैव तल
लीलस्मणाराजकन्यका सूर्यपत्नी रत्नमाला कल
यावजगद्गरो सोहे शोनसशीला वरुकिण्या यास
यो कलाः उगीहो शाजो ववती महिषी रणोदशस्त्र
ताः अर्द्धशेन शैलपुत्री यात बलवतो गृहे कैलासे
शंकरात्तावव भूवपार्वती पुरा कैलासगामिने वि
सृष्टे तदीय निवासिने अलिंगने देहिको तेनास्मिर्दी
ष्टाममात्तया ब्रह्मोवाच कथं शिवात्तो नो देवी वभू
वराधिकायने कैलासगामिने विसृष्टे भाषिणे सर्व

सेतहीपनिवासिने श्रीकृष्णउवाच पुरागणेशोद
 ह्वेचप्रजग्मुः सर्वदेवताः सेतहीपात्सयेविसृजं
 गामशोकालये दृष्ट्वागणेशोमुदिनेसमुवासस
 खासने सखेनददृशुः सर्वत्रैलोक्यमोहनेवपुः
 किरीटिनेकुण्डलिनेपीतोवरथरेवरे सुंदरेष्वा
 मन्त्रयेवनवयौवनसंयुते सिंहरण्यामवर्णिवनव
 यौवनसंयुते वेदनागुरुकस्तूरीकुंडलमदवसंयुते
 रत्नालंकारशोभाज्जोस्मराननसरोरुहे रत्नसिं
 हासनस्थेवपार्वदैः परिवेष्टिते वेदिनेवसरेश्च
 ह्यैः शिवेनपरिभूजिते नेदृष्ट्वापार्वतीविस्मयसन्न
 वदेत्तणं सखमाच्छादनेचक्रेवाससाव्रीडयास
 ती अतीवसुंदरं रूपं दर्शयंस्ते पुनः पुनः सखेदद
 र्शतद्विलोर्निमेषरहितासती परमाद्भुतवेशोच
 विस्मितावक्रचक्षुषा सखमागरसेमग्रावभूवपुल
 कांविता तणंददर्शयेवास्मैशुभ्रवर्णविलोचने
 त्रिशूलपदिसथरेकंदर्पकोटिसेयुते तणंददर्श
 स्मामेतमेकमास्तेद्विलोचने चतुर्भुजेपीतवसेवन
 मालाविभूषिते मदेणाश्रयोदेवाब्रह्मविस्ममहे
 श्वराः ताम्भामौक्तर्षयानावश्रेष्ठः सत्त्वगुणात्मकाः
 दृष्ट्वातेपार्वतीभक्तापुलकोवितमानसा एकैवस

ब्र. वे.
क. ज.
२५

मूर्तिभेदमभेदेवातिरूपिते दृष्ट्वा बभूव सा माया सका
माविलुमायया सर्वात्मा भगवानेतरं तर्था मीजगत्
ये दुर्गा निर्जनमाहूयतामुवाच हरिस्त्रये सृजयामा
सते हीरे परमानन्दमीश्वरे दुर्गेतराभिप्राये च बुबु
धे संकरस्त्रये बोधयामास विविधे हिते नष्टमखे
दिते शोकर उवाच निवेदने मदीये च निबोध शैलक
नके सुगारं देहि भद्रं ते हरये परमानन्देः श्रेष्ठस्त्वा
च विस्मय ब्रह्मैकस्व सनातने देहिको भेद रहितो
विषयान् मूर्तिभेदकः एका प्रकृति सर्वेषां माना त्वेस
र्वदृष्टिणा सा वित्री ब्रह्मणो स्त्वचलस्ती नारायणो र
हि मम वत्ससि दुर्गा त्वे निबोध यथात्मिके सति शि
वस्य वचने श्रुता तमुवाच सरेखरी पार्वत्युवाच दीन
बेधोक्त्या सिंधोतव मामकृपा कथं सुखिरेतपमा
लब्धं श्रुता यस्त्वेतजगत्सतिः ईदृशी किं करीनामनप
रित्यक्तमहंति श्रयोग्यमीदृशे वा केन मो वद मे हे
सुर तव वाक्यं महादेव करिष्याम्येव पालने देहो
तरे जन्मलब्ध्या भजिष्यामि हरिं हरे इत्येव वचने श्रु
त्वा विरगममहेसरः उच्चैर्जहा सामयदः पार्वत्यै
चाभयं ददौ तत्प्रतिज्ञा पालनाय पार्वती ज्ञा
ववद्गृहे ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥

लभिष्यति जनु र्धातु नीम्ना जो वव नीस नी ब्रह्म उ
 वाव भूमौ कति विधे भूमे संस्थिते पार्वती कथं
 ललाभ भारते जन्म तिदिने भल के गृहे श्री कृष्ण
 उवाच रामावतारे त्रेतायो देवोणां प्रथमं ही हि
 मोलयो शोभल को जो वव त्राम किं कराः रामस्य
 वरदानेन विरेजीवी प्रिया न्वितः कोटि सिंह बला
 थाने विधे मेव महा बलः पितुरंश गृहे दुर्गा जगा
 मोशेन भूतले एवं पूर्वतु त्वमोनेष्ट एतद्दिना म
 न्मर्यात् सर्वेषां वसराणां वेसरा गच्छेति भूतले न
 पशुना मन्महाया भविष्येति रणे विधे कमला कल
 या सर्वा भवेत्तु न्यक न्यकाः मन्महिषो भविष्य
 तिसहस्राणां च षोडश धर्मा यसे शास्त्रेण योऽपु
 त्रोऽपि हि रः वायो रेणाद्दीप्त सेनो नर र्षि रत्न स्व
 ये नकुलः सहदेवश्च सर्वेषां शसुद्धवो सूर्योऽशः
 कर्णवीरश्च विडरः सयमे स्वये ड्यो यतः कले रे
 षः समुद्राशश्च शोतनश्च सन्यामाशो करोशो द्रो
 णो वसेश सम्भवः वेदोशो यमि मन्सुश्च भीष्मश्च
 वसुधैव कुटुम्बकः वसुदेवः कश्यपोशो यदि निःसावदे
 वकी वसेशो नन्दगोपश्च यशोदा वसु कामिनी द्वौ
 यदीकमलोशा वयत्त ऊँ उमसुद्धवा इत्याशो नोशो

ब्र.वे.
क.न.
३.

30

भगवान्मृष्युम्नामहाबलाः सुभद्राशतत्रयोणा
देवकीगर्भसंभवा देवागच्छेत्तस्यिवीमेशेनभारहा
रकाः कलयादेवपत्न्यस्रगच्छेत्तस्यिवीतले इत्ये
वमुक्ताश्रीकृष्णविररामवनारद सर्वविवरणेक
वान्तत्रोवासप्रजापतिः कृष्णस्यामेवाग्देवीदत्ति
णोकमलालयाः पुरतोदेवताः सर्वापार्वतीवापि
नारद सर्वविवरणेकवान्तत्रोवासप्रजापतिः गो-
प्योगोपास्यपरितः राधावत्तस्यलस्थिता एतस्मि
न्नेतरेसावन्तत्रोवाचब्रजेसरी राधिकोवाच शृणु
नाथप्रवक्ष्यामिकिंकरीवचनेप्रभो प्राणादहंहितन
मामादौलयत्वेमेमनः वत्तर्निमीलनेकृतेमशक्ता
दर्शनेविना त्वयाविनाकथेनाथयास्यामिपरणीत
ले कतिकालोत्तरेवंपोमितनेमेत्वयासह शोणस्य
बृहिसन्नेमविष्यमेवगोकुले निमेषेवपुगशनेमवि
नामेत्वयाविना कंदत्यामिक्रयास्यामिकोवामाणाल
यिष्यति मातरंयितरेवंपुत्रान्तरेमगिनीसुते त्वया-
विनाहंप्राणेशचिंतयामिनकोत्तरे करोषिमाय
याच्छत्रोमोवेन्मायेशभूतले विस्मितेविभवेदत्ता
सत्यमेसयथंकुरु अन्तर्गतंमममनोमधुयोमधुसूद
न करोतुभ्रमणंनित्येसमाधीकेपदोबुजे यत्तत्रव

यस्योवायो नो जन्म भव त्विवं सञ्जोहारणो दास्यं स
 दास्यं सिवो हितं कलने रायिका सो च मे सौभाग्य-
 मावयोः न विस्मयामि भूमौ च देहि मत्सं वरे विभो म
 म प्राणी तव ननुः केन वा कं सदा रुणाः आत्मना सु
 वलीयादौ मनसा च विनिर्मितैः शिष्यः कति विधा स
 ति पुरुषा पुरुषोत्तमः नवनास्ति च कुत्रापि कोना स
 त्याचमादृशी नवदेहार्थभागेन केन वा हे विनिर्मिता
 इदमेवावयोर्भेदो नास्त्यतस्तु यि मे मनः ममापि मा-
 नसं प्राणास्तु यि संस्थाप्य केन वा नवान्मा मानस प्रा-
 णमपि च संस्थिता अपि अतो निमेष विरहादात्मा मे
 विह्वलो मनः मदग्या सततं प्राणादहंति विरहस्य नो
 इत्येव मुक्ता सा देवी तत्रैव सरसे सदि भूयो भूयो कुरो
 दो मेः ध्यात्वा तस्मिन् रणं वुजं कोटी कृतान्तनां क्लृप्तो
 मुखं से सत्यवाससा बोधयामास दिवि धं सत्ये नीते हि
 नेव वः श्री कल उवाच अध्यात्मिकं परं योगं शोक
 ह्येदन कर्तने शृणु देवि प्रवक्ष्यामि योगीन्द्राणां च
 उर्हर्षे आधारा ये ययोः सर्वत्र लोउपश्यसे ददि
 आधारव्यतिरेकेण नास्त्यये यस्य संभवः अक्षिरे
 वो ऊराधारः अऊरस्य वसेदरा शेषो च वसुधा धारा
 शेषाधारो शेषाधारो हिकल्पः फलाधारं च पुष्प

ब्र. वे.
कृ. जे.
३१

वपुष्माधारवयलवे स्तंभश्चयलवोधारः स्तंभाधा
रस्तहःसये वृत्ताधारोप्येकरश्चजीवशक्तिसमन्वि-
तः वायुश्चकक्षयायोगवायुधारोहमेवव ममाया
रासत्रयात्वेनयितिसामिषासने तेवशक्तिसमूहा
वमूलप्रकृतिरीचरी तेशरीरसत्रयावगुणाधारस
रूपिणी तवात्माहेमिरीहश्चवेष्टावाश्चतयासह पु
रुषादीर्यमुत्पन्नेवीर्यात्तेनतिरेवव तयोसमास्व
त्रयावकामिनीप्रकृतेः कला विनादेहेनकात्माव-
कृशरीरेविनात्मना प्राधान्येववयोर्देवि विनाहम्भा
कृतोभये नकुत्राप्यावयोर्भेदोरायेसेसारवीजयोः
यत्रात्मातत्रदेहेवनभेदेविनयेनकिं यथात्तीरेधा
वरत्येदाहिनावरुताशने भूमौगीयोजलेषोमेत-
थातयिममस्थितिः भावत्युत्पद्योरेवेदिक
नलयोर्यथा भूर्गमजलषोत्पन्नोनास्तिभेदस्तथा
वयोः मयाविनात्वेनिर्जीवावाहशोहेतव्याविना
तयाविनाभवेकर्तृनालेसेदरितिस्मिने विनामृ
दावटाकारेनकर्तृवकुलालकः विनासर्गोसर्ग
कारोःलेकारेकर्तृमत्तयः स्वमात्मायथानित्येस्त
थात्वेप्रकृतिस्वये सर्वशक्तिसमायुक्तासर्वधारा
सनातनी ममप्राणसमालम्बीवीणीवसर्वमेगला

ब्रह्मेशानेनतथर्माश्चनेमेषाणाधिकारिणाः समीप
 स्थादमेसर्वसरादेवसराधिके एतेभ्योऽधिकारो
 वेक्तयेवत्तस्यलेस्थिता नेवाश्चमत्तणरायेयीति
 वनिःकलांसति विहायशोकोतिःशोकेवृषमानुग्र
 हेवज कलावत्ताश्चजटदंमासानोनवसेदरि वायु
 नासुरपितावगर्भरोषधमायया दशमेसमनुग्रामे
 तमाविर्भवभूतले स्नातृयेपरित्यज्यशिशुरूपेवि
 थायच वायुतिःसराणकालेकालावत्याःसमीपतः
 भूमौविवसिनीभूतायतितारोदिविश्रुवं श्रयोनिसे
 भवानेववितागोकुलेसति श्रयोनिसेभवोहेवनाव
 योर्गर्भसेभवः जातमात्रेवतासर्वगोकुलेशायपि
 ष्यति तवहेनोगमिष्यामिक्तताकेसमयाच्छले
 यशोदामंदरेसोवसानेदेनेदनेदने नितेद्रत्तासि
 कल्याणिममाश्लेषणपूर्वके स्मृतिस्मभविताका
 लेवरेणसमराधिके सब्रदेविहरिष्यामितिसेह
 दावनेवने विसमशतकोटीभिर्गोयीभिर्गोकुले
 वज वयसिंशदयस्याभिःसृणीलादिभिरेवच
 सेस्याप्यसेव्यारहितागोयीगोयीगोलोकएवच
 ताश्राभाष्यप्रवोथैवमितयाशुदयामिरा अहंगो
 पालसेव्याससेस्याप्यत्रैवराधिके वसुदेवाश्चमे

ब्र. वे.
कृ. न.
३२

यस्यान्त्यापणामिमपुरोषेरी वजेवज्जन्तकीअर्थमम
संगप्रियाः प्रिये बलमानागृहेजन्मलमेतेगोय
कोदयः इत्येवमुक्ताश्रीकृष्णोविररामचनारद
ऊचुर्देवाश्चदेव्यश्चगोपागोप्यश्चनवै ब्रह्मेशय
मेशोषाश्चश्रीकृष्णेतेपरात्परं पिवापय्यासरसम
स्तुष्टुः परयासह भक्तागोपाश्चगोप्यश्चविरह
जरकानराः प्राणायिकप्रियेकोतेराथापूर्णम
नोरथा परितृष्टाचभक्ताचविरहजरकानराः
साकृत्पूर्णतिदीनोवहृष्टाराथोभयाकुला प्र
वोयववनेसत्यमुवाचनेहरिस्त्वये श्रीकृष्णउवा
च प्राणायिकेमहादेविस्थिरामवभयेत्यज यथा
नेचयथाहेवकाचिन्नातेमयिस्थिते किंतुतेक
यपिष्णामिकिंचिदेवास्तमेगले वर्षाणोशत
केपूर्णतद्विच्छेदोमयासह श्रीदामासागजने-
नकर्मभोगेवसेदरि भविष्यत्येवममवमपुराग
मनेततः तत्रभारावतरणेपित्रोर्वयनमोत्तरेण
मालाकारनेवायत्तऊर्जीकोपंचमोहने ज्ञातयि
त्वावजवनेमुचुर्ऊदस्यमोत्तरेण द्वारकायाश्चनि
मीणोराजसूपप्रदर्शने उद्गार्हगजकन्यानोसह
स्राणोवषोडश दशाधिकशतस्यापिशतृणा

दमनेन तया मित्रोपकरणेनैव वाराणस्योत्सदाह
 ने हरसज्जंभणं तत्र वाराणस्य भुजकृतं तन पारि-
 ज्ञातस्य हरणोपयक्तं कर्मण्यमेव च गमने तीर्थ-
 यात्रायामुनिसेजसदर्शने सेभावणोचवेधूनो य-
 त्तसेवा दने पितुः शुभत्तणे पुनस्तत्र तया साद्वै-
 दर्शने भविष्यति तया साद्वै पुनरागमने व्रज-
 कांते विच्छेदसमये वर्षाणो शतके सति नित्ये मे-
 मिलने स मे भविष्यति तया सह मम नारायणो-
 षोयस्तस्य पाने वद्वारको शतवर्षान्तरे सायमेता-
 वामेव निश्चिते भविष्यति पुनस्तत्र वनवासस्तया
 सह दिवानिशमविच्छेदो मया साद्वै मतः परे पु-
 नश्च पित्रोर्गीयानो शोकसंमार्त्तने परे कृत्वा भार-
 वतरणं पुनरागमने मम तया साद्वै वगोलोके गो-
 प्यैर्गीयैर्भिरवव मम नारायणो षोयवाण्यवपय-
 या सह वैकुण्ठगमने राधे नित्यस्य परमात्मनः
 स्नेहदीपे यर्मगे हेमशानोच भविष्यति देवा-
 नो वैव देवीनामेषायास्येति से स्थले पुनः से-
 स्थिति रवैव गोलोको से तया सह इत्येवैकं यि-
 ने सर्वं भविष्ये व शुभाशुभं मयानि रूपिते यत-
 क्तोतिकेन निवार्यते इत्येव मुक्ता श्री कृष्णः

ब्र. वे.
क. न.
३३

३७

कृत्वा राधासुवत्ससि नस्येनस्युःसुगःसर्वसुरयः
त्यस्यविस्मिताः उवाच श्रीहरिर्देवान्देवीसुसमयो
चित्ते देवागच्छतकार्यंयस्यालयविषयोचिते गच्छ
पार्वतिकैलासेसुताभ्यासामिनासह मयानियोजि
तेकर्मसर्वकालेकरीष्यति भविताकलयजन्मस
र्वेषां चमहेस्वरि तद्भागोवैवमहतोदेवलेखोदरेवि
ना प्रणम्यश्रीहरिदेवाः स्तालयेप्रयुर्मुदा लक्ष्मीस
रसतीभक्ताप्रणम्यपुरुषोत्तमे हरिणाविहरन्कर्म
कैर्नवग्रामंहीयतुः भर्तानिरूपितेस्थानेदेवाना
मपिउल्लंभे उवाचरायिकोक्तसोद्वषभानुग्रहेव
ज गोपगोपीसमूहेसहस्रैर्वनिरूपितैः श्रुतेषा
स्वामिसुगोवसेदेवालयेप्रिये पञ्चाक्षसमयया
लाहोक्तलेनवसन्निधिं राधाप्रणम्यश्रीकृष्णंरक्तप
कजलोचना भृशंरुदपुरतःप्रेमविलेदकातरा
स्यायेस्यायेकविद्योतीगत्वागत्वापुनःपुनःपुनः
पुनःसमामात्यदर्शोदर्शोहरेर्मुखे पयोवत्तस्रको
राभ्योनिमेषरहितासती सरन्यार्चणवेदाभेसुधा
पूर्णप्रभोर्मुखे नतःप्रदक्षिणीकृत्यसमथापरमे
स्वरी प्रणम्यसमथावैवपुनस्तस्योहरेःपुरःआ
जगुर्गोपिकानोचविःसमपानकोदयः आजगाम

वगोयानोसमूहकोटिसंख्यकः गोयानोगोपिका
 नोवसमूहैः सहस्रशिका पुनः प्रणम्यनोरायानत्र
 नस्योवनारद नतसिंशद्वयस्याभिर्गोपीभिः स
 हसंदरी गोपीनोवसमूहैश्च प्रणम्यययौमंही
 हरेर्नियोजितस्थाने प्रजग्मुर्नंदगोकुले वषभानु
 गृहं गथागोपीगोयगृहं गृहं मंही गतायोरायायो
 गोपीभिः सह गोपकैः बभूव श्रीहरिः सद्यः पृथि
 वीगमनोन्मुखः सेभाष्यगोयाने गोपीश्च निपुज्य
 ससकर्मणि मनोजापी जगन्नाथो जगाम ममपुरो-
 पुरी सर्वययदयन्येव देवकी वसुदेवयोः बभूव
 सपत्न्यकैः सः पुत्रवद्वं जवानह शेषोशे सप्तमे ग
 र्भमायया कृष्णगोकुले निधाय रोहिणी गमंज-
 गामवात्तया हरेः ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे
 नागयणनारदसेवादेशी कृष्णजन्मखंडे षष्ठोऽध्या-
 यः ६ ॥ नारद उवाच यस्यातिरेकः कृष्णस्य महत्सु
 एकरं परं वदन्ममहाभाग जन्मस्य तु जगत्सु
 वसुदेवः कस्य पुत्रः कस्य कन्या वदेवकी वसुदेवो
 देवकी व विवाहे वतयोर्वद कथं जवानकं सस्य पु
 त्रवद्वं सदा रुणे कस्मिन्दिने हरेर्जन्म श्रोतुमिच्छा
 मितहवः नागयण उवाच कथं यो वसुदेवस्य दे

ब्र. वे.
कृ. ज.
३४

34

वमानावदेवकी सर्वपुण्यफलेनैवसेषाय्यश्रीहरिं
सुते देवमीदानीमरिषायां वसुदेवो महानभूत नस्य
नन्मनिदेवाश्च वा दयामास उडुभि आनेकेवमहास्य
स्य श्रीहरेर्जनकेवने सेतः पुरातनास्तेन वदेत्या-
नकडेडुभि आरुक्कस्य सुतः श्रीमान्पुर्वशासमुद्भ-
वः देवकीज्ञानसिंधुश्च तस्य कन्याश्च देवकी ग-
र्भाय उकुलाचार्यः सेवेयं वसुना सह देवकाका-
रयामास विधिवच्च यथोचितं महासेभूतसेभारो-
वसुदेवः सभसिणो उहाहे देवकी तस्मै देवकाः प्र-
ददौ किल अष्टानो वसुहस्ताणो गजानो वशता-
निच सालेकतानो दासीनां शतानि सेदराणि च
नानाविधानि द्रव्याणि रत्नानि विविधानि च मणि-
श्रेष्ठाणि वज्राणि सर्पाणि यत्राणि नारद सद्रत्नभूषि-
तोकन्यो शतवेद्रसमप्रभो वैलोकमोहिनीकन्यो
मान्याश्चेष्टावयोषितो त्रयाधारो गुणाधारो सस्मितो
वक्रलोचनो नवसेगमयोग्याचशोद्धिन्नवयौव-
वना नो गृहीतारथे कृताप्रस्थानगमये मदा केसा-
रुहः सहटरो भगिन्मुद्राहकर्मणि नस्मारयसमी-
पस्यो केसोरत्नवतल्लोके केससेभाष्यगमने वा पुवावा-
शरीरिणी कथेरुष्टासिरोजैद्रष्टुण्डसंवेवोहितं

पशुसुरेवषोषत्रे शास्त्रोक्तं समयोचितं अस्यायवा
 हयोगर्भो मत्स्यनवभूमिय सुतार्कसः खड्गहस्तो
 भगिनीहेतुसुयतः वसुदेवोत्थिते के समुवावरत्न
 णायव वसुदेवउवाच उमावहताडः कीर्तिकरोषि
 नरके कथे वेधवत्तद्वज्रैर्नृणां हिंसकानोचयेति नः
 कार्यं एव समुत्सृज्य मृत्युकाले प्रमुच्यते अहिंस
 कानां तद्वा एव वेधशतगुणं भवे शयश्चिने मृत्यु
 काले कथिते यद्यप्येति न वधे विधिहृजे नृनां य
 स्य दीनां च कामतः नतः शतगुणं यायेति श्रिते मन
 रववीत सेव्यानां वशानां च यस्यां यलभते वधे
 नत्याये लभते नृने गोवधे केन निश्चिते गवो शतगु
 णं यायेद्वा स्त्राण्यलभे वधे न विप्रहत्या समे याये
 स्त्रीवधे लभते नरः विशेषतो हि भगिनी योषो व
 शरणागतो स्त्रीहत्या शतपापे च लभेदस्य वधे न
 य न योजय सदाने च पूजने तीर्थदर्शने विप्राणां
 भोजने होमे सर्गाणि कुरुते नरः जलबुद्धयवत्स
 र्वे सप्रतप्तं भवे पश्येति नियते सेतोथर्मे क
 र्वेति यत्नतः तजभा वधर्मिह स्ववेशपयमास्त
 र बुधाः कतिविधाः सेति इति संपृच्छतो नृप अस्या
 श्वे वा ह मोगर्भे यदयत्ने भवेन्मम वधे नृभ्यो यदास्या
 मितेन मे किं प्रयोजने अथवा याति यत्याति भवि

ब. वे.
क. न.
३५

द्योतिनयो नमः सर्वाणि तानि दास्यामि तत्रोभयोः
प्रियः परः भगिनीत्यजगर्जेदकन्या तस्यां प्रिया
तच्च मिष्टान्नपानदानेन वह्निना मनुजो महा वसु
देववचः श्रुत्वा तस्याज भगिनीत्ययः वसुदेवः प्रियो
तीताजगाम तित्तमं दिवं क्रमादपत्यं देवसु सुभू
तेव नारद ददौ तस्मै वसुः सत्यात्तज्ज्ञानक्रमेण ते
देवकाः सममेगर्भं केसोरत्नोददौ भियो रोहिणी
जठरे माया तस्या कृष्णरत्नं रत्नका कथयामासुः
गर्भस्त्रावो बभूव ह तस्माद्बभूव भगवात्रा संकर्ष
णः प्रभुः तस्यापवाष्टमो गर्भो वापुष्णिव बभूव ह
गते च नवमे मासे दशमे सुषया स्थिते दृष्टिंददौ च ग
र्भं च भगवात्सर्वदर्शनः स्वयं रूपवती देवी सर्वा
सो योषितो वरा बभूव दर्शनात्सयः सुंदरी सावतर्ग
णां ददर्श देवकी केसः प्रकुलवदने तृणां तेजसा
प्रज्वलंतीं च माया मिव दिशो दश यथा ज्योतिः समू
हानां राशिं मूर्तिमती मिव दृष्ट्वा तामसुरैर्दृष्ट्वा वि
स्मये परमेययो अस्या गर्भादपत्यं च सत्सु वीजे ममे
वच इत्येव सुक्तां केसु ददौ रत्ना प्रयत्नतः देव
की वसुदेवं वसु महा रापरत्नं पूर्णं च दशमे मासे
पूर्ण गर्भे बभूव ह बभूव देवकी सावतर्वरूपा वना
रद गर्भे च वापुना पूर्णं निर्लिप्तो भगवान्निभुः स

ब्र. वै.
क. ज.
३६

36

सुभगोऽर्भगोवाग्मीडराग्योऽरन्ध्रः वेदहेतुश्च वेद
 स्रवेदो गोवेदविद्वि इत्येवमुक्ता देवाश्च प्रणोमस्ममुक्त
 मुक्तः हर्षात्सलोचनास्सर्ववदधुः ऊसमानि च वत्तारि
 शास्त्रनामानि प्रातरुत्थाय यः पठेत् दृष्ट्वा भक्तिं हरेर्दी
 स्य लभते वांछिते वसः ॥ इति श्री ब्रह्मवैवर्ते महापुरा
 णे श्री कृष्णजन्माखंडे ब्रह्मादिकृतं श्री कृष्णसंवा
 नारायण उवाच इत्येवं ब्रह्मवर्ते कृता देवास्ते स्यात्सं
 पुः बभूवत लहसि सनि स्येष्टा मपुरापुरी चारो य
 कारानिर्गुणवभूवयामिनी मुने गते समसुहर्ते न
 वाष्टमे समसुस्थिते वेदानि रिकुडर्गे पसर्वात्कृष्टे
 भेत्तणे सुभग्रहैर्दृष्टलये भीता सूर्यादयः स्थिताः
 रामेन कृमसुले च जग्मुर्मीने सुभासुभे सप्रसन्नाः
 ग्रहास्सर्वे वभूवुस्तत्र संहिताः एकादश स्यात्ते प्रीत्या
 सुहर्तया तुराजया ववर्षु सजलथराः बुबुवीनास्त
 शीतलाः सप्रसन्ना वष्टि वीप्रसन्नाश्च दिशो दश ऊष
 यो मुनयश्चैव यत्तगं यर्वकित्राः देवा देवाश्च मुदिता
 नन्तश्चासुरगणाः जगुर्गं यर्वराजैर्द्राविद्याथरश्च
 नारद सखेन सुसुवुर्नयोजनलस्राग्रयो मुदा ने
 दुर्दुर्भयः सर्गे वानकाश्च मनोहराः पारिजातप्र
 सन्नानां पुष्पवृष्टिर्वभूवह जगाम सत्तिकागेहे नारी

रूपं विधाय भूः जयशतः शोखशहो हरिणहो वभू
 वह पतस्मिन्ननरेन त्रयपातदेवकीसनी निःससा
 रचवापुसदेवकीजटरातनः नत्रैव समये क्लेशो
 दिव्यरूपं विधाय च ह्यत्यथकोशादेवकावहिरावि
 र्वभूवह अतीव कमनीये च शरीरे समनोहरं दि
 भुजं मुरलीहस्तं स्फुरन्मकरकुंडले ईषडासप्रस
 त्रासं भक्तान् ग्रहकान्तरे मणिरत्नेंद्रसाराणो भूष
 णोरेव भूषिते नवीननीरदणामेपोभिनेयीतवा
 ससा चंदनागुरुकस्तूरीकुंडलमदवचर्विते शरण्या
 र्वाणपद्यासंविवापरमनोहरं मयूरपुच्छचूडेन स
 दन्तमुकुटोत्तले विभंगकंकमथ्यस्वनमालावि
 भूषिते श्रीवत्सवत्तसेवारुकोस्तभेन विराजिते
 किशोरवयसंकाशेशोनेत्रलेशयोः परं ददशैव
 सुदेवस्य पुरतो देवकीसुता नृणां वयसामभक्तावि
 समये परमं ययौ क्लृप्तो जलिपुटो भूना भक्तिनम्रात्म
 कंधराः साकृत्सर्गाः सप्रलकः देवकावसियासह
 वसुदेव उवाच त्वामेतीदृशमव्यक्तमतरे निर्गुणं भ्र
 वे ध्यानासाध्यं सर्वेषां परमात्मानमीश्वरं सेव्यं
 मयं सर्वरूपं सेव्यं त्रयपरं परं निर्लिप्तं परमं ब्रह्म
 बीजत्रयं सनातनं स्थलात्स्थलतरे व्यक्तं मतिस्तत्

ब्र. वै.
कृ. न.
३७

३७

मदर्शने स्थिते सर्वशरीरेषु सूक्ष्मत्रयमदृश्यकं श
रीरवेत्तसगुणमशरीरे गुणात्परे प्रकृतिप्रकृतीशो
चप्रकृतेप्रकृतेपरे सर्वेशो सर्वत्रयैव सर्वानकरमव
ये सर्वाधारे निराधारे निर्व्यहंस्त्वौमिकिं विभुं अनेन
स्त्वनेशक्तो शक्तौ देवी सरस्वती ये स्तोत्रमसमर्प्य
च योगीद्राणो गुरोर्गुरु कवयो देवतासैव सुनीडा
मुनिमानवाः स्वमेतेषामदृशे च तामेव किं स्तुवंति
ने श्रुतयः स्तुवने शक्तौ किं स्तुवंते विपश्चिताः विरा
यैव शरीरे बालो भवितुमर्हसि वसुदेवकृते स्तोत्रे वि
सेधेयः पदेन्नरः भक्तिं दास्यमवाप्नोति श्रीकृष्णच
रणो वुजे विशिष्टपुत्रे लभते दरिद्रास्ये गुणास्त्रिने
सेकटे निस्तरे स्तूणी शत्रुभीत्या प्रमुच्यते इति श्रीब्र
ह्मवैवर्ते महापुराणे नारायण नारद सेवा देवसुदे
वकृते स्तोत्रम् नारायण उवाच वसुदेव वचः श्र
न्ता तमुवाच हरिस्त्रये प्रसन्नवदनः श्रीमान्भक्त्या
नुग्रहकारक श्रीकृष्ण उवाच तपसां च फले दाना
पुत्रो हेतव्यसो प्रते वरे ह्यणीष्वभद्रे ते भविष्येति न
सेषायः पुरातपसि नो श्रेष्ठः श्रुतिस्तेव प्रजापतिः
पत्नी ते सतपे ये च तपसाराधितस्तथा पुत्रो मत्तदृशस्त
वदृष्टा मो वदतो बुधः मया दतो वरे न भ्यमत्समो भविता सतः

दत्तातभ्येवरेतातमनसालोतिनेततः मत्समोनास्ति
 भुवनेषुशेहेनेनहेनना नयसावप्रभावेनतमेवक
 ष्ययःसये सनयावदिनिश्वैवदेवमातायतिव्रता
 अथुनाकष्ययोशस्तवसदेवःपितामम देवकीदे
 वमातेयेमदिनेरेशसंभव तनोदिनोवामनोहेपु
 व्रसेशेनसेभवः अथुनापरिसर्गोहेपुव्रसेनयसा
 फलात् मोवतेषुवभावेनब्रह्मभावेनयापुनः मो
 प्राय्यवमहाप्रातजीवन्मुक्तोभविष्यति यशोदाभ
 वनेशीब्रंमोहृहीतावजंजने संस्थाप्यतत्रमोता
 तमायामादायस्थापय इत्युक्ताश्रीहरिस्तत्रबाल
 दूयोबभूवह लग्नेभूमौशयानेवददर्शयणमले
 स्तते ददर्शबालकेतत्रमोहितोविस्रमायया किं
 वादृष्टेवतेद्रायामसर्वसूतिकाग्रहे इत्युक्तावसदे
 वस्रसमालोच्यसियासह गृहीताबालकेक्रीडे
 जगामनेदगोकुले गतानेदव्रजंशीब्रंविवेशसू
 तिकाग्रहे ददर्शशयनेत्सुतायशोदानिद्रयानि
 नो निद्रान्वितेवतेदेवसर्वतत्रहेस्थिते ददर्शवा
 लिकोनग्रेतमकोपनसूत्रिभो ईषद्वास्पप्रसत्रा
 स्योयशंपतीगृहशोखरे नोट्टुवावसदेवस्रविस्म
 येपरमेययो संस्थाप्यतत्रपुत्रेवकन्यामादायस

ब्र. वे.
क. ज.
३८

वरः जगाममसुगहस्यसकोनासतिकाग्रहे स्याप-
यामासतत्रैवमहाभावाववालिंको रोदयमाणानामे-
वरहृष्टावदेवकी रोदनेनैवसावालावोथयामा
सरत्तकान् उम्यापरत्तकाणीञ्जगृह्णवालिंकोत्त
दा गृहीत्वावालिंकोत्तेवप्रजग्मुः केससन्निधौ जगा
मदेवकीपश्चादसुदेवस्यशोकतः दृष्ट्वाववालिंका
केसोनातिदृष्टमहासुने रोदयमाणंकल्याणीनद
यानवभवह तोगृहीत्वावयादाभ्याहेतेकामेसदा
रुणो उवाचवसुदेवसुदेवकीपरमादरे भोभोकेसन
रेश्वरुनीतिशासुविशारद निबोधवाकंसत्यवनी
तिपुक्तेमनोहरे हत्वावयोपुत्रपद्वंदयानेनास्ति
वाथव अथुनावाहमेगर्भवालिकामबलामम हत्वा
नवकिमैस्यंभविष्यतिमहीतले त्वेवलीकोदिसिंहा
नावलपुक्तोमहीतले तामेवहंतमबलाकिंचमार
णमर्हति इमेवमत्तावसुदेवदेवकीचसमातले रु
रोदपुरतस्तत्रकेसस्यचउगत्मतः केसस्तयोवचः
श्रुत्वातामवावसुदारुणः शृणुवाकंसदीयेवनि
वोथयामिते केसउवाच तृणेनपर्वतेहेतुशक्तोथा
तावदेवतः कीटेनसिंहशार्दलोमसकेनगर्जत-
या शिशुनीचमहावीरगमहानेत्तद्वनेतुभिः मृ

षकेनवमार्जीरेमेडुकेनभुजेगमे एवंजनेनजन
 केभस्येणैवतभक्तके वक्रिनावजलेनहेवक्रिंशु
 केरुणेनव पीताः समसमुद्राश्चद्विजेनकेनजेन
 ना ध्यातर्गतिविविक्ताश्चउर्गेयाभुवनत्रये देवना
 बालिकाहेतेमोसमर्थाभविष्यति बालिकावव
 धिष्णामिनात्रकार्याविचारणा इमेवमुक्ताकेसश्च
 गृहीत्वाबालिकान्दयः हेतुमारव्यवाक्केसनमुवा
 चवसुसुता दृष्टाहिंसितवात्राजनेहिवालोक्त
 यानिथे इतिश्रुत्वाविचारतः केसस्तस्मिन्नामुने
 सेबोधयंतेनवैववाश्वभूताशरीरिणी हेकेसहे
 सिकामूढनविज्ञायविधेर्गतिं कुरुष्वितेनहेता
 गिकालेयकोभविष्यति शुतेवदेववांनीचन
 त्याजबालिकान्दयः कन्योदत्तावविमनामहा
 भ्यांतरमाययो वसुदेवोदेवकीवमामादायमुदा
 न्वितौ जगत्तस्मिन्गृहेतौवकन्योक्तवाचवत्स
 सि मृतासिनपुनः प्राप्यवाल्मीकेभ्योयनंददौ
 सायराभगिनीविप्रकृत्तस्यपरमात्मनः एकाने
 शेतिविद्यानापार्वत्याशसमुद्रवा वसुसुताद्वार
 कायोचरुकिण्णपुद्गारुकर्मणि ददौउवासेभ
 त्वाशोकरोशापभक्तिः एवेतिगदितेसेवक।

३१
 व. वै.
 क. ज.
 ३५
 ३९

सुजन्मानुकीर्तने जन्ममृत्युवसविज्ञेसखदेपुण्यदे
 मुने॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महाप्रकरणे नारायणनार
 दसेवादेकसमजन्माखेउकेसकृत्यनीमसममोथा
 यः ७ नारद उवाच जन्मासमीवनेहृदिवनानास
 नमेवने फलेनयेनियोगस्यसामान्यस्यवसोभने
 कोवासेषोपकरणेभोजनेचामहामुने उपवास
 फलेकिंवाजयेनीसेषुनेमुने व्रतएजाभिदानेवस
 यमस्यवसाम्यतम् उपवासापारणयोविस्तीर्येव
 दमेप्रभो नारायण उवाच कृत्वाहविष्णुसमम्यो
 सेयतः पारणेनया अरुणोदयवेलायोसमुन्या
 यपरेहृदि प्रातः कृत्येसेविधायस्नानासंकल्प
 माचरेत् व्रतोपवासयोब्रह्मन् श्रीकृष्णप्रीति
 हेतुकं मत्वारिदिवसेप्रामेयकलेस्नानमृजनेः
 फलेभाद्रपदेष्टम्योभवेकोटिगुणोद्विज नस्यो
 नियोवारिमात्रेपितृणोयः प्रयच्छति गयाप्रा
 द्देकतेनेनशताह्वेनाजसेषायः स्नानानिप
 क्रियांकृतानिर्मायसुनिकागृहे लोहखड्गव
 क्रिजलेषुकरत्तकसत्तकैः नेवदयंबहुवधंनभिच्छेद
 नकर्मनी यांतीसुत्रपांनारीचयत्ततः स्थापयेदुधः प्र
 जाद्रव्याणिचारुणि सोपचारणिषोडश फलान्यसौवमि
 स्नानिद्रव्याण्यवरिनारद ॥

जानी फलेव का कोलेदारि मे श्री फलेनतः नारिकी।
 लेवने वीर कृष्ण उंच सुवास के आसने वासने पाचम
 भुयंकन येवव अर्घ्य माचमनी येवव स्नानी येसम येतथा
 गेय पुष्पे वने वे ये नो वृत्तमन लेपने भूयो दीपो भूष
 णो व सोय चारणि घोउण याद प्रत्तालने कृत्वा धुत्वा
 यो नेव वाससी आवम्य वासने स्थिता स्वास्ति वाचन
 सर्व के वटमारो यणो कृत्वा से सृज्य येव देवता चटे
 आवाहनैवैव कृत्वा से वर मे सरे वसु देव देव कीव
 यणो दाने दमेवव रोहिणी वसु देव वषट्ठी देवीव
 से यरो सावित्री चैव वृत्ताणी मष्टमी स्थान मेवव
 अष्टम्या मानेव बलि हनू मेने विभीषण कृपे पर
 शरामेव व्यास देव व मार्केडे सर्वमावाहन कृत्वा था
 ने कृष्ण जगत्पतेः पुष्पे वमस्त केन स्पुन र्थायेदि
 वत्तणः ध्यानेव सामवेदोक्तं शुणवत्यामिनारद
 वृत्तण कथिते सर्व कृमा राय महात्मने वालेनी
 लो बुदाभमतिशय रुचिरे स्मेरवक्रो बुजने वले
 शाने त्वय मेः कतिकति दिवसेः स्तुयमाने यरेये
 ध्याना साध्यं मुनीन्दैः ऋषि मनुजैः सिद्धसे चैरसाध्यं
 योगीन्द्राणामसाध्यं मतिशयमनले साक्षि त्रयेभ
 नेह ध्याता पुष्पे वदता न सर्वतन्मत्र सर्वके यत्ना

ब्र. वे.
क. ज.
ध.

ब्रती ब्रते कृयाच्छ्रमत्र क्रमे मने आसने सर्वशो
भाष्ये सदन्नमणि निर्मिते विविचिते ववित्रे नरस
तो शोभने हरे वसे वसने वक्रि शोवे व निर्मिते वि
षकर्मणा प्रनमस्येण वचिते गृहसतो शोभने हरे
पादोपादप्रत्तालतीर्थे वस्येण पात्रस्थिते जले पवि
त्रे निर्मले वारुपाये वगृहसतो हरे अर्च्ये मधुसर्पिद
धिस्तीरे शार्करासे पुने परे स्येण पात्रस्थिते देये सा
धार गृहसतो हरे हवीतते शुष्कपुष्पे सच्छतो यसम
न्विते वेदना गुरुकस्तूरी सहिते प्रतिगृहसतो आव
मने ससाउसच्छतो ये ववासिते गंधवस्तना शुद्ध
मावमना हे वगृहसतो परमेस्वर गंधद्रव्यसमापु
कं विसृज्ये लेखवासिते आमलकादिद्रव्ये वगृहस
तो परमेस्वर शायो सदन्नमणि सोरेण रचितो सम
नो हरे क्वादनो सुत्तवसेण शायो वगृहसतो हरे
चूर्णे चूर्णे वृत्तभेदानो मूलानो द्रवसे पुने शर्करा
सस्त्रिकाने वमिष्टद्रव्यसमन्वितो सपक्वफल
संपुके तारे साउसपक्वके देवेश गृहसता मेतदापु
र्वह नहे नवे तावृणो तावृले भोगसारे वकर्षगदिस
मन्विते भक्तानि वेदितमिति तावृले प्रतिगृहसतो
वेदना गुरुकस्तूरी के कर्मद्रवसे पुने आवीरवृणि

रुचिरं गृहसुतो यर मे सर धृयो न रुभेदर सोक्तर्षो गे
 य पुष्पो गिना सह सप्रियः सर्वदेवानो धृयो ये प्रति
 गृहसुतो योत्तवो रोथकारनाथो कहे नरे वसुभावहः
 सुयवित्रो दीप्तिकरो दीपो ये प्रति गृहसुतो आवसने
 यवित्रे निर्मले तोये कर्षादिसुवासितं जीवने स
 र्वजीवानो यानार्थे प्रति गृहसुतो मान्यताना पुष्प
 समापुक्तं ग्रथितं सुत्तने नना शरीरभूषणकरं मा
 ल्यं च प्रति गृहसुतो दत्ता देयानि द्रव्याणि पूज्यो यो
 गितानि च व्रतस्थानस्थिते द्रव्ये हरये देवमेव व
 फलानि तुरुवीजानि साहनि संहराणि च वेशा ह
 द्विकराण्ये च गृहसुतो यर मे सर आवाहितो च देवो
 सप्रत्येकं जयेदरी तान्मज्जे भक्तिभावेन दत्ता पु
 ष्पो जलत्रये सुनेदने दकुसदान गोपा गोपीसरा
 थिकान् गणेशं कार्तिकेये च ब्रह्माणं वशिष्ठं शि
 वा लक्ष्मीसरसंती चैव दिक्पालो मृगहोस्तथा सं
 धृत्य सर्वदेवो मृगप्रणम्य देवद्वि ब्राह्मणेभ्यश्च
 नैवेद्यं दत्ता दद्याच्च दत्तिणं कथं व्रजन्माया यो
 कं मृगया द्रुक्तिभाविनः तदा कुशासने स्थिता
 कुर्याज्जागरणं व्रती प्रभाते वा क्रिके कृत्वा से सत्य
 श्रीहरिं मुदा ब्राह्मणान् भोजयित्वा च वकार हरि की

ब्र. वे.
क. ज.
ध.

41

नने नारद उवाच ब्रतकालेयवस्योववेदोक्तो सर्वमे
मनो वेदो गेवसमालोच्यसेहितावपुरातनीः उपवा
सीजागरणेवने किंवाफलेसने किंवापायेनत्रभुक्ता
वदवेदविदोवर नारायण उवाच अष्टमीपादसेपु
काराचर्ह्यपरिदृश्यते सपवस्यकालस्यतत्रजा
नः स्वयेहृदिः नयेपुण्येचक्रुतेनयेनीनेनसास्त्र
ता तत्रोपेयवनेकृत्वावोपोष्ययत्नमेवरेत् कोरि
जन्मार्जितान्पाप्मान्चतेनात्रसेषायः वर्जनीयान्
यत्नेनसममीसेहिताष्टमी मासनेपिनकन्या
समम्पासेहिताष्टमी अविदायेतसातीयोजातोदे
वकिनेदनः वेदेतिगुमेलग्रेवविशिष्टमेगलेतए
वतीनेयमयेनोचव्रतीकुर्यात्तयारणं निष्येतेवह
रिस्सत्ताकृत्वाकृत्वादिवसगर्वने पारणेयावनेपु
सोसर्वपापप्रणशने उपवासमभूतेवफलदेशु
हकारणे सर्वेष्वेदीपवासेषुदिवापारणमिष्यते
अन्यथाफलहानिः स्याद्वनेथारणपारणे नराशौ
पारणेकुर्याद्वनेवैरोहिणीव्रतात् निशायोपार
णेकुर्याद्वनेयिनामहर्निशो सर्वाह्णेपारणेक
र्यात्कृत्वाविप्रसगर्वने सर्वेषोसमतेकुर्याद
नेवैरोहिणीव्रते ॥ ॥ ॥

बुधसोमसमाशुक्राजयेनीयावलम्बने नक्र्याङ्ग
 भवासंवनत्रकृत्वावनेवती उदयेवाहमीकिंचित्र
 वमीसकलायदि भवेदुपेन्द्रसेपुकाप्राजापत्यर्थ
 सेपुतः अपि वर्षशानेनापिलम्बनेयदिमानवेः
 वतीतत्रवनेकृत्वापुसोकोदिसंसुदरेत् नृणोवि
 नावनेनापिभक्तानोवितवर्जितो कृतेनैवोपवासे
 नशीतोभवतिमायवः भक्त्याविनोपचारेणरात्रौ
 नागरणेनच फलेदरातिदैत्यारिः जेपनीव्रतसेभ
 वे वितसाव्यमकुर्वीणोसम्यकालमवासुयान् कुर्वी
 णोवितसार्ववलम्बनेयादृशोफले श्रष्टम्यामथरो
 हिरापोनक्र्यान्वारणेबुधः हन्यात्पुत्राकृतेकर्मउप
 वासार्जितंफले तिथिरहगुणोहेतिनक्षत्रेववत्तर्गुणो
 नस्मात्प्रयत्नतः कुर्यान्तिथिभ्योतेववारणे महानि
 शायांशामायांतिथिभ्योतयदाभवेत् तृतीयेक्षिप्त
 निश्रेष्ठवारणंकुरुतेवती षण्महूर्तेव्यतीतेतरा
 आरेवमहानिषा लम्बनेव्रतहत्यावतत्रभक्ता
 चनारद गोमोसविट्मूत्रसमेतोब्रलेवफलेनले
 पुंसामभसपुहानासामोदन्यवकाकया विया
 सोरजनीप्राकृत्यकाशेतवत्तस्ये नाशिनोतद्र
 भेसंथंदिवासात्येतदः वितः नत्साहम्यात्तपुहा

व. वै.
क. न.
५१

यो कृत्वा जागरणे ब्रूते समजन्म कृत्वा त्याग्यत्सव
नेनात्र संशयः जन्माद्यन्मोक्षसुखायो मुषोषके
वलेनरः अस्मभ्य फलेन स्पष्टं जागरणे तथा
यद्वा लोके यच्च कोमारे बार्हके यच्च यौवने समजन्म कृ
त्वा त्याग्यत्सवनेनात्र संशयः श्रीकृष्ण जन्म दिवसे
यस्मिन्नेन राधमः समवेत्मान् गामी ववल्हत्वा
शाने लभेत् कोटिजन्मार्जितेषु एतेन स नश्यति नि
श्चिते अतर्ह्योऽसुविः सस्ते देवैः पित्रेव कर्मणि अं
तेवसे कलसत्रे वा वचं ददिवा करौ कृमिभिः मृत
तल्ले मृतीत्वा देउ मम भक्तिः पापी ततः समुत्था
य भारते जन्म वेलभेत् वसिष्ठ सहस्राणि विष्णु
याजायते कृमिः गृध्र कोटि सहस्राणि शतजन्मा
निसूकरः सायदे शतजन्मानि मृगालः शतजन्म
सु समजन्म समर्प्य सका कश्च शतजन्मसु ततो भ
वेन्नरो मूको गलन्कुक्षी सदा भुवि ततो भवेत्पशुः
ब्रह्म व्याल ग्राही ततो भवेत् न देतेव भवेद्दसुः
धर्महीनो नरत्तकः कुर्याद्दशसंख्याका यथा सा
वरुतो नरः इत्येव कथितेव न स्रुते यद्दर्मवक्तः
ब्रूतो यवा सप्तज्ञानो विधाते तत्कृतेव यत् इति
श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारायण नारद सेवा

दे श्री कृष्ण जन्म खंडे जन्माष्टमी व्रत पूजे पवासति
 रूप एव प्रस्तावो ह्यमो ध्यायः ८ नारद उवाच सैव
 योगो कुले कृष्णस्य शोभामेदिरेव सः जगाम सगर
 हे नंदः किंच कारुण्यं नोत्सवं किंच कारुण्यं स्तव
 कति वर्षं स्थितिर्विभोः यथा क्रीडनं केन स्वर्णं
 यक्रमशो मुने पुरा कृत्या यो प्रतिज्ञा गो कुले राध
 या सह नत्कते केन हरिणा प्रतिज्ञापालने वने
 कीदृशं दावने वा समं उलंकिं विधिं वद रास क्री-
 डं जल क्रीडंसेव्यं स्वर्णं यमभो नंद सपः किंच
 कारुण्यं शोभाया रोहिणी हरिः सर्ववहलिनः
 कृष्ण जन्म बभूव ह पीष्टं खंडं माया तम पूर्व श्री
 हरेः स्मृते विशेषतः करिषु खेकाये नूने पदे पदे
 सुरा समं उलंकी शर्वण्य सत्त्वमेव च परोत्तव-
 णिने काव्ये प्रशंसं वर्णं दृश्यते श्री कृष्णो भवा
 न्नात्ता यो गीताणो गुरुर्गुरुः यो यस्यां शाः स सप
 वनस्यैव सखिनः सखी त्वयैव वर्णिता पादे वि
 नीतो न पुवा हरेः सात्ता द्वौ लोक नार्थी शास्त्रमे
 व नत्समा महान् नारायण उवाच ब्रह्मेश शेष
 विद्वेशः कर्मोपमो हमेव च नरस्य कार्तिकेय
 स श्री कृष्णो वाचयेन च नरस्य कार्तिकेय स श्री

ब्र. वै.
क. वि.

५३

५३

कसोपावयेनव श्रुगोऊलनायसमहिमानेकव
गोना यवयेमोवितानीतो नारदाकिंविपश्चिनः शुक
रोवामनः कल्किर्बुद्धः कपिलमीनको यनेवोपा
कलास्याने सर्वेव कतिथामने श्रेणीरसिंहो रामस
सेतहीपाथियोविराट् परिसूरीतमः कसोवेऊदे
गोऊलेसये वैऊदेकमलाकोतो नूयभेदस्यनुभुजः
गोलोकेगोऊलेरायाकोतो येद्विभुजः सये श्रस्येवन
तोनिनेचविनोऊर्वेनियोगिनः भस्मापदोवजेने
जोऊनसेनसिनांविना शृणुविप्रवर्णयामियशो
दानेदयोस्तपः रोहिण्यास्ययतोहेतोददृशुस्तेहरे
मुखे वसन्तोप्रवरोनेदोनाम्नादोणस्तपोधनः तस्य
पत्नीयरासाधीयशोदासाजयसिनी रोहिणीशेष
मानावकहृकण्यकामिनी यनेवोजन्मचरितेनि
वोयकथयामिने एकदावयरादोणोपर्वनेगेय
मादने पुण्यदेभारनेवर्षेगौतमास्यमसत्रियो न
पञ्चकारतत्रैववर्षाणामपुनेमुने कसस्यदर्शतो
र्थवनिर्जनेसप्रभास्तटे नददर्शहरिंदोणोयरावे
वतयसिनी कृत्वाग्रिकेउवैराग्यात्प्रवेष्टममुपस्थि
तो नौमर्तकामौदहाववाग्वभूवाशरीरिणी द्रस्य
यः श्रीहरिपुंजागोऊलेपुत्ररूपिणो नन्मोतरेसर

श्रेष्ठददर्शयोगिनो गुरुं ध्यानासाध्यं विदुषो ब्रह्मा
 दीनो च वेदिनेः क्रतुर्वेत्तयरादौ णो जगत्तुः सानये
 सुखान् लब्धवान् भारते जन्मदृष्टं नाभ्यो हरेर्मुखं
 यशोदानं दयौरे च चरिते कथितं मया सुगोप्यं वि
 दधानो बरोहिणीवरिते सुखे एकदा देवमाता च
 पुष्पोत्सवदिने सती विलापने वरद्वारावकारक
 शपथे मुने सस्त्रात्वा सुंदरी देवी रत्नालंकारभूषिता
 वकारचर्षा विविधददर्शदर्शने मुखं कस्तूरीविं
 डनासादं सिंह रविं डसंभुते रत्नकुंडलशोभायां
 यज्ञभरणभूषिते राजमौक्तिकसेपुते नासाग्रं सु
 मनोहरे शरत्पार्वणचंद्राभं सरत्येकजलोचने
 वक्त्रभूमे गिनीपुते विवित्रं कजलोत्तले पक्व
 दाडिमबीजाभे देनये कि विराजिते पक्वविंवाथ
 रौष्टौ वसुस्मिते स्वर्गहस्थिता एवेभूते मुखे दृष्ट्वा
 सुंदरी स्वर्गहस्थिता पश्यंती पतिमार्गं वकामवा
 णप्रपीडिता सुश्राववानी मुदती कश्यपे कडुस
 पुते रसभावसमारंभे तस्यावस्य ले स्थिते क
 त्वा च कोयसासाधी डरासारनिका तरा ने सपाय
 पतिं प्रेम्णा शशायसर्पमातरं न देवालययोग्या
 साधर्मिष्ठा धर्मनाशिनी हरे गच्छत स्वर्लोकाया

व. वै.
क. ख.
५५

५५

तयोनिवमानवी कणयोवोययामासकंडेवसर्पमात
रे कालेयाससिमर्मेवमयासहस्रविस्मिते न्यजभोनि
लभमुद्रेद्रत्यसि श्रीहरेर्मुले पवसुक्ताकणयस्रजगा
मवादिनेरिहे वाङ्मासर्गेवतस्याश्चकारभगवान्
मुः ऋतौतत्रमर्हद्वसवभूवचसुरर्षभः अदिनिर्दे
वकीवैवसर्पमातावरोहिणी कणयोवसुदेवस्रः
श्रीकृष्णजनकोमहान् रहस्येगोपनीषेचसेर्वनि
गरितेमुने अथुनावलदेवस्रजन्माव्यानेमुनेसृणु
अनेतस्याप्रमेयस्रसहस्रशिरसः प्रभो रोहिणीवः
सुदेवस्रभार्यारत्नचप्रेयसी जगामगोकुलेसाधीः
वसुदेवाज्ञयामुने सेकर्षणस्वरत्नार्थकंसभीताप
लायिता देवकासममेगर्भमायाकृष्णज्ञयायदा
रोहिण्यजटरेतत्रस्थाययामासगोकुले संस्थाप्य
वयदागर्भिकैलासेसाजगामहृदितोतरेकतिपये
रोहिणीनेदगोकुले सखावपत्रेकृष्णसेतमरोण्या
यमीसरे ईषहाष्यप्रसन्नास्येनलेनेब्रह्मनेजसा
तसेवजन्ममात्रेणदेवाप्रमुदिरेतदा सर्गेडुम्भ
योनेडुगानकाप्रजादयः जयशहेशेस्रशहंव
कुर्देवामदान्विताः नेदोहृष्टोब्राह्मणेभ्योयनं
वरुविपेददौ विच्छेदनाभिंथात्रीवस्त्राययामा

सवालके जयशब्ददर्शनीयः सर्वाभरणभूषिताः
 परंपुत्रोत्सवेनेदं प्रकारपुरमादरात् ददौ यशोदा
 गोपीभ्यो बालोभ्यो मदान्तिना यनानि नानाव
 स्त्रनिर्लेखसिंहरमेव च इत्येव कथिते वत्स यशो
 दानेदयोस्तपः जन्माख्यानेव हरेरोहिणीवरिने
 तथा अशुनाते वांछनीयेनेदं पुत्रोत्सवेष्टु एष्टु
 देमोत्तदेसारे जन्मस्तजरापहं मेगले कलवी
 नेवैस्त्वानोच जीवने सर्वाभूषिता शोभन्त्या
 दास्यप्रदेहरेः वसुदेवश्च श्रीकृष्णं सेव्याप्यनेदमे
 दिरे महीतावालिको ह्यष्टौ जगाम निजमेदिरं
 कथिते जन्मवरिनेष्टु एष्टु मन्त्र एव नो हरेः अशुना
 गोकुले जन्मवरिनेष्टु एष्टु मेगले वसुदेव गृहे जा
 ने यशोदानेदयवच मेगले सूतिका गारे ब्रजागा
 रे जन्तान्तिने दर्शयुवं भूमि संतवीन नीरदप्रभं
 अतीव सुंदरे लग्नं पश्येत् गृहपोखरे शारंगार्च
 एवेंद्रास्ते नीले दीवरलोचने रुद्रेनेव हसेनेव
 हसेनेव वेष्टु संसक्तविग्रहं हस्तद्वये भवित्यस्ते प्रे
 रयेने यदा बुजे दृष्टानेदं सिया साहं हरिं ह्येव भू
 वह भारी तस्मात्पयामासणीततो येन बालके वि
 छेदना गीवालस्पृहणीद्रोयो जयेदुः आजागमर्गो

ब्र. वे.
क. ख.
५५

पिकासर्वाहहच्छोणीमलनकुवाः वालिकाश्रवय
स्याश्रविग्रयन्मश्रुतिकाः आशिषेषुपुत्रसर्वा
ददृशुर्वालकेमुदा क्रोयेचक्रुः पशुरुषः नास्तत्रैव
वकाश्रन नंदः सचैलः स्नात्वाचभृताथौतेयवाससो
यारेपर्यविधिंनत्रवकाररुष्टमानसा ब्राह्मणान्
रयामासकारयामासमेगले वायानिवादयामा
सवेदिभिश्चददौयने ननोनेदश्चसानेदोब्राह्मणे
भ्योयनेददौ सदन्तानिप्रवाहानिहीरकानिवसा
दरे तिलानोयर्वतास्तमसवर्णशतकेमुने रोयं
थान्याचलेवसेगोसहसेमनोरमे दधिउग्यंश
करोचनवनीतेहतेमभु मिष्टान्नलउकोवैवसा
हनिमोदकानिव भूमिवसर्वसस्याब्जवापुवेगास्त
रेगमान् तोबूलानिवतैलानिदन्तारुष्टोवभूवह
रतितेसूतिकागारेयोजयामासब्राह्मणान् तत्रमं
त्रतमनजान्स्वविशानोपिकानाणान् वैदोश्चपाठ
यामासहरेनीमैकमेगले भक्तावब्राह्मणद्वारा
जयामासदेवताः गोपालिकाश्रवदाश्ररत्नालेका
रभूषिताः सेमिताशीवगामित्यश्राजम्भुर्नंदमे
दिरं श्रानेदाशुमुखागोपाः पुलकावितविग्रहाः
प्ररुष्टमानसाब्रह्मज्ञजम्भुर्नंदमेदिरं नानावि-

यास्रगणकाज्योतिःशास्त्रविशारदाः वाक्किहा
 पुस्तककराजगर्भनेदमेदिरं सस्मिताविषय
 त्प्रसन्नवस्थाविरावराः वालिकावालकपुत्रा
 आजगर्भनेदमेदिरं नेभ्योविषददौरन्नेयनानि
 विविधानिव वरवस्त्राणिरोप्यानिगोसहसा
 णिसादरं नेदस्तेभ्योनमस्कृत्यवकारवित्तये
 मुदा आशिषिप्रयपुस्तर्वेददृष्टुर्वालकेयरे य
 वेसेभुनसेभारोवभूववजपुंगवः गोपानोका
 रयामासपद्मविष्णुमाशुभं पर्वववर्धवाल
 स्रस्रकृयतेययाशशी नेदालयेहलीचैवभु
 केमानःपयोधरे यशोदारोहिणीरुह्यातत्र
 पुत्रोत्सवेमुदा नेलसिंहरत्नोत्तलेयनेताभ्यो
 ददौमुने दत्ताशिषेवशिषावेयास्रनेस्त्रालये
 ययुः यशोदारोहिणीनेदस्तस्यरोहेमुदान्वि
 ताः इति श्रीब्रह्मवैवर्तपुराणेनारायणनारदसे
 वादेश्रीकृष्णजन्मखंडेनेदोत्सवोनामनवमो
 ध्यायः ६ ॥ नारायणउवाच श्रथकेसःसभाम
 येस्वर्गीसिंहासनेस्थितः सुप्राववावेगगनेसू
 त्मनामशरीरिणी किंकरोधिमहामूढचित्तास्र
 प्रेयसःकुरु ज्ञातोकालःपरिणेतैपिसाण्ये

ब्र. वै.
कृ. ख.

४६

५६

नराधिये नवदेतागोकुलेव नैरायतनयेदत्तावसदे
वस्तुवोगिके केन्यामादायतभ्येवदत्तासंमायपा.
स्थितः मायाणावसदेवसकन्येयेवसयेहरिः नव
देतागोकुलेववर्द्धनेनेदमेदिरे देवकीसममेगंभं
नसावान्ततेपुते गोकुलेनेदगेहं चरोहिणीजठरे
किल नवजातमृषोषोषोवलदेवोमहावलः
गोकुलेनौचवर्द्धनोवालौतेनेदवेषमनि क्तेति
वचनेराजावभूवनप्रकंथरः विंतामवापसहसा
तस्याजहारमुन्नतः सहननोसमानीयप्रणोभः
प्रेयसीसंती उवाचवसभामयेववनेवमनोग
ने कंसउवाच सतनेगोकुलेगच्छकार्यार्थेनेद
मेदिरे विष्ठाकेवस्तनेकृत्वाशिषावेदेहिसत्
रे त्वंमनोजायिनीवत्सेमायाणासुविष्णवरदा
मायामानुषत्रयेवविधायत्रजयोगिनी इतीससो
महामंत्रेप्राप्यसर्वत्रगामिनी सर्वत्रयेवियातंते
प्राक्तासिसमतिष्ठये इत्युक्तातोमहाराजस्तस्यो
सेसदिनारद जगामसूतनाकेसेप्राणम्योवरवा
रिणी तमकोचनवर्णाभानानालंकारभूषिता
विभ्रतीकवरीभारेमालतीमालसंपुते कस्तूरीविं
डनासाहंसिंदरेदयतीमुदा मेजीररशनाभ्योवक

लशवेप्रकुर्वती ददर्शगोकुलेसावनेदाश्रममनोहरे
यगिराभिर्गभीराभिडुल्लेखाभिस्त्रवेहिते रचितेप्र
स्तरेर्दिव्यैः निर्मितेविषकर्मणा इदनीलैर्मरकतैः य
यरागोष्मभूषितम् स्वर्णकलशैर्दिव्यैः विवित्रेशो
खरोजले प्राकारैर्गगनैस्पर्शैश्चतुर्द्वारसमन्विते
पुनैर्लोहकपादैश्चद्वारपालसमन्वितैः वेहितेसं
दरंरम्येसंदरीगणवेहिते मुक्तामणिक्वपुष्पैः
सूर्यरत्नादिभिर्हिते सार्वापात्रवशाकीर्णगवोकोटि
भिरन्विते दासीनोचसहस्रं वकर्मव्यग्रेः समन्वि
ते प्रविवेशाश्रमेसाधीसस्मितासुमनोहरा दृ
ष्टानोप्रविशन्तीतांगोयोद्धानुमेनिरे किंवा
पद्यालयाडुर्गकसेद्रुं समागता प्रणमुगोपि
कागोपाः पप्रच्छकुशलेवनो दडः सिंहासनेय
मेवासयामासतत्रवे पप्रच्छकुशलेसावगोपा
नोवालकस्यव उवाचसस्मितादेवीपापंजग्राह
सादरे नामूचुः गोपिकास्सर्वाकात्तमीशेश्वरान
ने वामस्तेकुत्रकित्रामकिंवाश्रकर्मनोवदता
सोववचनंश्रुत्वातामवाचमनोहरा मधुरावा
सितीगोपीसोप्रनंविप्रकामिनी श्रुतेवोविप्रव
केणतत्त्वमंगलसूचकं बभूवस्यविलकाते

ब्र. वे.
कु. ख.
५७

नेदपुत्रो महानिति कृत्वा गता हनेद्रुमा शिवे
कर्तमीक्षिते पुत्रमानयनेद्रुमा यामि कृत्वा तमा
शिवे ब्राह्मणीवचने कृत्वा यशोदा ह्यसमानसा
प्रणयसे पुत्रं क्रोडे ददौ ब्रह्माण्यो धिते कृत्वा क्रो
डे शिञ्जसा धीचुचुवच पुनः पुनः स्तने ददौ सुखा
सीना हरिं पुण्यमतीव सा अहो दुनो ये बालस्ते
सुंदरीयो यसुंदरि गुणैर्नारायणसमो बालो यमि
सुवाच सा कस्मे विषस्तने पीता जहास वत्ससि स्थि
तः तस्याः प्राणैः सह ययौ विषत्तीरे स्यामिव न
त्याज बालकं सा धीप्राणां स्तनपातह विकृता
कारवदनाद्यो तारनयना मुने स्थले देहं परित्य
ज्य स्तनदेहे विवेश सा आरुरा हरये पीडेरत्त सा
रविनिर्मिते पार्श्वदप्रवरैर्द्विभ्यः वेष्टिते समनोदरेः
स्वेतवामरललेण शोभिते ललतदर्पणैः वज्रिणो
वेन वसेण स्तनेण भूषिते यरे नानावित्रविविधैश्च
सद्रत्नकलशैश्च पुनः सुंदरं शतचक्रं चत्वारिंशत्तने
जसा पार्श्वदस्तोरये कृत्वा जग्मुर्गोलोकमुत्तमं दृष्ट्वा
तमद्भुतं गोपागोपिकाश्चानि विस्मिताः कंसं कृत्वा
वतस्तुर्वविस्मितश्च बभूव ह यशोदा बालकं नीत्वा
क्रोडे कृत्वा स्तने ददौ मंगलं कारयामास विप्रद्वारा शिशो

३७

ददाहदेहेतस्माच्चनेदः सानेदसर्वके वेदनागुरु
 कस्तूरीसमं प्राप्य च सौरभः नारद उवाच सावाका
 रात्तसी त्रयामुनेषु गुणमनीसती केन पुण्येन तेन
 ह्यजगाम क्लृप्तमंदिरे नारायण उवाच बलियते
 वामनस्य हृदये मनोहरम् बलिकन्यारत्नमा
 लासुत्रस्रहं च कारते मनसा प्रार्थने च क्रेपुशेस्य
 सदृशो मम भवेदिति स्तने दत्वा करोमि त्वोच व
 त्सि हरिस्तन्मानसं ज्ञात्वा ययौ जन्मान्तरे स्तने
 ददौ मातृगतिं तस्यैकामहरः कृपानिधिः दत्वा
 विषस्तनं क्लृप्तं नारात्तसीमुने मुक्तिं मातृ
 गतिं प्रापके भजामि विना हरिं इत्येवैकयिते
 विप्रश्चीकृत्सु गुणवर्णने यदेयदेसमधुरं प्रवरं
 कथयामिते ॥ इति श्री ब्रह्मवैवर्ते महापुराणे
 नारायणनारदसंवादे हजनावये श्रीकृष्णजन्म
 खंडे दशमोऽध्यायः ॥ नारायण उवाच एकदा
 गोकुले साधीयशोदानंदरोहिणी गृहकर्मणि
 संपुक्ता बालं कृत्वा च वत्सि वातत्रये तृणावर्त
 मागच्छेत्तच्च गोकुले श्रीसुदिर्मनसा ज्ञात्वा भारु
 को बभूव ह भाराक्रान्ता यशोदा च तत्प्राप्तवात्सल्ये
 तदा शयने कारयित्वा च जगाम ययुनो मुने एत

ब्र. वे.
क. लि.
५२

स्मिन्नेतरेतत्रवापुत्रयथोसरः श्रापितेभ्रामयिनाग
नागत्वावशानयोजने वभेजवृत्तशारेवमेभीभूते
चगोकुले चकारसद्योमायावीपुत्रस्तत्रयानह असरे
येहरिस्पर्शाजगामहरिमेदिरे संदरंरथमारुसक
त्वाकर्मसयेत्ये योजदेष्टोद्भवोराजापातुर्वीस
सोसरः श्रीकृष्णवरणस्पर्शाहीलोकेसजगामह
वात्पात्रपेगनेगोपागोप्यस्रभयविक्कलाः नहृष्टा
वालकेनत्रशयानेशयनेसुने सर्वनिजजुःसेवतः
शोकाकुलभयानराः केचित्मूर्च्छामवापुस्ररुड
श्रापिकेचन श्रन्वेषणप्रकुर्वन्तिदहसुर्वीलकेत्रजाः
भूलिधसरसर्वोपेष्टोद्यानेनरेस्थिते वाप्येक
देशोसरसस्तीरेनीरसमीपतः यथेनैगगनाशस्र
रुदंतेभयकातरे गृहीत्वावालकेनेदः कृत्वावत्य
सिसत्वरं दर्शदर्शमुखेनस्पर्शरोदवमुवातिनः
स्तनेददौयशोदाचप्रसन्नवदनेत्तणा नारदउवा
कथेशशायडुर्वीसाः योजदेष्टोद्भवेत्तपम् सुवि
चार्यवदब्रह्मत्रितिसंश्रुताने नागयणउवाच
योजदेष्टोद्भवोराजासहस्रात्तप्रतापवान् सीसह
संसमादायकामवाणप्रपीरितः मनौहरेनिर्मेने
वपर्वनेगेयमादने विजहारनदीतीरेपुष्पाद्यानेम

नोरमे नानाप्रकारसंगारेवियरीतादिकेन्त्यः नख
 देनत्तनोगेवकामिनीनोवकारसः कृतामूर्तिसह
 संवयोगीद्रोन्त्यनेसरः कृतास्थलेविहारेवजल
 क्रीडोवकारह नार्याविवसुनासर्वालगास्यन्त्यमृ
 नयः घतस्मिन्नेतरेनेनयथायातिमहामुनेः शि
 ष्यलतैःपरिवृतःकेलासंशंकरेप्रति दृष्टामुनिम
 हामतोचोतस्योवननामच वावाहसेनराजात्
 सभायोववकारह दृष्टाबुकोयन्त्यतिशयाय
 स्फुरिनाथराः अशुरोभवयापिष्टायोगाद्बुधतरं
 हिज भारतेलत्तवर्षवस्थानव्येनेनरायम ततो
 हरियदस्पर्शाद्रोलोकयास्यसिधुवं स्यातेहमा
 शिष्ययोगनिंदाचलाभभारते राजेन्द्रभोगोराजेन्द्रा
 नविषयमनोहरात् इत्युक्तासमुनीद्रसेजगाम
 शोकगलयम् हाहाशाह्वचक्रुश्चशिष्येसेताक
 पालवः गतेमुनीद्रेराजेन्द्रोरुरोदवसरित्ते रुरु
 डःरमणीयाश्चरमणोविरहात्तराः हेनाथरम
 णश्चेष्टेमुच्चार्यचपुनःपुनः त्वांविनावाक्यस्या
 मोवयेत्वेवाक्यस्यासि पुनर्नविहरिष्यामिस्त्व
 यासाहंससज्जेन नकरिष्यसिराज्यत्वेनयास्यामोगु
 हेप्रभो सरचेदप्रभामुष्टेनद्रस्यामोसखेत्तव प्रसा

ब्र-वे-
क-ख-
धर

विभ्यां च वारुभ्यां नानयिष्यामन्नासरः इत्युक्त्वा रुकुड
सर्वांश्चरुस्तनरायि ये मूर्च्छामवापुश्चरणौ धृत्वा
राजः सरिम्भे राजाग्रिके उतिमयि नारीभिस्सह नार
दस्सत्ता हरियदोभोजे जलदग्नौ विवेशाय हाहा का
रे सरास्सर्वे विचक्रुर्गगनस्थिताः इत्युचुर्मनयस्सैव
देववदलवन्नरे सचराजान्तरावर्ती जगाम हरिम्
दिरे सहयौ भारते वर्षे लेभिरे जन्मवोच्छिते इत्येव
कथिते सर्वहरेर्माहात्म्यमुत्तमे जगोचर्यते सैव स
नीदृशाय हेतुके इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे ना
रायणनारदसेवादेशी कृष्णजन्मखण्डे अष्टावर्तव
थो नामैकादशोऽध्यायः ॥ नारायण उवाच एकदा
मेदिरेनेदयतीसानन्दसर्वकम् कृत्वा वत्ससि गोविदे
त्तुभिने वस्तुनेददौ यत्तस्मिन्नेतरे गोप्यः आजमूर्तेद
मेदिरे स्पविगश्च वयस्याश्च बालिका बालकान्वितः
अतमे बालकं शीघ्रं सत्यं शयने सती प्रणाम
सखत्या यकर्मणो न्यातिके मुदा नैलनो वलसिंह
रेददौ नाम्ना मुदा न्विताः मिष्टवस्त्राणि वस्त्राणि भूषणा
निच गोपिका यत्तस्मिन्नेतरे कृत्वा रुरोदत्तुभि
नस्ततः प्रेरयित्वा यः स्मरणो मायेणो माय
पाविभुः ॥ ॥ ॥ ॥

पयानवरणेतस्यप्रवीणेशकटेमुने विस्त्रेभरय
 दाचातनचूर्णववभूवह बभंजशकटेपेनभंग्र-
 काष्टानितत्रैव पयानदपिडुग्येवनवनीतेहने
 मधु दष्टाश्चर्यगोपिकाश्चउडुवर्वालकाभयान्
 ददृशुर्भंग्रशकटमिंयनाभ्येतरेशिशुः भंग्रभंग्र
 समूहेवयतिनेमधुगोरसे प्रेरयितावकाष्टानित
 ग्राहवालकंभिया मायावेवित्तसर्वीगेरुदेतेत्त्रभि
 नेकथा स्तनेददौयशोदानेरुरोदवभृशंशुभा
 यप्रलुर्वाकानोपावभंजेशकटेकथे किंविहेतेन
 पयामसहसातकिमडुते इत्युर्वीलकाःसर्वगो
 याःशृणुतमद्वचः श्रीकृष्णस्यदावानाहभंजशक
 टेस्ये श्रुत्वातद्वचनेगोपागोप्यश्चजहमुर्मदा नहि
 जग्मःप्रतीतिंचमिष्येत्सुवर्वाजौकसः शिशोस्सस्त
 यनेष्ट्वेवक्वर्वालाणुंगवाः हस्तेदत्ताशिशोगीत्रे
 यपाटकवचेद्विजः वदामितवविप्रेद्रकवचेव्रल
 लक्षणो यडक्तमायाष्ट्वेवब्राह्मणेनाभियंकजे
 निद्रितेजगतीनाथेजलणायिने भीताकस्यस्तति
 चक्रेमधुकैटभयोर्भयान् योगनिद्रोवाच श्रेयीभू
 नेकुरुभयेनभयेनेहगोस्थिते हरिभूतेकुरुभयेभ
 येकिंनहगोस्थिते स्थितायामपिवब्रलन्सुखेतिष्ट

ब्र. वै.
क. त.
५.

जगमतेः श्रीहरेः पातनेवक्रमस्तकेमधुसूदनः
श्रीकृष्णस्य तृतीयपातनामिकोराधिकायतिः कर्ण
पुग्मेवकेदेवकपोलेपातमायवः कपोलेपातगोवि
दः केशोश्चकेशवस्त्रये अथगोस्त्रुषीकेशोदेतपे
क्तिगदाग्रजः रामेश्वरश्चरसनोनालकवोमनोविभु
वत्तः पातमुकुंदसेजदरेपातदैत्यहा जनार्दनः पा
तनामिपातविसृष्टमोहने नितेवपुग्मेगुप्तेवपात
तेपुरुषोत्तमः जानुपुग्मेजानकीशः पातनेसर्वदा
विभुः हस्तपुग्मेन सिंहश्चपातसर्वत्रसेकटे पादपु
ग्मेवराहश्चपातनेसर्वदाविभुः ऊर्ध्वनागयणः पा
तस्थस्तकमलायतिः पातपूर्ववगोपालः पातर्व
क्रेदणावनमालीपातयाम्योवैकुण्ठः पातनैर्ऋते
वारुणावासुदेवश्चपातनेजलजासनः पातनेसेत
नमजोवायव्योविष्टरश्चवाः उन्मरेवसदापातश्चने
तोतकरस्त्रये येषाम्यामीश्वरः पातसर्वत्रपातश
बुजित् जलेस्थलेघातरितेतिद्रायापातराचवः
इत्येवकथितेब्रह्मन्कवचेपरमाद्भुतम् कृष्णेनक
पयादनेस्मृतैर्नैवपुगामया सुभेनसहस्रेणामेति
स्मृजेवोरदारुणो गगनस्थितयेसयः प्राप्तिमात्रेण
संज्ञितः कवचस्यप्रभावेनपरिणोपतिनोस्तः

पूर्ववर्षशानेखेवकृत्वापुष्टंभयावहे मनेशुमेवगो
 विंदः कृपालर्गनेस्थितः मालेवकववेदतागोला
 कस्तजगामह कल्यांतरस्पहतोतेकपयाकथिते
 मुने आभ्योशुमेवगोरिंदः कृपालर्गनेस्थितः आ
 भ्यातवभयेनास्तिकववस्यप्रभावतः कोटिशोको
 टिशोनष्टामयाहृष्टाववेयसः अहंवहुरिणासाहं
 कलेकलेस्थितः सदा इत्युक्ताकववेदतासोतदी
 नेवकारह निशेकोनाभिकमलेतस्योवकमलो
 न्नवः सुवर्णगुटिकापोतकृतेदेकववेपरं केदेवाद
 तिणेवाहोवशीयायः सधीसदा विषाग्निजलशु
 भ्याभयेतस्यनविद्यते जलेस्यलेवातरितेतिद्रापो
 रत्तमिषरः संग्रामेवचुयातेचवियत्रौप्राणसेकटे
 कववस्तरणादेवसद्योनिशेकमोवजेत् वधेदेक
 ववेकंदेशंकरसिपुरंपुरा नवानलीलामोत्रेण्डरं
 तमसुरेष्टरं सहसशीषाधृतेदेविषंयनेतिलेयथा
 आवेशानन्कुमारस्यथर्मसात्तीवकर्मणो कववस्य
 प्रसादेनसर्वजयिनोवये न्यसनेदः शिशोकेदेज
 गमकववेदिजः आत्मनः कववेकेदेदधारवसंय
 हरिः प्रभावेकथितेसर्वकववस्यसहस्रशः अनेत
 स्थाच्युतस्येवप्रभावमतलेमुने इतिश्रीब्रह्मवैवर्ते

ब्र. वै.
कृ. ख.
५१

महापरागो नागयणानारदसेवादेशीकसजन्मखंडे
सेकंदभंगकवचमाहात्म्यनामहादशोप्यायः ॥ ना
गयणउवाच अपरेकसमाहात्म्यसृष्टकिंचिन्महा
मुने विज्ञतिज्ञेयापहरेमहसृष्टकरेपरं एकदातेद
पत्नीसाकसेकृतासवत्सि प्रजलत्परमेव लसुद
स्फटिकमालया देरीछत्रीसुकदेनः शोभितः सुक
वाससा ज्योतिर्ग्रयोमूर्तिमोश्चवेदवेदोगपारगः परि
विभुनृजराजालेनमकोवनसमिभं शरत्पार्वणचं
द्रास्योगैरोगः पश्यलोचनः योगीद्रोष्टर्जटेः शिष्यः
सुदभक्तोगदाभृतः व्याख्यासदाथरः श्रीमान्शिष्या
नथ्याययन्मुदा वेदव्याख्योक्तिविधोप्रकुर्वन्नेवलील
या पकीभूयचतुर्वेदनेजोवामूर्तिमानिव साक्षात्सर
स्वतीकेदः सिद्धोनेकविशारदः ध्यानैकतिसः श्री
कसपदोभोजेदिवातिशो जीवन्मुक्तो हि सिद्धेशः स
र्वज्ञः सर्वदर्शनः तेरसासासमुन्नस्योयणोदाप्रण
नामव पायेगोमधुपर्कवस्वर्गसिंहासनेददो बाल
केवेदयामासमुनीद्रसस्मितामुदा मुनिश्चमनसा
वक्रेप्रणमशतकेहरेः आशिषेप्रददौश्रीत्यावेद
मेत्रोमयोगिके प्रणनामवशिष्याश्चनेतुपुत्रराशि
षे शिष्यात्यायादिकेभक्त्याप्रददौवष्टयकथक स

सशिष्योन्निवप्रच्छात्समुवात्सुखासने समुच
 नासानेप्रहंपुदोजलिपुनासनी साकोडेबालकेकु
 त्नाभक्तिनम्रात्मकेथरा सात्मारामेमेगलेचप्रहं
 यद्यपिनत्तमा तथापिभवतानामशिवेप्रच्छामि
 सोप्रते श्रवलाबुद्धिहीनायाः दोषेसेतेसदाहंसि
 मूढस्यसनतेदोषंतमोऊर्वतिसायवः श्रेगिरावा
 यवात्रिर्वीमरीविर्गेतमोयवा श्रतः विवाप्रवेता
 वापुलस्तः पुलहोयवा उर्वीसाकदमस्तवावसि
 होगर्गसायवः जैगीषव्योदेवलोमाकपिलोवास
 येविभुः सनत्कुमारः सनकः सनेदनोवासनास
 नातनः वोडः ये डेर्वासाकदमस्तवावशिखोवा
 यत्वासुरिः सौभरिः किमुकपिलोवा विष्णामित्रो
 यवाल्मीकोवामदेवोयकण्णः सेवर्तः किमुत
 य्यवाकिंकंदोवाहहस्यतिः भृगुश्चक्रश्चववतो
 नरोनारायणोयवा शक्तिः पराशरोव्यासः सुकदे
 वोयजैमनिः मार्कोडेयोलोमयोवाकण्डका
 न्यायनानथा अस्तीकोवाजरन्कारुक्कृष्णशृंगो
 विभोडकः यौलस्त्यस्यमगस्त्योवासरहान्शृंगय
 वव समीकोरिष्टेनमिश्रमोडवाः पैलपवव पा
 णिनिर्वीकणादोवाणाकत्यः शाकदायनः अष्टा

ब्र.वे.
क.ख.
५१

वक्रोभागरिवीसमेतवत्तयववा जोवाल्यायाजवल्स
सवैशेषायनयवच इतिहेसःपिप्यलादोमेवेयःकव
यस्तथा उपमसुर्गैरमुवाकृण्णैवीयकोतिवान
भरहाजोवेदशिराशोऊकण्णैयशौनकः यनेषोपु
एषोकाकोभवान्वदमेप्रभो प्रसुनगर्हीनार्हवे
नयापिवक्तुमर्हसि किंकरः किंकीवापिसमर्थाप्र
हृमीसरे योयस्यसेवानिरजः सकंष्टछतिनेविना
भत्याहेकनक्त्याहेसफलेजीवनेमम त्वमदाव्रर
जःस्पर्शजन्मकोशायसेत्ये त्वमदोदकसेस्पर्श
त्ययःसतावसेपरा ततागमनमात्रेणतीर्थभूतोम
माश्रयः येयेकृताकृतोब्रह्मनकृतिसारामहाज
नाः नेषामेकोमयादृष्टःसर्वपुण्यफलोदयात् शि
खावेदामूर्तिमंतो ग्रीष्ममथ्याक्रमास्कराः गोऊले
मत्ऊलेसद्यः पुनेतिपादेरएना आशिषंकर्तमर्ह
तिप्रसन्नमनसाशिषोः पूर्णसस्त्ययनेविशशीव
चनेभुवेदडः इत्येवमुक्तानेदसीभत्यातस्यैमुनेः
पुरः वरेप्रस्थापयामासनेदमानयितेसती यशो
दावचनेश्रुताजहासमुनिपुंगवः जहसुःशिष्य
सेवास्वभासयंतोदिशोदश हितेनयेनीतिपुक्तं
महत्प्रीतिकरेपरे नासवाचमुदापुक्तःपुदबुद्धि

मरुतामुने गर्ग उवाच सधामवेनेववनेलौकिके
 चक्रलोचिते यस्य यत्र कलेतन्मस्य वतादृशो भवेत्
 सर्वासंगोपयन्ती नो गोविमानस्य भास्वरः यन्तीय-
 यासमानस्य नाशाय यावन्ती सती तस्य कन्या यशो
 दाते यशो वर्धनकारिणी वलवानो वप्रवरो लब्धो
 नेदस्य बलमः नेदो यस्त्वेव या भद्रेवालो यं येन वा
 गतः जानामि निर्जने सर्वे वत्सामि नेदसन्निधिं ग-
 र्गे ह्य उवेषा नो विरकालं पुरोहितः प्रस्थितो वसु-
 देवेन नामसाथे च कर्मणि यत्नस्मिन्नेन नेदः श्र-
 तिमात्रे जगाम ह ननामर्द उवद्भूमौ मूर्द्धी तं मुनिपुंग-
 वे गर्गे नेदयशोदाच स पुत्रावमुदातिना गर्ग उवाच
 अपि नेदप्रवत्सामिव चनेने सखावहं प्रस्थापितो हं
 वसुना येन तच्छ्रयतामिति वसुना सूतिका गारे-
 शिशु प्रत्यर्चनाकृतः पुत्रो ये वसुदेवस्य मेष्टो येन
 स्वध्रुवे कन्या तेनेन सीता च मधुरा यो मभीरुणा
 अस्यात्र शाशनाद्याहेनामानुकरणा यव मूढेन
 प्रेषितस्तेन तस्या योगे कुरुवज सखा वत्स स ह्योये
 शिशुस्ते मायया मही आगत्य भारहरणकर्ता था-
 ना च मेविता गोलोकनाथो भगवान् श्री कृष्ण राधि-
 कायतिः नारायणो यो वै कुंटे कमलाकोतपवच

ब्र. वै.
कृ. ल.
५३

५३

सेनहीयनिवासोयेयानाविसृञ्चसोयनः कथिलो
मेनदेशाञ्चनरनारायणावधी एकीभूयचसर्वेषो
नेजसोराशिमूर्तिमान् त्वेवसेदर्शयित्वावशिष्टरूपो
बभूवह सोप्रतेस्तिकागागदाजगामतवालपम्
अयोनिसेभवश्चायमाविर्भूतोमहीतले वापुर्गो
मातृगर्भकृत्वावमाययाहृदिः आविर्भवसोमू-
र्तिदर्शयित्वाजगामह पुगेपुगेवर्णभेदोनामभेदो
सवलव पुक्कोरकस्तथापीतेइदमीकृत्सनाग
नः पुक्कोवर्णसमपुगेसनीव्रतयसान्वितः वेना
योरकवर्णोपपीतोयेहापरेविभुः कृत्सवर्णः क
लोष्ठीमोसेजसोराशिमेवच परिपूर्णमंत्रलने
नकृत्सइतिस्मृतः ब्राह्मणवाचकः कोयमकारो
नेतवाचकः शिवस्यवाचकः पञ्चणकारोथर्मवा
चकः अकारोविसृञ्चवचनोसेनहीयनिवासिनः न
रनारायणार्थस्यविसर्गवाचकः स्मृतः सर्वेषोतेज
सोराशिः सर्वमूर्तिसरूपकः सर्वाथारासर्ववीजसो
नकृत्सइतिस्मृतः कृषिनिर्वाणवचनानकारोमा
तवाचकः अकारोब्रह्मवचनेनेनकृत्सइतिस्मृतः
कर्मनिर्मलवचनः कृषिर्नोरास्यमूलकः अका-
रः प्राप्तिवचनस्तेनकृत्सइतिस्मृतः ॥

सर्वेषां तेजसा राशिः सर्वमूर्तिसद्व्यपकः नाम्ना भ
 गवतो नेदकोटीनो स्मरणेन यत् न क्लेशं लभते न
 नेह क्लेशेति स्मरणेन नरः यद्विस्मरणेन पुण्यं यवना
 क्लृप्तवणा तथा कोटिजन्माद्येषां नाद्यो भवेद्यत्स्मरणा
 दिकात् विसृज्यन्ते सर्वेषां सागरास्तारे यरास्तरे क्लेशे
 निमग्नानां मर्मगले भक्तिदास्यदे ककारोच्चारणा
 द्रक्तः कैवल्येन नमस्तुहे न कारादास्यमन्त्रलेपका
 राद्रक्तिनिष्कलो अकारात्सहवासं वनत्समं कालय
 वव नन्नाद्व्येविसर्गिस्त्वलभते नात्र संशयः कका
 रकोटिजन्माद्यस्कारः कर्मणा फले षकारो गम
 वासेवन कारोस्तु रेवव स्मरणेन क्लृप्तवणात्कर्तव्य
 णापत्तिं न संशयः ककारोच्चारणादेव तेन येन यम
 किंकराः स्कारोक्तेरनिष्टनिषकारात्पानका निव
 णकारोच्चारणे दोगे अकारात्सहवासं रेवव भुवे स
 र्वपलायेते नामोच्चारणभीरवः स्मस्तुक्तिश्च व
 णादेव क्लृप्तनाम्ना वने स्वर रथे गृहीताया वेतो
 गोलोकात् क्लृप्तकिंकराः पृथिव्यारजसः सेव्या क
 र्त्तव्या विपश्चिनः नाम्ना प्रभावसेव्याने सतो व
 केन वत्सया पुराणं करवक्त्रेण नाम्ना स्पर्महिमाशु
 ता गुणनामप्रभावे च किं विज्ञानातिमहुरुः व्र

ब्र. वे.
कृ. वि.
५५

नेतस्त्रयमस्मत्सुरर्षिमममानवाः वेदासंज्ञो न जानेति
महिम्नः षोडशीकला इमेवेकस्थितेनेदमहिमातेस
नस्यच यथा मजियथा ज्ञाने गुरुवक्त्रा यथा श्रुते क
सः पीतो वरो के संधे सीव विहरश्चवः देवकीनेदनः
श्रीशो यशो दाने दनो हरिः सनातनो च्युतो विस्रुः स
र्वमाः सर्वद्वयभृक् सर्वधारः सर्वगमः सर्वकारण
कारणं सधावेधुराधिको काराधिको जीवनस्त्रये
गथाशरणे राधिके गोरथिकारमणस्त्रये राधिका
सहचारी च गयामानसहरणः राधावनो राधिको
गोरथिकासनमानसः राधिकाविम्वोरश्च राधाश
णायिकः प्रभुः परिरुणतमे व्रतगोविंदो गुरुभ्येजः
नामान्ये तानि कस्य स्य श्रुतानि सामुनिव्रत जन्मम्
मुजगयाधिरत्ननेदमुभक्तो कस्त्रे निरूपितेना
म्नाकनिष्ठस्य वथा श्रुते जेष्ठसहलिनो नाम्नः संके
नेष्टुण्मेमावान् नासंज्ञो सैव वेदेषु नेनो नत इति
स्मृतः वलदेवो बलो देकादली च हलधारणान्
शितिवा सो नीलवासान्मसली च हलाश्रुथान् रेवती
सहसो भोगा देवती रमणस्त्रये रोहिणी गर्भवासान्
रोहिणो यो महामति इमेवे जेष्ठस्य श्रुतनाम
निवेदितं यास्याम्यहं हेनेदे सखेति हस्तमंदिरे

ब्राह्मणस्य वचः श्रुत्वा नेदस्य व्योवभूवह निश्चेष्टा
 नेदयन्ती वज्रहासवालके सये प्रणम्योवावनेदस्ते
 वाकेषणयम्वर्कं पुष्टं जलिपुतो भूत्वा भक्तिनश्चात्मा
 केथरः नेदउवाच गतस्स तेन साकर्मकरिष्यत्येव को
 महान् स्वयं शुभसंगो कृत्वा कुरुनामात्रमाशने य
 यत्रामोयस्स कथितो राधाप्राणायिकादशा नसकिं
 कारणेनाथकारायेति वधेभुवं नेदस्य वचने श्रुत्वा
 जहास मुनिपुंगवः निगूढं परमेतत्तं रहस्यं कथं
 यामिते गर्गउवाच शृणु नेदस्य वत्स्येह इति हासे पुरा
 तने पुराणो लोकहृत्तोने श्रुते शंकरवक्त्रतः श्रीदा
 म्ना राधया सहैव भूवकलहो महान् श्रीदामाशाय
 दैत्याश्च गोपीराधा च गोकुले हृषभानुसतासावमा
 नायस्याः कलावती कलस्यार्द्धो गसे भूतानाथस्य
 सदृशी सती गोलोकवासिनी येवमन्न कलसाजयाधु
 नः श्रयोनिसे भवादेवी मूलप्रकृतिरीसरी मातु
 र्गर्भे वा पुष्टं कृत्वा च मायया सती वा पुनिस्सार
 णो काले कृत्वा वशिष्ठविग्रहे श्राविर्वभूवसासयः
 दृष्ट्वा कलसोपदेशतः वर्धते सा व्रजे राधा सुक्ते वेद
 कलायया श्रीकलसे जसा देवसा च मूर्तिमती सती
 एकामूर्तिर्दिधा भूता मेदेवेदे निरूपितः इयं सीत

ब्र. वै.
कृ. ख.
५५

प्रमात्किंवाकोनाप्रमानये हे प्रपतेजसानलेत्रये
 ऐवगुणेनच पराक्रमेणबुद्धेनवालाज्ञानेनसंप
 दाप्रतोगमनेनैववर्गेनचपशाथिपा ध्यायेतता
 मयेशसदिव्येसारस्मृतिप्रिया रचितासास्यशाणैश्च
 तन्याणोरयमीसरी असराथानराथेनगोकुलागम
 नेप्रति स्वीकारेस्वार्थकेकर्तृगोलोकेयत्कृतेपुरा
 केसभीनिष्ठलेनैवगोलोकागमनेहरेः प्रतिज्ञाया
 लनार्थेचनईशास्यमयेकतः राधाशब्दस्यसुमतिः
 सामवेदेनिर्दिष्टा नारायणस्त्वाभुवावब्रह्माण्डा
 भियेकजे ब्रह्मात्मोकथयामासब्रह्मलोकेचणैकरे
 पुराकैलासशिखरेताभुवावमहेस्वरः देवानोर्द्ध्वमे
 नेदनिशामववदाम्यहं सुरासुरमनीन्द्राणोवाञ्छितो
 मुक्तिदोषरोरफेहिकोरिजन्माद्येकर्मभोगेसुभा
 सुभे अकारोगर्भवासंचमसंचरोगमुत्सजेत यका
 रश्चापुषोदातिमकारोभवबेधने अवणस्मरणो
 क्रिभ्यःप्रणपतिनसेषायः वेदाहेतिस्त्रलोभक्ति
 दास्येकसपदोबुजे सर्वसिनेसदानेदेसर्वसि
 द्वाचमीसरे यकारसहवासंचनसत्येका
 लमेवच ददातिसाक्षिसाव्यंनत्वज्ञानंहर
 स्समे ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥

अकारनेजसोराशिंदानशक्तिंहेरीयथा योगशक्तिं
 योगमतिं सर्वकालेहरिस्मृतिं श्रुत्यक्तिस्मरणा
 योगान्मोहजालेचकिल्विषे योगशोकमनुमाया
 विद्यतेनात्रसेषयः राधामाधवयोः किंविद्याख्या
 नेयत्पराश्रुते तदुक्तं च यथा ज्ञाने साकल्येव कृतम
 त्तमः आगतं हंदावनेनेदः विवाहो भवितानयोः
 पुरोहितेन गङ्गाताकृन्नागि सातिणे मुदा ऊवेरपु
 वमोहेच गव्याज्य कृतमभक्तसो हिंसने येन कस्यैवका
 ननेनालभोजने वककेषिप्रलेवानो हिंसने चारुली
 लया शक्रयागस्य भंगे वशाक्रादो कलरत्तणे गो
 पीनो वसुहरणे व्रतसेषादने तथा ताम्यः पुमर्वसु
 दाने वरदाने यथेप्सिते चेतसो हरणे तासो मयेव स्या
 करिष्यति रामोत्सर्वमहद्व्योसर्वेषो वर्षवर्द्धने स
 र्णवेन्द्रोदयेन केवसेने राममण्डले गोपीनो नवसे
 भोगात्कृतान्ते मने रथे तामिस्सहजलक्रीडा
 करिष्यति कृतहलात् विच्छेदो वर्षशतकः श्रीदा
 माशायहेतुकः गोपालैर्गेयिकाभिस्समविता राथ
 यासह मधुरागमनेन व्रगोपीनो शोकवर्द्धने पुनः
 प्रबोधने तासो दानादध्यात्मिकस्यैव स्पंदनाकुर
 योः रत्नो मयस्ताभ्यः करिष्यति रथामाशो हरणे कृता

ब्र. वै.
क. ख.
५५

56

मधुगगमनेननः पुत्रैमात्रवैस्साहर्विलेख्यसु
नोव्रजा अकुरायज्ञानदानेदर्शयिनासकंजले को
नकंनवसायाक्रेनगरोत्सवदर्शने मालाकारनेन
वायकृद्धानोवैधनोत्तरो यन्मर्भेगेशेकरस्ययागस्था
नप्रदर्शने हिंसनेगजमलानोदर्शनेनृपनेसभा
केससहिंसनेसयः पित्रोतिगउमोत्तरो प्रवोयनेच
पुष्पाकसग्रसेनाभिषेचने तस्यतस्यवभूतोवज्ञा
नात्तपोकायनोदने भ्रातृस्सोपनयनेविद्यादाने
गुरोर्मखात् पुरुषप्रदानेच पुनरागमनेग्रहे क
लनेनृपसैन्यानोपवनस्यउगन्मनः निर्माणेद्वारका
यास्यसुबुकेवस्यमोत्तरो द्वारकागमनेचैवयादवे
स्सहकोतकान् सीसेवानोविहरणोनाभिःसाहर्व
क्रीडनेसोभाग्यवर्द्धनेनासोपुत्रपौत्रादिकस्यच मणि
संबधिनेमिष्णाकलेकस्यचमोत्तरो साहाय्यो
उवानोवभारावतरणादिके निश्चिःराजमयस्य
धर्मपुत्रसलीलया पारिजातस्यहरणेशक्राहेका
रमर्द्धने व्रतपूर्णवसत्यायावासस्यभुजकेतने द
मनेशिवसैन्यानोहरस्यज्जंभणेपरे हरणोवाणपु
त्रास्यनिरुद्धस्यमोत्तरो वाराणस्यास्यदहनविप्र
दारिद्र्यभेजने विप्रपुत्रप्रदानेचउष्टानोदमनादिके

तीर्थयात्राप्रसंगेन पुष्पाभिसाह दर्शने कृत्वा वराय
 यासाहर्षं व्रजे वगमिन्ने पुनः प्रस्थापयित्वा द्वारकानो
 परे नारायणोपाशके सर्वे निष्पादने कृत्वा गोलोके
 राधया सह गमिष्येते वगोलोके नाथो ये जगतो य-
 तिः नारायणो ये वै कुंठे गमिता पञ्चया सह धर्मग्रह
 मृषी द्वौ च विस्रुः तीरोदमेव च इमे वै कथिते नेदम
 विष्णवे दनिर्णीये श्रूयन्तो सोऽपने कर्म यदर्शे गमने
 मम माच सुकृत् वतर्ह्येषां कुरु कर्म सुभेत्तरो गु-
 रुवारे वरे वत्सो विमुह्ये वंदनारके वंद्ये मीनल-
 ग्रेव गुरोस्ते पूर्णदर्शने वालके करणोत्कृष्टे सुभ-
 योगे मनोहरे सुडलभे दिने न प्रसवीत्कृष्टो यो
 गिके आलोच्ये रिने साहं कुरु कर्म मुदा न्वितः
 इत्युक्त्वा वहिरो गस्य स मुखा समुनी चरः कृत्स्नेने दे-
 यशोदा च कर्मयोगे वकारह यत्नस्मिन्नेतरे गर्गेद्र
 हे गोपास्य गोपिकाः बालका बालिकाश्चैव आज-
 न्युर्नेदमेदिरे ददुःसुस्ते मनिश्चेष्टे ग्रीष्म मथ्या क-
 भास्करे शिष्यसेचैः परिहृते जलने वलने जसा गू-
 ढयोग प्रवोचने सिद्धाय प्रवृत्ते मुदा पश्यते सस्मि-
 तेनेदे भवतानो परिच्छदे सर्ग सिंहासनस्येव यो-
 गमुद्राधरे परं भूतभव्यमविष्यां पश्यते तान

ब्र. वै.
कृ. ख.
५७

57

वत्तया हरीसरेप्रपणतेसिद्धमेवप्रभावतः बहिर्य-
शोदाक्रोउस्येनारणोसस्मितेणिशुं महेष्टादेनध्याने
नयद्रूपेचनिर्गुणिते तेदृष्टायपरमप्रीत्याभूतसर्गसना
रणे साकमेवैषलकिनेनिमग्रेभक्तिसागरे हरि-
पूजाप्रणामेचकुर्वतेयोगचर्यया मूर्द्धाप्रणामस्तेस
र्वसचनानाशिषेददौ आसनस्यामुनिसूत्रनेजम्भुः
सालयेतदा नेदस्सनेदशुक्तस्रवज्जमेगलयत्रिकाः
प्रस्थापयामासशीघ्रेमादातहरस्थितान्मुदा दधि
कुल्योचतकुल्योष्टरितानोयदृच्छया गुडकुल्योने-
तकुल्योमधुकुल्योचविस्सृतो नवनीतकुल्योष्टो
तक्रकुल्योयदृच्छया शर्करोदककुल्योचपरिपूर्ण
वलीलया नेदुलानोचशालीनोतत्रसोडशपर्वतान्
यवगेधूमहर्णोपकलउकपिष्टकैः मोदकानो
चशैलेचसस्तिकानोचपर्वते कपर्दिकानामसुवैः
शैलान्समवनारद कर्परादिकपुष्पानोतोवृत्तानो
चमंदिरं विस्सृतहारहितेचवासितोदकसेपुते
चेदनागुरुकस्तूरीकुंकुमेनसमन्विते नानाविधा
निदिव्यानिस्वर्णरत्नविधानिच पुत्रात्रप्राप्तनेन
न्दःकारणामासकोतकान् प्रागणोकदलीसंभैः
रसालनवपलवैः शयितैःसूक्ष्मसूत्रेणवेष्टयामा

सकौतकान् संस्कारपुक्तेरुचिरेवंदनद्रवचर्चि
 ने पुक्तेमेगलजंभैश्चफलपलवसेपुनैः गवोच
 मधुपर्कीनामासनानोचनारद फलानोजलजं
 भानांसमूहेश्चसमन्विते नानाप्रकारैर्वीचैश्चडेड
 भीनोमनोहरैः ऋदेगसुरजादीनोमणिकानोस
 मूहकैः वंशीसत्राहलीकोस्पशरपत्रैश्चशहिते
 विद्यायरीणान्तेनभृगिनोभ्रमणोनच गंधर्व
 नायिकानोचसेगीतैर्हृद्यनीकने सर्गसिंहास
 नानोचसस्याननिकरैर्पुनै यतस्मिन्नंतरेनेद
 मुवाचबालिकोमुदा आगतावलदेवाश्चसर्वभ्यः
 परिवारिताः अस्वस्थाश्चगजस्थाश्चरथस्थाश्चेति
 सत्वरं आजगमराजपुत्राश्चरत्नालेकारभूषिताः
 आययौगिरिभानश्चसुसीकश्चसकिंकरैः रथा
 नोचचतुर्लसंगृहेश्चसमीपतः गोयानोगोपिका
 नोचसेव्याकर्तुचनत्तमः पश्यागत्सवहिर्भूये
 मुवाचप्रागेणस्थितः कृतैवेताननवब्रह्मेसमा
 नीयव्रजेस्वरः प्रोगणोवासयामाससृजयामासस
 त्वरे ऋष्यादिकसमूहेचप्रणम्यशिरसाभुवि पाया
 दिकेचतेभ्यश्चप्रददौससमाहितः वरुभिबेधुभिः
 सर्गावभूवर्नदमेदिरे नकोपिकस्यशब्देवश्रोतशे

ब्र. वे.
क. ख.

५८

५८

ऊष्मनत्रैव चकारसर्गवेष्यावपरिसर्गवगोऊले को
नकापहरेवकुर्वेधुवर्गस्यकीउया आनमुर्कदराः स
र्वदृष्टानेदस्यसंपदा नेदः कृताक्रिकोसृजाधुत्वाधौ
नेयवाससी वेदनागुरुकस्तूरीकुंऊमेनचवासिते उ
वासयादौप्रत्तात्यसर्गपीडेमनोहरे गरीश्वेवमुनीद्रा
णोगृहीतातोव्रजेचरः संस्मृत्यविसृतावोनः सस्ति
वाचनपूर्वके कृताकर्मचवेदोक्तं भोजयामासवाल
के गरीवाकावसारेणवालकसमुदान्वितः क्लेश
निमैगलेनामररत्नचमुभतणे सहृतेभोजयिता
नकृतानामजगत्सने वाद्यादिवादयामासकारया
मासगंगले नानाविधानिरत्नानिसर्गानिभूषणा
निव भस्त्रद्रव्याणिवासासिवास्त्राणेभ्योददौमुदा वे
दिभ्योभित्तकेभ्यश्चसर्वविषुलेददौ भाराददौच
नेसर्वनशक्तागेतमेवच बालाणावेधुवर्गस्यभि
त्तकाश्चविशेषतः मिष्टान्नभोजयामासपरिसर्ग
मनोरमे दीपनोसर्गसादिनोसादिनामिति व
भूवयादौन्युश्चैवसतनेनेदगोऊले रत्ना
नियपरिसर्गनिवासांसिभूषणानिव प्रवा
लानिसर्वानिमणिमाराणियानिव ॥

॥

॥

॥

चातुर्णिसर्गपञ्चाङ्गिकृतानि विषयकर्मणा गतागंगा
 यविनयेवकारवज्रपुंगवः शिष्येभ्यः सर्गभाराणि प्र
 ददौ विनयान्वितः द्विजेभ्योपि विशिष्टेभ्यः परिसर्गा
 नितारद श्रीनारायण उवाच गृहीत्वा श्रीहरिं गंगा
 जगाम तिष्ठति सदा तस्यावप्रणयामभक्ताप्रणम्य च
 तमीश्वरे साश्रुनेत्रः स पुलकोभक्तिनम्यात्मकेधरः
 पुटोजलिपुनोभूतावहिष्कृतपयोवुजे गर्ग उवाच हे
 कृष्ण जगतो नाप्यभक्तानां भयभंजन प्रसन्नो भव मा
 मीशदेहि दासे पदोवुजे नात्यन्ता मेधने दत्ते किं विना
 स्ति स्पृहामम इदं त्वेवामन त्वेवास्वर्गभोगफले विरे
 नास्ति मे मनसो बोद्धव्यं त्वया दसेवने विना सालोका
 साष्टां सामीप्यसादृष्येकत्वमीशिते नाहे गृह्णामि ते
 ब्रह्मन् त्वया दसेवने विना गोलोके वापि याता त्वेवा
 सेतुभ्यं मनोरथं किं त्वने चरणं भोजे सततं स्मृतिर
 स्तमे तन्मे वंशोकरात्पापकृतिजन्मफलोदयम् स
 र्वज्ञो हे सर्वदर्शी सर्वत्र गतिरस्ति मे कृपा कुरु कृपा
 सिंघो दीनवेधो यदोवुजे रत्नमामभये दत्त्वा मृत्युर्मे
 किं करिष्यति सर्वेषामीश्वर सर्वस्वत्पादो भोजसेव
 या मृत्युं जयान्तको तस्य बभूव योगिनो गुरुः ब्रह्मा वि
 याता जगतो तत्पादो भोजसेवया यस्यैकदिवसे ब्रह्म

ब्र.वे.
क.ख.
५५

५९

पतंती द्वाष्ट नृदेशः यस्यादसेवया धर्मः सान्नीवसु
र्वकर्मणा यानावफलदातावजिनाकाले सुदुर्जये
सहस्रवदनः शेषो यस्यादयश्चसेवया नेचसिद्धा
द्ययद्विसेशिरसैकेनयोवलिं सर्वसेयद्विधानाव
देवीनोवरयत्परा करोतिसनते लक्ष्मीकेशो सान्ना
दमार्जने प्रकृतिर्वीजत्रयाया सर्वेषां शक्तिरूपिणी
स्मारेस्मारे त्वत्पदाब्जं भूवत्त्वत्पदायरा पार्वती सर्व
देवीनां सर्वेषां बुद्धिरूपिणी त्वत्पादसेवया कोनलला
भशिवमीश्वरे विद्याधिष्ठातृदेवीया ज्ञानमाता सर
सती सत्पावभूवसर्वेषां सेस्यत्त्वत्पदाब्जे सावि
त्री वेदजननी पुनाति भुवनत्रये ब्रह्मणो ब्रह्मणो नो
च गतिस्तत्पादसेवया तमा जगदिभर्तु चरत्त्वगर्भा
वसेयरा प्रसन्ना सर्वसस्यानो तत्पादयश्चसेवया राधा
वामोशसेभूना तवत्त्वत्पादतेजसा स्थिता वत्तसि
तेपादसेवने यस्य का कथा यथा सर्वा दयो देवा देव्याः
यथा दयो यथा तत्समं नाथ कुरु मा मीश्वरस्य समा
कृपा नयास्यामि गृहे नाथ नमस्त्वायामि यने तथा
कृत्वा मोरत्तपादाब्जे सेवायां सेवकैरते इति स्तुता
सा श्रुते शयपात चरणो हरेः कुरोदवभृशे शक्त्या पु
लकां वितविग्रह गर्भस्य वचने श्रुत्वा जहास म

कवत्सलः उवाच ते स ये क्लृप्तो मयि ते भक्तिरस्त्विति
 अदेगर्गकृते स्तोत्रे विसेष्यः पदे त्रयः दृष्टो भक्तिं
 हरेर्दीप्तं स्मृतिं च लभते भवे न तन्मम सुजगदशोकरो
 गमो ह्यदिसे कदा न नीर्णामवति श्री क्लृप्तसदासेव
 न न त्वरः क्लृप्तस्य समकाले च क्लृप्तस्यार्द्धवमोदने
 कदापि न भवे न स विच्छेदो हरिणा सह इति श्री
 ब्रह्मवैवर्ते महापुराणे श्री क्लृप्तजन्मखंडे गर्गकृते
 स्तोत्रे समाप्तम् ॥ नारायण उवाच हरेर्मुनिः स्ववै
 कृत्याने दायते ददौ मुदा उवाच ते गृह्यामि कुर्वी
 त्तामिति यत्नं च श्रोतुं विवित्रे सारं मोहजालेन
 चेष्टिते समेलने च विरहो न गणा सिंधु फेनवत्
 गगैस्त्वचने श्रुत्वा रुरो दने दपवव सहिच्छेदो हि सा
 भूना मरणादतिरिच्यते सर्व शिष्यपरिवृते मुनीन्द्र
 गेन मयते सर्वे नेदादयोगो यारुद्रे नो गोपिका स
 था प्रणमः परया प्रीत्या च क्लृप्ते विनये मुनेः दत्ता
 शिष्ये मुनि श्रेष्ठे जगाम मम पुरातनः ऋषयो मुनय
 श्वेव च ध्रुवर्गश्च पलवः सर्वजगत्पथनैः पूर्णो ह्य
 लये ह्यहमानसाः प्रजग्मुर्वदिनः सर्वे यरि रणि
 मनोरथाः सिद्धद्वयोः शुकोत्कृष्टा नरे गसर्णिभूष
 णोः आकेद पूर्णभक्ताश्च भित्तका गेन मत्तमाः सर्व

ब्र. वै.
क. ख.
६.

वस्तुभवोद्रेके परिश्रान्तमुदाविताः समेदगामिनः
 केविकेविद्रुमौचशोरने केविहर्मनितिहंतेओति
 हंतस्सकेचन केविहर्मप्रकुर्वीतगायेतस्सत्रकेचन
 केविहंतीनोचकथेकथयेताः पुरातनः मरुतस्स
 तसगरमायान्गोवभूभूतो उमानपादनरुचनला
 दीनोचयाः कथा श्रीरामस्यासमेयस्यरेतिदेवस्य
 कर्मणो येषोयेषोन्पाणोवष्कतावुधमखात्कथ
 कथयेतस्सताः केविहृतवेतस्सकेचन नस्योसमे
 दिरेरमेऊवेरभवनोपमे एवंप्रहृष्टेबालस्यतमौच
 केदिनेदिने विशेषेध्ववहृष्टौगच्छेनौप्रोगनेमुने
 तयोर्मदेनोवहृष्टौजानुभ्यान्दिनेदिने हनोतौगा
 ऊलेवालौप्रकृष्टगमनतमौ स्फुटवाक्यमुक्तवंतौ
 मायाबालकविग्रहौ गर्गजगाममपुरोवसदेवाश्च
 मेमुने सतेननामभक्तावयप्रच्छ कशलेनयोः मु
 निसंकेकथयामासकशलेसमहोत्सवे श्रानेदाश्रुति
 मग्नस्सज्जमाशुद्धभूवह देवकीपरमशीत्यापप्रच्छ
 वपुनः पुनः श्रानेदाश्रुतिमग्नमारुदचमुद्धर्मुद्धः
 गर्गस्तावाशिषेकृताजगामसालयेमुदा समहेत
 स्यतस्योवऊवेरभवनोपमे यत्रकलेकथावेयेत
 उत्तमपवर्हणः पेयाशक्तामिनीनोचयतिगेयवसा

नमः नामोपशान्तिः अधिकस्तेवष्टेगारनिष्ठणोपवा न
 तोभूद्वल्लगाः शायादासीपुत्रोद्विजस्यव ततोयुना
 ब्रह्मपुत्रोवैसवोच्छिष्टभोजनान् सर्वदर्शविसर्व
 तः स्मारकोहरिसेवया कथितेकसवरितेनामा
 नप्रशान्तान्विते जन्मससृजराविज्ञेयरमेकथया
 मिने ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारायणना
 रदसेवादेश्रीकृष्णजन्मखंडे श्रीकृष्णप्रशान्ते
 नामकरणोपसंवावसुयोदशोऽध्यायः ॥ नाराय
 णउवाच एकदानंदयत्नी सास्त्रानार्थयमुनोययौ
 गव्यपूर्णगृहे दृष्ट्वा जहार मधुसूदनः दधिउग्रा
 त्यतक्रंचनवनीते मनोरमे ग्रहस्थिते वयकिं वि
 च्छेत्वादमधुसूदनः मधुहैये गवीर्नयत्सस्तिकेश
 कटस्थिते भुक्ता पीतोऽसु कैर्वक्त्रे सेस्कारेकनेमु
 च्यते ददर्श बालकं गोपीस्त्राता गत्समंदरे गव्यपू
 न्येभग्रभांते मधारितिकभाजने दृष्ट्वा पप्रच्छ बालो
 म्रश्च हो कर्मदमद्भुते स्येव दत्तसत्यं वक्तुं केवस
 दारुणं यशोदानंदगोप्येव सर्वसूच्य बालकाः व
 त्वादसत्यं बालस्तेनास्मभ्यो दत्तमेव च बालानोवच
 नेऽश्रुता बुकोपेन दगोहिनी वेनेग्रहीता रुद्रोचर
 कपेकजलोचना पलायमाने गोविंदे ग्रहीते नश

ब्र. वै.
क. ख.
६१

61

शोकसा ध्यानासाध्यं शिवादीनां उगममपियोगि
नां यशोदाभ्रमणं कृत्वा विप्रोत्तापमसेपुता तस्यो
कोपयरीतो न सुखकंदो हनालका विप्रोत्तामातरं
दृष्ट्वा कृपालः पुरुषोत्तमः संतस्यो पुरतो मानुः स
स्मितो जगदीश्वरः करे धृत्वा चने गोपीसमानीये स
मालये वधावसेण हृत्ते च तना उमधुसूदने वधा
कसे यशोदा च जगाम मालये प्रति हरिस्तस्यो
हृत्तमले जगतो गतिरीश्वरः श्रीकृष्णस्य धामोत्र
ण सहसा तत्र नारद ययातु वृत्तः शैलामः पादं
कृत्वा भयानके सेवणः पुरुषादिवो वृत्तादा वि
बभूव ह दिव्यसेदनमारुत जगाम मालये सुरः
प्रणम्य जगतो नाथे शान्तके भेय रिच्छं किशो
रसस्मितो गौरोरत्नालेकारभूषितः सावृत्तयतने
दृष्ट्वा भयानकस्त्रावने सरी क्रोडे च कारवालंते रुदे
नेष्यामसेदरे आजगमुर्गोकुलस्याश्रगाया गोप्य
सतद्गृहे यशोदाभक्त्यामासः श्रीतिवक्रः शिशो
र्मुदा आशिषेषु पुत्रविशवेदिनस्य सुभावहा हि
तेन कारयामास नागसे कीर्तने हरेः गोपगोपकृपुः
समतिर्नास्ति ते सत्यं ज्ञानेन दवने सरी अमेतस्य विरेका
लेतनयोपेव भूवह यनेयासे वरते वातसेव पुत्रहेतुकं

नमस्ततेतसुवेणतद्व्यतिष्कलेभुवि पुत्रेवधाग
 बहेतोहत्तमूलेचनिष्ठरे ग्रहकर्माणि सव्यग्रादै
 वाहृत्तंयपातह वृत्तस्यपतनाद्गोपीभागाद्दालो
 पिजीवितः प्रणष्टेवालकेमूढेवसूनोकिंप्रयोज
 ने इत्युक्तातांजनासर्वप्रयपुर्निजमेदिरं उवाच
 त्रीनेदश्चरत्तयेकजलोचनः नेदउवाच यास्या
 मितीर्थमस्यैवेकंदेहताववालके प्रष्टवातेग्र
 हाद्दृष्टव्यमामेकजनेशते शतकृपायिकावा
 पीशतवापीसमेसरः सरः शताधिकोयज्ञाप्रोय
 तशताधिकः तपोदानोद्भवेपुण्येजन्मोत्तरसुख
 प्रदे सुखप्रदोहिससुत्रइहैववपरत्रच सर्वेषोच
 प्रियापत्नीवासनावेधष्टेखला मायामूर्तिमयी
 सात्तास्त्रहमोहकरेडिका ततोधिकः प्रियः पुत्रः
 प्राणोभ्योपिसुनिश्चिते पुत्रादपियशवेधुर्नभूतो
 नमविष्मति एवमुक्तासमार्याचतस्योनेदस्समे
 दिरं यशोदारोहिणीवैवनिपुक्तोग्रहकर्माणि ना
 रदउवाच सवेशपुरुषोकोवाहृत्तत्रपीचगोऊले
 भगवन्हेतुनाकेनवृत्तत्वंसमवायह नाशयणउ
 वाच ऊवेरतनयः श्रीमात्राम्नाचनलकृवरः न
 गामनेदनचनेक्रीशंमहरंभयानिर्जनेसरस

ब्र. वै.
कृ. ख.
६२

स्तीरेषु षोचाने मनो हरे वद हस्त समीपे च सौरभेषु
 षवा पुना विधाय पुष्प शयने रत्न दीपैश्च दीपिते च
 दना गुरु कस्तूरी के कुमद्रव चर्चितः परितः पुष्प
 मालैश्च लौमवसैश्च वेष्टितः नवरंभो समानीय वि
 जहार यथेच्छया शृंगा रास प्रकारे च विपरीतादि
 कं मुने बुबनेषु प्रकारे च यथानेदे निरूपिते श्रं
 गप्रत्येगं संयोग विविधा श्लेषाणं मुदा नखदेन करणी
 जेव काररसिके सरः जलान्स्पले स्थलान्मेव काम
 शास विचारदः इति भोगं प्रकुर्वन्ते ददर्श देवलो
 मुनिः नगरे भो मुक्त केणी पीन शोणिय यो यगे
 नखदेन तल्लो गी वपुल को चित विग्रहो यथेप नी
 प्राणनाथं च यथपते सस्मिते मुदा वक्र भूमे गसे पु
 क्तो ददर्श तो च काम को रत्न के टल पुग्मे नर्म उस्थ
 ल विराजितो रत्न के सरवल यरत्न नूपुर भूषितो
 विचित्र रत्न मालैश्च भूषितो भूषणोत्तमैः किं कि
 णी जाल संपुक्तो सिंह रवि उभूषितो नया पुक्तो
 पुलकितेनोति हंते स्मरा तरे वृत्त त्वया हि पापि
 हं उवाच मुनि पुंगवः शशापरे भो कामार्तो मानु
 षी त्वं भवेति च जन्मेन यस्मै सो भाग्या इति ता का
 मिनीति च त्वमेव गोकुले गच्छ वृत्त रूपी भवेति च

श्रीकृष्णसर्षमात्रेण पुनरायास्यसिगरे रेमेन
 मिदसंभोगात्पुनरायास्यसिन्नजे इत्येवमुक्तास
 मुनिः जगामतिजमंदिरे ऊवेरतनयः श्रीमान्
 जगामतिजालये इत्येवकथितेविप्ररेभाष्याने
 वदामिने सुवेदस्यगरेहेरेभाललाभनन्मभारते
 कन्यालत्मीसुर्याववभूवसंदरीवरा तोवसाते
 कृतोक्तत्वासुवेद्रोन्त्यतीसरः नानाकौतकसं
 पुक्तोददौजन्मेजयायव जन्मेजयस्यसुभगाव
 भूवमहिषीसरी स्थानेस्थानेनिर्जनेचराजारेमे
 नयासह एकदान्दयनिष्प्रेष्टोप्यसमेधेवदीति
 तः अस्वसंगोयनेकत्वातस्थोशक्रस्यमंदिरे य
 तास्वरुचिरेकत्वाकौतकेनचष्टृगा द्रष्टुंजगा
 मसासाधीतासमेकाकिनीमुदा शक्रस्यनिर्ग
 तोभूत्वादर्शयामासतोसती नयानिर्वीर्यमाणश्च
 रेमेशक्रस्ययासह मूर्त्तिमवापशक्रस्यबुधयेव
 दिवानिष्टो सावसेभोगमात्रेणदेहेतत्ताजयोग
 नः न्यस्यलज्जयाभीत्याशक्रः सर्गजगामह रा
 नाश्रुतामृतोदहृष्टाविललापभृशंमुहुः यत्तेस
 माप्यविश्रेभ्योददौष्टोणवदतिणो रेभावमानवे
 देहेमक्तासर्गजगामह इत्येवकथितेसर्वसत्तात्

ब्र. वे.
क. ख.
६३

63

नप्रभंजने नउक्त्वरमोक्षस्त्रेभायाश्चमहामुने
पुण्यदेकसचरितेनन्मस्तुजरायहे इमेवेकधि
नेसर्वमपरंकथयामिने इतिश्रीवल्लवैवर्तेमहा
पुण्येनारायणनारदसेवादेशीकृतसज्जनाखेदेह
तार्जनभंगोनामचतुर्दशोऽध्यायः ॥ नारायणउवा
च एकदाकृतसहितोनेदोहंदावनेययौ तत्रोपव
नभोजरेचारयामासगोकुले सरःसुखादनोयेव
पायामासनेययौ उवासवदमूलेचकैलेकृत्वासव
त्तसि एतस्मिन्नेतरेकसोमायावालकविग्रहः च
कारमाययाकस्मामेवाच्छत्रेनभोमुने मेच्छाच्छ
त्रेनभोहृष्टास्यामलेकाननोतरे कंकावानेमेव
शहंवन्नशहंवदरुणे हृष्टियारामतिस्थलाके
पमानोऽप्यादयान हृष्टैवापनतस्केयोवेदोभय
मवापह कथंयास्यामिगोवत्सविहायसाश्चमे
चने गृहेयदिनयास्यामिभवनावालकस्यकिं
यवेनेदेशवरतिरुरोदशीहरिस्तदा मायामय
भुयेनश्चपितः कंदेदयारसः एतस्मिन्नेतरेरा
याजगामकृतससिभिं गमनेकुर्वतीराजहंससं
जनमेजने शरत्पार्वणावेद्राभांमोचवक्रमनोदरो
शरत्पार्वण्युपयानोशोभांमोचनलोचनो ॥

परितस्तारकापेक्तिविचित्रकजलोजलो खगेद्वेचं
बुवारुषीसेवनाशकनाशिका तन्मयस्थलशो
भार्हस्थलमुक्ताफलोजनों करवीरेणसेपुकोमा
लनीमासवेष्टितो ग्रीष्ममयाक्रमोर्तुप्रममाह
सकेंउला यकविंवफलानोशीमहौष्टायरपुम
को मुक्तापेक्तिप्रभावोपिदेनपेक्तिसमुजलो ई
षत्यफलपयास्मिसुप्रभानास्मिनस्तथा कस्तू
रीविंडसेपुक्तसिंदूरविंडभूषिता सुवारुषीफ
लपुग्माकटिनस्तनसेगता पञ्चावलीप्रियापु
क्तादीमसदन्नसेपुता सुवारुवर्तलाकारेसेदरं
समनोहरे विवित्रविवलीपुक्तोनिम्ननाभिच
विभ्रती सदन्नसाररचितेमेखलाजालभूषिता
कामासुषारभूमेगयोगिंद्रवित्तमोहिनी कटिन
श्रीणिपुगलेकरिणीकरवेदिते स्थलेयमप्रभामु
सुचरणोदयतीमुदा रत्नवासकसेपुक्तैपावकद्र
व्यभूषितम् मणींद्रशोभासेमुहमालककविभू
षितम् सदन्नसाररचितकजन्मेजीररेजिते रत्न
केकणकेहरवारुशंखविभूषितम् रत्नोपलीय
निकरेवक्रिसुहोमुकोजलो वारुवणकपुष्पा
णोप्रभामुसकलेवरा सहसदलसेपुक्तैकीजक

ब्र. वै.
क. त.
६४

मलमुज्जले श्रीमुखश्रीदर्शनाये विभुनीरत्नदर्प
णं दृष्ट्वा नो निर्जने नंदो विसृजे परमेययौ चेदको
द्विप्रभा मुखभा मः व्यासे दिशो दश उवाच ता सा
श्रुते शमक्तिनयात्स केयरः जानामित्वा गरीवाका
मत्राधिकप्रियो हरेः जानामहे परे विसृजे स्वये निर्गु
णमच्युते तथापि मोहि नो हं च मानवो विसृजामा य
या गृहाण प्राणनाथे च गच्छ भद्रं यथा सुखे यथा
हास्यसिमसुवक्त्रात्सर्गमनोरथे इत्युक्त्वा सददौ
तस्यैरुदेनवालके भिया जग्राह वालके राधा जहा
समधुरे मुदा उवाच नेदे सा यत्मा मप्रकाशं परह
सके अहे हृष्टा तया नेन कति जन्म फलोदयात्
प्राप्तस्य गरीव चनात्सर्वे जानासि कारणे अकथ्य
मावयोगे यैरहस्येण कलेवने वरे वृणु ब्रजे श
नं यत्ने मनसि कोसितम् नेद उवाच पादयोः स
प्रियो वासे दास्यसि ते सुहृत्सु मे अवाभ्यो देहि जग
तामेविके परमेस्वरि श्रुत्वा नेदस्य वचनमुवाच प
रमेस्वरि दास्यामि दास्यमनुलमिदं नीमक्तिरस्त
ते आवयोश्चरणे भोजे पुवयोश्च दिवानिशे प्रकृत
रुदयोश्च सत्त्वं निरस्तसुहृत्सु माया पुवोश्च
प्रच्छन्नौ न करिष्यति महाराज गोलोके यास्येते वै

विहायमानवीतने पवसुक्ता न साने देहना कसे
सवत्तसि गताहरने निनायवाहुभ्यावयथेसिते
कृत्वावत्तसिते कोने कामान्तेष्वेवुवुवव पुल
काकिनसर्वोगीसेस्माररासमेडले पनस्मिन्नेतरे
राथामायासदन्तमेडपे ददर्शरत्नकलशशान
केनसमन्विते नानावित्रविचित्राद्योवित्रकानन
शोभिते सिंहराकारमणिभिः स्तम्भसंघैर्विराजिते
वेदनायुरुकस्मरीकुंजमद्रवसेषुने सेषुकेमाल
नीमालासमूहपुवसेव्यया नानाभोगसमापुके
दिव्यदर्पणसेषुने मणीद्रसुक्तामाणाकमाला
जालैर्विभूषिते मणीद्रसाररविने कृपेयानेचपु
ष्पितैः सोदवीमेडपेदृष्टानगामाभ्येनरेसुदा ददर्श
नत्रतोबूलेकर्षरादिसुवासिते सर्पिमधुभ्यापूर्ण
निरत्नकुंभानिनारद पुरुषेकमनीयेचकिशो
रेण्यामसंदरे कोटिकेदर्पलीलाभेवेदनेनावि
भूषिते शयनेषुष्यशय्यायोसस्मितेसुमनोहरे
पीतवसुपरीयानेषसमवदनेतणे मणीद्रसार
निर्माणरत्नमेजीररेजिते सदन्तसारनिर्माणके
सुरवलयाविते मणीद्रकुंडलाभ्याचर्गउत्थल
विराजिते कोस्तमेनमणीद्रेणवत्तस्थलविरा

ब्र.वे.
क.ख.
६५

65

जिने शरत्मावर्णवेदास्येभानसुखोन्नले शरत्
कुलकमलप्रभानोवनलोवन मालतीमालसेसि
सुशिषिपुच्छलशोभिने विभंगवृत्तविभुनेयपेने
रत्नमेदिरे कौतेवालकसूत्रेचदृष्टानेनवयौवने स
वैस्सतिसुत्रपासोनयापिविस्त्रयेययौ नृपेरोमस्येरी
दृष्टासेमोहसुमनोहरे कामाश्चत्तस्यकोराभ्यामु
खचेद्रेययौसदा निमेषरहिताराधानवसेगमला
लसा पुलकांकितसर्वगीसुस्मितामदनात्तरा ना
मुवाचहरिस्तत्रसेराननसरोरुहो नवसेगमयो
गोचपश्येतीवक्रवत्तवा श्रीकृष्णउवाच रायेस्मर
सिगोलोकेहनेनेस्मरमेयदि अद्यप्येककरिष्यामि
समयेयत्पराधिये तेमेप्राणपिकागथेयसीचय
रात्तरा यथातेवनयाहेचभेदोहिनाचयोर्भवे य
यात्तीरेचयावत्सेययागौदाहिकासति यथाष्टयि
व्यागीयेचनयाहेत्वयिसेस्थितः विनामदेचटेक
नेविनासुर्गेनकुंते कुलालः सर्गाकारश्चन
दीपाक्तः कदाचन तयातयाविनामृष्टिमहेकर्त
नवत्तमः स्मरेरायाहभूतानेवीजत्रयोहमच्युतः
आगच्छपायनेसापि कुरुवत्तस्यलेस्थिते तेमे
योभासवृत्तासिदेहसमूषणोयथा कृसेनेदति

मोलोकास्तथैव सहिते यदा श्रीकृष्णं वन्दन्ते पितॄन्
 यैव सहिते यरे त्वं श्रीकृष्णं सेप निश्चयमाया रासत्र
 पिणी सर्वशक्तिसूत्राच सर्वेषां वसमापिव त्वं सि
 सुमानहं रायेनेति वेदेषु निर्णयः त्वं सर्वसूत्रा
 च सर्वसूत्रारिणी ममाहं शस्त्रात्ते मूलप्र
 कृतिरीश्वरी शम्भुव्याचक्षानेन मवाप्तुं त्याचने
 नसा आचये भेदबुद्धिं वयः करोति न रायमः न स
 वासः कालसूत्रे यावच्चंद्रदिवा करौ सूर्यास्तमपरा
 त्समपरात्समपुरुषात्मा नयत्यथः कोटिजन्मा
 र्जिते पुण्येन तस्य नश्येति निश्चिते अज्ञानादावयो
 निर्दाये कुर्वन्ति न रायमः यच्च तेन रकेतावद्याव
 द्देवस्त्राणाः शान्ते राशहं कुर्वन्तो राये ददामि भक्ति
 मुत्तमां याशहं कुर्वन्तः पश्चाद्यामि श्रवणशोभनः
 ये सेवेने च दत्तामा मुयवाराणि घोडश यावजीव
 नयंर्यतेति मे भक्त्या सुसेपुताः याप्रीतिर्जायते तत्र
 रायाशहान्तोयिका नेप्रिया मे यथा राये रायाव
 कान्तोयिकः ब्रह्मानेनः शिवो धर्मानरनाराय
 णावृषी कपिलश्च गणेशश्च कार्तिकेयश्च मत्प्रियः
 लक्ष्मी सरस्वती दुर्गा सावित्री प्रकृतिस्तथा मम प्रि
 याश्च देवाश्च नास्त्यापिन ते समाः ते सर्वे प्राणतत्त्वा

ब्र. वे.
क. ख.
६६

66

मेतेमेषाणाधिकसती भिन्नस्यानस्थितानेव तेमे
वत्तस्यलेस्थिता योमेवतर्भुजासूतिविभर्तिवत्त
सिप्रिया योमेकससत्रयोहेतोविभर्तिसंयुदा
इत्येवमुक्ता श्रीकससस्योत्तुल्यमनोरमे उवाच
राधिकानाथंभक्तिनम्रात्मकंथरा राधिकोवाच
स्मरामिसर्वजानामिविस्मरामिकथंविभो यत्तव
दसिसर्वाहेतव्यदाज्ञप्रसारतः मायोकरोषिमामेष
माभक्ताकथमीदृशी तन्नन्मायाभूमत्येवमहि
याकतिभाजना भक्तस्यैकस्यशोयेनगोपिकाहे
महीतले शतवर्षेवविच्छेदोभवितामेतयासह
इसरस्याप्रियाकेविप्रियास्रज्जकेवन येयथा
नोनिषेवेतेतेषुनस्यतथाकथा तणंचयर्वनेकते
मत्तमःपर्वनेतणे तयापियोग्यायोगेषुसंयत्रो
चसमाकृता निष्ठत्वहेतयानस्त्वकथाभिर्वज्र
तेविभो जत्तणंचपुगशनेनाहेयापयितेत्तमा व
त्तस्यलेवशिरसिदेहिमेवरणोबुजे त्वतोस्मिम
नयःसयस्वदीयेविरहानलात् पुरःपयानेमह
ष्टिस्वदीयेवरणोबुजे नीतामयासातिक्रेशात्तद
सुमत्येकलेवरे प्रत्येकमेगेदृष्टेवदत्तासातेपुलाव
नेदृष्टामावातिद्ववनामेगेतवरमात्तमा राधिका

वचनेष्कनाजहासपुरुषोत्तमा नामवाचहितेनष्टे
यथाश्रुतिनिर्दिष्टे श्रीकृष्णउवाच यदेवाचरणे
यत्रदेशाजन्मनिवाप्रिये नखेउनीयेतत्रमया
वेतिर्दिष्टे तिस्रभदेतलोभेद्रकरिष्यामिन्वप्रि
ये तन्मनोरथसर्गस्यस्येकालःसमागतः यस्य
यन्मिलनेपूर्वयत्रकालेतिर्दिष्टे तदेवखेतिनेरा
येतमोनाहेचकोविधि विधातश्चविधाताहेये-
योयःखिलनेकते ब्रह्मादीनोचत्तदेवनतत्वेज
कदाचन एतस्मिन्नेतरेब्रह्माजगामपुरतोहरेः
मालाकमेउलकरईषत्स्मरचतर्मुखः गत्वा
नामतेकसंतुष्टाववयथागमे साश्रुनेत्रःपुल-
कितोभक्तिनद्यात्मकेधरः स्तनानताजगन्नाथ-
जगामहरिसन्निधि पुनर्नत्वाहरिंभक्त्याजगाम
राधिकोतिकं मूर्धाननामभक्त्यावसमानुस्मरणे
पुजे चकारसेभुमेगौवजराजालेनवेष्टितः
कमेउलजलानैवशीघ्रंशतलितेमुदा यथा
भर्मप्रतुष्टावपुटोजलिपुनःपुनः ब्रह्मावाच हे
मातस्तस्यदोभोजेदृष्टेकेनप्रसादतः सुउल्लभ-
चसर्वेषांभारतेचविशेषतः षष्टिवर्षसहस्राणि
तयस्तमेपुरामया भारतेपुष्करेतीर्थेकृत्स्नस्यपर

ब्र. वे.
क. ख.
६७

मात्मनः आजगामवरं दानं वरदाता हरिस्त्वयं वरं
 दृणीष्ये नृकेस्मिन्नाभीष्यस्व ततो मुदा राधिका च
 रणोभोजे सर्वेषामपि उल्लेभं हे गुणातीत मेषीञ्च
 मधुनैव प्रदर्शिते मायोत्पत्ता हरिरयं उवाच मोतय
 सिने दर्शयिष्यामि कालेन वने सदा नीले मतिव न
 ही अराजा विफलाने न हृष्येदो वुजे सर्वेषां वोलि
 ते मातर्गोलोके भारते पुना सर्वा देव प्रकृत्ये शाज
 न्मा प्रकृतिका भवे ते कलसाङ्गी ग संभूता न त्या क
 सेत सर्वतः श्री कलसस्य मये राया राया त्वं वा हरि
 स्त्वयं न हि दे देषु मे रष्टे इति केन निरूपिते ब्रह्मा
 गृह्णहि ऊर्ध्वं च गोलोके स्ति यथा विके यथा सम
 स्त ब्रह्मा उ श्री कलसो पा स जीवितः सर्वे शक्ति सत्रु
 याने न याने शुस्थिना सदा पुरुषाश्च हरे रं शास्त्रं द
 यानि विवलाभियः आत्मोपदेह उ यस्म म स्याथारस्त्र
 मेव च अस्यापि प्राणैस्ते मानस स्थाने शुस्थिना सदा
 किमहे निर्मितः केन कारणा छित्य कारिणा नि
 त्यो येव यथा कलसे स्तेव नित्या तयो विके अस्या शोते
 तेन देषो इति केन निरूपितः अहे विधाता जगतो वे
 दानो जनकस्त्वयं ने परिता गुरु माराद्रव मेव बु
 धा जनाः गुणाती वास्तवानां ते शताशेव कृतमत्तमः

त्वेवुहेर्जननीमातः कोवात्तोस्तोतमीश्वरः यद्
 स्तद्वेसर्वेषोतत्रिवर्त्तेवुधोत्तमः अदृष्टाश्रितय
 दस्तत्रिवर्त्तेचकः तमः अहेहेणोत्तनेनस्यस्तो
 त्तोकोपिनत्तमः सरस्वतीनवेदाश्चत्तमाकस्तो
 त्तमीश्वरः यथागमंयथोक्तंवनमोनिदिनमहे
 सि ईश्वराणामीश्वरस्ययोगेसमाकृया जनस्य
 तियात्स्यस्तणेदोषः तणेगुणः जननीजनको
 योवासर्वत्तमतिस्त्रेहनः इत्युक्ताजगतोयातात
 स्थोचपुरतस्तयोः ब्रह्मणावक्तनेस्तोत्रेविसंथं
 यः पठेन्नरः राधाभायवयोपादेभक्तिदासेभवे
 दुवे कर्मनिर्मूलनेकत्वाजित्वास्त्येसुदुर्जये
 विलेख्यसर्वलोकोच्चपतिगोलोकमुत्तमे इति श्री
 ब्रह्मवैवर्तेमहापुराणे श्रीकृष्णजन्मखण्डे ब्रह्म
 नेसमास्तोत्रेसमाप्तम् ॥ नारायण उवाच ब्रह्म
 णस्तववैश्रुतात्तमुवाचाह रायिका वरेवृण्वि
 थातस्त्रेयनेमनसिवोद्धिते रायिकावचनेश्व
 नातामुवाच जगद्विधिः वरेवपुत्रयोः पादपद्मे
 भक्तिं च देहि मे इत्युक्ते च वियोरथात्तर्णमोमि-
 त्मुवाच ह पुनर्ननामतामन्ताविथाताजगतोप
 तिः तदाब्रह्मादयोर्मध्येपत्तात्यवरुताशाने ह

ब्र. वै.
कृ. ख.
६८

रिसंस्मवचनेचकारविधिनाविधिः उत्थापययता
 क्लृप्तः उवाचवक्रिसन्निधौ ब्रह्मणेपाक्तेनविधिना
 वकारहवनेसये तोवनेकारयामाससमथाचप्रद-
 तिणो पुनःप्रदतिणोरायोकारयिताहुनाशने
 वणामथपुनः क्लृप्तवासायामासतोविधिः तस्योह
 स्तचश्रीक्लृप्तग्राहयामासतद्विधिः वेदोक्तेसममे
 शौचपाठयामासराधिको पारिजातप्रसूनानोमा
 ताजानलेविना संस्थापराधिकाहस्तहरेर्वत्तसिदे
 दवित श्रीक्लृप्तहस्तग्रायायासहृदशेषजायतिः
 पारिजातप्रसूनानोमाल्यामाजानलेविनो श्रीक्लृ
 स्तसगलेब्रह्मारायादाराददौमुदा प्रणामथपु
 नः क्लृप्तराथोचकमलोद्भवः राथागलेहरिद्वारा
 ददौमालोमनोहरो पुनश्चवासयामासश्रीक्लृप्त
 कमलोद्भवः तद्धामयार्थराथोचसस्मितोक्लृप्तवे
 तसो पुदोतलिकारयितामाथर्वराधिकाविधिः
 पाठयामासवेदोक्तान्यचेमेशानारद प्रणाम
 थपुनः क्लृप्तसमर्थराधिकोविधिः कन्यकाच-
 यथाजानोभन्नातस्यहरेः पुरः पतस्मिन्नेतरेदे
 वाः सानंदपुलकोद्भवाः हुंउभिर्वादयामासरात
 कसरजादिकं पारिजातप्रसूनानोपुष्पवृष्टिवका

रह नमुर्गेथर्वप्रवराननन्तस्मात्सुरोगणाः तस्यावः
 श्रीहरिं ब्रह्मात्मवाचसस्मिन्ः प्रवयोस्वरणोभो
 नेभक्तिमेदेहिदत्तिणो ब्रह्मणोवचनेकत्वात्तमु
 वाचहरिस्सयं मदीयवरणोभोजेसहकामक्तिर
 स्मते स्वस्थानेगच्छभदंतेभवितानात्रसेषायः म
 यातियोजितेकर्मकरुवत्सममाज्ञया ईश्वरस्व
 वःकृत्वाविधाताजगतामुने प्रणम्यराधोक्तसेव
 नगामसालयेमुदा गतेब्रह्मणि सादेवीसस्मिता
 वक्रचक्षुषा दर्शदर्शहरेर्वक्त्रं वक्त्राद्वीज्यामुत्त
 पुलकोचितसर्वांगीकामवाणप्रपीडिता प्रणम्य
 श्रीहरिंभक्ताजगामशयनेहरेः वंदनागुरुयेक
 चकस्तरीकैकुमात्विते ललाटेतिलकैकत्वाददौ
 कसस्ववससि स्रथाष्टोत्तरन्यात्रेमधुसूक्तमनो
 हरे प्रददौहरयोभक्तावुभुजेजगतोपतिः तोह
 लेचवरंरम्येकैरादिसुवासिते ददौकृत्वायसा
 राधासादरेवुभुजेहरिः वत्वादसस्मिताराधाह
 रिरेतस्यारसे तोहलेतेनदमेववुभुजेधुरतोह
 रेः कसस्वविततोहलेराधिकायेददौमुदा वत्स्य
 दपरगामक्तापयोतन्मात्रपेकजं राधावर्चितता
 वृत्तेयथाचेमधुसूदनः जहासनददौराधात्मन्य

ब्र. वै.
कृ. ख.

६५

69

कंतयासुदा वेदनागुरुकस्तूरीकंजमद्रवमुन्नमे
राधिकायोश्चसर्वोपेददौमाधवस्तुये यः कामो
ध्यायते नित्यं तस्यैव चरणो बुजे वभूवतस्सहिवशे
राधासेनोषकारणान् यदुत्पभूतैमेदनोजितः सर्व
ज्ञानं मुने सेव्यामयोहि भगवान् नितसेनकृतहला
न् करेकतावतां क्लृप्तः स्थापयामास वत्ससि चकार
सिधलेवसेधुवनेवचनविधे वभूवरतिपुद्गेनवा
हिनत्तदवेरिका धुवनेनोसरागेवशास्त्रेषणाचप
त्रके शृंगारीणैव कवरीसिंहरत्नलकं मुने जगा
मालाकोकरश्च विपरीत्यादिकेनच पुलकोकित
सर्वो गीवभूवनवसंगमान् सखीमवापसा राधा
वुधुयेन दिवानिशे प्रत्येगेनैव प्रत्येगेमेगेनासंग
मास्त्रिषत् शृंगाराहविधिं क्लृप्तश्चकार कामशास
चित् पुरस्ताच्च समास्त्रिषत्सस्मिन्नोवक्त्रलोचनो
त्तितवित्तितसर्वो गीनखदेनैश्चकार ह केकना
णोकिं किणीनोमेजीराणो मनोहरे वभूवशाह
स्तत्रैव शृंगारसमरोद्धवः चकार रहितो रायो क
वरीकेशवाससा निर्जनेकोत्तकात्कृत्सः का
मशासविशारदः हृजवशाश्चकैर्हीनेवका
रनेवराधिका नकस्यकस्मादनिश्चतो ॥

दौकार्यविशारदौ जगद्गुरुधिकाहस्तात्माथवोर
 त्तर्यणो मुरलीमाथवकराजगद्गुरुधिकाबलात्
 विनायहारंराधायाचकारमाथवोवसान् जगद्गुरु
 धिकावासान्माथवस्यापिमानसे निवृत्तकामभु-
 द्वेवसस्मितावक्त्रलोचना प्रददौमुरलीपीमयी
 क्लृप्तायमहात्मने प्रददौदर्पणोक्लृप्तःकीशकम
 लिमुज्ज्वले चकारकवेरीरम्योसिंहरतिलकेददौ
 विवित्रयत्रकैवेणचकारैवेविधिं हरे विष्णुकर्मा
 नजानानिसखीनामपिकाकथा वशविधानेक
 लस्यपदाराथासमयता बभूवशिशुद्वयेवकिशा
 रेवविहायसा ददर्शवालकंराथारुदेनीपीरितेत्त
 था यादृशेप्रददौनयोभीरुतादृशमस्यच विनिः
 सासवसाराथारुदयेनविह्वयता इतस्ततस्तेपश्ये
 नीशोकातीविरहातरा उवाचक्लृप्तमुद्यस्यकारि
 शमितिकातरा मायोकरोषिमायेशकिंकरीमा
 दृशीकथं इत्येवमुक्तासाराथापयानचरुरोदव
 रुरोदक्लृप्ततत्रैववाभवावशरीरिणी कथंरोरिषि
 रायेतेस्मेरक्लृप्तपदोबुजे आरासमेउलेयावन्नक्त
 मजगगमिष्यति करिष्यसिरतिनित्यहरिणासार्द्ध
 मीशिता व्यापविधायसगरहेस्यमागत्यमाथवः

ब्र. वै.
कृ. ख.
७.

70

कृताकोउवमायेगोप्राणेशंवालरूपिणे नृजयो
 केरहेगच्छसेवरीतिप्रवोधिनी कृतेवैवचनेराया
 कोउकृताचवालके ददर्शपुष्पोयानेचवनसद
 त्रमेउये नृणाहेरावतारायाजगामनेदमेदिरे सा
 मलोपापिनीदेवीनिमेषोर्धननारद सेशकसि
 ग्यवन्मकवसनारत्नलोचना यषोदायौषासुदा
 तेसयतासेसुवाचह गृहीतैवेसीसुसूलंरुदेनेव
 त्रयातरे गोहेनन्नातिनादानेप्रामोतिपातना
 मयि संसक्तवशनाहृष्टमेवच्छेतिउर्दिने पिच्छे
 लेउर्गामोरेकेयषोदेवोउमत्तमौ गृह्णाणवालके
 भदेस्तनेदनाप्रवोथय गृहेविरपरित्यक्तंयामि
 तिहसमेदिरे इत्युक्तावालकेदत्ताजगामस्वात
 येसती यषोदावालकेनीलाबुबुवस्तनेददौ व
 हिर्निविष्टासारायासुगृहेगृहकर्मणि तिस्यं
 नक्तंरतिंतत्रवकारहरिणामह इत्येवेकयिते
 वन्सश्रीकृष्णचरितेसुभे सुखदेमोत्तेदपुण्यमप
 रेकययामिते इतिश्रीवल्मेववर्नमहापुराणना
 रायणनारदसेवादेशीकृष्णजन्मखंडेरायाकृ
 ष्णविवारेनवसंगमप्रस्तावपंचदशोऽध्यायः १५
 नारायणउवाच मायवोवालकेस्मार्द्धमेकदाह

नासह भुक्तापीतावक्रीडार्थेन गामप्रीवने सुने
 नवनानावियंक्रीडोवकारमधुसूदनः कृत्वा नो
 शिशुभिस्सोर्द्धवालयासासगोयनै ययौमधुव
 नेनस्माच्छीकृत्सागोयनैस्सह नवसाडनलेपी-
 तावलेन सहवालकैः नवैर्कदेनोवलवान्सेन
 वोगोभयेकरः विकृताकारवदनोवकाकारश्च
 शैलवत् दृष्ट्वा च गोकुले गोकेशिशुभीरामकेश
 वौ यथागस्तस्ववातापिसर्वजगद्दलीलया व
 क्यस्ते हरिं दृष्ट्वा सर्वदेवाभयान्विताः चक्रुर्होरे
 तिस्रे वस्त्रायावतः शसुपाणया शकुष्ठितेयव
 ज्ञेचमुनेरस्थिविनिर्मिते नममारवकस्तस्मान्
 तमेकंददाहच नीहारासेन लथराः शीतार्तस्ते
 न नारद यमदेहे सूर्यपुत्रस्ते वै ऊढो बभूव ह वा
 पव्यासे च वापुस्ते तेन स्थानोत्तरं ययौ वरुणश्च
 शिलावृष्टिं वकारते न पीडितः कृताशनस्य वा
 केन हस्ताभ्यादद रुर्मने ऊवेरस्पर्द्धवेदेण छिन्न
 पादो बभूव ह ईशानस्य विष्णुलेन वभूव मूर्च्छितो
 सुराः ऋषयो मुनयश्चैव कृत्स्नं वक्रुर्भिया शिषे य
 तस्मिन्नेतरे कृत्वा प्रज्जन्तस्ते जसा ददाह देत्ये
 सर्वो गेवासाभ्यन्तरमीसरः तत्सर्वं वमनं कृत्वा प्रा

ब्र. वै.
क. ख.
५१

गोस्त्याजदानवाः एवंविहसवलवात्प्राप्तुभिर्गो
धवैस्सह ययौकेतिकदेवताकाननेसमनोहरं य
तस्मिन्नेतरेतत्रहृषययरोसरः नाम्नाप्रलेवोबल
वान्महाभूर्नस्वशैलवन् शृंगाभ्योवहरिंधृत्ताभ्रा
मयामासतत्रैव उड्डुनीलकास्सर्वरुड्डुभया
नराः बलोत्तहासवलवान्ज्ञानाभानरमीश्वरं
वालकान्प्रथमा मासमयकिमित्स्वावह नहि
यावग्रहीतावस्येष्टीमधुसूदनः भ्रामयित्वाव
गगनेपातयामासभूतले जहसर्वालकाः स्सर्वेन
हन्तस्सजगुर्मदा हन्ताप्रलेवेष्वीकृत्स्वावलेनस
दसत्वरं गोयनेवालया मासययौभोदीरमीश्वरः
गच्छेतेमायवेदष्टाकेष्टीदेत्येसरोवली वेष्टयामास
तेष्टीत्रेखरेणविलिखन्नेही मर्द्धिकताहरिंडष्टा
गगनेपातयोजने उफाल्यभ्रामयामासयपातव
महीतले जग्राहसहरिंयापीवर्षयामासकायतः
समग्रदेतौदैत्यस्ववत्तादिवर्षणारहो श्रीकृष्ण
नेनसादग्यः प्राणोस्वकावभूतले स्वर्गडेदभयो
नेडः पुष्पवृष्टिः अभवह एतस्मिन्नेतरेतत्रयाध
दोदिव्यवृष्टिः नगजम्बुः सदनस्यादिभुजापीतवाससः
किरीटिनः कुंडलिनोवनमालाविभूषिताः विनोरमुत्तीह
स्ताः

कृणोन्मनीररंजिताः चंदनोद्धतसर्वंगाः कम-
 नीयाः मनोहराः चंदनोद्धतसर्वंगाः गोपवेषाय
 रावराः ईषदास्यप्रसन्नासामकावग्रहकानराः
 प्रदीप्तैरशमादायरत्नसारः विमिर्मिते भोऽरीरव
 नमाजगत्सुः यत्रसन्निहितो हरिः दिव्यवस्त्रपरीया
 नारत्नालेकारभूषिताः प्रणम्य श्रीहरिं नीत्वा न
 म्भुः गोलोकमुत्तमे मुक्तोद्दहपरित्यज्य वैभवः
 पुरुषास्यः संप्रणम्य मानवीयोनिः बभूवुः क्लृप्त
 पार्षदाः नारद उवाच केनेव दिव्यपुरुषा वैभव-
 दैत्यशूषिणः कथयस्व महाभाग कृतिं किं पर
 माद्भुते नारायण उवाच शृणु ब्रह्मन्मवसेह मि
 तिहासे पुरातने श्रुते महेशवदनात्सूर्ययव-
 णिपुष्करे हरेर्गुणप्रसेगेन कथयामास शंकरः
 संहस्रो मुनिसंगेऽसमयाय मेऽणवत्सल एव
 पुत्रमहाभाग कथां भुवनपावनी कथयामि
 सुविस्तार्य सावधाने निष्णामय मेधैर्वशो मेध
 बाहः पर्यते मेधमादने महोत्तमस्त्रिप्रवरः हरि
 सेवनतत्परः बभूवुश्चतुरः पुत्रो मेधैर्वशवरा
 मुने सस्मार क्लृप्तपादाब्जे स्वमेताने दिवानिशं
 तेव उवाच सः शिष्याः श्रीकृष्णार्चनतत्पराः नि

ब. वै.
क. ख.

मंदताचकमलेने मयसेपुर्जले वासदेवः सहो
ब्रह्मसदृशनसुपाथिको वनारोवैस्सर्वेष्वष्टासेषु
स्तेषु कुरे सयः विरकालेनयस्तमावभूवुः सिद्ध
मेत्रिणः मेष्टाडवीससोयोगेसेषाययोगिनोवरः
सिद्धश्चाकृतदारस्यप्रजलन्त्रस्तेनसा सद्योदहे
परित्यज्यवभूवुकुलपार्षदः एकदाभ्रानरस्तेव
जगमुच्चित्रसरोवरे ययानिकुलसूत्रार्थमाहमेव
दयेरवः ययानिचयनेकतागच्छतोवैस्सवास्मने
दृष्टानिवधानेनगमः सर्वशंकरकिंकराः बसिष्ठा
उर्वलात्रीताजगुः शंकरसन्निधिं नेसर्वेशंकरे
दृष्टाप्रणोमः शिरसोभुवि तानुवाचशिवः शिवं
प्रपुत्याशिष्यमुत्तमे इषहास्यप्रसजामोभक्ता
नुग्रहकातरः शिवउवाच केष्टयेपश्यहतीरः पा
र्वत्यास्ससरोवरे लक्ष्म्यैरत्नगीयेपार्वतीव्रतहे
तवे निर्ममहसकमलेददामिहरयेसती व्रतेवै
मासिकोभक्तायतिमोभाग्यवर्द्धने शिवस्ववने
श्रुत्वातमूचुर्वैस्सवायिषा पुटोजलिपुतास्सर्वभ
क्तिनश्रात्मकंयराः गेयवीरुचुः वयेगेयवैश्रव
रागेयवाहसताप्रभो हरयेकमलेदत्तापिवासा
जलमीश्वरः वयेनिशामहेनाथपार्वत्यारत्नो

शरः गृहाणकमले सर्वे अस्माके वफले ऊरु नदा
 स्मामो वकमले यास्मामो यनले हर वित्तायर्थनयः
 श्यामनभेदता नितानिब नित्ययात्तायत्तदात्रेय
 येन पूजयामहे सात्तातस्यैषदत्तावयमपूजावये
 विभो एकव्रल्लकृद्वितीयेकुदेहेयस्त्रयवानभक्त
 नृग्रहोदेहोत्रयभेदश्चमायया किं नृग्राणयया
 नित्यमेवास्मत्प्रभो मुने यतो नमानसंश्लेषेन हृदये
 रीयाच्युत द्विभुजे कमनीयश्च किशोरेश्यामसेद
 रे विनोदमुरलीहंस्त्रीतोवरथरं परं एकवृक्क
 द्विनयने वेदनागुरुवर्चिने ईषडास्पृशमन्त्रास्पर
 त्तालंकारभूषिते महरपुच्छवृत्तं वमालतीमाल
 भूषिते कौस्तभेन मणीन्द्रेण वल्लस्यलसमुज्जले
 पारिजातप्रसूनानामालाराजिविराजिते कोटिके
 दयलावण्ये नीलाहासमनोहरं गोपीसंवेदं श्याम
 मानं सुस्मितैर्वक्त्रलोचनैः नवपोवनसंपन्नराधा
 वत्तस्य लास्यिते वल्लादिभिस्तूपमानं वेपथेयम
 भीषितं स्वात्मारामेष्टकामेभक्तानुग्रहकानरे
 इत्युक्तापुरतः शोभो नस्यर्गथर्वप्रेगवाः श्रीकृष्ण
 त्रयस्मरणसुलकोक्तिविग्रहाः गेयवीणाव
 वः श्रुताशिवस्तानि सवावर श्रीकृष्णत्रयस्मरः

ब. वे.
क. ख.
७३

स्नातुलकोकिनविग्रहाः गेयर्वाणोववः फ्रन्ना
शिवस्तानिस्तुवाचह श्रीकृष्णसदृशसराणांत्ताफ्र
पूर्णविलोचनः मयैवसर्वविज्ञानावैसवप्रवरास
ही सजाकर्तव्यमयः वराणोभोजनरेण्डना अहेति
काकरोस्पेवश्रीकृष्णसमभक्तदर्शने समागमाहि
साभूनेविषुलोकेषुडह्लेमे पार्वत्याश्चसराणांच
सदास्येममप्रिया आत्मनश्चात्मभक्तेभ्योवैसवा
सतः किमुमोचिवनभवेत्सयायत्सीकृतेपुरा न
कुपतांमहाभागाः पार्वतीवतकर्मणि सरसश्चैव
पद्यानियैस्तानिस्तोतन्नि नेतर्णीमासरीयानिग
मिष्यतिनसेषायः नहिश्रीकृष्णसमभक्तानाममुभे
विद्यतेकृचिन् सेशायमानेवीयोनिंगोलोकेयास्य
यद्वे स्येश्रीकृष्णसदृशेवप्रत्यत्तेद्रुमुत्सकाः द
वेद्रुत्सायभोवत्सावेदारणेष्वभारत दृष्टाकृसे
नतोस्तुसेषायवैसवानमः दिव्यसंदनमारु
त्सगमिष्येतिहरेदिहे अथुनावोछनीयेचरुयेद्रु
मिहोत्सकाः नत्सर्वेष्ययेत्सुक्तादर्शयामा
सतल्लिवाः उपेद्रुत्सासाफ्रनेत्राः प्रणाम
सर्वद्रुपिणो आजगमसीनवीयोनिमितिते
दानवेसराः ॥ ॥ ॥ ॥

वासुदेवः परासुक्ताः सहोऽश्ननकासरः सदृशी-
 नः प्रलेवोयेस्येकेशीसुपासकः हरस्यवरदा
 नेनहृष्टात्रयमनुत्तमे मृत्युसंशय्यश्रीकृष्णज
 ग्गुस्तमंदिरे इत्येवकथितेविप्रहरेश्चरितसुत
 मे कवकेशिप्रलेवानोमोत्तरोमोत्तकारके
 नारदउवाच कृतेसर्वमहाभागत्वत्पसादान्महा
 दुते अथुनाश्रोत्रमिच्छामिपार्वत्याकिंव्रतेकृते
 कोवाराथोव्रतस्यास्यफलेकिंनियमेवकिं का
 निद्व्याणिभगवन्त्रतोपयोगिकातिव कलिका
 लेव्रतेकिंवाप्रतिष्ठायेनित्रयणं सुविस्त्वायवद्वि
 भोश्रोतेकौतूहलेमम नारायणउवाच व्रतेवै-
 वासिकेनामयतिसौभाग्यवर्द्धने आराध्योभग
 वान्कृत्स्नाराथयासहितोसुने विषवेवसमारंभः
 समामिर्दतिणायते संयम्यपूर्वदिवसेकृत्ताव
 षोडशविष्णुके स्नात्वावेशाखसेक्रोत्वासेकृत्य
 मारुवीनटे वटेमणौसालिग्रामेजलेवाएजये
 इती थायेद्रत्नाचराये शंसेस्येसेवदेवताः
 थानेवसामवेदोक्तंनिबोधकथयामिते नवीन
 नीरदशमंपीतकोशेषवाससे शरत्पार्वणवेश
 समीमाहास्यसमन्विते शरत्पुलपस्यात्तमेजने

ब्र. वै.
क. ल.
७४

जनरेजिते मानसे गोपिकानो वगो हयेने मुद्रुम
 ५: राथयादृश्यमाने वराथावतस्य लस्थिते ब्र
 लानेने राथमीये स्त्रयमाने परेभजे थात्ताक
 सेवय्यानेन नमावात्प्रतीमुदा थायेतथा रा
 थिकोचय्यानमयेदिनेरिते राथो रामेश्वरीरम्भा
 रामोलासरसोत्सका रासमेडलमथस्थे रासा
 थिष्टात्तदेवता रासेश्वरस्य स्थलव्या रसिकोर
 सिकपियो रशिकाश्वरीरम्भोरसिकोरमणोत्स
 का शरद्वीवराजीनो प्रभामोचनलोचनो व
 रुभ्रभंगसेपुकोमंजनेनैवरेजितो शरद्वीव
 णचेदाम्मीषहासोममन्त्रितो वारुचणकव
 णोभोवेदनेन विभूषितो कस्तूरीविडनासाई
 सिंहरेविडशोभितो वारुपशवलीपुक्तो वक्रिपु
 कोजलो मदत्तकेउलाभ्यावसकपोलस्थलो
 वलो रत्नेद्रसारसारेणवतस्यलविगजितो
 रत्नकेकणकेएरकिकिणीरत्नरेजिते सद्वत्
 साररचितकणनेजीररेजितो ब्रह्मादिभिश्च
 येन श्रीकृष्णैवसेवितो सर्वदेवैस्त्रयमानो
 सर्ववीजोभजास्पद इति थात्तावकसेन सह
 तोतोप्रसजयेत् भक्तादत्ताप्रतिदिनेमुपवाग

गिषोऽशा प्रमेकेवष्टयकृत्वा सर्वदयाद्वती
 मुदा सहस्रकमलेदिव्येफलमष्टोत्तरं मुने रा
 धिका सहस्रकसायदयासुष्यफलेवती राधया
 सहस्रकसायसाहेसुचार्यपत्नः रसालसक
 दल्पावाप्यन्यस्यपक्वमेववा नित्यमष्टोत्तरं रा
 नेदयाद्वत्तावनेफलं नित्येवभोजयेद्वत्ता
 ब्राह्मणानोशतेमुने होमेकुर्याद्वती नित्यम
 षोत्तरं राताद्वति दयाद्वत्तावत्कसायराधि
 कासहितायव नित्येवहवनंकुर्यादात्ममिश्रेण
 नारद वाद्येववादयेत्रित्यंकारयेद्विकीर्तने
 एवंमासत्रयेकृत्वा प्रतिष्ठानदनेनरे प्रतिष्ठा
 दिवसेनत्रविधानेष्टुणनारद कमलानोवन
 वतिसहस्राण्यत्तनानिच ब्राह्मणानोसहस्रा
 णिनवविश्वेदयत्नः भोजयेत्परमात्रानि साह
 निमिष्टकानिच फलेवसायिकेसंशतेनव
 सहस्रके दयात्रानाविधेदिव्येनैवेयं समनोह
 रे सेस्तुत्यग्रिवसंस्थाप्य होमेकुर्याद्विचत्ताः
 नवतिसहस्राहुतिं संयतेन नित्येनच सवसेव
 सभोज्येवयत्तसूत्रे समन्विते गेयपुष्पादिनाभ
 तादयात्रवतिदलकं दयात्रवति कुंभोष्णी

ब्र० वै०
क० ख०
७५

ततो यप्रहरितान् पवे विपुं वने ऊर्णदद्याद्विप्रा
पदसिगां दत्तिगायाः परिमितं वेदेषु यत्रिपि
ने हवे द्वाणां सहस्रं वसुर्गोष्ठं मसमन्वितं इत्येव
कथितं विप्रव्रतं वै मासिकं परं विशिष्टं सन्ति
करं पति सौभाग्यवर्द्धने व्रतस्यास्पृशभावेण सौ
भाग्यं शतजन्मनि ससुव्रज न नीसा च भवे जन्म
शतं भवे कदापि न भवे न स्या भेदश्च पतिप्रयोः
दासतयो भवेत्सुत्रो भर्ता च सवचस्करः श्रुत
गो भवे द्वाया कृत्वा भक्तिपुता सती भवे हनप्र
भावेन स्वमेजाने हरिस्मृतिः व्रते च सामेव दो
क्तं कृते पूर्व यथा यथा सर्वेषां च व्रतानां च शुण
श्रेष्ठं वदामि ते सायं भुवस्पव मनोः शतद्वयाभि
या सती नया कृते प्रथमं नो कृत्वा गस्ते पुराहिते
नदा कृते देवहत्याचारं यथा कृते मुदा पुरोहि
ते पुलस्ते च कृत्वा कृत्य कृत्या मुने चकारो हि
णीते तत्र कृते कृत्वा पुरोहिते रतिश्चकार नञ्
त्वा गौतमश्च पुरोहितः चकार नञ् न भक्त्या तार
या गुरुको नया महत्ते भूतसेभारो वसिष्ठस्य
पुरोहितः नदृष्टा गुरुपत्न्या च मुदा सव्या कृते व्र
ते महासेभूतसेभारस्तस्योपाहृतस्पतिः व्रते

वकारस्वाहावसर्वनोपिविलक्षणं अतिसम्भू
 तसम्भारामरीविसृष्टोद्दिनः नेहृष्यापार्वनी
 ब्रह्मसुवाचशंकरमुदा पुदाजलिपुतादेवीभक्ति
 नश्रान्तकेयरा श्रीपार्वसुवाच आतोऊरुजग
 त्रायकरोमिन्ननमुनमम् आवयोरिष्टदेवस्य
 व्रतानोचपरेव्रते हरेराराधनेनाथसर्वमेग
 लकारणं इष्टेदनेकृतेपावेनीर्थेष्टयाः प्रद
 तिणं हरेराराधनस्याधिकलोनाहर्निषोरंशी
 बहिरभ्यन्तरेयस्यहरिस्मृतिरनन्तरं जीवन्मु
 क्तस्यतस्यैवमुक्तिर्भवतिदर्शनात् तस्यपारा
 व्रजसासयः एतावसेयरा तस्यदर्शनमा
 त्रेणपुनातिभुवनत्रये ब्रह्माविसृष्टयर्मस्य
 शेषस्त्वेवगणेश्वरः ध्यायेथायैयत्यदाव्रतेज
 सातत्समोमहान् यश्चायेसतनेथायेत्सतदा
 प्रीतिनिश्चिते गुणेनतेजसाबुद्ध्यात्तानेनत
 त्समोभवेत् कस्यास्यस्मरणेद्वानातयसात
 त्यसेवया प्रामस्तत्सदृशः सामीनादृशोहिवि
 लक्षणं मयाशमोहिगुणवान्सामीवापुत्रयव
 वा सलब्धोलीलयासर्वः पूर्णवमानसमुदा
 सामीमेनादृशोपुत्रोकार्तिकेयगणेश्वरो पिता

ब्र. वै.
क. ख.
७६

हिमाद्रिक्लृप्ताशोममकिं उर्लभं प्रभो यत्नः
 त्वत्प्रसन्नानस्य गर्वकृत्वेनियोषितः श्रुतियोग्या
 सियोपासोनासो किं उर्लभं कृतः पार्वतीवचने
 प्रकृतासुशीतः शंकरस्त्वयं ब्रह्मसोवाचमधुरं
 पुलकोचितविग्रहः शंकर उवाच महालक्ष्मी
 सद्रूपासि किमसाध्यं न वे सूरि सर्वसंपत्सद्रूपा
 त्वमर्ननशक्तिसद्रूपिणी त्वं वयस्य ग्रहे देवि स
 सर्वसूर्यभाजनः नलक्ष्मीर्यद्गृहे न स्पृशेत्
 त्वमरणं ररं अहं ब्रह्म च विस्मयन्त्याशात्मा सुभ
 प्रदे ससारदृष्टिरत्नाणो वत्स सादात्सये सुभ
 कोवाहिमालयः कोहे कोवार्तिकगणेशरो
 तद्विहीनाप्रशक्ता अन्वयाववयमीश्वराः उ
 कायतिव्रतायाश्च न त्वरात्ता फ्रनौ फ्रनौ मही
 नात्तामीश्वरस्य व्रतं कुरुयति व्रते व्रतमेतत्क
 नेयाभिस्ताभ्यः कुरुविलक्षणं सनत्कुमारो
 भगवान्ब्रतेनेस्त्वपरोहितः कमलानोवाह
 एनोद्व्याणोदायकोस्पृहं कवेरद्व्यकोशोच
 रत्तके कुरुसेदरि व्रते वदानाय तोहय नदीव
 श्रीस्त्वये परिवेष्टास्यं शक्रसंदोदिष्टायको व्रते
 सूर्यसदमेनविशन्मो नपिताननोपिकान् अस्त
 त्वान्वाहल्लान्नेचिभक्ता कुरुनिमंत्रणं ॥

समामिदिवसेसर्गेरत्नेदेयेषवालके इत्येवेक
थितेविषयार्थन्यायद्वतेकृते रत्नवोक्तमश
क्तास्तेब्राह्मणापार्वतीव्रते इतिहासःश्रुतः
सर्वःशक्ततेष्टुण्णमारद श्रीकृष्णवालवरितेन
ननचेयदेपरे हन्तातान्दानेवेद्राष्टशिशुभिःगो
कुलैस्सह जगामसगृहेकृष्णःकुवेरभवनोपमे
सर्वेभ्योनवनीवार्ताप्रदनाशिशुभिर्मदा कृत्वा
पुक्तिंचगोपीशस्तन्यानेत्यक्तमुद्यतः गेत्तव
दावनेसर्वाःनवावतन्तणेमुने नेदोत्तंचसमा
कार्षितेसर्वगेत्तमुद्यताः गोपाश्चगोपिकाभ्य
श्चवालिकावालकास्तथा कृष्णेनहलिनासा
हंमयपुवीलकासदा संगीतकेप्रगायेतीनाना
वेशसमन्विताः कत्तप्रवादकःकेविकेविच्छे
गप्रवाहकाः करतालकराःकेविहीणाहस्ता
श्चकेचनः शरयेत्रकराःकेविहेत्रहस्ताश्चकेच
न वनपुष्पमात्यकराःकेविदानानमालिनः
गोपालवालकास्सर्वेवियेद्रनवकोटयः जग्मु
र्गोष्पोवयस्याश्चकोटिशोकोटिशोसदा दृष्ट्वा
कोटिशस्तत्रहरेक्रेणैषाश्चलतकृत्वाः राधिका
सहवारिण्योवालागोपालिकासुने नासशीला

ब्र.
क.ख.
५७

दयोभयानानालंकारभूषिताः दिव्यवसपरी-
यानासस्मितास्त्रायपुर्मदा काश्चिच्छिविका-
मारुतरथमारुतकाञ्चन राधास्येदनमारुत-
शानकेभयपरिच्छेदे नाभिपुक्ताययौदेवीरत्नालं-
कारभूषितैः यथादोहिणीवैवरत्नालंकारभू-
षिता ययौस्येदनमारुतशानकेभयपरिच्छेदे
नेदः सनेदश्रीदामागिरिमानुविभाकरः वीर-
भानुसंदमानुगर्जस्थाः प्रयपुर्मदा श्रीकृष्णव-
लदेवौतौरत्नालंकारभूषिते सर्गस्येदनमारु-
तजन्मनः परयासुदा कोटिशाः कोटिशो गोप्यो
वृद्धाश्च यौवनान्वितः अस्मत्प्राश्चर्यस्याश्चस्यं
दनस्याश्चकेचन गोयायपुर्मदापुक्ताश्चोदना
नेदकिंकराः वृषस्यागर्दभस्याश्चसंगीतताल-
नयराः अपरागयिकाराससिंशतकोटयः मु-
दालिताः सस्मिताश्चसर्गालंकारभूषितः का-
श्चिन्निहृहस्ताश्चकाश्चिकजलवाहिकः व-
ह्निपुद्गोपुकानोचवाहिकाश्चैवकाञ्चनचंद-
नागुरुकस्तुरीकुंकुमद्रववाहिकाः सर्गपात्रक-
राः काश्चिकाश्चिदर्पणवाहिकाः सेनचामरह-
स्ताश्चकाश्चिन्मौल्यगहिकाः काश्चिद्गोदूकह-

स्नाः काश्चित्पुनर्लिकाकराः भोगद्रव्यकराः का
 श्चिन्नीशद्रव्यकराः कोटिशाः कोटिशोरमा
 प्रयशुः शिविकां मुने कोटिशाः कोटिशैवशा
 कदाद्रव्यहरिताः कोटिशाः कोटिशैवहर्षेद्रा
 द्रव्यहरिताः कोटिशैवैः सवसोदशलत्ता
 गिरहस्तिनो ऊशाऊशप्रयुक्तानिपुर्वेत्तवने
 वने सर्वेदेवावनेगतादृष्टासून्यमहंमुने वृत्त
 मूलेषयास्थानेनस्युरुष्येयोचिते उवाचगो
 पान् श्रीकृष्णो गृहं श्रेष्ठतमावृताः श्रवसतिष्ठते
 देवीनिबोधतववोमम श्रीकृष्ण उवाच श्रवस्थाने
 महासर्वप्रच्छन्नादेवनिर्मिताः देवप्रतिविना
 भक्ताननिद्रसुकदाचन श्रयतिष्ठतगोपालाः
 सेष्ठज्यवनदेवता शान्तस्येष्टहानस्यान्दस्यथा
 त्रभुवेमुदा भूपदीपैश्चनैवेद्यैर्बलिभिः पुष्पवेद
 नैः देवीववदमूलस्थो हजो कुरुतवेदिको कृष्ण
 स्ववचने प्रतागोपा सोऽस्य देवताः भक्त्या भोगे
 दिनेरात्रौ तत्रैव शुश्रुर्मदा इति श्रीब्रह्मवैवर्ते
 महापुराणे नारायणनारदसेवादेशी कृष्णज
 न्मते देवेदावनगमनस्तथा उवाच ॥ ना
 रायण उवाच सुप्रभुव्रजदेव नक्तं देदावनेवने

ब्र. वै.
कृ. ख.

७४

७४

सुनिद्रिनेव निद्रेशो मानवत्तस्य लस्यते निद्रिना
सच गोपी पुरम्पत लस्यता सच पुनश्च सख संभो
गाडन्मन्मानसा सच कास विच्छिष्ट उक्ता सख
पुक्ता सकाम चित् कास विच्छिष्ट कटस्या सखेदन
स्या सका सचित् सौन्दर्यौ मुदी पुक्ते सखी दपिम
नो हरे नाना प्रकार कुसुम वा पुना सरभी कने स
सर्व प्राणि विनिष्पेक्षे मुहूर्ते पंच मे गते तत्रा जगाम
भवने शिलिकानां गुरो गुरुः विभु दिव्यो पुके स
त्मे रत्न माला मनो हरो रत्ना लेकार मन्त्र ले श्री म
न्म कर कुंडले स्ताने नवय सा हृद्देशे दर्शनीयः कि
णोर वत् श्री व संदरः श्री मात्ता मदेव सम प्रभः
विशिष्ट शिखर निपुणैः सां हृदि लै सि कोटिभिः
मणिरत्न हेम रत्नै लो हाति से ह हस्त कैः आजगु
र्यत्त निकराः कुवेर वर किंकराः शैल ज पुस्त व
कर प्रजना कार मूर्तयः विक्ल नाकार वदनाः पि
गला लामनो हराः स्फटिकार कवेषा मदीर्घ स्क
था म्भ केचनः पद्म राग करः केचित् त्रिद कीन क
रास्तथा सूर्य कोन करः शान्ते प्रभा कर कर वराः
केचित् सर म हस्ता म्भ के विदर्य एवाहिकाः सखी
पात्र वटा दीनो वाहका म्भे व केवन विषय कर्मा च

सामिग्रीहृष्टाग्रिसुमनोहरा नगरेकतमारेभंथा
 लाकलेसुभक्तणे पंचयोजनपर्यन्तेभारतेष्वाहमु
 नमे पुण्यतेवेतीर्थसारंमतिप्रियतमेहरे। कया
 दस्तेमसोयानसहितंमस्तरेवैरैः विवपुतलिका-
 पुष्पकजलोज्जलशेखरं शैलजाश्रविनिर्माण
 वेदीप्रोगणसेपुते शिलाप्रकारसेपुक्तंयेवका-
 रावलीलया यथोचितेदृढत्तद्रुद्धयसमन्वि
 ते नतःकोटिचक्रः शालंमतीवसुमनोहरं स्फा
 रिकारकमणिभिमुदापुक्तोविनिर्ममे सोयानैर्ग
 यसारणोस्तेभैः शंखविनिर्मितैः कपाटेलाहसा
 राणोराजिमैः कलशोज्जलैः वस्त्रसारविनिर्माण
 प्रकारैः परिशोभिते कस्माश्चमेयलवानोयथा-
 स्थानेयथोचिते हृषभानालयेरम्यकान्तमारव्य
 वासुनः प्रकारपरिखापुक्तंचतुर्द्वाराणिर्तमनः
 चतुर्विंशश्चतः शालंमहामणिविनिर्मितं रत्नसा
 रविकारैश्चतूलिकानिकरैर्वैरैः सचर्णकारम
 णिभिराशेवतिसुंदरैः लोहसारकपाटैश्चसं
 पुक्तंविचक्रानिमैः मंदिरेमंदिरेरम्यसवर्णकल
 शोज्जलं नदाश्चमैकदेशेचनिर्जनेतिमनोहरेचा
 रुचण्यकहताणामयनाभ्यंतरेपुने संभोगार्थक

व. वे.
क. ख.
७५

७९

लावत्याः। सामिना सह कौतुकान् विशिष्टेन म-
णीद्रेण च कारहरिकालये पुक्तेन वभिरारोहे रि-
दनीलविनिर्मितैः सुलाकयाटनिकरैः गेयसा-
रविकारजैः अशुद्धिते मनोरम्य सर्वतोपिविलस-
णं नारद उवाच कलावतीकाभगवन्कस्य यत्नीम-
नोहरा यत्नतो यद्गृहं रम्ये निर्ममे विष्वकर्मणा ना-
रायण उवाच श्रीकृष्णार्हा गसेभूता तेन तत्प्रावते न-
सा यस्याश्च वरणं भोजनं रजः स्नानं वसं धरा यस्यां च
सहस्रं भक्तिं सेतो वच्छेति सेनने नारद उवाच पि-
तृणां मानसी कन्या व्रजेति सन्वतो मने मानवः के-
न पुण्येन वरयामास उर्लभा व्रयमानुर्व्रजयति।
पुरासीको महानहो नस्यावाकेन तय साराया क-
न्यावभूवह सून उवाच नारद स्ववचः श्रुत्वा मह-
र्षिर्ज्ञानिनो वरः प्रहस्योवाच श्रीमान्मिति हासे पु-
रानने नारायण उवाच वभूवुः कन्यकास्ति सः
पितृणां मानसा पुरा कलावती रत्नमाला मेन-
कावाति उर्लभा रत्नमाला च जनकं वरयामास का-
मुकी शैलापिये हरे रंशे मेनका वहि मालये उहि
नारत्नमाला यो अयोनि से भवासती श्रीगमय-
त्री श्रीसात्तात्ती नायत्यपरायणा ॥ ॥

कत्यकामेनकायाश्चपार्वतीसापुरासतीअयोनि
 संभवासाचहरेर्मयासनातनीसालेमेनयसादेवी
 शिवेनारायणात्मकेकलावतीसुर्वदृश्यमनुरं-
 शसमुद्भवेसचराजाहरेरेशःसंप्राप्यतांकलाव-
 तीमन्येमुण्यवतांशेससात्मानमनिसंदरःअहो
 इयमहोवेशअहोप्रेक्ष्यानवेचयःसकामलांगल
 लितेशरश्चेद्राधिकाननेगमनेठहममहोगज
 खेजनगंजनेकदातौमोहितेशतामुनीद्राणोच
 मानसेश्रीणीपुग्मेसललितोरमास्तेभविनिदि
 तेस्तनहेयंसुकठिनमतिपीनोत्रतेमुनेनितेवे
 पुगलेचारुरथचक्रविनिंदकंहस्तौयादौवच
 केचयक्वविंबफलाथरःपक्वदाडिमबीजाभेद
 नयंकिमनोहरंशरन्मथ्याक्रपयानापमामोच
 नलोचनेभूषणेभूषितेरूपेरूपेसदन्नभूषित
 म्इतिमनाघट्टाचकामबाणप्रपीरितःदिव्य
 संदनमारुह्यकासकासहकासकःकीजेच-
 काररहसिस्थानेस्थानेसुपुष्पितेपुष्पभद्रानः
 दीतीरेनीरजेतिसनिर्जनेवैलगंगासुपुलितेगो-
 यमादनगङ्गारेगोदावरीनदीतीरेनीरजेकेतकी
 वनेपश्चिमाधितदंतस्तकाननेर्जतवर्जितेवेद

ब्र. वै.
कृ. त्र.
८.

नेमंदरदोएपाकावेरीनीरजेवने शैलेशैलेसरमे
वनचोनचोनदेनदे हीपहीपेनरहसिसरेभराम
यासह नवसंगमसेयोगाहुवुयेनदिवानिशाम्
यवेवर्षसहसेतशेतमेकमहर्तवत् कृत्वावि-
हारेसुविरंसुविरकोवभूवह जगामनपसेविने
शैलेतीर्थेतयासह भारनेविप्रससेचपुलहाश्चम
नतमम् तयसेयेन्यस्तत्रदिव्येवर्षसहस्रकेमो
सकोलोनिस्सहस्रनिगहारः कृषादरः मूर्छाम
यमुनिश्चैव्यानाकृत्स्नयदोवुजे तज्जाव्याभव
लीकेसाधीदरेवकारसा निश्चैस्त्रितेयतिहृष्टान्य
केशाणोश्चपेवभिः मोसशोणितरिक्तंनमस्थिसे-
सिक्तविग्रहे उच्चैःकरोदशोकार्त्तानिजेनेतिकला
वती हेनायनायेत्युच्चार्यकृत्वावत्तासिमूर्द्धिते वि-
ललायमहाभीतादीनापतिपरायण द्रष्टान्तेपनि
राहारेकृषीधमेमिसेपुने कृत्वाचरोदनंनस्याः
कृपयाचकृपानिधिः आविर्वभूवजगत्तोविधा
ताकमलोद्भवः कोउकृत्वावर्तनूणीकरोदभग
वान्विभुः ब्रह्माकर्मउत्पन्नलेनसिंहन्यविग्रहे
जीवेसंचारयामासब्रह्मज्ञानेनब्रह्मविन् नृपेन्द्र-
श्चैजनां प्राणमुरोद्रष्टापजापतिः प्रणानामवर्त

दृष्टानेव कामममप्रभं नमुवाचेति संनष्टो वरे
 हृष्ययेषितम् सविधेर्वचने कलावचेति विस्म
 मीक्षितं सविधिं वचने कलावरे दाने समुद्यतः
 असन्नवदनः श्रीमान्मेरोनन सरोरुहः कला
 नुमानं मनसि सुखं केदो हतालका नमुवावस
 तीवलावरे दाने समुद्यतम् कलावमुवाच य
 दिमुक्तिं नृपे दायददासिकमलोद्भव अहो कला
 मामेव लन्का गतिर्भवितावद विनाकातेव को
 तानोकाशो माचतुरानन वने पतिवताया अय
 तिरेव श्रुतौ श्रुते पुरुश्चाभीष्टदेव सतपोयर्मम
 यः पतिः सर्वेषां वप्रियतरो न वेपुस्त्वमिनः परः
 सर्वथ मीनरात्रलन्यतिसेवा सुदुर्लभा वने दाने
 नयः सजातपहो मारिके वयन स्नाने वसर्वती
 र्येषु एषि व्यासप्रदत्तिणं दीप्तावसर्वयसेषु
 मठादानानियानि च पटने सर्ववेदानो सर्वाणि
 वतयोसि च वेदज्ञानो ब्रह्मणो भोजने देवसे
 वने यतानि स्वामिसेवायाः कलोनार्हेति योऽंशी
 स्वामिसेवा विहीना यावदति स्वामिने कटु य
 तिते कालसूत्रे नायावच्चंद्रदिवाकरो सव्यप्रमा
 णा किमयो देशंति च दिवा निशे सतते विपरी

ब्र. वै.
क. ख.
८१

नेवशाहेऊर्वनमलणे मूत्रस्नेष्यपरीषेवऊर्वतिम
 क्षणमुने मुखेतासांददेनेवमुक्तावयमकिंकराः
 मुक्ताभोगेवनरकेक्रिमियोनिप्रयोतिताः भक्त
 येतिजन्मशान्तरक्तमांसपुरीषके कृतेदंविडघाव
 काहेदवाकंसुनिश्चिते जानामिकिंविदबलानं
 वेदजनकोविभुः गुरोर्गुरुस्त्रविडघोयोगिनोक्षा-
 निनांतथा सर्वमेवसुतेज्ञानावोपयामासमुच्यते
 प्राणाधिकोमेकोतोसौयदिसुकोवभूवह मम-
 कोरतिताव्रलन्यर्मस्यौवनस्यव कोमोररति
 तातातोदनापात्रायसत्कृते सर्वशरतिताकोत
 स्तदाभावेवनस्तनः विश्वस्यासनारीणारतिता
 रसयामुदा यः सनेत्राशुनानद्याः सर्वयर्मवहिः कृ-
 तः असत्कुलप्रसूतास्त्वाकलहाउष्टमानसः शान-
 तन्मकृतेपुण्यतासांनश्यतिपयजः पुत्रस्त्रेहोम-
 हावालेनथावयेनवादिके यतिव्रतानांकोतेवम
 सर्वदावसमस्तदा सनेस्तनेययेस्त्रेहोयाकोला
 परितिष्ठति यतिस्त्रेहस्यसायीनोकलानोहति-
 षोउशी स्तनोयेस्तनदानोतेमिष्टानेभोजनाव
 धि कोनेस्तनेययेस्त्रेहो कोनेविनेसतीनी
 वसमेज्ञानेवसेनते ॥

उः खोतो वेधु विच्छेदः पुत्राणो वत तोयिकः सदा
 रुणः स्वामिनश्च उः खोनातः परस्मिन् अविदग्धा
 पथादग्धा जलदग्धौ विषादने नथाविदग्धादग्धा
 स्वात्साथीतविरहानले नान्नेत्सा जलेत्सा सा
 थीनो स्वामिने विना विरहाग्रौर्मनोदग्धे वरुषु
 क्तत्वेण यथा नहिकोतात्परोवंधुर्नहिकोतात्परः
 प्रियः नहिकोतात्परो देवो नहिकोतात्परो गुरुः
 नहिकोतात्परो यथैर्नहिकोतात्परः प्रियः नहि
 कोतात्परः प्राणाः नहिकोतात्परः प्रियः निमग्न
 क्लृप्तादाज्ञेवैस्त्वानो यथा मनः यथैकपुत्रे मा
 नश्च यथा स्त्रीपुत्रकामिनो यनेषु क्लृपणानां वचि
 र्कालार्जितेषु च यथा भयेषु भीतानां शास्त्रेषु विदु
 यो यथा स्नानां यथा न्नास शिल्पेषु शिल्पिनां य
 था यथा जारेषु स्त्रीनां साथीनां वनया प्रिये मरु
 णे जीवने तासां जीवने मरणायिकं सद्गुरु रहिता
 नां च शोकेन हतवेतसां शोके निमग्न मत्प्रेषां का
 ले वयान् भोजनान् विपरीतः कातशोको वद्वेत्तम
 न्नादहो कर्मलया सती नो वसंगिनी नो सती व
 रा उतरे भोगदेहो नो सा श्रीजन्म निजन्म नि करोषि
 वज्रगदान् रिमं मुक्तामयं विना तंशमाहेतव्यि वि

ब्र. वे.
क. ख.
२१

भोयशपदास्सामिस्तीवये क्त्वाकलावतीवाकसु
वाचविस्मिन्नेविधिः हिनेपीषसदृशेभयसेविग्र
मानसे ब्रह्मउवाच वनेषुकिनदास्सामिस्सामिनेने
नयाविना मुक्तिंकेनेनयासाहेसोप्रनेनाहमीसरः
मानमुक्तिर्विनाभोगाडहेभासर्वसेमता निर्वाण
नोसमाप्नोतिभोगीभोगनिकेनेने कनिवधेसर्गभो
गेकुरुषस्सामिनासह नतस्त्वयवयोर्जन्मभविता
भारनेसति नदाभविष्यतिसतीकन्यातेराधिका
सये जीवन्मुक्तेतयासाहेगोलोकेवगमिष्यथः
कतिकालेन्यप्रेसमुत्वेभोगसियासह साधवः
समपुक्तास्समासांशमेतमहसि जीवन्मुक्तासमा
सतःकसयादावमानसाः बोद्धेतिहरिदासंवडहे
भेनवनिर्हताः इत्युक्तातौवरदत्तासतयोः पुरनस्त
दा ययेनेस्मोर्तप्रणम्यजगामस्सालयेविधिः आजगम
तस्मैकालेनभुक्ताभोगेवभारने पदेपुण्यप्रदेदिव्ये
ब्रह्मादीनोवबोद्धिने सवेद्रोहवभानुश्चललाभज
न्मगोक्ते पद्यावत्याश्चनदरेस्वरमानास्परेतसा जा
निस्मरोहरेरेशः सुकपतेयथापाणी वहयेनुदि
नेतवव्रजगेहेवजाधियः सर्वजश्चमहायोगीहरि
यादावमानसः नेदवेधुर्वदान्यश्चपवान्गुणवान्

धीः कलावतीकामऊत्रेवभूवापोतिसम्भवा जा
 निस्मरामहासाधीसंदरीकमलाकला कामऊत्रे
 न्यप्रेषोभ दनइतिश्रुतः सतोसेषाययोगतेय
 तऊउसमुद्रवो नगोरुदेतीसूर्याभास्तनाथामिव
 बालिको तेजसाप्रज्वलेतीवप्रतमंकोवनप्रभो
 कलावत्तसिरानेंद्रः सकोतायैददौमुदा मालाव
 तीस्तनेदत्तातोपुयोषप्रहर्षिता नदनप्रशानदिने
 सतोमयेष्टमत्तणो नामरत्तणकालेववाग्भूवा
 शरीरिणी कलावतीतिकन्यायानामरत्तन्येति
 व इत्येवैववनेश्रुतानदरत्तमहीयतिः विप्रैभ्यः
 भित्तकेभ्यस्सवेदिभ्यस्सथनेददौ सर्वभ्योभोजया
 मासवकारसमनोत्सवे सकालेनरूपवतीयोव
 नस्थावभूवह श्रुतीवसंदरीरम्यामतिमानसमो
 हिनी वारुवणकवर्णाभाशरचंद्रनिभानना ई
 षहास्यप्रसन्नास्यप्रफुल्लपद्मलोचना नितेवष्टे
 णीभारतीस्तनभारनतासती दिव्यवस्त्रपरी-
 थानारत्नालेकारभूषिता गच्छेतीराजमार्गवरा
 जेंद्रमेदगामिनी ददर्शनेदः पथितोगच्छेतीर्थ
 मुदान्वितः जितेंद्रियस्सत्तानीमूर्च्छामायतयापिव
 उस्तोलोकापथिगतोस्त्रुणीपप्रच्छसादरे गच्छेती

ब्र. वे.
क. ख.
८३

कन्येयेकस्मिन्निहोवाचनेजने भलदेनस्यन्यने!
कन्यानाम्नाकलावती कमलाकलयायन्यासेभू
तान्यपमेदिरे कौतुकेननगच्छेतीक्रीडार्थेसखिमे
दिरे व्रजेव्रजेव्रजश्रेष्ठमुक्तालोकेनगामह प्रह
समानसोनेदोजगामराजमेदिरे श्रवरुसुरषाजग
विवेशान्यपनेः सभा उन्यायराजासेभाष्यसर्गा
सिंहासनेददौ इक्षालापेवरुनरेवकारचपरस्यरे
विनयावननोनेदः सेवेयेक्तिचकारह नंदउवाच
शृणुगजन्मवत्यामिविशेषेवचनेभुमे सेवेयेऊ
रुकन्यायोविशिष्टेनचसोपने सुरभानुसतः श्रीमा
न्यवभानुव्रजाधियः नारायणोपोगुणवान्सेदर
मस्येतिनः स्थिरयौवनपुत्रस्ययोगीजानिस्मरे
पुवा कन्यानेयोनिसेभूतायत्तकेउसमुद्भवात्रैलो
कमोहिनीशोताकमलाशाकलावती सचयोग्य
स्मडहितस्तयोज्ञानेचकन्यका विदग्यायाविदग्धे
नसेवेयोगुणवात्रप इत्येवमुक्तानंदस्तविरगमव
सेसदि उवाचनेन्यपश्रेष्ठोविनयावननोमनेभले
दनउवाच सेवेयोहिधियवशोनमेसाय्योव्रजाधिय
प्रजापतिर्योगकर्ताजन्मदाताहमेवव काक
स्यपत्नीकन्यावावरः कोवाससर्वतः ॥ ८

कर्मानुश्यफलदः सर्वेषां कारणं विधिः भवितव्यं
 कृते कर्मनदमोचकतौ कृते अन्यथा निष्कले सर्वम
 नीसस्योयमोयथा हृषभानुप्रियाभातिस्त्रितावे
 त्नाममम पुराभूतैवकोवाहंकेनायेननिवार्यते इ
 मेवमुक्तागजेदोविनयानतकेयरः मिष्टान्तमोज
 यामासनेदेनारदसारदे नृपानुत्तामुपादाययवत्
 श्रेष्ठोद्व-गतः गतासकथयामाससरभानोश्च
 संसदि सरभानुश्चयत्नेननेदेनवससादरे संब
 ययोजयामासगंगाहारेवसत्वरं विवाहकालेगजे
 दोविपुलेयोनकेददौ गजवरत्नमश्चरत्नंरत्नानिभू
 मिभूषणं हृषभानुर्मदापुत्रोप्राप्यनावकलावती
 रेमेसतिर्जनेरम्येवुबुयेनदिवानिशो वत्तनिमेष
 विरहादाकुलास्वामिनाविना व्याकुलोहृषभानु
 श्चत्तरोनवनयाविना जातिस्मरावसाकन्यामाया
 मानुषद्विपिणी जातिस्मरोहरेरंशोहृषभानुर्मदा
 नितः बवर्द्धवनयोः प्रेमनित्येनित्येनर्वनवं सदास
 कामासाप्रौढासवकामसमोपवा नयोः कन्याच
 कालेनरायिकासावभूवह देवात्सदामाशोयनश्री
 क्लृप्तस्यात्तयासती अयोनिसंभवासावक्लृप्तप्राणा
 थिकासती यस्यादर्शनमात्रेणतौवमुक्तौवभूवतः
 इतिहासस्तकथितः प्राकृतेष्टुणसोपने योपय

ब्र. वै.
क. ए.
२५

नानोनाहेवजलदगिशिवोपमे हवमानाप्रमेक
 तशिलिनाप्रवरोमुदा स्थानान्तरेविषकर्मजगाम
 सगणैस्सह क्रोशमावस्थलेचारुमनसालोचनत्व
 चित् आश्रयमंकर्तुमावेभेनंदस्यसमहात्मनः कृत्वा
 नमानंबुद्ध्यावसर्वनेपिविलक्षणं परिखाभिर्गभी
 श्वतर्भिःसेपुनेवरे उल्लंघ्याभिर्वैरिभिश्चसेविता
 भिश्चप्रस्तारैः पुष्पाद्यानैःपुष्पितभिःपाराचारेसुपु
 ष्पितैः चारुचणकवर्णैश्चपुष्पितैस्समनोदरैः
 परितोवासिताभिश्चसंगंधिवापुनासह आनेर्गु
 वाकैःपणसैःखनूरैर्नोरिकीलकैः दारिमैःश्रीफ
 लैर्भृंगैःजंबूदरैःनागरंगकैः तरंगैरामानकैः प्रेह
 समूहैश्चफलान्वितैः कदलीनांकेतकीनांकद
 लीनांकदंबकैः सर्वतःसर्वशोभिश्चफलितैःपुष्पि
 तैरहो क्रीडाहोभिर्निगूष्माभिर्वोक्षिताभिश्चसर्व
 दा परिखानोरहस्थानेचकारमार्गमुत्तमे उर्ममे
 परवगाणांखानोचसुगमेसदा शोकितेनंमणि
 स्तैर्भैःआदितैःसत्ययायसा स्तंभशीमाकृतम
 होनसेकीर्णविस्तृतं परिखापरिभागेवशाकारं
 समनोदरं प्रस्तारस्पृशमाणं चपेवविंशतिहस्तकं
 सिंहशकारमणिभिर्निर्माणमति सुंदरं वास्तव्यं

राभिसंयुक्तमेतरेसमभिसुखा सर्वाभिसत्रिरुद्धाभिः
 मणिसारकपाटकैः वतुर्विशास्यतः शालेयश्चरागै
 श्वकारह गेयसारविकारैश्चतूलिकानिकैर्वैरैः
 ऊंऊमाकारमणिभिराशुनिकैर्धुने हरिन्मणीः
 नांकलशेस्त्रिपुक्तैर्विराजिनैः मणिसारविकारैश्च
 कपाटैश्चसुशोभिने सर्गसारविनिर्माणकलशीज्ज
 लशोखरे नंदालयेविनिर्मायवभामनगरपुनः रा
 जमार्गाश्चविविधानवचारुचकारह रक्तमानवि
 कारैश्चवेदिभिश्चसुपुनलैः पारावारेवरिनोनिर्वया
 श्चमनोहरात् वाणिज्याहैश्चविविधां परितोमणिमं
 डपैः सर्वतादसिणेवामेज्जलद्भिश्चविराजितात्
 ननोहंदावनेगत्वानिर्ममेरासमेडले संदरेवर्तला
 कारंमणिप्रकारसंयुते परितोयोजनायामंसणि
 वेदिभिरन्विने मणिसारविकारैश्चमंडपैः नवको
 रिभिः शृंगारहैश्चचित्राक्षैरतितत्पसमन्वितैः
 नानाजातिप्रसूनानां वायुनासुरभीकृतैः रत्नप्र
 दीपसंयुक्तैः सुवर्णकलशोज्जलैः पुष्पोद्यानैः पु
 ष्पितैश्चसरोभिश्चसुशोभिने रासस्यलेविनिर्मयि
 नगामान्यस्यलेमुने दृष्ट्वाहंदावनेरम्यं परितुष्टोव
 भूवह हंदावनाम्यंतरेवस्थानंस्थानेसतिर्जनेक

ब्र. वै.

क. ख.

८५

वापरिमिते बुद्ध्या मनसा लोचयन्तः विलसन्तानि
मणित्रयसिंहादृशानि च राधा मायवयोरेव क्रीडार्थं
च निर्ममे न तो मधुवनाभ्यासे निर्जनेति मनोहरे वट
मूलसमीपे च सरसः पश्चिमे तटे चैव कोट्यान् सर्वं च
केतकीवनमथ तः पुनस्तथा क्रीडार्थं वकाररत्न
मेरुये स्वर्णमूल्यशतगुणैः दुर्लभैर्मणिभिर्मुदा च त
र्भिवेदिकाभिश्च परीतमतिसेदरे सदन्तसाररचित
राजितैस्तनिकाशानैश्चमूल्यरत्नरचितैर्नीनाचित्रै
राचित्रितैः कपोदैर्नवभिर्भुक्तेन च हारे मनोहरे रत्ने
द्वित्रिकलशैः कृत्रिमैश्च विकीरिभिः परितः पुरतो
भित्तमूर्ध्वपरिशोभितं महामणीद्विकृतैराशै
र्नवभिर्भुक्ते सदन्तसाररचितकलशोज्ज्वलशोखिर
माताकातो रणैर्भुक्ते शोभिते चैवामरैः सर्वतः
पुरतो दीप्तममूल्यरत्नदर्पणैः यन्नुप्रमाणाशतक
मूर्ध्नि मणिशिखोपमे शतहस्तप्रमाणे च प्रस्तारं वर्त
ताकृतिं शोभितं रत्नतल्लेष्यतदभ्यन्तरमुत्तमं व
ह्निमुह्योश्चैवैवैः जालाजालविरास्मितैः पारि
जातप्रसन्नानामालोपाधानसंयुतैः वेदनागुरु
कस्तुरीकुंकुमैः सरभीकृतं नवसंगारयोगि
शकामवर्द्धनकारिभिः

मालनीवणकानोवपुष्पराजीभिरन्विताः सकर्ष
 रैश्चनोदलैः सद्गन्धपात्रसंस्थितैः वज्रसारेण रवि-
 नैसुक्ताजालघलेविभिः रत्नपात्रचटाकीर्णैरन्तो
 विपाटसंयुतै रत्नसिंहासनैर्षुक्ते रत्नवित्रेण विवि-
 तैः रचितैश्चंद्रकोनाभिः विधितं जलविंडुभिः शी-
 तवासिततोयेन संयुक्तं भोगवस्तुभिः कृतारतिगृ-
 हं रम्यं नगरं संपुनर्ययौ येषां यानि मंदिराणि तत्राभा-
 नितिलेषसः सदायुक्ती विषकर्मशिष्यैर्यत्नगणै-
 स्सह निदेशो निद्रितेन त्वाप्रययौ सालं यमुने सर्वत्रै-
 वं सुकृतीनां समस्तं भवतीच्छया मेहाश्चर्यं च नगरे
 वभूवैशोच्छयाभुवि इत्येवं कथितं सर्वहरेश्चरितं मे-
 गले सुखदेयानकहरे किंभूयः श्रोतुमिच्छसि ॥
 इति श्रीब्रह्मवैवर्तपुराणे महापुराणे श्रीकृष्णजन्म
 खंडे नारायणनारदसंवादे समदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥
 नारद उवाच कथं हं दावने नाम काननस्यास्य भार-
 ने व्युत्पन्निरस्ति संज्ञा वा तत्त्वं वदस्व तत्त्ववित् सू-
 त उवाच नारदस्य वचः कृत्वा ऋषिर्नारायणो मुदा
 सरमे सह नाराभिः पुत्रपौत्रगणैः सह पुत्रानिवश-
 नास्सर्वापालयामास यार्मिकः कृत्वा शतक्रतुराजा-
 लेभेन द्रवमीषितं कृतानानाक्रतुराजालेभेनेन द्र-

ब्र. वै.
क. ख.
८६

तमीशिते कृतानानाकृतं राजालेभेनैरुत्तमीशिते
कृतानानाविषं पुण्यं फलाकांती नरस्ये नित्यनै।
मित्रिके सर्वश्रीकृतश्रीतिश्वके केदारतले राजे।
दोनभूतो नभविष्यति पुत्रेषु राजस्यस्य प्रियं त्रैलोक्यं
कामोहिनी जैगीषवोपदेशे न जगाम न पसेवने ह
रेरे कोतकोमकोप्यायेत सततं हरिः पाशुत्सुदर्श
ने चक्रमस्ति यत्सतियं मुने चिरेतमान्यप्रेक्ष्यो ग
लोकं च जगाम सः केदारं नाम तीर्थं च न जाम्राव
भूवह न त्रयोपि मृतो प्राणी यासमुक्तो बभूव ह
कमलाशतसकन्यानाम्राहंदातपस्विनी नवत्रे
सावरं केचियोगया सुविशारदो दर्भड्वीससात
सैहरेर्मत्रसुडलभे साविस्कागरे ह्यक्ता जगाम न
पसेवनम् षष्टिवर्षं सहसा गितपसेपे सतिर्जने
आविर्भव श्रीकृतसस्तु रोमकवत्सलः प्रसन्न
वदनः श्रीमान् वरं हृदि त्रिवाच ह रक्षासाराधिका
कोतेशोते संदरविग्रहं मूर्च्छामवाप सासयः काम
वाणप्रपीडिताः सावणी च वरं वद्रेयति स्वं मे भवे
ति च गेमिस्तुक्ता गृहीत्वा च विरेरे मे न या सह सा ज
गाम च गोलोकं सकलसहकौतकान् यथा समा
वसौ भाग्यादौ पीष्टेष्टावभूवह हंदायत्र तपसेपे

न त्रहंदावने स्मृते हंदाय वक्रता क्रीडाते न वापे गव
 ये न हंदावने नाम निबोध कथयामि ते कृपाधन
 स्य कर्महे धर्मशास्त्रविशारदे नृत्पे च वेदवत्तौ च
 विरक्ते भव कर्मणि तयस्तस्मावेदवती प्रिये नाराय
 णं वरं सीताजनक कन्यासा सर्वत्र परिकीर्तिना नृ
 लसी च तयस्तस्मावाच्छा हत्वा यतिं हरीं देवा उवा
 ससः शायत्यायशेखा सुरेयतिं यश्चात्से शायक
 मलाकोने कोने मनो हरे सायव हरि शायेन हृत
 त्रयसुरेसरी तस्याशोयन च हरिः सानिग्रामो वभू
 वह नथानस्योच सतने शिला शिरसि सुंदरी वि
 स्तीर्ण कथिते सर्वे नृलसी चरिते वते नथापि वय
 संगे न किं विंद के सुने पुनः तस्यानामोतरे हंदाव
 दिदे च तयोवने न त्रहंदावने नाम पुण्ये ते च भार
 त राधाषोडशनाम्ना च हंदा नाम कृतौ कृते तस्या
 क्रीडावने रम्ये ते न हंदावने स्मृते गोलोक प्रीतये
 यस्या कृसे न निर्मितं पुरा क्रीडार्थं भुवि तत्रामव
 ने हंदावन स्मृते नारद उवाच नथापि श्रोतुमिच्छा
 मिततो नामानि बोधय श्रम्येतराणि ते राधा नदन्या
 मेन वा विभो अहो पुण्यसत्रयाणि भक्तानां वांछि
 तानि च नामानि तेषां व्युत्पत्तिं सर्वेषां उल्लेखानि च

ब्र.वे.
कृ.ख.
२७

पावनानिजगन्मातृर्नगनो गूढरूपिणी नारायण
उवाच रायारासेसरीरासवासिनीरसिकेसरी कल
प्राणात्रिकाकलप्रियाकलसुखरूपिणी कलवामो
गसेभूतापरमानंदरूपिणी कलहंदावनीहंदाहंदा
वनविरोधिनी हंदावनीहंदाकोनाशतवेदनिभान
ना नामाणेनानिसाराणिनेषामभ्यंतरेषु राये
नेवेचसेसिद्धाराकारदानवाचकः स्वयंनिर्वाणया
जीवसारभायरिकीर्तिना रामेश्वरस्यपत्नीयेनेन
रामेश्वरीसूता रामेश्वरासोयस्याश्चनेनसारसवा
सिनी सर्वासारसिकोनाचदेवीनामीश्वरीयरा प्रव
दंतिवसेतसेनेनत्वारसिकेसरी प्राणाधिकाप्रेय
सीचकलस्यपरमात्मनः कलप्राणाधिकासाच
कलेनपरिकीर्तिना कलस्यातिप्रियायाचकलो
यस्याः प्रियासदा सर्वावेदगणैरुक्तातेनकलप्रि
यासूता कलरूपेसेविधातेपातशक्त्याविलील
या सर्वायाः कलसहस्रैः नेनकलसुखरूपिणी वामा
हंतेनेनकलसुखीनीभूतापुरासती कलवामोशसे
भूतातेनकलेतिकीर्तिना परमानंदराधिसुखे
भूतिसतीसती श्रुतिभिकीर्तिनातेनपरमानंद
रूपिणि कविर्षोऽप्यार्यवचनोणकोराकलवाचकः

अकारोदात्तवचनेनैकस्मात्प्रकीर्तिता हंदावने
 विनोदश्चयस्यासस्तिदिवानिशो वेदावदंतिनांते
 नहंदावनविनोदिनी नएवंचंद्रवलीवभुवेंद्रोस्ति
 यत्रसेतने नैनहंदावलीसाचक्रस्तेनकीर्तिनांपुरा
 कातिरस्तिचंद्रनृत्यायदायस्यादिवानिशो साचंद्र
 कोजाद्वेर्षणहरिणायरिकीर्तिता हंदावनेविनो
 दश्चयस्यासस्तिदिवानिशो साचंद्रशतचंद्रेवभासु
 हृस्माननेस्तिदिवानिशो मुनिनाकीर्तितातेनशत
 चंद्रप्रमानना इतिषोडशनामोक्तमर्थव्याख्यानसं
 पुते नारायणनतदनेत्रालेनाभिपेकजे ब्रह्मणा
 वपुरादनेधर्मायजनकायमे धर्मेणकृपयाधने
 मत्समादित्यपर्वणि पुष्करेवमहातीर्थेपुणोद्दे
 वसेसदि राधाप्रभावप्रसावःसप्रसनेनचेतसा
 इंदेस्तोत्रेमहापुण्येणसत्सहचरोभवेत् अणिमा
 दिकसिद्धेश्वरसंप्राप्यनित्यविग्रहे व्रतदानोपचासे
 असर्वेनियमपूर्वकैः व्रतैर्वैवर्देदानोपादेः
 सार्वार्थसंपुनैः सर्वेषांयज्ञतीर्थानोकरणेविधि
 बोधितैः आदातिणेनभूमेस्वकृतशरागाश्चसमथा
 शरणागतस्त्रायाभुजानतनतः वेदानोवैस्त्वानो
 चदर्शनेनापियत्कृतं तदेवस्तोत्रपादस्यकलानो

ब्र. वै.
कृ. ख.
२२

हेतिषोडशी स्तोत्रस्यास्य प्रभावेन जीवन्मुक्तो भवे
त्ररः इति श्री ब्रह्मवैवर्ते राधा स्तोत्रे ॥ नारद उवाच
संप्राप्ते परमाश्चर्ये स्तोत्रे सर्वसुदुर्लभं कवचे चापि
दिव्याश्च संसारविजये विभो कृतस्तोत्रं सुयत्नेन प्रा
प्ते तदपि संदरे अनाकलकथो दिव्योत्पदात्त प्र
सादतः अथुना श्रोतुमिच्छामि यद्दृश्ये च तद्दद
प्राप्तश्च नगरे दृष्टा किमुचुर्वै स वामने नारायण उ
वाच प्राप्ता यो न त्रयामिन्मो गते च विष्णु कर्मणि अरु
णो दयवे ला यो न त्माः सर्वजगद्गुरुः उत्पाय दृष्ट्वा
नगरे सर्वभ्यो पिविल जगं किमाश्चर्यं किमिषु कु
सर्वव्रजनिवासिनां कोऽपि ज्ञेयान्के विद्मः कृत
यतदभूदिदं न जाने केन त्रयेण को भूभौष भवेदि
ति बुबुधे मनसानेदौ गर्ग वाक्यमनुस्मरन् श्रीहरे
रिच्छया देत जगत्सर्वं चराचरं ब्रह्माणित्वा पर्य
ते यस्य भूमंगली लया आविर्भूततिरोभूते तस्या
सायं च किं कृतः विचरेष्विव यलो म्ना ब्रह्माण्डा
न्पतितानि च ईश स तन्महद्विस्मः किमसायं
हरेरहो ब्रह्मानेते शयमीयाथा यते यत्पदं बुजे
किमसायेत दीश स माया मानव रूपिणी आमे
आमेतन्नगरे ददर्श वनतः पुनः पादं पादं च तामा

निसर्वभ्योनिलयंददौ कृत्वा अभ्युत्थानेन दोषमा
 नश्च कौतुकी चकार सगौ सार्द्धं तदा अभ्युत्थानेन
 नम् सर्वे हंदावनस्था अभ्युत्थानेन तत्तनेन तत्तनाः मुदा अभ्यु
 वेशनेन चक्रः संसमा अभ्युत्थानेन तत्तनेन तत्तनाः मुदा अभ्यु
 वेशनेन चक्रः संसमा अभ्युत्थानेन तत्तनेन तत्तनाः मुदा अभ्यु
 रस्य च वालिवालिकाश्चैव क्रीडाश्चक्रः प्रहर्षिताः
 श्रीकृष्णो बलदेवश्च शिशुभिस्तद्वत्कौतुकात् क्रीडां
 चकार तत्रैव स्थाने स्थाने मनोरसे इत्येवैकथिते सर्व
 निर्माणेन गरस्य च वनेन वर्णनेन रासमेतलस्य च नार
 द ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारायण नारद
 सेवादेशी कृष्ण जन्मखंडे श्रीविंशोऽवतारमग्नवर्णने
 नाम अष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥ शौनक उवाच अहो कि
 मद्भुते सुतरहस्ये समनो हरे श्रुते कृष्णस्य चरिते सु
 खदे मोक्षदेयरे श्रुतानगरनिर्माणदेवर्षितीर
 दोमुनेः किं प्रच्छ यममुत्रे हरे श्रुतमेगले सु
 त उवाच श्रुतानगरनिर्माणेन नारदो मुनिसत्तमः
 यश्च कृष्णस्य चरिते परमे समनो हरम् नारद उवा
 च श्रीकृष्णव्यानचरिते पीत्ये मुनिसत्तम ज्ञान
 सिंघोनि गदमो शिष्ये वशरणा गते नारदस्य च
 श्रुता मुदानारायणः सदा उवाच परमेशस्य चरि-

ब्र. वै.
क. ख.
८५

नेपरमाहुते नामयगाउवाच एकदाबालकैः सहैव
लेनसहमायवः जगाम श्रीमधुवने यमुनीतीरतीरजे
विवेरुर्गो समूहाश्च विक्रीडुर्बालकास्तथा बालका
स्तत्परीताश्च जयातिपरिपीडिताः समूहोर्गो यशि
शवः श्रीकृष्णपरमेश्वरं लभ्यास्मान्वायुनैकैः किं
कर्मैव हि किं करान् शिशूनां वचने कृतातामुवा
कृपानिधिः हिनेन यंच वचने प्रसन्नवदने ललाः
श्रीकृष्ण उवाच बालागच्छति विप्राणां यत्तस्थानं स
त्वावहं श्रमेपावनता ग्रीवं बालाणां च कृत्स्नम्
न विप्राणां गिरसः सर्वसाश्च मे श्रीवनां निके यत्ते कं
वति विप्राश्च कृतिस्मृतिविशारदाः नित्यहावैस्
वाः सर्वे मां यजेति मुमुक्षवः मायया मोहजानेति
मायामानुषरूपिणो न चेददंति पुष्पममत्रे विप्राः
कृत्स्नम् वाः तत्कोतायो वतातस्ति प्रेदया पुक्तायि
मून प्रति श्रीकृष्ण वचने कृताय पुर्बालकप्रेगवाः
पुरतो बालाणां नावतस्पुरानत केयराः इत्थं पुर्बाल
का यतीं मे वंदे हि हि जेतम नमः सुसुहिजाः के
चित्के विष्णुतास्मिताः ववाः ते यमसंयनागारे बाल
लो यत्र यावकाः गत्वा बाला विप्रभार्या प्रहो मुनेन
केयराः तत्ते त्वं पुर्बालकाश्च विप्रभार्या पतिव्रताः

अत्रेदेहिमातरोस्मान्त्तथितोवालकानिति वात
 कानोवचः कृत्वाहृष्टानांश्चमनोहरान् यप्रलुसा
 दरेसाध्यासेराननसरोरुहे विसृपत्यऊचुः केस
 येप्रेषिताकेनकानिनामानिनोवद दास्यामोमेव
 ऊविंथयेजनैः सहितेवरे ब्राह्मणीनोवचः कृत्वा
 तामूचस्तेमुदान्विता स्त्रियाहसंतः स्नानाश्चसर्वे
 गोपालवालका वालिकाऊचुः प्रेषितारामकृष्णा
 म्पोवयेत्तत्पीठिताभृशं देहमत्रमातरोस्मम्यंतिप्र
 यामस्तदेतिके इतिहरभोगीरवनाभ्यंतरयवसेव
 दमुलेमधुवनेवसन्तोरामकेशवौ विष्टौतौत्तथि
 तौतौवायावेतेमेवमानवः किमुदीयमदीयंवाशी
 त्रैवदत्तनेधुता गोपानोवचनेकृत्वाहृष्टानेदास्त
 लोचनः सुलकोकितसर्वाग्यस्तत्पदाज्ञमनोरथाः
 तानाद्येजनसेमुक्तंशाल्यनेसमनोहरे यायसेपिष्ठ
 केसाउदयिअत्रेहृतेमधु रोष्यकोसेराजनेवपात्रे
 कृत्वा मुदान्विताः ताः सर्वाविप्रयत्नश्चप्रययुः कृ
 स्ससन्निधिं नानामनोरथेकृत्वा मनसागमनोन्स
 खाः यतिव्रताश्चयन्याश्चकृत्सदर्शनमत्सकाः गता
 ददमुः श्रीकृष्णस्वनेसहवालकैः वटमूलेवसन्ते
 वर्मउमथे यथोउये स्नामविशोरवयसेपीतकौशेय

ब्र. वे.
क. ख.
९.

१०

वाससे संदरेसस्मिते शोने राधाकोने मनोहरं शरणा
वैष्णवं दशसंरत्नालेकारभूषिते रत्नकेतुलपुग्माभ्यां
गैडस्यलविराजिते सुनसंसकपोलेचनसुबुर्मथु
सूदने पद्मदाडिमबीजाभे विभूने देतमुत्तमं शि
खिपुच्छसमाशुक्ते बह्वृते परात्परं कदेव पुष्पपुग्मा
भ्यां कर्णमूलविराजिते ध्यानासाध्यं योगिनां वभ
क्तावग्रहकातरं ब्रह्मेशोषधयैर्मेद्वैः स्तूयमानसु
नीसरेः दृष्टानमीश्वरं भक्तप्रणामः द्विजयोषि
नाः स्नानोत्थानावुत्प्रेक्ष्य चतुस्रुर्मथुसूदने विसृप
न्यरुचुः त्वेव लपरमं यामनिरीहो निरलेकतः
निर्गुणश्च निराकारः साकारः सगुणः स्वयं त्वेव
वैष्णोः सर्वस्य ब्रह्मविष्णुमहेश्वरः तस्य लोमाववि
वरेत्तु विलंचिस्मीश्वरः महात्विराद्रमहाविष्णु
स्तस्य जनको विभो नेन स्तं वापितेन सीतान
ज्ञानी च तत्परः वेदेतिर्वचनीयस्तं कस्तोऽस्मात्तमः
हे श्वरः महदादिस्सिद्धिस्तुत्रं यत्र तन्मात्रपवच बी
नेचं सर्वशक्तीनां सर्वशक्तिस्तुत्रपकः सर्वशक्ती
श्वरः सर्वसर्वशक्ताश्च यः सदा तमत्रुपः स्वयं न्या
तिः सर्वानंदः सनातनः यद्वाप्याकारहीनस्तं सर्व
विग्रहवानपि सर्वदिपाणो विषये जानातीन्द्रिय

वायुमान् सरस्वतीजग्मीभूत्वा यत्सोत्रेयत्रिरूप
रो जग्मीभूतो महेश्वरो यो यमे विधिस्संय प्र
सन्नो भव नो देव दीनवंथोक्तयो कुरु इत्येवमु
क्ता ता विप्रः पेतस्तच्चरणो बुजे अभयं प्रददौ
नाम प्रसन्नवदने ललाः विप्रपत्नी कृतं स्तोत्रं
सूजा काले च यः पठेत् स तति विप्रपत्नी नाल
भते नात्र संशयः इति श्री ब्रह्मसूत्राणे वेवर्ते वि
प्रपत्न्य कृतं स्तोत्रं नारायण उवाच तोपदोभो
जयति नादृष्टा श्रीमधुसूदनः वरं ह्य एत कल्या
णः भविता च सुवाच ह श्री कृष्ण वचने श्रुत्वा वि
प्रपत्न्यो मुदा त्विताः तमूचुर्वचनं भक्त्या भक्ति न
चात्मके यराः द्विजपत्न्य ऊचुः वरं वत्सल गृह्णा
मोनः सहाय्य तदां बुजे दिशः सहाय्य मस्मभ्य
ददं भक्तिं सुदर्शनं पश्यामोन त एव कृशरो जे
नव केशव श्रुत्वा ग्रहे कुरु विमोन यस्या मा गृहे
पुनः द्विजपत्नी वचः श्रुत्वा श्री कृष्णः करुणा ति
थिः जेमि सुक्ता विलोके शस्तस्यो वालक से स
दि प्रदत्ते विप्रपत्नी भिमिष्ट मंत्रं स यो यमं वा
लकान्भोजयित्वा तस्यैव बुभुजे हरिः एतस्मि
न्नंतरे तत्र शात कुंभ रथं वरे ददृशु विप्रपत्न्य स प

ब्र. वै.
क. ख.
५१

नेन गगनादहो रत्नदर्पणसेषु के रत्नसारपरि
छंद रत्नसंभनिरुद्धे च सद्रत्नकलणोज्ज्वले से
नवामरसेषु के वक्रिवेन शुक्रान्विते पारिजात
प्रसूनानोमालाजालविराजिते शानचक्रसमाश्रु
के मनोयापिमनोहरं वेष्टिते पाषाणैर्दिव्यैः वनमा
लाविभूषितैः पीतवस्त्रपरीधानै रत्नालंकारभू
षितैः नवयौवसेयैः श्यामलैस्स मनोहरैः दि
भुजैर्मंदलीहस्तैः गोपवेशाथैर्हरेः शिखिपुच्छ
गुणमालाबहुकृतिमहत्तकैः अवलोक्य रथाज
गिते प्रणम्य हरिं परं रथमारोहणे कर्तुं मूचुर्वा
ल्लणकापिनीः विप्रभार्या हरिं न ताजग्मुर्गालो
कमीशितं बभूव गोपिकासत्यस्य क्तमानवधवि
ग्रहे हरिच्छायां विनिर्मायतामोच विसृज्य यया
प्रस्थापयामास गृहान्नाल्लणानां स्वयं विभुः वि
प्रश्चभार्या इदं शापरमो हि प्रमानसाः श्रेयस
णं प्रकुर्वतो ददृशुः पथिकान्नान् दृष्ट्वा ब्राल
लणस्सर्वतास्ते च विनयात्विताः पुलकांकितस
र्वीगः प्रसन्नवदने सणाः ब्राललण ऊचुः अहो नि
धम्यास्येव उद्योपुष्पाभिरीक्षराः अस्माकं जीवने य
थैवेदयादो विनयकः वेदपुराणे सर्वत्र विद्वद्भिः परिकी
र्तितः

हरेर्विभूतयः सर्वा सर्वेषां जनको हरिः जपस्तपो
 व्रतदानवेदाध्ययनमर्चने नीर्यस्नानमशने स
 र्वेषां फलदो हरिः श्रीकृष्णः सेवितो येन चिंतय
 तयसो फलैः शर्मकस्तनुर्येन किंतस्यो न
 शातिना श्रीकृष्णः हृदये यस्य किंतस्य कर्मभिः
 कृतैः किं यात सागरस्यैव योरुपेक्ष्य लेचने इमे
 व सुखाविश्रास्य गृहीता कामिनीवराः प्रजगमुस्त
 गृहे कृत्स्नेनाभिस्तार्द्धवरेभिरे तासो ततो थिके
 येमकीशस सर्वकर्मसु दाक्षिण्यं मायया शक्तावा
 स्त एतान विडर्हिने अथ नारायणस्तार्द्धवनेन शि
 शुभिः सह जगाम स्तालयेत्तूर्णं तूर्णं ब्रह्मसनात
 ने इत्येव कथिते सर्वहरेर्माहात्म्यमुत्तमं पुरा
 तं यमवक्रान्तिं भूयः श्रान्तिमिच्छसि नारद उवा
 ऋषीन्द्रकेन पुण्येन बभूवुः कृष्णो धितः मुनी
 द्राणां च सिद्धानां उल्लेभा गतिरीदृशी इमाकावा
 पुण्यवत्यः पुरातन्यमहीतले आजगमुः केन दो
 षेण वदसं देहभंजने नारायण उवाच समर्षी
 णारसं पश्य त्रैलोक्ये प्रतिमायराः मुरवत्यः सृष्टी
 लाश्च यमिह्यश्च यतिव्रताः नवीनयौवनाः सर्वा
 यीनश्चोणिपयोधराः दिव्यवस्त्रपरीधानारत्नाले

ब्र. वै.
क. ख.
२१

कारभूषिताः समकांचनवर्णाभास्मेराननसरो-
रुहाः मुनीनामोहितेशक्तानवसेवकचक्षुषा हृष्टा
तासमवेष्टेणीस्तनानिसेदराणावश्चनलश्रकमे-
ताश्चमदनानलपीडितः अग्निस्यानस्थितानोचशि-
षयासरतोन्मावः यस्येरीगानितासोचवहनचेतन
पतिव्रतानजानेनियतिपादाज्ञमानसाः अग्निरंगा-
नितोसोचदर्शदर्शमुमोहव वक्रैश्चमानसेजात्वाभ-
गवानेगिरामुनिः शशापतेचेत्सुवाचसर्वभक्तोव-
भूवह वक्रिस्तोचेननोभूत्वातस्यावमुनिपुंगवे की-
उपानमुवदनश्चकेपेव्रलनेजसा कुक्षेमुनिः पर-
स्पृष्टाकामिनीश्चशशापह यातस्येयापपुक्तामा-
नेषीयेतिमेवच भारनेवास्त्राणानोचगदहेलभन-
जन्मवे करिष्येतिविवाहेचपुष्पांनकुलनाहिजाः
क्रतावाकेमुनेस्ताश्चरुडः प्रेमविह्वलाः पुत्रो-
त्तिपुतास्सर्वाकुबुस्तविडयोवरं मुनिपत्न्यकुबुः न-
मजास्मामुनिषेष्टनिःपायोश्चपतिव्रताः अजाने-
नः परस्पृष्टानवास्मास्मकमर्हसि भक्तानीकिंक-
रीणांचदेउंचकर्तमर्हसि पुष्पाकेचरणोवाताक-
दाद्रस्यामहेवये खड्ग्येदवत्रयातात्सर्वप्रहरणा-
न्नेन दारुणकोतविच्छेदेसाधीनोडसाहेमुदा ब्रल

छानोगुणवतामयरोस्तान्नाहामुनीन् पवेभूता
 कथेत्पत्तायासामः एषिवीतले यास्यामो यदि
 विष्टेदं कदाभ्यागमनेवद अज्ञानस्य शीदोषा
 एतानस्यात्रोविधिबोधिनः अहित्ययापुराणामः
 स्वामीदस्य प्रथमं एतान् सासेभोगान्मुनः सुदस्य
 शीनाद्वर्जितेवयः विचारैककथमिह न पुक्तो
 स्मभ्यपवच पुत्रशिष्येकलत्रेवकोदं उक्तं मत
 मः इवेलेसवलोवापि सवकोनामपीश्वरः स्वद
 वं विक्रियेकं न चान्ये रत्नितं नमः कामिनी
 नोववः कृतादयालुर्मुनिपुंगवः प्रेम्णारुरोद
 तासां वनिरीत्यमुख्येकं वेदवेदो गयारतो
 तानि नो योगिनां वरः यती विच्छेदसमये मूर्खा
 प्रायतथापि सः सर्वेव भूवः शोकार्ता विरहादि
 जमानसाः निरीत्य तासां वक्राणि तस्यः पुनलि
 कायणा कृता विलापे सचिरं सर्वे वेदविदां वरः
 भ्रातृभ्यश्च महालोचन उवाच सुवातराः अ
 गिरा उवाच स्येष्ट एतव स्यामिव च न सत्यमेव
 च स्वयमेव भोग्यता भोगमाकर्माद्यं कृतौ कृतं
 नतो भोगश्च पुष्पाकमस्माभिस्तद्विनिश्चितं
 गते भोगे पुनर्भोगो न हि वेदो निरूपिते शुभा

ब्र-वै.
कृ-ख.
१३

१३

शुभेव यत्कर्मभारनेकतिभिः कृते साधु कृती
यतेकांताजन्मकोटिशतैरपि परमकावकांता
चयोभुक्तेसनरायमाः सयद्येनकालसूत्रेयाव
चंद्रदिवाकरौ नसादनेनसापैयेपाकाहीयायसे
सुता नस्याश्चातिगनेमर्ताभ्रसृष्टीस्तेजसोहनः
देवतापितरस्तस्यहव्यदानेननर्पणे सुखितेन
भवंत्येवमित्याहकमलोद्भवः नस्यायेलनभायी
यारत्तणंकुरुतेसयीः अन्यथायायभुक्तीति
श्रितेनरकंव्रजेन यदेयदेसावधानः कांतारत्तति
पठितः नमतीतिस्पलेयोषादोषाणंचकरेडिका
कलत्रकांस्यात्रेवसदारत्तितमर्हति परस्पर्शा
दशद्वौचशुद्धास्पर्शनेसदा सकांतवचनेक
तापरगच्छतिमायमा केभीपाकेसाप्रयातियाव
चंद्रदिवाकरौ नामेवयमहताश्चसेस्यायनरका
नरे इतिस्तिविक्रवाश्चक्रेवतिदेउताउनो मयप्र
माणक्रीडाश्चतीत्तादेष्टासुदारुणा देशेतिपुं
श्लीनत्रसनत्रतांदिवानिशं विक्रताकारशब्द
वकरोतिमात्रकेभिया नममारमहारेणसूत्र
देहप्रहारिणी मरुर्नदिमुखेभुक्तालोकेप्रय
साहता यतितापरिलोकेचरातिसेनादृशी

लभेन परस्वस्वावयानारीयास्तुहोकरुतेपरो सा
 पिदृष्टायपरित्यागावेत्याहकमलोद्भवः नस्मात्रा
 रीपरैः यस्यादृष्टाकृतिभिः कृता अमूर्त्यपश्या
 यादागः प्रहास्ताश्चयतिव्रताः सच्छेदगामिनी-
 याचसनेजस्रकरीसमा अंतर्दृष्टसदाचनिश्चि
 तेपरगामिनी स्वामिसायावयानारीकुलधर्म-
 भियास्थिता कोतेनसार्द्धकोतावेवेकंदयातिनि
 श्चिते यातश्चयवस्यिदीमानुवीयेति मीशिता
 कसदर्शनमात्रेणगोलेकेयास्यथुवे हरिणा
 निर्मिताद्यायापुष्पाकेयोगमायया तांविग्रमेदि
 रेस्थितावागमिष्यतिनोग्रहे पुनरीशेननःयत्रो
 भविष्यतिनसेषायः इत्येवमुक्तासमुनिः विरगाम
 सुचान्तिताः तास्मागत्यमेहीषायाह भूवर्विषयो
 धितः दत्तातेहरमेभक्त्याप्रजगुहंरिमंदिरं वभू-
 वनिश्चितेतासांशयाश्चसेपदोधिकः निंदानीवा
 अतश्चेतिवियतिर्महजोवरा अहोसतोसदाको
 पश्चोपकारायकल्पतेविनावियतेर्महिमाकृतः क
 सभवेदुवि भूताकोतपरित्यागान्मुक्तावासाण
 योषितः इत्येवकथितेसर्वहरेस्वरितमदुते अहो
 पुण्यवतीनोवमोताद्यानेमनोहरं कस्याद्यानेन

बु.वे.
क.ख.
१५

विष्णुं देवसु देसु सर्वतः न न्यादाद्वेह ह्यं भक्तिं निष्प
लादात्तमर्हसि मन्मनस्तत्पदो भोजे भुमत्तममरो य
था नवस्मृतिर्विस्मृतिर्मेकदापि न भविष्यति स्व
कोने मम सोभाग्यं कोनो यत्ताति नो वरः इत्येव प्र
थनीये च परिहृणी कुरु प्रभो इत्येव मुक्ता मर्षी च प्रा
नस्यो पुरनो हरेः पारत्पार्वण चेद्गमददर्श श्रीह
रे मुखे लोचनाभ्यां यथैव कंकलो नोर्हति षोडशी
विना तत्पदादसे वा यो च यो बोद्धव्यं रे वरं ये विना भार
ते न नलव्याया श्रीविडे विनः यथा राजाधिपं जीर्णया
चने यद्विउने नथा भक्तिं विना मूढास्तोर्वाद्धति व
रोतरे नागयत्प्रवचः कृतास्मे रानन सरोरुहं प्रस
न्नमानसाः श्रीमांस्तामिमेव मुवाच ह यत्तस्मिन् नरे
नवरत्नसारविनिर्मितः आजगाम रथस्तर्यश्याम
लाममकिंकराः प्रणम्य कृसेतो नीता जग्मुर्गोलो
कमुत्तमे हरिष्ठायो विनिर्माय देदौ सूर्यमायया
श्वरुत्तम सर्वमूर्धः श्रीकृष्णः करुणानिधिः ददौ ह
स्ते च कृपया श्रीचंद्रकालीयमस्तके संप्राप्ये च तनो
सद्यो ददर्श पुरनो हरिं पुटोजलिपुतं नासां साक
पूर्णप्रियो मंती प्रणनाम हरिं सद्यो रुरोद प्रेमवि
कलः भक्त्युदेकात्साकनेत्रा पुलकाचितविग्रहो

नृत्तीभूतोवतोदृष्टासमुवाच कृपानिधिः सदीप्त
 रस्यसुतने -- योगेसमाकृपा श्रीकृष्ण उवाच वरे
 दृष्टत्वेकालीययनेमनसिवर्तने त्वमेषाणाधिः
 कोवत्ससखेतिष्ठभयेत्यज गोपाश्चगोपिकाश्चैव
 राधिकामतिमूर्छितो रुदनोवालकान्सर्वान्वालि
 काश्चसुतान्विता सर्वाश्चबोधयामासबलश्चत्ता
 निनोवरः बलदेव उवाच गोपागोपालिकावाला
 वालावैष्टुष्टमद्वयः हेनदत्तानिनोश्चैष्टुष्टगर्गवा
 कस्तुतिऊरु जगहिभर्तुः शेषस्तुहर्तुः शंकर
 स्तव भयेविधातुर्जगतामीश्वरस्तुक्तोवियत् लो
 म्नांविद्वरेयस्तुत्रस्तोऽज्ञातकंहरे तस्योशस्तुम
 हदितोः श्रीकृष्णस्तुक्तोभये -- कालोनक
 स्तुष्टुर्मुक्तोरणात्मनः विधातुर्सेविधातुश्चभु
 विकस्मात्पराजयः परमाण्डयरोनूहः स्फुल्लान्त्स
 लपरात्परः विद्यमानोऽप्यदृश्यश्चसर्वेषांयोगिनाम
 पि नाग्रिग्रस्तान्यहिंस्तुष्टायीतिमर्थान्तिकाविभुः
 विग्रहोपिवक्तुस्तुष्टमक्तिथानार्थयवच ज्योतिः
 स्तुष्टुयस्तुनमोर्मायेतमय्यमात्मन जलसत्रैवत्र
 स्तोऽज्ञेजलशायीजनार्दनः यत्राभिययसोबला
 तस्योशस्तुक्तोवियत् मसकश्चतमोयस्तुत्रस्तो

ब्र. वै.
क. ख.
५५

उमिवलेपितः नतस्यापिशरीरेसयस्नसर्पः। त
मोभवेत् इत्येवैकयिते सर्वप्रथ्यात्मिकममुत्रमे
निगूढं योगिनो सारं सेशयच्छेदकारणं बलदे
वववः श्रुतागर्गवाकमनुस्मरन् नत्याजशोकं
नंदस्वव्रजास्वव्रजयोषितः प्रवोयमेतिरेसर्वत
यषोदानराधिके वेषु विच्छेदसमये प्रवोयेनस्थि
रं मनः एतस्मिन्नेतरे क्लृप्तमुत्पतते जलान्मने दृष्ट
शुः सप्रजास्वव्रजास्वव्रजयोषितः शरत्पार्वणाच
द्रास्ये सस्मिते समनो हरे श्रुतिगुदसु सस्तिगु
मलमवेदनो जने सर्वाभरणसंभक्तं जलं नं वल्लते
जसा मयूरमुखं हृदे ववेषी चदनमच्युते यषोदा
वालकं दृष्ट्वा क्लृप्तिमसु सस्मिता वंचुववदन्ता
भोजे प्रसन्नवदने लणा क्रोडे चकार नंदस्वबलश्च
रोहिणीमुदा निमेवरहिता सर्वदृष्टः श्रीमुखं हरेः
प्रेमांया वालका स्सर्ववक्रालिंगने हरिं पशुनेत्रे
श्च कोरैश्च मुखे वंदेव गोपिकाः एतस्मिन्नेतरे तत्र
सहस्राकाननोतरे श्रीकृष्णः शमयामास पीता
गिंडासहोसने नागपत्नीकृते स्तोत्रे त्रिसंध्यः पदे
त्ररः सर्वपापान्मुक्तश्च सपास्यति हरेः पदे इह लो
के हरेर्भक्तिसेने दास्ये लभेद्भवे लभने पाषाणो भूता

गोलोकादिवत्तस्ये ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते नागप
 तीकृतं स्तोत्रं ॥ नारद उवाच नागपतीवचः श्रु
 त्वा किमुवाच हरिस्सयम् कथयस्व महाभाग
 हस्यपरमाद्भुतं नागयण उवाच नागपत्यावचः
 श्रुत्वा श्रीकृष्णस्य मुवाच ह पुटोजलिपुतां पादे
 यतितां भयविटले श्रीकृष्ण उवाच उतिष्ठोतिष्ठ
 नागेशिवरे वृणु भयं त्यज गृहाण कोते नागेशि
 मन्मदाव्रज गमरे कालिंदीसदमुत्सृज्यस्व कीये भ
 वने व्रज श्रय प्रभृति नागेशि भूत्वा कन्याव्रजे मम
 तन्याणाधिकप्राप्ये जा माता मेन संशयः मया
 दयय विक्रेन गरुडस्तन्यति त्यजेत् कृत्वा स्तभव
 ने भक्त्या प्रणियत्य च मत्पदे त्यजत्वे गरुडाद्भीतिं
 श्रीचंद्रमणके व्रज वृंदा निर्गच्छ हे वत्से वरे वृणु य
 ये सिते श्रीकृष्णस्य वचः श्रुत्वा प्रसन्नवदने तणा
 उवाच सा श्रुयेत्ता सा भक्तिनम्रात्मके यरा सरसो
 वाच वरे दास्यसि वेदा मो वसदे सरसर्वतः तन्या
 दात्रे दृष्टो भक्तिं निश्चलो दातुमर्हसि मन्मनस्त
 मदां भोजे भुजत भुमरो यथा नवस्मृतिर्विस्मृति
 र्भक्तदापि न भविष्यति स्वकोते मम सो मा ग्ये कोतो
 यज्ञानि नो वरः इत्येवं प्रार्थनीये च परिपूर्णं कुरु प्रभो

96

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

शुभामम नद्वेत्सुफलंयवेत्स्मृतिस्तच्चरणोबुजे
 नत्रिष्फलेसर्गवासीनास्तिवेचरसास्मृतिः तन्मा
 दय्यानपुक्तस्ययज्ञस्यानेचनमरं तणोवाकोरि
 कल्पेवापुरुषापुष्पयोस्तवा यदिनत्सेवयायेनि
 सफलोनिष्फलोयवा तेषांवापुर्वयोनास्तिनत्मा
 दसेवनेविना नश्येतिजन्ममरणरोगशोकार्ति-
 भीतयः इन्द्रतेवामरतेवाव्रह्मेतेवातिउर्लभे वा
 ह्यानास्तेवभक्तानां तन्मादसेवनेविना नश्येति
 जन्ममरणरोगशोकार्तिभीतयः सजीर्णपुटवेउ
 समद्रनमेवचा नश्येतिभक्तः किंवा न्यत्सालोका
 दिचतुष्टये संप्रामजन्मनोब्रह्मत्रनेनायावदेवहि
 त्वावतद्व्यानवेगेनतद्वर्णहमनुग्रहान् मावभक्त
 मभक्तंवावितायगरुउस्सयं देशाद्वरेचनिष्कारं
 वकारदफभक्तिमान् भवताचदफाभक्तिर्हतामे
 परमेस्वर सचभक्तसभक्तोहेनतोत्पत्तेत्मापु
 वा तन्मादेययविक्रांकेदृष्टा श्रीमस्तकंमम स
 पादेगुणसंपुक्तसाधूनांत्पत्तमत्तमः ममवाया-
 श्चैनागित्यः नतद्वायामहीथर भयेनकेभ्यस्सर्व
 वतामनेनगुरुंविना यदेवैद्रोशवेदाश्चमुनयोम
 नवास्त्राः सप्रैतानेनयश्येतिचतुषो गोवरःसमे

ब्र.वे.
क.ख.
६०

भक्तानुरागात्साकारकृतस्तेविग्रहोविभो सगुणस्ते
वसाकारेनिराकारश्चनिर्गुणः सेछामयः सर्वयाम
सर्वबीजःसमाननः सर्वधामीश्वरः सात्तात्सर्वीत्मास
र्वव्यष्टक ब्रह्मेशशेषधर्मैर्द्रवेदवेदोगयारगाः स्तो
त्रेनपात्तास्तोत्राथकिंजमस्तवयेविभो हेनाथक
रुणासिंधोदीनवेधोत्तमायमे स्वलभावाश्चदत्ताना
त्कस्तस्त्वचर्वितोमया नास्तल्लोयथाकाशोतद्दि
शो नोतल्लोकः नस्पृष्टोहियथावक्रिस्रथातेजस्त
मेवहि इत्युक्तमुक्तालागेन्द्रः यथातवरणोबुजं ओमि
त्युक्तहरिस्तस्यः सर्वतस्मैवरंददौ नागराजकृतेस्तो
त्रेनातरुन्याययः पदेन तद्देशानांवनस्मैवनारोग्यो
नभयेभवेत् सयशायोविहायैवसमंशक्तः ददायु
वि विषयीष्टयोर्भेदोनास्तेवनस्यभक्तो नागप्रसे
नागवोतेप्राणोतेविषमोजनान् स्तोत्रस्मरणमात्रेण
तस्योभवतिमानवः भूर्जेकनास्तोत्रमिदंकेदेवाद
त्तिणोकरे विभर्तियोभुजिपुक्तोनागेभ्योनभयेऊ
चित् यत्रोहेस्तोत्रमिदंनागस्तवनतिष्ठति विषा
ग्रिवज्जभोतिष्ठनभवेत्तत्रनिष्ठिते इहलोकेहरेर्भक्तिं
स्मृतिंवसनंतमेन अनेवसकुलंमजादास्यंचलम
नेभवे ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्तेमहापुराणे लिपकृते श्रीक

ससोत्रेसमामम् नारायणउवाच नागेंद्रायवरं
 दत्तापुनस्तेनगदीश्वरः उवाचमधुरंवाक्यंरिणा
 मसुखावहं श्रीकृष्णउवाच गच्छवत्सरमणकंय
 थेंद्रनगरेपरं सार्धेसगोष्ठ्यानागेंद्रयमुनातलव-
 र्मनः कृतानागोहरेसेतोरोदयेमविकृतः कदा
 दस्मामित्वाद्ययनाथेसुवाचह ययास्पशतकृत
 ससियागोष्ठ्यामहेश्वरः जगामजनमात्रेणनागेंद्रो-
 विरहात्वरः यमुनारुदयोयैववभूवामृतकल्पके
 प्रसन्नः जेतवस्तेनवभूवस्तेननारद गत्वाददशीभु
 वनेयथेंद्रनगरेपरं आत्तयाषक्यासिंयोः निर्मितेवि
 श्वकर्मणा नवतस्यौचनागेंद्रः श्रीहरेरात्तयासदा
 ऋषिः पृच्छसेदेहेसर्वसेदेहेमजने नारदउवाच शृ
 णुनारदवत्सेहमितिहासेपुरातने पुराकृतेधर्मव-
 क्तो लयेसूर्यपर्वणि कृष्णाख्यानप्रसंगेनसुप्रभा
 यश्चिमेतदे पप्रच्छधर्मपुलहः कथितेमुनिसेसदि
 इदमाख्यानमाश्चर्यमुवाचनक्यानिधिः नवकृते
 मयापूर्वेनिबोधकययामिते शेषात्तयः नागगणाः
 प्रतिसेवत्सरंभिया कार्तिकेहर्णिमायोवकुर्वन्तिगरु
 गर्वने पुण्यैर्भूयैस्सनेवेयैर्वलिभिस्समुदान्विते पुष्प
 रेवमहातीर्थेसुस्नाताभक्तिसेपुता नस्पृजोवका

ब्र.वे.
क.ख.
५८

१४

लीपावाकरोयदहेकने नागएजोपकरणेनागाका
लियमयनाः वकुर्निवारणेनागानोतिमूचुर्मदोदने
नशाकावारणेतेवेदाविर्भूतः खगेखरः दृष्ट्वाखगेख
रनागाः कालियप्राणरत्नया प्राणशक्तावपुपुथुयी
वत्सूर्योदयेसने पेत्तीदनेजसासर्वसमुद्दिगापलालि
ताः अनेनेशरणेजग्मः सर्वेषामभयपदम् पलाय
नपरानृष्टानागोश्चकरुणानिधिः नवतस्योसनि
शेकः कालियस्तंददर्शह स्तत्रहरियदोभोजेकालि
योपुपुयेसने मरुर्नेवतयोर्ध्वं बभूवानीवदारुण
पराजितश्चनोगेद्रः खगेद्रनेजसातनः धियापलाय
नेकत्वाजगामयमुमाहृदे ननेसौभटिशोपनखगेद्रो
गेतमीखराः नवस्योभियामोजग्मः पश्चाच्चनद्रणाः
नारदउवाच कथंनसौभरः शोयोवभूवगरुजोसने
कथंनशाकोगेतनेरुदिमीखरवाहनः नागयणाउवा
च दिव्येणतसरसंववर्षाणेतत्रसौभरिः नमस्तमा
महासिंहोदयोक्तस्यपदोवुजे समीपेध्यायमानस्य
संकुलेयमुनाहृदे भयेनसार्द्धेनिष्प्राकेकरोतिप्रम
णेमुदा पुच्छमुत्फाल्यवक्रुथापरतः परिमेलया मुनिं
वतिणीकृत्य... शान्तिमुदान्विता सकुलंवसमन्याने
दर्शदर्शसगापियः जग्राहच - मीनेवमुनीन्द्रस्यसमी

पतः गच्छेतेतेमीनमुखेददर्शकोपवत्तथा प्रकोः
 पितमुनेदृष्ट्यामीनसोयेयपानर नमुवाचमुनीन्द्र
 स्रुतनरादानमुयने मीनस्रगरुउवासानस्योमृति
 समीपतः सौभयकवाच गच्छगच्छस्वहरेवखगे
 न्दमत्समीपतः कायोग्यतामत्सुरस्तेग्रहीतजीवमु
 खणं श्रीकृष्णवाहनेसत्तावात्मानेवरुमन्यसे नहि
 थाःकोटिशाःकृष्णशक्तःसद्येववाहनान् करोमि
 भस्मसात्पूर्णंत्वमभूमंगलीलया वाहनेस्रुतमी
 शासनचयंतस्यकिंकराः श्रयप्रभृतियत्तीन्द्रय
 यागच्छस्तिमेगदहे मदीयशायातूर्णंत्वमभस्मसाद्भु
 विनाधुवं मुनीन्द्रस्यवचःकृत्वाप्रचकंयेखगेस्रर
 स्मारंकृष्णपादप्रणम्यतेजगामह श्रयप्रभृतिवि
 प्रेदयतेगेंद्रस्यसंजतिं नदस्यश्रुतिमात्रेणकंयोभ
 वतिनिश्चिते इतिहासस्रकथितोयःकृतोयर्मव
 कृतःरहस्येवश्रुतिसखेपाकृतंमृण्मंगले
 विज्ञायसुखिरेवालानोतस्योतजलाहरिः च
 कुर्विषादेमोहायरुडयमुनातदे स्ववात्रगातनं
 वक्रुःकेचिद्दालाश्रुवात्रयाः केचित्रिपनिताभूमौ
 मूर्च्छाश्राश्रुहंरिंविना इदंमवेष्टकंविश्वविरहेणस
 मुयताः केचिद्रोपालवालास्रकंर्वनितत्रिवारणो

ब्र. वे.
क. ख.
११

कृताविलापेकेविश्रयाणोस्मृतेसमुद्यताः तान
केवितानवेनस्वरलोचकः प्रयत्नतः केविचहादे
निकृष्टाणामधिकेप्रिय गोपालागोपिकाश्च
वरकपेकजलोचनः कृतावार्तावतेजम्भः शीघ्रत
वप्रचान्विताः कालीदहेवदीतीरेरुदद्भिर्बालकैश्च
गतासमिलितान्सर्वेरुदः शोकमूर्च्छिताः रुदेवि
शोतीमेवोक्तोकेविचकुर्निवारणो गोपालागोपिका
श्चवनस्वरंगानिशोकतः केविजलप्रसूतमूर्च्छा
गोपुश्चैकेवनहरे विशोतीराथोचवारयामासकाश्च
न मूर्च्छासप्रापसाशोकान्स्ताइवसरिभटे विलम्ब
चभूशनेदोमूर्च्छामाशुनः पुनः भूयोपिचंदनेकृता
भूयोमूर्च्छामवापह विलपेनेभूशनेदेयशोदाशोक
मूर्च्छिता निवारयामासबलोत्तानेनस्तानिनोवरः
एतस्मिन्नेयसमयेष्ठीकृत्सेपिसमागतः सर्वदृष्ट्वा
वष्ठीकृत्सेमात्रमाशुर्महासुने नत्वेवकथितेनभ्य
मयरेकथयामिते कृत्सेसंप्राप्यगोपालोविजकृतत्र
नारद एतस्मिन्नेवसेतत्रैवयसुनातदे नोरात्रिसु
पुर्गोपाकालीरुदिसमीपतः नतोर्दरात्रेसंप्रापेदा
वाग्निः समस्तानभूतवालाश्चगोपिकागोपालस्तुष्टुर्म
धुसदनस्ततःवाव यथासंरतिनेसर्वसर्वापत्सवनः कुले

नयारत्नोक्तुमुनदीवाग्नेर्मधुसूदने नमिषुदेव-
नास्माकेनमेवकुलदेवताः सृष्टाव्यतावसेहर्ता
जगतां वज्रगमने वक्रिर्वीवरुणोवापिचंद्रोवास्तु
र्यदेवता यमः कुवेरः पवनः ईशानाद्यास्तदेवताः
ब्रह्मैशशेषथर्मीयाः मुनीन्द्रमुनवः सुराः मानवा
स्तथादेव्या यत्तरात्तसकिन्नराः येयेचराचराद्या
स्तसर्वेनवविभूतयः आविर्भावास्तिरोभावः सर्व
योचनचेतया अभयेदेहिगोविंदवक्रिसेहरणोक्तु
रु वयेनोशरणं यामोरत्तणः शरणागतान् इत्ये
वभुक्ताते सर्वे तस्यार्थान्वापदोबुजं हरीभूतश्च-
दावाग्निः श्रीकृष्णस्तदहस्त्रिभिः हरीभूतत्रदावा
ग्निनन्दनस्तेमुदात्तिनाः सर्वापदोविनश्यन्ति हरि
हारणमात्रतः इदं स्तोत्रं महत्सुखं प्राप्तुरुत्पाययः
पठेत् वक्रिजो नभवेत्तस्य भये जन्म निजन्म नि
शत्रुग्रस्ते च दावाग्नौ विपुनौ प्राणसेकटे स्तोत्रमेत
त्पठित्वा तमुच्यते नात्र संशयः शत्रुसैन्याः तपेयो
निसर्वत्र विजयी भवेत् इह लोके हरिर्भक्तिमेतेदा
स्ये लभेद्भुवे इति श्रीब्रह्मवैवर्ते श्रीबालमोक्षे श्री
कृष्णस्तोत्रे नारायण उवाच दवाग्निमोक्षलोक
नास नारद जगाम ह महतैः श्रीहरिर्गहं कुवेरत

ब्र. वै.
कृ. ख.

१००

गराधिकं ब्राह्मणेभ्यो यनेनेदः परिसृजेयनेदेवो
भोजने कारयामास जातिवर्गं स्वबोधवान् नानावि
धं मेगले च हरेनीमान् कीर्तने वेदांश्च पाठयामास वि
श्वहारे सुदान्विताः एवमुत्तिरे सर्वहृदारणे गृहे म
ह श्रीकृष्णचरणं भोजयानैकमानमानसः इत्ये
वं कथितं सर्वहरे स्मरितं मेगले कलिकल्मषका
ष्टानां दाहने दहनोपमे इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुरा
णे नारायणनारदसंवादे श्रीकृष्णजन्मखंडे कालिय
वनम द्वा वि त्रय बोधकोत्तविंशतितमोऽध्यायः
नारायण उवाच एकदा बालकैः साहं बलेन सह मा
यवः मुक्तापीतानलिग्रस्वहृदारणपजगाम ह कीडा
चकार भगवन्मोसे चारयन्मने एतस्मिन्नेव समये
ब्रह्मा तत्राजगाम ह द्रुहं हरेः संप्रता ये वत्सान्वाला
जहार ह विज्ञायत दमि शायं सर्वज्ञः सर्वकारणः
पुनश्चकार तत्सर्वयोगेन्द्रो योगमायया जगाम श्री
हरिर्गेहं कारयित्वा च गोकुले वने व बालकैः साहं
क्रीडकौतुकमानसः एवंचकार भगवान्वर्धमेकं
वयस्यं गमनागमने गोभिर्वने व बालकैः सह ब्र
ह्मा प्रभावे विज्ञाय लज्जान्मात्मके यरः प्राजगाम
हरे स्स्थाने मोहीरवटमूलके ददर्श कृष्णं तत्रैव गोपा

लंगणवेष्टितं यथापार्वणवेदेववेदिभूतेगणैस्सह
 रत्नसिंहासनस्थेववसतेसस्मितेसुहा पीतवस्त्रपरीथा
 नेजलेनेत्रलनेजसा रत्नकेदारवलयेरत्नमेजीररेजि
 ने रत्नकुंडलपुष्पाभ्यां सुकपोलस्थलो जले कोटिके
 दयलावर्णलीलायाममनोहरं वेदनाशुरुकस्तूरी
 कुंकुमावितविग्रहे पारिजातप्रसूनानोमालाजालवि
 राजितं मालतीमाल्यसेपुक्तेमसूरपुच्छवृत्तके संगः
 सौंदर्यदीप्तावकृताभूषितभूषणं नेवीननीरदरण्यमे-
 प्रोद्विज्जनवयोवनम् शरत्पार्वणवेद्रासेप्रभमुष्टेवसेद
 रे यत्कविंबयरोष्टेवखगेद्वेवुनाशिके शरत्प्रथाकृ
 मयानोप्रभामेवनलोचनम् मुक्तापेक्षिविनिर्देकदे
 नेपेक्षिमनोहरं कोस्तमेनमणीन्द्रेणप्रणानामपुनःपु
 नः परस्परदयामोनेनदूयेवहिरवव यामूर्तिःपुरः
 नोदृष्टास्मयश्चात्यरितस्तनः नत्रहंदावनेसर्वदृष्टाकृ
 त्समंमुने थायेयापेक्षनदूयेनत्रस्यौचजगद्विधिः
 गावोवत्साश्चवालाश्चलतागुल्माश्चवीरुथः सर्वहंदाव
 नेत्रस्नायामदूयेददर्शह दृष्टान्वपरमाश्चर्यपुनर्था
 नेवकारह ददर्शत्रिजगद्रत्नानात्यन्तकसेविनामुने
 कवत्तः कववाणैलः कमही कवसागराः कदेवाश्च
 चगेथवीः कुसुमीद्राः कुमानवाः कवात्माकजगद्दी
 नेकुसर्गः काथयवच सर्ववसदृशावत्ताददर्शमाय

ब्र. वै.
क. ख.
११

याहरेः ककुसुजजगत्त्रयः कुमायायाविभूतयः
सर्वकसमयेष्टाकिंचिनेवक्रममः किंस्वामि किं
करोस्मीतिमनस्येवप्रकृत्यव तत्रस्थितानजगद्वाताज
येकंतेसमयताः सखेयोगासनेकत्वावभूवसपुटो
जलिः पुलकोचितसर्वांगः साकनेत्रेतिदीनवाकुर
असुषुम्णोमेधावपिगलोललनीधुरा नाशेषद्वय
योगेननिबध्यचप्रयत्नतः मूलाधारसथिस्थानेम
णिस्तरमनाहते विशुद्धेपरमात्मावषड्वक्त्रेचनिबध्य
व लेचनेकारपितानतत्त्वद्वयकक्रमाद्विधिः ब्रह्मरंभे
समानीयवापुषुद्वेवकारह निबध्यवापुमेधातामा
नीयरुदयोबुजे तेषांश्रमासयितानोयोजयामास
मथ्यमाः एवंकृत्वातनिसंदोषरतोहरिणापुरा ज
नायपरमेष्ठेनस्यैकोनदशाक्षरं मुहूर्तचजपेकृत्वा
ध्यायेध्यायेयसोबुजे ददर्शरुदयाम्भोजेसर्वतेजोमये
मुने तमेजसोतरारूपमनीवसमनोहरं दिभुजेमुर
लीरुस्तेभूषितेपीनवाससा कृतिमूलस्थलन्यस्तज्ज
लन्मकरकुंडले द्रव्यदास्यप्रसन्नास्यभक्तानुग्रहका
नरे नवीनजलदाकारेणामसंदरविग्रहे स्थितेजस
सुसर्वप्रतिर्लिप्तेसात्तिकरूपिणे सात्कारामेष्टीकामेज
गद्यापिजगत्परे सर्वस्येवसर्वेषांबीजरूपेसनातने
सर्वाधारसर्ववरसर्वशक्तिसमन्तिने सर्वासाध्यसर्वम्

निःसर्वमंगलकारणं सर्वमंगलकारणं सर्वमन्त्र-
 स्वरूपेव सर्वसम्पत्करेण यः स्तोत्रेव यदादत्तं हरिणोका-
 णं वेत्तुं तमेषां तेन विधिना भक्तिनम्रात्मके यः
 ब्रह्म उवाच सर्वस्वरूपे सर्वेशं सर्वकारणकारणं सर्वा-
 निर्वचनीये च नमामि शिशुरूपिणं शक्तीशं शक्तिवी-
 जे च शक्तिरूपयरे वरं शक्तिपुक्ताभये चैव सौमित्रे
 कामये विभुं संसारसागरे चोरे शक्तिनौका समन्विते
 कृपाले कर्णधारं च नमामि भक्तवत्सले स्वात्मसदृश
 मेकांते लिमं निर्लिप्तमेव च सगुणं निर्गुणं ब्रह्म सौमि-
 त्वेच्छ विरूपिते सर्वेन्द्रियादिदेवे च देन्द्रियालये मेव च
 सर्वेन्द्रियस्वरूपे च विराट् रूपेण मां स्पृहे वेदे वेदज-
 नके सर्ववेदो ग रूपाणि सर्वमेव स्वरूपे च नमामि पर-
 मेष्ठरे सारात्सारतरे दिव्ये मूर्ध्नि निरूपितम् स्वने-
 त्रमस्वतन्त्रं च यशोदानेदने भजे सर्वसर्वशरीरेषु तम-
 हस्रमनूहके ध्यानासाय्ये विद्यमाने योगेन्द्राणां गुरुभ-
 जे रासमेतलमय्यस्य रासोलाससमन्सकं गोपीभिः
 सेव्यमाने च ते वा ये शो न मां स्पृहे सतोऽसदेव सततम्
 सततमशातामपि योगीशे योगिनो योगेन मामि शि-
 वसेविते मेव बीजे मेव राजे मेव दे फलदे फले मेव सि-
 द्धिस्वरूपेनेन मामि वपरात्परं सर्वेन्द्राः सर्वेन्द्राः सर्वेन्द्राः

ब्र-वे.
क-ख.
१२

सखदेष्टुणमेव च पुराणप्रच्छुभमदं शुभवीजेन मा
म्यहे इमेवैस्ववने कृता गोवत्सवालकान् दण्डवत्
यतद्भूमौ रुरोदप्रणनाम च ददशी च त्तरुन्मील्य वि
धाना जगतां मुने भागीरवदमूलै वरत्नसिंहासन
स्थितम् वेष्टिते सर्वगोपालै रंकमेव मनोहरं पुनः
प्रणम्य ते ब्रह्मा ब्रह्मलोके नयो मुने ब्रह्मणा वक्तुं
स्तोत्रं नित्यं भक्ता वयः पठेत् इह लोके सखे मुक्ता
या त्वं ते श्रीहरेः पदे लभते दास्यमनले स्थानमीश्वर
सन्निधौ लब्ध्वा वक्तुं समारुप्य पादप्रवरो भवेत्
इति श्री ब्रह्मवैवर्ते ब्रह्मणा कृतं स्तोत्रं ॥ नारायण
उवाच गते जगत्पारणे च ब्रह्मलोके च ब्रह्मणि श्री
कृष्णवालकैः साहं जगाम स्वालयं विभुः गावो वत्सा
श्च वालाश्च जगत्सर्वेषां तरे गृहे श्रीकृष्णमायया सर्वे
मे निरेते दिनो नरे गोय गोपालिका गावः मर्किं वि
हेतुमतमाः योनिनोक्तविमं सर्वं किं नूने वा पुरात
ने इमेवैकयिते विप्रश्च श्रीकृष्णं चरिते शुभं सखदे
ष्टोतदेष्टुणं सर्वकामसखावहे इति श्री ब्रह्मवैव
र्ते महापुराणे नारायणनारदसेवादे गोवत्सवालो
नर ३ वाविंशततमोऽध्यायः ॥ नारायण उवाच
एकदा नेदपुनश्च नेदगोपो ब्रजे मुने इन्दुभिर्वीद

यामासशक्रयागकृतोद्यमः दधितीरेष्टनेनकेन
 वनीनेगुडेमधु यतात्यादायशक्रसहजोक्तुर्वसनु
 क्रमान् ययेसंनवनगरेगोपागोप्यस्यभक्तिनः ३
 नेवेष्टावयित्वाचसुयमेवमुदात्तितः याहिमारोप
 यामासरिपुस्थानेषुविरुतः नददौत्ववसवसेव
 मालानालेमनोहरं वेदनागुरुकस्तूरीकेकमद्वे
 मेवच स्नाताकृताक्रिकोभूत्वाधृत्वायौनेयवास
 सि उवाचससर्णीपीडेप्रत्तालितयदोवुनः नाना
 प्रकारपात्रैश्चब्राह्मणैश्चपुरोहितैः गोपालैर्गोपिका
 भिश्चकालाभिः सहबालकैः एतस्मिन्नेतरेनत्रसे
 जग्मुर्गिरिवासिनः महत्सर्ज्मसंभारानानोपा
 यनपाणयः आजग्मुर्मनयः सर्वेज्वलेनोब्रह्म
 तेजसा शोनाशिष्यगणैः सार्धंवेदवेदंगपरगाः
 गर्गश्चगालवश्चैवशाकल्यः शावदायनः गौतमो
 ग्निर्गर्केउश्चकाण्यः कात्यायनस्तथा सौभरिर्वाम
 देवश्चपालेयश्चावपाणिभिः ऋष्यशृंगोगौरसु
 खाम्भरद्वाजश्चवामनः विष्णुः द्वैपायनः शृंगीसमे
 नर्जमितिः कवः पाशशरश्चमैत्रेयोवैशंपायनएव
 च ब्राह्मणश्चकनिवियाभित्तकार्वदिनस्तथा भू
 यवैश्याश्चसूद्राश्चसमाजग्मुर्महोत्सवे दृष्ट्वामुनी

ब्र-वै.
क-ख.
१३

दानेदस्यवास्त्राणानभूमियोस्तथा स्वर्णपीडास्तमुन
स्यावनाचोनस्परेवच प्रणम्यवासयामासमुनीन्द्रवि
प्रभूमिषान् नेषामनुज्ञासम्याप्यनववासपुत्रमृदा
पाकेवपुष्टिनिकटेकर्त्तमाज्ञोवकारह याकप्राज्ञेवा
स्त्राणानाशतमानीपसादरे तत्ररत्नप्रदीपाश्चजज्ञलः
परितस्तथा श्रेयीभूनेवभूनेवधूपेतस्थानेतत्सरभी
कृते नानाविधानिरम्पाणि ॥ १ ॥ नेषुसादरे तत्ररत्न
प्रदीपाश्चपुष्पाणिविविधानिच नैवेद्येवबहुविधम
सर्वसमनोहरं तिललङ्कसङ्गंवलङ्कानांसहस्र
कम् कलशानोसहस्रं चङ्गणशर्करयामुने एवंगे
धूमचङ्गणानोलेङ्कैर्मधुरैस्सह सीराणोङ्कभल
लाणिदधानावनिपवच मधुनोक्तंभशतकंसर्पिकं
भसहस्रकं कलशानां तिललाणिजलसङ्गानितारद
वदानोपचललाणिगुडसङ्गानितिनिष्ठितं विसृजेत्लेच
सङ्गं चकलशानोसहस्रकं द्वैषदाश्चबहुविधामोगा
हेद्रव्यवाहकाः नानाविधानिरिव्यानिसेवगीरजना
निच वस्त्राणिभरणाहीनिचारुणिभूषणानिच
स्वर्णपीडानिचवस्त्राजगम्यसिस्त्रिभिः नानावि
धानिचारुणिमधुराणिच बालकाः शरये
त्राणिवादयामासकृत्सेवे कागलानोसहस्राणिम

हिवाणोशतानिच मेषकानोचलताणिमपुतानो
 वयोउश शतानेवगंडकानामाजम्भसिनिधिं
 प्रोत्तनानिचसर्वाणिरत्तितानिचरत्तकैः वालिका
 नोवानकानोहृद्वानोहृद्वयोषितो मृनोचपुवती
 नोचसंख्योकोर्तनचत्तमः गायकानोचसंगीतेनर्त
 कानोचनर्तने श्रुतादृष्टाजनास्सर्वमुमुहुःसम
 स्रोत्सवे रंभोवंशीर्मुनीकाचवृतावीरोहिणीसतिः
 प्रभावतीमनमतीविषविमिस्त्रिलोत्तमा चंद्रप्रभास
 प्रभावरत्नमालामहालया रेणुकादमनीव्रज्जात्रेना
 आजगुरुत्सवे नासंगीतेनन्दमेनचंद्रास्यश्रीणिद
 र्शनात् त्रयेणचक्रदृष्टाचमूर्त्तमायुश्चमानवाः
 एतस्मिन्नंतरेशीव्रमाजगामहुरिस्त्रये गोपाल
 वालकैस्सांईबलेनबलशालिना दृष्टानेवजना
 सर्वेससंभ्रुहुरुविजृलाः उमस्यरागद्गीताश्चपु
 लकोवितविग्रहाः क्रीडास्यानात्समायोतेशोतेसं
 दरविग्रहे विनोदमुरलीवेणुशृंगशाहसमन्विते
 सत्तदसारभूषाणिभूषितैकोत्तमेनच चंद्रनागुरु
 पेकेनचर्वितेष्णामविग्रहे शरत्पथाक्रययास्येय
 एतेरत्नदर्यतो चारुचंदनचंद्रेणकस्तूरीविडना
 सह शशोकेनयथाकारेणभालमथविराजिते मा

ब्र. वै.
कृ. ख.
१५

लमतिमालयास्पाकेदवत्तस्यलो ज्वले कवयेत्साय
 याकाशंशारदीयेसुनिर्मले वारुणापीनवसुवयो
 भित्तेषामविग्रहे ऊदयसूनैर्यज्ञाभिर्वहक्कविमहूत
 के यथेदयनवाभानेविभाडेभगणैर्नमः रत्नकुंडल
 दीप्तावस्मितवक्रसुशोभिने शरत्पुलकययं च यमने
 किरणैर्यथा विप्रोत्तरियवैष्णवाश्च सुनयोवलवामुने
 प्रणम्यवासयामासुः रत्नसिंहासनेविभु उवासरत्न
 पीदेससेषोमयेजगत्पतिः यथावभौशरच्चंद्रौर्ज्यो
 तिषामेतेरेव च दृष्ट्वा समुदरे सर्वे जगतामीश्वरे परे
 सेच्छामयेगुणानीते ज्योतीन् यं सनातने दृष्ट्वा महो
 त्तवेणीं प्रमवाच पितरं हरिः विदुषो दुर्लभातीति
 नीतिशासविशारदाः श्रीकृष्ण उवाच भो भो बलवरा
 जेद्रकिं करोषीह सुव्रत आगच्छ कंचका एजा किं फ
 ले एजने भवेत् फलेन सायने किं वाकः सायः सा
 यनेन च देवे रुष्टे भवे किं वा एजायाः प्रतिबंधके
 नष्टो देवो किं ददाति फलमत्र परत्र किं किं स्ति दया
 तत्र फले परत्र नेह किंचन काचिच्च मेतयात्रापि वा
 भयेत्रापि काचन अवेद विहिता एजा सर्वा हानिक
 रेडिका मनेयं मथुना वापि किमु वा पुरुष क्र
 मान् दृष्ट्वा देवस्तथा कस्मि ॥ ॥

नम्रजेयेवानुसारिणी सात्तादादतिदेवस्तेकिंवासा
सात्रात्वादति सात्तात्मेकेनयोदेवः सप्रशस्तनदर्वने
हृथिव्याः ब्राह्मणादेवाइतिवेदेतिरूपिते सर्वेषां
जनेनानसप्रशस्तं हि जार्चने सात्तात्वादतिनैवेद्येवि
प्रयोजनार्दनः ब्राह्मणेपरितोषेवसेनसासर्वदेव
ताः किंतस्यदेवप्रजायापोतिपुको हि जार्चने पूजिता
ब्राह्मणायेनपूजितासर्वदेवताः देवायवेतानैवेद्यं
नदन्नब्राह्मणायचेत् भस्मीभूतेचननुच्यं पूजितास्त
र्चदेवताः विप्रायदेवनैवेद्यदानाद्भवमनेनके तक्षो
देवोवरंदत्ताप्रयातिचसमेदिरे दत्तादेवायनैवेद्यं
गेभुं कस्ययेयदि दत्तायहारिदेवस्तं भुक्ताचनरके
ब्रजेत् देवदनेनभोक्तव्येनैवेद्येवविनाहरेः प्रसन्नं
सर्वदेवेषुविसो नैवेद्यमन्नं श्रुविष्टानलेसूत्रेय
द्विलो रतिचेरिते सर्वेषांचक्रममिदंब्राह्मणानां वि
शेषतः नदत्तावसुदेवायदत्तेविप्रायवेत्सयीः भु
क्ताविप्रसुखेदेवस्तस्योसर्गप्रयातिच तस्मात्सर्वप्र
यत्नेनविप्रणामर्वनेकुरु प्रशमः फलदात्तृणां इह
लोकेयरप्रच तयस्तयस्वपूजावायत्तदानमहोत्सवः
सर्वेषांकर्मणांसावविप्रतृप्तिस्वदक्षिणा ब्राह्मणा
नाशरीरेषुतिष्ठेति सर्वदेवताः यादेषु सर्वतीर्थानि

ब्र.वे.
क.ख.
१५

पुण्यनिपादधृतिषु पादोदकेनविश्रान्तीर्षतोपा
निसंतिव स्पर्शनात्सर्वतीर्थेषुस्नानजन्यफललभेत्
यस्येतिभक्त्यादोगाभक्तिभाववत्तुल्यव समजन्यकृता
न्यापात्सुच्यतेनात्रसेवायः पापेष्वेवविधेःकृत्वायेविमेष
एमेतद्विजे स्नानात्सर्वतीर्थेषुसर्वपापात्सुच्यते वा
स्नानस्पर्शवानेनसुकोभवतिपातकी दर्शनात्सुच्यतेपा
पादितिबेदेनिर्दिष्टे अशक्तौवायशक्तौवावास्नानोवि
सुविग्रहः प्रियाः प्राणधिकाविलोः येविश्रान्तिरेव
काः दिज्ञानोहरिभक्तानोप्रभावोऽर्हभः शक्तौ येषो
पादाव्रजसासयः सत्वावसेथरा येषोवदविक्रयतत
नीयेपरिकीर्तिते येषोवस्पर्शमात्रेणतीर्थपापेप्राण
यपति आलिंगनात्सर्वपापानेषामुच्छिष्टभोजनान् दर्
शनात्स्पर्शनाच्चैवसर्वपापात्सुच्यते भूमणोसर्वती
र्थानांयत्सुगणस्नाननोभवेत् हरिदासस्वविप्रस्यतस्य
एवदर्शनालभेत् येविश्रान्तिरेवदत्तानित्यमेवविभुजते
उच्छिष्टभोजनानामेवोहरेदीप्त्यलभेत्तरः नदत्ताहरये
भक्त्यादेवसभोजकोभुजतेवेदुपायपि पुरीषसहसा
वस्तुजलेसुप्तसमेभवेत् भक्तहस्तगतंवस्तुनद्विस्त्रो
रेववल्लभः यदत्ताहरयेभुक्तादेवसभोजकोभवेत्
सूदासहरिभक्तस्यैवयभोजनोत्सुकः आमात्रेहर

वेदनायाकेकतावत्वादति विप्रतत्रियवैषणानो-
 शालग्रामशिलार्चनः अधिकारो न सूत्राणां हरेरर्चा
 चनेयया द्रव्याण्येतानि गोपीन्द्रविषेभ्यश्चेन्न दास्य-
 ति भस्मीभूतानि सर्वाणि भविष्यति न संशयः अ-
 न्नं च सर्वजीवानोपुणार्थं दातुमर्हसि दत्ताविशि-
 ष्टजीवेभ्यो निविष्टफलमाप्नुयान् दत्तामस्तत्रिये-
 भ्योऽपि वैष्णवदिगुणोभवेत् तत्रियाणां शतगुण-
 विषेभ्यो न्नं प्रदाय च विष्णोः शतगुणं सहस्र-
 लोफले शास्त्रज्ञानो शतगुणं भक्तविषे भवेद्भुवं
 सर्वात्रे न हरेरदत्ताभुंके भक्तावसादरं यत्नाभेद्रक्त-
 विषाय दत्तादातुश्च यत्फले तत्फले लभते नूनं भ-
 क्तब्राह्मणभोजने न भुंकेत् हरिस्तृष्टो हरो तृष्टेव
 देवताः भवेद्विशिक्तशाखाश्च यथा मूलनिखेद्यन्ता-
 न् द्रव्याण्येतानि देवायैकस्मै प्रयच्छति सर्वतृष्टः
 स तृष्टश्च देवावाः किं करिष्यति अथार्हं न वस्तुनो
 देहि गोवर्धनाय च गोवर्धयति नित्यं चनेन गोवर्धनः
 स्मृतः गोवर्धनसमस्तान् पुण्यवाचमहीतले नित्यं
 ददाति गोभ्यो योनवीनानि हनानि च तीर्थस्नानेषु य-
 त्पुण्यं तत्पुण्यं विप्रभोजने यत्पुण्यं च महादाने यत्पु-
 ण्यं हरिसेवने सर्वव्रतोपवासेषु सर्वैषेव तपःसु च

ब्र.वे.
क.ख.
१५

106

भुवि पर्यटने यत्नसमवायेषु यद्भवेत् यत्सुखं सर्वं
यत्तेषु दीमायां चलभेन्नरः तत्सुखं चलभेन्यासो गो-
भ्यो दत्तात्त एतानि च भक्तवेत्ते तत्सुखं यच्च गवो वायतिको
मतः ब्रह्महत्याभवेन स्पृष्टा यच्चिन्न हि सुहृन्ति सर्वदे-
वा गवामेगे नीर्यानि तस्य देसु च ननु तेषु सुखं लक्ष्मी
स्ति सन्नेव स दोषितः गोपदाक्तमरायो हि तिलके क-
रुते नरः नीर्यास्त्रातो भवेत्स योजयस्त्वय्यदे पदे गाव-
स्ति सन्ति यत्रैव तन्नीर्यं परिकीर्तिते प्राणास्त्यक्तानर-
स्तत्र सद्यो मुक्ते लभेद्भवे ब्रह्महत्या नो गवामेगे यो हेति
मानवा यमाः ब्रह्महत्या समं पापे भवेत्तस्य न संशयः
इमेव मुक्ता श्रीकृष्णो विरसमचनारद आनेदमुक्तो
नेदस्य न मुवावाति विस्मिताः नेद उवाच पैवीपरीये
सृजेति मे हे हृदस्य महान्ननः सहस्रसायनी सायं स-
र्वसंसेमनो हरे सस्यानि जीविनो प्राणाः सस्या जीवेति
जीविनः सृजयेति ब्रजस्यास्य मे हे हृदस्य महान्ननः म-
होत्सवे वत्सरोते निर्विणायकशिवाय च इमे वं वदने क-
मुदा श्रीकृष्ण उवाच अहो कृते विविचेते वचने पर-
माद्भुते उपहास्ये लोकशास्त्रे वेदेषु वेदेषु च गहि-
र्हिते ॥

॥

ॐ

॥

निरूपेनास्ति कुत्र स्लेशात्माहृष्टिः प्रजायते अहर्वेनी
निवर्त्तनशक्तिमयमुत्पन्नव शुद्धनीतिमतेष्वेष
हेतातनानयंवद ववनेसामवेदोक्तं संजीजानेति स
वतः प्रशांकरुस्यमेवोये विबुधानोचसेसदि बुवे
न्यपरमार्थेचकिमिंद्राहृष्टिरेवच सूर्यादिजायतेतो
येतोयात्तशस्यातिचारिले तेभ्योत्रानिफल्गुत्रिपिताः
यज्ञादेयोजनधरोसगजेसागरोमहात् सस्यायित्य
योमत्रीविधातानेविद्विपिताः जलाहकानोसस्यावो
नृणानोचनिरूपितं अस्वेदेनेवतत्सर्वकलेकलेषु
चोपुरो हस्तीसमुद्रादादायकराजलमीक्षितम्
दद्यादानायतद्व्याहानेनपेरितोयनः स्थानेस्था
नेष्टयिवाचकालेकालेयथोचिते ईश्वरेच्छयाविभू
तेहर्णभूत्यतिवेयके भूतेभव्येभविष्यतिमहत्तु
देवमथ्यमे धात्रानिद्रूपितं कर्मकेननाननिवार्यते
जगच्चराचरेसर्वकृतेनेनेसरात्तया आदौविनिर्मिते
भत्पयश्चादौविनिर्मितः अस्यासाश्चसभावोहि
सभावात्कर्मएवहि ज्ञानेकर्मणिभोगानोजीविना
सखडःखयोः यातनाजन्ममरणरोगशोकभयानिव
समुत्पत्तिर्विषमिर्वाकविनावायशोयश पुण्येवसर्ग
वासश्चयापेनरकसंस्थितिः मुक्तिर्भुक्तिहरेदोस्योक

ब्र. वे.
क. ख.
१७

मणोचरनान्तर्णो सर्वेषां जनको ही शोचाभ्यासशील
कर्मणा यान्त्रिकफलदानाच्च सर्वतः सेव्यः यामवेत्
विनिर्मितो विराट् येन तन्नातिप्रकृतिर्नैव गन्तुं कर्मणो
पञ्चथरणीचाव्रलतन्वपवहिः यस्यात्तया महत्कर्म
शेषे विभर्ति सर्वदा शेषो वसेयरो मूर्द्धी सा च सेवैव रा
चरे यस्यात्तया सदा वातिजगत्प्राणो जगत्तये नयति
भुमणोक्तो भूलीके सप्रभाकरः दहत्यग्निस्त्वेवरेते
नमस्तुः सर्वज्ञेषु फलेति याविनः कालेषु व्या
णावफलानि च सेवे स्थाने समुद्राश्च तृणमजन्म
यो पुना नमीशो भक्तभक्तावशकः किं कर्तुमीश्वरः
ब्रह्मांडेव कतिविधमाविर्भूतेति रोहिते विधेयाश्च
कतिविधायस्य भूमे गलीलया मन्त्रोर्मस्तुः कालका
लो विधातुर्विधिरेव च भजने शरणे जातसनेरत्नां
करिष्यति अहो हविषा हिंदाणो भवेत्तदहर्निशं
विधातरेव जगतामस्योत्तराणां पुषः निमेषायस्य
पतेति निर्गुणस्यात्मनः प्रभोः एवेति संतिदेव श
शक्रराजा विदेवना इमेव मुक्ता श्रीकृष्णो विरगमव
नारद प्रशाशसस्मनयो भगवन्ते सभासदः शाने
दः पुलकोक्तस्मासभायां साकलोचनः शानेरपु
त्तामनजायदिपुत्रैपराजितैः श्रीकृष्णोत्तमादाय

वकारसस्तिवाचने क्रमेणवरणोनवसर्वेषोवच
 कारह सर्वेनवसुनीद्राणोवकारसुननेमुदा बुधा
 नोवास्त्राणानोवगवोवक्रेषसादरे नवसुजासमा
 नौचमंगलेसुमनोहरे नानाप्रकारवानोनवभू
 वषाहसेकलः नमशाहःशोखशाहोहरिशहोव
 भूवह चेदमंगलकोतेवपपावसुनिपुगवाः वे
 दीनोप्रवरोहिंरीकेसस्यसुचिरेप्रियः उच्चैःपपाठपु
 रनोमेगलेमेगलाष्टके कसःशोलोतिकंगत्वाभिः
 नोमूर्तिविधायव वस्तुनादाहशोलोस्मिवरेहवि
 सुवाचह हरेदीस्येहरेभक्तिंवरववेसवलवः इ
 व्येमुक्तावरंदत्तासोनहानेवकारह सुनीद्रावास्त्र
 णाश्चैवभोजयित्वाचगोपय वेदिभ्योवास्त्रोभ्यो
 ससुनिभ्यश्चयनेददौ सुनिभ्योवास्त्रोभ्योपिनेद
 नेदोमुदान्वितः रामेकसौसमादायसगणःस्नात
 मययो शोभ्येवसुसवर्णववरमर्षमणिंनथा म
 णिद्रव्येवरुविधेवंदिनेवेदिनेददौ स्नानाननारा
 मकसौसुनयोवास्त्राणायपुः यपुःदेवर्षयस्सर्वे
 गेयर्वाकिन्नरास्तथा राजानोबलवःसर्वेवागता
 येमहोत्सवे सर्वेप्रणम्यश्रीकृष्णसुसादरसर्व
 के एतस्मिन्नेतरेषाक्रः कोपविस्फुरिताननः म

ब्र. वै.
क. ख.
१८

108

खभंगेवहुविधोनिदोक्रतासुरेश्वरः महद्भिः जल
 देः सोर्द्धयमारुतसत्तरे जगामनेदनगरं हेंदरः
 एमनोहरे सर्वदेवाय पुः पश्चाद्दुदशासु विणारदाः
 शासासपाणयः कोपादयमारुतनारद वापुः
 शर्वैर्मवशाहैः सैन्यशहैर्मयानकैः वकैयेनमरेस
 र्वनेदोभयमवापह भार्यसेवोथसगणमुवाचभय
 कानरः रत्तः स्थलेसमानीयनीतिशासुविणारदाः
 शासासपाणयः कोपादयमारुतनारद वापुः
 र्वैर्मवशाहैः सैन्यशहैर्मयानकैः वकैयेनगरं सर्वने
 दोभयमवापह भार्यसेवोथसगणमुवाचभय
 कानरः रत्तः नंदउवाच हेयशोदेसमागच्छवच
 नेष्टुणरोहिणि रामकृष्णसमादायव्रजहरव्रजः
 नसिये बालकाबालिकाहरेपातनोर्यभयाकुलाः
 बलवंतसगोपास्रतिष्ठेनमत्तमीपतः पश्चात्तिर्गु
 मिष्यामोवयंचपाणसेकटे इत्युत्कारलवसेष्टः स
 स्मारत्रीहरिंभिया पुलोज्जलिपुतोभूताभक्तिनश
 त्तकेथरः काण्वशावोक्तस्त्रोत्रेणतुष्टाववशवी
 पति नंदउवाच इन्द्रः सरम्पतिः शक्रोदितिजयवना
 ग्रजः सहस्रात्तीभगावाश्चकण्णपाग्रजयवव विभो
 नाश्चसुनाशीरोमरुतात्याकणासनः जयेतजनः

कः श्रीमान् शचीशोदैत्यसूदनः वचहस्तः काम
 साखागोतमीव्रतनाशनः हृत्वावासवस्यैवदधीवे
 देहभिल्लकः अतिसुखामनेभ्रातापुरुहूतः पुरंदरः
 दिवस्पतिः शतमुखः सद्रोमोगोत्रभित्तदिजः रेवर्ष
 भोवलागतिजेवभेदीसराश्रयः संदनोविष्ठाव
 वस्तुराधारमेववाहनः आविडलोहरिहयोनसु
 विष्णानाशनः हृदयवाहयस्यैवदैत्यदेवनिसूद
 नः परुचत्वारिंशन्नामानिपापदग्धानिनिश्चिते स्तो
 त्रमेतः कौस्तभोक्तं नित्येयदिपठेन्नरः सदाविपन्नोऽश
 क्रमेवचहस्ताम्ररक्षति अतिहृष्टः शिलाहृष्टः वच
 पानाव्रदारुणात् कदाविभ्रमयंतस्परतितावासवः
 स्वये यज्ञगोहस्तोत्रमिदं यो वज्रानातिपुण्यवान् नतव
 च्यतने शिहृष्टिस्वनारद इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापु
 राणे नारदसंवादेश वस्तोत्रे नारायणवाच स्तोत्रे
 दसुखात्कृतावक्रोपमपुसूदनः उवाच पतिते नी
 तिप्रजलत्वननेजसा कंलौषिभीरोकोवेंद्रस्य
 नभीतिममोतिके तण्डुलमस्मात्कुचं नमो ह्रमव
 लीलया गासवत्सांश्वालांश्वयोषितोहिमयाकुला
 गोवर्धनस्य कं हरे मंस्याप्यतिष्ठति भयं बालकस्य
 ववः कृतांतवकारमुदावितः वरिद्रं थारितं शैले

ब्र.वे.
क.व.
१५

वामहस्तेन देउवत् पतस्मिन्नेतरेतत्र सीमीपिरत्न
नेजसा श्रेयीभूतेव सहसावभूवरजसावने सवातो
मेवतिकरस्त्रादगगनमुने हंसवनेवभूवातिह
हिरेवनिरेतरे शिलाहृष्टिर्वज्रहृष्टिरुल्कापातः
मुदारुणः समस्तेयवत्तस्पर्शान्तिने इरस्तनः वि
फलस्तन्मारेभौ यथानोशोयमामुने दृष्टामोघे
वतन्सर्वस्यः शक्रश्चकोपह जग्राहामोचकलशेद
थीचरस्थिविनिर्मिते दृष्टेनेवज्रहस्तेवज्रहासमथु
स्तदनः सहस्तेभयामासनीवमेवानिदारुणं स
हामरगणमेवेवकारस्तेभनेविभुः सर्वेनस्पुर्निष्
लास्तेभितोपतलिकापथा हरिणात्तेभितः शक्रः
समस्तेद्रामवापह ददर्शकतेद्रायोतत्रकृत्समयेज
वत् हिभुजेसुरलोहस्तेरत्नालेकारभूषिते पीतवस्त्र
परीधानेरत्नसिंहासनस्थिते ईषदास्पप्रमन्त्रास्पभ
क्तान्ग्रहकारके चंदनेत्तितसेवीगवचराचरे दृ
ष्टादुनेतमेतत्रसयोमूलीमवापह जजायमेतत्रै
वप्रदनेगुरुणापुग सहदलयस्यददर्शज्योतिः
रुत्वाणं तत्रैतैरदिव्यद्वयमतिवसमनोहरे जलता
कोस्तभेद्रेणकेववत्तस्यलोजले मणिाकेष्टरवल
न्मकरकेतलेमणीदसाररवितकिरीटोजलशेषरे

इदं वाच अक्षरं परमं वल्लभोति रूपं सनातनं गु
 णातीतं निरंकारं सेखामममनेन कं भक्तिध्यानेक
 मेवायै नाना रूपं परं वरं सुकुरकपीतश्यामं शुक्ला
 नुकमसेवच सुकृतेजः सूर्येव सत्ये सत्यसूर्यि
 णा वेतायोक्ते कुमाकारे जलेने वल्लभतेजसा ह्यपरे
 पीतवर्णं वशोभिते पीतवाससा क्लृप्तवर्णकलौक
 से परिपूर्णं तमे विभुं नवीननीरदात्कल्लस्यामे सं
 वरविग्रहे तदैकनेदने वेदयशोदानदने विभुं गो
 पिकाचेतनहं राधायाणाधिकोपरं विनोदमुरली
 शहं कुर्वते कौतुकेन च रूपेणाप्रतिमेनैव रत्नभूष
 णभूषितम् कंदर्पकोटिसौंदर्यविभूते शान्तमीश्वरे
 कीरेन राधिकासाई हं दारणे वक्रवित् कवित्रि
 जने रम्यराधावल्लभे स्थिते जलकीर्तिवक्रवित्
 रायपासहकवित् राधिकाकवरीभारे कुर्वते रमि
 केसरम् स्नेहेन कुत्र विद्यायापश्येतीव कवल्लभा द
 नवेने वरायाये कृतामालावक्रवित् कुत्र विद्याय
 यासाई गच्छेते रासमेउले राधादत्तो गले मालायते वे
 ने वक्रवित् साई गोपाधिकाभिश्च विहरते वक्र
 वित् राधोगृहीता गच्छेते विहाय नो वक्रवित् वि
 प्रपत्तीतमत्रे मुक्तघने वक्रवित् मुक्तवेने तालफ

ब्र.वे.
क.ख.

११०

लेवालकैः सह ऊचविन वसुंगोपालिकानां वहरंते
ऊचविन्दुदा गवोगणोवाहरंते ऊचविदालकैः सह
सुतातेन सुवेनेन्द्रः प्रणनामहरिभिया पुरायेतेनह
रिणोरणोवशासुरैः सह कसेन दनेकपयाव्रलणे
नाभियेकजे एकादशाक्षरोमेवः कववेसर्वलक्षण
दनेमेतत्तुमाययुक्तेव्रलणापुरा ऊमारोगिरसे
शादाद्वरवेगिरसासुने इदमिब्रकतेसोत्रेनित्येभम्मा
वयः पदेत् इदमप्यहदाभक्तिं प्रेतेदास्येनमेद्रुवे
नन्मस्तुजराव्याधिशोकेभ्यो मच्यतेनरः इदम्य
व्रकतेनोत्रेनित्येभम्मावयः पदेत् नहियण्यतिस
मेतयमुहनेयमालये इति श्रीब्रलवेवर्तेश्रीकस
सोत्रेसमामे ॥ इदम्यवचनेकत्वाप्रसन्नः श्रीतिके
तनः श्रीत्यातसेवरंदत्तास्यापयामासपर्वते प्रणम्य
श्रीहरिशकः प्रययौसगणैः सह गद्वरस्याजनाः स
र्वप्रजामर्गहराहरे सर्वतेमेनिरक्तसंपरिपूर्णतः
मविभुं पुरस्कृत्यव्रजस्यास्यप्रययौसालयेहरिः न
ह्यावनेदः पुत्रेनेपूर्णब्रलसनातने पुलकावितस
वीगोभक्तिपूर्णलोचनः नदेउवाव नमोब्रलण
देवायब्रलणेपरमात्मने अनेनकोटिव्रलोउयामे
नमोस्तुते नमोमत्स्यादिरणायवीजदणायसाक्षिणे

निर्लिमायनिगुणायविराकाशयनेनमः अतिस्र
 त्सवद्वयस्यलान्स्लनमायच सर्वेष्वयसर्वा
 यनेजोद्वयनमोस्तने अतिप्रत्यक्षद्वयमथानासा
 थाययोगिनो ब्रह्मविस्ममहेशानोवेद्यायनित्यः
 द्विपिणो थायानावतुर्णावर्णानोसुगेधेववतुर्षुच
 अकवर्णरक्तपीतशामाभिगुणशालिने येस्तोत
 मत्तमोरुद्रःशेषोयेस्तोतुमत्तमः येस्तोतुमत्त
 मोधर्मोयेस्तोतुमत्तमोरवि येस्तोतुमत्तमोलेवाद
 रम्भाविषयाननः येस्तोतुमत्तमोब्रह्माकृष्यःसः
 नकादयः कपिलोनत्तमोस्तोतेसिद्धेन्द्राणोगुरोर्गु
 रुः नशाक्तोस्तवनेकर्तनरनारायणहृषी अमे
 जउधियःकेवास्तोतेशाकाः परात्परं वेदानशाक्ता
 नवाणीनवलन्मीसरस्वती नराथास्तवनेशाक्ताः
 किंस्तवेतिविपविताः समस्तविलेब्रह्मत्रयार्थ
 त्तोततो रसामोकारुणासिंधोदीनवेयोभवाणीवा
 न् पुरातीर्थेनयस्तमाग्रामः ग्रामः पुष्टः सनातनः स
 दीपवरणोभोजेभक्तिंदास्येवेदहिसे ब्रह्मन्ममरत्न
 वासालोकादिकमेवच तत्पदोभोजदासस्यकलोना
 हैतिशोउशी इदमेवासरत्नवासंपातिः सर्गसिद्धयो
 राततेविरजीवितेसुधियोगाणपतिके यनेसकथि

व. वै.
क. वि.

१११

॥

ने सर्वव्रतनादिकमीश्वर भक्तसंगतणां सर्वस्य क
लानोर्हतिषोऽशी तद्भक्तो यस्य तस्य दशः कस्तस्मात्
महेश्वरः तणां ह्यलापमात्रेण शुद्धापो कर्तुं सवेस
रः भक्तसंगाद्भवत्येव भक्त्युत्तरमनेकया तद्भक्त
जननाललामजलसेकेन सत्वे परे अभक्तालाप
मात्रेण सुकृतोपातिनत्तेण तद्भुणस्सुतिसेका
ववर्द्धते न ततोऽस्फुटे तद्भक्तैकैकसद्भुते पीते मा
न सत्ते परे ममेश्वरं नीयेत त्रित्येति त्रितोत्तरो
ततः संप्राप्य तत्तत्तं भक्तस्य जीवनावधि ददात्ये
व फलेन सैहिरिदास्य सत्तस्मिन् संप्राप्य उल्लभे
दास्ये हरिदासो वभूवह मुनिस्सह न ते नैव जिते स
र्वभयादिकं इत्येव मुक्ता भक्ता वंदस्म्येहरेः
पुरः प्रसन्नवदनः क्लृप्ता ददौ तस्मै तदीप्सितं यत्
वंदकृतं स्तोत्रं नित्यं भक्ता वयापयेत् स ह्येव भक्ति
मामोति स यो दास्ये लभेत्तु वं त्वयस्तु मे पदादौणा
तोर्ध्वं च यस्यासह स्तोत्रे तस्मै पुरा दत्तं ब्रह्मे तत्सु उ
ल्लभे हरेः पुरतरो मन्त्रकवचं सर्वरक्षणं इह सो
भरिणा दत्तं तस्मै तस्मै न पुष्करे तदेव कवचं स्तो
त्रं त्वमेव सुल्लभे ब्रह्मणो न मुनिनो न रायव
पतस्यते मंत्रं स्तोत्रं वचनं वचनं सिद्धं ॥

वोगुरेस्तथा यायस्यविद्याप्रावीनाततेमजतिनिमित्ते
 इमेवंकथितेस्तोत्रे श्रीकृष्णायानमस्तुते सुखदेमो
 त्तदेसारेभववेधनमोचने इति श्रीब्रह्मवैवर्तेमहापु
 राणेनारायणनारदसंवादे श्रीकृष्णजन्मखंडे ३
 ग ग स्तो प्र वे विंशतितमोऽध्यायः २० नारा
 यणउवाच एकदाशयिकानाथोवलेनसहबालकैः
 जगामतेनालवनेपरिष्ठाकफलानिते वृक्षाणोर
 त्तितावेत्यः खररूपीचयेनकः कोटिसिंहसमबलो
 देवानोदर्यनाशनः शरीरं पर्वतसमैवपेत्तलचलो
 वने ईषापेक्तिसमादेतामुत्पर्वतराड्गरे शतहस्त
 परिमितिनिह्नालोलाभयानका प्रसादसदसह
 शीनानिः शत्रुस्तस्यभयानकः दृष्ट्वातालवनेवा
 लाहर्षमापुरनिदिताः कौतुकात्कसंस्रुक्तेस्मरा
 ननसरोरुहाः बालाऊचुः हेकृष्णकरुणसिंयोदी
 नवेयो जगत्पते महाबालवलभानः समस्तवलि
 नोवर अवथानोऊरुविभोत्तणोर्देनानिवेदितं
 त्वमितानां शिशूनां वभक्तानां भक्तवत्सल स्मरति
 सेंदराण्येवंपश्यतातफलानिच नानावर्णानिपुष्पा
 नियकानिडलंभानिच आस्तोपदिऊरुविभोवेष्टोव
 कर्तव्यं तमाः भक्तं बालपितं वृक्षान्यानि तेषां कला

ब्र. वे.
क. ख.
११२

व किं त्रैदेवो बलवान्तरुपी च येन कः अजितसि
वयोः महावराकम् इति वार्यस्म सर्वेषां केसस्य सविवा
महत् हिंसकः सर्वजेतुनो वनानामस्त्रिरत्नकः सुरा
चार्यजगत्कोनवदनो वदनावर शुक्लं कायो मधुक्त्वा
कनकमण्यवानवा चलकानो ववः श्रुता भगवान्म-
धुसूदनः उवाच मधुरेवाला वचनं नृणां वावहे श्री
कृष्ण उवाच किं वो देव हयैवाला स्ये मत्सहचारिणः
हृत्तानभुक्ता वालपिता फलानि वा दत्ता भये श्री कृ
ष्णात्तं समादाय वालका वलपालिनः उभे त्वद्वत्त
शिवरेतो भिनाश्च फलार्थिनः नाना प्रकारवर्णानि
साह निसुदराणि च फलानि पातयामासः परियाका
नि नारद केविहभुजः हृत्तंश्च वालयामास रेवच के
चित्कोलाहले चकः नन्दनस्तजके च न श्वरुस्तु न
हृत्तंश्च वालका वलपालिनः फलान्यादाय गच्छ
तो दहसुर्देव ये गवे महावले महाकायो वोरंगदे
भद्रपिणो व्यागच्छेते महावेणु कर्षते पादमुल्लङ्घं
नेह ह्यारुरुः सर्वफलानि त्यजन्मयात् कृष्णकृष्णे
ति गच्छेव मच कर्षयथा भूषे अस्मान्तरत्नसमागच्छे
हे कृष्ण करुणानिधे हे संकर्षण नोरत्नपाणानो
यातिदानवान् हे कृष्ण हे कृष्ण हरे सुगरे गोविदथा

मोदरुथीनवेथो गोपीशगोपेशभवाणवाणानने
 नागणारत्तरत्त भवेवायसुभेवासुभवासवेस-
 उः त्वेषुवदीननाथ नयाविनात्येशरणभवाणवे
 ननेस्मिहेमायवरत्त जयजयजयसिथोक्तसभके
 कवेथो वरुभवभयमुक्तानालकान्तरत्तवत्त जहि
 दनुजकुलानामीशमस्ताकमेतसरकुलवलवर्ण
 वहेयेमनिहस्य वालानोविक्रवेदृष्टावलेनसहमा
 भवः आजगामशिशुस्थानेभयहाभक्तवत्सलः
 भवेनास्तिभयेनास्तिस्तुक्ताउद्भावसत्तरं ईषहास्य
 प्रसन्नस्योनिर्भयेदजवान्शिशून् वलेसेवोध्यवलि
 नमुवाचमधुसूदनः कस्तुवाव वानवोबलिवोथो
 येनाम्नासाहसिकोवली गर्दभोब्रह्मणापीनद्वरे
 गच्छतिवाचह तानहृत्वावचः पीत्रेजगामत्वजया
 तया द्रष्टाकृसेदानेवंद्रोमहावलपराक्रमः जग
 हलीलयाकोपाजलदग्निशिषोपमे वभूवानिष्टु
 कोस्तमत्तकामोतिनेजसा उदृच्छेजमीशोनेदृष्टा
 दैन्योममोचह अनीवसदरेणातेजलेनेब्रह्मतेजसा
 कस्तुदर्शनमात्रिणवभूवास्यपुरास्सतिः आत्मानेव
 बुधेकृसेजगंतोकारणपरं तेजःसत्त्वमीशोनेदृष्टा
 तस्यावदानवः यथागमेयथाजन्मगुणातीतेकृतेः परं

ब्र. वे.
क. ल.
११३

दानवउवाच वामनोसि त्वमेषोनममि नर्यस्तभिज्जकः
राज्यहर्ता वशीहर्ता सनलस्थलदायकः वलिभक्त
वयोहारी सर्वेशो भक्तिवत्सलः शीघ्रमाहरमांषा
पेयापाद्वर्धभक्षपिणो मुनेः उवासिसाकोपादीहशो
जन्मकुलितं मत्सुखपञ्चमुनिना तनेममजगत्पते
षोडशारीणचक्रेण सुनीतो नानि तेजसा भिभीमो
जगतो नाय सहतिं कुरु मोक्षद त्वमेषो वनराहस्यस
महर्ता वसुंधरो वेदानोरत्तना नाय हिरण्यतनिसू
दनः त्वेन्द्रसिंहः स्वयं सूर्यो हिरण्यकशिपोर्वधे प्रह्ला
दानुग्रहार्थो यदेवानोरत्तणावच त्वेवेदोद्गरो हर्ता मी
नो षेन दयानिधे नृपस्तानादानाय रत्तये सुरवि
प्रयोः कर्मस्य त्वमेषोनमसि स्थापनहेतवे विष्णो
यरास्य वरहवत्स त्वमेषो नाय सहस्रथक रामो दाशर
णस्तं वजाताकुक्षारहेतव दशकंदरहेतावसिं
धौ सेतुवियायकः कलयायरश्मिरामस्तो जमदग्नि
सतो महात विसमक्तो भूयानो निहंता जगतो यते
श्रेणो न कपिलस्त्वेव सिद्धानां च गुरोर्गुरुः मातृता
नप्रादानाच योगशास्त्रविधायकः श्रेणो नत्ता
निनोऽष्टौ नरनारायणावधी त्वेव धर्मसतो
भूताशोकनिस्तारकारकः ॥ ॥

अमुक्तसूयस्तेपरिमाणं तमासये सर्वेषां मावना
 राणो वीजत्रयासनातनः यणोदाजीवनोतिस्तेनदे
 कानेदवर्द्धनः प्राणाधिदेवो गोपाना राधा प्राणा
 धिकौ प्रियः वसुदेवास्तनः शोभो देवकी उः स्वभंजनः
 अयोनिः संभवः श्रीमान् पृथिवीभारहारकः सना
 नायेमात्तगतिं प्रदाता वक्त्रपातिधिः वक्त्रकेशी प्र
 लेवानो ममापि तोभकारकः सेछामयोपुगणा
 नितभक्तानोभयेजनः प्रसीदराधिकानाथ प्रसी
 दकुरुमोक्षणे हेनाथगदंभीयो निसुमुद्धरमवा
 र्णवान् ममूखेस्त्वद्भक्तपुत्रो हं सोममुद्धर्तुमर्हसि
 देवा ब्रह्मदयो ये च मुनीनास्तो नमस्तमाः किं स्तोमि
 ने गुणातीते पुणो देवो भुनाखरः एवं कुरु कृपासि
 भो येन मे नमवेजनः दृष्ट्वा पादारविंदे ते कः पुन
 भवतो ब्रजेत् ब्रह्मस्तोना सरतो ना नो पदसि त्वमर्हति
 सदीप्तरसवित्तस्य योग्या समाकृपा इत्येव मुक्तो दे
 नेन्द्रस्तस्यो वसुदेवो पुनः प्रसन्नवदनः श्रीमावति
 तस्यो वभूवह इदं देवकते स्तोत्रं भक्ता वयः पटेत्
 सालोका सा हिंसा मीत्यं लभते लीलाया हरे इह लोके
 हरे किमेते दास्ये सुउलंभे वियोषिये सकवितो पु
 त्रा पुत्रायणो लभेत् इति श्रीब्रह्मवैवर्ते धनुर्मासकृत श्री

ब्र. वे.
ख.
१५

कससोत्रं नारायण उवाच श्रुत्वा समनदैर्मेद्र-
स्तवनेकरुणानिधिः कथं करोमि संसारमीदृशं भ-
क्तमित्यहो अत्र समस्तं नित्यं संजहार हरिः स्वयं
नहि प्रकोहि मोक्षोत्ते उर्वका विधिरीश्वरः दान-
वो मायया विस्त्राविससार पुनः स्वके उरु किंकट-
देशो न दपि ह्युत्ते चकार ह उवाच श्री हरि देवो को-
पात् स्फुरितायरा मुने सद्यो मर्त्तकामो देव प्रस्तादि-
चेतनः दैत्य उवाच पुर्वे ते मर्त्तकामी सि उर्वदे मा-
नवार्भक अथ प्रस्थापयिष्यामि तामहेमममदिरे-
आयासि जीवना कोत्ती मम तालवने शिषो नयास्य-
सि पुनर्गहं वो यवो न हि द्रव्यसि न हि के सो जरा सि-
यो नरको न स सोमम देवाः के पति मेति न्यवान्ये म-
त्समाभुवि न हि मे हारकर्त्ता च मो सं हर्त्तमः शिवः
न च ब्रह्मान विस्मयत मत्स्यः काल एव च मम ताल-
तनून्मुक्तायातयित्वा फलानि च अहं करोमि हृत्वा
किमहो कस्य ते जसा कस्तवदवदो सत्यं कसनी-
योति संदुरः उल्लभं जीवने दाते मयि ते कथमागतः
इत्युक्ता मस्तके कृत्वा सरयित्वा तत्ते वली हरतः
पातयामास श्री कृष्णं सरणो न मुं वि पातयित्वा तत्ते
भूमे विष्णोणा भ्यां जवान ह कस्तो गस्तमात्रेण तदि-

भाषेन भंजतः दैत्यभग्नविषामीशोको यतो मुने -
 --- जग्राह सर्वान्कर्त्तुं भग्नदेतो वभूव ह तेजसा
 दग्धवक्त्रस्य नेत्रे उर्वालकाभिया नमुजग्रा
 सज्जत्तणे जलालविषितो कोपादहारवरत्नो म
 ही सर्गपितृनालंगूलेशवक्त्रताभयानुकं स
 जगामाशिसुस्थाने उवद्रवालकाभिया वलवप्रेर
 यामास मस्तकीनमहावली वलोसहिददौ तस्यै
 मूर्च्छीमाया ततो सरः लेणेन वेतनोपाय जगाम
 हरिसन्निधिं वज्रमुखावव्यपितः पुनर्मूर्च्छीमवा
 प ह पुनश्चेतनोपाय महावलपराक्रम कृत्वा श
 रसिगे विदंहरयामास दानवः पातयामास भू
 मोते सर्गपितृना पुनः पुनः उन्माद्यतालवृत्तेन ता
 उयामास मायवः यथा केशप्रहारेण दानवस्य
 भवेत्तथा तथा वभूव दैत्यस्य तालवृत्तस्य ता उ
 नात् गोवर्धने समुद्राया तयामास ते विभुः यथा
 तवेगान् शैलेन्द्रस्तस्यै परिमहामुने पर्वस्तस्य
 प्रहारेण मूर्च्छीमाय महावलः वभूव व्यथितो गम्भ
 रुधिरं वसमुद्रमन् लेणेन वेतनोपाय समुत्तस्यै
 वलेः सतः गृहीत्वा पर्वताश्रेष्ठे परयामास मायव
 दृष्ट्वा शैले समुत्पतेते वेगेन मधुसूदनः जग्राह

ब्र. वै.
क. ख.
११५

115

केरेणवलीयेथेउरउवत्तभुः सर्वस्थानेयवतेते-
स्थापयामासकौतकात् गृहीत्वादैत्यकर्णंश्च-
पानयामासचरतः उत्पत्यवमहावेगात्तवकारवेष्ट
नेहृदि एषिवीकर्षयामासतीक्ष्णप्रेणणच नग
स्मृत्तीहृदिवेगाकृतामूर्धिमहासुरः उत्पपायमवो
पापीलीलयाललियोजनः ग्रहरेचनयोर्धुडेनिले
तेववभूवह ननोमहीताश्रीकृष्णयानथरणी
तले पुनर्महर्तेपुद्वेचवभूतलेनयोः मुदाहरिः
प्रशंसेशप्रहस्यदातवेसरे मञ्जूनस्यवलेपुत्रयमे
नजीवनेपरे सस्यस्तनेदानवेद्रवत्सनिर्वाणानो-
व्रज मदर्शनेसस्तिवीजेपरनिर्वाणकारणे सर्वा
धिकंसर्वपरलभस्थानेमनोहरे इमेवमुक्ताश्री
कृष्णःसेस्मारवकमय्यते सूर्यसूदिसमंदीमोज
ग्राहन्तत्सदर्शने वितेयभ्रामपित्तावधोउगारमन
नमे विह्वेदलीलयावथेव्रह्मविस्रमहेसरेः यथा
नमस्तकोभूमौयवतस्यमहात्मनः तेजःसमूहउ
तस्योषनसूर्यसमप्रभा विलोकाहरिलोकेसस्ति
कृष्णपदोबुजे संशायपरमेमोत्तरोमदान-
वपुगवः गगनस्थाः सुरा सर्वेमुनयश्चभ-
शोसदा ॥ ॐ ॥ = ॥

पाणिजातप्रसूनानोचक्रुस्तेष्ववर्षाणे नेरुः ३३
 भयःसर्गेनन्तस्मात्सरोमुदा जगुर्गेयर्वनिकरा
 स्तस्रुमुनयोमुदा स्तनाःजम्बुःराःसर्वेमुनयो
 हर्षविद्भलाः येनकंसवयेरुष्टानरुजगुम्बवाल
 स्रव लितोश्चेष्टस्रुष्टावमधुसूदने नृष्टुवीलका
 सर्वेनन्तस्ममुदानिताः दत्ताक्तस्रुवलाभोवप्रक्त
 षानिफलानिव सर्वाणिमर्गिणोवाद्यौवालकाह
 ह्यमानसा भक्तापीत्वाहराणीव्रवलेनवालकैः स
 ह जगामसालयेव्रलविहृत्यदानवोत्तमे इति श्री
 ब्रह्मवैवर्तेमहापुराणेनारायणनारदसंवादेशी
 कृत्स्नजन्मखंडेथे क योडाविंशः ११ नारदउवा
 च केनयायेनच केनयायेनविलिजोगर्दमतमवा
 यसे ह्रवांसाकेनदोषेणशस्यापदानवेष्टरे केनपु
 ण्येनवानाथमलीनः श्रीहरेःपदे सहस्रैकतमुक्तिं
 वसेणापादानवापिपः मुनेसर्वमुविस्तार्यवदसे
 देहभंजनः श्लोकविमुक्तिकायेनूनेनूनेपदेपदे
 श्रीनारायणउवाच शृणुवत्सवत्सोहमितिहासपु
 रातने पुराकृतेयमिवकात्स्न्येतेगेयमावने ब्रह्मक
 ल्पस्रुष्टानोतेविविधेसमनोहरे नारायणकथायत्र
 कर्णीपीस्रुषसुतमे यत्रकल्पेकथाचेयेतत्रतमुपवर्ह

ब्र. वे.
क. ख.
११६

११६
एः आकल्पजीवीसञ्जीवः सुदरस्मिरयौवनः पंच
शकामिनीनां वयतिः शृंगारनमरः नासायागौष्ठ
वह्निरोविधाज्ञानमिनिष्कले दिवानिशंसहवरा
नजीवं नित्याविना पुष्पोपानेतरहसिस्थितेन
स्थाने मनोहरे गङ्गरेषु वरौलानो केदरीषु नदीषु व
काननेषु वरमे पुष्पस्थाने जेतवर्जिते यथा मुनो
रयेताम्यकोशे वक्रस्तया सह नदा देवादिभ्यः शा
पाहनासासीसतो भवान् अथुना ब्रह्मणो पुत्रो वै सवी
क्षिप्तिभोजनान् असंख्यकल्पजीवीव वै सवप्रवेशम
हन् तानहृष्टा सर्वदर्शी प्रियो शिशिर्भुजदेः अथुना
ब्रह्मणः पुत्रो न स कल्पस्य पुनो ते मुने सा यो निशा
मय विस्तार्य देयहृत्तोतकथयामि सथो यमे एकदेव
कलः पुत्रो नाम्ना साहसिको वली सुनेन स्मरान्
जित्वा अतस्ते गेयमादने वंदने चित्तसर्वी गो रत्नभूष
णभूषितः रत्नसिंहासनमैव वरुसैम्य समन्वितः
यतस्मिन्नेतरे तेन यथापानितिलोत्तमा द्वेपणाश्वर
सोष्टेष्टानानावेण विधायिनी वारुच्येकवर्णाभार
त्नालंकारभूषिता ननयौवनसंयन्ता कामवाणप्र
पीडिता पृषदासिप्रसन्नासिदिव्यवसेसविभना व
रुभूमंगपुकासागनेन्द्रमेदगामिनी स्तनमूरुस

ऐं देवदृष्टा साहसिको शुवा शुवानामुक्तवस्त्राया
 सस्यामूर्द्धमवायसः साददर्शवलेः पुत्रमनीव
 सुमनोहरं दृष्टान्तं सस्मिते कामात्कटाक्षे चकार
 सा हां उग्रिवेदलोकसागच्छेतीवेदकानना तस्यो
 केन हलेनैवमाता संगारललासा दर्शयन्तस्यास्ये
 प्रहस्यवक्त्रवक्त्रे वासमावपुनः पुनः पुलकोचित
 सर्वगं धर्मसमन्तिने वभूव काममनायाः योनौ के
 उवनेतले विशास्मारणाय थरे वलिपुत्रमनोरथ
 अहोको वेदभुवने उर्गे यं पुंश्चलीमनः पुंश्चल्यायो
 हि विस्मयो विधिनामविडे वितः वहिस्तुतस्य य
 शासा धर्मेण सकुलेन च वांछेति नूतनेण य वि
 नपति पुरातने सदा सकर्मसो यथा साको वातस्या
 प्रियास्त्रियः देवे कर्मणि यैश्चेत् पुत्रे देवो न कर्तारि
 सर्वेषां स्यात्तमस्ति निश्चयस्तस्य व पुंश्चलीनो न कुत्र
 चित् दारुणा पुंश्चलीजातिः सर्वजातिभिः पवच
 निः कृतिः कर्मभोगेने सर्वेषां मस्ति निश्चितं न
 पुंश्चलीनो विषे द्रयावचे द्रिवाकरो अन्यासां का
 मिनीनो च कीदं केन च यादया दृष्टिव्यो यानि याया
 नि पुंश्चलीषो वभारते तिष्ठन्ति यानि न स्ताभ्योर
 तिकारास्ये भुवि पुंश्चलीयकान्ते सर्वपातकमि

ब्र. वै.
क. ख.
११७

मिषिते देवे कमणिपैयेचनदेयेनयाजले अत्रे
विष्णाययोमत्रेपुष्पलीनोवनिषिते दत्तापितृभ्यो
विश्वेभ्योभुक्ताश्चनरकं वजेन शतवर्षकालसूत्रे
पचनेवसुदारुणे वोरंथकारेकिमयस्तेदेशोतिदि
वानिशो पुष्पसूत्रेवयोभुंकेदेवाद्यदिनरायमः
समजन्मकृतं पुण्यं तस्य नृपतिनिषिते श्रापः
श्रीर्यशमाहानिरिहलोकैपरत्रव नस्मायत्नादन्न
णीयेयात्रेकलत्रके पुष्पस्यादर्शनेपुण्ययात्रसिदि
भवेद्भुवं सूर्यनेचमहायापेनीर्यस्नानादिमुया
ति स्नानेदानेवनेचैव नृपचदेवसृजने निष्कलेपु
ष्पलीनोचभारतेजीवनेनया कथितेऊलहाया
नेउर्गेयेचयथा रामे सेवादेवतयोस्तत्राकृतं पुण्यं
नारद सपुनश्चेतनोप्राप्यतोहृष्टैववलेः सतः का
मात्तरः प्रसुतश्चजगामऊलहोतिके उवाचऊलहा
योगीपीनश्चोत्तिपयोथरा व्रीडयामाससाकेसर
ऊवकमील्यत्रेऊर्वनीतदा सात्यकिउवाच कासि
नेकस्यकन्यासिकसिकांतासिकासिनी सयेक
यासिकेसरकपुण्यावेतेननोहर कल्लोतेनपसाष्ट
नेभोक्तेतामेवसेदरि येनेयासिसयासिमोभृत्यकर्त
मिहार्हसि कोणीहरतिपुण्येनमाससुरतिलोत्तपे

शुंगोरलोत्पत्तवत्पुणरदेहिकामुकि तयास
 ह्रममाश्लेषोविधिनाचविनिर्मितः निरूपितंयते
 नैववार्थ्यतेकेनतन्त्रिये वासुपीषसदृशसस्मि
 नंतवसंदरिणीचुम्बुजलित्यायापोर्वेधनेऊरुनि
 र्जिते आसनेदेहिकल्याणिसोरुकनकसन्निभे
 स्तनमेउलकंभवायात्रायोग्यप्रदर्शय नीत्तासेरा
 कदात्तेणजर्जरऊमानिति कामसुजनेपादस्य
 शंतेनिरुज्जेऊरु असुरोष्णाम्भनेसाउदेहिमेक्षयि
 यच एकदाविमवीजाभदनेदशयसंदरि गेभीर
 नाभिरिर्वलीसृष्टमिच्छामिसंदरि तीवीप्रमोत्तणे
 कर्तुमिच्छामेवर्द्धनेसदा श्लोर्णोयश्यामिललिता
 मुनिमानसमोहिनी शरत्पार्वणावेद्रासंघसन्नंच
 प्रदर्शय साचतद्वचनेष्कृतात्तमवाचस्मरानुरा
 दृष्टान्तकामवाणेवमानसरत्तकामिनी तिलोत
 मोवाच यतस्तत्सदृशोनायकामिनीमनसीक्षितः
 बलिपुत्रोसिर्धर्मिष्टोदयवानगुणवानपुत्रां
 गारनिपुणःशान्तःकामशास्त्रविशारदः सदा
 नोत्तस्त्रीणांचत्वेसर्वेशःसभावतः सर्वेषांसदरं
 शान्तेयन्मेदानमरोगिणं सुगारत्तेगुणत्वेवपुत्रा
 नरसिकेशवि सीसनोत्तदयात्वेववलिष्टंसतमी

ब्र-वे-
क-ख-
११८

११४
स्वरे दातारं नोषपिष्णामि समागम्य विधोर्गृह्णान्
वेशं कृत्वा पुचं दार्पणाय न स्य कामिनी अन्नाशेष
णामोत्रेण भविता लेख्यमना याश्च यमीत्ररत्नेति ता
सां च जीवने हृद्या वेद्राशेषेन ज्ञानेति यास्तामृदा प्र
कीर्तिता तापवमात्रं भंगस्यानप्राप्ता योरसैरवेसः
वेद्यो ममदनस्येदो मरुत्वात्तल्लकवरः यमिनीति
गितामाया विचिन्तारतिकर्मभिः दिवानि शोमानसै
मेनेषो कीजव विनयेत् विशेषतः कामदेवो निषु-
ण्णो रतिकर्मणि वेद्रष्टुगारमाश्लेषमालयममृता
धिकं अथ न स्मरति दिनेनेन तच्चिन्तयेत् तिलोत्त-
मावचः कृत्वा जहास वलिनेदनः सकामस्य सपुल
कृत्वा सवाचरहः स्थले वलिपुङ्गवाच्च वल्लणानिर्मि
तान्ते च कौतुकेन तिलोत्तमे ततो वरानासरो सा विद
ग्यारमिके सरि संदोष संदोषोर्नाशेति मिनेन प्रयः
ततः सर्वत्र गुणायारा विधिना वक्तव्यं सर्व-
ज्ञातासि सर्वज्ञे सरनस्य सकर्मणि उः खेण श्रोतुमि
च्छामि वद वोमानसे चलः अतिप्रयवको वराकः कः
समावो वराणने अकण्य गोपनीये च श्रोतुमिच्छामि
संदरि गये वीणां नृणां राज्ञां नृणां नृणां वनामपि स
र्वेषां प्राणान् त्याज्यमपि ते कः परः प्रियः असुरस्य

ववः श्रुत्वा प्रहस्य सा तिलो न मा सख माच्छादने
 चक्रे विलोकावकचत्तया सवत्पसास्पमेतरस्ये म
 व्यक्तमतिगोयने उवाच मानसेवा कामतोने विउ
 षामपि तिलो न सुउवाच कथनीयं सहसिक पुष्प
 लो नाप्रतोवचः वेदे वेदागणा स्नाने सर्वा ज्ञाति सि
 पेरितः कोने कोने विजानाति दिका गणेषो योषि
 तो विषादेया प्रियो हृद्द्वार त्वदोपि च योषितो पुवा
 सर्वस्वहर्ता चेत्प्राणिभ्योपि परः प्रियः पुवाने सदर
 दृष्टा मता भवति पुष्कला विशेषतः स्ववेशे च
 दृष्टे वरुनचेतना निमेषरहितानस्य लोचनाभ्या य
 यौमुखे योनौ नलेतरे नस्याः सद्यः कंउयने भवेत्
 मतो तिलो लमस्यो र्ये सर्वगानि वकयेपि रे जजीभू
 ने शरीरे च प्रदग्धामदना नलात् संप्रापिचेते रहसि
 सालायेरु रुते स्फुटे सकसते स्मेरवकंदर्शयित्वा
 पुनः पुनः तदा यदि च शो कर्ते न शाणा कति ते द्रिये
 स्वमेगे दर्शयित्वा च मेतर्वाको स्फुटे वदेत् उः साध्ये
 नाय के उः खे भवेदा जन्म जन्मनः नत्तस्ये नत्तरे
 प्राप्य संप्राप्य ते च विस्मरेत् प्रमल्लीना मप्रियः कः
 प्रयाको वा मही नले भानि पुंगारति पुणाः सव प्रा
 णाधिकः प्रियः सर्वज्ञारयति पुत्रे भ्रातर सदने ॥

119

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

समासाद्य कामेन हते चेत्तना पुलेकां किं न सर्वांग
लोचनाभ्यां यथौ मखे तस्य ह्यस्य वशे च दर्श दर्श पु
नः पुनः मुखे माच्छादने भावात्त रुर्वती सूक्ष्म वा स
सा अतिकामत्तराह स्यात्सुखात्ते वलिने दनः यय
छ कामिनी कामी भावे वित्तान्मुत्सुकः सा सा श्री
कल्लुवाच किं करिष्यसि सो सत्ये वदये कजलोच
ने कार्योत्तरे गमिष्यामि सस्मिरे स्यात्तु मत्तमः का
मिनी वलत्कारो नयमो यमि रंगा प्रिये विशेषे तोति
विडुषो नास्माके सर्गलोच शुगारे देहि वागच्छति
सुसूराति के प्रिये कः तमो वावशी वर्ते पुसं लोच
गामिनी दानवस्य वचः सत्ता अक के दोहना लका
आत्मानं मय मे मनो भिवाचे ते स्मरात्तरा तिलोत्त
मउवाच कथमेव च मोह हिते मे प्राणा पि पप्रियः
कथवाचो यपुक्तो सिक्कुरु कार्यं मनीषिने पदे दे सु
भेत स्पृशी माने वरत्तति अवमन्सियो सूठो योपा
ति पुरुषा मयः पदे पदे न दश्च भेये करोति वपार्वती
तिलोत्तमा वचः फलजहा सवलिने दनः कामणा
सुसुनिहानः तद्वाचं बुबुधे सती भावे वित्ताय भाव
तः कामणा सविशारदः वने भृत्त समाप्तिष्य बुबु
वमुखे यं कजे जगाम च तया सार्द्धं गंयमाद गङ्गरे

ब्र. वै.
क. ख.
१५

120

ददर्शतत्रमत्तावस्थानेनेनविवर्जिताः संस्थाप्यर-
 तदीयांश्चपुंश्चसमनोहरे शय्योरतिकरीकृत्वास्त-
 थापयामह नानाप्रकारसृगारेवकारकाममोहि-
 तः तिलोतमोतनुबुधेसरादपिविचित्रिणां विपरी-
 तरसौनोतनाष्टावरसिकैश्चरी दिवानिशोननुबुधे
 नचसंगममूर्च्छिता तिलोतमाकामवाणाद्वलिपु-
 त्रमवाच कृत्वावत्तसिप्राणेशस्तनयोरंजरेमुद्धा-
 तिलोतमउवाच कदाद्रस्यामिहेकोनमुखचंद्रमनो-
 हरे पवेभूतः शुभदिनः कदाभवितापुनः अपि
 किंरूपमैश्वर्यगुणोवातवदानव भुवंसृगारनिपु-
 नगस्तसरोनास्ति किंचन माविस्मरमिकालेनपु-
 रुषः षट्पदोपमः स्त्रीणां सत्पुरुषास्त्रीषंजीवनमन-
 सिसह इत्येवमुक्ता कुलराकृत्वावत्तसिसादरे प्र-
 मत्तंगात्सलकामूर्च्छामाममुखेनसा कुलरालिंग-
 नालापात्सोतकामीवभूवह यथादीनोवत्सवर्द्ध-
 कृष्णनेहविषादिके पुनश्चकारसृगारमसरोस-
 वियं सने बुर्वनेवनववियं यथास्थाने यथाचित-
 नखदनकरैः कोमलवकारविधिनापुनः किंकिणी-
 कंकणोनाचवभूवशाहउल्लासः मनेबुर्वीसमस्ते-
 नय्यानभंगोवभूवह श्रद्धास्यतपोस्तववाल्मीक

व्यादिनस्य च योगासने कर्त्तव्यं तस्य गेयमादनगङ्गरे
 थायनस्य रणाभोजे क्लृप्तस्य परमात्मनः न यथातन
 षोर्हृदिः समेयस्य महामुनौ कामात्मनो नेहियाने
 कामेन हतचेतसा सहसाचेतनो प्राप्य प्रजलावह
 ने जसा ददर्श पुनरसौ तस्य निरुन्मील्य वत्तथा दि
 वानि शोनजानेनौ संपुनौ काममोहितौ दृष्ट्वा च कोप
 ने जसीरुद्रो शोभगवान्बली उवाचे नौ विहागे ते रक्त
 पेकजनोचनः स्यान्नाम यदोभोजविच्छेदी द्विग्रमा
 नसः उवाच उवाच उतिष्ठ गदभाकारनिलं जपुरुषा
 थम भक्तप्रदानसवलेः पुत्रासुरसमप्रया देवो वा मन
 वो वा यदि त्वगर्भवरात्तमाः तजो कर्त्तव्यमिदं तत्तं सजा
 नौ च यश्च नित्यं ज्ञानलाजाविहीना च खरजाविहीना
 च खरजातिविशेषतः तस्मान्नेदानवाप्ते खरयेति
 व्रजापुना तिलोतमे तमुतिष्ठ लजाहीनवपुंश्चलि
 यतादशी दृष्ट्वा देवे व्रजयोनिं च दानदी इत्येव मुक्ता
 समनिसुख्योतत्र रुषाज्वलन् तौ न तस्य वत्तं भोताव
 न्यायव्रीडितौ मुनिं साम उवाच तच्च त्रस्यात्वे वविस्सु-
 स्तेव सात्तात्सहेस्वरः हताशनस्ते सूर्यश्च स हि स्थितं
 तकारकः तमायराथे भगवत्कृपाकुरु भयानिये मू
 रायराथे सततेयः तमेत्समहेस्वरः इत्येव मुक्तादेत्ये

ब्र. वै.
क. व.
१२१

द्वोरुरोदाचैः पुरोमुने कृतात्मानिदशनैः यथातव
रणोबुजे तिलोतमउवाच हेनाथकरुणासिंयोदीनवे
थोक्तयोक्तुरु नयस्सहोसर्वेषामूदासीजानिरेवच ततो
तिमताकुलदासदाकामात्ररायरा लजाभीनिचेतसो
तोर्नसतकामकैर्वमो इत्युक्तारादनेकृताजगामशर
णमुने विनाविपतेः केषांचित्तज्ञानेभवतिभूतले त
मोदृष्टावकार्यणंपेवभूवकरुणाविमोः उवाचताभ्या
मभयेदतामनिवरोमुने विनाविपतेः केषांचित्तज्ञा
नेभवतिभूतले तमोदृष्टावकार्यणंपेवभूवकरुणा
विमोः उवाचताभ्यामभयेदतामनिवरोमुने उवासा
उवाच अपिषायः प्रसादोवाभवेदेवनदावव सत्कीर्ति
रविशोक्तनप्रभवाधुवे विस्ममुक्तवलेः पुत्रः सत्तेशप्र
भवेजनः जनकोविस्मभक्तोस्मिजानामितोसनिश्चि
ते जनकससमावेहिजनेतिहितिनिश्चिते यथाश्रीकृ
ष्णदादकः कालीपरशमस्तके सेशायगर्दभीयोनि
वत्सनिर्वाणजालभ सर्वकृत्सर्वनफलेनहिल्लमेसतो
भवेत हृदारणतालवनेवजणीवेवतोतिके प्राणा
स्पत्ताहरेस्सकान्तिप्राप्पसिनिश्चिते तिलोतमेत
मेभारतनेवाणपुत्रीभविष्यति श्रीकृत्सपौजानेदेस्त्रे
णपुनः सताभविष्यति इमेवमुक्ताममनिर्विरगम

महामुनि नौतगुत्तर्यथास्थानेयणाममुनिपुंगव
इत्युक्तं सर्ववृत्तानेदेत्यस्य खरजन्मनः तिलोत्तमावा
णपुत्रीद्वयाः निरुद्धाकामिनी इति श्रीब्रह्मवैवर्ते म
हापुराणे नारायणनारदसेवादेशीकृतजन्मखंडेति
लोत्तमव - - पुत्रयोः ब्रह्म य स्तापोर्विशतितमाथा
पः १३ नारायण उवाच निगूढं ह्यस्य वृत्ताने मुने उर्वी
समो मुनेः अहोसिदारसे योगः कथं तमूर्द्धरेतसः द
ष्टानयोः स्रष्टुंगारे मुनिः कामीव भूवह जितेन्द्रिये स
सर्गलेशः सांसारिको भवेत् सहस्रान्तस्य हृदये वभू
वसुरतस्मा तया युक्तस्तदर्थो कामिनी मदनात्
रः यत्तस्मिन्नेतरे तेन यथायाति मुनीश्वरः शार्थं
न्यायति सेतमौर्वसु सतया सह ऊरुद्वयो ब्रह्मणश्च
माकल्पे तय यस्य च ऊर्द्धरेताश्च योगीद्वौर्वसेन इति
स्मृतः तस्य ज्ञानद्वयाकं न्याकदलीनाम विष्कन्ता उ
र्वीसस्य शार्थयेतीनाम मनसि रोचते ससुतो हि मुनिश्च
ह्यो मुनेर्वीससः पुरा और्वी उर्वीससनेता समास्त्रिष्य मु
दान्वितः उवाच मुनेः सर्वकल्पकायामनो गते और्व
उवाच विख्याता कंदलीनाम मकन्या मनोहरा औस
तामेव ध्यायेतीकृता वा विवर्कतः अयोनि संभवा
कन्या वैलोक्य मोहितं तमा सर्वरूपगुणधारिणो धेने

६. ३.
क. १७.
५२

केनसेपुना अनीवकलहाविष्णुकोयेणकहुभामि
सी नानागुणपुनेद्वयेनमेजेदेकरोयनः और्वसव
नेअन्तहर्षणोकारिनोमुने ददर्शकेन्यापुरनोगुणा
इयसमन्वितो शरत्पर्वणचंद्रास्योशरत्मेकजलोच
नो ईषडास्यप्रसन्नास्यापीतश्रीणिपयोयश नवद्यौ
वनसेपुक्तापपेतीवकचक्षुषा रत्नालेकारणोभायो
बह्निप्रहोशुकारिता सुनिर्ममोहतोदृष्टाकामवा
णप्रपीडितः उवाचनेमुनिश्रेष्ठेहृदयेनविज्ञपिता
उकीसाउवाच निरीक्ष्यविभुवनेमुक्तिभार्गनिरोधने
व्यवधानेनयास्यायाः सततेमोहकारणे कारणा
वेचसेसारेउर्वहेनिगडेपरं शब्देयेज्ञानवेडाश्च
महद्भिः शंकरादिभिः संगिच्छायातिरिक्तेचकर्म
भोगात्परात्परे इन्द्रियादिन्द्रियाभारावियायाश्चमतेर
पि अग्निदेसंगिनीच्छायेभोगातेभोगपवच देहेन्द्रि
याणिजीवनेवियावैवानुशीलने प्रतिश्रेयाविनाया
वससीजन्मनिजन्मनि यावज्जीवावससीकोनता
वजन्मत्वेरने यावज्जीविनोजन्मनावज्ञागः शुभा
शुभः परंमुनीद्रसर्वसाहचरिपादात्रसेवन ध्यायतः
कल्पपादात्रेममविब्रंवभूवह नज्जानेकर्ममोगेन
केनमेष्टवजन्मतः पुष्टत्यासहृष्टंगारेदृष्टादेतस्य

मन्मनः वभूव काममनश्च वर्तथा जावत न्फलं किं
नरुतेव कन्याया कदकिशानकेसुने भवेत्तमोक
रिष्यामि दास्यामि वतनः फलं सर्वतोपि परानि
दासी कहकिमहिस्मता अनीवनिदिनः सत्सखी
यतो भुवनत्रये नवज्ञानसुके कृत्वा गमिष्यामि स
तो नव उयेतो कामिनी न्यका कालसूत्रं व्रजाचरः
रहस्यो यस्थितो कामात्यश्च लीवेति नेंद्रियः परित्य
जेथर्मभयात्र यर्मनरके व्रजेत् कन्यासपर्यगोक्त
नामोहा उच्चैरुदह मूर्च्छा मवाप ससुनिः सुक
न्याविरहाचरः अपत्यभेदशोकोद्यः सात्मारामेन
सुवति सणेन वेतनाप्राप्य बोधयामास कन्यको
मूर्च्छितो न स्पविच्छेदो दुदेती शोकसेमुता औवउवा
च सुणउवने प्रवत्यामिनीति मारसु उर्लभे हिनेस
नेव वेदोक्तं परिमाने सुखावहे सकांतस्वपरोबंधु
रिहलोके परत्र च नहिकं जात्यरः प्रेषानकुतसी
एणपरो गुरुः देवस्य जावतदानेन यश्चानशानज
यः स्नानेव सर्व तीर्थेषु देवा सर्वमुखेषु च आदा
निरणपृथिव्याश्च बालाणं पसे मुनिप्रिये वने सर्वा
णियतिसेवायः कलानाहं तिषोउशी किमेतेः प
निभक्ताया अभक्तायाश्च भारते यतिसेवापरोधमी

ब. वे.
क. ख.
११३

१४३

नहि सीणं कृते परं समेतानेव सतने काने नारा-
यणात्मके हृष्टान्वरणे भोजसेवानिमेकरिष्यसि
परे ससेन कोपेन भुमेणावत्तयामुनः काहति सा-
मिनः सात्तासेवावनकरिष्यति श्रियः वाग्यानि उ-
ह्याया कामनोभारते भुवि प्रायश्चित्ते श्रुतौ नास्ति न-
रके ब्रह्मणः शते सर्वथर्मपरिनाया कटुक्रिं कुरुते
यति शतजन्म कृते पुण्येन सनपति निश्चिते दत्ता
कन्यावोयपि नाजगाम मुनिपुंगवः सात्तागमः सा-
श्रमे पुनस्ते सी सहितो मुदा संभोगेच्छा कृते विते
कामी सप्राय कामिनी श्रमे मुक्तिनो कर्मवाच्छा-
मात्रेण सिध्यति शयोनरीकं रीकना मुनिश्चेष्टो म-
हासने शुभतरेण नागहीना सहा परिर्जने प्रियो
नारी वशान भित्तस्यादा जन्म मुनिपुंगवः तथापि
सुरनौ वित्ता कामशास विषारदः नाना प्रकारं सु-
गारे चकार विधि सर्वके नवसेगममात्रेण मूर्च्छासे
प्रायकदली मूर्च्छा प्राप मुनिश्चेष्टो बुबुधेन दिवा
निषे यवे प्रतिदिने नवचकार सुरति सखे विद-
म्याया विदग्धेन वभूव संगमागमा सेव भूवग्रहास
कसपन्यता मुनी सुरः कुरोति कतह निसे कद-
ली सामिता सह मनी दोषो यथा मा मनी ति वा के-
ति कामिनी सातन बुबुधे किं वि

करोतिकलहसहो जातप्रदत्तज्ञानेनसानशोना।
 वभूवह नजाहातिप्रवोयेनसवोउरतिविक्रमा नि
 मेकदुकिंकांनेसाकरोतिहेतुनाविना जगत्सके
 पिनेयेनतयाकोपात्सकेयितः नयाकृत्वाकडु।
 किंचत्तमासेत्ताचकारह वोथयामासतोतिसेस
 त्यात्मोहादयानिधि कडुकिकारिणाकर्मसेस।
 लोसेवभूवह सात्मागमोदयोत्सकेकोथेतुक्तेन।
 सत्तमः शायकामिनीकोपाद्भस्मराशिभवेति
 च सुनेगीदितमात्रेणभस्मसात्सावभूवह एवंसु
 तथितानोचनकर्त्तृणोजगत्त्रये शरीरेभस्मसाभू।
 तेषतिव्येवसवात्मनः जीवस्तयोत्तरहस्यउवाच
 विनयेविभुः जीवउवाच हेनाथसर्वदशीतेसन।
 तेज्ञानवत्तथा सर्वज्ञानासिसर्वज्ञकिमहेवोयया
 मिने सउक्तिर्वीकडुक्तिर्वीकोपासेनोषएवव लो
 भमोहस्यकामस्यत्तुन्यासादिकेचयन स्थोत्ये।
 कार्ष्णचनाशस्यदृष्टमानेसमुद्भवे सर्वशरीरयैर्म
 चनजीवस्यनवात्मनः सत्त्वरजस्तमस्येतिशरीरेरि
 गुणात्मके नञ्चनानाप्रकारेवनिबोधकणयामि
 ने किंवित्सात्तातिरिक्तेचकिंचिदेवरजोधिके नमो।
 तिरिक्तकिंचिच्चनसमेकवचिन्मने सत्तात्तयाचमु।

ब्र. वे.
क. ख.
१२५

कीर्त्तव्यरजोगुणान् तमोगुणान् जीवहिंसाकोपो
हेकारयवव कोपात्कडकिंवदने कडन्नाशत्रुताभ
वेत् नयावत्प्रियतासच्चशत्रुः कः कस्यभूतले को
वाप्रियोप्रियाकोवाकिंमित्रंकोरिपुर्भुवि इन्द्रियाणि
वभूवीजानिसर्वत्रशत्रुमित्रयोः प्राणाधिकः प्रियः
स्त्रीणोभर्तुः प्राणाधिकाप्रिया वभूवशत्रुतासेयो
कट्कावत्तमावयो यद्वतेनङ्गनेसर्वकामदोषण
वैप्रभो तमायराधेनिविलेकिंकर्त्तव्यवकोयन
किंकरोमिक्कयामीनिभविताङ्गजन्ममेतववा
त्यस्यजायाङ्गेभविष्यामिजगच्चये इत्येवमुक्ताजीव
स्यमौनीभूतोवभूवह मूर्च्छीमवापसमभिः कोपे
नसहचेतनः स्वात्मारामोसहायनीजहारेचेतनाम
होतो केसीविदग्धानोसर्वशाकामरात्यरः तणे
नचेननाप्राप्यप्राणोत्पत्तिसंमुखतः तत्रयोगा
सनेकृत्वावकारवायुधारणे पतस्मिन्नेतरेतत्र
जगामब्रालणार्भकः देहीछत्रीरक्तवासाविभूति
रजसुजले सस्मितेष्णामवर्णवपुजलव्रलतेजसा
वयसानिशिशुः शोतोत्तानीवेदविदोवरः दृष्ट्वा स
मेभुमेणासौउर्वीसायुणानामह वासयामासतत्रै
वसजयामासभक्तिनः उवाचब्रालाणवदुःदत्ता

नस्मै शुभाशिवे न दर्शनाशिवावसर्वतः खंगने सु
ने शिशु रूपः तणे स्थितान्मुवाच हरे तणाः पीयूषत
त्यनिर्मोषतीणासु विहारदः शिविरुवाच सर्वज्ञा
नामि सर्वज्ञगुरोर्मंत्रप्रसादनः किंतवेनामहे विषय
कामिशोककान्तरे ब्राह्मणानोत्तयोधर्मतपसाथं
नगत्रये सधर्मसंपरित्यज्य किमिदानीं करोषि भो
काकर्षणीकः कस्यास्य भर्ता वा भुवनत्रये सूर्याश्व
चक्रो कर्त्रे करोति मायया हरिः पृथापत्नी भवेयेव
तणातेन गताधुना न हि सत्यं महद्व्यं वमिष्णा यत्र
व्यवस्थिता एकान्ता हरेर्भग्रीवसु देवसुतासुने
पार्वत्यंशसमद्भुता सशीला चिरजीविनी कल्पसक
ले सुंदरी सा तव पत्नी भविष्यति मनोदेह तपस्या यो
सया कतिपयं दिने कंदलीकदलीजातिर्भविष्यति स
हीतले शुभदा कलया कोनासक्तं सता सुउलभा क
ल्यांतरेणातिवृषा तव पत्नी भविष्यति अत्युद्धितस्य
दमनमुखितेव श्रुतौ श्रुते इत्येव मुक्ताशीघ्रं च विप्र
रूपी जनार्दनः दत्ताज्ञाने च विषायासौ तर्था नैव का
रह मुनिः सर्वभूमेत्यक्ता तपस्या यो मनोददौ कंद
लीकंदलीजाणां वभूवथरणीनले दैत्यस्तालवनेग
तावभूवगर्वमाकृति तिलोत्तमा वाणा सुजीवभूव

ब्र. वे.
कृ. ख.
१२५

वसमयेसुने दैत्येदोविस्मचकैणशाणोस्पका
सवाचिते सप्रापचरणोभोजेसुनेरपिसुउर्लभे
कालेति लोतमाधुनाजगामसालयेपुनः क्लृप्तयो
शक्तिगनेनपरिसर्गमनोरथा इत्येवेकथितेसर्वश्री
कृष्णाखानमनमे पेदपदेसदरेचकिंभूयः क्लृप्तमि
हसि इतिश्रीब्रह्मवैवर्तेमहापुराणेनारायणनार
दसेवादेशीकृष्णजन्मावेडेना भ ण मं व पु
मो णा स्तोवस्वतः शततमोऽध्यायः १४ श्रीना
रायणवाच श्रुतेकिमद्भुतेब्रह्मन्हरेस्वरितमेगले
विशेषतस्तवमुखेऽस्मीवसुमनोहरे मनायासौर्व
कपायाशापाडवीसमोसुनेः सचागत्यकिंचरतेतमे
वह्निपोथन नारायणउवाच सरस्वतीनदीनोरेप
तस्याकुर्वतेसुने यपातयौतेमूर्ध्निचथायेमानेववापु
वा एषिव्योचयतेवसेनयस्पकामनीचरः ध्यानेन
बुबुधेसर्वकन्यासेवेयसेकटे जगामशोकसेलक्षो
श्रीर्वाजामातृगममे शिषेवएषिवीरेणेशस्वयन
विंउना गत्वालयसमीपेचविप्रः कानरमानसः हव
त्सकंदलीमेवेसवाचचपुनः पुनः ससरेस्वसयेता
त्ताडवीसामभयविक्रलः वह्निर्वभूवशीघ्रेचय
पातवरणोबुजे ॥ ॥ ॥ ॥

प्रणम्य च सुरेशो काहिललापभृशेषुनः संप्राप्य
 वेनतोशीघ्रं सवाच तेषुरः स्थिते जामातरं शोकं पु
 न्कंतीने प्रणतकेयंर महाशोकादश्रुणो रक्तयं
 कजलोचने कोपान्तेकपितः शस्रभ्युतिः प्रस्फुरि
 ताथरः शौवे उवाच अपि ब्रह्मन्नेत्रिवेशयो वस्त्रजः
 गतीयतेः सत्यदोषे बहू नरः कृतोदं उस्तु या कथं
 त्वजन्मशोकरोशो शिस्तस्य जगद्गरो वेदवेदंगवि
 त्तश्च सर्वतोऽग्रपवास्यं अनुसूयामहासाथीक
 मलाशान्तवप्रभोः न जाने केन दोषेण जनवैपाह
 शीमतिः गुणवान् जनकोपस्यमाना गुणवती सती
 तयोः पुत्रोदयाहीनो गतिसूत्माः कृते रसो मम प्राणा
 धिका कन्यामुदावपि समर्थिता महागुणानिता
 सति दोषेण परिमिश्रिता वादह्यायाश्च देजोयं परि
 त्यागः श्रुतौ श्रुतः तथा यदि परित्युक्ता पित्रापत्नेन
 पालिता पदपत्यं सत्यदोषयतो मस्मत्तया कृतं परा
 वत्समहा नभविष्यति न मंशयः महातोत्तदनेन नो
 सर्वेषां जीवनो सदा सहायाता वशास्ता वभगवाक
 रुणानिधिः इत्युक्ता वमुनिश्चेष्टा विलज्जवपुनः
 पुनः हे कदलीववत्तेष्वजगाम साश्च मेरुषा गते
 मुनी देउवीमा विललापभृषेषुनः ज्ञानेन विसदतः

ब्र. वै.
क. ख.
१२६

शोकोवभूवद्विगुणः पुनः शोकानलोहिकालेन वि
च्छिन्नोत्तानभस्मनो वेधुदर्शनमुक्तेददानेन वर्द्धने
पुनः स्मारे स्मारे प्रयोजनविलम्बवपुनः पुनः कोथः
पित्तसमात्मानेन यस्यापोमनोदसौ इत्येव कथिते स
र्वमनेः शायस्यकारणं वभूवतस्य कालेन उः सह
अपराभवः नारद उवाच उर्वीसा शंकरस्यो शोशि
वतस्य तेजसा तेजसी कोमलोत्तस्मायाय अपरा
भवः नारायण उवाच अवेरीषो हिराजैद्रः सूर्यवेश
समद्भवः श्री कृष्ण चरणभोजनतन्मनः सततं मुने
नराज्येषु नभार्यासनपुत्रेषु प्रजासु च नसे सौरत
छसेते सर्वकर्मनिर्तिनासु च ध्यायते हरिं शेषमसि
मेताने हरिं मुदा महान् जितेन्द्रियः शान्तो विस्मय
तपरायणः एकादशी व्रतारतः कृष्णपूजासु तत्परः
सर्वकर्मसु निर्लिप्ता कर्ता कृष्णार्पितेषु च सुतोत्ता
घोउशारेन चक्रं नाम सदृशेने तेजसा हरितं त्यक्त
येकोदिसमप्रभं ब्रह्मादिभिस्तु यमाने पूजिते च
सुरासुरैः प्रभुना शीतिते शस्य दत्तायै नृपसु त्रियो
एकदा सब्रते कृत्वा द्वादशी दिवसे सति स्नात्वा विधा
य पूजां च कालेन विधिपूर्वकं दत्तादानं ब्राह्मणे
भ्यः सुवर्णरजतादिकं ब्राह्मणभोजयित्वा ततो ज

नार्थमुवासद पतस्मिन्नंतरे विप्रतयसीत्तपि
 नोमुने दंशीच्छत्रीशुक्लवासाविभूतिलकमुज्जल
 जटिलोतिक्कशास्तभश्चकंदोसनालकः न
 ज्ञाजगामभगवानउर्वीसान्द्रपतेः पुरा सचदृष्ट्वा
 मुनीद्रवमुत्थायचप्रणाम्यच दत्वापायेचसेषी-
 त्यासृणीसिंहासनेददौ नस्मैदत्ताशिषेविप्रःसमु-
 वाससुखासने पश्यच्छराजःनेभीनःकोज्ञातेव
 दमामिति न्येद्रवचनेश्रुत्वातमुवाचमहामु-
 निः भोजनार्थसमायातोत्तनितोस्मिगणैःसह
 मुनीद्रवचनेश्रुत्वारजासगुरुमब्रवीत् नानाति
 मुनिगार्हलःप्रयानिहादशीतिथिः संकटेस्मि-
 न्वियेयेवविचिंत्यविचिंत्यविधिपूर्वके शीघ्रेव
 दसुनीश्रेष्ठयथाभद्रेचमेभवेत् श्रुत्वात्योक्ति-
 चरिमुवाचमनिपुंगवः हितेनप्येववेदोक्तेपरि-
 णासमुवाचहे शिवउवाच द्वादशपांचसमाती-
 तापोत्रयोदशपांचपाण्णी उपवासफलेहत्वात्र
 तितेनरकेनयेत् ब्रह्महत्यासमं पापंरवेनस्पृ-
 तौश्रुते भस्मेद्रव्यंसगाल्येमित्याहकमलोद्भवः
 तभोजयित्वा मूटेष्टेदतिथिसमुपस्थिते सेवलाः
 क्षमिनोभुंक्तेऊभीपाकेवनेभवे शतवर्षेनव-

ब.वे.
क.ख.
१५७

निष्ठनरञ्जलतोवजेन व्याधिपुकोदरिदुष्मभ
वेजन्मनिजन्मनि श्रुतोतिसूक्तं किं नृमोभुनापरम
सेकदे रत्तोक्तुसयमेवसमालोच्यवदामिते उय
वासफलेरत्तकसार्वावरणोदके भक्ताशीव्रम
पिराजमभक्षणमभक्षणं इत्युक्तावस्त्राणाः पुत्रो
विरगाममहासुने बुभुजेनजलेकिंविक्तसया
दोबुजोस्मरन् यतस्मिन्नेतरेवस्त्राजगामसुनी
श्रुतः विच्छेदकोपोसर्वतः स्वजदोत्पत्तेः पुत्राः न
तः समन्वितः शीघ्रेषु रुषोपि शिषोयमः नतः
समन्वितः शीघ्रेषु रुषोपि शिषोयमः खड्गह
स्तोमहाभीमोराजानेहेतुमन्मखः हरेश्चकं
नेहृष्टासूर्यकोरिसमयमे विच्छेदकृत्योपुरुषेवा
स्त्राणेच्छेत्तुयतः दृष्टासुदर्शनेविप्रोउद्भवमय
विद्वलः दिजयश्चानजगामायलयाग्रिशिषोय
मे वस्त्रोउभमणेकृतानिर्विस्मोतिमयाकुलः
नेचमन्वाजगवायवस्त्राणेशरणेययो पाहित्रा
हीत्येवमक्ताविवेशवस्त्राणः सेभा उत्थायवस्त्रा
विषेदेपमच्छकृणालेसुने सर्वसकथवामासहता
नेमूलेतेविधिं श्रुत्वावस्त्रानिः श्वासनमुवाच
भयाकुलः वस्त्रउवाच हरिरासवत्सशमेगतेसि

कस्य ते जसा रत्तिताय सभगवान् तको हे नाजगः
 ब्रये तदा एण महतो वैव भक्तानो रत्तणा यव वर
 रत्नमने तेव श्रीहरिर्भक्तवत्सलः यो मूढो वै सव
 हे हि विस्मयाय समेदिज तस्य सेहार हतीव सेह
 तुरोचरो हरिः श्रीवैष्णो नोतरे गच्छ वत्सणा
 नवो धुना श्रमयात्ता मया सह ह निष्पत्ति सुदर्शी
 नः किं ब्रह्मलोक ब्रह्मानेद गंशक्तः तणे नयत्
 तेजसा विस्मृत्यो ये केनान्येन निवार्यते ब्रह्मणे
 वचने श्रुत्वा ततो उवाच ब्राह्मणः तजोस्तो जगाम
 कैलाशेन नाम शोकरेभिया कृपानिधान मोरले
 त्वाव शोकरेभिया तद्विषयं कृशले सर्वज्ञो
 ब्राह्मणः शिव उवाच दीनेशः सहती जगतोत्त
 णात् स्थिरो भव मुनिश्चेष्टमदीये वचने शुण शो
 कर उवाच यो ब्रह्म जगतो यातुरत्रैः पुत्रो मिमूढव
 त् अहं ब्रह्मा स्वरुद्राश्च आदिता वसवस्तथा यमे
 द्यौ च सराः सर्वे मनीषा मनवस्तथा आविर्भूता
 निये भूता यस्य भूमे गलीलया तस्य प्राणा यिकं भ
 क्तं हे सिने कस्य ते जसा अहं ब्रह्मा च कपिला उगी वा
 णी च रायिका नहि भक्ता न्ये यतः भक्ताश्च सर्व
 तः प्रिया तदाश्च महतो भस्मान् शस्य सतति यत्न

ब्र.वे.
क.व.
५८

नः सर्वोत्तरात्माभगवोऽस्मै केण उः सहेन च निपुण
वक्रर्त्वायेसात्मानं च तेजसा तथापि न प्रतीति
स्वसंयोगव्यतिरस्ति ते सकीयगुणानाम्बोवशवणा
दतिसेधमः भक्तसेगोधममेव दद्यायेव सततं हरीः
काताप्राणाधिकाशसन्नहिकोपिततोयिकः भ
क्तान्देहिस्वयेसाचेतनत्वेन नृणां जतिनोविभुः सर्वेषां
वप्रियाविश्राः स्वपरीरादपि हिजा ब्राह्मणेभ्यः प्रि
याभक्ताप्राणेभ्योपि हरेरपि ईश्वरस्यापि यः कोवा
प्रियः कोवा जगत्त्रये यः शिष्यस्तैस्तैरेव व्याप
तेवर्तते सदा सहति प्रलये राजन्व लोकोलमश्रुते
न च नाशो न भक्तानो सर्वेषां च भविष्यति भजत्र
ल्लगोविंदो स्मरस्वपदं बुजो सर्वापदो रितशंति
श्रीहरेस्मरणादपि ब्रजशीघ्रं च वैकुण्ठेशरणं न वे
थव दास्यते वा भयं न भयं करुणासागरो विभु ए
तस्मिन्नेतरेण संकैलाशो च कतेजसा यथा च सूर्या
किरणोऽस्य दीप्तं महीतले तथा जालकलोपेऽस्य
वैकुण्ठेशावाहितः ब्राह्मणहीमेव मुक्ताशोकरेश
रणं यः तेजसमेतपस्येयदि चेत्तिरसे चित्ते क
त्वापराधो भीतश्च हि नो भवमि विस्तरः पार्वसु उ
वाच सत्यभाममपुत्रेण पुत्रालेण शरणगतः म

माशिष्यामहाभीनेः शीघ्रंभवत्तुविजयः इत्येव
 मुक्ताकृपयाविरगमशिवः शिवा मुनिः प्रणम्य
 देवेशवैकुण्ठेशरणं ययौ गत्वा वैकुण्ठं भवने मनो
 जायीमनीश्वरः दृष्ट्वा सुदर्शने यस्याहिवेशातः
 सुरेहरेः सददर्शहरिं विधारेत्तस्मिन्हासनस्थिते
 शाखचक्रगदायुधधरे पीनो वरे परे यामेव तर्भ
 जेशांते लक्ष्मीकान्ते मनोहरे रत्नालेकारशोभा
 व्यो रत्नमालाविभूषिते इषडास्यप्रसन्नास्ये भक्ता
 नुग्रहकानरे सद्गन्तसाररचिते किरीटोज्ज्वलेश
 वरे पार्षदपवरे द्रव्यसेविते श्वेतवासरे यथासे
 वितपायाज्ञे सरस्वत्यास्तटे सुरः सुनेदने दत्त
 मदप्रवेशदिगाहने गुणाबुधोदगायने यत्रैः य
 शेषतमीक्षित एवंभूते प्रसन्नदृष्ट्या देवदत्तनाम
 च तस्यावसामवेदोक्तास्तोत्रेण परमेश्वरे उवा
 स उवाच शहिमा कमलाकान्तशहिमा करणो
 नित्ये दीनवेधोदितेशस्य करुणासागरप्रमो
 विदेवदंगसह्यान्ते विधातृस्य सयं विधे मन्मोह
 लुः कालकोतशहिमो संकटार्णवे संसारकर्तुः सं
 हर्तुः सर्वेषां करुणानित्ये महाविषागच्छा यत्न
 तमो भयसागरे शरणागतशोकार्तभयशरणप

ब्र. वै.
क. ख.
१२५

रायण भगवानरत्नमोभीनेनारायणानमोस्तुते
चेदेकापहस्तवेदास्तोतेनचेनत्तमाः सरस्वतीज
डीभूताकिंस्तुवेनियश्चिनः शेषः सहस्रद्वैकाये
स्तोतेजडतोव्रजेत् येचवक्रोजडीभूतोजडीभूतश्च
तर्मखः श्रुतयः श्रुतिकर्जीववाणीचनमत्तमा
कोरेविप्रश्चवेदतः शिष्यः विसौमिमानदमन्द
नोचमहेद्राणोमष्टाविंशतिमेषुगे विवोतिशो
यस्यविभोरहोतरशानाशुषः यस्यवेदानिवेष्य
वत्तषोरुन्मीलनेनच तमनिर्वचनीयेचकिंस्तो
मित्राहिमोविभो इमेवंस्तवनेकतापपातचरणो
बुते नयनोबुजनीरणशिषेचभयविद्भलः उर्वी
समाकृतस्तोत्रेहरेस्वपरमात्मनः पुण्यदोसाम
वेदोक्तैवगत्यापभयापहे यः पटेन्नेकटस्तोत्रेभ
क्तिप्रकृष्टसेतने नारायणस्तैकछेणशिषेचभय
विद्भलः उर्वीसमाकृतस्तोत्रेहरेस्वपरमात्मनः
पुण्यदोसामवेदोक्तैजगत्यापभयापहे यः पटेन्ने
कटस्तोत्रेभक्तिप्रकृष्टसेतने नारायणस्तैकछे
णशीवमागत्परत्तति राजद्वारेष्मणानेवकारा
गारेभयाकुले शत्रुप्रसेदस्तुभीतेर्हसिजेतसम
न्विते वेष्टितेराजसेन्येनसमेषोतेमहाणीवे स्तो

ॐ स्मरणमात्रेण मुच्यते नात्र संशयः इति श्रीब्रह्म
 वैवर्ते महापुराणे नारायणसंस्तोत्रे ॥ नारायण उ
 वाच मुनेः श्रुत्वा वनेऽश्रुत्वा भगवान्भक्तवत्सलः प्र
 हस्योवाच मुपुदपी सख्यं हृदयं नमः इति श्रुत्वा
 सभद्रे ते भविष्यति वरेण मे किं तमेव चनेनीते
 शृणु सत्यं सखा वहे अनेषां च भवेत्तत्तानेऽश्रुत्वा
 शास्त्रं सतो मुखान् समूर्तिं शास्त्राणि भवेत्तत्तानेऽश्रुत्वा
 रंति हि कर्म देव विकृते च सर्वेऽपि मुनिगर्हिते
 करोति विद्वंश्चेत्तत्तान् सच जीवन्मृतोधिकः पुरा
 णेषु च वेदेषु वेति हासे पुत्रास्तथाः वैस्मवानो म
 हिमाः श्रुत्वा सर्वेऽपि सर्वतः अहंशाणां वैस्मवानां
 ममशाणां च वैस्मवाः तानेव हि क्षियो मूढो ममा
 स्ति शाणहिंसकः पुराणोऽङ्गकलत्रं च राजलक्ष्मी
 विहाय च ध्यायेत्तत्तानेऽपि मोकोनेभ्यः परः प्रियः
 पराभक्ताने शाणार्तचलक्ष्मीनेऽङ्गकरः नभारतो
 नवास्तावनर्गजगणेऽपरः नवस्तृणा नवेराव
 नस्यैदं नमनीसुरः नगोपी नवमोपालानराथाशा
 णतः प्रियः इत्येव कथिते सर्वसम्ये सारचवास्तवे
 नप्रशंसा परेनेषां नेचशाणधिकप्रियः मोदिवेति
 वये मदाज्ञानहीनाः सखो विनाः स्वात्मानेन वया

ब. वे.
क. ख.
१३.

130

नेनिजानतिनिरयेचिरे येहिषेतिवमेभक्ताममरा
 एतोपिकप्रियान् नेषोशास्ताहेतुर्णवपरयेचिरे
 प्रभवोहेचसर्वेषोमीश्वरः परिपालकः नयापिनस
 नेरोहेभक्तादीनोदिवानियो गोलोकेवाथवेऊटे
 दिभुजेचवत्तभुजे रूपमाप्रमिदशसन्तुष्टाणामेभ
 क्तिसन्निधौ यदस्मभक्तदजेवभक्तणीयेवतन्मम
 यमस्यद्रव्यमन्येनदत्तेवेदमृतोयमे श्रेवरीषेन्त्यस्य
 हंनिरीहेनर्हिसकं कथंहेसिदयाशीलेसर्वपा
 णिहिनेरने दयाऊर्वनियेसेनः सनतेसर्वजीवि
 शु नान्दियेतिवयेमृतस्तेषोहेनाहमेवच भक्ता
 नाहिसकंशत्रुमकरत्तितमत्तमः श्रेवरीषालयेग
 ह्यसत्तोरत्तितमीश्वरः नारायणवचः कृतावास्त्रा
 एणभयविह्वलः विष्वक्मानसस्तस्थोस्मरन्कृत्स्न
 पदोवुजे पतस्मिन्नेतरेवत्ताभवान्यासहशंकरः
 धर्मस्यैन्द्रोदयोदेवाश्चात्तगुर्भुनिपुंगवो प्रणम्यन्त
 स्रुः सर्वपरमात्मानमीश्वरे पुलकाचितसंकीर्ण
 भक्तिनमात्मकेधरः ब्रह्मउवाच सात्मासुरपवि
 र्तिसभक्तावुग्रहविग्रह भक्तापरायजनकरत्तव
 स्तणपुगवो महादेवउवाच दीनबंधोजगद्वायना
 यंविप्रोजगद्दहिः कृतापरायं दीनेवपाहिमोशरणा

गतो पार्वसुवाच भक्तपवावरोषस्तेन हि जानसु
 रावये सर्वेषामीषदेरत्नलक्षणेशरणागते धर्म
 एतवाच सर्वेषां जनकस्त्वेव पातादेउक्तदीक्षरः
 शिशुहेतोः शिशुहेति पिते मेवेकतः प्रभो इदुवाच
 कृपाते समताया सन् सर्वेषु जीविषु प्रभो अपरा
 यकले भूतमधुना पातु महेसि रुदुवाच शा
 स्त्रिकर्तुसमुचिते सुमयस्यास्पृशां प्रते कृतदेउस्य
 पापात्तने कतमहेसि दिकतिलाउवाच कृतापरा
 ये विप्रं वद्धे तमहास्यनश्रुतौ अपरायकले रता
 सदायाति सदीक्षरः ग्रहाऋतुः यो दोषिवैस्सर्वे मूढ
 स्ते देवा सर्वदेवताः पीत्रोऽर्कमौर्वयेश सत्यस्याने
 पातु महेसि मानुष्यउवाच नाथ विप्रे पराभूते सर्वे
 जीवन्मृता वये देउ विद्वान्मेकस्य मवे लजातिजा
 तिषु अत्रिरुवाच तथैव दत्तः पुत्रो मे क्रोयो शेन सम
 न्वितः न कुं विभेति त्रैलोक्ये ते जसामस्ततो विभो
 लत्मीउवाच तमायराय भंगवान् रत्ने मेशरणा
 गते स्तवेति देवविप्राश्च नहेते विप्रमहेसि मर
 तुवाच बोधयिष्यमि देवानो जनकं कामदेवकते
 भगवान् सामी सर्वेषां सर्वाश्च पातु महेसि सार्वभूतः
 भवतः स्मृतिमात्रेण सर्वेषां सर्वमंगले भवेत्सर्वा

व. वै.
क. ख.
१३१

पक्षेयोनियाहिमाशरणगते नर्तकउवाच वारिद्र
भंजकवयेभित्तकास्तवसेनतः भित्तोनसोप्रतेदेहि
परिजाणेद्विजसच एतेषांस्तवनेश्रुताप्रभुःशरणये
कज ग्रहस्येवावववानेसर्वसेतोषकारणे श्रीभवा
नुवाच सर्वेष्ट एतमहाकोनीतिप्रकृत्यावहं वि
प्रलोककियामिप्रकाकमाजयाभवे किंतयेयात
वेकंदादेवरीषाललेपुनः करोतुपारणोनवरातःस
प्रीतयेसुनि विप्रस्तस्यातिथिभूतानिर्दोषशममुच्यतः
सूणीवर्षमयेभीतोभ्रमत्येवभयात्सदा उपावासीस
राजेन्द्रःससीकससुनानितः ततोहमुपवासीच
सचकंनकरिष्यति अहमेवायनिश्चितेसखेभोत्या
मिनिश्चिते भक्तोपवासकारणात् सनोयंवालके
दृष्टानभुक्तोजननीयथा ममाशिषामुनिश्रेष्ठःस
द्योभवत्तुविज्जर पथितशसहिंसोवसचकंनकरि
ष्यति अहमेवायनिश्चितेसखेभोत्यामिनिश्चिते
भक्तदनेवयदसुशीत्याकृतास्तोपमे ललीदनेच
यद्रव्येतवादेभक्तमीश्वरः विनाभक्तप्रदानेननच
सादातमीश्वरी हेतुमेनमहाप्राज्ञागच्छवत्सन्पाल
ये सर्वदेवास्यदेवस्यगच्छेतमनयोगरहं इत्युक्ता
श्रीहरिस्त्रर्णोपपोसेतःपुरंमुदा ७७ःसर्वमुदाप्रका

प्रणम्य जगदीश्वरं ब्रह्मण्यमनोजायी जगाम
 हरिमेदिरसदर्शनवनवकेसूर्यकोटिसमप्रभं
 उयोष्येत्सरं राजा सुकंकटौष्ठनालकः सिंहास
 नस्थो ददर्श पुरतो मुनिपुंगव उभ्याय संभ्रमात्
 यः प्रणम्य सादरे मुदा भोजयित्वा तमिष्टान् ब्रा
 ह्मणान् भुजे स्वयं भुक्त्वा तेषो द्विजश्रेष्ठः पशुमेव
 पमाशिवं जगाम सालयेनूणं प्रशंस पुनः पुनः
 उवाच पथि विप्रेन्द्रो मनसा विस्मयाकुलः माहात्म्यं
 उल्लभमहो वै सवानामिति द्विजः इति श्रीब्रह्मवै
 वर्ते महापुराणे नारायणनारदसंवादे श्रीकृष्ण
 जन्मखंडे म मो ए स पंचविंशतितमोऽध्या
 यः १५ नारद उवाच द्वादशीलंबने दोषः कृतस्त
 न्मखतो मुने पराभूतिमुने चैव नृपशरणं हरेरहो
 यधुना श्रोतुमिच्छामि सर्वेषामीषिणा वमे एका
 दशीव्रतस्यास्पृश्यानेव दनिष्ठले अहो कृतो
 कृतं किं विन्मजमे दोषनिष्ठिते कृती नो कारण
 मुखाच्छोनकोत्तुहले मम नारायण उवाच एका
 दशीव्रतमिदं व्रतानां उल्लभं परं श्रीकृष्णं तिजत
 केतयः श्रेष्ठेन पसितो देवानां वयस्याहस्यो देवी
 नां प्रकृतिर्यथा आश्रमाणां यथा विशेषेण सवानां

ब्र. वै.
क. ख.
१३१

यथाशिवः यथागणेशः सृज्या नो यथावाणी विष
मिनो यथासोणावयथापुत्रा मेयसी नो यथामतिः
आत्मानमिन्द्रियाणो च वेचलानो यथामतः गुरुणो
वयथामातावपुनो च यथायतिः वलिहानो यथादे
वकालः कालयतो यथा तेजसिनो यथेशस्रसहि
स्रनो यथाक्षितिः यथासुते च भस्पाणो वाहका
नो यथानिलः यथाशीथनयाडी नो सती नो च यथा
सती सृजेयानो यथावलासुरिनो सयसेयथा य
थासामश्रुती नो च गायत्री कंदसो यथा ग्रहाणो च
यथासूर्यो रुद्राणो शंकरो यथा यथाद्वेणो च सूतो च
वंशीणो च यातव न्याणो च यथागमसिद्धावो कपि
लो यथा यथासनत कुमारस्य योगिनो वरः पराव
नो गतेन्द्राणो यमूनां शरभो यथा यथासिमादिः शैला
नो मणी नो कौस्तभो यथा सरसती नो च वाणी पु
ष्पसत्रपिणी गंधुर्वीणो विवरयो यथाश्रेष्ठस्रनार
द यथाऊवेरो हस्ताणो समाली रत्नसो यथा यथा
श्रेष्ठा च नारीणो शतद्रुपायरावरा मनूनो वयथाश्रे
ष्ठासयेसाये भवो मवुः सुंदरीणो यथारेभा यथामा
याचमायिनो एकादशी व्रतं नादव्रताना च वरेत
था वर्तयेचवतर्णो च वर्णाना नित्यमेव च ऊंभीया

के महाचोरे स्थिता वोशल तो वजेन गलित व्याधि
 मुक्ताश्च ततः समस्त नमस्त यस्यान्मको भवेत्ताया
 दिताया दिता ह कमलोद्भवः इमेव कथिते ब्रह्मन्
 यो दोषस्तत्र भोजने द्वादशी लेचने दोषी भूयो ज्ञा-
 स्तुतो यरा द्वादशी लेचने दोषे निवोप कथयामि ते
 पुरा ऋजो यर्मवकादे दसरोद्भूतोऽपि च दशमी वेत्क-
 लामात्रे मूको ज्ञानेन लेचयेत् याति श्रीस्तुतृणां शा-
 ये दत्ता सरदा रुणो व्रजहा निर्भवेत् सर्वशहा निर्भ-
 वेधुवे संजे मन्वेन रवमेय कूपेव सेहिज दशम्येका
 दशी चापी द्वादशे यत्र वासरे नवभुक्ता परदिने उयो
 षव्रजमाचरेत् द्वादशे च व्रते कृत्वा त्रयोदशो वया
 रणे द्वादशी लेचने दोषो व्रते नानस विद्यते संमूर्णे
 कादशी मात्र प्रमाते किंचिदेव सा तत्रोपोष्ठा द्वितीया
 वयरे चेदि भिवचने प्रसिद्धे मन्मको यत्र प्रभाते वतिथे
 अये ऊर्वेति गृहिणाः पूर्वनायादपयस्तथा परगान
 शने कृतानि मक्तं समा रभन् व्रते जागरणे सर्व
 पूर्व वैवाचरे दुयः गृहीत सर्व दिवसे व्रते कृत्वा परे ह
 नि यकादशे पायनी नायो न्यारणे न समाचरेत् वैस
 वानां यती वां वविथवानां तथैव च सर्वा समा उपोष्ठा
 स्ते भिक्षुणां ब्रह्मचारिणां मुक्तामेव न ऊर्वेति गृहीतो

ब्र. वै.
क. ख.
१३३

वैलैवैर्यथा न कृत्वा र्वलं वने दोषो ते दोषो ते वा वनार
द शयने वोधिनी मथे शाकसे कादशी भवेत् शो
वोयोष्ठा गृहस्थेन न त्याज्या च कदाचन इमे वै कः
थिने ब्रह्मन् निर्णयो यः कृतौ कृता व्रतस्यास्य विधाने
च निबोधक्यामिने कृत्वा हविष्ये पूर्वोद्देन च मुक्ते
पुनर्जले एकाकी कृशशयो यो न भुक्ते शयनमाच
रेत् उत्थाय ब्राह्मे मुहूर्ते प्रातः कृत्ये विधाय च नित्ये
कृत्ये विधाय यतनः स्नाने समाचरेत् वनोपवासक
त्ये श्रीकृष्णप्रीतिहेतुकं कृत्वा संध्यातर्पणं च विधा
यौहिकमाचरेत् नित्यं पूजो दिने कृत्वा व्रतद्रव्यं समा
हरेत् दिव्योषोऽशये चारे प्रकृत्ये विधिबोधिते श्री
सने वसने पाद्यमर्च पुष्पाबुलोपने धूपः प्रदीपो नै
वेद्यं यज्ञसूत्रं च भूषणं गेयस्मानीयमोहले मधुपर्क
पुनर्जले एतात्या कृत्य दिवसे व्रतेन कृत्ये समाचरेत् उ
पविष्टा सने पूजो धनार्थो नैयवाससी आवस्य श्रीह
रिस्तुता सस्ति वा वनसर्वकं श्रोत्रोपसंगलचट्यामा
रेव श्रमभरणे फलणात्वा च दनीकं वेदोक्तं मुनिभिर्मु
दा केशवंत समागम्य पूजायानैः समाचरेत् पूजो
पवोपचारेण प्रकृत्येन विवत्तुणः गणेश्वरं दिने
करं वह्निविस्मृतिवैशिवां संसृजेव ॥ ॥

प्रणम्या यत्र ते ऊर्ध्वं हरिं स्मरन् आराध्य देववद्वेष्य
 दिकर्म समाचरेत् नित्यं नैमित्तिकं वाप्य सर्वं तत्रि।
 फलं भवेत् इत्येवं कथितं सर्वं व्रताभूतमेव च काय
 वणाखोक्तमिहैव व्रते शृणु महा मते सामवेदोक्त
 ध्यानेन ध्यानेन ध्यानात्कृत्स्नं परात्परे पुण्ये वशिर।
 सित्यस्य पुन ध्याने समाचरेत् ध्याने शृणोति गूढं च
 सर्वेषो वांछितं यदे न प्रकाशममभक्ताय भक्तश्रणा
 यिकं परं नवीन नीरदश्यामे मति संदरविग्रहे श
 रत्पार्वणवद्राभं विनिक्षेप्य मउत्तमं शरत्सूर्योदया।
 नोचय भामोचनलोचने सौगं सौंदर्यभूषामिरत्नभू
 षणभूषिते गोपीलोचनकोणैश्च सदैरतिवेवले।
 शस्रत्रिरीत्यमाणं च तस्याणैरिव निर्मिते रासमे उ
 लमय्य स्यात्सोलाससमुत्सके गथावक्रं शरच्चंद्रं स
 थायानवकोरकं कौस्तुभेन मणीद्रेण वत्सलस्य
 मुज्जले पारिजातपसूनानां मालाजालैर्विराजिते
 सदृत्तसारतिर्माणकिरीटोज्ज्वलशेषरं विनोदसु
 रलीहस्तं नस्तं शस्तं सरासरी ध्यानामाय्य उराग।
 यवत्स्नादीनां च वेदिने कारणं कारणानां च तमीश्वर
 महं भजे ध्यातानेन तमावा स चाराणि षोडश दत्ता
 संप्रजयेद्भक्त्या मेवैरेतत्स नारद आसने सर्गविर्मा।

ब्र. वे.
क. ख.
१३४

१३५
शरत्तरविनिर्मिते नानाविधविशेषार्थग्रहणेन प
रमेश्वर वह्निप्रतापितेन वसे निर्मितेन विषकर्मणा
मूल्यावनीयेन गृहसुतोराधिकायने पादप्रच्छालना
हेतुत्सर्गसंस्थिते स्वामितजलेवैव गृहसुतोकरु
णानिये इदमर्चयवित्रेवशोखनोयसमन्विते स्रग्
उर्वावदेन के गृहसुतोभक्तिवत्सल स्वामिते शुक्ल
पुष्पवेदनागरुसंघने सस्यते प्रीतिजनने गृहसुतो सर्व
कारणे वेदनागरुकस्तूरीकेकमद्रमसंघने सुरेसि
नेव श्रीकृष्णगृहसुतामनलेयने रसोद्वलविशेषस्य
नानाद्रव्यसमन्विते सगथपुक्तः सखदोयुयोयेशः
तिगृहसुतो दिवानिशे सुप्रदीपोरत्नसारविनिर्मितः
यनयोत्तनाशवोजीदीयोपेयतिगृहसुतो नानाविधानि
द्रव्याणि सादृनिमधुराणि च वोष्णादीनियविश्राणि
सात्कारमगृहसुतो सपञ्चयेयिसंघुक्तो सर्गतत्वे वि
निमित्ते गृहसुतोदवदेव शरचितो वा रुका रुणी शुभ्र
स्वरत्तरविजतसर्वावपिभूषणे दीयेनाजलमानेने
गृहसुतो नदनेदन यातो श्रीफलपत्रोके विस्मतेलेमनो
हरं वाछिते सर्वलोकानां भगवत्प्रतिगृहसुतो सर्व
वोषीतिजनने प्रमिष्टमधुरं मधु सद्वत्पात्रसारं स
गोपीनाथप्रगृहसुतो निर्मले जाह्नवीतोये सपवित्रे

सवासिने पुनरावमनीयेवगृहीतामधुसूदन ३
 निषोडशयेवारेदत्ताभक्तौमुदातितः संवेणानेन
 पुष्पाणामालिदयात्प्रयत्नतः नानाप्रकारपुष्पैश्च
 प्रयितेसूक्तनेनना प्रवरभूषणोनाचमात्येवप्रति
 गृह्यतो इतिपुष्पाजलिंदत्तात्सूलमेवनववती
 कुर्यात्सुवननेभक्त्यापुदोजलिपुतःसुधीः भव
 उवाच हेकृत्स्नराधिकानाथकरुणासागरप्रवो
 संसारसागरेचोरेनमामहरभयानक घनजन्म
 गतायामातविप्रस्यममप्रभो सकर्मणसतिगते
 रुद्धस्यप्रभोमम सकर्मणसतिगतेर्वरुस्यमो
 लणोक्रु प्रणतयादययेनेपश्यतोशरणगतं
 भवमोर्जेहभयाद्गीनेयाहिसोमोशणरेयेनरे भ
 क्तिहीनक्रियाहीनेविधिहीनेचकर्मवेत् वस्तुमेव
 यिनंयत्तत्संपूर्णक्रुप्रभो चेतोभक्तिविहिता
 ज्ञानात्सोर्गीहीनेचकर्मणि तत्रामोच्यारोणेनैवस
 र्वपूर्णभवेद्वरे इतिस्तत्तारंशणमेदत्ताविशय
 दत्तिणं महोत्सर्वविधायायकुर्याजगरणव्रजे
 कृतावतोयवासंचयदिनिशेवते फलास्पदंमवा
 मोतिव्रतोयवासयोर्वती द्वादशंपारणंकृतारा
 दिनिदाविशेषता पुनरेवजलभुक्तेवतार्द्धफल

ब्र. वै.
क. ख.
१३५

मासुयात् यत्नेन च विष्णोने सकृदेव समावरेत् मेवे
नानेन विषेन्द्रशीकृत्सवरणं स्मरन् हेमन्तप्राणिनां
प्राणवृत्तानि निर्मितेषु रा देहि मदि स्मृत्येते व्रतो
पवासयोः फले एव यः कुरुते भक्त्या भारते व्रतसु तमे
सर्वान् समपरात्समसात्मानमुद्धरेद्भुवे सखदे मोक्षदे
सारमपरकथयामिते इति श्रीवृत्तवेवर्तमहापुराणे
नारायणनारदसेवादेशीकृत्सजन्मावेते पकादशी
व्रत ३ एण स्ता षड्विंशेति तमोऽध्यायः नारायण उ
वाच शृणु नारद वक्ष्यामि श्रीकृत्सवरिने पुनः गोपी
नां वृत्तहरणं वरदानं मनीषिते हेमने प्रथमे मासि
गोपीकानाममोहिताः कृताहविष्यं भक्त्या च पादमो
सं ससे पुता स्नात्वा सूर्यसुरितीरे पार्वतीवाल कामं पी
कृता वासे च मेवेण सज्जो कुर्वति निमग्नः च दनाग
रुकस्तरी कुकुमे समनो हरैः नाना प्रकारपुष्पेभ्यः
मालौवह विधेरपि धूपै दीपैश्च नैवेद्यैश्चैर्नाना
फलैर्मने मणिसुताप्रवालैश्च वासैर्नाना मविधे
रपि हे देवि जगतो मानससि स्थिते त कारीणि न
दगोपसुते को तमस्मभ्ये देहि सुव्रते मेवे नानेन दे
वेशपरिहारे विधाय च ततः कृत्वा सने कल्पमप
जे मूलमेव तः मेव स्तुता मेव दोक्तः पातयामास

वीजकः ओं उगीयै नम इति सर्वकामफलप्रदः
 पुष्पमाल्यचनैवेद्ये धूपदीपेन स्थाप्य के मंत्रेणानेन
 तोभक्ताददः सर्वातदानिनाः प्रवालमालयाभः
 क्ताजयन्ते वे सहस्रधा जयेत्कृत्वा वस्तुत्वाचमणेभ्यः
 शिरसाभुवि सर्वमंगलमोगल्यं सर्वकामप्रदेशि
 वे देहिसेवां छित्ते देवि नमस्ते शंकरप्रिये इत्युक्त्वा
 वनमस्कारं कृत्वा दत्त्वा वदति एणं नैवेद्यानि च सर्वा
 णिवास्त्राण्यो यशुर्गृहे स्तवराजं शृणु मनेन हृद
 र्धनया वंती भक्तागोपांगनाः सर्वा सर्वाभीष्टफलप्र
 दं जगत्सेकार्णी वेद्योरेवेन्द्रसूर्यविवर्जिते श्रेष्ठताका
 रतो येन संस्तुते नैस्त्राचरे दत्ते प्रवास्त्राणे बहुरि
 ण जलपाविना तस्मै दत्त्वा स्तवसिद्धिं निद्रां भजे
 गम्यतिः अनाभियये जगत्सेव्या मधुना कैदमेन
 च पीरितः परितः स्यावमूलप्रकृतमीश्वरी ब्रह्म
 ण उवाच उर्गे देवि भये माये मारायणि सनातनि
 जयो मे मंगले देहि नमस्ते सर्वमंगले दैत्यनाशार्थं
 वचनोदकारः परिकीर्तिताः स्तुतिश्च वराणां च
 स्थापनेन शेषेति निश्चिते अउगीहरेः शक्तिर्हरिणा
 परिकीर्तिता विपतिबाधको उच्चगकारो नाशवा
 चकः उर्गेति शपति मन्त्रस्मीसा उगी परिकीर्तिता उर्गे

व. वे.
क. ख.
१३६

१३६
दैमं द्वचनोपकासेनाशवाचकः तेन नाशपुरोते
नवुपैर्गोप्रकीर्तिता सयेनिवीणयात्रीवसाशिय
रिकीर्तिता अभयोभयनाशोकाश्चाकारोदानवा
चकः प्रदात्याभयेयावसाभयापरिकीर्तिता राज
श्रीवाचकोसाचयावप्रायणवाचका नतः प्रापय
नियामयः सामाचपरिकीर्तिता यावमोहार्यवच
नोयावप्रायणवाचकः जोप्रापयतिमोनित्येसा
मायापरिकीर्तिता नारायणादोगभूतातेनतस्या
चतेजसा सदातस्पर्शरीरस्यातेननारायणीस्सता
निगुणसाचनित्यसावाचकस्यासनातनः सदानि
त्यानिगुणयाप्रकीर्तितासनातनी जयः कल्याण
वचनोपकाशोदान्वाचकः जयेददतियाचित्ये
साजयापरिकीर्तिता सर्वमेगलशास्त्रासंसारिण्य
यवाचको आकारोदान्वाचनस्तदासीसर्वमेगलः
नामाष्टकमिदंसारंनार्थयदसेपुते नारायणेन
पुढनेवलेणेनाभियंकजे तस्यैदन्तानिद्रियासव
भूवजगतोपतिः मधुकैटभौउरात्मानौब्रह्महतास
यतौ स्तोत्रेणनेनसेब्रह्मोस्तनिनिद्रोचका
रह सात्तानस्तत्वातदाउर्गाब्रह्मनेकवच
ददौ श्रीकृष्णकवचंदिव्यं ॥ ॐ ॥

सर्वलक्षणनामके दत्तातस्मै महा माया सांनर्हीनेवका
 रह स्तोत्रैर्कुर्वन्ति निद्रां वसवतः कवचेन वै निद्रानुग्र
 हतः सद्यस्तोत्रस्यैव प्रभावतः तज्जगाम भगवान् रु
 धिद्रु योजनादिनः शास्त्रावर्गया सांर्हशकरस्य जया
 यच सरथे शंकरे मूर्हिकृत्वा च निभये ददौ अत्सर्ह
 प्रायणामास जया तस्मै जये ददौ स्तोत्रस्यैव प्रभावेन
 मेषाय कवे च विधिः वरं च कवचे प्राप्य निर्भये प्राप्य
 निश्चिन्ते ब्रह्मादमहे शायस्तोत्रं च कवचे परं विपुर
 सव संग्रामे सरथे यतिने हरे ब्रह्मासं वग्सीता च सनि
 दे श्रीहरिस्मरन् स्तोत्रं च कवचे प्राप्य जवान विपुरं
 हरः स्तोत्रेणानेन तं उर्गी कृत्वा गोपालिकास्तुतिं ले
 भिरे श्रीहरिं को ते स्तोत्रं प्राप्य प्रभावतः गोपकन्या
 कृतं स्तोत्रं सर्वमंगलनामके वांछितार्थप्रदससः
 सर्वविघ्नविनाशने विसंयेयः पटे वित्ते भक्तिमुक्तस्य
 मानवा शैवो वा वैवापि शाक्तो न दर्गा प्रत्यमुच्यते
 राजहारेष्म शाने च दादा गौ शाणसे कटे हिसंजेन
 भयग्रस्तो मग्नो यो ते महार्णवे शत - स्ते संग्रामे का
 रागारे वियस्यते गुरुणा ये ब्रह्मणा ये च उभे दे स उस्मरे
 स्थान भ्रष्टे यन भ्रष्टे जातिन ह्ये स चान्विते यतिभेदे
 पुत्रभेदे खलु सर्वविधान्विते स्तोत्रस्मरणमात्रेण

137

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

पाहादणविस्मना श्रीकृष्णवलदेवप्रधानाश्च
 चतुर्दश गोपाहरेर्वयस्याश्चकोटिशोकटिशोमुने
 वस्त्राणादायतेसर्वतस्परिकत्रहरतः शतशःपुंजि
 कास्तत्रस्थापयामासुरुन्मवाः किंविदसेसमा
 दायकृताचपुंजिकामुने समारुसकदेवापुंमुवा
 वणोपिकास्तथा श्रीकृष्णउवाच भोभोगोपालिका
 सर्वानिष्टाचव्रतकर्मणि कृतावधानेमहाकेशकृता
 कीउनतन्मनाः सकल्पितव्रतार्हवमासेमेगलक
 र्मणि एषेनग्राकथेनोयेवनांगव्रतहानिकाः परि
 येयानिवासोसिपुष्पमालानियानिच व्रताह्मणिव
 वस्त्रनिक्वाथुनाव्रते तनग्रायाःसदाएजासेतस्यो
 वरुणःस्वयं वरुणान्वचरोरामाचकंवस्त्रनिनिःक
 ति कथंयास्यथनग्राश्चभुतस्यकिंभविष्यति व्रता
 सथाकथेसारोवस्त्रनिकिनरत्तनि विप्रोक्रुरुततो
 एजातस्यावलिभिरीश्वरी पुष्पाकमीदृशीदेवीन
 शाकावसरत्तणे कथेव्रतफलेसावोदानेशाकास
 रेखरी फलेप्रदानेशातासाशाकासर्वकर्मसु श्री
 कृष्णस्ववःकृताविनामापुर्वजस्रियः दधुसुर्य
 मुनानीरेवसुवस्त्रविहीनके वक्रविषादेतोयेवन
 ग्नामास्तारुदन्भ्रंशम् कृगजानिववसाणीवुरनुनः

ब्र. वे.
क. ख.
१३८

कृताविषादेनैव तन्मूर्खोपकम्पकाः प्रत्येजलि
पुतासर्वाभक्ताविनयसर्वके मेलिकाऊचुः परिये
यानिवसाणिकिकरीणोसदीसरे निवोधयान्मान
सेवस्पर्शकर्तव्यमहंसि ब्रताहोनिचवस्तुनिचसोप्र
ने अदत्तानिनेविनानिग्रहीतवेदविद्वर दहियौता
निधुताचक्रिष्यामौचनेवये वस्तुनानेनगोविदेवे
स्तुनिभंलणंकुरु एतस्मिन्नेतरेतवशीदामावसुं
जिको दर्शयितावतोसर्वहरेउदावतसुरः दृष्टासव
संगोपालेसर्वसामीसरीपरा सर्वावयस्याप्रोवावको
पशुपताजलस्तना राधिकोवाव हेसशीलेहेतगे
हेचंद्रमुखिमायवि कदेवमालेहेकुंनियमनेसर्वमे
गले हेयममुखिसावित्रीहेपारियातेजानूवि सथा
मुखिमुभेयमेहेगौरिहेसयंप्रभे कालिकेकमलेउ
र्गेहेसरसतिभारति अस्मप्रियेमधुमनिचैयकेचद
नावति एयेसर्वासमन्यायवयानयः यनवलवे स
र्वागयाजपान्तर्गसमन्यायजलातथा प्रजगुर्गीपि
कानगयोसिमाछायपाणिभिः षतस्योसहचारि
एषोप्यस्तर्गवसहसराः प्रजगुस्तेनत्रयेणको
पादारकलोचनाः वेगेनउडवसर्वाशीदामानेवगो
पिकाः वेगेनचप्रधावतेसर्वाश्चवसुंगेजिको ज

गामशीत्रं श्रीदामायत्रगोसदोशुका जवेनउडुव
 गोपउत्पत्तेश्चसंतने वसवौरोशगोयोशवेष्टाय
 मासराशुताः भियावउडुवीलायत्रकलः सदो
 शुकाः श्रीकलसहितानगोपात्वारयामासरासच
 गोपिकानोभियागोपादहर्वसाणिमायवे माथ
 वस्यायामासस्कंयेतरोस्तरो कदेववृत्तःशुशु
 भेवसौर्नाताविथेरपि वसाणोप्रतिकाःसर्वकं
 येपुविविधेषुव उवावगोयकाःकल्लोपरिहासपरं
 ववः श्रीकलसउवाव भोभोगोपालिकानगशुता
 नीकिंकरिष्यन् नावसाणिप्रयच्छामिकुरुतोसेपु
 रोजलिं अन्यदोहेनदासासिपुष्पभ्योय्यशुकानि
 व पुष्पाकमीसंरीराथाकिंकरिष्यतिमेथुना व्रता
 राथावयादेवीसावमेकिंकरिष्यति इत्येवेकथितेस
 र्ववृत्तस्येवरायिका श्रीकलसवचनेकतातासर्वा
 गोपकन्यकाः वीरलोचनकोणेनप्रजग्मुःरायि
 कांतिके वज्रनिवेदनेगतायउवावहरिःस्ये क
 ताजदाससाराथावभूवगोपकन्यकाः वीरलोच
 नकोणेनपुलकावितविग्रहाः नजगामहरेःस्थाने
 पीडयासस्मितासती जलेयोगासनेकवादयोक्त
 समदोवुजे व्रसेणानधर्मीणोददनीयेपदोवुजे ।

ब्र. वे.
कृ. वि.
१३५

स्मारेस्मारेपदं भोजसासुसेर्णलोचना भवतिर।
काशोणेनष्टावनिगुणंविभुं राधिकोवाच गेलोक
नाथगोपीशमदीयप्राणवल्लभ हेदोनवयोदीनेसस
र्वमनस्तोस्तने गोपेशगोसमूहेणयणोदानदवर्धनने
दात्मजसदानेदनमोस्तने यानमन्योमन्युत्तुव्रसद
र्षविनाशन कालीयदसनप्राणनाथकसनमोस्तने
अणिमादयसिद्धीशसिद्धयसीशतयोमूलतयोस्त
स्तनमोस्तने पदनिर्वचनीयेववस्तुनिर्वचनीयक न
स्तूपनयोवीजसर्ववीजनमोस्तने अहंसरस्वनील
त्मीर्गगोगाप्रतिपस्तुः पदपादावचनानिमेसजास्त
स्मेतमोस्तने स्पर्शनयसभृत्यानोथानेनचरिवा
निशं पवित्राणिचनीयानितस्मेभगवतेनमः इमे
वमुक्तासोदेवीजलेसम्यसविग्रहे नवप्राणोअश्रीक
स्मेतस्मोस्याएरुमासनी रायाकृतंहेरेस्तोत्रेपिसं
ध्ययःपटेनरः हरिभक्तिंचदासंचलभेदायागतिं
अवे वियजौयः पदेद्भुत्पापरोनिर्वृतिमामुयात्
चिरकालगतेद्रव्यकृतनतष्टंचलभ्यते वेधुवृद्धिभ
वेतस्यप्रसन्नेमानसेयरे चिंतायस्तुःपदेद्भुत्पापरो
निर्वृतिमामुयात् यतिभेदेप्रभेदेमिभेदेवसेक
टे मासेभक्तायदिपटेत्सवःसेदर्शनेलभेत् भक्ता

क्रमारीस्तोत्रे वष्टुण्डपादुकरे यदि श्रीकृष्णसह
 शंकोने गुणवने लभे भुवे इति श्रीब्रह्मवैवर्ते ग-
 याकृते स्तोत्रे नलस्याराधिकाया नाश्रीकृष्णवर
 णो वुने था तैवे वत्तरानीत्यहृष्टाकृष्णमये जगत्
 ददर्श यमनीतीरवसुद्रव्यमये मुने यत्र स्थाने न
 दापारे यद्रव्ये संश्रितपुरा वसैश्च सहिते सर्वतन्मा
 पुगोपकन्यकाः जलाउत्थायताः सर्वा वने कृत्वा
 मनीषिते संप्राप्य चरणे देवास्तास्ताः सर्वा सलये
 ययुः नारद उवाच व्रतस्य किं विधाने च किं नाम
 किं फले विभो कानिद्रव्याणि देयानि का देयानि वद
 ति एण व्रतोने विरहस्ये च वभूव सुमनोहरं व्यासे
 कृत्वा महाभाग वद नारायणं कथं सूत उवाच
 नारदस्यावचः कृत्वा प्राह ते मुनिपुंगवे कृणो कथि
 त्वा मे कवी द्राणो गुरो गुरुः नारायण उवाच स
 र्वव्रतविधाने व्रमते वत्स तिसृणामपि त्वाते गौरीव
 ते नाम मार्गे मासि कृते सिद्धिदा देशभेदे प्रसिद्धे व्रत
 त्रयो वीपरे स्मृते कामदे कामकीनो च फले कानि
 निमित्तके उपोष्य पूर्व दिवसे वसे प्रह्लादस्य संपुता
 प्रातश्चर्मार्गं संकोत्यो भक्त्या गता सरित्ते निधाय दौ
 ते स्नात्वा च नानाद्रव्ये च कन्यका देवषट्कं च संस्तुय कृ

ब्र. वै.
कृ. ख.
१४.

तावाहनेतटे गणेशेवदिनेशेववह्निंनारायणेशिवे
उगीपेवोपचारेणसेसुतमारभेत् वरायःपिंडिकां
कृतावतरासोसुविस्तृतो चेदनागरुकस्तूरीकुंकु
मैश्चसंस्कृते निर्मोपवालकायोचउगीदशभुजो
परो दत्ताकापालेसिंहरनेदयश्चैत्रनेद्रके नोभृता
साचनेदेवीतमोभूतापुष्टोजलिः इमेमेवैयविता
द्वौतनपुत्रोसमारभेत् हेगौरिशेकराहीगेयथाते
शंकरप्रिया नथामोऊरुकल्याणिकानोकानोसुउ
लभं थापेयनेनसिद्धासुउगीउगीतिनाशिनी
शिवोशिवप्रियोवैवशिववत्तस्यलस्थिता यषडा
स्यप्रतिष्ठासिपयाकामसुलोचना नवयौवनसेय
शोरताभरणभूषितो रत्नकेकणकेसररत्ननूपुर
भूषितो रत्नकुंडलपुत्रेनगंडस्थलविराजितो मा
लतीमालिसेपुक्तकवरीभूमरात्विता सिंहरतिल
काचारुकस्तूरीविडनासह वहिषुद्धाशुकारत्न
किरीटसमनोदरो मणीद्रसारसेशकरत्नमालास
मुत्तलो परिजातप्रसूनानामालामाजानुलंविता
सपीनकविनश्रीणीवितविंतस्तनोवता नवयौवन
सारौचादेशत्रसोमनोदरो वस्त्रादिभिस्तयमानोसु
र्धकोटिसमप्रभां यक्वाविवाथरोहोवचारुचंपकस।

त्रिभां मुक्तापरिवित्तियैकदंतराजिविराजिताम्
 भक्तकामप्रदोदेवीशरस्त्रमुखाभजे ध्यातैर्वंमस्तु
 केपुष्पंविन्यस्यववतीमुदा पुष्पगृहीताभक्तावपुन
 र्धात्वावपुनयेत् दत्ताष्टोत्तशोपचारंनवतितयाः पू
 र्वीकैर्नैवमेवेणस्तत्वावपणामेत्सदा कृत्वाप्रणा
 मंभक्तावसेपुनस्तृणयाकृष्या नारदउवाच ब्रते
 ब्रतविधानेचफलेचस्तोत्रमद्भुते श्रुताष्टोतमि
 छाभिगोरीवतकथोमुने ब्रतेकेनकृतेभूमौपूर्व
 केनप्रकाशितं एतत्सर्वसविस्तर्यवदसेदहभुज
 ने नारायणउवाच ऊषाधनसचसतानाम्नावेद
 वनीसती तयाकृतेब्रतमिदंमहातीर्थेवपुष्करे
 समामिदिवसेसाक्षाद्भुवजगेदंविता योगिनी
 लक्ष्मसेपुतासूर्यकोटिसमप्रभा शोतकंभविनि
 मानरयस्यापरमेष्ठरी ईषडास्यप्रसन्नास्यातामु
 वाचससेपुनो यावत्सुवाच हैवेदवतिभद्रेनेवरं
 एउयथासितेनतृष्टाहंतम्येदास्यामिबोद्धिते या
 वतीववनेकृताहृष्टाताहृष्टमानसा पुटोज्जलिपु
 नासार्धाप्रणस्यावाचनारव वेदवत्सवाच देहिना
 रायणोकातेमन्वेदेहिमनोषिते वरेन्यस्मिस्तदा
 तास्मिदहोभक्तिंवतसुदे कृतावेदवतीवाक्यप्रह

ब्र. वे.
क. ख.
१५१

सजगदेविका श्रवरुचरयातनूर्णनामुवावहरि
प्रिया पार्वसुवाच सातेसर्वजगन्मातस्नेवलस्मीस
रसती भारतेपादरजसासूर्तकर्तसमागता तस्या
दरजसासाधीसयः सजावसयरा निवेलानिवती
ध्यातिपरमेश्वरी ब्रतेनेलोकसितार्थतयश्चैवतय
सिनी नारायणकोतातेप्रियासन्निजन्मनि भा
रावतरणेविस्सुर्वसुधामागमिष्यति रामोदाशरथिः
सूर्णकर्तदसुविनिग्रहे बलशापाद्यातयोर्मोक्ष
णायवभक्तयोः श्रयोप्यायाववेतायोप्राविर्भावे
हैररपि तमेवामिथिलोगच्छविषायशिस्सुविग्रहे
तामिमोप्राप्यजनकोप्योनिसेमवा सजोपाल
यिष्यतियत्नेनसीतातेवभविष्यति गजारासोपि
मिथिलोतांविवाहेकरिष्यति नारायणस्यकोता
तेकल्पेप्रियाप्रिया इसुत्कातोसमालिङ्गपार्वती
सालयेययो गत्वासामिथिलासार्धासुसुद्रपेवि
भायव लोगरस्पधेरेखायोसमातस्योमायया वि
लोकाजनकस्तोचनग्नोमुदितलोचनो समकोचनवर्णा
भारुदनीतेजसाविता दृष्टातोवगरीत्वाचक्रत्वावति
सितारद गच्छतेयतितेवैववाग्भूवाणीरिणी श्रयोनि
संभवाकन्याकमलोग्रहणोऽकुरु नारायणस्तेजसाताम

विनेमेवमेवव श्रुत्वा तदा देववाणी गृहीत्वा केव
 केसुतो अत्ताददौ सकांता येनालनाय सदा निना
 सालवा यौवनं प्रापरा मेदाशरथिं सती व्रतस्या
 सप्रभावेन कोते विजगदोपति प्रकाशितेव शिषे
 न हन हथियां भक्तिभावनः राधाकृत्वा वने श्रीकृ
 स्नेपायवलभं गोपानां गताचतपाः व्रतस्यास्य
 प्रभावतः इमेवैकचित्ते विप्रकथा गौरीव्रतस्य
 भारतेव व्रते मिदं पाकरोति कुमारिका सामिने
 कसत्तल्यवसायामोति न संशयः इति श्रीब्रह्म
 वैवर्तने गौरीव्रतकाण्डे समाप्ते नारायण उवाच
 एवं व्रते च वक्रस्तायावन्मासं च गोपिका सर्वस्ते
 त्रेणानां देवी तस्य बुधदिने दिने समाधि दिवसगो
 प्यो व्रते कृत्वा सदा विनाः काण्डणा सौकस्त्ये त्रेण
 तस्यावपरमेखरी येन स्तोत्रेणानां स्तनासातास
 त्परायणा मयः संप्राप्य कोते सारा मेराजीवलो
 चन ज्ञानका उवाच शक्तिसत्रये सर्वेषो सवीधा
 रेगुणाश्च ये सदाशेकरप्रकेचयति देहि न मोस्त
 ने स्तुतिस्थितेन त्रये च स्तुतिनेन कारिणे स्तुतिस्थि
 तं तवीतानां वीजत्रयेन मोस्तने हेगौरि यति धर्म
 ज्ञेयति व्रतपरा मणे यतिव्रते यतिरते यतिदेहि न

ब. वै.
क. ख.
१४२

मोक्षते सर्वमगलमेगले सर्वमेगलमेषुते सर्वमे
गलवीतेवनमस्ते शंकरप्रिये परमात्मसूत्रे च नि
मन्त्रे सनातनि साकारे च निराकारे सर्वत्रैव मनो
हरे तन्मस्ते ह्यदया अहानिदाने द्वास्ते तितमा रा
जास्तव कलासर्वानारायणानमोक्षते लज्जामेधा
तुष्टिरातिसेयति वृद्धयः कलास्तेन्याससर्वीसस
र्वीत्रेयनमोक्षते दृष्टाष्टादृष्टसूत्रे च नयोवीजेन
मोक्षते सर्वानिर्वीचनीये च महामायेनमोक्षते
शिवेशंकरसौभाग्यपुते सौभाग्यदायिनि हरिको
नैव सौभाग्ये देहि देवि नमोक्षते स्तोत्रेणानेनया
स्तुता समाप्तिदिवसे शिवो नमंति परयादाभक्ता
त्मा तालभेते हेयति इहकोते सुखं भुक्ताय त्प्राप्य
परात्परे यावद्धर्मसहस्राणि ब्रह्मजमानयापुरा ग
ते ददर्श पादा जंकयेते मानुषीसती त्रिसप्तकतो
निभूयो चकार पृथिवीभृगुः तव मेत्रेण कवचा क
येते मानुषीसती शंकरायाप्यते मेत्रे सिद्धत्वा वपु
करे जवानकार्त्तवीर्ये च कयेते मानुषीसती भवेज
दपहर्वच गणेशसमहात्मनः ते मेनामभवे च के क
येते मानुषीसती तस्य यत्नायो कोयेन भस्मसात् क
र्तमीश्वरः भक्त रक्षार्थमागत्य कयेते मानुषीसती

कल्पेकल्पेनवपतिः क्लृप्तोजन्मनिजन्मनि व्रजलो
 कतिचाशायजगमावतस्तथा क्लृप्ते निर्जलेनिर्म
 लेरात्रौ सुरभेरासमेतले सर्वाभिर्गोपिकाभिश्चसा
 र्द्धहंदावनेवमे हर्षणहरिणा सार्द्धं क्रीडते भविता
 सती विविधालिखिताकीजकल्पे महीतले नव
 श्रीहरिणा सार्द्धं केतराथे निवार्यते यथ्यसौभाग्य
 पुकारैरहस्ये श्रीहरिप्रिये नतः सौभाग्यपुकारे
 भवक्लृप्तस्य सुदरि यथातीरे च यावत्स्य यथावहो
 चदाहिका भुवि गंघो नले सैन्ये तथा क्लृप्ते स्थितिस्त
 व दैविवासानुषीवापि गंधे वीरान्तीतथा तथा
 पराचसौभाग्यनभूतानभविष्यति परंपरागुणा
 नीतः ब्रह्मादेनां च वेदितः स्वयं क्लृप्तः सराथीणाम
 दरेण भविष्यति ब्रह्मानेन शिवाराथो भविताने
 वशंसति ध्यानासाथोऽरागाथो सर्वेषामपियो
 गिनो तेव भाग्यवती राथे सीतातिनते परा क्लृप्तेन
 सार्थे यस्यान्ते गोलोके च गमिष्यति इत्युक्ता पार्वती
 सद्यस्तत्रैवातर्दमुने सार्द्धं गोपालिकाभिश्च राथिका
 गेन सचता एतस्मिन्नेतरे क्लृप्ते जगाम राथिका पु
 रः राथाददर्श श्रीक्लृप्ते किंशारस्यामसेदरे पीत
 वासपदीयानेरत्नलेकारभूषिते आजातमालती

ब. वे.
क. ख.
१५६

143

मालावनमालविभूषितो ईषडासप्रसन्नास्यभक्ता
 नृग्रहकारतो वंदनोत्तिनसेर्वागेशरत्नकजलोचने
 इति श्रीब्रह्मवैवर्ते पार्वतीमंत्रे संपूर्णम् समाप्तिदिवसे
 राधागोपीभिः सहसंभुता देवी प्रणम्यस्तुता च व्रतं प्र
 णवकारह गोसहसंब्राह्मणाय सुवर्णशतके मुद्रा
 विधाय दत्तिणो दत्तसंग्रहं गेन मयता ब्राह्मणानां स
 हसं च भोजयामासमादरं वायानिवादयामासभित्तको
 येददोयने एतस्मिन्नेतरेतव उर्गा उर्गतिनाशिनी आ
 विर्वभूवगगने जलंती ब्रह्मतेजसा ईषडासप्रसन्नास्या
 भक्तानृग्रहकारता सिंहस्थाचदशभुजारत्नलेकार
 भूषिता शानके भमपादिव्यारत्नसारपरिच्छिदात् श्रव
 रुक्षारथात्तूणीमालिङ्गारसिराधिका दृष्टागोपांगनादे
 वीप्रणम्य सदान्विताः इवावरायिको उर्गास्मेरानन
 सरोरुहं पार्वसुवाच राधे सर्वस्वराणां दधिजगदेविके
 व्रतं ते लोकासेच्छार्थमयामातृवद्विणि गो लोकनाथे
 गोलोके श्रीगोले विरजानते श्रीराममेतले रम्ये देवावन
 मनोहरं रतिचरतिवौरतिवौरस्यसीणां मानसहारकं
 कृष्णानयावते देवी गोपी रूपं विधाय च आगतासि स
 हिंकोतं कथं ते मानवीसती अहो सदा मायायेन भूमा
 रहारणाय च भूमौ तवायि स्थानं च कथं ते मानवीसती ।

अथो निसंभवात्वं वज्रममृजराहरा कालावतीसता
 पुष्पाकथेत्वं मानवीसती भवतीचहरेः प्राणामवत्याच
 हरिसयं वेदेनास्तिद्वयोर्भेदः कथेत्वं मानवीसती इत्ये
 वसुक्तासाउगीतत्रैवोत्तरणीयम् एतस्मिन्नेतरेतवशी
 क्लेषेपिसमागतः राधावदर्शश्चीकृत्संपुरतोभक्तव
 त्सले शरत्पार्वणवेदासेसदत्तसुक्रदोज्ज्वले पक्वदा-
 डिमवीजाभदशानसमनोहरं विनोदसरलीहस्तहस्त
 लेलासरोहकं कोटिकंदर्पलावण्यलीलायाममनोहरं
 गणानीजं स्तूयमाने ब्रह्मानेन शिवादिभिः ब्रह्मसुरैः
 ब्रह्मण्येकतिभिश्चानिद्रयिते श्रवणमत्तरं वक्तव्योति
 द्रुपेसनातने मंगले मंगलाधारं मंगले परं दृष्टानत
 दुतेद्रुपेसे प्रमात्रणनामह ते दृष्टासूचिता राधाकाम
 वाणप्रयीतिता दर्शदर्शसखोभोजे सस्मितावकुलोचना
 मावमाच्छादनं वक्त्रे व्रीडया पुनः पुनः दृष्टा हरिस्ताम-
 वाचयसतवदनेक्षणः गोपालिकाममूहं वसुवीसोपुर
 नः स्थितः श्रीकृष्ण उवाच प्राणायिके राधिके त्वं वरेष्ठ-
 एमनीशिते भो भोगोपालिका सर्वावरेष्ठ एतवोच्छिते
 कृष्णस्ववने कृतावरेष्ठे वरेष्ठ राधिका गोपालिकावशा
 दृष्टा सर्वसेकल्पपादये राधिको उवाच तत्पदात्रे सन्म
 नोलिः सतते भुमत्प्रभो पातभक्तिरसे पद्मे मधुपया

ब.वे.
क.ख.
१५५

मधु मदीयशाणानाथसूभवजन्मनिजन्मनि नस्यावव
चनेकताओंसस्यस्तेमुवाचस प्रसन्नवदनः श्रीमान्य
शोदानेदवर्धनः कीजययचैराधिकोयैसदृशोदलसेपुने
ललितामालतीमालोददौप्रीत्याजगन्मतिः मालासमूले
पुष्पाणिगोपीभ्योगोपिकापतिः महस्यपरमप्रीत्याप्रद
दावित्पुवाचद विष्णुमासेषसृतीनेषुसयेकीजंमयास
ह श्रीरासमेउलेरम्पेदेदारणेपकरिष्यथ यथाहंचनथा
सयेनहिभेदेकते प्राणेहंचपुष्पाकंसयेप्राणामभेव
च व्रतेगोलोकसितार्थेनहिसार्थमिदेषियाः सहा
गतामेगोलोकाद्रमनेवमयासह गच्छतत्तालयेशीत्रे
वोहेजन्मनिजन्मनि प्राणेभ्योपिगरीयस्योयेयेमेना
उसेशयः इत्युक्ताचहरिस्तत्रतस्योचयमुनातटे तस्य
गीयालिकासर्वावीत्यक्तसंपुनः पुनः सर्वाःप्रदृष्टव
दताःसस्मितावकलोचना प्रीत्याचक्षस्कोराभ्याम
खवेद्रेयपुर्हरेः नाशीत्रेप्रयपुर्गेहृष्टिदत्तापुनःपुनः
हरिश्चशिष्यभिःसार्धेप्रसन्नःसालयेयपुः इत्येवक
थितेसर्वेहरेश्चरितमेगले गोपीतोवसहरणेसर्वलो
कसुखावहे इतिश्रीवल्लभैवर्तेमहापुराणेनारायण
नारदसंवादेश्रीकृष्णजन्मलंते पि क सु र प्र
वसमविशोप्यायः १० नारदउवाच विष्णुमासेषु

तीनेषु नासां बहुरिणा सह ऋषे केन प्रकारेण बभूव
 नवमे गला वंदावने किं प्रकारे कीदृशे रासमे उले
 हरिरेक स्नास्य वसः केन कीदृश बभूव ह केन ह लेभ
 वनि मे श्रोत नवेन वे कथय स्व महाभाग गुण्य श्रवण
 कीर्तने कथे पुराण सारं शो हरिश्चरित मे गले हरि
 लीला एषि व्योत सर्व शक्ति मनोहरा सूत उवाच ना
 रदस्य वचा श्रुत्वा ऋषि नारायणः स्वयं ग्रहस्य सप्र
 त्नासः प्रवक्तुमयच केमे नारायण उवाच एकदा
 श्रीहरिभक्ते वने वंदावनयेथौ शुभे शुक्ल त्रयोदशे
 सर्ग च द्रोदये मथौ मृष्टिका मायवी कुंदमालती पु
 ष्पावापुना वासितं कमालानादे मधुभाणं मनोह
 रं नवपलव संशुक्ते पुष्को किल रुते श्रुते वनलेवा
 सरास संशुक्ते समनोहरे चेतना गरु कस्तूरी कुंकुमे
 न सुवासितं कर्पूरान्वितं नोदल भोगद्रव्य समन्वितं
 प्रसूनैश्चैकानोच कस्तूरी कुंकुमेन सुवासितं क
 र्पूरान्वितं नोदल भोगद्रव्य समन्वितं प्रसूनैश्चैक
 कानोच कस्तूरी वंदनान्वितं नाना पुष्पेणारचितं
 मालाजालैर्विराजितं यरिनो वर्तलाकारे तत्रैव
 रासमे उले पुष्पोद्यानै मृष्टिनैश्च पुक्त कीदृश सरोवरे
 हंसकारं दवा कीर्णं जल कुक्कुटं ललितं कीदृशीये

ब्र. वे.
कृ. ख.
१५५

सुंदरसुसरनसमहारिभिः सुहृत्कृतिकसंकालैः
 नोयसौर्णैः सनिर्मलैः दयिसौर्णैः सुकथायजालैर्निर्म
 लिहते रंभास्त्रेवसमूहेन सदरेण सुशोभिते श्राम
 पलवपुकेन सुत्रवहेन वारुणा भूषिते मेगलचंदैः
 सिंहरेवदनानिनः मालतीमाल्यसेपुकेर्नारिकेल
 फलानितैः सरासमेउलेहसुजहासमधुसूदनः
 चकारतत्रकृतकादिनोदसरलीरवं गोपीनोकामि
 निनोचकामहर्षनकारणं तच्छताराधिकासयो
 मुमोहमदनातरा वभूवस्थाणं वद्रेहेतानैकजा
 नमानसा लोणेनैव नोपाय्यपुनः सुखावसाधनि
 सहज्वरासमनस्यो समुद्विग्रापुनः पुनः त्यक्त्वा च
 वणकंकर्मनिःसासारदुर्गहात् ययौ नदणसारेण
 प्रसमीप्यवतर्दिशे थायंतीवरणं भोजेकलस्यपर
 मात्मनः तेजसावद्योतयेती सदन्वसारभूषणैः व
 ह्निर्वभूयसाद्यस्तावरेण कृतचेतना कुलधर्मपरित्य
 ज्यतिः शोककाममोहिना त्रयसिंहाद्वयस्यासनासुपी
 लादयः स्मृताः राधिकार्यः प्रियतमा गोपीनोपवराय
 पुः तामोपस्थापयुर्गोपस्तामोसेख्यानिवोयमे समोवेशे
 ननवयमात्रेण वगुणेन व ययः सशीलासहिता सहसा
 गिवधोउश नग्नः कर्दवमालिनाः सहसा गिवधोदश

ययुक्तेनीवयस्यास्यसहस्राणिदशस्मिताः वतर्दश
सहस्राणि ययुस्तायमनानुगाः जाह्वीसहचारिणः
सहस्राणि ययुर्नव ययुर्नवसहस्राणि ययुर्नव
यवव सविद्याः येचदशसहस्राणि ययुर्मदा ययुः
सर्वमेगलायाः सहस्राणि चषोडश कालिकान्या
ययुर्गेयः सहस्राणि वतर्दश निर्ययुः कमलान्या
चसहस्राणि त्रयोदश उर्गीतगाययुर्गेयः सहस्रा
णि चषोडश ययुः सरस्वतीयस्यासहस्राणि त्रयोद
श ययुर्गुर्भारतीयस्यासहस्राणि दशवताः य
यणीसहचारिणः सहस्राणि वतर्दश ययुः क
सप्रियोयस्यासहस्राणि चषोडश गेर्गवयस्याः
ययुः सहस्राणि त्रयोदश वेदनायाययुः यस्या
सहस्राणि वतर्दश सर्वावभूवुरेकवतवतस्यः स
गेमुदा यत्राययुर्गेयिकास्यमालाहस्तास्यकाश्चनः
वारुचंदनहस्तास्यकाश्चित्तत्रययुर्वताः सेतवामर
हस्तास्यकाश्चित्तत्रययुर्मदा तत्राययुर्गेयिकान्या
काश्चित्कस्तूरीकाकराः तत्राययुर्गेयिकान्याश्चि
तर्जुमवाहिकाः काश्चित्तत्राययुर्गेयस्तत्रनोह
लवाहिकाः यावत्कोवनवस्राणोवाहिकागोयक
न्यकाः काश्चित्तत्राययुः शीत्रेयत्रचंद्रावलीमुदा स

ब्र. वे.
क. ख.
१५६

१५६

वीमैकत्रसंभूयसस्मिताममदात्विताः विधायराधि
कावेशासातोवप्रययुर्मदा वक्रः पुनः पुरस्ताच्चहरीशं
द्वेजयेयपि शशुः द्वेदावनेरस्पदहृष्टरासमेउले सर्गे
भ्यः संदरेरम्परायिकापतिकारात्विने सनिर्मलेक
समितेवसितेपुष्पवापुना नारीणोकामजननेमनमो
हनकारणे शुश्रूवस्तत्रताः सययुक्तो किलकलधनि
अतिसूत्ररवेवापिभ्रमराणामनोरमे प्रसूनमयुम
कानोभ्रमरीसंगसंगिनी शुभल्लोपविवेशरायिका
रासमेउले सर्वावलाभिः सार्द्धसाध्यानाकृत्स्नपदावुजं
रायामागतोसेवीत्यक्तस्त्वमदात्विताः जगामान
व्रजप्रीत्यासस्मितोमदनान्नरः मय्यस्यासत्तिसंथा
नोरत्नालेकारभूषितां दिव्यवस्त्रपरीधानोसस्मितोप
बलोचनो गर्जद्वागमिनीरम्यामुनिमानससोहिनी
नवीनवेशवयसोत्रयेणातिमनोहरं स्तनश्रेणिनि
नेवानोभारशेषान्वितोयरो चारुचंपकवणिभोशर
चंद्रतिमाननो विभ्रुनीकवरीभारमालनीमाल्यसंपुते
रायाददर्शप्रीकृत्स्नविशारेस्यामसंदरे नवयौवनसे
पत्नारत्नाभरणभूषिते कोटिकदर्यलावणपत्नी
लायाममनोहर प्राणायिकोनेपण्णनीपण्णतवक
वत्तथा परमाद्भुततूपेवसर्वज्ञानभयंकरे विचित्रवे-

शंखजवैविभनेसस्मितेमुदा वक्रलोचनकोणोनर
 र्शदर्शपुनः पुनः भावमाच्छादनेचकेत्रीजयामसि
 तासती मूर्च्छामवापसासवः कामवाणप्रपीडिता पु
 लकोचितसर्वांगीवभूवहनचेतना कटाक्षकामवा
 णोस्त्रविउः कीजारेसोमुखा मूर्च्छाप्रोयेनपयौतस्थो
 स्थानसामोहरिः ययातमुरलीतस्यकीजकामल
 मज्जले द्वितीयपीतवसेचशिविपुच्छेशरीरतः से
 णोनचेतनोप्राप्ययथोराथोतिकोमुदा कृतावत्ता
 सितोपीत्यासमाश्लिष्यबुबुवसः श्रीकृष्णस्पर्शमात्रे
 णोसंप्राप्यचेतनोसती प्राणाधिकंप्राणनाथेसमा
 श्लिष्यबुबुवह मनोजहारराधायाकृष्णस्वस्यामु
 ने जगामराधिकासांयंरसिकोरतिमंदिरे रत्नप्र
 दीपेसेपुक्तेरत्नदर्पणसेपुने वारुचेयकशय्याभिसं
 दनादिभिरन्विते कर्पूरान्वितनोद्वलैर्भोगद्वयैः स
 मन्विते उवासराययासार्धकृष्णस्तत्रमुदान्वितः रा
 ययादतनोद्वलेचखादमधुसूदनः रामेसरीदत
 नोद्वलेबुभुजेमुदा देनवर्चितनोद्वलेराधिकाये
 प्रभुर्मुदा चखादभक्तासात्तर्णेप्रहस्यसमदनात
 रा रायावर्चितनोद्वलेययावेमुदा नददौराधिका
 भीतायमानवराणोबुजे एतस्मिन्नंतरेतत्रसकाम

ब. वै.
क. ख.
१५०

147

सरनोन्मावा सखायराथयासाईरनतिलेमनोहरे
 मृगाराष्ट्रप्रकारेवविपरीतादिविभ नवादेनकरा
 णाचप्रकारेवयथोचिते कामशास्त्रेषुयज्ञोपेधेव
 नाष्टवियेपरे कामिनीनोमनोहरिवकाररसिके
 सरः श्रेयैरेगानिप्रत्येगैप्रत्येगानिस्मराजरः चका
 रास्त्रेषणोजत्रमावाकीनोसखावहे मृगारकृश
 लैतौतकामशास्त्रविचारदौ रतिपुडविरामममनव
 भूवद्वयोरपि यवेगहेगहेरमेनानासृतिविधायव
 रेमेगोयोगनाभिस्सुरम्यराममेउले अम्येतेरेर
 तिकृतावहिः कीञ्चकारह गोप्योगोयान्समाप्ति
 यमर्वत्रराममेउले गोपीनोतवलत्ताणोगोपीनो
 चतयेवच लस्यान्यस्यादशमनेप्रकानिराममेउ
 ले सककेशानिनगानिविच्छिन्नमूषणानिव चे
 शोच्छिन्नानिमित्तानिमूर्छितानिस्मरेणच केकरो
 किंकिणीनोचवलयावाचनारद सदन्तनूयराणो
 चरावसुकानिसेनने यवेकृतावसुकीञ्चयपुस्ता
 निजलेमुदा कृतातत्रविरंकीञ्चपरिष्पानिसेपति
 त्रणीजलान्समन्यायदासोसिपरिभायव दहसुमुख
 पयानिसदन्तदर्यणेषुव चंदनागुरुकस्तूरीदवा
 निपुष्पमालिकाः मुदापरिदपुस्तानिसप्रयच्छेतना

निच सकसूरं वतां हलं सक्ता सर्वा नि कौतकात् द
 दृष्टुमखवं द्राणि सदृशदर्पणे मले काविकामात्
 राक्षसवालादाक्ष्य कौतकात् हस्तायं शीनिज
 ग्राहवशने च चर्च ह काविकामाप्रकाता च ग्रथा
 कृतात् मायवे जग्रहीत वसे वपरिहासे पुनर्दो
 चुबुवगे उ विवो हे समाश्लेष पुनः पुनः सस्मिता
 सकटात्ते च मुखे वदस्तनान्विते काविच्छाणी मु
 वलितो दर्शयामास मायने कावित्कानरे धृतासे
 स्थाप्य शोणिदेशतः च काचिरत्र निर्माणे मालती
 माल्यसे पुने कीविचूडा समं कृष्य ममूरमुच्छेद
 दो गुजामाल्ये ववृज्या वेष्टयामास कोचन कावि
 च्छेत्तवामरेण नाथे सिधे वचे चक्रे सुलयसे कामा
 नूकावन कामिनी गोपी हस्ताव मुरली वलादा
 कृष्यकावन प्रददौ सामिने कामात्ये सह नहेतवे
 काश्चित्कावित्समाकृत्सनाग्रो कृतात् कामतः
 प्रेरयामास कृत्स्नकोडेनेदनवर्चिते नन्दनस्य ज
 गुः काश्चित्कोते कृतानमथतः नर्तने कारयामा
 ससे च काविद्वने मुदा कृत्स्नवसा कस्याश्च व
 कयकृत्तहलात् कावित्कृताननयो वकसे वेदे
 मुकंददौ कृत्स्नरायो समाविष्य वासयामास वत्तमि

ब्र.वे.
क.ख.
१५८

तस्याश्चकवरीरम्योसुनिर्माणेवकारह सिंहरेवद
दौभालेकस्त्रीविंदनासह प्रतिसूत्रेवेदनेनको
नददौसस यशवलीसवलितासपालेवकारह व
हिसुंदोशुकेचारुपारेथार्यप्रयत्ननः ददौसदत्त
मेजीरेरहीतावरणोबुजे नखसिमार्जनेकृतासेद
रेयावकंददौ भूषणेभूषीतेकृतासेप्रलिप्यातले
यनैः दत्ताचमालनीमालमालोबुबुवचपुनःपुनः
चोहलोवनपथेतवकारोजनसेपुने प्रददौनासिका
मध्येउल्लभंगजमोक्तिके श्रीणीदेशोसकटिनेनख
छिंदेवकारह वकारदेतदलनेपक्वविंवाथरेवरे र
हस्तदेतदस्येषुषुष्येथानेसुनिर्जने कृताकींउ
नरपिजगामरासमेउले रामेसरासूणीरासेवकार
रासमेउले वहिश्चदोदयेरम्येषुष्यवेदनचर्विते
सपुष्पवेदनोकेनवापुनासरभीकृते भ्रमरपुनि
पुकेचपुसोकिलरुतकृतेः बरुमूनीसेविधाय
योगीनापरमोगुरुः पुनश्चकारसुंगारगोपीनोचि
तकारकः किंकिणीवोककेकणानोवनूपराणां
वनारद सुंगारोदेकतस्तत्रवभूवसरसोरवः मू
र्छामवापुस्ताःसर्वीनवसगममाचनः वभूवुस्तस
सदापुलकोचितविग्रहा सुंगारेनिभूतेभूतेसेश

पुष्पतनोपुनः नखदेनप्रहारेवप्रवकारचपरस
 रे क्लृप्तः कारकहायानेददौतासोऊवोपरि ओ
 णीदेशेसकदिनेनखवित्रेवकारह नीरविसंमि
 नातासोकवरीसदचंटिका हाराभूतेववसनेस
 वेशेसमनोहरे अलिगनेनवविंयेवनाहवि
 थेमुदा शृगारेषोउशविथेवकाररसिकेसरः
 अंगैरेगानिप्रत्येगैः प्रत्येगानिचयोषितो चकार
 श्रीत्याकामकीनोचकारकामकस्यच नारीणोषो
 उशकलाः शृगारस्तत्रमाणकः कलाभेदेनन
 देदेकामणासुविदाविडः प्रकृतेहादशविथेवि
 परीतेचतर्विथे निरूपितेकामणासुवकारैवस्त
 नौथिके कीजरेभेचमयेवविरतो कर्मयोषितो
 श्रीत्यर्थमिति कर्तव्येवकारेस्तस्तनौथिके गोपीके
 कणारेखाभिः पादालककविंडभिः शुक्रभेकस
 देहस्ययथाद्रः गौरिकेयव एवंभूतेपूर्णरासेसंभू
 तेरासमेडले समाजगुः सुरासर्वेसकलासुमहाव
 गाः सर्वेणोस्पेदनस्थावकौतकात्ससमागता पु
 लकाचितसर्वागीकाणानिपीडिता ऋषयोसुनय
 श्रैवसिद्धास्यपितरस्तथा विद्यायरासंगेयवी
 यत्तरात्तसकिन्नराः ससीकाससमाजगुर्ददु

ब्र. वै.
क. ख.
१५५

१५९

सुदानिताः दिव्यस्येदनमारुह्य शान्तं कुंभपरिच्छदे
सुयोभिते च मुणिनारत्नमारविनिर्मिते वह्निशुद्धो
शुकेनैव वेष्टिते समनोहरं सदत्तसारनिर्माणक
लणोजलशेषं सभायोजगामभगवान्पार्वत्या सह
शंकरः वामपार्श्वे महाकालो दक्षिणे नेदिकेश्वरः
पुरतः कार्तिकेयश्च सयेदेवोगणेश्वरः पिगलात्ता
दयः सर्वपार्श्वदाः परितस्तयोः तत्रपालेश्वरः सर्व
तथाष्टौ भैरवश्चरः वत्सस्थले स्थिता उर्गसस्मिता
वक्रलोचना भारत्या सह वत्सलोचना कुंभयनस्थि
ताः वामे समर्षयस्तस्य दक्षिणे सनकादयः सवर्णा
स्येदनस्य स्थयीः सात्वीचकर्मणो वत्सस्थलस्थि
तास्तस्य मूर्तिः स्मेराननासनी यशोतीर्णगामे च स
कामावक्रलोचना परितः पार्श्वदा सर्वजलेतो वत्स
नेजसा शवासहस्रमेहद्वयगोहिण्यवकलानिधिः
साहासाहंसये वह्निः सूर्यश्च संतया सह समाजगा
मकामश्चरति कृत्वा सबलसि सर्वग्रहाश्च दिपालाः
आजगमः सकत्रकाः आकाशस्थाश्च दहशुः सरसं
गसमेतले केचिच्चमसुहस्रत्रमूर्त्तीमाशुश्च केचन
महर्त्तवसराः सर्वसर्वसस्मिताश्च सुदानिताः
चंदनदवहृष्टिश्च आकाशस्था विविक्तशुः कस्त

शीघ्रमात्मानो हृष्टि व कुर्मनी स राः रासे दृष्टादे
 वयत्नः कामवाण प्रपीडिताः स्थले रतिरसे कृत्वा
 जगाम यमुना जले राधया सह कलसस्य पूर्णव्रत्तस
 नाननः गोपीभिः सह जगमस्य माया श्री कलसत्रयिकाः
 प्रपीडिता कामवाणोः कीडव कुर्मनी ले मुदा जलाद
 दौ राधिका ये स कामो मदवासये ददौ सावर्षथवा
 य कामार्ता या जलत्रये वसं जगह न स्या स्या च न
 गावभूवह माले विच्छेदक चरी च कारणि थिलो ह
 रिः सिंह र पत्र के लने वेशं च जल जाडनैः स विवि
 व मोक्ष रागं लु मलो जनक जले तो च न गं स माप्ति
 य निम मज्ज ले हरिः प्रकृत्या भ्यं न रे कीड समस्यो
 न या सह नोन ग्रे दर्श विता न त गोपी का पीड या न तो
 स स्मिता पीर या मा सह र तो य मुना जले सा जला त
 समस्या य वला जगह माथ वे गृहीता मुरली को
 पा प्रेर या मा सह र तः गृहीता पीत व सने च कारे द
 द ति गे वरं वन माला च विच्छेद ददौ तो ये पुनः पुनः
 समा कृष्य प्रेर या मा सा स नी गंभी रे श्चो त सि मुने
 स मुन्या य च माथ वः उ न्या य माथ वः शीघ्रे गृही
 ता तो प्रहस्य च कृत्वा वत्त सि न ग्रां च बुं बुं व व पुनः
 पुनः एवेता मति यः सर्वा गो पिभिः सह कौत कान्

ब्र. वे.
क. ख.
१५.

150

कीजेषचक्र्यसुनातीरेमनीरमनोहरे तीरेगतात
यासाहेहरिर्नगविनगया सानेययाचेवमनेसचनो
सस्मितावणी राधिकायैददौवसंरम्पामालावमा
यवः प्रददौहरयावसेवसीरासीसरीमदा चेदना
गुरुकस्तूरीसर्वागीऊऊमानितो कस्तूरपरयाभ
त्ताददौयोगिनस्यच निर्मावज्जमेललितो कामि
नीचनमोहिनी शोभनैर्मालनीमालौषकारवेष्ट
नेपुनः श्रीकस्तूराधिकायाश्चकवेरीसमनोहरो
कृताऊतलेसस्कारंनिमीययत्रिकावली ददौल
लाटेसिंहस्कस्तूरीऊऊमानिते कृतावस्मिसे
लिप्युवुववपुनः पुनः पुनराश्लेषणकृताददौ
मालांगलेविभुः भूषणैर्भूषितेकृतामजीरेचर
णौददौ अलककेचरणयोर्मुखेचप्रददौपुनः एवं
गोपाचगोपीनोविभुदस्यस्यकस्यक पुनः प्र
जग्मस्तामनासदरंरासमउले मूर्धनिवेदिकापु
केरतियोगेसुनिर्जने सायवीकेतकीऊंदमाल
तीनामनोहरेः येवस्यमलिकानोपुष्पसरली
कृते कृष्टावस्फटितेपुष्पविपनेकर्तमीसरी गो
पीभियामासकोतकेनचराधिका काश्चित्पूज
यामालेनिर्माणकर्मणि काश्चित्बलसजेपुका

श्विचंदनवर्षणो मृदंगमुरजारीनावादनेषु च काश्च
 न ददौ कलाय संप्रीत्या संस्मिन्नेव कलोचना काश्चि
 नियोजनवके कलसे संगीतकर्मणि मृदंगमुरजारी
 नावादनेषु च काश्चन एवेरामीक्षरीकृतालीलां च
 हरिणा सह विजहार च सर्वत्र विजने समनोहर
 विवर्दिनेषु नारीणां त्रयसिंशदनेषु च भोजीरेषु
 वने रम्ये कंदवकानने तथा कंदरे कंदरे रम्ये न
 दीषु च नदेषु च अतीव निर्जने रमाने रमाने गिरि
 राऊरे भोजीरे श्रीवने रम्ये कंदवकानने तथा त
 लसीकानने कंदवने चैककानने निवारणमधु
 वने मजीरकानने तथा नारिकेलवने चैवरम्ये च
 कदलीवने बदरीकानने वेशवने दाडिमकान
 ने अश्वत्थकानने विलवने वारंगकानने तथा
 केतकीकानने शोकवने पुर्नूरकानने आश्रित
 कवने जंगल गहने शालानने कंदकीकानने ताल
 वने जातीवने मने मृगोय गहने चौरश्रीषंडे का
 नने तथा प्रह्लष्टे केशरवने सर्वतोपिविलोछने
 एवेरे मकौत केन कामविंशदिवानिषे तथा पि
 मानसे पूर्णेन च किंचिदमवह न कामिनीनोका
 मस्य सृगारेण निवर्तते अधिकैर्वर्तते शसत्प्रथा

ब्र. वै.
क. ख.
१५१

प्रिर्भुतधारया जग्मुर्देवाः स्वरोहचदेव्यश्चमनयस्तथा
ने सर्वे प्रशांसुश्च विस्मये च पुष्पमुदा मेहेगेहेनेर्यदाणा
लेभिरेजन्मभारते दग्धाकामाग्निनोशेनदेव्यः शृंगा
रलालसाः इति श्रीवल्लभैवर्ते महापुराणे नारायण
नारदसेवादेशी कल्लजन्मखंडे सु ३ स्ताश्रमाविं
शोऽध्यायः १८ नारायण उवाच श्रययोगो योगनासवी
काममात्रावयामुने प्रतिबोबुधमलिनाईश्वरमेरे
यतिं काश्चि उवाच होक्लसे सस्मितावकलोचना मा
लातीषुष्यमृतोत्पेदेहि नोमालिकामिति काश्चिह
बुरहोक्लससकोडेस्माश्चकुर्विति गृहीताद्रीहरेस्ते
यमाकरोहचकाचन उवाच काचिद्वर्षेण प्रमताया
णवलभे सकीययीतेदसनेपरिधाययमामिति
उवाच काचित्प्राणी च मागत्य ससंपन्न कृत्वाकृत
लसेस्कारेकवत्कवरीमिति काश्चित्प्रेरयामासुः
श्रीषेउपलवायच संगवेशविधायिनोभूषार्थक
तिमलयोः उवाच काचित्प्रेमानेगउयोस्तनयोर्मम
पश्येति तन्मखोभोजे सस्मितामेषनायच काश्चि
जग्राहमरलीवलादाकृष्यमायवे जहारपीतव
सनेकृतानग्रेकाचन मालिनेकविदिन्युमा
लिन्योमथुसदने अलककदंबदेहिपादयोर्नखरे

सुव उवाच काचित्तेमाने गेउ योस्तनयोर्मम नाना
 विचित्रविशामं कुरुयात्रावलीमिति कृतानुमाने
 मनसा दृष्टानां संप्रमत्तानां मायवो रायया सोऽर्जुने
 तद्दीनवकारह श्रुतीव निर्जनस्थाने सुदावेच्छाम
 योविभुः कलामानप्रमाणे च सुगाराणि चकारह
 पर्वते पर्वते रमेद्दीपेद्दीपे सुनिर्जने मनोहरे ऊद
 वने कावीरी तीरनीरजे पुष्पमद्रा सुलिनजे पुष्पा
 याने सुपुष्पिने सर्वत्र मणिकृताराया वैशेषिणा
 यव जगाम मलयद्रोणी रम्यो वदनवापुना शय्या
 पुष्पमयी कृतानुवरे मेतया सह श्रुतीव सुखसेमो
 गान्धर्वासे पायरायिका कृतानुवत्सिगे विंदे
 पुलकाचितविग्रहा दृष्टानो मूर्छितो क्लेशोस्तन
 श्रोणोपयोधरो कवेरीव यामास किंचिद्दामेनया
 गितो मालतीमालसे पुक्ता ऊदपुष्पैश्च वेष्टितो
 तस्याः कपाले सिंहरेतिलके सदरे ददौ गेउ योस्त
 योश्चिगे चकार यत्रिका सुदा मालककोमलतरा
 नुविचिता त्वादयश्च योः नवैः कृतं मयया निति
 ममे श्रोणि वक्रयो उत्थाया यतया सोऽर्जुन जगाम स
 रोवरे नानाप्रकारपय्या निराजिभिश्च विराजितो
 निर्मला स्फटिकाकारजलशरणे मनोहरे हंसका

ब्र. वै.
कृ. ख.
१५२

152

रेडवाकीर्णजलऊकरकृजिने मधुलचसधुभ्रा
 णोयत्रस्थानेचपयज वारुणाकलशवेनशस्त्रिनेश
 सदेवहि नवस्नानाजलकीमोचकारहृतयासह
 जलेददौराधिकायैमुदासामायवावचे सहस्रद
 लययेवगरहीनामायवःसये एकेददौराधिकायै
 वरत्तस्वर्णमेकके वेदनागरुकस्तरीकेकमद्व
 मीप्तिने संगेयत्वारधिकोगेलिलेपासिकेसरः
 ततो गच्छत्वासायैददर्शपुरतोवदे श्रुतीवोतेगशा
 खागमजिविस्तनमेवव मलेपोजनपर्यंतंछापया
 परिषेष्टिने उवासनत्रगोविंदःकेतकीवनसत्रियो
 पुष्पोत्तरेणसरभिवापुनाशीतलेकते चित्रेवह
 संरुचिरेपुरानानोपुरातणो ग्रहर्षितश्चश्रीकृष्णः
 कथयामासराधिको एतस्मिन्नेतरेनत्रददर्शसु
 निपुंगवे आगच्छतेवनेहृष्टाप्रसन्नावदेनतणो
 नहृष्टाहृदयेत्रयैकसस्यपरमात्मनः ध्याना
 हिरनमनोवयणंतेवहिरंवनत् सर्वावयववक्त्रे
 चकृतेसर्वदिगंवरे तमास्रवक्त्रेजटिलेजलने
 वल्लतेजसा मुखतोप्रिसहमेतेनयोराशिमिवो
 स्थिते श्रोत्रकिंवात्रलचर्पमूर्तिमेतमिवसये न
 त्वयमश्नुसदीर्घं वशांतेतैजसिनावरे पुराजल

पुतेभक्त्याभीनेप्रणतकेपरे दृष्टासहस्रसुरवी
 राथोवारयामाथवः प्रभावेकथयामासमुनीन्द्र
 समहात्मनः अथप्रणम्यगोविंदंनष्टावमुनिपुं
 गवः यंस्तोत्रेचपुरादनेशोकरेणमहात्मनः अथ
 प्रणम्यगोविंदंनष्टावमुनिपुंगवः यंस्तोत्रेचपुरा
 दनेशोकरेणमहात्मनः अष्टावक्रउवाच गुणा
 तीतगुणाधारगुणाबीजगुणात्मक गुणीशगु
 णिनोबीजगुणयनमोत्तमः हेदेवबीजदेवतवे
 दोवेदविदोवर वेदो गतोसि त्रयेणवेदवेषानमो
 स्तने ब्रह्मानेनेशोषेदयमीदीनोमहेस्वरः स
 र्वसर्वेशसर्वतविजत्रयनमोस्तने शक्तनेशक्त
 त्तेशोपक्तनेशपरान्तर संसारबीजतद्बीजफल
 त्रयनमोस्तने सृष्टिस्थित्यंतबीजेनसृष्टिस्थित्यं
 तकारण महाविराट्तरोवीजराधिकेशनमो
 स्तने अहोयस्यत्रयस्केधावस्तविसुर्महेस्वराः
 शाखाप्रशाखादेवायास्तथासिक्तसमानिच
 संसाराणिफलायवप्रकृत्यैकुरुमेवच तदाधार
 निराधारसर्वधारनमोस्तने तेजोत्रयनिराकार
 प्रत्यक्षात्तद्वनित्यव सर्वकारानिप्रत्यक्षेच्छा
 मयनमोस्तने उत्पत्तासमुनिः श्रेष्ठोनिपत्यवर

ब्र. वे.
क. ख.
१५३

१५३

एतन्ने शाणास्तथा जयोगेन स्तयो प्रत्यक्ष एव च
पपात तहरेः पादपद्म समीपतः तनेन ससुत
स्योजलदग्निशिखीवोपमे समन्तालप्रमाणेन उन्म्या
भवति पत्यव भामेभामेव पुरतोलीने क्लृप्तयदोवुजे
अष्टावक्रकृते स्तोत्रे शातरुन्याययः पेटेन परेतिर्वा
नमो ते च संश्रामेति न संशयः प्राणायिको मुमुक्षु
एतस्त्वोत्र राजमुये मुने हरिणा हि मुगदने वैकुण्ठेशो
कराय च इति श्री ब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारायण
नारदसेवादेशी क्लृप्तमाखंडे नि स प्र वरुनत्रि
शोऽध्यायः ॥ नारद उवाच महामुने रहस्ये वक्रते
ब्रह्मन किमद्भुते मते मुनौ किंच कार श्री क्लृप्तो भ
क्तवत्सलः नारायण उवाच दृष्ट्वा मते मुनिं क्लृप्तः
संस्कारं कर्तुं मुच्यतः कृत्वा वत्ससिने देहे रुरोदौ चै
र्यथा नरः वारुण्यो वसमास्थिष्य यथेष्योक्तमो
हितः निर्गतमस्मनिकरः शवाद्द्वजोगयधर्षणा
त् रक्तमोसास्थिहीने तत्पारीरेव महान्मनः
रघुहिं वधी सहसा गिनि राह्यारक्तो मुने दग्धलो
हितमोसास्थिज्वलनाजटगग्निना राज्यज्ञानविही
नस्य हरिपादाब्जे वतसः चित्तावेदनकासेन नि
र्माय मधुसूदनः कृत्वा प्रियं कार्यं तत्रैव स्थापयामास

शोकतः ददौ विनायामग्रिचकाष्टे दशितो परिज
 तितार्या शिवायोचमूर्च्छायापत्तणो विभुः तदेहे
 भस्मसाद्भूतेने उर्ध्वभयोदिवि वभूवपुष्यदृष्टिश्च
 तत्तणोगमनोदहो यतस्मिन्नतरेन वरतसारविति
 मितः सन्दनेचमनोजायिवसुमालिपरिच्छेदे पा
 र्श्वदप्रवरैर्धुक्ते श्रीकृष्णसदृशैर्वै आविवभूव
 गोलोकात्संदरे पुरतो हरे अवकृत्सरथात्तूर्णो पार्श्व
 दप्रवरो हरेः सर्वो समान इत्यस्ते प्रणम्य राधिके
 सरे राधिको वाच कोयेनाममतिश्रेष्ठः सर्ववय
 ववेकिमः अतिसवेजिताकारस्तेजोयानति कु
 त्सितः कथं वा निर्गते भस्मदहादस्य किमनुते
 सात्ताद्विलीने यते जस्तन्यादात्तेन लापमे रथ
 स्थः पुण्यवत्सस्त्रो गोलोके च न गामह स्वात्मा रा
 मस्य पदे नो रोवने ते वभूवह तया कृतं वसत्का
 रे प्रश्रुत्तूर्णो न च तस्या सर्वविदरणं तूर्णो सव्यस्य
 कथय प्रभो राधिका वचने कृत्वा प्रहसामधुसूत
 नः कथं कथितमारे मे पुणोत्तरगतामपि श्रीकृ
 ष्ण उवाच रहस्यमस्मावकोये विख्यात सर्वतः प्रिये
 यस्माच्छायासिकालेन मसंगे विउषो मुखान् अ
 स्मावको मनीदश्च विख्यातो भुवनत्रये परिपूर्णो य

ब्र. वै.
क. वि.
१५४

154

एषासाजगन्मातर्जगत्त्रय क्लृप्तस्यवचनेऽश्रुता
विमनस्तारिप्रिया उवाचमधुरंयश्चातपुष्ककं
गेहनालका राधिकोउवाच तस्मिन्सुमतःशरी
वभूवसर्थावुधौ सवितस्मोभवति किं गोपदोदक
यानतः वेदानावेदजेतूतोविधातर्जनकस्यच म
हहिलोरीश्वरस्यकोनोवकास्मिन्नमर राधिका
वचनेऽश्रुतातस्यः क्लृप्तोवभूवह उवाचगोपनी
यंचरहस्यपरमाद्भुते श्रीकृष्णउवाच शृणुकोप्रव
त्सेहमितिहासंपुरातने श्रवणाक्षयनायस्यस
र्वयापंप्रणयति महहिलोनाभिययाहभूवज
गतोविधिः ममोशास्यमकलयाजलकीर्णजग
त्रये पुत्रावभूवुश्चत्वारोवल्गोमानसासुरा ना
रायणपराः सर्वतलेतोस्मतेजसा शिवावःपंचव
धीयानग्राप्रज्ञानिनोयथा वासुजानविहीनाश्च
ब्रह्मतत्त्वविधारदाः सनतकुमारोभगवानेवता
रयवच नाबुवाचजगद्वातासृष्टिकुरुतपुत्रकाः
तेनतस्यः पितृर्वाकोप्रयपुस्तपसेमम विधाता
विमनस्तस्मत्तनयेषुगतेषुच पितृर्ऽऽवायप्रभवे
सुत्रस्यदेवचस्करः ज्ञानेननिर्मतेपुशन्संगेषुच
जयोपनात् वेदेवेदंगविज्ञाश्च तलेतोब्रह्मतेजसा

अविष्मपुरतस्त्यमरीचिर्भृगुदेगिराः कतवंसि
 स्रोवोऽस्यकपिलमासुरिः कविः शंक्रयोतः पंच-
 शिवः प्रवेतास्तेनयश्चिनः वड्कालेनयस्तमाचकु
 स्मृतिंनदाज्ञया कलत्रवेतस्तेसर्वमंसारं कर्तुमन्म
 त्वाः वम्वः पुत्रपौत्राश्च सर्वेषांचपयसिना नदस्व
 चकथावह्नीमनिवशानुकीर्तिनी प्राचीपुण्यस
 र्वाचप्रकृतेष्टुण्णसेदरि प्रवेतसः श्रीमानसिरि-
 तोमनिपुंगवा सकलवस्तुपस्तेपेदिव्यवर्षसहस्र
 के नवभूवस्तस्तस्यप्राणोस्त्यक्तं सउद्यतः तसेवो
 यवभूवायवाणिचेवाशरीणी कथेप्राणोस्त्य-
 जमनेगच्छशंकरसन्निधिं सिद्धेकुरुगृहीतात्म
 वेशकरवक्तः मेशपिष्टान्देवीतेसद्यः सात्ता
 भविष्यति वरेणानस्यादेव्यश्चपुत्रस्तेभविताभुवे
 क्तैतन्वितेविप्रोजगामहरसन्निधिं योगिनाम
 पिगम्येवशिवलोकेतिरामये सकलशोमहायो-
 गीतस्यानयोगिनोऽगुरुं पुटोजलिपुटोभूत्वाभक्ति
 नम्रात्मकेयरः असिनडवाच जगद्गुरोनमस्तुभ्यं
 शिवंवायवावदायच योगीन्द्रगुरुणोगुरवेनमः
 मत्पोर्मत्सुसत्प्रेणामत्सुत्विउनकारणे मत्पोरीश
 मत्सुवीजमत्सुजयनमोस्तने कालत्रयः कलयता

ब्र. वै.
क. ख.
१५५

155

कालेशः कालकारणः कालादनीन कालस्य का
ललनमोस्तने गुणानीन गुणाधार गुणवीज गुणा
त्मकः गुणीश गुणिनो वीज गुणिनो गुरवे नमः ब्र
ह्मसत्त्वब्रह्मजब्रह्मभावननम्य ब्रह्मवीजसत्त्वे
शब्रनप्रवमोस्तने इति कृता पुरस्तस्यो शिवस्य वसु
नीश्वरः दीनवत्साक्रेते वसुपुलकैवितविग्रहः अ-
सितेन कृते स्तोत्रे भक्तिपुस्तकस्यः पदेन वर्षमेकं ह
विष्णुशीरोकरस्य महात्मनः सनभेदे सत्त्वे पुत्रे स्ता
निने चिरजीविने भवेदनायोः खीवमूर्खी सवति
पेरितः अभाये लभते मार्यो सणी लोचयति वना इ
हलोके सत्त्वे भुक्तायने ते शिवसत्त्वपि इदे स्तोत्रे पु
रादने ब्रह्मणा च प्रचेतसे प्रचेतसा सपुत्राय सिताय
दत्तसुतमे इति श्री ब्रह्मवैवर्ते शिवस्तोत्रे ॥ कृत्वा
उवाच समाकर्णितुने स्तोत्रं भगवान् शंकरः सयं
उवाच ब्रह्मणाः प्रोत्रे सभक्तं भक्तवत्सलः शंकर
उवाच स्थिराभवसुनिष्ठे सजानामितवांछिते पु
त्रस्ते भविता सत्यमदंशेन वसुत्समः दास्या
मिमेत्रमन्त्रं सर्वेषां च सुउल्लभं इत्युक्त्वा च
ददौ मे वक्त्रं यो योऽप्युत्तरं स्तोत्रं सजावि-
धानं च कवचं परमाहुते ॥ ॐ ॥

संसारविजयेनामपुत्रस्वरणसर्वके वरेदानमिष्ट
 देवीप्रसूतेभवनेतिच इत्युक्ताविरतो रुद्रः सनेनर
 त्वाजगाह जजापपरमेमंत्रे सो सितः शतवत्सरे सा
 त्नाद्भुतावरस्तस्यैतपादनः पुरासति पुरस्तेभवि
 तासत्यं महाज्ञानी सुतीतिच वरेदत्ताजगामाया
 गोलोके मम सन्निधिं काले मुनेः सुस्तनस्य शिवो
 शेनवभूवह ब्रह्मिष्ठो देवलो वामके दर्पससविग्रहः
 सुयत्तन्यनेः केन्योरत्नं मालावेनी मुदा तं सेदरीस
 मुहाहं वकारसर्वा मोहिनी स्थाने स्थाने चरहसि
 शतवर्षे तया सह सरे मे निपुन श्रेष्ठः सिंघारम
 ण कर्मणि कालांतरे सविरतो वभूव मुनिपुंगवः
 सखे सर्वपरित्यज्य धर्मिष्ठः श्रीहरिं स्मरन् रात्रौ स्त्री
 शयनोत्थाय विरक्तश्च तपीयतः स यथैतपसे को
 ते गेयमायन गऊरे निद्रो विहाय तत्को जानद ह्यासा
 मिने सती विललाप भूषणो का मुद ग्या विरहाग्नि
 ना इति सती वरुदनी रुरो दोषैः सुरु मुहः तमया
 वैयथा यान्येव भूवत नमनस्तथा श्रहारं वपरित्य
 ज्य प्राणास्तत्ताज सुंदरी वकारतस्तनस्तस्याः क
 र्म निर्हरणदिकं तमश्चकार सुमुनिर्गेयमायन
 स्तथा दिव्ये वर्ष सहस्रं वममभक्तो जितेन्द्रियः दृष्ट

ब्र. वे.
क. ख.
१५६

156

शेहदेवेतेरेभाष्टंगारलो लया अतीवसुदरेणो
नेकदेयेसिवसेदरे सावनेकथयामासनिर्जनेस
सुयस्थिता विधायवेणोयत्नेववैलोकाचितमोहि
नीरमोवाच निवोयसाथोमहाकाका नीनोमनो
हरे कृत्वाकटोरंहरसिभजमोसखदधिको नेव
रेषुवरःपृष्ठावरोहासायेवरा विदग्धायास्य
उर्लमोनवसेगमः यत्तेकुर्वन्तिभूषालाभारनेस
गहेतके सर्गभोगनिमित्तेचभोगसारावयेसने
स्तनपुग्मपवत्येमेसदरेसखबेकजे हासेभूमं
गमालायेदृष्टाकोणभवेनसखी सीरससखसा
रश्चसुनीनामपिवाञ्छितः रसिकासहसामोगो
निर्जनेवाविर्निर्लभः देवोवानवोवापिगंधर्वा
वायरात्तसः सासोवापिचित्तयोरेभातिचिरवे
वितः ररस्फयतिताकांतानभजेयानितेन्द्रियः
गात्रलोमप्रमाणेनकेभीपाकेवसेधुवं सन्नतस्या
स्वययभाकतन्यायेणप्रणयति विधानामोहि
णापाददृष्ट्योभुवनेनये येननकोपस्थितातेयथा
यपतिपुष्पली स्थामिसक्तं सयेभूनानथाचया
नकरुषा परंप्रियेवसर्वयोजनानातिपुष्पली यदि
नेनपरित्यक्तातेहेतेनानदतिणो पुष्पलीहिंस-

नेतभ्योनरथातिभ्यपवच दयाशस्त्रदयाही।
 नोउरंतेप्रतिजन्मवि नजयानेसुनिश्रेष्ठमुक्ति
 देनयसःफले रहस्थितोमोचग्रहीतासुविरेस
 खे सरंभावचनेकतातासुवाचभयाकुलः हितेन
 यंतयंतीतिसारेपरिणामसुखावहे देवुवाच
 शुणवेभेषवत्पामिवेदसारंचमेवचः कुलधर्मी।
 वितेससंब्राह्मणानोतयसिनो धर्मययुक्तः काले
 वावयोषितिरेतोर्दितः सर्वत्रसृजितोपासदिह
 लोकैपरत्रच ब्राह्मणः सविद्योवैश्यायोरेतापरयो
 धिति यातितस्यासृजितस्यहृदालक्ष्मीग्रहादपि
 इहतिनिधः सर्वत्रनायिकारीवकर्मसु परत्रैवो
 यतामिश्रेयावहर्षणानेचसेत् ग्रहीतोयस्थितो।
 सिचग्रहीणोतनयसिनो त्मोगेदोषाकासुकानो।
 नसहातिपरसिये यशोयनायशोहातिर्भवेजी
 वन्मृतस्यच भवनास्तिपशोयस्यजीवनेनस्यतिः
 फले ससेयदाकिंराजेनसुखीनविवियेनच न
 यसिनातिहृदेनमायानेविप्रयोजने सवेशेसेदं
 मायुवानेयैष्यसदरे इमेवैवचनेकताचकोपा।
 स्यासोचस उवाचभूयोवाक्येतेसंज्ञास्फुरिताथ
 रा रंभउवाच वारुचेयकवर्णाभाकर्दयेषाससरं

व.वे.
क.ख.
१५७

157

तपःप्रभावात्सुखीकः सवेशः समतः सियो तपा-
विनायकं यामिको वास्तितत्परः शुमान् शुश्रूली
तापरित्यज्य कर्जीवति स्मरतः शीघ्रं मा भैज विप्र
देदग्धा कामाप्रणसदा कामो न यति मो न तो य
पारं भै स ते गतः तजेत्यापेयथास्यामिव देवदवि
दो वरं सावादा रुणाणां पेवा सत्वरं ग्रहणे कुरु द-
ग्धा प्राणा मनो दग्धं सत्वेन कुरु ते वचः न दष्टं गा
रये स्रष्टया च निर्वीणा ता व्रजेत् सो न डः खे न डः स्वा
र्तो यो यं शयति निश्चिते तेषां पेव विनिर्देशो ना-
विधाता जगद्गुरुः द्विजो रेभः वचा फ्रता व भूवथा
न तत्परः नो वाच किं नौ न स्यः सो ते को पात त्वया
पह हे वक्र विनेते विप्र सर्वा च यवं किमः शरीर-
मत्तन का हि पुला के पुगार्हिते पुगत्तने न यो न हं स
यो स वत्त निश्चिते इत्युक्ता संसृज्जी कामा कामलो
के जगाम सा अविरेण मुनी दृष्ट न ददर्श हरेः पदे
पादारविंद विरहात् समदिगो च भूवह सो गे व ह
ह्यविं कता र्व पुण्य विवर्जिते कृताग्रि के रे शे
को न प्राणैस्सः के स मयतः मया ह हो वरो द तो दि
वत्ताने न यो यतः आश्वास सक्तः शीतः ततः यो नो
व भूवव श्रंगात् सो च व क्राणिर ह्यत्तर्ण म हा मुने

अष्टावक्रेति तत्रामकोनकेनमयाकृतं महाका-
 मलवदोणेमियायागमिसत्तरं षष्टिवर्षसहस्रा-
 णिचकारपरमेतयः नयोवयोवसावेमभक्तोम
 योफक्तः क्रतोप्रियोसर्वस्मिन्नलयेनहेनमद्भ-
 क्तः पणपति अविरेणतयस्तमः जालनाजरा
 पिता तत्काहररस्यातरेचमस्मापणनतोसते
 आगतोमलयदोणीमुनिहेतोरहेप्रिये अष्टाव
 कृतमद्भक्तो नभूतो नभविष्यति यवेभूतस्तयो-
 निष्ठाप्रपुत्रौब्रह्मणोमुनिः निःप्रमः येस्वलीणा
 याब्रह्मपुत्रोययापुरा इत्येवंकथितेसर्वे रहसेच
 महान्ननः सखदेपुरापदेगृहेकिंभूयः श्रौतमि
 छति इति श्रीब्रह्मवैवर्तेराधाप्रश्नेविंशोऽध्यायः
 ३०
 ओं श्रीराधिकोवाच ओं किमाश्चर्यं कृतेनायचरितं
 सुमनोहरं अथुना श्रोतुमिच्छामि ब्रह्मणः पाय-
 कारणं योविधाता विजगता तयसांफलदायकाः
 सकथं कृतदाणायादस्य सखेव भवहि श्रीकृ
 ण्ण उवाच मतेनरेरेवनेवेसखेदान्तपुंगवः न
 पसीवैस्मावश्रोतात्तानीपरमयार्मिकः सखे सर्वं
 तयः कर्तुं जगामात्रामप्रिये इमांचमलयदोणी
 भारतेषु मनोहरा तयस्यकाराजेन्द्रावर्षीसोचस

ब्र. वै.
क. ख.
१५२

158

हसके जीर्णोत्सर्गरीरेवसेवभुवनपसितः वल्ली
काष्ठादितेदेहेहृष्टाभाताकृपानिधिः आजगामवरे
दातेतपस्यानेसुनिर्जनम् कमण्डलुजलेनैकमम
देहोद्भवेनच शिषेवनेचमेवैणमयादत्तेनयोगवित
कमण्डलुजलस्यशीडन्यायुत्पत्तिः स्वयम् ननामम
माजगतोसुखारेपुरतस्थिरे सतेनमेतेराजानसुवा
चकमलोद्भवः वेरेहृगिवतिगजेदयतेमनसिवा
च्छितम् तस्यतद्वचनेकतावरेवद्वेयगत्यरम मेमे
वचरेमेभक्तिप्रदेयादास्यमेवच कथयाहेवरेब्रह्मा
दत्तवानतिबोद्धिते सचतत्पुरततस्योकाभदेवस
मप्रभः पतस्मिमेतरेराजाददर्शरथसत्त्वमे अक
स्मादागतेरमेषातसूर्यसमप्रभे तेजसाच्छादितेस
र्वेसुप्रदीमेदियोदश रत्नेदसारनिमीणेषातवेद
समप्रभम् अमृत्यरत्नरचितेविविधकलणोजल
म् मुक्तामणिक्कहारणमालाराजिविराजिते
सदत्तदर्पणदीपैरजीवसमनोहरे भूषितेरिव
सैश्वर्येनचामरकोटिभिः पारिजातप्रसूनानोमा
लाजालैः सुषोभितम् मनोपाथिमनीश्वर्यनाना
वित्रेणविविते वेष्टितेपार्षदैर्दिव्यैः रत्नभूषण
भूषितैः चतुर्भुजैरपामलैश्चतलद्भिस्थिरयोवनेः

पीतवस्त्रयरीधानैः श्वदेनागरुचर्चितैः दृष्टान्तद
 स्थानेवोच्चननामन्त्रपतिर्मदा सहस्रान्तस्यशिर
 सिषुष्यद्विर्वभूवह नेट्टेभयसर्गेचातकास्य
 मनोहराः ऋषयोसुतयश्चैवप्रकुर्वन्तौमुदाशिवे
 प्रणामैः सुगस्मैर्वराजानेहर्षविक्रलाः राजा
 चपाषाणान्यात्तानहूपस्वभूवह पाषाणान्तर
 येकृतानीज्वाजगर्भमालये मदीयपाषाणोभू
 तासुचतस्योममोतिके सयोसमोहनेहृष्टाप्र
 दग्धामदनातलैः विलोकावक्रनयनान्नगोपसु
 स्मितासुखे सिंहरविंउदयतीकस्तुगीविंउतासह
 वारुचैपकवर्णाभासतनेस्थिरयौवना हरुचिते
 वपुगलपीनश्रीणिययोथरा शरपावणचंद्रस्या
 प्रभामुहकशानना सुत्मावस्त्रयरीधानारत्नाल
 कूरभूषणा वैलोकेमोहितेशकाकदातेरवती
 लया प्रतीवकामिनीशान्द्रजेदमंदगामिनी पु
 लकांचितसर्वांगीमूर्त्तिसंघायवर्त्मानि सेंतिरीता
 वतोब्रह्माजगामश्रीहरिस्मरन् सविकारेनदि
 शायश्रात्मारामोत्तिनेदियः ब्रह्मलोकेचसंघाय
 ब्रह्मातजगतोपतिः सकामासावकुलरावभूव
 हतचेतना दिवानिशोचिनयंतीसमेतानीवतर्मु

ब. वे.
क. ख.
१५५

159

खे सर्वजारेविससारतल्या जाहारमीचरी उतिष्ठ
नीप्रविश्यंतणवनेऊवनीतणे नमपात्रेयथासस्य
मेमत्तेवतथापयि पतस्मिन्नेतरेतत्रविदग्धासर
सावरा गच्छतीकंसाजगामनेतवर्त्तनी दृष्टासह
चरीतोवसककेहाएतालका अभिप्रायेतत्रुचये
ममच्छसस्मितातदा रेभोवाच कथमेवेविधाते
वत्रैलोकाचित्तमोहिनी बदशीत्रेमहाभागेरंभा
हेवेतनेऊरु यमदिशसकामातेगच्छत्रैकान्
मीमिते ऊलदासर्वसम्मो ग्यानवयेऊलयाति
का सर्वव्यापारंदिशाणांसाखायभुवनत्रये यो
तिप्राणायतेकोतेकालेनेतत्रजीविना नवात्मा
नपरः कश्चिन्नियोस्ति भुवनत्रये कोतेस्येसवे
भुवसेहोयः सात्महेतुकः संवेधेनात्मनोयाव
तावत्सेहोस्तिनत्रै येषुयन्मानमेषासस्तेषां
णास्तपवच गर्वतीकामलोकेचसकामोयए
मोप्रिये सहसंख्यासमालोकमनसागच्छतेप्रि
ये निबध्यनारीकेशोश्चक्रतावशमभीषितम्
मुनिर्माहनवीनेचमोहेऊरुतमोहिनी कथय
समहाभागेववनेरुदयेगमे रतात्मानेप्रभावंव
सीजातिर्नोतगत्रये साभिप्रायस्सुरतो नमका

ष्यः कदाचन स्तोत्रे कोने स्तान्तरके विना सह च
 शिष्ये तस्माद्यत्नेन महाकोशकाशं वशिष्ठे
 अन्यथा वो महासेन प्रेरणा येव कल्पते तस्माच्च
 चनेष्कृतासस्मिता सा तिलज्जिता कृत्येव कथया
 मासमहेतो नादृशी गतिः मोहिनो वाच यावत्
 होमयारे भे निर्जने वसुधाननः नावत्स नो मेति द
 ग्येषा सत्तन सजाग्रता नदत्तमात्स नो भस्य मन
 रेणो हरो च ते जानामि नाहमदये रजनो जदिने श
 योः अथुना नहि मे दोमे सतते तान समयोः म
 मयाणा श्रुती ते ते तस्याः लिंगन मीक्षिते तं वि
 ज्ञाय न चिरे यास्यते वा त्वया प्रिये कामत्वा ला क
 लोपे स्रसृणि कारे कलेवरे अनाहारेण चेदानी
 व भूवदग्यै लवत् गेत्तु स्याते न शयने नाहारे
 कर्तुमुद्यता तिमपुंस्त्री जातिं मा मेव च विशेष
 तः कर्म वैव करिष्यामि वदरे भं वसास्यते न लर्ज
 वा मारी रे वा दिस्तु जामि च किं हये मोहिनी वचने
 श्रुता प्रहस्या पार सो वरा नासु वा वदिते नीत सु
 पाये सुभकारणं रंभो वाच यवमेव न तो भेद भेद
 स्कारणेन व सर्वे तोकथयिष्यामि सृणु वा को भ
 येत्यज कृता वश्यम सर्वे व सर्वे मारा यामन्मये ते

ब्र. वे.
कृ. वि.
१५०

160

तेन साईं सयें गता ते मोहय वरानने जिनें दियाणां
प्रवरें सातात्रागयाणात्मकें विना काम सहायेन का
शाका जे नमी खरे नव को ते नयः कृता पुष्करें व्रज
मोहिनी सयः सातात्सभविता दयालु लीषितो प्र
भु इत्युक्ता नाम सरसं प्रवरा काम मेतिके जगामे
दियणा न्यर्थे सा जगाम च पुष्करे पुष्करे वनयस्त
सा कामे संप्राप्य मोहिनी जगाम तेन साईं च ब्र
ह्मलोक मनातिके ददशी निर्जन स्ये च मोहिनी कम
लोद्भव तेनैव मोहने कर्त्तुं समारंभे पुरस्थिता त
एतन्नर्त सचिरे सजालेन त एतज्जगो संगीत मम स
वदं भक्ताने हित मोहने विधाता जगतो तस्या सु
ता संगीत मन्त्र मम पुलको चित्त सर्वांगो मु मोह सा
कलोचनः दृष्टा सुग्ये वनवर्कं मोहिनी दृष्टमान
सो कलाप्रमाणं भावे च वकार तत्र लोचन साईं
संदर्शयामास स्मेरभूमे गम्यते विज्ञाय ब्रह्मा
न ज्ञावे पुष्करें दौष्टनालका हनो मासावत स्याच
कामे कामे काम प्रदेयरे मोहिनी वाव सर्वेन्द्रिया
णां प्रवरें विस्मर्त्त वनमानसे सदेव कर्मणा बीजे
न उद्भवत मोहते सयमात्मा हि भगवान् ज्ञानरू
पो महेश्वरः मनो ब्रह्मा जगत्स स्यात्त उद्भवत मोहते

स्थितः सर्वशरीरेषु वाट्टः योगिनामपि नगत्साध्य
 सुरासाध्यनिवारनमोस्तने सर्वाजितविजगत्तो जी
 वजीवमनोहर इति बीजरतिस्वामिरतिश्रीतिन
 मोस्तने शस्योषिदयिष्ठानयोपितानोपिकषिय
 योषिताननयोशास्योषिदे योनमोस्तने यतिस्वा
 धकासेयत्रयाधारगुणाश्रय संगेयिवानसुवि
 रमयुमिष्यनमोस्तने शस्योतिकताधारसीसद
 शानवर्द्धव विदग्धानोविरहिणीप्राणात्रकनमो
 स्तने श्रुत्वायेषुनेनाथनेषोस्तानविनाशनः श्र
 न्नरूपमभक्तेषु कृपासियोनमोस्तने तयसिनोच
 तयसोविषबीजावलीलया मनसकामेसक्तानोस
 र्वशक्तेनमोस्तने नवसायाससर्वहिसदेवयोच
 भौमिकाः पंचेदियक्तताधारयस्ववाणनमोस्तने
 मोहिनीत्येवसक्तात्मनसाविदयेषुवः विररा
 मनमवक्तावभूवय्यानतमरा उक्तेमाय्यंदिनेको
 तेस्तोत्रमेतन्मनोहरं सुराडवीससादत्तंमोहिने
 गन्धमादने स्तोत्रमेतन्महापुण्यकामभक्तावयः
 पदेन श्रीसंलभतेनूनेभिः कलेकोभवेद्भुवे
 वेष्टोनकुरुतेकासः कदाविदपिमोहयन् भवे
 दयोगीश्रीपुक्तः कामदेवसमप्रभः नवेनोलभ

ब्र. वे.
क. ख.
१६१

नेसाधीयन्तीवैलोकमोहिनी इति श्रीब्रह्मवैवर्तम
हासुराणेनारायणनारदसेवादेशीकृतसप्तमाखंडे
याप्रथमः ३१ श्रीकृष्णवाच मोहिनीस्तव कामस्तु
... स्थावभूवह चकारशिरसेयानमेतरेत्येति
सये मेवमृतेमहासेतवित्तेयपितरं प्रति वभूवच
चलोब्रह्माकामासृणसकामकः तं निरीक्षणं
वक्रेमोहिन्यासिंघुनः घुनः ज्ञानेसपायनेदायावि
रगमहरिस्मरन् वुवुयेमनसासर्वमन्मथसविवेधि
ने शणायतेस्तनमपि विधाता क्रोधमूर्च्छितः हेका
मयौवनोन्मत्तमूढैश्चर्येण गर्वित भविता दर्पभंग
स्तुगुरुमोहेन नाचिरे हतो कामो जगामाशुमन्म
थोमधुना सह ब्रह्मणोऽप्यभीनश्चक्षुः केदोऽष्ट
तालकः इत्युवाच जगद्वातामोहिनीमधुना तं
चतुर्वक्त्रं च पश्य त्रीसुस्मितो वक्रचक्षुषा ब्रह्म उवाच
मातमीहिनगच्छते निष्पन्नं यत्र कर्म ते ज्ञानस्तवा
भिप्रायो हि नाहं योगी सुकर्मणा वेदेन गुप्तिनं क
र्मतदेव कर्म मत्तमः वेदकर्ता स्वयमहं व्यवस्थाके
न वै भवेत् अकीर्तिवदकर्तृस्त्वनियेच किमतः परे
इयस्थिता वया योषिदस्याज्यारणिणामिति श्रुतौ
श्रुतमिति ताज्या सर्वदेवतपसिनां श्रुतौ सर्वपरि

त्याच्या पुंश्रुलीच विशेषतः थनाशुः प्राणायामासो
 नाशिनीडः खदायिनी सकार्यतमराशस्यरका
 र्थविजातिनी विस्तरानरचातिभ्यः सर्वापहीजरू
 पिणी विपुहीमिर्जले सारीलोभात्मैत्रीयणभवे
 त् परद्रोहाययासेपत्कुलरागमेमतत्समे सर्वेभ्यो
 यिहिजेतभ्योविपहीजासदैवसा योविषसेतोसे
 मूढोविपतसतदेपदे तेवद्वपवतीथन्यावोहिता
 कासुकेः सदा हृनांसेपत्सुचपाचविषतल्यातया
 स्विना तमेवासरसोष्ट्रसोसर्वदासर्वयौवना न
 दैवकर्मयोग्येचपुवोनेपणसुन्दरि तेविथग्याव
 योषित्सुविदवैशसिसंकुरु विदग्यायाविदग्ये
 नसंगमोगुणसम्भवेत् नरात्तरोहहृदश्चनपसी
 वैसावोहिताः श्रष्टनेत्रः परीथानोनरतिः पुंश्रुली
 शुभे अपिवत्सगच्छशीत्रेविहायपितरं वमाम् सा
 हेवजगत्सुखायः सुखापितासदा मन्मथेवेद्रमिं
 देजयेतेनलकृवरे सर्वेयैवेद्रनयनदि तिपुशश्चसे
 दरात् कामशासुसुनिष्ठातानतिकर्मविशारदा
 न् मायायातिवर्तास्मत्काविदग्यानेचकामनी
 सदासम्भोगसमयेसयेयातिवचैपुमान् सीवेति
 यातिपुरुषेविपरीतेविउवनम् सर्वेषां वैवसीरका

ब. वे.
क. ख.
१६१

162

नो सीरत्ने उर्लभे परम् स्वये शार्थयने सामीनत्वं स्वा
मितमेव च योपि जातिषु विकृता स्वये यासमुपस्थि
ता भवेदुर्वस्य मूलरत्ने स्वयमुपस्थिते नित्ये पुमा
न्यये याति सीवामाति च सुप्रिये लोकाचारेषु वेदे
षु न सीयाति परप्रिये सवस्तुभे केयः काले शास्त्रो
क्तविधिपूर्वकम् सचष्ट्यो भवेत्तु य इति परतो
न गतं कृते वेदविरुद्धे च मित्रशत्रुभयोर्द्वे वेदोक्तक
तवन्ते न हरिश्चो दिवानिशो हरो न ह्ये न गतं संतस्मिन्
सुभवे द्विषुः कुत्रास्तिकुलराजानिः सार्थी जातिस्तु
ऊचवा स कीयाचरणान् सर्वे भवेन्मेव विकर्मिणाः ते
जातिप्रकृते रणानारायणविनिर्मिता इः शीलापु
ष्पलीपोक्ता स शीलाचपतिव्रता पतिव्रतासु विवि
धाषु सलीषु स योषितः नास्मा मेवे विधानास्ति स्वये
जातिपरप्रिये सीजातीनो च मध्ये वकास्ते व ऊल
कज्जला भवेदृष्ट्या स ये दृष्ट्या वेणो कृता प्रियाति या
लोभिना यदि पश्येति भोगदयमसायकं वै ऊल्या
वहितन्साय्ये सामान्यमेव केवलं इमेव सुक्ता जग
तो विधाना विररास च वक्तुं समुद्यता सा च कोपप्र
सुरिता यरा मोदित्वा च स्ताने सर्वे जगद्गतव
रिते तव साम्यते तपानरोपि ज्ञानीति मे नो मेव स्थि

रंभवेत् भूतं तपि निविसे च यावदसः त एो भवान्
 तद्वक्त्रं हि मात्रेण सर्वं जगत्सर्वविस्मृताः देहे का
 माग्निना दग्धं यदेतत्कंसमुद्यतो निमेषेण वसारे
 भाषददौ मन्त्रिणामिमाम् तदा कामसेयनत्वत्स
 मीये समुपागता समधुस्तवशायेन सगतो यद्
 तोयमः श्रुत्वा गेहमशक्ता हेतुया ययपि भर्तितो
 सर्वो गेहैव मे जातुं बभूव सोऽपते विभो कपो ऊरु
 कपासिं यो न मोहेते त्वमर्हसि न गेवास्त्रेषणमा
 त्रेण विजगदहं सुनिश्चिते त्वमेव जगतोऽथाना ऊलटा
 हे च कर्मणा सतो गेवं न ऊर्वेति कर्मसाध्याश्च जीवि
 नः कश्चित्प्रियातियानेव वदेति तेन च केन च कश्चि
 त्त्वति वैराजा कर्मणा भवति प्रजाः कश्चित्ति
 हासनस्ये च नृपयात्रश्च कश्चन केचिद्दत्तावद्
 विधास्तत्र तस्य सकर्मणाः यानि कश्चिदस्य सहेग
 जस्ये च कश्चन कर्मणा गृहका केचिन्नेविहास
 नपालकाः शूकरीजदरे कश्चित्संययाति सकर्म
 णः कश्चित्सवाजदरे तव पुत्रावके वन् केचित्क
 ताहरे भक्तिकर्मणा तस्य पार्थदाः केचिद्भुवंति क
 यो विद्यायां कर्मदोषतः सर्गं ययाति राजेंद्राः के
 चिच्चैव सकर्मणा केचित्प्रयाति नरकेऽपि रासूत्रेन

ब्र. वे.
क. ख.
१६३

163

उभुज्जने कर्मणा कश्चिदिदं ससराणां प्रभवः स्वये
केचित्सगनरा केचित्केचित्सदजं नवः केचित्कर्म
णा विप्रवर्णं श्रेष्ठमहीतले केचित्कथा वैश्यसूदा
केचित्स्त्रेच्छजातयः केचित्सकर्मणा प्राज्ञाज्ञाने
न सर्वदर्शिनः केचिन्मूर्खाः केचिद्देयाः साङ्गहेना
सकेचन केचिच्छासे बोधयेति शिष्यवर्णासकर्म
णा केचित्पटेति सर्थे जानंति गुरुवक्तव्यः भवन्तिक
र्मणा केचिद्देहे स्याद्वरजद्रुमे नयसी नरज्ञाने च त्वेव
ब्रह्मासकर्मणा काचित्सकर्मणा साध्वी स्यादेव
परत्र च कश्चिद्देष्टव्यताद्वारं भुक्ते कृतो गविक्रये
सर्वस्याहे सरसुरे सरभोग्यासृजिताः येषामालि
यने नैव कर्मणा त्वसत्वे भवेत् मनः समाववीजे च स
भावः कर्मबीजकः तत्कर्मफलबीजे च सर्वेषां ज
नको हरिः फले ददाति नियते कर्मतादाविभुः सुय
म् सर्वभ्यो बलवान्निने कर्मरूपी जनार्दनः कुतो हे
तो निरिन्दिता हेतुमेव वल्लिता कथं जगत्सृष्टी सर
स्पादात्ते द्रष्टुमागता समेये स्पष्टदहन्ते न हि पश्यं
तियोगिनः तमीश्वरपतिकर्तुमिच्छया हे समाग
तः गन्तारिकस्य चित्स्थाने मये परत्र च कस्य वि
त्तादरनसा यथासाभोतियो धिनः इत्युक्ता मोहिनी

शीघ्रे गतो वास विधेः पुरा जये विधाता जगता च
 कंये कलदाभयात् सस्मिता वक्त्रनयना कामभावे
 चकार हः सागे वकर्षयामास कामवाण प्रपीडिता
 से मोहने समुद्देगे वीजे सस्मित कारणे उन्मत्त वीजे
 जलदेशे सञ्जेत न हारकः पत्न्या मुत्तिष्ममानो पित्रे
 रितस्थितः स्वयम् किंकरात्पेरयामास समोदायपि
 तमैदा वसेतः को किलालस्य गेय वीजे मनोहरम्
 निषुञ्जाम्ये तरे गत्वा तद्विकारे चकार हः प्रेक्षो कि
 लः कलेवा कुरुग वीत समीपतः पद्मपदः सुन्दरे सु
 त्मे जगुजे पुरतः स्थितः शस्रद्वौ गेयवातो षडो
 तिशीतलः प्रियः सतते मुदितस्तत्र वभामव
 मधुसयम् पुलको कित सर्वांगो बभूव जगता वि
 धिः ददर्श मोहिनीभावे प्रहस्य च पुनः पुनः अनी
 व वक्त्रनयना कामा सहजवेतना विधाता बुबुधे स
 र्वकर्मसीय निवेद्यने नियतेन मनः शक्तः सस्मा
 रणी हरे प्रिये तस्या वमन साक्त सोपाये हस्ते कज
 स्थिते द्विभुजे मुरलीहस्ते हरिणीतो वरे यरा अनी
 व कमनीये च किशोरे स्थिर यौवनम् रत्नालेकार
 भूषाण्यो सस्मिते श्याम सुन्दरम् ब्रह्मा वाच रत्तर
 तहरे मोचनि मग्न कामसागरे उः कीर्तिजलस्रोत

ब्र. वे.
कृ. वि.
१६४

164

उः पारेवद्रुकंठके भक्तिविस्मृतिवीजेववियत्सोः
 यानउस्तरम् श्रीवनिर्मलज्ञानचक्षुः प्रच्छन्नकार
 णे जन्मोवोर्मिपुने श्रीश्वयोवित्रकौचसेकुले रतिश्री
 तसमापुके गोभीरतोपयवच प्रथमास्तनद्वयेवपरि
 णामविषोषमे यमालयभक्तिद्वारातिविस्मृते वृ
 द्धातरुणपाविजनैरुद्देवमसितः स्वयम् त्वेवस्व
 येकर्णधारप्रसीदमधुसूदन तदागयासहं नापि
 निपुक्तोभवकर्मणि संतिविश्वविषयाहेविश्वेश्वर
 मानवाः नकर्मत्वेनमवैवब्रह्मलोकोयमीसितः न
 यापिनस्सहाकामोवियद्विषयकारणे हेनाथक
 रुणसिंथादीनबेयोक्तयोक्तु त्वेमासीशमहात्मा
 ताडः समेमाविदर्शय इत्युक्ताजगतोयाताविररा
 मनताननः ध्यायेध्यायेतत्पदाज्ञेसस्मारतमहर्नि
 शे ब्रह्मणावक्तुतेस्तोत्रेभक्तिपुक्तस्वयः पठेत् स
 वैवाकीर्णविषयेननिमग्नोभवेद्भुवे मममायोच
 निःपापमहासंलभनेभुवे इहलोकेभक्तिपुक्तो
 मद्रक्तः प्रवरोभवेत् इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुणे
 नारायणनारदसेवादेशीकृष्णजन्मखंडे श्रीकृष्णस्तो
 त्रदात्रिंशत्तमोऽध्यायः ३१ श्रीकृष्णउवाच कृता
 ब्रह्माहरेस्तोत्रेनस्योतस्यासमीपतः ॥ ॥

मनोमतगजेदेवकामप्रोक्तनिवारयन् दिव्यज्ञानो
 ऊशेनैवमयादत्तेनराधिके उवाचमोहिनीतेवपरि
 हासपरं ववः मोहिसुवाच इगितेनैवतारीणोस
 योमतोभवेत्तमान करोत्याकृष्यसेभोगेयःसय
 वोतमोविभो ज्ञानासुदृढमभिप्रायनार्थसेयेरितो
 हियः पश्चात्करोतिष्टेगारं पुरुषः सचमध्यमः
 भयानुलिमोरहसिसक्तीवोनपुमानहो गृहीतः
 पत्नीकामीचात्यजेत्सुयस्यस्थितो ब्रजेत्यश्नात्
 नरकेमह्यमभवेदिह असृष्टीभ्रष्टपञ्चभृष्ट
 वर्योभवेदुवे समर्पः कीवतोयातिब्रह्मनशाये
 नयोधितः इतिष्टजोगतोनायेपारेऊरुमहार्ण
 वे निमग्नोऽस्तेरचोरेकणीधारेभवानव अनी
 वनिर्जनेस्थानेसर्वत्रविवर्जिते सगेथिवापुना
 रम्येपुंस्कोकिलतरुशुने सततेतत्तनस्कांमोदा
 सीजन्मनिजन्मनि कीर्णीरतिपरायेणसखरते
 नसतरे इत्युक्तोमोहिनीसयोजगत्सुसुवल्गु
 णः दिवकर्षकरं वसेत्सस्मिताकामविह्वलाः
 वित्तायसमयेथातानाववाचभयात्तगाः पीडय
 त्सं ववनेपरं वित्तयसर्वकं ब्रह्मावाच सुणामा
 हिनिमहाकोसत्ससारहितेस्फुटे वज्ररुतेवैलो

ब्र. वै.
क. ख.
१६५

कोस्तीजातिपुत्रपुत्रा नृजमोमेविकेपुत्रेहंदेनि
 सायमेवच नत्कर्मयोग्यरेसिकेपुत्रानेयपुत्रसस्मि
 ने निषकालभ्यतेयत्नीगुरुर्मर्तापुत्रासुमे मेव
 शिल्पमसत्येवसर्वमेतत्पयत्नतः त्वयास- म
 व्रतेतिर्वयोनास्मिस्वते चदमहदायकर्मसर्व
 देवतिवेयके इत्युक्तवेनेवस्नाणेस्तरनेमत्यदोव
 ने विवकर्षपुत्रेर्वेषाकामेनहृतचेतना यतस्मि
 नेतरेणीवस्नानेनत्समनोहरे आजगमर्मनयः स
 र्वज्वलेनोवास्तेजसा अविः पुलस्मापुलहोवमि
 सः क्रतुरेगिराः भृगुर्मरीचिः कपिलोवोऽः पेचशि
 वोरुणिः आसुरिष्यवेतास्यस्येष्टक्रोतुहस्यतिः
 उत्तयाः करकः क्रोतकपणयोगोतमस्तथा सनक
 ससनेदस्यकर्मससनातनः सनत्कुमारोभ
 गवान्योगिनोपरमोगुरुः सोतातपपिपलस्यसो-
 कः सुकः पराशरः दृष्टेतास्यसुनिष्ठेष्टनागतो
 स्यपदच्छया नत्याजमोहिनीपीव्रेवीरयाकमलो
 द्वे तत्रोवासजगदानातहामयास्यतस्यसा प्रणे
 मर्मनयस्नेवभक्तिनयात्मकेयराः आशिषेषुपु
 येगुत्तावासयामासतात्विभुः तेषामयेयज्जाल
 पुण्याताससवेद्रमाः पप्रच्छुर्मनयोदेवेकयमेवात

वीतिके सकेष्यानां प्रेवरामोहिनीमेवमेवच क
 तामनीदवचनमुवाचतान्यजायतिः माकोउयो
 लोमशास्रमकेडुआवनस्तथा उवीचजरत्कारुग
 स्त्रीकसविभोउकः अस्याष्टंगोभरद्वाजोवामदेव
 सकोशिकः स्त्रीजातीनोचकुशलेलजाकादन
 मेवच ब्रह्मोवाच अपूर्वन्तसगीतेचविरक्तत्वा
 सुभावहा उवासेयंवरिश्रोतायथाकन्यापितुः पु
 रा इत्युक्ताजगतोयाजानहासमुनिसेसवि न
 हसुर्मनयः सर्वेसर्वज्ञास्तत्राधिके सर्वेहरसे
 वित्तायजगत्सुसुमानसे सद्यःचकोपकुलग
 हास्यव्याजेनसेसदि सेवाथोवाचब्रह्माण्डमे
 कन्यायथारुचा मोहिनुवाच अपिब्रह्मन्जगत्रा
 यचेदकर्तृत्वमेवच किंचाचेदप्रणिहितेकर्म
 किंतद्विपर्यये विदारममसाप्तेनऊरुवेदवि
 दोगुरो स्वकन्यकायायत्सृष्टासकथेसतिनर्त
 की निमिनामीषगरेणस्ववर्षासर्वमोहिनी
 सतोकर्मविरुद्धयत्नचात्मेजविडेवने दासत
 लोविनातोचदैवेनशरणगतो यतोहससिग
 र्वेणततोहृज्योभवाचिरे अविगद्वर्यतेकेरिहरिः
 सयेनिब्रह्मयासत्प्रयाहासतो भवितार्थिकीष्ट

व. वै.
क. ख.
१५६

166

जो देवता नो पुगे पुगे नवसा यो वसे को त्यो न भवि
 ष्यति सा पुनः कल्योतरे तेन कल्येन वदे हो नरे वने
 पुनः पूजान भविता या गता सार मेव च इत्युक्ता मो
 हिनी शीघ्रे जगाम काम मालये तेन सहै रति क
 नाव भूव विजग पुनः तय आचे न ना प्राप्य ग्रहो
 कथे मया शो जगद्विधि रिषियम् सर्वे शा यो व
 ... सुनयो डः विना भूषे सये विधा ना जगतां
 च के पे न न के थरः रुपा ये सुनय सस्मै ड डः कल्या
 ण कारणे शरणे वने वै ऊं द मि सु कानै र ह हा य पुः
 ब्रह्मा जगाम शरणे मम सत्त्वे तरे परे शी ते ते क म
 ला को ते ष्या मे ना रा य ण थिये गता विष स व द नः
 प्रण म प्य व न् भु जे न व षो ड श न क र्म ना ति ह रे स
 मी प तः रह स्ये क थ या मा स सु ष के दो ष ताल कः
 दी न चे द न या सिं धु वि प्र ना र ण कार णाः कृ तार ह
 स्ये त त्स र्वे प्र ह स्ये वा च ते वि भुः स त्प सा रे हि ते वा
 को ज ग तो च स खा व ह नारा य ण उ वा च स ये दे व वि
 दो स ते वि ड षो च गु रो भु रुः न या कृ ते व य त्क र्म हा
 लिके न न ज त्कृ ते स जा तिः प्र कृ ते रे षा ज ग तो वी
 ज र पि णी सी णां वि डे व ने नै व प्र कृ ते ष वि डे व ना न त
 दार न व र्षे व पु ण ते व म न म मे की र्ता ते व स लो से क स र्वे

विपति नरेः

यदि न द्वार ते देवा का मिनी सस्य स्थितो सं परह
 सिकामार्तान सत्याज्जातिने दियः - न का परवनर
 के विशेषेति विदेवना भवे देवहिउः खार्ता शाये दहा
 निधुवे विहाय सकल वंचे योगरहाति परस्वियम्
 लोभा कामसखा हायि सोय मो ना वसे शयः या न
 यत्ना सच ये दे दर्श पूर्वा न्दशा परान् न का सस्वामि
 नेया च त्परे गच्छेति कामिनी न पुमान च वै श्या च
 कुल सीत न च उष्यति उपाये न त्वया साई करोति पर
 मरुषः सानि हे वाय कृपे च या व च्छेद दिवा करो
 सर्वे श्या च दिवे याति सतने कुल यर्मतः ध्रुव भवे
 तो पराधीन स्या श्या यस्मान्नतः न सुयोय करि
 ष्या मिशामोय स्या च्छिद्य सति लोण निहज गहाताः
 पापिनश्च भवार्णवे एतस्मिन्नेतरे कश्चिदजगाम ह
 रेः पुरः द्वारपालः शीघ्र गामी तु वाचनत के थरः
 द्वारपाल उवाच श्रम्य ब्रह्मोऽधिपतिर्ब्रह्मा दशमुखः
 स्वये द्वारेति हन्महाभक्ता लो हृष्टे वस्य मागतः द्वा
 रपाल वचः श्रुत्वा सर्वे वानमर्ति ददौ द्वारपालात्त
 या ब्रह्मा तृष्णा का गत्य भक्तिनः स्तोत्रैरति विवित्रैश्च
 वत्सर्वक ते रहोस्तत्त्वो वा सात्तया विसोः द्वारपाल
 स्तनत्तलो गतो वाच जगत्राये ब्रह्मा शनमुखः स्थितः

ब्र.वे.
क.ख.
१६७

167

नागायणोमिसुवाचप्रवेशयतमाचिरे पतस्मिन्नेन
 रेनचहंदावनविनोदिनि आजगामानियणतोव्रला
 शतमुखःसये दिव्यैःस्तोत्रैः प्रतिष्ठावतिगूढमति
 संदरं स्ततोवासतयोरग्रेभक्त्याशतमुखःसयेज
 गदियौसमायोचतत्रतिष्ठतितत्तणे आजगामानि
 वव्रलापियोव्रलादरेःपुराः सहस्रवदनःश्रीमा
 न्भक्तिनम्रात्मकेयरः स्ततोवासस्तवेष्टुहैःसर्व
 वामकृतेरहो नेवयप्रच्छसर्वेषोव्रलाजानोवव्रल
 णो वार्तेविषयिणोवैवसराणोचक्रमेणच वतर्मु
 खस्मनादृष्टादर्यभेगोवभूवह आत्मानेविसुसह
 रोमन्यमानमदर्पणः अन्यान्यदर्शयामासव्रला
 अस्थानिधीनूरिः दृष्टाचक्रेविथानोचमनतल्य
 अतर्मुखः याचेतिगात्रलोमानिसेतिनागायणस्यत
 तत्रमाणस्यव्रलाण्डाव्रलाणः संतिसंतने नागा
 यणोप्रणम्याञ्जगम्भेस्सालयेरुरिः समेनेविधि
 रात्मानमनृत्यविषयापियं यप्रच्छप्रणतेविसु
 लतानश्चवतर्मुखे वदतिकिमिदेदृष्टंसयवद्भव
 तापुना नागायणवचःकृत्वाविधिरित्युत्तरतवा
 भूतभव्यभविष्यवानवमायामसुद्धवे अमेवमुक्ता
 सविधिसस्योसंसदिलजया सर्वानरात्तामगवोस्त

स्यापयेवितिर्ममे इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे ना
 रायणनारदसंवादे श्रीकृष्णजन्मखंडे ब्रह्म द मे सु
 यस्मिं शतमोऽध्यायः ३३ श्रीकृष्ण उवाच एतस्मिन्ने
 तरे तत्र शंकरः सस्यस्थितः सस्मितो हृषभेंद्रस्यो
 विभूषणस्स ये व्यावृत्तमोदरयरो ना रायणो पवी
 त्तकः सर्णकारजराभारमर्हवेद्वेदवेदयत्न विभू
 तपट्टिसकरे विभूत्सदोगमनमे सदत्तसाररचित
 शरयंत्रकरो मुदा आदितावसवोरुद्रामनवः सिंह वा
 रणाः पुलकोचितसर्वो गस्तु सुतुः पुरुषोत्तमे एत
 स्मिन्नेतरे भक्ता संगीतशंकरा जगौ कृत्वा त्यति सता
 लेचकरयेत्र समन्वितः अनयोश्च गुणाख्याने राससे
 वेधिसेदरे समयोश्च गुणाख्याने सससर्वेधिसेदरे
 समयोश्च गुणाख्याने राससे वेधिसेदरे समयोश्च
 गुणाख्याने सससर्वेधिसेदरे समयो चित्तरागेण मनो
 मोहनकारिणा यंत्रकश्चैकनालेन वैकमानेन चा
 रुणा यदभेदविरागेण गुरुणा धुनिना क्रमान्
 गमकीनातिदीर्घेण मेदेन मधुरेण च भवेति उल्ल
 भेस्सहस्रीनासेन विनिर्मिता पुलकोचितसर्वो ग
 साकृतेन पुनः पुनः न देवकृतिमात्रेण मूर्च्छां सं
 प्राप्य चेतना बभूव रुद्रयावसुनयः पुरतः प्रिये

ब्र. वे.
कृ. ल.
१६८

रुद्रत्रयास्त्रयास्सर्वविधात्हरिणार्धनाः नारायणः
 श्वललीशगायनशिवः सये जलपूर्णचवैकुण्ठे
 सावस्त्रोहमोक्षरि गतामूर्तिविविर्मीयसर्वाश्रिताः
 दशीश्रिये नत्सत्रयास्तदासाश्रितत्सवाहनभूषणाः
 नतसमावास्तदासाश्रितत्सवाहनभूषणाः नत्समा
 वास्तनस्त्रायस्तद्विषयमानसा स्थानेनिर्मीयपरितो
 वैकुण्ठस्यचवर्दिशो नदधिस्यात्तदेवीचआगतोहेस
 मालये शरीरजासराणाववभूवसरनिसगा मुक्ति
 दावसमुत्तराहरिभक्तानां च भक्तिदा कोटिजन्मा
 र्जितेपायेविवियेपायितोमहो यस्यायस्पर्शवायोः
 १६८
 श्वसेचैर्षणविनशति किंवा न जानेप्राणानशिष्ट
 स्पर्शदयोः फले किञ्चनस्नानजन्योचकथयामि
 निरूपिणो सर्वतीर्थान्तरेष्टुष्टु करं परिकीर्तिते
 वेदोक्तं च ततो वा स्याकलो नोहंति यो उशी भगीरथेनै
 वरीतातेन भगीरथी स्मृता गामागता सो न साहि
 गंगानेन प्रकीर्तिता जानुदारापरादनाजकनास
 समीपतः न स्य कन्या सत्रयाचजाकृवीनेन कीर्ति
 ता भीष्मः सयेव सर्जनास्तस्यो मतेन भीष्मस्तः
 भागभिस्तिष्ठभिः सर्गेष्टिंवीचसमागता तीर
 तस्य जलाशयदसुते गतरेगिणी वैकुण्ठस्ततो

केवतनःसर्गस्तमागता सर्गादिमादिमोर्गणष्ट
 थिवीमागतासदा सायगलकनेसायातवणोदे
 नसेगता सुहस्रकिकसेकायावहवेगवतोसती
 पापिनोपायसुधेयदायेपावकत्रुपिणी अहोसग
 रवेशोभ्योनिर्वाणमोत्तदायिनी वैकुण्ठगामिना
 सर्गसोपानमनत्रुपिणी अतोपिमसुसमयेसतोपु
 णसत्रुपिणी आदोपादोवसेमस्यसुखेनोयेयति
 यच गेगासोपानमुरुससेतोयोतिममालये आ
 वल्लोकेसेलस्यअनयास्यनिगपदः देवापुरात्या
 कनेनममचेत्कृतयापिभिः विसृज्यसर्वपापेभ्यो
 लभतेमत्सत्रुपतो सतानोवशरीराणिनत्रवेति
 पतेतिच लोमप्रमाणवर्षेवेमादनेहरिमंदिर न
 तोभागेभवतेषोनिश्चितेपापपुण्ययोः अतिसु
 त्येनकालेनकायदूहेचविभुतो नतःपुण्यवतोगे
 हेतुजाजन्मवभारते संपाद्यतिस्वल्लोभकिंभवे
 निसमपार्षदाः सतदिजानोदेहंवेदैवाक्कुदावहे
 निव पादप्रमाणवर्षेचतेषोवनरकस्थितिः नत
 स्तेषोचसाहाय्येकरोतिहरित्रुपिणी देदातिसुकिं
 नेभ्योपिक्रमेणचक्रयामयी जन्मपुण्यवतोगेहे
 कारयिनावभारते स्थलेददातिवैकुण्ठेनिश्चिते

ब्र. वै.
क. ख.
१६५

169

जन्मभिसिभिः याज्ञकतातयः सुदेस्नातेयानिस
रेसंरी यदप्रमाणवर्षवैकुंटेमोदतेभुवं संगेप्रा
प्यानुषैगनस्त्रातिवेन्यापवानरः सच्यतेसर्वपापे
भ्योपुनर्विस्पनिलिप्यते कलौपेवसहस्राद्यंस्थि
तिस्तस्यास्यभारते तस्योचविद्यमानायाकः प्रभावः
कलेरहो कलौदशसहस्राणिवर्षाणिप्रतिमामम
तिष्टेतिचपुराणानिप्रभावस्तत्रकः कले अतलेया
नियारासाचमोगवतीस्तता ययः येननिभाशस
दतिवेगवतीसदा आकरामृत्युरत्नानोमुद्राणांच
मसेतनम् नागकन्याचयनीरेक्रीडेतिस्थिरयो
वना सयेवदेवीवैकुंटेवैष्णवितास्त्रिसेतने सह
सयोजनपश्येदेर्धवलतयोजना तस्याविनाशः
प्रत्येतास्तेवउदितर्मम नानारत्नाकरंदिव्येन
तीरसमनोहर इत्येवैकथितेसर्वजाकृवीतन्म
पुण्यदे ब्रह्माण्डप्रतीकारंमोहिनीशापतः शृणु
इतिश्रीब्रह्मवैवर्तेमहापुराणेनारायणनारदसं
वादेश्रीकृष्णजन्मवैवर्तेराधाकृष्णसंवादे कृ ज
प्र वस्यतःविंशतमोऽध्यायः ३४ नारायणउवा
च नारायणसंब्रह्माण्डमुवाचकृपयापुनः
दृष्ट्वागंगावसवीगंगामममायोचमेतिरे ॥ ॐ

उन्निष्ठगच्छमद्वेतेभविष्यतिवत्सर्वं श्रवस्त्वा
 नाभिराज्ञसोऽज्ञोभवममाज्ञया त्वेवसत्येसयेगे
 चगेगास्त्रानेसमाचर नयाभिषायसुकस्तेमत्रय
 कृतिहेलनान् अहेकारेवसेर्वशोयायजीवममे
 गले शीघ्रेतेगच्छगोलोकेममालयपरानर म
 कृतेसोगेगलदोताचप्राप्सिभारती प्रकृति
 भजकल्याणसहिबीजसत्रपिणी अहोकल्या
 नपर्येतनयस्तमेवयायना तवमेवेनाकृतमेव
 केनवेषाभिषायनः यदयदेवसजायानवस
 जामविष्यतिनवविजगतोयातः सर्वागमस्ययोग
 नः सर्वज्ञावसजातेसर्वदेहेषुसर्वतः नदाममा
 जयाव्रलनस्त्रावाचजाकृवीतले शीघ्रेजगामगो
 लोकेमोप्रणाम्यजगद्गुरुः तदेवमनयः सर्वप्रज
 ग्नुस्त्रालयेमुदा सुनिर्मलेममययोगायेतस्त्रपुनः
 पुनः विधिरागत्यगोलोकेसेप्राप्यभारतीसती
 सर्वविध्यादिदेवीनामहकाज्ञविनिर्गतौ वागी
 सेरीचसेप्राप्यव्रह्मानुमदिनः सये कामास्त्राणो
 वद्यापारेअनुमेवसयेविधिः ततश्चागत्यमान
 नाप्राप्यत्रैलोक्यमोहिनी कीमेवकारभगवान्
 स्थानेस्थानेसुनिर्जने रतिंविरतरं कृत्वाविरगम

ब्र-वे.
क-ख.
१७.

170

समेविधि आजगाम ब्रह्मलोकं पुनरेव निजा-
लये ददुर्ब्रह्मलोकस्यास्मादेवी कौतकावि-
ता अतीव संदरीरम्यो सुभवर्णी सुविस्मिता श-
रणीतो सुवदनाशरमेकज्जलोचनो एकविंश-
प्रभामुष्टदीप्तो ह्लादरपलवो मुक्तापेक्षिवितिंदे-
कदेनपेक्षिमनोहराम् रत्नकेयूरवलयरत्ननू-
पुरुषोभिजाम् रत्नकुंडलपुमेनकर्णमूलेवि-
राजिते रत्नेद्रसारहारेणवलसलसमुकलाम्
वक्रिमुष्टोसुकं सुल्लेविमतीनवयौवनाम् अती-
वकमनीयेवपीनश्रीणिपयोधराम् वीणापुस्त-
कहस्तोतोव्याख्यामुद्राकराम्बुजे नेनर्मच्छते
कृत्वावक्तः परममद्भुतं श्रीपवेशमायासुब्र-
ह्माणभारतीसदा ब्रह्मातृयासहक्रीञ्चकार
सुदिवानिणं अतीवसखसंगितेमोगत्पशदमे-
नते गुरुं सर्वपराणेषु किं पुनः श्रोतुमिच्छसि
नारायण उवाच श्रोणोशवचनेष्कृताग्रहस्य परमे-
ष्ठरी सुयोधियरिपयच्छकौतकात्मनसः पुरा-
राधिकोवाच ओंब्रह्माकथेनजगद्देवर्षोसयम्
यस्थितो नकर्मतेजैरहसिफलदातावकर्मणा
मुपस्थितायास्पागेहि सहादोषतः तातावेद

विधातासकथेनमाजमोहिनीम् नारायणउवा
च रायिकावचनेऽकृतापहस्यमधुसूदनः पश्य
कल्पस्पृहन्तोतेनमुवाचरसिकेश्वरी श्रीकृष्ण
उवाच शृणुकोतेप्रवक्ष्यामिपुण्यवृत्तान्तमीप्सि
तम् अष्टांगयोगीयेचमहतामृतिसुन्दरम्
एकादावप्रजासृष्टेविधातोपरितोमया ससर्ज
ममसाधीतान्जल्येनोब्रूतेजा सनकश्चसने
दश्चसनातनमनन्तमम् सनत्कुमारोवोबुधेवहि
पेवविशिष्टेविभुम् आसुरंकपिलसिद्धसिद्धा-
न्ममसलोद्भवान् तानुग्रामेववर्धीयानपिता
सृष्टेजगादह प्रजासृष्टेपरितास्तेजनकस्तव-
मन्यव प्रजगमुत्तयसेतूणाममार्चनयरायणाम्
तदारुणजगद्वातापुनः पुत्रान्विनिर्ममे रुद्राने
कादशापुत्रान् रुद्रतोभीमविग्रहान् तत्रगुह्येन
तपसापुनः पुत्रान्विनिर्ममे योगीयोगेनमोक्ष्या
नारामः सनिविनिग्रहे पुंसिष्टुलहं वैवक्रवक्र
सो गोरसेतथा भृगुमन्त्रिपुलस्त्यवदत्ते कर्दमम्
वच मरीचिचविनिर्मायप्रजासृष्टेनिपुण्यव प्रह-
स्तेवमवः पुत्रेकन्यकानानथैवच कृष्णसकामि-
नः पुत्रकामदेवोवभूवह कन्याषोडशावर्धीच।

ब्र.वे.
क.ख.
१७१

मणीपारत्रभूषिता उवाच पुत्रे सविधिः सुदीर्घे
पुरतस्थिते इति वार्ये भक्तलाशे आत्मा रामे मनो
हरे कस्य उवाच सीधे सो क्रीडनार्थाय मुदा ते च
विनिर्मितः हृदियोगे च सर्वेषामपि स्थाने करिष्य
से से मोहने ममुदे गवी जे स्तंभित कारुणे उन्मा
तवी जे जलदेशे सन् मोहन कारुणे यादृशो तान्मा
यादृशान् सर्वान् मोहने कुरु इति वार्ये मम राज्ञ
वत्सु भवे शुच तेन हृदे व मुक्ता व प्रहृष्ट सज
गदिधिः दृष्ट्वा वाचे इति तरे वरे दाने स मुचनः
यत्तस्मिन्नेतरे कामो मनसा लोच्य मेवेणे वर्तेश
सुपरीतो सवाणे श्रिते यत्र लुगि मेव स तै सवा
णे स उर्वा सै स्मरणे न च अति विद्वा महायोगी मू
र्खि मोहन चे तनः तणे न चे तनो प्राप्य ददर्श ये च
कर्मको तौ स भोक्तु मम स्वक्रे सादभावभिया सती
दृष्ट्वा यस्यात्स पितरे यावे ते हेतवे तनम् मगाम
शरणे शीघ्रे भ्रातृणां च तपस्विनाम् तौ ते समीपे
स्थाय तमूचुः पितरं रुषा हिते तप्ये च ते दो क्ते नी
ती सारे परे च चः कथयः ऊचुः अहो किं मेतज्जनक
कर्म तेति विगर्हितम् नीचे नीचरिते ते तपक्वरो
पि न गदिये पश्यति स तते संतः पश्यति वपरसिये

यत्ने सर्वत्र सत्त्वावपरवेजहिनेन्द्रियः तं सयं वेदक
 र्तावकन्योसभोक्तुमिच्छति कन्योवभ्रातृवर्गेषु
 प्रविष्टावशक्तौ श्रुते गुरुः पत्नीः राजपत्नीविप्र
 पत्नीवयासनीः पत्नीवभ्रातृसुतयोमित्रपत्नी
 चतस्रसु प्रसूयित्रीः तथाभ्रातृः पत्नीसुसूः सक
 मका तननीतत्सपत्नीवभगिनीसुरभीतथा
 स्वाभीष्टसुरपत्नीवभ्रातृकान्तप्रदायिका गर्भया
 त्रीसनास्त्रीवभयशतस्रकामिनी रतावेदप्रणी-
 ताश्च सर्वेषां मानसस्मृता यतासयं वसवीसमूह
 नोनास्तिकासु च कन्यादानात्रदानाश्च ज्ञानदा-
 ताभयप्रदः तन्मदोमेवदो ज्येष्ठभ्रातावधितरः
 स्मृता यतावहेति मूढाया यतामजनकानपि
 पच्येतेनिरयेनैवैवावहेवस्त्रणोदयः तातेदह्म
 पेमेस्थाप्यङ्गोतायमकिंकराः ऊर्वेति यातनोश
 ससुरीषोपापयेति च तमेव विषकर्तावशासा
 वशमनस्य च सयं विधाता जगन्तोतेन सहस्राणि
 कर्मकां अस्माके पुरतो हरे गच्छ कामार्तमानस
 म् नह्मर्मेभस्मात्कर्तेशकाश्च जनके वयम्
 गुरोयेषु सहस्राणि तेनेह तिसृषाणि ताः सर्वज्ञे
 विनिश्चेति नीतिज्ञासः गुरुविना गृहेतेषां हि सर्व

व. वै.
क. ख.
१२

172

संशयतेतिष्ठं गुरुम् साथवस्तेनानिदेतिप्रणमे
तिसमभक्तिः येद्विषेतिवनिंदेतिगुरुमिष्टं सुगत्य
रम् पद्येतेतेयकपेचयावचेददिकाकरो पुरीषेभु
जतेनित्येत्तमितायमकिंकरेः संयप्रमाणकीटैः
सदेशितास्रदिवानिष्टो इत्येवमुक्तामुनयः प्रणो
मुस्तन्यदाम्बुजे सर्वभवतिदेवेनमनसेत्यनुमन्य
च तन्मुखास्मुनयः सर्ववभूवश्चसकर्मणा ब्रह्मा
शरीरेसेत्यक्तं व्रीउयावसमुच्यतः योगेनजित्वा
हृक्कंसर्वान्याणात्रिरुच्यव ब्रह्मरेधेसमानीयत्यज
नेहमचित्तयत् मनसा श्रीहरिं गत्वा नमस्कारेव
कारह नमेमनः परद्रव्येभवितालेमहेस्वर प्र
णत्यागात्परेडः खेममशस्यशसिनः बभूवहृदि
कमेवब्रह्मालीनश्चब्रह्मणी कस्यातातेमतेहृष्टा
विलप्यचभृशं मुहुः योगेनदेहेतन्याजब्रह्मलीना
श्चब्रह्मणी मतेतातमतोभग्रीहृष्टावमुनिपुंगवा
सेस्मार श्रीहरिकोपात्सात्मारामेविलप्यव नाराय
णोहेकपयाशसदागत्यसत्तरे ब्रह्माणोजीवयामा
सब्रह्मलत्तानासतोवतो ब्रह्मापुरोहरिंहृष्टावरेवधे
संवाहितम भक्तिमच्चरणेषातिष्ठात्मानमनया
यिनी ब्रह्माणोविरसेहृष्टातमुवाचकशानिधिः

प्रबोधने सत्यसारे नीति सारे मनोहरम् नारायः
 एतद्वाचं शुण्वन्त्येव तेषां हेतुं सख्यं सुतुल्यं प्रते
 त्यजलनो जगन्नाथ हृदयं नररूपिणी सत्कीर्तिर
 परकीर्तिसुप्रतिष्ठाप्य पदवः लज्जाणां वैवमहता
 भवेत्येव सकर्मणाम् सर्वेषामपि सर्वभ्यः सक
 र्मबलवन्तरम् नस्मान्तेनः प्रकुर्वेति निमेषे कर्म
 सेतनाम् केचित्कुर्वेति निर्मले सर्वेषामपि कर्मि
 णा कृतकर्तव्यं सुकाहरिपादात्प्रमानसा कृक
 र्मणाश्चापि कीर्तिस्ततो लज्जा भवेदुवं सकर्मणा
 सुप्रतिष्ठा सर्वत्र निर्मले यथाः कालेन नरसादेवो
 वलेत्तु येषु भासुमे कीर्तिः यावा गुणैश्च मह
 नायशो विधि हिंसा ह्येव वादश्च जेन नो याति
 कालतः सदापकीर्तिवसति परस्त्री पुरनाश्च ये
 येषि ह्येव मनसा सर्वेषां मोहकारिणी लीलया
 कुरुते मोहेश आत्मारामस्य संप्रते नानामोहाश्च ये दे
 शरागिणा सततं रतिः स्तनाभिये रासपि ते उः थ
 रेनालये सुवौ श्रीणाव कुरुते नानासकामदेवाल
 ये सदा तस्मान्नो न हि यशंति सेतो हि यर्मभीरवः
 को यर्मः किं यशस्तेषां का प्रतिष्ठा च किं नयः किं
 बुद्धिर्विद्याज्ञाने च परस्त्रीश्च यन्मनः इहा स्मय

ब. वे.
क. ल.
१७३

173

शोडः खेनरकेषु परत्र च वासः प्रसूरेते योचना उ
नैः कमिभक्तैः उः खवीजे सुखे मत्ता मूफा सदैव
कोपनः परस्त्रीसेवने पीन्या ऊर्वेति सनने मुदा उत
मामत्यदोभोजे सत्कर्म मथ्यमः सदा स्मरेति शस्यद
यमा परमासेवने मुदा वियतिः सनने तस्य परवत्स
पुयन्मनः विशेषतः परस्त्रीषु सर्वेषु च भूमिषुः
दैवात्तरसि येंदृष्ट्या विरमे यो हरिस्मरन् दृष्ट्या परस
वर्णिं च हस्तं यस्मिन् वर्द्धने कामिनः परद्रव्येषु शास
विंतास्येति ताः योगिनी योगविंतासु वेदार्थेषु च वे
दिकाः साध्यस्यपतिसेवासु महस्या गृहमण्ड वि
षयेषु विषयिणो मद्भक्तममसेवने यत्नानि युक्ता
एतेषु समासच प्रसेगिनः वेदोक्ता वरणे नैव विरु
द्धेन च निदिताः सर्वे नित्ये प्रणं सेति शस्य सन्मार्ग
गामिने अल्पकाश्चपि निदिंते कुमार्गगामिने विधे
भविता न परस्त्रीषु परद्रव्येषु चान्ननः अथ प्रभृति
जीवेते निविष्टमहरेण च मदीयविषये राज्ञे मया
दत्ते ऊरुप्रियम् अन्तरामत्यदोभोजविंता विद्ववि
नाशिनी कस्याते वर्द्धने ब्रह्मकामदेवस्य कामिनी
म् इति तामपरित्याज्यारत्यपि ह्यहं देवता इमेव
मुक्ता ब्रह्माणमासास्यकमलापतिः जगाम नित्य

वैकुण्ठे ह्येतावन्विनोदिति इति श्रीब्रह्मवैवर्ते म
 हापुराणे नारायणनारदसेवादेशीकृत्स्नान्ताव
 णे ब्रह्मणः स ये च विंशतिमोऽध्यायः राधिको वाच
 गे कथ्येत स्य दर्पभेगे च कमलायतिः कथयस्व स
 र्ववीजे सर्वेषां मीश्वरः स ये नारायण उवाच राशे
 शरो वचः कृता प्रहस्य रसिके श्वरः निमूकमिति
 हा संवत्तावत्कमुपवक्रमे श्रीकृष्ण उवाच ब्रह्मा
 चिरेन यस्तस्मात्तोलह्यावरं परं स हि तानाविधौ
 कृता विधाता स बभूव ह न यस्तौ फलदानाव सर्वे
 योऽंति कृत्यभुः आत्मानमीश्वरं मत्तामहागभीरु
 भूवह ब्रह्मो देषु च सर्वेषु गर्वयन्ते न मुनय इति
 मत्ता ब्रह्मणोऽदर्यभः गः कृतो मया येषो येषो भ
 वे ह्येषां ब्रह्मणोऽप्यरात्परे विना य सर्वसर्वात्मा ते
 योऽंति स्नाहमेव च यथैव ब्रह्मणो गर्वो मया ह्येति
 कृता कृतः शंकरस्य च पार्वत्याश्च देस्य च वरे स्या
 वक्रैर्द्वीपसस्यैव नयामन्वेतरेष्वे कमेण दर्प
 भेगे च कथयामि निष्णामय त्वद्वाणो महतो चे
 वयोषो गर्वो भवेत्त्रिये एवे विधि मये ते यो नृणां
 भूते करोमि च नारायण उवाच श्रीकृष्ण स्ववचः
 कृताश्च कके दोष्टनात्तका यप्रच्छ राथाय तेन

ब्र. वे.
क. ख.
१७४

सेवस्त्राभयविकृता राधिकउवाच तस्य केन प्र-
कारेण मया दर्शय भूवह नया केन प्रकारेण तस्य
भेदः कृता सुराः कथयस्व प्राणानाथ सर्वेषां दर्प-
भेज न श्रीकृष्णवाच येन मजे गर्वहरी श्रुते वि-
जगता विधेः श्रमेषां सुयतो राये व्यसिन कथया-
मिते शिवो मदं शस्त्रं सहती च जगद्भजेन साम-
त्तमः सुरैः स्तानेन च गुणेन च ध्यायेति योगितो-
योगैर्योगीन्द्राणां गुरोर्गुरुं स्तानेन दसत्रयं तस्या-
ख्यानेष्ट एउप्रिये सुगवसि सहसा गितं पस्तमा-
दिवा निशं भूतावमत्कलापूर्णा वभूवमत्समा-
विभुः तपसस्तेन सा शास्त्रेनो राशिर्वभूवह
सूर्यकोटिप्रभावश्च भक्तानो कल्पपादयः सूर्य-
कोटिप्रभावश्च भक्तानो कल्पपादयः ध्यायेथा-
येव योगीन्द्रास्तेनो बद्धकालतः तदंतेरेव य-
एतिसत्रयमनिसन्दरम् सुहृत्कृत्कसंका-
शोपेचवक्त्रे विलोचने विमूलपट्टिपाकरे व्याघ्र-
चर्मावरे परे जयेत मात्मानात्माने स्वेना ज्ञबीज-
मालया ईषहास्यसेना स्पेवे दहरे परात्परं स-
र्गाकारजटाभारे दधाने शिरसा मुदा शानेका-
न्त्रविजगतां भक्तानुग्रहकान्तरं श्रयसमीक्षरं

मन्त्राप्रदानासर्वसम्पदो ददाति सर्वसर्वभ्यो वो
क्षितेकस्य पादयः यो वो छतिनेन सै वरदाना
वरेष्वरः बभूव गवशुक्तस्य सात्माः रामः सलील
या एकदा च ह्यको दैत्यतनस्ये शिवस्य च केदा
रे च कटोरेण वर्षमेके दिवानिशो नित्येयाति
तन्समीपे कृपया च कृपानिधिः वरदो ते यथा
भीष्टेन जग्राह वरं शिवान् वर्षांते शोकरस्तस्य
पुरतः स्थितवान् मुदा वबन्ध भक्तिया सेनतणो
गेतेन सत्तसः सर्वस्यः सर्वसिद्धिं सुक्तिं भक्तिं
हरेः पदे दैत्यः किं विवर्गज्ञातिप्रेरितः स्मृत
पाणिना ध्यायमानेन मुदा ब्रह्मवाक्स्तोमहे
स्वरः अथाविनारनिशैः करोदप्ये मविक्कुला
अतीव रोदनात्तस्य ध्यानभंगो बभूव ह ददर्श
पुरतः साक्षाद्वातां रसवैसम्पदो यन्मायया वरेव
ब्रह्मैतैर्दो भक्तिपर्वके हस्ते ददामि यन्मूर्ध्नि स
भवितेति च ओमिमुक्ता प्रियातेने उद्रावदैत्य
पुङ्गवः मत्स्यजयो मत्स्यभया उद्रावना सविक
ला यथातउमरस्तस्य व्यावृत्तवर्ममनोहरं दिगम्ब
रो दिशि दशभेददाणवभीतये नहेति ते च कृ
पया भक्तं च भक्तवत्सलः उष्टा उसारं साधुम्

ब. वै.
क. ख.
१७५

175

नकरोतिकदाचन सायवोत्रेतित्रेनेवस्सुप्रवे
प्रियोविना प्रवोपिननशकसखादनः कृपयास
यः शिवः स्वस्सुमेतावभीतस्सतिरहेकतः
स्सारेस्सारचमाभदेमामेवशरणेययो हृष्टास्वा
प्रममायातेसुष्ककाण्डेस्सनालके हेहरेरत्तर
लेतिजयेतेभयविकले सेस्याप्यनेसमीयेवदे
तोयितोमया एष्टस्ससर्ववृत्तोतेसुवावमोक्रमे
एव नदाममात्तपात्रोवेविजोमययासुरः द
नास्समूर्द्धिहस्तेचसमस्सवभूवह नदासिद्धास
नीदास्ससुरेदामनवोमदा नृष्टुर्मीसमभक्ताच
लजयाज्ञजितः शिवः बभूववर्णास्तद्वर्जजगा
मवोपितोमया वरेददातिवरदस्ततोबुध्याशि
वःसये अथगवीन्वितोरुदोहेतेविशुरमुत्त्वण
मत्तामनसिसेहर्तासर्वेषांजगतामिति कोयेय
नेरावदैस्सशतिमत्ताययौवने विहायमूलमृदु
नेमदीयकवचेयरे विरेवभूवसमरेवर्षमेकेदिवा
निशम नकोपियेतेकेशकोदौसमोसमरेमृदाएधि
व्योवरणंकृतादैत्येदोमाययाप्रिये अमूर्द्धवसमृत्त्यै
पंचाशत्कोरियोजनम् उत्तम्योपाकरस्तोर्गोदेमेहेते
जगत्प्रभुः बभूवतत्रपुष्टवमासमेकं निराश्रये

वासाणि वाये विच्छेदशोकरस्यासरो बले रथे
 वभेवदैमेन्द्रस्यापमसाणि शोकरात् जवानमु
 हि नारुद्रो दानवेन्द्रे मकोपितः वचमुष्टिप्रहारे
 एतद्यो मूर्च्छा मवापसा त एतेन वेतनो प्राप्य को
 दानवपुङ्गवः शिवं शयानमुत्त्रात्पयातयामा
 समुत्तले समेव यतिते रुद्रे सर्वदेवर्षयोभिया
 तसु बुभुक्षीरिवाहीकले सुक्ता पुनः पुनः हरः
 स्मारमा मेव निर्भयो भवकारणं तस्यावभक्ता
 स्तोत्रेण मया दत्तेन सङ्कटे तदा हं कलयाणी
 ब्रह्मपत्रं विधाय च शयानशोकरे दत्ता विषाणा
 भ्यामुक्तक्रमे ददौ तस्मै स्वकृत्यावस्य सुलभं रि
 मर्दने प्राप्य शयानवस्थानमन्मर्दं च निराश्रये
 मया दत्तेन मृत्युं न जवानविपुरे हरः मामेव दर्प
 दाना रं तस्यावव्रीडितः पुनः सद्यः पयाददैमेन्द्र
 श्वाणि भूतश्च भूतले देवताः तसु बुभुक्षीरिवाहीकले सुक्ता पुनः पुनः
 शोकरे मुदा तस्याजशोकरो दर्पं विच्रवीजेततो
 विभुः शकाने दस्तनिर्लितः सर्वकर्मसु न तो ह
 ब्रह्मपत्रेण वहा मितेन ते विभुं मम प्रियतरो ना
 स्ति त्रैलोकोपु शिवात्परः मनः सत्त्वो ब्रह्मामे
 ज्ञानरूपो महेश्वरः हृदि भगवती दर्गा मूले प्रक

ब्र. वै.
कृ. ख.
१७६

तिरीचरी नित्रादयोशक्रयोथास्तासर्वाप्रकृतेः।
कला वागाधिष्ठातृदेवीयासासंवेवसरसनी म
मुकत्मातापिदेवात्रयोगोच्चरः प्राणाधिष्ठातृदे
वीसंसदाप्राणाधिकामम गोयोगनास्तवकला
अनपवममपियाः मल्लोमक्तयजागोपासर्वगो
लोकवासिनः तेजःस्वर्पासूर्यश्चप्राणमेवा
वयःस्मृताः जलाधिदेवोवरुणः एसेकलोद्भ
वा ममसून्योमहाकाशोमदयोमानसोद्भवः इंद्रा
दयःसरासर्वमुक्तलोकाससद्भवाः यतानिस्तृप्ति
वीजानिमहदादीनिवैवहि सर्वेषांवीजत्रयोहस
यमात्मानिराश्रयः जीवोमेप्रतिविवस्वकर्मयो
गाधिकारकः अहेसातीनिरीहस्वनमोगीसर्व
कर्मसु भक्त्यानायदेहोहेममसेच्छामयस्य
व प्रकृतिः पुरुषोहेचयकयवपरात्परः इत्येवंक
पितेरायेशिवदर्पविमोचने स्तृप्तिवीजेष्टात्रमेपा
र्वतीदर्पमोचने नागायणउवाच इत्युक्तवनेष्टीक
स्नायरमात्मानमीश्वरम् यमच्छराधिकोदेवीनि
गूढमभिवाञ्छितम् राधिकोवाच भगवान्सर्वत
त्तत्सर्ववीजसनाजने वदमेवान्छितेषुसर्वस
देहभोजन सर्वतानाधिकोदेवः शंकरः सर्वतत्त्व

वित् मत्तेजयः कालकालो भगवान्स्वत्समो मः
 हान् कथे विभूतिगवश्च ये वदन्ति लोचनः
 दिगम्बरो जटादारीनागसेपतिभूषणो वदन्ति सुदो
 सुकेतुत्ताय मेणार्हल कर्मकम् येन यत्तूरजः
 समेपारिजाते विहाय च नास्ति रत्न किरीटे च्छा
 जटायां प्रीतिरुत्तमं दिव्यलोके परित्यज्य मया
 ने सस्महा विभोः श्रोतु कौतूहलेना तवर्तते मे म
 नः सहा यथिका वचनेन कृत्वा प्रहस्य मधुसूदनः
 कथं कथितुं मारे मे कृत्वा राधो सवत्सि श्रीक
 स्मा उवाच सुगवहि सहस्राणि तपः कृत्वा मे हे सरः
 विरगमस्य गितमो यथा तामा मनसः सुदा यतस्मि
 जेतरे मां वददर्श पुरतः स्थितम् अतीव कमनी
 योगकिणोरस्या मसुन्दरे अहो निर्वचनी ये वद
 स्माद्रूपमन्त्रमं तव भूव विन्दत स्वलोचनाभ्यां वि
 लोचनः पश्यन्नि मे धरहितः इति मन्त्रा समाप्ते मे
 भक्त्युदेकान्महाभक्तो रुरोदये मविह्वलः सह
 सवदनो नेतो भागावाश्च वत्तमवः वरुभिर्ली
 चनेर्हृष्टास्तवेति वदन्ति भिर्भुवेः पश्यन्ति किं वा किं
 स्तोमि सप्राप्य नाप्यमीदृशे आस्येन लोचनाभ्यां च
 वत्तदी स पुनः पुनः समानसे ऊर्वती देशे करे वत्त

ब्र. वे.
क. ख.
१७७

१७७

यसिनी नह भववत्तुर्वक्त्रं सर्वेण सहयं वने यके
कवकसु सुभे लोचनैश्च सिमि सिमिः वभूवनेन
नानामयं ववकसिलोचनः लवनादधिकपी
निः शिवसदृशेनेमम तेनाधिकानितस्यैव वभू
वुर्लोचनानिव वत्तु वस्तु मसाम्माललादस्या
वरसव संसारकाले संहरति राविर्वभे नृकथा
कोवितालयमागच्छ सूर्यकोटिसमममः लेलि
हानोति दीर्घस्यै लोको दग्धुमीश्वरः विभूतिगा
वः सविभूः सती सत्कारमस्मना यनेन स्यास्थि
माला योपे मभावेन भस्मना स्नाना रामोपवयेण
स्तथापि सर्वमहकं सती वसंगृहीता वभामेभा
मेरु रोदह प्रत्यंगे गेवतस्यास्य पपात यत्र यत्र च
सिद्धीदस्व तत्र वभूवने सिद्धि कृत नदाशवा
वशेषं ववतसि शोकरः सयम पपात मुच्छितो भू
तासिद्धि लेख राधिके नदगता महेशंते कृताक्रो
डे प्रवोध्य च श्रुतेन दिव्यतत्त्वं वनस्यै शोक हरं पर
म् सदा शिवस्य संतसः सलोके वनगामह मर्त्य
नरेण कतिनेनां संप्राप्य प्रियं सती म धिम्बसुधा
री योगे नृनेच्छानि सपदे विभोः नरास्तपसा काले
नायनेनापि विवेकतः नवेच्छाकेण संस्थारे संगवेषेव

को गितः

समेतावेदनेयेवल्लोहेरत्नेमणीसरे गरुडदेवि
नोनागाशेकरेशरणंयसुः विभर्तिक्रययासंगो
तरोनशरणागतान्वाहनोद्वहयत्नमतस्तबो
वुमतमः विपुरस्यवयेसर्वमत्कलोशसमुद्भवः
पारिजातादिकेषुष्येसुगंधिवेदनाधिके मयि
समस्यतेष्वेवप्रीतिर्नीत्यकदाचन यत्तरेत्यत्ता
दाप्रीतिविल्वपत्रेनुलेयने गंधहीनप्रसूतेवग
जोहेव्याज्जवर्मणि दिव्यलोकेदिव्यतुल्यजनना
योनेतेन्यदः स्मरणेनीवरहसिध्यायनेमामह
निशो आबल्लुत्तणपथितेसप्रवत्तम्यतेशिवः
ममानिर्वचनीयेवद्रूपेजन्मसमानसः बालराः
यत्नेनापिशूलयोगतरोभवेत् तस्याद्द्वयप्र
माणववद्भजानामिकाश्रुतिः ज्ञानेस्तुजये
सूतेमहयमेजसासमे विनामयानकश्चित्तेशे
करेतेजमीश्वरः शंकरः परमात्माप्राणोभ्योपि
परःशिवः श्रवकेमन्मनःकोतेनप्रियोमेभवा
त्परः बल्लाडनिकराख्येमाययामेवराधिके
णकंयदिहरणसत्तावतेमोहितेतमा नसेवसा
मिगोलोकेवेकंदेतववत्पसि सदाशिवसहृदये
निवेयःप्रेमतःप्रिये सरसतीसतालेनयेववक्त्रे

ब्र. वे.
क. ख.
१७८

१७८

राशेकराने मन्त्रकालादिके शकौ न तानी शीक
रात्परः मम भक्तिं वरासे च मुक्तिं व सर्वसम्पदे
सर्वसिद्धिं वरासे पुनराशेषे वराप्रियः पंचव
केण मन्त्रमययोगायेति हर्निशं महयेयायेत
राष्ट्रमन्त्रः शोकराप्रियः अहेसदृशीने शोभुः
नेजसाववयेसमाः ब्रह्मात्स्ववयोगेनास्माभि
लेजसासमा इमेवैकयिते सर्वशोकरस्य यशोमले
उक्रोषस्य दर्पभोगः किं भूयः श्रोतमिच्छसि इ
ति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारायणनारदसे
वादेश्रीकृष्णजन्मखंडे सा यन्ममवद्विज्ञान
मोय्यायः ६६ राधिक उवाच पंचभूतस्य च विभो
सर्वपासमहात्मन नशक्तं कथमुच्छिष्टं हिसं
देहभंजन कस्यः शृणु देहप्रवत्सेहमिति हासे
पुरातने अवशेषे ददौ तस्मै तस्योभक्तवत्सलः
प्रामिमात्रेण तत्रैव भुंक्ते तेन च किंचन न किंचिद्व
त्सवेधनो मात्तणाय स डलीभं सिंहाश्रमे वतर्ह
त्वे मूढवच्छलपाणिने भक्तुदेकावनत्सर्वमु
क्तं प्रामिममात्रतः भुक्ता स डलीभं वत्सलननर्तप्र
मविह्वलः पुलकोचितसर्वगः साश्रुनेत्रो मुदा
नितः गायन् गुरात्स भक्तावसकण्ठः पंचवक्त्रतः

रागभेदैकतालेनतालमानेनसुन्दरे पपातडा
 मरुहेस्तान्त्रेमेववाचवर्मव सर्वेतिपापपञ्च
 मरुदन्मूर्च्छामवापह श्रुतीवकमनीयेतडपैक
 ध्यानमानसः सहस्रदलयर्ष्यस्येमोपपन्नकनस
 रोरुहे यतस्मिन्ननरेदेवीडर्गाडर्गतिनाशिनी
 मुदाजगामशीघ्रतन्मसमवदनेतणाः रुदेन
 मूर्च्छितेहृष्टानियतेनेवभक्तिः प्रहर्षवातीय
 प्रच्छक्रमारेमूलपाणिनः सर्वतोक्षययामा
 सक्रमारेःसप्रतांजलिः क्रतावुकोयसादेवीशि
 वेप्रसुरिताथरा नाशसुसुदितादेवीमुन्याय
 वविलोचनः बोधयामासविधिवत्तस्यावसां
 पुताजलिः क्रताममोहरंस्तोत्रेनशायायशि
 वेस्तथा दुष्टेवकेतडच्छिष्टमभस्येविडधाम
 यिलोकानां चप्रभावश्चनयसोमाग्येतेजसां ब्र
 ह्मांडेसर्वसेहतीचकंपेपार्वतामयात्त उवाचेत
 भगन्मातानीतिसारेपरंववः गुणप्रसूतकोपा
 चरत्तयेकजलोचना यार्वसुवाच तेस्त्वाजगा
 तोयातामवेवविशेषनः वक्राचनृणीवेदानो
 जनकश्चसयेविभुः मुक्तिप्रयानामक्तानांदा
 तावसर्वसम्पदां तेवकरोषिडनीतिकोवाथर्मव

ब्र. वे.
कृ. ख.
१७५

पातवे सदातेनाथपालाहेयोषामभक्तवकिंकरी
वेविताकर्मदोषराहरितिमीत्यभक्त्यो वित्तुः
एतन्मुदंकिंविहस्तववापुना पितरौतिथय
सैवमिति वेदेषु निश्चितम् किंविन्नपालनेनैव
सर्वविस्मानिवेदनान्न विलार्निवेद्यतावेरायस
यासर्वदेवता अनिवेद्यमभक्त्येव नैवेद्यसदरेह
रेः नैवेद्यं वहरैरवहरित्वलोकस्य हो यदृच्छया
नैवेद्यं योभुंक्ते साधुसंगतः षष्टिवर्षसहस्राणि
प्राप्नोति तपसाफलं योतिवेद्यहरिभुंक्ते भक्ता
भक्तस्य नित्यशः किंवा तपसां सतरो श्रीहरेस्त
न सासमः कृतपरात्तन्मखनः पुष्करे मुनिमः
सदि सयेवेदविधाता त्वं किंमहं वक्तुमीश्वरी
सुचिरं च तयस्तु सामयात्मस्तुमीश्वरः त्वया वि
स्त्याप्रसादेन वेविताहं कथं विभो पुष्कानदत्तं दे
वेद्यं विस्रोमैद्यतयापुना अतोमनोहरसंगोतत्क
लेमेवमहं सरे अद्यप्रभृति यो लोका नैवेद्यं भुंक्ते
तेनैव तेनैके सारमेया भविष्यते वभारते इत्य
क्ता पार्वतीमाताङ्गोदपुरतो हरिः हृष्टिः पपात
नक्ते वेनीलकण्ठो बभूव ह तदा शिवः शिवं भक्ता
कृतवत्तसि सादरम् करेण वत्तपुनीरं समस्तव

पुनः पुनः बोधयामास विविधैर्नीतिवाक्यैर्मनोहरैः
 परितृष्टावसादेवी भर्तारं समुवाच कलेवरं
 वत्स्यस्यामि नैवेद्येन विनाहरे विभर्ति देहसततं न
 वसौ भाग्यवर्धिन कथं वहामि सौभाग्यवर्धिन च
 कलेवरं अहं न वनैवेद्यं न नमस्तु न राघवम्
 कृते उद्येयतस्तस्मात्पश्य देहं यजामिव लिंगोप
 रिचय दत्तेन देवाग्राह्यमीश्वर सयवित्रं भवेद्विष्णो
 नैवेद्यमिच्छिते सदा इत्येवमुक्ता सा देवी देहं त्यक्तं
 समुच्यता वस्तो हरस्तत्पुनः स्तुतां जीश्वकारह
 शंकर उवाच ममापराधलक्षणं ह्येतमहं निसृज्य
 त्वाभूत्पुनस्तपसा क्रान्तं कृपां कुरु कृपां मयि वत्सा
 विस्रामहे शानो बीजभूते सनातनि स्थिराभवस्य
 दा देवि वरिष्ठके जगदेविके अहो गोलोकनाथस्य
 गुणातीतस्य निर्गुणे सर्वशक्तिसत्रयेण सदैव स
 हचारिणि साकोरति निराकोरनिमेषेच्छामपि
 प्रिये कृपया नहि भोरेव भगवत्पतिसास्यतम् स
 र्वबीजसत्रये च महाभायामनोहरे सर्वसिद्धिप्रथे
 देवि मुक्तिहेतुसमभक्तिदे नैवेद्यं श्रीहरेः साक्षा
 त्प्राददातमपि तम तदाहं च परित्यज्य निर्गुणं व्रज
 निर्गुणं इत्येवमुक्ता प्ररतस्तस्यैव च वेदशेखरः व

ब्र. वै.
क. ख.
१८.

भूवसप्रसन्नताप्रणाममहरेपरम इत्येवंपार्वती
 स्तोत्रंशेकरेणकृतंपुरा यःपठेद्विषयस्यस्तुसम
 योदेवसुखते मित्रभेदोभवेहरेतन्नेप्रीतिमेवेत्य
 रा पार्वतीपरितृष्टावनम्यजेस्तोयसंदिरम इति
 श्रीब्रह्मवैवर्तेमहापुराणेपार्वतीतिने श्रीक
 स्तोत्रवाच कृताप्रतिज्ञोनाथस्यपरितृष्टावभू
 वसा जगामसर्गादीतीरेस्तानाथेशकूरात्परा
 तातासेहजिभक्तावसरपिहंवनिर्गुणे वकारसे
 स्तुतेप्रीतिमिष्टानेयंजननिव शिवःस्तस्यास्य
 सेह्यवत्तज्जोतिःसनातने भक्तावशेषंस्तोदेवी
 सहभतीसुधान्विता तस्यावशेकरंभक्तोपरा
 मासमरुमरुः इत्येवंप्रथितं सर्वतयासेहसुर
 खरि श्रीमिशामंशेकरसतिमीत्येनहेतुना
 इतिश्रीब्रह्मवैवर्तेमहापुराणेनारायणनारद
 सेवोदश्रीकृष्णजन्मावगोरगथाकृत्संवादेह
 ति स प संगःसमविशानमोय्यायः ३०
 श्रीकृष्णउवाच दर्पभेगःकृतोदेविमकरसज
 गद्गरोःश्रुनास्यतोमजोडगादर्पविमोचने
 नेतसःसर्वभूतानामाविर्भूतानजगत्स दयार
 कामिनीरूपकमनीषेविमोहरे निरुपहानवेंद्रा

180

स्वररत्नदेवताः कुलम् लेभे जन्म नतो देवी ज
 दरे दत्त यो धितः पिता कयाणिः जगद्गतो देवी
 सुरसायिनाः अस्मत्परमभक्तावसिधे देवसामिने
 सती दत्तेण सांष्ट्रै देवेन वभूवशावशात्तु ना निरर्थ
 के विधे योगीश्वरैव सुरयापनम् दत्तश्चकार य
 त्ते च न स्मादारात् सत्वरम् सर्वाणि ज्ञापयमाने त्रै
 वशं करे विना सस्त्रीको देवतास्सर्वे आजरमुदत्त
 मन्दिरम् सगणो शंकरं कौयात्रजागभिमानतः
 सतीपतिं वमोहे न बोधयामास यत्नतः न ते बाल
 पितृशक्ता सेवभूवनिगम्यम् आजगाम पितुर्द
 हं दर्शयितुं सविना जया तस्यापासनतस्तस्यादर्पभे
 गो वभूव ह न हि संभाव्यो वक्त्रे वास्त्रात्रेण पिता
 वताम् कृता तं बधो निर्देहं देहं न त्याज मे नतः
 एवं धिये निगदिने सती दर्पविमोचने तस्याजन्मा
 तरे निमन्दर्पभेगे शुश्रूयताम् लेभे जन्म सतीशी
 चेजदरे शैल यो धितः शिवस्तस्यास्थिता भस्मा
 वस्थिजगद्भक्तिः वकारमालामस्थावम
 स्मना तमचलेपने स्मारे स्मारे सती प्रेम्णा भामे
 पुनः पुनः ससावमेनातो देवी मती वसमनोहर
 म् सस्त्री विधातुस्तस्यास्य नोपमानकदावनम्

ब्र.वे.
क.ख.
१८१

181

गुणप्रसङ्गगुणान्तर्गतसर्वत्रयेविभर्तिसा सर्वाश्च
 देवपुत्रस्तत्कलोनाहेतिषोडशी बभूववर्द्धमाना
 सासुक्तेवेदकलायथा अतीवयौवनस्यावशौल
 गेहेविनिर्दिने बभूवाकाशवाणीचनोसमोयथा
 नगतप्रसू शिशिवेशिवेचनपसाकठरेणलभे
 तिच विनेष्टरेणनयसाग्रामाहिगर्भसेयिवा प्रह
 सतस्योक्ततेतिसावयौवनगर्विता ममजन्मोत
 राण्येवमस्मास्थिवविभर्तिय समोयौकोकयेद
 हानमृत्तुगतिप्रजन्मनि योहि विदग्धवस्त्राण
 वभ्रामममयाकतः कथेनमानगदह्णातिदृष्ट्वा
 परमसेदरा हृदयज्ञयोषभंगममहेनोक्तयानि
 थिः सकथेनोतगृह्णातिपन्तीजन्मनिजन्मनि
 पायस्यपत्नीयोयस्माभर्ताप्रोक्तनतःपुनः कुतोवि
 चेनयोर्भेदोममहेनोक्तयानिथिः सकथेनोतग
 र्ह्णातिपन्तीजन्मनिजन्मनि पायस्यपत्नीयोयस्मा
 भर्ताप्रोक्तनतःपुनः कुतोविचेनयोर्भेदोनिषेको
 नात्यप्याभवेत् सर्वत्रयगुणाधारंस्तत्तासासभिमा
 नतः नवकारतयः साधीनविज्ञापितमीश्वरं से
 दरीप्रवसवीसमनोनास्मेवसन्तरी हृदीतिमनामि
 रजातस्योहिमवतोमहे शस्यत्तरवरीमयोकीरेन
 नदिनानि

यत्तस्मिन्नेतरेतूर्णहन्तशैलेडशेसदि उवावागम्य
 मधुरेजसुरःसमुदोजतिः हन्तउवाव उतिहोति
 ह्यशैलेद्रगच्छासयवदंतिके आजगाममहोदेवः
 सगणोद्वषवाहनः मधुपर्कादिकेदनाभक्तिनः
 आत्मकेधरः सृजनेकुरुशैलेद्रदेवेदतमंतीदि
 ये सिद्धिसुत्रयेसिद्धेयेयोगीद्राणोगुरोर्गुरुः स
 तेनयंकालेकालेवलज्योतिःसनाजनम परमा
 त्मसुत्रयेवसगुणेतिर्गुणेविभु भक्त्यानार्थम
 मलेदधानेदेहमीश्वरम् शैलोहनवचःक्रतास
 मुतस्योमुदान्वितः मधुपर्कादिकेनीताजगाम
 शोकरोतिके देवहनवचःक्रतापसत्रवदनेतृणा
 हृदीनिमतामहेशोसजगाममहेश्वरः वकारेव
 शमतलेदधानावससुनमम् रत्नेद्रसारांलेकारे
 रत्नमालामनोहरम् पारिजातपसूनानांमाला
 चंदनसंशुतो वकारशंकर्षवक्तृनानानामनो
 रथम् रत्नसिंहासनस्थासाददर्शदर्पणसुखम्
 कस्तूरीविंडनासाईसिंहरविंडभूषिते आरक्तने
 त्रपुगलेनिर्मलोच्छासुशोभिना शरन्मथाकक
 मलेप्रफुल्लेवनयामुखे सकौमलोत्पुगलेनाम्
 लेराससंशुते अनीवसंदरंरम्पक्विविक्लेयया

ब. वै.
क. ख.
१८१

182

रत्नकंजलदीमाचगेउस्थलविगजितं सूर्योदयेनज्ज
लितेसमेरुशिषरंयथाअन्यनिर्वचनीयेवदेतपेकि
मनोहरम् यथासुक्ताससुदेवसजलेजलदागमे ग
जसुक्तासमापुक्तसुचारुनाशिकत्वितम् सुशोभि
तयथामेरुसर्गदीजलधारया मालतीमालसेपुक्ता
कवरीभारसेपुतम् कवेयेतिसुशोभायनवीनेजल
देयथा नमकावनवर्णाभेचारुवत्तस्यलोज्जले
रत्नेदसारहागाकंकस्त्रीकंकमात्विते चारुवेपक
वर्णाभस्तनपुग्मेमनोहरं वदरीफलतलेचचारु
येवेसुशोभिने मय्यमनोहरेलीणानिम्नानाभिद
लोदरे अनीवसन्दरेरमेवर्तलाकारमुज्जले रंभास्त
नविनिदैकमूरुपुग्मेमनोहरे कामालयेसकवले
राजहंसानुकारिव रत्नेदसारभरणेतिर्मितेवि
षकर्मणा करेसकौमलनरेसन्दरंकनकप्रभम्
रत्नकंकणकेसरशोखभूषणभूषितम् विश्रुतिं
हरमनलेलीलाकमलमुज्जले रत्नागुलीयमनले
दयेतेसमनोहरम् दृष्टासदृपमनलेदृथ्योशेकर
मीसरम् विशिष्यमनसाशसद्गर्तसरणपेकजे
पितरेमातरेवेधुसाथीवर्गसहोदरम् अतर्वशान
संसारकिंचिदेवशिखेविना अशेषलेसरस्तत्रदद

शिवेद्रशेखरम् सर्गादीपुलनादस्यादायतेनेच।
 सस्मितम् दयेंतस्कृतोमालोजयेनेममनायक
 तमस्रणीप्रभातहृजदागतिविराजितम् हृषभ
 स्थूलहस्तसर्पभूषणभूषितम् सुहृत्कृदिक
 सेकाशेयात्रचर्मधरेपरम पेचवक्त्रेनयनेस्र
 र्थकोटिसमप्रभे ददर्शरुद्रान्वरितोददर्शवल
 नेनसा शिववामेसदाकालेदतिगोनन्दिकेशरे
 भूजयेनपिशाचोश्चक्रवर्णाष्टद्वन्द्वगतमान् वे
 नालालेत्रपालाश्चभैरवोभीविक्रमान् सनकेच
 सनन्देचकुमारचसनातने जैगीषवेदेवलेचक
 णादेगानमेतथा पिप्पलामग्निशिखेवोवुपेव
 शिखेकटे जानलिकरकेशेखलोमसेसूर्यवर्ज
 से कात्यायिनेपाणिनेचशेखेड्वीससेकवे शांता
 तपेपारिभदेमहावक्त्रमहाद्रुतं पतान्शुशगतान्
 स्वाप्रणानामशिवेगिरिः मूर्धनियसभूमौसदा
 वत्सेपुटोजलिः श्रयोयेत्यनथाभक्ताहृत्तातचर
 णास्वुतं ननामेनेश्वरदत्तापुलकोचितविग्रहः
 यमदन्तलोत्रेणप्रतप्तावमहेखरम् तदनवत्स
 णादन्त्रेष्ठक्रेसूर्यपर्वणा हिमालयःतेववत्सास
 हिकर्तावनेविष्णुःपरियालकाः तंशिवःशिवदा

ब.वे.
क.ख.
१८३

183

तावसर्वसेहारकः तमीषरोगुणातीतोऽप्योतीत्रयो
सनाननः प्रकृतिः प्रकृतीशस्त्रेशकृतः प्रकृतेः
परा नानात्रयोयामनावेभक्तानोप्येयवित्यमुः
येषुत्रयेषुयतीतिस्मद्वयेनेविमर्षिव सूर्यस्त्रः
रुद्रिजनकः आथारः सर्वनेजसो सोमस्त्रसस्य
पातावसननेशीतरश्मिभिः वायुस्त्रवरुणस्त्र
वनेमतिंसर्वदाहकः इन्द्रस्त्रदेवराजश्चकालस्त्र
धर्मस्त्रा सत्यजयोसत्यकालोकावेयमानकः
वेदस्त्रैवेदकर्ताववेदवेदो गपारगः विडवांज
नकस्त्रैवविदोश्चविडवांगुरुः मेत्रस्त्रैहितयस्त्र
हितयस्तनफलप्रदः वाक्त्रैवागपिष्टात्रैतो
नहुरुस्ये अहोसरस्त्रीबीजंकस्त्रैस्तानुमहे
खरः इत्येवमक्ताशैलैद्रस्त्रैष्योष्ट्रत्वापदास्त्रजेने
वासनेप्रबोध्यवारुसहस्रभास्त्रिवः स्त्रावन्मनम
हाप्रणैप्रिसेय्येयः पेटत्ररः मुच्यनेसर्वपापेभ्योभ
येभ्यश्चमवाणीवे अशुचोलभनेप्रवेमासमेकेय
देयदि भार्याहीनोलमेद्रार्थीसशीलोसमनो
हराम् विरकालगनेवत्सस्त्रमसहस्राश्रवमरा
त्यभ्रहोलभेदाज्येशादुरस्यप्रसादनः काशगोरे
श्मशानेवशाशुप्रणोतिसद्वृटे गंभीरेतिजलाका

लौमग्रः पोते विषादने रणमथे महाभीतद्विस्
 जेतु समन्वितः सर्वतो मुखेने सताशेकरस्पृ
 सादतः इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारायण
 नारदसंवादे श्रीकृष्णजन्मखण्डे अष्टविंशत्तमो
 ध्यायः ३८ श्रीकृष्ण उवाच ॐ इति स्तुता हिम
 गिरिः वसतः शेकरस्पृश उवाच पुरनो हरे लब्धा
 ता संसमनतः मधुपर्कादिकेन स्मै प्रददौ भक्ति
 पूर्वकम् मुनीन् प्रजयामास तत्र ते व्याघ्रवर्मणि
 मथे मुनिगणानां च ज्वलन्ते ब्रह्मने जसा यथा का
 शेनारकानां हि जराजो विराजिते परमाहादकेन
 पेकदये कोटि सन्निभम् विहाय वाहिका वस्थाद
 येनेन वयोवने अतीव सुन्दरे रम्ये वित्तवौरेव
 योषितो कामे कामात्रराणे वसती नो वसते य
 था वैसावानो महाविस्मये शैवानो वसदाशिवे
 शक्तिसूत्रपेशक्तानो सौराणो सूर्यरूपिणो का
 लस्वरूपे बुद्धानो शिष्टानो परियातके कालका
 ले मयममस्तु भयानके व्याघ्रवर्मचारुवसेव
 भूवभस्मवेदने सर्पा सदरमात्मानिकस्तृणा वि
 षमप्रभा जटासाललिताभूता वेदतिलकवन्दन
 म् सवार्धमास्तागे गाथा रामनोहरा अस्थिमा

ब. वे.
क. ख.
१८४

184

लासकसमायनेसाधुवपेवके पकीभूतेपेववके
नेत्रपुग्मात्रशोभितम् शरत्पार्वनचंद्राभंगच्छा-
यदीमिसन्तमे वेधुजीवविनिधैकमोहादरम्-
नोहरा अस्मिमालासुकसमायत्तसाधु सेतवे
दौहपेशश्चभूतावनर्तकाश्चः सद्योवतिक्रमे
सहैरिहहोवशिवत्पेवमेनात्तष्टाबभूवह ॥
काश्चिन्निमेसरहिताक्वामीनपुलकेकृतः अति
कामातरासद्यः प्रापुः मूर्च्छाश्चकावन काश्चिद्विनि
यकीताश्चप्रसंशतिमहेसरम् मनोरथेनमनसा
काश्चित्सिष्येतिकाश्चन काश्चिन्मानसकोमेन
कुर्वन्तिबुवनंमदा भुवंकामेकस्मिमेवपेवकी
नेरतौरतम् दृष्टानपस्योसविरामतिजल्पेतिका
श्चन अस्माकमेकाश्चित्दृष्टाशिवेकिंविन्सखमा
छायवाससा सस्मितावक्रनयनाः पश्यन्तेवेपु
नः पुनः वंद्यगृहेनयास्यामोयास्यामः शिवस
त्रिधिं शरत्सुयाश्चवदनेदस्यामोहनिशेमुदा
संसारंनकरिष्यामोप्रवेत्यामोदृतापानम् भवि
तानोभविः स्वामीमेवेकतामिकामनो अहोपुण्य
वतीदुर्गाश्चाप्यनन्तम्भारते यस्याअपेशिवः
स्वामीमेवेजल्पेतिकाश्चन मुदामेनाशिवेदृष्टा

गृहेताभिर्जगामह शिवेसेसज्यशैलेषाः प्रणम्य
 सगृहेययो कृतानुमानेरहसिगिरिषोमेनया
 सह दुर्गाप्रस्थापयामाससैवायैशिवसन्निधिं
 पाविनीसामभिः सर्ववैशोकृतानुमानेरह भवा
 नुवक्ताभावेनजगामीशिवसन्निधिं दृष्ट्वाशि
 वाशिवेशानेप्रसन्नवदनेक्षणं समप्रदक्षिणं
 कृत्यासस्मिताप्रणामसा अनन्यभाजगुणिः
 नममरेत्तानितोवरम सुन्दरेलभयतीरेसुन्द
 रीत्याशिवंददौ भवितनसौभाग्येभुभेसामिति
 सेतते सुवस्तेभवितासाधिनारायणसमोयुगौः
 भवितातेपराएजात्रैलोकाजगदम्बिके वस्त्रा
 उच्यतेसर्वेषुसर्वेषोचयराभव समप्रदक्षिणं
 कृत्ययतोभक्तात्तयानतः सर्वजन्मनितृष्टाहे
 तत्फलंलभसंदरि तीर्थोकोतेभीष्टदेवीगुरोमेव
 भवौषध आस्थाचयादृशीयासांसिद्धिस्तासांच
 तादृशी इत्युक्ताशोकरेत्तुर्गिब्रह्मज्योतिपरंचमाम
 दभ्योयोगासनेकृत्यायोगीशोव्याघ्रचर्मणि प्र
 स्थालवरणोदेवीपयोनचरणोदके वकारमार्ज
 नेभक्तावक्रिणोचैनवासना रत्नसिंहासनेरम्य
 विषकर्मविनिर्मिते अस्वैकाग्रपात्रस्थप्रदक्षोम

ब्र.वे.
क.ख.
१८५

185

धुरंमधु अर्च्यंमदाकिनीतोयेसपुकेचरणोदौ
संगेपिचंदनेवारुकस्तरीकंकमान्वितम् अद
दौमालनीमालागलेगरलसदारे भक्तोपज्ञोव
काशयपुष्पमसिचनस्यैः पीस्येसर्गापात्रस्य
नैवेद्यप्रददौकिल रत्नप्रदीपशेकरामनुद्वयसु
त्रमम् त्रैलोक्यदुर्लभं वसं सार्ग्यसुदुःसमन्विता
म् स्नानीयतेयनीयतोयेवनाम्नलेचमनोहर
नदत्ताघोउणोपचारैप्रणामधुः प्रभुम् सम्पत्
सुलितंमन्नाययौनित्येपितुग्दिहे सुप्तासरसो
वक्तोदेवमिंद्रोमहेस्वरः श्रुतावार्तांसनाशीरेन
नर्जहर्षसंपुनः हतहाराकथमिवामानिनाय
तरान्वितः इन्द्राजयाकामदेवोप्रजगामासराव
नीम् तूणिप्रस्थापयामासनेचयत्रशिवः शिवा
येवशापकंसपुकोजगामपुष्पशापकः प्रसन्नव
दनः श्रीमांयजशक्तिपुनः गत्वाददर्शमदनः
शिवापुकेशिबेप्रभुं शोनेत्रैलोक्यकोतेचप्रसन्न
वदनेतणे कामः स्थितोनरात्तेचधुत्वाचसशरः
धनुः वितेपासंडर्निवायमनोयेशेकरेमुदा वभु
वामोचमसंचमोचनस्यरमात्मनि अकाशश्चनि
लत्तेनिलिंसर्वसातिगो मोचभुतेरापकेतभय

मासुमन्मथः वकंचपुरतः स्थितादृष्टामस्य
 जयेशिवम् संसारविदशात्कामः शक्रादीभ्य
 विह्वला आयुर्देवतासर्वेशंभुकोपिगकंपिते
 चक्रेस्तुतिंतिवस्तोत्रेणशंकरे विदशेषरे कोया
 गितिगताचैवकपाललोचनादहो स्तुतिं ऊर्व
 त्सदेवेषुसवहिः शम्भुसंभवाः सत्त्वालोहशि
 षादीमप्रलयपिबोयमः उत्पत्यगगनेनूनि
 पत्यथरणीतले आमेभामेवपरितः पयानम
 दनोपीर वभूवसात्कामः तणोनहरकोपतः
 विपिस्तादेवतासर्वेनमवक्रावपावनी विल
 लापवद्धनरंरहस्यपुरतोरतिः तस्यवर्देवता
 सर्वेकपिलास्यदशेशरं इतिसूनुः सुरासर्व
 कुरुडस्यसुद्धर्मः किंविद्वस्मग्दहीतावरत्न
 मानिभंयन्मज वंयतजीवपिष्यामोलभिषिष्य
 प्रियंभुनः हरकोपापनयनेसप्रससेमेहस्रि
 दृष्टारनेर्विलापेचसूक्तीसंप्राप्यपार्वती दूय
 योगवेतत्याजशेलकन्यका सखिदर्शयितेल
 ज्ञानद्वभूवसखीगणान् सुरास्ररतिमासा
 ससर्वजगः समन्दिरे प्रणम्यदण्डवद्वंशोका
 उग्रिगमाससः स्तुतारुदित्वाणाकेनभयेनका

ब्र. वै.
क. ख.
१८६

मकामिनी कोषवज्जैतलोरुद्वेराधिकेसालये
 यथो नजगामयितुर्देहंपार्वतीसासलजया
 सालिभिर्धीर्षमाणावजगामनपसेवने प्रज
 मःसहचारिणस्तयश्चासोकविक्रलः मान्
 मिर्वाधमाणावसर्नदीतीरजेवने सचिरंचन
 पस्तम्भासां संपापविलोचने रतिः संपापमदा
 नेशकरसवरस्य च इमेवैस्वनेदीतीरजेवने क.
 थिते सर्वपार्वतीदयमोचने निगूढचरिते राधे किं
 भूयः श्रान्तमिच्छसि इति श्रीबलदेवने महाप्र
 राणे नारायण नारदसेवादेशीकृतसत्तन्मखण्ड
 राधिका ये को वना यो ध्यायः ३५ राधि
 क उवाच अहो विवित्रवरिते मयैव किं कृतं वि
 भो सदरं कृतिपीड्यं निगूढं तानकारणं न
 विशेषः कृतो नायन कृतं वासमीसिते अधुना
 श्रान्तमिच्छामि विस्तीर्णं कथय प्रभो सदरं
 कृतिपीड्यं निगूढं तानकारणं किं किं नयः
 कथं नायवकार पार्वतीसुखा कंकेवसेपापक
 थमापमोहेसरम रतिः केन प्रकारेण जीवयामा
 समन्मये पार्वतीः शिवयोक्तस्मा विवाहं वरणप्र
 भो नयो गृहसि संभोगः पार्वतीतापमोचनम्

186

• 5 • 5
• 5 • 5
• 5 • 5

ब. वे.
क. ख.
१८७

लधारया शीतेजलोत्तरेण सत्यतस्योभक्तिपूर्व
कम् अनाहाराशरद्भेदेनिराहारा निशासु च यव
कृतापरैर्वर्षेन प्रायशो करं सती शुवाकृताग्निकुण्ड
वप्रवेष्टुं सासमुच्यता तामापि कुण्डे विशनीतयसा
निकृशासंती दृष्ट्वा शिवः कृपासिं धुक्कय यावज्ज
यामधु अतीव वामनो बालो विप्रत्रयः स्वनेजसा
प्रज्वलन्मनसा हृष्टो दण्डी हवेजरायरः शुक्लय
लोपवीतीव शुक्लवासाः सस्मितः सेताववीजपालो
वविभुतिलवमुज्ज्वले निर्जने बालके दृष्ट्वा स्त्रिया
सातिजहास ह तमेजसातिप्रच्छन्ना तत्यानतपसः
प्रिये कोमवानिति यप्रच्छते शिशुं पुरतः स्थिते
मनसा लिङ्गने कर्तुं हृती परमादरे कृताशैलस
नाप्रस्रे प्रहस्य परमेश्वरः उवाच जीवमधुरं करणीयं
ववनेश्वरः शोकर उवाच यः सोहमिच्छागामी च
तयसी विप्रबालकः कान्ते कोने च कोतारे तय
श्वरसिंसेदरि वद कस्य कृते जाता कस्य कन्या
च का मिथा तयसः फलदा श्रीतं कस्माद्देतो
स्तयस्तय अहो वा तयसो राशिः स्वयं मूर्ति न
यसती नयो बालो कसि तार्थं करोपि कमले
लणे स्वयं तेजः सवपावामूलमकृतिरीश्वरी

पिबोविलोकलक्ष्मीस्त्रसम्पत्तयासनातनी रत्नो
 विधानेजगत्तमाविभूतावभूतले किंवाकलाने
 देवानोसवेष्टमनीसनी भारतेभारतेजन्मसे
 च्छयालव्यमागता वागपिह्यात्देवीनासयेसा
 तान्तरसनी सबविद्याश्रकटितसेच्छयाज
 न्मभारते एतासमयेकावातेनाहेतांतातमी
 खरः यासाभवसिकल्याणियरित्तुह्यहिमोभ
 वे सतित्रविप्रसन्नायोप्रसन्नः परमेश्वरः पतिव्र
 तायोगिनोनारायणः स्वये तसेनागयोगोदेश
 शास्त्रतुहेजगजयं नरुसूलेषुसिक्केषुशाखा
 सिक्कायथाप्रिये शिषोस्तद्वचनेकतामहस्य
 परमेश्वरी पार्वत्युवाच नाहेवेदप्रसूतलक्ष्मीवा
 गपिह्यात्देवता जन्मतेभारतेवर्षेसाम्प्रतेशै
 लकन्यका सर्वजन्मदत्तगेहेसनीशंकरकामि
 नी योगेनत्पत्तादेहेतेतातेनमर्त्तनिंदया अत्र
 जन्मनिपुण्येनसंश्रामेशंकरेदिन सात्यक्तास
 स्मितात्कृत्वा मन्त्रेणसजगामह प्रयातेशंकरे
 तयाद्दीउयाहेपितर्गृहे आगमेतयसेविन्नमद
 देसणीदीनहे कृतातपः कठोरं वसविरेषाणव
 हभे नाशामाग्निं प्रवेष्टेचनोचदृष्टातगोस्थिता

ब्र. वे.
क. त.
१८८

188

गच्छते प्रविशाम्यमौषलयाग्निशिखो यते क
त्वासकामनो विप्रहरामिमनी चितं यत्र तत्र
ने बुलबालभिष्मामिशिवे वरे प्राणाधिकं
पिये कोते विभुजन्मनि जन्मनि यासीयेषो सुवि
यतासातजन्मनि जन्मनि यासीयेषो सुविपया
सातजन्मनि देहमिह तस्यैवाय क्त्वा चोरतर
नयः क्त्वाग्निं ऊँ कोतां वलभिष्मामि यत्र तत्र
सुतापार्ववक्रौ न सुरः प्र विवेश ह निषिधमा
ने पुरतो बालो व पुनः पुनः वक्रि प्रवेशं क्वं
त्वापार्वत्या परमेसरी बभूव तपसा सद्यो वक्रि
श्वेदनवत्क्रवम् त एतदेतरे स्थिता चोत्पत्ते ती
शिवां शिवः पुनः पश्यच्छ सहसा त्वं दा वन विनो
दिनी श्रीमहादेव उवाच अहो न पसा किं भद्रे न
बुद्धं किं चेदेव हि न दग्धं वक्रिना देहो न वया मा
मणीषितः शिवे कल्याण इयममर्तरे कर्तुमि
च्छसि अविग्रहं पतिं क्त्वा किं वा ते वांछितं भवे
त् सुखि संहार कर्तारं यदिच्छसि सुविस्मिते का
नमिच्छति को वासी सर्व संहार इषिणी माते वा
च्छसि वेदे विक्त्वा को न स इषिणी सर्व मुक्ति प्रदा
ते वनयस्या विफला नव शिवस्य मंगले माते सह

नरिवहृषते शिवशब्दस्य चार्थो नहि वेदे नि
 रूपितः त्वेव संहारकर्तारं यदि वा न्छसि संदरि
 लमिष्यसे वने रुद्रे सर्वलोकभयंकरं लमि
 ष्यसि न तो मोक्षसाभीष्टं देवसेवने हरिः स्म
 तिर मोचाव सर्वमेगलदासदा श्रीवृषि नरि
 हे गच्छ न वयं पश्यसि शंकरम् समाशिषासुत
 पसो फलेन समदुर्लभे इत्युक्ता पार्वती विष्णो
 लत्रैवोत्तरं यीयते उगीय यो पितुर्गहं महादे
 वीति वदीनी पार्वत्या गमने श्रुता मे न का सहि
 मालय दिव्ये स्पंदनमारुह्य यो प्रहर्षविकृताः
 संस्थाप्य मंगलवदनाजवर्त्मनि राधिके चं
 दनागुरुकस्तूरीफलपाखा समन्विता न य
 दुस्त्रवे संनिवहं रसालपलवान्वितैः परित्रो
 रभास्तेभेन हरावृन्दो समन्वितैः पतिपुत्रवति
 योषिस्तमूहैर्दीपहस्तकैः परीलाजायमड
 वांफलपुष्पसमन्वितैः सपुरोपैर्वा सणैश्च सु
 निभिर्वस्त्रवारिभिः नदीभिर्नर्तकीभिश्च गजे
 दैः परिणोभिः पुरोहितैश्च सेपुके कुर्वन्तो
 मंगलधनिं स्वचारुमालतीमालाहस्तैः शक्र
 नसम्पत्तैः नानाप्रकारवाद्यैश्च समन्वितैः

ब्र-वे.
क-ख.
१८५

नितैः सिंहरेणभिश्चारुचंदनद्रवचर्विते प्रवि
 ष्यनगरउर्गददर्शयितुरौपुनः सप्रसन्नोप्रभावे
 नौहृषोष्कपुलकान्वितौ प्रसन्नवदनादेवीस्नाति
 भिः प्राणनामतौ संसृज्याशिवनौचक्रवक्रुस्त्रोच
 वत्स्यसि हेवन्तेत्येवमुच्चार्य रुदेनौप्रेमविह्वलौ
 यदानोचरयेकताजरमन्निजमेदिरं स्रियोनि
 र्गच्छनेचक्रुः विप्रापुपुजराशिषे ब्राह्मणेभ्यश्च
 वेदिभ्योपर्वतैर्दोषनेददौ मेगलेकारयासासया
 दयामासच्छादसे एवसकन्ययासाहंमुवासमाग
 १८९ गेमुदा एतस्मिन्नेतरेभित्तर्ततेकश्चसगापिनः
 सहसैकः आजगाममेनकासन्निधिर्मुदा शृगे
 वायेवामहस्तेऽमरेदस्तिगेतथा कृताविभूति
 गात्रीतिहृद्दोनीवजरातरः एतेकस्पोरकवासा
 सकण्ठेतिमनोहरः जगोममगुणाख्यानेकृता
 नित्येमनोहरम् वादयामासशृङ्गेवत्तण्डुमर
 केतया आजगमुर्नागरागलावालिकाहर्षवि
 क्रलाः वृद्धाशुवानोतिवनीसमूहाद्वारयोषितः
 कृतातिसंदरेगीतेसतालतरुसंयुते सहसाशुः
 मरुः सर्वयेनमूर्च्छीमवापह मूर्च्छीसंप्राप्यसा उ
 र्गददर्शयिवशेकर विमूलपट्टिपकरेव्यात्र

वर्मथरेपरे विभूतिभूषणोरम्यमस्त्रिमातेसु
 निर्मले ईषदासप्रसवासेसप्रसवेविलोचने
 मालाहस्तेपेचवक्रं नागयत्तोपवीतिने वरेहरो
 मुक्तवनेसन्दरेवेदशेखरम् हृदयस्यहरेदृष्ट्वा
 मनसानेननामसा वरेवब्रह्मानससान्वयतिभि
 वमेभव वरेदत्ताशिवस्तस्यैवोतर्हीनवकार
 सः नदृष्ट्वाहृदिनेडुर्गसंप्राप्यचेतनोपुरः द
 दर्शयत्तुरुन्मीत्यभित्तकेगायनेपुरः नृत्यं
 गीतनः साधुमिच्छकस्यचमेनका दातुंययौ
 सारत्नानिसर्गायावस्थितानिच भित्ताययाचे
 नित्तस्तोडुर्गकन्याग्रहीतवान् पुनश्चनते
 केकर्तुमुद्यः कौतुकेनच मेनातद्वचनेकृत्वा
 चुकोयविस्मयेययौ भित्तकेभर्त्सयामासवहिः
 कर्तुमुवाचने यन्त्रीविलोकनायस्यशिवस्यपर
 मात्मनः यावमिमोऽकुर्वन्नेदरेकुरुभाषणं प
 तस्मिन्नेतरेतस्मागिरिः स्वालयमाययौ ददर्श
 पुरनोभित्तेवाणयस्येमनोहरे कृतानाराय
 णार्च्यगङ्गातीरेमनोहरे तन्मूर्तिथ्यानविसे
 षशोकाडीहप्रमानसः कृतामेनामुखादातो
 जहासवचुकोयसा आतोवकारसवरंवहिः

ब्र.वे.
क.ख.
(१५)

कर्त्तव्यमित्युक्तं आकाशमिदं त्वेसंशयजनत्वेन
सतेजसा नशणाकवर्हिः कर्त्तव्यमीयेनोत्तमेवसः
ददर्शमित्युक्तं शैले तण्वाचारुचतुर्दिशं किरीटि
नोक्तं उल्लिखितं पीताम्बरधरं परं सवेशं सन्दरेष्णामे
मीषहास्यमनोहरम् वेदनोत्तितसर्वो गमत्का
नग्रहकातरम् यस्यां च पदत्वे च सजागले ग
दाभूते गात्रेशिरसितत्सर्वमित्युक्तं सददर्शह
भयः प्रसीयदन्ती नैवेद्यं वामनोहरम् ददर्शशै
लस्य तत्सर्वमित्युक्तं सपुरःस्थितः तण्वाददर्शहि
भुजं विनोदमरलोकरम् गोपवेशं किशोरं च
सस्मितेष्णामसुन्दरम् मयूरपुच्छं हृदयवत्नाले
कारभूषितं वेदनोत्तितसर्वो गमत्कानग्रहका
तरे तण्वाददर्शसत्त्ववशं करं वेदशेषरम् विश्व
लपट्टिकाकरं व्याघ्रचर्मोपरं परं विभूतिमात्रम्
मले मत्स्यमालाविभूषितम् नागयज्ञोपवीतं
चतुर्मुखं जटाधरं उमरसंगहस्तं च वादयेते
मनोहरम् यजयेते हरेर्नीमस्य नाभाबीजमालया
ईषदास्यप्रसन्नास्यमत्कानग्रहकातरम् सतेज
साप्रज्वलन्ते पंचवक्त्रं विलोचनम् तण्वाददर्शज
गतां सृष्टारं वचनं त्वे जयेते श्रीहरेर्नीमस्य सु

दिकमालया तणोसूर्यसत्रपेवददर्शविगुण
 न्मके ददर्शवातिनेवंचलनेत्रलनेजसा तण
 मग्रिसत्रपेवंचलनेमिवनेजसम् तणमाका
 दकेचारुवेदत्रहत्तणोतेजःसत्रपेवनिराकारेनि
 रजाने निर्लिमेवनिरीतेवपरमात्मसत्रपिणो ए
 वेस्वेच्छामयेदृष्टानानात्रपपरंवर हवींशफल
 कःशैलोदेउवत्पणानामने भक्त्याप्रदत्तिणीक
 मप्रणम्यचपुनःपुनः समसमदर्शपुकोददर्श
 पुरजोहरे वास्तवेभित्तकेदृष्टाशैलेद्रोविस्मामय
 या विसिस्मारवतत्सर्वेनानात्रपप्रदर्शने भित्तो
 ययावेभित्तस्तेमिस्थालीसयाणिकः रत्नोवरं
 श्रेगवायेविवित्रउमहेकरे आदानमत्सकोउर्गो
 नामेभित्तःकदाचने अहोदृष्टाजगन्नाथोआग
 नेसमवदिने आवाणिवोचेयित्वासेस्थानेगतवा
 न्निभुः नयोर्भक्तिविदृष्टासर्वदेवाश्चविंजिताः
 वक्रुःशकादयोर्भुक्तिंसमेरोरत्तयेवहे एकात्
 भक्त्याशैलसेत्कन्योनसेप्रदास्यति भुवेनिर्वाण
 तोसयःसंशयमेवभारने अनेतरत्नाधारसेनृ
 ष्ठीतत्काप्रयास्यति रत्नगर्भाभियाभूमेर्मिथ्येव
 भविताभुवे स्यावरतेपरित्यजेदिद्युपेविशाय

ब्र. वै.
क. ख.
१५१

११

यसः कन्यासूलभूनेदनाविला लोके गमिष्य
ति नारायणससात्रयं गमिष्यते वलीलया
संप्राप्य पार्षदत्वं हरिदासो भविष्यति दशवा
सीसमाकन्या दीयते बालाणां यनत्र वेदज्ञाय
यविशयचाप्रतिग्रहशालिने संप्राप्य ज्ञो वेद
पाठकारिणो सन्वादिनि अस्मै प्रदत्ता कन्या
च दशकन्या फलपदा विसेया करिणो सन्
वादिने वेदवादिने वेदो विज्ञाय दत्ताया सा चार्द्ध
फलदायिनी परदायम्हीना यथावका यद्वि
जायच शताय संप्राप्तीना येक फलदासना
सर्वसंप्राप्तगपित्री विहीना यशदायच विज्ञा
दवाय दत्ताय चार्द्ध फलदासना पापिने शुद्धजा
नाय विदत्ते श्रेष्ठवायच दत्तावा गुणान्तल्याय क
न्यासान फलपदा वद्वि वर्ष सहस्राणि दिव्यं
विधायच एवं भूनाय दत्ताव मोदेने विला मे
दिरे दत्ता कन्या सशीलो च प्रभये हरये वा
नाना रायण त्रये च भवे देवक्रतो अस्ते विलभता
ययौ कन्या ददाति विला प्रीतये सलभे हरिदासं च ह
रित्त्या भवेद्भवे इत्यालो वसरा सर्वकृताव मे वरापि य
गुरुप्रस्थापिते जगमुहिमालय गृहे प्रति गताश्रमसेगु
गुरुसर्ववृत्तिवेदनं

हिमालयगृहगन्ताकुरुनिंदोवसूलिनः पिना
 किनेविनाडुर्गावरंन्यायेगृहीयति अनिच्छया
 सनांदत्ताफलेनूनलभिष्यति वेदवेदंगविज्ञा
 नामहामकोहरैर्हरः हरस्यतिरुवाच स्यतां
 मद्भवःसत्यहोदेवास्वार्थसायकाः नीतिसारेववे
 दोक्तंपरिणामसखावहे हरकेशवयोर्मक्तंदि
 ह्योन्यात्सरानपि यद्युतेकालसूत्रेसपावचेददिवा
 करौ शेषसूत्रपरीषेषुरसवंनेदिवातिशो भति
 ताकीटनिकरैःशब्देऊर्वतिनातरः येनिंदति
 चवस्त्राणंससारेजगतागुरु शिषेसराणांचव
 रेडुर्गोलत्मीसरस्वती गीतांचनलसीगेगांवेदा
 ष्वेदमानरे ब्रजेतयस्योदजावमेवेमेवप्रदेगुरु
 नेयद्येतेप्रयत्नपेयावचेददिवाकरौ भिताताः
 सूर्यसद्यैश्चशब्देऊर्वतिसंतने येनिंदतिदृष्टीके
 शोदेवसाम्येविहायव विस्रभक्तिं प्रदेवैवपुराणं
 वक्तुतेःपरम् रायोतदेगजोगोपीब्राह्मणोवस
 दार्वितान् नेयद्येतेवदेदेववियातराप्रयासमे
 प्रयोमखाऊर्ध्वनेत्रासूर्यसद्यैश्चवेहिता भति
 नाविहताकारैःकीटैस्सपिगाकृतैः शनीवका
 तराभीताशब्देऊर्वतिसंतने शेषसूत्रपरीषाणा

ब्र. वै.
क. ख.
१५१

192

भुवे भस्तेति सोभिना उल्काददेति रुह्यश्च नन्वस्ते
 यमकिंकराः विसंथेनर्जनकना कुर्वन्ति दण्डना
 उने कुर्वन्ति सूत्रयानेव महावैरुषिनाभिया नदा
 कल्याणरेसुहासहेमप्रयमेषुनः तेनेषां भवेत्
 तीकारमित्याह कमलोद्भवः कृत्वा हि शिवनिर्दि
 चयास्यामिनरके भुवे इमे मेवोपकारेव कर्तुमि
 च्छसिपुत्रकाः ब्रह्मणा प्रेरितो दमोदनासुलभुने
 सतो नयायमोत्तमैस्त्रयैर्दत्तो हि हरनिन्दकाः अति
 च्छयासतो दत्ता नृणां पुण्यललाभसः अहो विहा
 यसमोत्तेन च्छेस्वर्गललाभह कश्चिन्मयेव पु
 ष्पाके गच्छेयौ लगदहं सराः संपादयसुभिमतैर्षोले
 तस्यैष यत्नतः अनिच्छया सतो दत्तासखेति संज
 मारते तस्मै भक्त्या सतो दत्तामोत्तेषा स्पृशति निश्चिने
 यस्यान्तमवर्षयः सर्वे गृहीता नामरुं यन्ती भुवे तस्यै
 गृहे गता बोधयिष्येति यावन् विनापि न किनेङ्गी
 वरेनामेवरिष्यति अनिच्छया सतो नस्मै प्रयास
 निसृता सया इत्येवैकचित्ते सर्वदेवगच्छे नमदि
 रे इत्युक्ता वाक्पतिस्त्राणोत्तपसे सर्गादी गतः इ
 ति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारायणनारदसेवा
 देशीकृष्णजन्मखण्डे चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः श्री

क्लृप्तोऽवाच भोजनं देवासमालोच्य जन्मस्ते ब्रह्म
 ऐतनिक सर्वे निवेदने चक्रुः ब्रह्माणं जगतां पतिं
 देवा ऊचुः न वसुधैव कुटुम्बकम् इति श्रुत्वा तत्राहो हि मातु-
 यः सुवेत्त्याप्यसि मोक्षं चरन्तु गन्तव्यं कथं मही सु-
 नाश्रुतं भूते दत्ता भक्त्या यो लेख्यः स्वयं नारा-
 यणस्य सा त्रयं संशयान्ति न संशयः ततोऽप्यनिद-
 नेऽकृत्वा विमना संशयान्ति त्वया विना ततो ना-
 गो गच्छेत् शैल गच्छेत् इति देवानो वचनेऽकृत्वा नाश्रु-
 वाच स्वयं विधिः वचनेनैति सारे वक्तव्यं यीश्वर-
 मुत्तमं ब्रह्म उवाच नाहं कर्तुं तमेव त्वां शिवं नि-
 दास्यः करं सम्यग्विनाशाय च विषदीवीजं
 पिबेत् सुराश्च स्थापय शिवे स्नानं निदो करोतु सः
 परनिदा विनाशाय स्वनिदो यशमेयं ब्रह्मणे
 वचनेऽकृत्वा तेषां सुखाश्चिन्ते यीश्वरं यशस्कं
 लासे गत्वा च त्रुष्टुः शिव सर्वनिवेदने चक्रुः श-
 करं करुणामयम् स यशो शैलमूलं च नाना-
 आस्पदं हस्य च देवास मुद्गिरं शीघ्रं गत्वा स्वम-
 न्दिरम् सुसुमिदिर्मुदाश सदसि हि दुःखहिनी
 अथ शैलसमामये समुवाच मुदा विना बंधुवर्गः
 परित्यजेत् पार्वती सहितं स्वयम् एतस्मिन्नेतरेतत्र

ब्र-वै.
क-ख.
१५२

१९३

विदुषीशिवः त्वये समाजगामसहस्राप्तसन्नवद
नेत्तणः दण्डिद्वीदिववासाविभूतिलकम्
जले करेस्फटिकमालोचणालगामेकरेपत
तम्बट्टसामुस्योअसगणस्सहिमालयः नगन
दण्डवद्धमौभन्नातिथिमसर्वकम् यमककुले
शैलोवाल्मीकीकोभवानिति उवाचसर्वपिप्रेक्षो
गिरीन्द्रेसोदरेणच ब्रह्मोवाच वादिनीहन्निमा
अिमसर्वज्ञोदगुरोर्वरात् मनोपायीसर्वगामीभूमा
मिथरणीतले मयाज्ञातेशेकरायकन्यादातेन
मिच्छसि इमोप्योसनेदिव्यामज्ञातकुलशिलि
ने निराश्रयायासेतायात्रयायनिर्गुणायच एम
शानगामिनेसर्वभूतनाथाययोगिने दिगेवेरहि
गात्रायविभूतिभूषणायच ब्यालगाहिसत्रया
यकालयरायच अज्ञानितेसर्वज्ञायातायायाको
यनेभवे तमसणीजसमारथारिणेनिधनायच
अज्ञातवयसेसत्वीहृदायमशानरिणे सर्वाश्र
यायभूमिनाग्रहणारण्यवारिणे पार्वतीदुक्त
रियेनहिद्वान्तमलेनव निबोधतानिनोअह्नारा
यणकलादव सतेपात्रानुदयस्यपार्वतीदानकर्मणि
महाजनःस्मरन्मृतःकृतिसात्रादविष्यति लवशैलापि

१५२१

नस्मैकोस्तिवोयवः योयवामेनकाप्रश्नकरु +
 शीत्रुं प्रयत्नतः सर्वाप्रकृप्रयत्नेन हेवें योपार्व
 नीविना नरो गिरौषयेष्वन्कयय्ये रोवने सदा
 इत्युक्ता ब्राह्मणाः शीत्रे स्नात्वा शुक्लामदाचिनः
 जगामासालयेषां नो ह्येदावनविनोदिनी ब्राह्म
 णसवचः श्रुत्वा मेनोवाच हिमालये शोकेन
 साश्रुतयना हृदयेन विह्वयथा मेनोवाच शृणु
 शौलेद्रमद्वाक्ये परिणामसत्त्वावहे दृश्यशौलात्र
 वा तस्मै नदास्यामि सजावहे मत्तामि सालये स
 र्वेभ्यो त्वामि विषमेव च गले विधौ विकोपयथा +
 यास्यानि चोरकातरे गृहीत्वा पार्वती मेना गत्वा
 कीया लये रुषा त्वाहा हारुदेनी च वकारशाय
 नेभुवि यतस्मिन्नेतरेतत्र वसिष्ठो आह भिः सह
 आजगाम पुनर्युक्तैस्तेषां पश्चादरुंदनी प्रणम्य शौ
 लस्तान् सर्वे सर्गसिंहासने ददौ दत्वा षोडशोपवा
 रेभ्यः जगाम्यसमं क्रितुः अथ यस्मै सभामय्ये +
 सखमूत्रुः सखासने जगामा रुदेनी नृणां यत्र
 मेना च पार्वती गत्वा ददौ मेनो वशयानो शोक
 मूर्च्छितो उवाच मधुरं साध्वी सावधानाहितेव चः
 अरुंदस्य वाच उतिष्ठ मेनके साध्वित्वे हेह मरु

ब्र. वै.
कृ. ख.
१६४

यती पिहणोमानसीकन्यामोजानीहि विधेर्बुधे
अरुंयतीसरसुताणीब्रमुन्यायमेनका उवासणिर
सानतातयस्यामिवनेजसा मेनोवाच अहोचकि
मिदेषुएणमस्माकं पुणजन्मना बभूवयद्गृहीप
त्रीवसिहस्यसमालये संभुमेनेदमेवोक्तं गृहेते
चकिंकरी ईशरोकिंकरीहृष्टोमागतावद्रुण्य
कः पायंदतासुणीपीडेवासयामासनासंती भोज
यामासमिहानेब्रवुजेकेन्ययासह शिवस्पहीनेति
चबोययामासमेनका अरुंयतीप्रसंगेनसेवययो
जनानिच अथशैलेऋषीद्राक्षनीतिसारेपरंवव
बोययामाससेवययोजनायप्रसंगतः ऋषयउ
वाच शैलेन्दसूयनावाकसस्माकंअभकारकं
शिवायपार्वतीदेहिसंहर्तुः ससरोभव आयाचिता
रंदेवेशंबोययामासयन्नतः नारकात्तविनाशा
यव्रह्मासेबेयकर्मणि नेहनेदारसंयोगेशकरो
योगिनोवरः विधेमायेनव्यादेवस्तवकन्यागृही
ष्यति उहितस्येतयस्यानेपतिज्ञानेचकारसः हे
तदयेनयोगीदोविवाहेवकरिष्यति ऋषीणाव
चनेकताहहस्पचहिमालयः उवाचकिंचिद्गीतस्य
परंविनयहर्वके हिमालउवाच शिवस्पचारिसम

ग्रीनहि पश्यामि कांचने किं विदाश्च ममैश्वर्यं
 किं वा स जन बांधव न कन्यामपि निर्लिप्तयोगि
 ने वा स मर्हति मये देव विधातश्च भुवावदतनि
 श्वयम् नानुत्तयापयत्राय पिता कन्या ददाति चेत्
 कामालोभाभावाद्वापि शाताब्जं नरकं व्रजेत् न हि
 दास्यात्सहकं न्यामिच्छया सूतपाणये यद्विधाने
 भवेद्योग्यः स्वयस्तु द्विधीयतां हिमालयवचः शु
 तावसि ह्येव विधिने दनः वेद वेदो गविज्ञाता वे
 दोक्तं वक्तुमशक्यं वसिष्ठ उवाच वयने विविधं शै
 ललौकिकं वैदिकं नतः सर्वज्ञानासि सर्वज्ञो नि
 र्मलं ज्ञानवत्तथा असत्य सहितं यश्चात्सो यतेऽक
 तिसंदरे स बुद्धिशात्रुर्वदति न हि ते शोकदाचन
 आयादधीति जनने परिणामसखावहे दशाक्षर्य
 मशीलस्य बोधयत्येव बांधवं कृतिमात्रात्संयात
 त्ये सर्वकालसखावहे सत्यसारे हितकरं ववसा
 श्रेष्ठमीक्षितं राज्यसंयद्दिहीनश्च शंकरसिद्धेश
 खरः तत्त्वज्ञानसमुद्देशु सन्निभेऽकमानसः आ
 याति ब्रह्म संतमो विद्युद्दीव विनाशिनी आत्माने
 दस्य खरस्य स्वात्मारामस्य कास्तृहा गृहीददाति
 ससृजो राज्यसंयतिशालिनी कन्यकोदतिरोद।

ब. वे.
क. ख.
१५५

१९५
लाकन्यावाणीभवेतिना कोवदेच्छं करोडः खीऊ
वेरोयसकिंकरः भूमंगलीलासृष्टिं वसयकः ऊ
रुनेशिवः सयकः सृष्टिं संहारे सयकः सृष्टिकर्म
णि निसकारस्य साकारो विमुः सेच्छामयः सयं
ययसि विद्यामूर्तिविधानसृष्टिकर्मणि सृष्टि
स्थितेन कारीणं ब्रह्म विसृष्टिवाधितो ब्रह्मा
वब्रह्मलोकस्ये विसृष्टः सेसीदवासकृत् शिवः
कैलासवासीवसर्वाकृत् सविभूतयः श्रीकृष्णसृष्टि
यामूर्तोदिभुजस्य वत्तर्मुज वत्तर्मुजस्य वै ऊं दे
गोलोके दिभुजः सयम् न स्य देव सने शेषा ब्रह्मा
विसृष्टमहेसराः कश्चिदेव कलास्य कलाशास्त्रे
वकेचन कृष्णः सृष्टे मुखा मूत्रा प्रकृतिं न वृत्तिर्म
मे निर्मायतां च यथो नावीपीथानेव कारह ततो
दिम्बः समुद्रतस्तन्मयेव महाविराट् महात्वि
त्वाः सवितैयः श्रीकृष्णः योऽयं शकः नानाभिः
दो ब्रह्मा तस्यैव जलशायिनः मालोद्भूतस्य सृष्टः
शंकरस्यैव शंकरेः महाविष्णो मया स्यात्संभवो वि
स्तरेव सर्वप्रकृतिकारो लब्रह्म विसृष्टिवा द
यः यनेवत्तर्विद्यामूर्तिः प्रकृतिः कृष्णसंभवा
शेषेन लालया सृष्टौ कलया बद्धयानया कृष्ण

वामोशसेभूतारायासीसवेसये सखोद्भवात्
 येवाणीवागयिष्यान् देवता वत्तस्यलोद्भवाल
 त्मीसर्वसेपत्सुपिणी शिवानेजासदेवानामा
 विभीवस्वकारया निहृत्यवानवान्स्वीदेवेभ्य
 स्वश्रियेददौ प्रायकल्यातरेजन्मजठरेरत्तयो
 पिता नात्तासतीशिवेप्रायदत्तस्मैददौवतो
 योगेनदेवेनत्ताजम्कत्तासामन्तेनिंदने पितृणां
 मानसीकन्यामेनकातवगेहिनी ललाभतस्य
 जठरेजन्मसादगदेविका शिवाशिवस्यपत्नी
 येधौलजन्मनिजन्मनि कल्पेकल्पेबुद्धिर्यात्
 निनोजन्मनीयरा जातिस्मरावसर्वज्ञासिद्धिदा
 सिद्धिरूपिणी अस्याश्रयितामस्मभस्मादनेः
 शिवः सयः ददासिसेच्छयाकन्योदेहिकन्याशि
 वायव अथवासासयेकांतस्थानेयास्यतिद्वत्यसि
 प्रोक्तनायसयाकांतासतोपामोतिवलभा प्रजा
 पतेनिर्वचनकोपिखेरितेत्तमः विवाहेनोत्स
 कः शोभुः स्वात्मारामश्चनवविज नसुबुल्लसराः
 सर्वतारकातीणीडिताः देवानोपीउनेहृष्टावत्स
 एणर्थितोविभुः कृपयासीवकाराश्रकयात्सर्वेव
 सेसदि कृताप्रतिज्ञोयोगीद्रोहृष्टाकेशमसेत्यके

ब्र.वे.
क.व.
१५६

उहितुस्तेनयस्या नमाजगामद्विजात्मकः तामा
सासवरंदताजगामतिजमेदिरे एतच्छैवाय
मुः सर्वसराः शक्रादयो मुदा नारायणसुभगवा
नब्रह्मायर्मस्यसाम्यते ऋषयो मुनयः सर्वगंध
वीयत्तरात्तसाः नत्रसर्वमुदाशुक्ताः समालोचन
कर्त्तुभिः प्रस्थापितावयेशीज्ञेयत्नतस्यामरुंय
ती तवप्रबोधनेमीतिद्वेदात्तसुदितैस्सदा संप्र
तमुभकार्येवसर्वकालेसखावहे शिवोशिवाय
शैलेन्द्रसेच्छयाचेतदास्पति भविताविवाहस्ययो
भवितव्यमलेनव आगमिष्यतिदेवेन्द्रोस्यनारा
यणः प्रभुः रत्नसाररथेकृत्वादेवानोप्रवरंवरं
योगीशोणचरणेतेजानिनोचगुरोर्गुरुं असहा
यमादिरमभ्योतरहितेपरमेपरम् वरददोशिवस्य
नयसस्यले नहीसरप्रतिज्ञाववियरीजायकल्पते
ब्रह्मादित्तरणपर्यन्तेसर्वेनसरमस्थिरं अहोप्रतिज्ञा
उल्लासासाधनामपिनाशिनी एकामहेन्द्रशैलानो
यत्तोषिच्छेदलीलया यवनोलीलयाभेरोः शृंगेभं
गेवकारह केवाशैलेसयोयारः सर्वैसहहिमाल
य यतिष्येतिस्मृदेषुयवनेः प्रेरितात्तणो यकार्थ
यदिशैलेन्द्रसर्वसम्यदिनाशनम् सर्वानरत्नानि

इत्वाहिनावशरणागते शरणागतरत्नार्थे प्राणो
 श्चक्षुमहेति पुत्रदारयने सर्वमिति नीतिविदो वि
 डः दत्ताविशयसुतामनराणो नृपेक्षरः ब्रह्मणा
 यद्विमुक्तश्चरत्तसर्वसम्पदम् नसा सुबोधयामा
 सनीतिशास्त्रदोजनाः ब्रह्मणा यनिमग्रे वब्र
 ह्मणमनिकातरं त्वमेव शैलराजेंद्रसुतांदत्ता
 गिवायव रत्नसर्ववैधुवगीन्वशे कुरुसुतानपि
 वसिष्ठसुवचः कृत्वा महस्यार्धनेक्षरः पप्रच्छ
 त्रयवतोते हृदयेन विदूयता हिमालय उवाच क
 स्पवंशोद्भवो ब्रह्मन्तश्चराणो नृपेक्षरः सुतांदत्ता
 सचकथेरत्तनृपस्यानृपः वसिष्ठ उवाच सायेभु
 वोमनुः सर्वे ब्रह्मपुत्रो नित्यात्मिकः राज्ञे चकार य
 र्मेणा पुगातामेकसमन्ति न तो जगाम वै कुरुते सहितः
 शात्रुपया संशायदास्ये सात्रिये हरिदास्ये बभूव
 ह मनुर्वभूव नमसात्सयं सारो विष्टो महान् सा
 रोषिषे गते सर्वे बभूव मनुरुत्तमः उत्तमे निर्गते
 यमीतामसो मनुरेव च न तो मनुर्वभूवात्रेव तो
 सानि नो वरः वासुधस्य न तो ज्ञेयः आह देवश्च स
 त्तमः सावर्गिरह मो ज्ञेयः श्रीसूर्य जतयो महान्
 ये च वैशोद्भवो राजत्सु रासीत्तरणो भुवि नवमो द

व. वे.
क. ख.
१५७

१११

नसावर्णिब्रह्मसावर्णिकोदशः पकादशोऽसु
 नुश्रेष्ठोयर्मसावर्णिरुच्यते ननस्ररुदसावर्णिवि
 स्नाभक्राजितेन्द्रियः नन्यैदेवसावर्णिरिन्द्रसाव
 र्णिकस्तनः एवंवकथितावेयोमनवस्रवतर्द
 श एतेषुसमजीतेषुबभूवब्रह्मणोदिने इन्द्रस्य
 यर्मवजानेसर्वसंतोनिशामय मननोप्रवरोथ
 मीषुदभक्रोगदाभृतः चकारराज्यंयर्मणपुगा
 नामेकसमुत्तिम् राजेदत्तासवेद्रेवजगामतयसे
 वनम् सवेदस्रस्रमः श्रीमान्श्रीनिकेतर्महाब
 लः नस्यपुत्रोमहायोगीपुत्रीपुतेरुदेवव नस्यपु
 त्रेतिनेजसीशोकमखइतिष्कृतः वृद्धश्चवा
 सनस्तस्यतत्पुत्रोस्रचजित्तनः जित्तनस्यस्रतः
 पुद्गीतत्पुत्रोभीमयवव नस्यपुत्रोपियशस्रद्रोयश
 सावशशोजितः नकीर्तिनिर्मलासंतोगायत्रोस्रत
 नेस्रराः नस्यपुत्रोवरेणस्रपुणारणस्रतत्स्रतः
 नस्यपुत्रोयार्मिकः श्रीमान्यरारत्नाकयवव नस्यपु
 त्रेमंगलारणस्रयसाज्ञानिनोवरः श्रुतकोन्यस्र
 स्रयसेरणपुष्करं स्रविरेनयस्रस्रसावरेलव्याम
 हेस्ररात् सेंगप्यवैस्रवंपुत्रसनरणपजितेन्द्रिय
 दत्तासनस्रैराज्येजगामतयसेवने ॥

अनरणान्त्यश्वेष्टसमहीयमहीयनिः चकारश
 नयत्तंचभृणवपुरोयसा नृकेकनासवेदनेल
 लापेस्वरसयीः लीलयावजितः शक्रोलीलयाव
 जितोबलिः जिताश्चदानवेदाश्चजलजानेनने
 नसा बभूवुः शतपुत्रश्चरात्तस्तसहिमातये
 कन्यैकासेदरीरम्यापयापयालयासमा स्नेहः
 सपुत्रेषुकन्यायोचननोधिकः प्राणाधिकाधि-
 यतमामहिषीसर्वयोषितो नृपस्यपत्न्यः पंचाश
 त्सर्वभाग्यसेयुताः पातिव्रतापुण्यवंतोऽपि एषा
 स्थिरयौवनाः मुनिरेकोनयः कुर्वन्हरिध्यानैक
 मानसः तयः स्थानेनिर्जनेनगेयैर्वचददर्शह
 स्तीशुतेमग्नविंतेतेष्टुगारससागरे कामादतीव
 मजेवनजानेतेदिवातिशो हृष्टानेमनिशार्द्धलः स
 कामश्चबभूवह तयः समग्रीवतश्चविंतयान्दारसं
 ग्रहे एकदापुष्पमद्रायोस्त्रातंगच्छन्मनीश्वर दद
 रीययावजीयमीमिवमनोहरो केयेकन्येतिपप्रश्न
 त्समीस्यात्रन्मजन्मनिः नानानिवेदनेवक्रुः पया
 मारण्यकन्यको सनिः स्नात्वाभीष्टदवेसेष्टमराधि-
 कैश्चरे नगामकन्यामिस्पर्धंमनसायस्यसेसदिराजा
 शीघ्रंमुनिहृष्टाप्रणानामभयाकुलः मधुपर्कादिके

ब्र-वे.
क-ख.
१९८

१९८

कृतासृजयामासभक्तिः कामात्सर्वगृहीत्वा च
यथावेककाममिति मीमीवभूवन्त्यनिःकिंवि-
त्रिवक्तुमत्तमः मुनिपुनर्यथावेनेकक्यादेहीति
मेत्यथमस्मात्समात्सर्वकरिष्यामित्येनव
सर्वेवभूवराख्यजागणाश्चनेजसामुनि कुरोदरा
जागणोहृष्टाहृष्टेजरात्वरम् महिष्योरुडुःस
वीडितिकर्तव्यमत्तमाः मूर्खोपायमहाराज्ञीकं
न्यामाताभयाकुला परिणतोनीतिशास्त्रोबोय
यामासनेत्यम् महिषीश्चन्यसुतान्कन्यकां
वातिडःखितो आदिवायदिनोदेवादानव्याकन्य
कान्य परवविषादन्यस्मैकस्मैवादानमर्हसि
राज्ञापातववःश्रुत्वाविलयचमरुमृडुः कन्या
सालेकनोक्तनोमनीदायददौकिल कोनोमही-
तासमुनिमुदितःसाश्चमेययो सत्यावेवास्त्रणा-
नश्चसेपयामिजगत्रये सतादनामुनयेररत्त-
सर्वसस्पदम् राजाकन्यानिमित्तनसर्वसम्यत्पण
पति सर्वरत्नतितसुकाविनाहिरारणागते
राजासर्वीत्यन्यजगामनयसेशुवा भर्तुश्चउ
हितःकोकात्याणोस्तत्याजसन्दरी शुवाःपौत्रा
श्चभृत्याश्चएकीमायुर्नपेविशुवा अनारण्यस्तप

सुसावित्रयेराथिकेचरे गोलोकनाथेसेसेवगे
 लोकेचनगामसः बभूवकीर्तिमान् राजा ज्येष्ठ
 श्रोत्रयस्य च सुव्रतपालयामास प्रजासुकी महीत
 ले इति श्री ब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारायणनार
 दसेवादेशी कृष्णजन्मखण्डे राधाकृष्णसेवादेश
 कचत्तारिंशोऽध्यायः नमोऽध्यायः ४९ वशिष्ठ उवा
 च अथ राजसुतासावसिषेवेभक्तिनो मुनिं कर्म
 णामनसावाचालत्मी नारायणं यथा एकदा सु
 लोदी स्नाने गच्छेत्ती संमितासंती ददर्श तं न दा
 थर्मः राजकन्यामनोहराम् चारुद्रपोरथस्य स
 रत्नालेकारभूषितः नवीनयौवनः श्रीमान्का
 मदेवसमप्रभः दृष्ट्वा तं सुंदरीरम्यामुवाच मा
 यया विभुः विज्ञात्वं मे ते स्तुतं च स्यात्सुनयोहि
 नः यर्म उवाच अपि सुंदरिलत्मी वराजयोगीम
 मनोहरे अतीवयौवनस्य च कामिनी स्थिरयौव
 ने जरात्वरसहृदस्य समीपे तं न राजसे चंदना
 गुरुलिङ्गी राजसे राजवत्तसि विप्रतिमै सुनिरत
 मसत्ये मरणोन्मारे विहाय यमपराजै द्वे रतिश्रर
 स्मरात्तरम् प्रामोति सुंदरी पुण्यात्सौंदर्ये सर्वज
 नानः सफलं न ब्रूते सर्वरसिका लिंगनेन च स

ब्र. वै.
क. ख.
१५५

१९९

हसुसंदरीकांते कामशास्त्रविशारदं किं करं ऊरु
माकांतेपरित्यज्यतनायसे निर्जनेनिर्जनेरणेपशैले
शैलेनदेनदे पुष्पोवातेपुष्पिनेवसंगेपिपुष्पवापु
ना मलयेवन्दनारणेपवारुचेदनवापुना विहवि-
ष्णामिकांतेन कामित्यावातयासह कामज्वरेणा-
दग्धायाः शान्तिकर्तृमहालसः रमविषमयासाई-
जमेदेसफलेऊरु इमेवसक्तवन्तेवसरुत्पादवह्य
सच गृहीतमत्सकं हस्तेनमुवाचपतिव्रता ब्राह्म-
णउवाच हरेहरेगच्छ हरेपापिहभूमिपायममो
चेत्यच्छसिकामेनमयोभस्ममविषसि पिप्यला-
देमुनिप्रेष्टंनयः सरिताविप्रहे विहायत्वाभवि-
ष्णामिसिजितेरजितेयदे श्रीजितस्पर्शमात्रेण
सर्वपुण्यप्राप्तसि नभूमौपातिकांयापिनया-
पिणांस्त्रीवितानयरा यामानरः वसिभावेकत्वा-
येनब्रवीषिभविष्यसित्यसि कयस्तेनकालेनम-
मशायनः कृतार्थर्मेः सुतीयापेन्यमूर्तिः वि-
हायव भुक्तासमूर्तिदेवराः शंयायनउवाचह
यर्मउवाच मानजीनीहिमेधर्मयर्मस्तानागुरुगुरुः
परस्त्रीमात्तुष्टिं वक्तुं वृत्तिसेतनेसती अहंतवा-
नर्वितानमागतस्तवसन्निधिं पुष्पांकवमनोजा

नेतयापिदैववाधिनः कृतेमेदमनेसाधिनविक्र
 द्वेयथोचिते शास्त्रिः समुत्तमयसानामीसरेणवि
 निर्मितो यमर्थमर्थसविज्ञानकालेकलपितेत्तमः
 विधातारंविधातृतस्मैकस्मात्तनेनमः यस्तह
 र्त्तमः कालेसेहतांरभवेविभुः सृष्टारंलीलया
 सृष्टेनस्मैकस्मात्तनेनमः ज्ञोयसंस्तमेयंते
 त्पीमीरणकारणं सृष्टयः सृष्टेस्तमातस्मैकस्मा
 त्नेनमः शायंप्रहातेसर्वाश्चसखडः खवरान्त
 मः संपदेवियदेयोहितस्मैकस्मात्तनेनमः शत्रु
 विधातंमित्रं वसुधैवकुलमः सृष्टेनसृष्टेव
 ज्ञमाः तस्मैकस्मात्तनेनमः येनसृष्टीकृतेत्ती
 रजलणीतेकृतेपुरा दहिकतेऊनाशस्तस्मै
 कस्मात्तनेनमः अतितेजः सत्त्वायनेजोभ्येतर
 मूर्तये गुणश्चेष्टनिर्गुणायतस्मैकस्मात्तनेनमः
 सर्वस्मैसर्वबीजायसर्वेषामेतरात्मने सर्वबंधुस
 त्त्वायतस्मैकस्मात्तनेनमः इत्युक्तापुरतस्तस्मा
 त्स्त्वोयमीजगद्गुरोः सासाहीनेवविज्ञायसह
 सावाचयर्वते यथावाच तमेवयमर्थसर्वेषांसात्ती
 ययसर्वकर्मणो सर्वातरेषुसर्वात्मासर्वतत्कथं
 मुनेमेविज्ञातंविदेवयसिकिंकरी यत्कृतेनत्क

ब्र. वे.
क. ख.
२००

नेब्रलनपरायोबभूवमे नेवशमोमयाज्ञानासी
मावात्सभवेकुया निवर्तनेकयेनस्पवित्तयामी
तिसोमते आकाशोसोदिशः सर्वायदितश्येनवा
ससः नयापिसाथीशापुलननरपतिकदावन
नेवनसोभवसिवेत्सुहिनाशामवेत्तदा इतिक
नेयनामूफानयपितोवदाम्पहे सत्येसोर्वित्तया
दोपौणमास्याययाशी विराजसेदेवराजसर्वका
लेदिवोतिशे यादत्तयस्यवेतायोभगवान्भवितातव
यादोपरेदापरेवत्तनीयस्यकलोविभो कलिशेषे
शेषयादेस्तवाह्यत्रोभविष्यति सत्येसर्वव्यापक
स्तपदानेषुवज्रप्रवित्त यत्रस्यानेतवाथारोवया
मिस्रयतोविभो यतीषुववेस्ववीषुयस्येषुसूदे
पुसत्तस्मितेषुव यस्तनेसननेसोर्णीथमीराजदिराज
से पुगेपुगेतवाथारायतेपुणपतमाजना अस्य
वदविलेसुत्तलसीवेदनेषुव देवार्हेसवपुष्पेषु
विद्यमानेतिशातिषु देवालेयपुनीर्थेषुसतोषा
सहृष्टेषुव वेदवेदंगस्यवरोस्यलेषुवरभासुव
श्रीकृष्णगुणानामोक्तकृतिगीतस्यलेषुव श्रीकृ
ष्णगुणानामोक्तकृतिगीतस्यलेषुव श्रीकृ
ष्णगुणानामोक्तकृतिगीतस्यलेषुव व्रतयेनात

यौन्याययवसातस्थलेषु च दीक्षापरीक्षाशयये
 गोः पदेषु च भूमिषु गवां गृहेषु गोष्ठेषु विद्यमा
 नो हियशसि कृपातातेन भविता भर्मेषु स्थले
 षु च एतदन्तेषु कृपातापत्रनेन मवाष्टुण्डं पुं
 लेषु नद्दहीषु गृहेषु नरवाजिनो नरवाजिषु
 नीचेषु मूर्तेषु च बलेषु च देवतागुरुविशेषु
 पात्यानां यनहारिषु असेगनेषु मूर्तेषु वीरेषु
 निभूमिषु दरोदरगणिका कलहानो स्थलेषु
 च शालग्रामसाधुतीर्थपुराणरहितेषु च दस्य
 सेगिषु डहेषु नालाच्यागविषु असिजीनि
 षु पापेषु देवसंग्रामयाविषु हयवाहसर्गाकेर
 जीवये सोयजीविषु भर्ते निदिन नारीषु स्त्रीसि
 नेषु च संसृच दीक्षामेया विसृभक्तिविहीनेषु
 द्विजेषु च संगकन्या विक्रियेषु सुयोपि द्विकमेय
 या शालग्रामसरग्रेषु भूमिविक्रियेषु प्रभो मि
 च द्रोही कृतघ्नेषु सत्यविश्वासवानिषु शरणाग
 नहीनेषु आश्रितव्रजनेषु च शश्वन्मिष्येषु शी
 लेषु नप्याशीमायहारिषु कामाक्रोधानप्यालो
 भामिष्यासातिप्रवादिषु पुण्यकर्मविहीनेषु
 पुण्यकर्मविरोदिषु स्यात्तमेनेषु नाधिकारस्त

ब्र-वे.
क-ख.
२१

२०१

वप्रभो ममापि वचने सत्येव भूवने चरत्तणे या-
स्यामि यतिसेवायै गच्छतानस सदिरम् इत्येवं वा-
धिनी साध्वी सुवाच विधिने दनः प्रसन्नवदनः श्री-
मान्तीव विनयेन वचः धर्म उवाच यन्मासि यतिभ-
क्त्यासि स्वस्थिते स्तुतवसेनने वरं गृह्णाण दास्यामि
मत्परिश्रणकर्मणि सुवाभवत्तमनीनेरेति शूर-
सकन्यके उपवानुणावान्वाग्मी सनने स्थिरयोव-
नः परमैश्वर्यसंपुक्तात्तं भवस्थिरयोवनः स्थिर-
जीवी च भवतमार्कंडेयात्परं सख ऊवेराहनवाश्वेव
शक्रो द्वैश्वर्यवानपि विसृभक्तः शिवसमः सिंह
स्तकपिलात्परः सामिसौभाग्ये संपुक्ता भवत्वं
जीवनादपि गृह्णाभवेति ने सात्विऊवेरभवनाधि-
काः मानात्तदशप्रशान्तिनि विरजीविना स-
भर्तृरधिकानां च भविष्यति न संशयः इत्येव मु-
क्तमेतस्यो धर्मराजश्च परवत्तन् सान्प्रवर्तिणी
कृत्यप्रणाम्य गृहं ययौ धर्मस्तामाशिवंदत्वा
जगासति जमदिरम् यतिव्रजोने प्रशेषा यतिसे-
सदि सारे सेनामिना सांई सनारहसि संतने य-
आह भूवस्तु सुशस्तुर्नरपिका गुणैः शैलेद-
कथिते सर्वमिति हासं पुरातने दत्तानराणः स्व

सुनोररत्नसर्वसम्पदे तमेकन्याकोदतासर्व
षामीश्वरायव रत्नसवन्धवर्गीन्मारात्मनःसर्व
सम्पदे समाहसमतीतेवडलमेतिशुभतणो
लग्नाधिपेवलग्रस्येवेद्रेशुभगृहान्विते सुदिना
रोहिनीशुक्लेखिसुहृद्वन्द्यतारके मार्गशीर्षेच
द्वारेसर्वदोषविवर्जिते सर्वसद्गृहदृष्टेःस
गृहदृष्टिवर्जिते सदयस्यसम्बन्धयतिशोभाणि
दायिनी श्रवैयव्यप्रदेसोऽव्यप्रदेजन्मनिजन्म
नि श्रवैयव्यमविच्छेददायिनिपराम्परे कन्या
प्रदाययात्रायताकृतीभयर्वन जगदेवांजगती
वेमूलप्रकृतिरीश्वरी तेजःसूयासर्वेषांसेर्वेषां
देवसृजिता आविर्भूतापुराकल्पदेवानोरत्तणा
यव तेजोराशेसरेषावप्रज्वलेतिदशोदश य
स्याःसतेजसादेत्याकेचिद्ग्याःपलायिताः के
चिद्भूवाशैलेन्द्राभस्मीभूतले विलेप्रविशि
ष्टःकेचिमूर्च्छाशुश्रूषकेचन केचिदेतेत्येता
कृत्वाजग्मुःशरणमीश्वरीम् केचित्तत्पन्नरसा
गिस्तमिता अपिकेचनकेचिद्विवरणकृत्वाजग्मुः
सय मनामयशशुवस्त्वबभूवस्तसराःअस्याप्र
सादतः कृत्वाजगताकल्पानेदत्तकंन्यबभूवह

ब्र. वे.
क. ख.
२०२

202

दत्तवियवदेवीप्रदक्षिणलयाणये देवानाममित्त-
वसेसहसासरसेसदि बभूवेकलहः शेरुः लेतेन
मूलभृतो महानब्रह्माणवनमस्कृत्यययौकष्ट
सिलोवनः दत्तस्यसगणेरुष्टाप्रययौखालयेत
दा कोपान्तेभृतसेभासेदक्षोयसेवकारह नददौ
यत्तभागेचमात्सर्पात्सूलयाणये दृष्ट्वासतीप्रऊ
पिताजनकरक्तलोचना निर्भर्त्स्यववङ्गनरंहद
येतविभूषिता यत्तस्थानात्समुत्थायजगाममातु
रतिकं भविष्यंकथयामासविकालत्तायसात्परा
यत्तभागादिकेसर्वेसपितृस्त्रयराभवम् पलायि
नेवदेवानोयत्तयानानिरीचरः मुनीनोमृनि-
जोवैवपार्वतीनोतथैवव जयेशंकरसैन्यानांस्वा
त्मनोमृत्युरेवव शोकात्पर्यटनेमर्तुः विरहात्
रवेतसः निर्मवेत्तसरसः प्रबोधेचजनार्दनान् मृ
र्तिभेदासुनः प्रामिंविहारेतस्पतत्परम् अयरेभवि
तव्येवसर्वमुक्ताजगामसा समात्राभगिनीमिस्त्र
प्रतिषिद्धावडुःखिता बभूवादशीनायोगात्सहसा
सिद्धयोगिना गतासाजाक्रवीतीरेस्त्रान्तासेष्ट्यशं
करं स्मृत्वातच्चरणंभोजेदेहेत्यन्याजसन्दरी गंध
मायनद्रोणोस्थगरीरेप्रविवेशह संजहारपुण्ये

नदैत्यानामरिलेकले हाहाकारं प्रवृत्तकम्पसु
रासर्वेषु विस्मिता जगुः शंकरसैत्यासदस्यते
प्रणम्य च पराभवे सर्वेषां कृत्वा शोकात्तराश्वराः
सत्वरं सर्वहृत्वा नैकयथा मासुरीचरम् कृत्वा प्र
हृन्निसेहतां ससुत्या यत्रिलोचनः जगाम स्वर्ग
दीतीरं यत्र देवी कलेवरं इति श्रीवल्लभे देवर्तमहा
पुराणे नारायण नारद संवादे श्रीकृष्ण जन्म खण्डे
नी ह गोदाचत्वारिंशत तमोऽध्यायः ४१ ओं
नारायण उवाच अथ उर्गमहाभाग सती मनोह
राम् आस्नानपश्चवक्रांतो शयानो जाग्रवीत दी द
यती मत्तमा लोचयत मंकाचनयमाम् तेजसा प्र
ज्वलेती च दधानो सुकृत्वाससो दृष्ट्वा सती शरीरे च
प्रदग्धा विरहाग्निना तत्तया शिर्मूर्तिमोक्षेच्छंकी
शायनयापि च कालत्रयोको बलवान् आत्मा रा
मस्य किंपरे वादं ते वधवीजं ते योगी द्राणो गुरोर्गु
रुं तणेन वैतनां प्राप्य ता सुवाच विलोचनः निरी
क्ष्य दत्तामो जं स्थाण्ड स्थाण्डः रिवापरः साकृती
नो निदीन सदीनानां शरणग्रहः दीनः दैत्यपहा
री च विललाप परं ववः शंकर उवाच उनिहोति
हृत्सुभगे सति प्राप्ते सरिषिये शंकरो हेतवसा मीप

ब्र. वे.
कृ. ख.
१.३

यपमोनिकदागतम् शिवेशिवप्रदेसर्वसंप्रहये
वसिद्धिदे सर्वात्मनेव सर्वेषां शवत्सल्यनयाविना
शक्तौ वचनयासादेसर्वशक्तिसदृशया शक्तिही
नश्चनममोनिश्चेषः सर्वकर्मसु यश्चशक्तिं न जा
नातिज्ञानहीनश्च निंदति नन्यत्तमुच्यते विज्ञेय
येमो न्यजसिप्रिये सयेब्रह्मासयेविसुः सायम्
नावनेतव सस्मिते सकटात्तेववदकिंचित्सयो
यमं मधुराभागतस्यावसेदगंधसेवने ऊरु माह
स्याहरतः शीघ्रं सिगंधवहसि संमिने कथमुया
ग्रहैव विलयेतेन भावसे प्राणाधिके समुत्तिष्ठ
प्राणापात्यरिपरात्यरे जगदेव समुत्तिष्ठ जगया
साररूपिणि दत्तकेत्ये समुत्तिष्ठ रुदेनेमोनयप
सि परित्यज्य मम प्राणान् गतेनाहं सि संदरि यति
वने समुत्तिष्ठ कथं मानायसे वसे कथं करोषि वि
जायन्नभंगं कृतिप्रसूः इत्युक्ता मृतदेहं वप्रयाच्य
विरहान्तरः मिथानोरसि संस्मिष्य वृद्धे वचमुनः पु
नः अथरेषाथरेदत्तावतौ वत्तसि शोकरः पुनः
पुनः समास्मिष्य पुनर्मूर्छामवापह पुनः सचेतनो प्रा
प्येवगाडन्यायशोकतः उद्भाववयथो न्मत्रोत्तानिनो
वगुणैर्युक्तः समदीपसमसिधुलोका लोके वनावनी

वभ्रभभ्रानवत्तानीसनीकृत्वास्ववक्ष्यसि शान
 भृगुगिरेय्यासंजहृदीयेवभारते सनिर्जनेत्य
 वटेः मूलेषुसरितस्तटे हरेदोमैस्सरंकृत्वास्व
 तिसादीत्यदीर्घव विजलसरेणसेवम्वसरोव
 रः तत्रैवैवसरोनाममुनीनांतयस्यस्यले या
 जनदयविस्तीर्णेषुणपीर्यमनोहरे यवस्या
 त्वापुनर्जन्मनराणानभवेहिरे शाननन्कृतं
 पापेस्त्रानमात्रेणनश्यति त्यक्तातामानंदीमू
 र्तिसेयानिचहरेः पदं नवसेरोरनेकृत्वापुनर्वभ्रा
 ममेदिरी सृणंमेदमहायोगाविरहात्तरमानसः
 सतीगतिनयत्यहैरंगैषयर्वनेष्वरः वभ्रवसि
 हृपीठानांसमूहोवाहिनयदः शेषागोनोमहा
 देवसत्कारैवैविधायच अघ्नोमालोविनिर्मायमे
 चविभूषणम् नियेतद्रुमभस्मश्चकाराचान
 लेपने सतिशरणेसरीत्यत्कापुनमूर्त्तामवापसे
 विसस्मारब्रह्मपरममात्मानेनान्तेभवे सात्कारा
 मः सृणकामोतिसेष्टाविरहात्तरं नेणयानम
 रुगिरेरभ्यासेवटमूलके दृष्ट्वादेवासमाजगुर्वि
 स्मिताशिवसन्निधिं नारायणभगवान्ईश्वरः हर्ष
 याधदैः रत्नयानेनजगमययार्चितयदोभुजः र

ब्र. वै.
क. ख.
१. ध

204

नालेकारभूषाः पीतवासाश्चतुर्भुजः ईषसा
 स्पष्टसत्रास्योवनमालाविभूषितः ब्रह्मयर्मश्च
 शेषश्चसुरासेर्वमहर्षयः कृतोजलिवशिरसाल
 स्मीकान्तेप्रणम्यते श्रीहरिः शंकरमहोक्तताव
 त्सिद्धिर्हिते रुरोदिययामासजानीशजानिनो
 गुरुः श्रीभगवानुवाच आत्मा रामनिबोधेयं मदी
 यं ववनेशिव हितमय्यात्मसारं वडः खमूलनिक
 त्रने सर्वाय्यात्मविद्यमाने बीजे सर्वे परस्परम्
 मायाप्रिया गुणा सर्वे हेतवः सखडः खयोः वि
 सुमायाबलवती गुणाश्चक्रे प्रवाच्यते उः खणो
 के भये शोभोड दिनेद्रवनिश्चिनः ज्ञाने महादे
 वज्ञानबीजसवातन चेतने कुरु भद्रं ते संतीषा
 ष्यति निश्चिने न नोयेशीत नानित्येनाग्निं सेवति
 नाहिका तेजः सूर्यमही गयोतयात्वावसनीशि
 व शैलेत्यवेशमाकर्ण हरि किं विडवाच ह नेत्रा
 एषु नीलनेकता विगृह्या कृणुमानद विराड
 वाव कस्मेतेजः सद्रूपोस्तिकिमेतेतव समिधौ
 किं नाम भवतस्तेषां कानि नामानि कनी कोहेको
 मे भवान्ते किं कुराः कृतश्रगतः कया स्पसिक
 यासामि कगच्छंतव मेवद हरि रित्येवमाकर्ण

हरोदसगणेशिवे नेत्रनीरैस्त्रिनेत्रास्तरुदन्वेष
 शसंसह हरिचित्रेनैवयोर्नेत्रश्रृङ्गातेननत्रवै
 बभूवसरसोऽस्येतिर्षंभुवनभावने भारतेस्त
 गिरेः यस्मान्नज्ञयवदोतिके स्थलेवभूवतयसा
 मुक्तिंवीजेतयसिनो श्रयोवाचपुनः शीघ्रमथा
 न्मेवहरेहरिः शृणुतोसर्वदेवानांमुनीनामू
 र्द्धतेजसाम् श्रीभगवानुवाच शृणुशंकरवत्पा
 मिज्ञानानन्दसनातन ज्ञानविज्ञाननरोसिस्तदि
 स्तुतेहियरात्पर सुदिनेन्दुर्दिनेशश्चद्रुममेवम
 वेनव सर्वेषांशक्ततेजानेतेलिमासखड्गयोः
 सखाद्भवतिहर्षश्चदर्यासौंर्योप्रसादनः वागैष
 र्यैववदमौविद्वेषचनिरंतरम् उःखाशोकात्स
 मुद्वेगाद्भयनित्यप्रवर्तने हातान्येतानिसर्वाणि
 हतैवीजेमहेश्वरः सुदिनेन्दुर्दिनेवैवसर्वकर्मा
 द्यमेभव तत्कर्मतयसासाथं कर्मणांचशुभाशुभे
 नयः सभावसाथेवसभावोभ्यासतोभवेत् सस
 र्गसाथ्याभ्यासश्चसंसर्गः पुण्यतोभवेत् पुण्यवी
 जेमनश्चैवयापवीजेववेचले मनः शोभोममाशे
 चसर्वद्विषपुरःसरं सर्वेषांजनकोहंववत्प्रापजा
 पतिः ब्रह्मैकंमूर्तिभेदस्तुगणभेदेनसंगतः न

ब्र. वै.
क. ख.
२.५

205

इलविविधेवस्तुसर्गुणेनिर्गुणेऽपि मायाश्रिते
यः सगुणः मायातीतश्च निर्गुणः सैव मयश्च भ
गवानिच्छयाविकराति च इच्छाशक्तिश्च प्रकृति
नित्यसर्वजगत्प्रसूः कदाकेविह देत्येवेव प्रसूज्यो
तिः सनातने केविह देतिविविधं प्रसू प्रकृतिः स
र्वकं शृणुये च वदेत्येके प्रकृतिपुरुषयोः परं
तस्माद्भवति तौ द्वौ च तद्ब्रह्मकारणं परं अथैवे
तत्परं ब्रह्मद्विविधं भवतीच्छया इच्छित्यः शक्ति
प्रकृतिः सर्वशक्तिः प्रसू सदा तत्राशक्तश्च सगुण
शरीरी च प्राकृतः निर्गुणश्च तलितो हि सरीरिव
विरंजयाः सर्वात्मा भगवानित्यः सर्वधारश्च नित्य
याः सर्वेश्वरः सर्वसाक्षी सर्वउक्तिफलप्रदः शरी
रेद्विविधेयं भो नित्ये प्राकृतमेव च नित्ये विनाशर
हितेन च परे प्राकृते मम अहेतव वापि भगवन्नावयो
नित्यविग्रहः कदादयस्तु देया म देया विस्तृत
पिणः ममाप्येव द्विधा रूपे द्विभुजे च तन्मूर्तम्
च तन्मूर्तो ह वै कृणोत्यस्य पापार्थं देस्मह गोलोके द्वि
भुजे ह वै गोपीभिः सह गयया द्विविधं येव देत्येवे द
नौ प्रयानौ तन्मूये पुरुषश्च सदानित्यः नित्या प्रकृति
शरीरं सदा तौ द्वौ च सैव तौ सर्वे योऽपि तरोऽपि ॥

सशरीरौनिःशरीरौसेच्छयासर्वरूपिणे प्रथान्वेचय
 याशत्रप्रकृतेष्वनयासदा सतीमिच्छसिचेच्छम्भो
 प्रकृतेस्तवनेकुरु यःस्तोत्रंवनयादत्तेषु राडर्वास
 मेमुदा तद्विचंकाणशाखोकेभजनेनजरान्तर
 म् शोकनाशोभवत्तेषिवेशिवममाशिषा हरं
 वियोगहेतुश्चयातसीविरहज्वरः इत्येवमुक्ता
 लक्ष्मीशोविररामगिरीश्वर स्तवनेकर्तुमात्रेभ्यक्त
 तस्तमहेस्वरः स्नानान्तावश्रीकृष्णब्रह्माणंभक्ति
 सेपुनः पुनोजलिपुतोभूतापुलकंवितविग्रहः
 महेस्वरउवाच ब्राह्मीब्रह्मस्वरूपेणमोप्रसीदस
 नातनि परमात्मस्वरूपेदेवितंमोप्रसीदभवाणवे
 सर्वस्वरूपेसर्वशिसर्वबीजस्वरूपिणे सर्वायारेस
 र्वविद्येमोप्रसीदामयप्रदे सर्वमंगलरूपेवसर्व
 मंगलदायिने समस्तमंगलायारेप्रसीदसर्वमङ्ग
 ले निन्देतेन्द्रेतसाश्चहेतुसिसवरूपिणि जयेजये
 महामायेप्रसीदजगदम्बिके शान्तेतांतेवसर्वाने
 चसर्वानेत्तन्पियासास्वरूपिणी लज्जेमेथाबुद्धि
 येप्रसीदभक्तवत्सले वेदस्वरूपेवेदानोकारण
 वेददायिनि सर्ववेदान्तरूपेववेदमातःप्रसीद
 मे लक्ष्मीनारायणाक्रीडेसर्वतसि ममक्रीडे।

ब्र.वे.
क.ख.
२०६

महामायाविस्रमायेप्रसीदमे कलाकाशासत्र-
यिणि परिणामप्रदेदेविप्रसीददीनवत्सले कार-
णसर्वशक्तीनाकलारपिचराधिके कलप्रणालि-
केभद्रेप्रसीददीनवत्सल यथाः सत्रयेयशासोकारे
एवयथाः प्रदे सर्वदेवीसत्रयेवनारीत्रयविधापि-
नि समस्तकामिनीत्रयेकलोणेनप्रसीदमे सर्वस-
म्पत्सत्रयेचसर्वसम्पत्प्रदेसुभे प्रसीदपरमाने-
दकारणेसर्वसम्पदा यथासिनांमजितेवप्रसीदय-
शासोनिथे आधारेसर्वजगतांरत्नाधारेवसुन्दरी-
चराचरसत्रयेचप्रसीदमममाचिरम् योगसत्रयेयो-
गीशयोगयोगदियोगकारणे योगाधिष्ठातृदेवी-
शेप्रसीदसिद्धयोगिनि सर्वसिद्धिसत्रयेचसर्वसि-
द्धिप्रदायिनि कारणेसर्वसिद्धीनांसिद्धीसरिप्रसी-
दमे व्याख्यानेसर्वशास्त्राणामत्रभेदमहीसरी-
ज्ञानाज्ञानेयउक्तैतत्तमस्यरमेसरि केविहृदेति
प्रकृतिप्रथमपुरुषस्यच केचित्तब्रह्मयोसाम्यव्या-
भेदेविहृर्बुधाः महद्विस्मनाभिदशस्थितेचकम-
लासने मधुकैदमौडरात्मानौलीलायाहेतुमद्यतौ-
दृष्टास्ततिप्रकृतेतंब्रह्माणेरतितेपुरा बोधप्रामा-
सगेविदेविनाशहेतुवेतयोः नागयणस्तयाशना

जवाननौमहासुरौ सर्वेश्वरात्तायासाईमनीषा
 येनयाविना पुराविपुरसंग्रामेनगनात्यतिनेमपि
 तयावदिससाईनरत्तिनीहेसरेसुरि इमेवेस्त
 वस्तस्यशंकरसमहात्मनः आययौवरयस्या-
 यादेवीदशमुजासदा नमकोचनवर्णाभारत
 भूषयिता ईशाहास्यप्रसन्नास्याजगतांमातरं
 सनीम् दृष्टानोविरहाशक्तः पुनस्तस्यावसन्
 रं उः खेतिवेदयामासपरुदन्विरहोद्भवे दर्श
 यामासनासस्मिन्मात्रेवभस्मभूषणं कृत्वावज्ज
 यहारतैषयामामसेदरी अथनारायणिव्रत्ता
 यर्मः शेषसुखभाः शिवेरत्नेषरीत्यक्तावृष्ट
 बुक्तेसनातनी बभूवपरितृष्टासास्तेषास्तरेण
 तन्त्राणं उवाचकृपयोषोषेष्टाणवलभा कृत्वा
 च स्थिरोभयमहादेवममप्राणाधिकप्रभो भ
 वात्माचयोगीशारवामीजन्मनिजन्मनि अहंशौ
 लेंद्रकामिन्योलब्धजन्ममहेश्वर नवयत्नीभ
 विष्णामिमुंचनं विरहज्वरे इत्युक्ताश्ववमाशास्य
 वांतहीनेचकारसा सुराजगुस्तमासास्यलब्धा
 नम्यात्मकंथरे हर्षांतरात्मागिरिणः कैलाशंसे
 जगामह ननर्तसगणरुणं सत्यज्यविरहज्वरे

ब्र. वै.
क. ख.
१.७

207

इदं शोभुक्तं तस्मै त्रैलोक्ये प्रकृत्यायः यदेन्नरः न भवेत्का
मिनी भेदस्तस्य जन्म निजन्म नि इह लोको सुखं
भुक्ता स याति शिव मंदिरं यमार्थं काममोक्षं
लभते नात्र संशयः इति श्री ब्रह्मवैवर्त महापुरा-
णे नारद सेवादेशी कृत्वा जन्म खंडे क वि ह
का नोदने नाम चतुर्विंशोऽध्यायः ४३ श्री कृष्ण
उवाच वसिष्ठ स्ववचः कृत्वा स गणो हि हिमालयः
विस्मितो भार्यसाक्षं जहा स पार्वती स ये श्रुत्यती-
व त्वामेनो बोधयामास कान्तरो निराहारा रुदं नीच
जहौ षोऽकं मुदा च सोऽश्रुं यती भीषिता बुभुजे भो
गमत्तमं सर्वं प्रहृष्टमनसा मे गले वयं कारह स
वसे भूत संभारो वशिष्ठ स्यात्तया प्रिये यत्र प्रस्था-
य यामास नाना स्थाने तत्रान्वित ततः प्रस्थापयामा-
स शिवं मंगलपट्टिको नाना प्रकारं द्रव्याणि बहुधा
निचकार ह तं उलानो वषो लानि ह सुकानो वस
दरि ने जालानो व ह तानो दया वां यी व कार ह म
ग्रमाना सवानो व सीराणो व तथैव च अहो ही ये ग
वीनो व तवलानो पुरा मरा तउ कानो शर्कराणां ससिकानो
व यन्तः यवै रीरिणानो हत पक्षा निनानि व नाना प्र-
कारं व सगि व क्रिशा वानि च मगिरा व प्रवातानि सर्वाणि
निचरु निच

द्रव्यान्नेनानि शैलेन्द्रकान्तविधिसर्वकं मेग
 लेकर्तुमारभ्येनैकमेगलेदिने संस्कारंकारया
 मासः पार्वतीपर्वतस्थियः स्त्रापुतावसुपुत्रं
 थारयामासुराः सुताः कारयित्वा सुवेशोचरन्ता
 भूषणभूषितं दर्शनेथारयामासमालतीमाल
 वेष्टिते हवीस्तनसमायुक्तं मणिरत्नसमन्वितं
 दडुष्ठाकंकचारुपोदोगुलिषषादयोः गेउप
 जवलीरभ्येनैकजलमुज्जले कवरीकारया
 मासमालतीमालवेष्टिते पञ्चसूत्रविनहाज्य
 वामवज्रोमनोहरो शैत्रात्यस्यापयामासबाल
 एनीनीयसूजितो शोभनेकारयामासरेभासंभै
 समन्विते महसूत्रसंनिबद्धं रसालयलवान्वितैः
 फलयलवसेयुक्तैः कलशैर्लज्जलसेभूतैः वन्द
 नागुरुकस्तूरीसुचारुकुंकुमान्वितैः मालतीमा
 ल्यसेयुक्तैः संयुक्तैः सुमनोहरमू देवेशरासुरो
 दृष्ट्वा प्रणामादिमालयः रत्नसिंहासने दाने
 प्रेरयामास किं करान् नारायणो हि भगवान्नु
 वासुपायैः सह विनताम्रं दनान् पूर्णमवरुद्ध
 वत्तर्जुनः पायैः श्वरत्नभूषणभूषितैः रत्नयु
 हि निबद्धैः सेवितः सेतवामरैः ऋषिभ्यैः

व. वै.
क. ख.
१८

रश्मिः स्त्रयमाणासं सदि ईषदास्य सत्रास्यो
भक्तावग्रहकातरः उवाच वतदभ्यासे वल्गादेव
गणैः सह ऋषयोऽनयस्यैव समूर्धुमे गलस्थले
पतस्मिन्नेतरेणो भुरवरुस्य रथादहो रत्नालेयस
मुनिस्तददर्शपर्वतालये समाजगुः शिवेदृष्ट
शैले दनगरस्थियः हृदावालाश्रवत्तस्य वस्त्राभर
णभूषिताः काश्चित्कोचनहस्ताववसहस्ताश्च का
श्चन काश्चित्तिहरहस्ताश्च काश्चित्केकतिकानराः
वेषार्हभूषिताः काश्चिन्नैवार्हभूषणा काश्चिन्नि
भूषिता काश्चित्सर्वभरणाभूषिताः सर्वात्रागत्य
सेतस्यः सस्मितापर्वतालये ऋषिकेन्यादेव कन्या
नागकन्यामनोहरा गेयर्वशैलकन्याश्च राजक
न्यासमागताः सर्वाश्च सरसोदिवोरसायासमुप
स्थिता मेनकन्यागमोऽस्मादेददर्शशोकरेवरे वा
रुच्येकवर्णाभमेकवक्त्रे विलोचने ईषदास्य स
सत्रासे रत्नाभरणाभूषिते वेदनागुरुकस्तूरीवा
रुकुंजसभूषिते माल्यनीमाल्यसेपुके सदकस
ऊटोजले वक्रिणौ च नवसेणानिसूणावारुणा
श्च मूल्यवसुपुमेन विविधैराविभूषिते माल्य
नीमाल्यसेपुके सदन्नभूषितो गकम् रत्नदर्पण

208

हस्तेवयोगीशरणेगुरोरुक्तं सेच्छामयेगुणानीने
 ब्रह्मज्ञोतिसनातने गुणभेदाहपभेदेभूतवेतम
 नृपकम् तारणेवभवस्थाचेसृष्टिस्थित्यन्तकारणे
 सर्वाथारेवसर्वज्ञं सर्वेष्वसर्वजीवने साक्षीरूपेति
 शीरेवपरमात्मानमन्तरे आयेतमाचरहितेसर्वा
 येसर्वत्रयके दृष्टाजामानरेमेनाजहौषोकेमुदा
 न्विता प्रससेषुर्णवत्यस्ययन्यायन्यइतीरिता उ
 र्गाभाग्यवतीमेवमूवुः काश्चनकन्यकाः नदृष्टा
 वरइमेवमस्माभिर्ज्ञानेवने काश्चिन्निमेषरहि
 तामूर्च्छामाशुस्यकाश्चने निंदेतिसपतिकश्चित्ते
 छावकुस्यकाश्चन काश्चिमावेनरुरुडः पुलका
 चितविग्रहाः कामेनकाश्चित्कामिन्योमौनीभूता
 स्रस्तेभिजाः नगुर्गयैर्वप्रवरानन्दतश्चासुरोग
 णाः दृष्टाशेकरूपेवदृष्टासर्ववदेवताः ना
 नाप्रकारवायानिवाङ्गीमधुराणिच नानाप्र
 कारशाल्येनवादयामासवादकाः यतस्मिन्नेतरे
 उर्गाशैलानः पुरचारिकाः वहिष्यकारसद्रत्ना
 सनस्थोरत्नभूषितो हरप्रदक्षिणीभूतोकारया
 मासपार्वती ईश्वरीददृष्टुर्देवानिमेषरहितामुदा
 तमकोचनवर्णाभासंगैश्चातिविभूषितो सचा

ब्र. वे.
क. ख.
२५

रुकवरीभारोवारुपत्रकशोभिना कस्तूरीभिंडु
भिः सार्द्धं सिंहरविंडुभूषितो वारुवेदनवेद्रेणा
नम्रतो गजलो जलो रत्नेंद्रसारहारेण वत्तस्थल
विभूषिताम् विनेत्रदनेनेत्रात्ममयवारिविलोच
नो ईषहास्यपुष्पास्पासकलसो मनोहराम् र
त्नकेसरविलय रत्नकेकनमंरितो सद्रत्नकुंडला
भोचवारुगेउस्थलो जलो मणिसारप्रभासुहृदेन
रातिविराजिताम् यत्तुर्विबविनिंदैकसंदराथर
भूषितो रत्नापाशकसेपाकृकृणो मेजीरंरजितो
अमृत्येन विवित्रायवसुपुग्मसशोभिना रत्नदर्प
णहस्तोचक्रीडययविराजितो वेदनायुरुकस्तूरी
कुंजमेनागवर्चिता मुदितादहसुः सर्वजगामा
योजगत्सं विनेत्रोनेत्रकोणनतोददर्शमुदा
न्विताः संवीकृत्योक्ततिहृष्टा विजहो विरदज्वरं
शिवः सर्वविसस्मारनवडुगासमानसः पुलको
वितसर्वगोहृषीकृपुकलोचनः पतस्मिन्नेतरे
शैलः प्रहृष्टासुपरोहितः नेवरंवरया मासवसु
वेदनभूषणैः भक्त्यापायादिभिर्मौल्यैर्दिगंबेय
मनोहरैः ततः शीघ्रं वेदमंत्रैः प्रथानेवकारतौ
पौनकातिदवौतस्मैरत्नानिविविधानिव ॥

चारुरत्नविकाराणि पात्राणि विविधानि च गवो
 लत्तगजैर्द्राणां सहस्राणि च राधिके रत्नकंब
 लमुक्तानि साकृशानि मुदान्वितः विंशतिस्तैर्ह
 यानां च सत्तिना नाम कानरा दासीनाम वरकानां
 लत्तैः सदत्तभूषिते शाने वसेव केशदापावनी
 आरत्नलके स्थानानां च शानेरम्परत्नैर्द्रसार
 निर्मिते पावनी वस्तु सहस्रो ससीत्युच्चार्य शोक
 रे न ग्राहोनेदमनसा यत्नाच्छेत्तमसर्पितो हि
 मालयः सतादतापरीक्षारं वकानरे मथ्यंदिनो
 कस्तो एतन्नावसेपुटोजलिः हिमालय उवाच
 प्रसीददत्तयत्तत्रतिरस्कारणकारण सर्वात्मन
 पर्वशायरमानेदविग्रह गुणार्णवनिर्मणश्च सु
 स्मप्रकृतेषु गुणेषु गुणबीजमहाभाग प्रसीदगुणि
 नो वर योगाधारयोगज्ञययोगज्ञकारण योगी
 शयोगिनो बीजप्रसीदयोगिनो गुरु प्रलयप्रल
 यायेकतवप्रलयकारण प्रलयोनेस्सहिबीजप्र
 सीदपरिपालय संहारकालेवौरेवस्सहिसंहारका
 रण उर्निवार्य उरायशायुतोषप्रसीदमे काल
 संहयकालेशकालेषु फलदायक काले बीजैक
 कालत्रयप्रसीदकालयलव शिवाज्ञय शिवाधारशि

ब्र. वे.
क. ख.
११

वाञ्छय इत्येवंस्तवने कृत्वा विरराम हिमालयः प्र
शंसन्सुसारास्सर्वे मुनयश्च गरीश्वरं हिमालयकृते
स्तोत्रेयः सयदेभरः श्रद्धातिशिवस्तस्मै वाञ्छिते
राधिके भवम् इति श्री ब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारा
यणनारदसंवादे श्री कृष्णजन्मखण्डे पाद्वितीश्वर
संवादे नाम चतुस्रारिंशोऽध्यायः ४४ श्री नारायण
उवाच श्रद्धावंधविधानेन वक्रिंसे स्यात्पदे श्वरः
षत्तं वकारतत्रैव वामे स्यात्पदावती निहमेविय
वयसे विप्रायदतिगोददौ शिवेशतसवर्णं चंद्र
वनविनोदिनि श्रद्धाप्रदीपमानीय शैलेन्द्रनगरे सि
य निर्वर्त्तमे गले कर्मगृहे प्राप्य देयती कृत्वा ज
ययनिं श्रीन्यासु मे निर्मवनादिकं समिजासकटा
लास्यपुलको वितविग्रहाः वासगृहे संप्रवेश्य द
दर्शकामिणीगणः शंकरे वेषपत्रपाविरत्नभूषा
णभूषितं चंदनागुरुकस्तूरीकुंकुमाचितविग्रहे
नवीनवौवने स्पेवसति सीणामनोहरम् देवक
न्यानागकेन्यासु निकन्यामनोहरा पायास्थिता तत्र
तासो संलोकं चकः तमः तामिः रत्नासनेन तत्र दे
वाससशिबो मुदा तमो बुक्तमनो देव्याः मधुरोक्तं स
धार्मिकं सरसमुवाच श्रद्धासती महादेव्या मुना प्रा

एणपिकाशुभा दृष्ट्याप्रियास्पेवेदाभेसेतायेत्यनका
 शुकी कालेगसयकालेशसदासेशयसर्वकम् वि
 श्वेससेनमविनासर्वकालेममाशिषा लत्मीरुवाव
 लजोविहायदेवेशसतीकृतासवत्तसि तिष्ठसोप्र
 तिकालत्तप्राणायोनिययोविना सावित्रुवाव भो
 जयितासतीशोभोशीचेभोजयमारिवद तदावम्
 सकर्षरेनोहृलेदेहिभक्तिनः मोउयुवाव सर्गके
 कणकोष्टनाकोशान्मार्जययेधितः कामिन्यासा
 मिहोभाग्यसत्वेनतापरंभव रतिरडवाव गृहीत्वा
 पार्वतीदेवसौभाग्यतिडर्लभे कथेममप्राणनाथो
 निःसार्थोभस्मसात्कृतः जीवयात्रविमोःकामेकाम
 व्यापारमात्मनि कुरुतेहरसेनायममविश्वेष्टहेतु
 के दयतीविरहक्लेशेसर्वज्ञात्वादयानिये तथापिम
 मकोतश्चकोयेनभस्मसात्कृतः इत्युक्तामभस्माथ
 ददौसाप्रथिवेन्विते रुरोदपुरतःशोभोनाथनाथे
 सुदीर्यव हरिस्तदोदनेकृत्तारुणामयमसागरः
 ब्रह्माथमीदिदेवाश्चयपुर्वीसमृद्धेशिवे दृष्टानाराय
 णोयमेवब्रह्माणोवसरानपि महादेवोतदाकामेजीव
 यामासुतन्ताण दृष्टाकामेरतिस्तेचप्रणानामसुरेस
 रे नहयंचतदाकारेसस्मितेसथनुःशारे प्रणाम्य

ब्र. वै.
कृ. ख.
२॥

शंकरेकामस्तुतिं कृत्वा यथागमं वहिर्गता हरिर्देवो
ब्रह्मायर्मादयस्तथा भोजयामास भक्त्या च संस्थाप्य च
हिमालयः अथ शंभुवीसमूहे वा मे संस्थाप्य पार्वती
मिष्टान्नं भोजयामास तया सह मुदा त्वितः भुक्त्वा तं
शिवं तत्र देवमाजादिति स्वयं उवाच सस्मिते योगे सं
प्रीत्या संभवं ववः आदिमुवाच भोजनं ते सती शंभो
शौचा र्प्यं जलमीश्वर देहि शीघ्रं मम प्रीत्याः प्रेम उह
भं शंभो वाच कृतविलापं पश्ये तो शिवो कृत्वा स्ववत्
सि यो ब्रह्मा तव सोहा कालजातो प्रयति च अरुण्यो
वाच व्यावहारो हि स्त्रीणां वगत्वा वासगृहे शिव तो
ब्रूते च प्रियं दत्ताशयने कर्तुं महेति अरुण्यो वाच
मया दत्ता सती तण्य मेनादात्तेन दीकृती विविधं बो
धयिते मोरतिं वकर्तुं महेति अहिरण्युवाच ब्रह्मा
स्थापरित्यज्य प्रतीरुक्तरुणा भुना ते नु मेना नु मेने
तां सत्त्वा मार्पि स्थिरो भव महादेवन वक्रोपे स्त्रीणां
वसि संयते व्यावहारो विवाहे हि पुरस्त्रीणां प्रगल्भ
ता रोहिण्युवाच कामेष्ट रमया र्वत्पा कामशास्त्रवि
शारदा ऊरु पारस्ये कामी कामिनी कामसागरं
वसंदरो वाच जानासि भावे सर्वज्ञ कामार्त्ता नो वयो
षिता न वस सा मिने शम्भो सामिने याति सेतने

शत - योवाच भोगद्रव्ये विन्मभोगी न हितुः स्यात्त
 यात्तरः येन तद्विर्भवेत्सेवो यत्कर्तुं सविरंसिया
 सेतोवाच तूणि प्रस्थापयामीत्यायावत्या सहशेकरे
 इत्प्रदीयेताम्भूलेनये निर्माय निर्जने श्रीकृष्ण उ
 वाच स्त्रीणां तद्वचने श्रुत्वा तानुवाच शिवः स्वये
 निर्विकारी वभगवान् योगी द्राणं गुरोर्गुरुः शक
 र उवाच देवेन ह्यनवचनमेवंभूते ममोक्तिके जग
 तोमातरः साध्यः पुत्रे च पलकये शंकरस्य वचः श्रु
 त्वा जलिता सुरयोषितः बभूवुः संभ्रमात् स्त्रीवित्र
 पुतलिका यथा भुक्ता मिष्टानि भगवानावमुदा
 त्वितः सकर्षं वनाम्भूले बुभुजे भार्यया सह रत्न
 सिंहासने शंभुर्मनादत्ते मनोहरे सन्नियाय मुया
 पुक्तो ददर्श वासमन्दिरे रत्नप्रदीपशतकेर्जल
 दिज्वलिते श्रिया रत्नपात्रपटाकीर्णं सुक्तामाणि
 कभूषितं रत्नदर्पणशोभाप्यं मण्डितं सेतवा
 मरैः वंदनागुरुसंयुक्तपुष्पशय्यासमन्वितं ना
 नाविशिष्टं निर्मितं विषकर्मणा रत्नेद्रसाररवि
 तेरचितं हीरकैर्वरैः ऊवचित्सुरनिर्माणैर्वैकुण्ठैः
 मनोहरे हंदावनं ऊवचनं ऊवविंदासमण्डलं कै
 लाशं ऊवचित्कुवविदं दमेदिरम् दृष्ट्वा सत्यमहोदेवः

ब्र. वै.
कृ. ख.
१११

परितो व भूवह श्रयप्रभान कालस्रब्रभूवशाण
नडैलभे नानाप्रकारवायेववादयोमासवादकाः
सर्वसरासुमनस्योसजीभूताससेभूता सवाहना
समारुह्यकैलासंगेतसुयताः वासंगहेसमागत्य
धर्मनारायणात्तया उवाचशंकरयोगीशोविने -

धर्मउवाच उन्निहोति सभद्रेनेभवत्प्रमथा

थिय पार्वत्यासहमाहेंद्रयाशंकरुहस्मरन् ह
ह्वाधर्मववः श्रुत्वापार्वत्यासहशंकरः याशंवकारः
माहेंद्रेहंसवनविनोदनि याशंऊर्वनिदेवेशोपार्व
त्यासहशंकरः उच्चैरुरोदसामेतातसुवावक्त्रपाति
थिं मेनोवाच कपोनियेकपोकृतामहन्तापालपि
षसि सहसदाषवामगवत्रोष्कनेपसहिष्यति
तत्पदोभोजप्रकामेजभक्तामेवजन्मनि समेता
नेस्मृतिर्नास्तिमहादेवप्रभुविना तद्भजनश्रुति
मात्रेहर्षाश्रुलकान्तिना तत्रिंदयाभवेनोनेम्
संजयमस्ताइव इत्युक्तामेनकाशीचंसमर्प्यवशि
गंशिदे श्रुत्वाः रोदनेकृतामूर्च्छायापतयोः पुरा
मूर्च्छायापुः देवपत्न्यः पार्वत्यारोदनेनव सयेरुरो
दयोगीशोदेवास्त्रिविस्मायया पतस्मिन्नेतरः शी
घ्रतजगत्सहिमालयाः उच्चैःरुरोदमोहेनवत्सोक्त

नासवत्तसि कयासिवत्तेसुचार्यसूत्रेकनाम
 मालये स्मारेस्मारेनहुणोवेविहीनेयन्मनःसु
 दे इत्येवमुक्तः शैलेद्राः समर्थवशिवेशिवे स
 दौलः सहस्रवैश्वरुदोद्यैः मुकुर्मुकुः नारायण
 सभगवान्मयात्मविद्ययासह सर्वप्रबोधया
 मासकृपानिधिः ननामयावेतीभक्तामातरे
 पितरेगुहन् मःपयावमहामायारुदोद्यैमुकु
 र्मुकुः पार्वतीरोदनेवैवरुडः सर्वयोषिथः
 मुनयश्चसुरास्सर्वसस्त्रीकासुरणाधुवं शीघ्रंमयो
 जयामासमुदामेगलकर्मणि वासुपत्नीकुवेरस्य
 कामिनीशुककामिनी नारासुरगुरोः पत्नीपत्नी
 उवांसमस्तथा मार्यानुसूरीश्वेष्टवेदपत्नस्तथै
 वव देवकन्यानागकन्यायत्तकन्यासहस्रयाः अ
 सौख्यकामिनीनोवसंख्याकर्तवकः समः नास्य
 वेशयामासुर्दयतीवासमेदिरम् रत्नसिंहासनेर
 म्येवासयामासुरीश्वरे सतीतादशीयामासशिवः
 सुर्वलयेतदा सतिस्मरसिनोगेहान्मडुब्रानात
 मन्दिरे अथुनाशैलकन्यावेतव्रदत्तसनापुरा ना
 निस्मरास्मारयामिकित्वेस्मरसिवेदद शंकरस्य
 ववः कृतासस्मितोवावसासनी सर्वस्मरामिषा

ब्र. वै.
क. ख.
११३

213

लोशमौनीभूतेभवेतिने शिवः संभृतसम्भारोना
नाववस्तमनोहरं भोजयामास देवांश्च नारायण
पुरोगमान् भुक्ता देवा प्रजासुस्तेनानारत्नविभूषि
ताः ससीकासगणास्तेर्वैष्णव्यं चंद्रशेखरं ना
रायणं च ब्रह्माणं नानाशेषं करस्वयम् नौचन्त च
समाश्लिष्य शीघ्रं वासे प्रजामतः श्रुत्वा शैलस्य मेना
चमैनाकमाजहार च शीघ्रमानय भद्रं ते पार्वतीशे
करं सत सतयोः वचनं श्रुत्वा शीघ्रं गता हिमालये
आजगाम समानीय पार्वती परमेश्वरौ पार्वत्या गम
ने श्रुत्वा वालाश्ववालिकास्तथा हृष्टा पुदयो याया
श्वरीलाश्वद्रुमं दामेनासताभ्यावध्यावसहृदं
दावसस्मिता हिमालयस्य मुदिनोडदावानव्रज
न्ताम श्वरुसरण्या देवीमानरेपिनरे गुह्यं प्र
णना . . . दि- निमुग्रा नेदसागरे पार्वती
च समाश्लिष्य मेनका हर्षविकृता हिमालयस्य मु-
दिनो गता प्राणा इवागताः सन्तानिथायगे हे वरत्न
सिंहासने ददौ स्वलभूते गणेशं मधुपर्कदिके
मुदा तस्यैव सरगे हे वस गणेशं द्रष्टुं त्वरः
नित्यं षोडशोपचारैः पूजितः सहभाषी या इ
तेवं कथिते गये शंकरो ह्यहमे गले ॥ ॥

शोकत्रहर्षजनकं किंभूयः श्रोतुमिच्छसि इति
 श्रीवल्लभैवर्ते महापुत्रेण नारायणनारदसंवा-
 दे श्रीकृष्णसज्जनखंडे राधाकृष्णसंवादे पार्वतीसुर-
 स्र योगेनामये च चत्वारिंशोऽध्यायः ४५ राधिको
 वाच सुविरंज्यस्ते कामेशोकरेण वजीविते रतिः
 पुनः प्रिये प्राप्य किंच कारमुदान्विता सीतां स्व-
 क्कामिविच्छिद्यो मरणादतिरुःकरः पुनः समी-
 लं कर्ते सखं परडुल्लभं शिवः सतीतो संप्राप्य
 खंगे गंगलकर्मणि चिरमण्यं विरही किंचि-
 कारमुदान्वितः कलत्रविरहः पुंसो सर्वशोका-
 त्स्रुडः करः पुनः समीलने नत्वाः प्राणानादयि
 कंसखे रतिः पुंसो विरहिणी शिवः सीविरही वि-
 रे दयोर्दयोः संप्रामौ किंच भूवदयोः सखं न दे-
 वश्रोतुमिच्छामि परं को नृहलमम कृपया विवि-
 दुषोऽप्रेक्षसन्ते संकथय प्रभो मिलये शक्ति शिव
 योरतिमन्यथ योस्तन शोकापहं कृतवन्तो सर्व-
 मेगलकारणे नारायण उवाच इत्युक्त्वा राधिका
 देवी सस्मिता विरामह कृष्णस्तद्वचने कृत्वा स-
 स्मिता स्तापुवाच ह श्रीकृष्ण उवाच मृतकामे पु-
 नः प्राप्य कामार्ता कामकामिनी सालेपेने समानी

ब्र.वे.
क.ख.
२१४

यहरोहाहगहादहो भर्तः सवेष्टोविविधेवात्मा
नेमणिभिर्मदा कारयामासयेननसारनीनमनो
नृखा सात्ताकामस्तनद्वावेकामशासुविशारदे
रत्नयानेसमारुह्यजगामसालयेमुदा शैलशैल
तिरम्येचनचानदेनदे ह्रीयेह्रीयेसिंधुतटेपुष्पया
नेमनाहरे काचनीभूमिनिकटेवटमूलेतिनिर्ज
ने जलाधिपुलिनेहैववाटिकापुष्पकाननेभ्रम
रथ्वनिसंपुकेपुंस्कोकिलरुतकृते संगेयिचायु
नाकीर्णोदयन्सजलशीकरे विनेषुवेतननोचह
रणेयोधितामहो कलामानप्रमाणेनष्टझरेच
चकारह सार्णमहशानेसाख्येसरेसैरामयासह
दिवानिशोनवुबुयेकामिनीहनवेतनः नवनस्थो
सनेनेचसेसकौसननेमुदा सरनौचरननौरति
शारदौपतिविच्छेदसेनापेविहोसारनिर्मुदा प्रा
प्यरत्नमपहनेकः जगत्सकमन्सहेत् इत्येवक
थितेसर्वरतिसेनापनारणे सुगारेणाकिशावयो
रत्नलेष्टुण्णयिके सुण्णतोकर्णपीसुषेपरमा
सूर्यभीषिते सर्वसेनाबहरणेसखदेपुण्येदसु
भं वसतः ससरगेहपार्वत्यासहशीकरः नदन
तासमादायकीर्णप्रययोवनं रत्नसंदनमा

रुस्ररन्त्रसारविनिर्मिते रन्त्रसारेण सुचिते रचिते
 विष्वकर्मणा शतशृंगे सपुष्पे च मलयैर्गन्धमाधने
 नेदने पुष्पभद्रे च पारिभद्रे च भद्रिके पुलिदेवक
 लिदेव पुण्ड्रौ उदके डके वने वने निरम्ये च साग
 राणां तटे तटे निकटे स्तुगिरेः पार्श्वे वटमूलमनो
 हरे नानास्थानौ च रहस्येऽप्यतिविवर्जयेत् य
 था मानोरथामानासरे मेवामया सह यत्र यत्र श
 वेनीता वभ्रामथ रणीतले नत्सर्वदर्शयामास सती
 शोभुर्भूदा तितः कृत्वा विहारं सचिरेन एणं मानसं
 तयोः महाशृंगारमारे मे सहस्रो हतगन्धिता माया
 तीतो हि माये शोषोपि रेसमायया न काले बुबुधे
 योगी सुन काम कामकाः शक्तिशक्तिमतोस्तत्र
 न बभूव परिश्रमः सर्वसत्ताया उः खेव जहो विवि
 रहोद्भवं सखसे शक्तमनसोः पुलको चितगात्रयोः
 कामवाणमूर्च्छितयोः पुरपर्यासपानयोः नखदे
 तप्रहारैश्च तनवित्तनदेहयोः वेदना गुरुकस्तूरी
 सिंह रवि उलिमयोः निर्वेधकेशवकरीश्वरवि
 श्रुतमालयोः रसनानो नृपराणो के कलानो च से
 दरे वलयानो ऊँ उलानो शब्दक्रीष्णप्रकुर्वतोः पुष्प
 नत्सदलितयोर्वीर्योत्कर्षवविधनोः नेजसास्समयोः

ब्र.वे.
कृ.ख.
२१५

शस्यक्रीडयाकौतकेनच भरेणविषंभरयोभा
राक्रान्तावसेदरा साविदीर्णावकंषेचसशैलवनसा
गरा नयोभीरेणवसथानमिनाचवरानने भाराक्रा
नोहिशेषश्चतद्वद्गारातेहिकच्छयः कच्छपास्यभ
वेनैवसर्वाधारःसमीरणाः महाविक्रययुक्ताश्च
सर्वपाणोश्चस्तेभिना स्तेभिनेषुसमीरेषुविलोका
भयविकृताः ब्रह्मादयःसरास्सर्ववैकुण्ठेशरणय
युः सर्वनिवेदनेचक्रुःनारायणपदाम्बुजे नाराय
णश्चभगवानुवाचेकमलोद्भव श्रीनारायणउवा
च शृंगारभंगःसमयेभविनानाविध कालप्रयुक्त
कार्यवसिष्ठेनासमयोचितः सूर्यवर्षसहस्रेष्टेष्ट
गारंभद्रमेष्टति शम्भोःसम्भोगमिष्टवकोभेदेक
र्षमीसरः सीपुंसोरतिविच्छेदमुपायेनकरोतिय
तस्यसीपुत्रयोर्भेदोभवेजन्मनिजन्मनि इत्येतेका
लसूत्रेववर्षलत्तेसमानकी भ्रष्टज्ञानोनसकीर्ति
रलत्तीकोभेदेदिह रेभायुक्तंशक्रमीशंभुनाच्या
सहतेयुरुः यन्मासांस्तरेस्तथापत्नीजहारह
पुनःशिवेसमाराध्यकृताभालवनेवने महामुनी
होमउर्वासातनसीरहितोभवन् पुनरन्योससेषाय
निषेव्यस्तथागिने दिव्यवर्षसहस्रेवविसेहेविरहज्वरं

मोहिणी सहिते चंद्रे वकार विमुखे च नो महर्षिभ्यो
 नमस्तस्मात्सी विच्छेदी बभूव ह पुनः शिवं समा
 यथा याहिल्या वपुः करे दिव्यं वर्षं सह संव विजहौ
 विरहं च नो मोहिनी च मुनिस्स स्यादिव सतिर्जने वने
 विभो उक्तस्तु ते नीला वकार विमुखे रुषा बभूव पु
 न विच्छेदस्तस्य कालांतरे पुनः शिवं निषेव सथा
 यपुत्रं तन्माजं विष्णुं हरिश्चंद्रो हातिकं च वषट्पा
 सह संपुजे वारयामास निश्चेष्ट निर्जने विषने वर
 न मुखं श्रीपुत्रं देशेषु वकारावली लया विष्णो
 मित्रो महर्षिभ्यो नमस्तस्मात्पुनः शिवं समा
 यथा दातारं सर्वं संपदा स योजगाम वै ऊर्ध्वं सत
 णो यममंदिरे अजामिले दिजश्चेष्ट वषट्पा सह सं
 पुता नमया हारयामासः सरोस्तवापि केचन नि
 ष्यन्ते कर्मभोगे च समद्भक्तो बभूव ह मम च स्मृति
 मात्रेण प्राजगाम मम मालये सर्वं निषेकसा यंच नि
 षो बलवान्विधे निषेकफलदाता हं निषेकः केन वा
 र्यते दिव्यं वर्षं सह संव शोभोः संभोगकर्म नत् नि
 षेकफलदातश्च निषेकफलसंबन्धे पूर्णं वर्षं स
 ह संवता ममास सुखं चरा येन वीर्यं पतेद्भूमौ न
 त्करिष्यति निश्चितं तत्र वीर्यं वभविता संकथको

ब्र. वे.
क. ख.
२१६

भद्रकारकः सदाभेदसत्त्वोहंभये किं वो मयस्थि
ते अथुना ते गृहे गच्छ भगवन्सगौः सह करोति
भोगेशो भुङ्क्ति पार्वत्या सह निर्जने इत्युक्ता राधिकोक्त
सः सकलान्तेव सस्मिन्ने जगाम चेदनवने निर्जनेन
नया सह अतीव निर्जने रम्ये वा पुना सरभीकते
पुष्पाद्यानैस्समाकीर्णैर्नवकीर्णैश्चकार सः पुष्प
तल्पसमाकीर्णैरपुष्पहन्यते अमरध्वनिसंयु
क्तकामिनीनामनोहने क्लृप्तं भोगमात्रेण सुखे
संमूर्च्छितेव सा अतीव मूर्च्छिता क्लृप्ता मया स्पर्श
मात्रतः तस्य तत्त्वज्ञाने शक्तौ रायारामे च रौप्यतः
अतीवरतिं प्रेक्ष्य किं भूयः आत्मा मिच्छति इत्येवं
मे गले कर्मयः शृणोति समाहितः कदाचिद्देववि
च्छेदो न भवेत्तस्य नारद महारणोकार्णवे मग्रीभेदे
पुत्रकलत्रयोः समृत्त्या नोचयेद्भूनामा संसृजाल
भेदुं वे सत उवाच वत्सुक्ता यमपुत्रश्च विरराम महा
मुनिः पुनः संसृष्टमारेभे मवर्षिः कौतुकान्तिनः
इति श्री ब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारायणनारदसंवा
दे श्री क्लृप्तजन्मखण्डे ३३ मे लोके नाम द्विचत्वारिं
शतमोऽध्यायः ४९ नारद उवाच अथ कीर्तयेन्मरे राया
किं यप्रच्छ हरिं विभुं को कथं कथयामास कथ्यतो

करुणानिधे नारायण उवाच उन्मेषसखसेभी
 माद्रायां कृत्वा सुरो हरिः उवासमलयद्रोणीवत्सु
 लेमनो हरे राधानेपरिपञ्चसस्मिने समनो हरे
 दर्यभंगेरजभूतो निगूढसुतिसंदरे शयिक उवाच
 कृतेनतः शूलभूतो दर्यभंगे सदैवतः पार्वत्याद
 र्यभंगस्य विवाहस्य नयोरहो शुभनाशौ मिच्छा
 मिदर्यभंगे हरे हरे शास्त्राणां चक्रमैलौ ववद वास
 जगदुरौ श्रीकृष्ण उवाच दर्यभंगः सरयने विप्र
 लोकेषु विकृतः कर्णपीस्यमन्त्रलेसेंदरे सुण
 सेंदरि पुराशक्तः सुरोदर्यान्कृत्वा शतमविमुखा
 बभूव सर्वदेवानो मथ्यतः सवदा मुनः दिनेदि
 नेन देस्यं वहेनेन पशो बलान् लीलाने कारया
 मास सहस्रिणो हहस्यति सजजायमहामेवं शुक्र
 रेशानवत्सरं बभूव संवसिद्धिश्च परिसूरी मनोरथः
 ब्रह्मसूत्रं प्रकृतिपसन्मूर्च्छी नमन्यते एकदा
 प्रकृतेः पापाद्भनबुद्धिश्च संसवि गुरुं रक्षासमु
 न्यायनननाममुदानिताः हहस्यति नतः कोपा
 शेवासगृहमाययौ ननस्यो नारकाभ्यासेन यसे
 काननेययौ उवाच मनसा दीनो यातसे पदरेरिति
 अथ शक्तो मुनिं प्राप्य कगतो जगदीश्वरः इत्युक्त्वा

ब्र. वे.
क. ख.
२१७

वेगतः पीटाजगामतारकोतिके प्रणामेमानरेभक्ता
नतस्कंधः पुटोजलिः सर्वनिवेदनं कृतारुरोदो वैर्मु
रुर्मुक्तः पुत्रसरोदने दृष्टारुरोदतारकाभृशं वत्स
गच्छमहेनैवगुरुंदत्यसिसंप्रते उर्दिनोमेगुरुं प्राप्य
तदा पुण्यप्रवर्द्धने उर्दिनेहिसदाशक्रकारणं सख
उः खयोः इत्युक्तानारकादेवी विरगमयति व्रता
जगामशक्तः स्नानार्थं सरोदेसमनोहरे मूर्च्छासे
प्रायकामेन तत्र च समिकामिनी ददर्श रुचिरायागी
मायां नीचविनोविनी सस्मिता सकसलानां मदर्थिः
गौतमप्रिया दृष्ट्वा च विपुलश्रीणी मायां नीचनिते वि
नी नस्यास्य शक्रः संपश्यन् मोहकाममोहितः
पुनः सचेतनो प्राप्य विहाय स्नानमीश्वरिः मूर्तिवि
धाय तद्गर्तः स्तनमीपे जगापर गन्तव्यसिग्यवक्रो
तो समाकृष्य चराधिके वकारविवियेन तत्र पुद्गारे
सीमनोहरे मूर्च्छासे प्रायकामेन तत्र च समिकामि
नी निशेषासखसंभोगाविशेषसिदशादयः प
तास्मिन्नेतरेन सा समागत्य मुनीश्वरः ददर्श गेहे
मिश्रनेमैश्वने च तरे प्रिये दृष्ट्वा बुकोपसमुनिः त
विभिः बद्धताशनः वितानवानि सरोणावभंजसुर
लक्षणं शक्रः सचेतनो प्राप्य दृष्ट्वा वसुनिपुंगव

कालसहस्रं ज्ञासेन दधारवरणा मुने कोपरका
 सनयनो देवेन्द्रं कथिते भयात् उवाच नीतिवचने
 परिणामसखा वहे गौतम उवाच किं कृतं ते सरथे
 एकपात्मानं जपेति न प्रयत्नो जगतां श्रेष्ठ बुद्धिस्तु
 कथमीदृशी मातामहं सपेदलोचनं इति नीताय
 निवृत्ता कर्मसाध्यसमावस्य कृत्यं मया यत्ने दे
 वे विज्ञायतानीत्येकं यत्ने बुद्धिरीदृशी योगीनो वसह
 संनेषाक गात्रे मया हि ह योनिगेयत्वमाप्नोहि शरी
 रं यच्च संमते नतः सूर्यं समागच्छ योनीं सत्तर्भवि
 ष्यति मायां सपाणोऽसरादृष्टयेन दुष्टान्वाकृता स
 ल्छायेन गुरोः कायाद्दृष्टं श्रीभवं सोमते गुरोरयेत्या
 मूढपाणानां परुता नव तेजन्मनीति निर्विधुर्म
 गच्छ दुष्टमिया सर उतिष्ठोति ह देवेन्द्र गच्छ गच्छ
 समेतिरे शुभाशुभं च यत्किं वित्सर्वे कर्मोद्भवेति न
 महान् नीदववना रुताशक्रश्च पुष्करं चकारागय
 नभन्सारवे सदयवाहतः पादाननामहि स्याता
 मुवाच मुनिपुंगवः वने गता चिरं तिष्ठे विधाय मू
 र्तिमसनः अकामो च कर्मेश क्रः सर्वे जानामि ह प्रिये
 तथापि परमो ग्यावयोग्या नहि व्रजो यमे परवीर्यं
 यउ करे कामतो मतोपि वा अहित्ये पातियत्ने नत

ब्र. वै.
कृ. ख.
२१८

न ते मत्तो निशामया अकामनो न दुःखा सा प्रायश्चित्ते
न शुद्धति कामभोगेन तान्ता कर्मभोगेन शुद्धति
पितृयाके दैवयाके सजायानाधिकारिणि वृष्टि
वर्षसहस्राणि कालसूत्रे प्रियाजिना वृष्टि वर्षसह
स्राणि लये कृत्वा सकर्मणः स्नाति नो वचनात्सा
न प्रणम्य सामिने भिया नाथ नाथेति कुर्वती रुदे
नीवनमायह वृष्टि वर्षसहस्राणि भुक्ता भोगे भिया
शीरामवरणस्य शीत्साथी शुद्धावभूवसा वैलोका
मोहनेन ये विधा यस्तुनिकामिनी जगाम गौतमाभ्या
से सुनिःसेया यस्तुन्दरी अथ शाकस्पहन्नां ते परमे
श्वरास्तुन्दरि यायायह पुण्यवीजे सेव्यस्य कथया
मिने एकदातः गुरोः कोपाप्रकृते रेवहेलनात् ब्र
ह्महत्यावध्यस्तो वभूवहनचेनसः शाकशाकादि
गुरुणाग्रस्तो दैत्यनिपीरितः जगाम शरणं भीमो
ब्रह्माणे जगता गुरुम् न दातया विषत्रयं वकारस
गुरोहिने वभूवतत्र विषस्तो दैवाद्दुहितो हरिः
दैत्यदौहित्रभोवेन विज्ञाय स विवर्तणः प्रविष्टे
दशिरस्तस्य नीत्ता वागेन लीलया शक्रो महाभुने
स्थाने हवे हतासदा रुणे जवानशत्रुं देवानो क
ण्ठके दैत्यमर्दनः ब्रह्महत्यासमीक्षी रेडुद्रा ॥

218

बहन्वेतनम् रक्तवस्त्रं परीथानाहन्सीवेशधारि
 णी समन्तालप्रमाणसाशुक्ककण्ठसन्तालका ई
 षाप्रमाणदशनामहीमीतेवकारतम् भावेतेयः
 रिभावेतीवलिष्टाहन्वेतने इन्द्रोदष्टावतोदीनः
 स्मारेस्मारेगुणोदम् विशेषमानससरोम्णाला
 निस्रत्नत्रयतः तत्रगतेनशक्तासाव्रल्लणाशायः
 कारणान् सातस्यैवदद्यायायोरमस्तत्रसन्नि
 यौ अथातत्रद्रयोभूयस्त्रिलोकेणोबभूवह साय
 षावेसमीन्देवानबलिष्टोर्बलानपि शचीकृत्वा
 सहाभीनानारकोशरणययौ नारातिर्भन्त्यसुर
 यतिर्भूतिर्यन्तीररत्नच सावामासाससगुरुर्ज
 गमससरोसदा आजहावसनाशीरेकातरेहन
 वेतनम् हहस्पतिरुवाच उतिष्टोतिस्तेहवत्सभ
 यिकित्तेमयिसिने सर्वासरसरेवैववरिणामय
 भयेत्यज हहस्पतेः सुरेज्ञानासर्वसिद्धिसरोहरिः
 स्रत्नत्रयेपरित्यज्यस्रत्रयेवदयारसः उत्थायस
 यः संभ्रातः तेगुरुसूर्यवर्चसम् दृष्टाननामसेयी
 त्यासेप्रत्यक्तकोपकम् यदोबुजेनियतिनेरुदेनेभ
 यविह्वले निभायासोरमित्रेवरुरोदयेमविह्वलः
 रुदेनेवाक्यतितुष्टेनष्टावविदशेसरः प्रसन्नतिः

ब्र.वे.
क.ख.
२१५

पुनर्कितोभक्तिनमात्मकेयरः इदंवाच तमस
भगवान्दीपेक्षयोऽरुक्षयोनिधे भृत्यापराधसत
तेनगृह्णातिसदीश्वरः स्वभार्यासखशिष्येषु
सभृत्येषुचतुर्वलः सबलोवापिकोदण्डकर्तृमि
च्छसि विप्रकोदेषुदेवैकोहमपरिगतः नृत्यसा
दात्सरश्चेष्टवर्हितः सदा सेहर्तुंशीशस्तेसर्वमहे
कोवापिकीदवन् सयंविधानः पुत्रश्चपुनःसुष्टे
वसेत्तमः इतिस्तग्रनवेष्कतापरितृष्टाः गुरुः स
यम् इवावववनेष्कताप्रसन्नवदनेत्तणः गुणोवा
च स्थिरोभवमहाभागनिष्कलोकमलोलभ संप्रा
प्यपरमैश्वर्यैर्दृष्टाववन्तर्गुणो गच्छमेजीवना
वत्सराज्येकुरुपुरन्दर हतशत्रुर्मत्प्रसादान्कृत्वा
यणसंचीसनीम् इत्येवमुक्तः सगुरुः सशिष्यो गेत्
मुच्यतः ददर्शपुरनोचोरोवत्सहस्रोसदः सहाम्
दृष्ट्वाशकोमहामीनस्तंगुरुंशरणंययौ बृहस्प
तिसहामीनः संसारमधुसूदनम् यतस्मिन्नेत
रेनववाग्वभूवाशरीरिणी सत्यादराववकृषी
तोमुष्मावहृहस्पतिः संसारविजयेनामसर्वासु
भविनाशने रायिकाववनेदत्ताशिष्येरत्तापु
नेतिव तदानक्तवचेदत्तासशिष्येशिष्यवत्सलः

वकारभस्मसानोवर्जंकारेणावलीलया नदाशि
 ष्येगृहीत्वावगतानाममरावतीम् ददर्शच्छत्रम्
 ग्राचयावुरीचनगद्गुरु भर्तृगगमनेऽकृताशर्वा
 संभुसमानसा मण्यस्यशुरुंभन्नासकोतेपणना
 मसा अकृतागमनमिदस्यसमाजगुःसराप्रिये रु
 षयोमुनयस्यैवहर्षगद्गदमानसा आत्तायविषक
 र्माणनिमीतममरावतीम् स्रगमदशनेशिली
 निमेमेहचिरंपुरीम् नानारत्नविचित्रायामणि
 रत्नेन्द्रनिर्मिताम् मनोहरानिरुपमानहितसुस
 याहरिः विषकर्मागृहेगतेनशशाकविनाज
 या परमोद्दिग्रवित्तस्त्रलाणेशरणेययो वि
 तायतदभिषायेतमुवाच नवकर्मवयादेवनलो
 कोभविनेतिव अकृतातद्वचनेशीघ्रेषुनरायान्सम
 न्निरे विसृज्येसमास्यायवाजगामामरावतीम् द
 ण्मिच्छत्रीशुक्लवासाविभ्रतिलकमुज्ज्वलम् अतिव
 र्धःशुक्लदेतःसंमितःसमनोहरः वयसातिशिशु
 शुक्रात्तानवुद्विचिचत्तणः समंविधातृर्थात्तावदा
 तावत्सर्वसम्पदाम् इन्द्रहारेसमुन्निहन्तहारयातमु
 वाचह सुहृद्वेवास्त्राणहारेशीघ्रेतांद्रष्टृपागतः इ
 तेववचनेऽकृतावित्तानेववकारनम् सवशीघ्रेस

ब्र. वै.
कृ. ख.
२२.

मागमददर्शबालणार्भकम् बालकानोबालिका
नोसमूहैपरिवेष्टितम् हसद्भस्ममहोत्साहान्स्मि
नोतेजसात्विनाम् प्रणनामहरिभक्तातेहेहेशि
सुत्रपिणम् आशयेयप्रभक्तातेहरिभक्तिसवत्स
लः मधुपर्कदिकेकृत्वाशकः प्रजोचकारह यप्र
च्छगमनेकस्माद्वादेतिद्विजबालक इदस्यवच
नेकृत्वातमुवाचद्विजार्भकः मेवगम्भीरयावा
वावाचस्मतिगुरोर्गुरुः बालणउवाच समागतोहे
तोदसंवचनेतमुवाचह विवेनगरनिर्माणसमा
कर्णोद्भूतेहरे कतिवर्षवनिर्माणोभवात्सेकल्प
नेयथा कतिविवेविषकर्मनिर्माणोवाकरिष्यति
एवभूतेवनिर्माणेनकेद्रव्यावर्मितम् नैवेविथ
विनिर्माणोविषकर्मयेत्तसः बालकसवचःकृ
त्वासेनहाससरेखराः सेपदमदातिमत्रस्वपुनःय
प्रच्छबालकम् नन्वीदोणोसमूहस्वतयादुष्टेक
नेतया विषकर्मकतिविधेस्तेमेरुहिशिषोपुना
शकम्सवचनेकृत्वापहस्यविप्रबालक तमुवाच
सुतिसतेपीसृषमहशेवचः बालणउवाच जाना
मिकश्यपेतातेयमयोनिप्रजायति मुनिमरीचिना
मानेतजातेवतपोतिथिं नाभिपश्योद्भवेविस्मालला

220

नेविधिमीरेवनेविस्तेपरं सनगुणान्विते प्रकारे
 वेशलवयंसत्त्वसूत्रभयानके सखिकतिविधोशक
 कल्पकतिविधयुवम् ब्रह्माण्डवकतिविधे ब्रह्मवि
 सुमहेस्रान् ब्रह्माण्डवकतिविधो निर्द्वैको गन्
 मीचरः यदि संख्यास्तिरेण नो यगयो वसराथिय
 नथापि संख्याशकाणो नास्तेवेति विदुर्बुधाः श
 कस्यापुष्पाधिकारो गुणानां सकसमतिं अष्टाविंश
 निशकाणो यत्नेन निर्दिशे विधे अष्टोत्तरशतं वैव
 परमापुर्विधे मतं बङ्गीदाणीव का संख्या नास्ति सं
 ख्याविधेरपि ब्रह्मोऽसंख्यका यत्र ब्रह्मविस्सुमहे
 स्रः महाविस्मर्लो मक्त्या दवेनो ये स निर्मले ब्र
 ह्मोऽस्ति यथा नो का भवेनो ये च कतिमा एवेतो मा
 यमाणेन ब्रह्मोऽसंख्यया ब्रह्माण्डवकतिवि
 धास्सरासंख्येव उच्यते यत्स्मिन्नेतरेन उददेशे
 बोद्धव्यं पिपीलिकासमूहे वया याने यनुषोशने
 कमस्तान्ते निरीक्षेन न हा सो चै दिना भक्तः नौवाच
 किं चित्मौ नीचगेभीरः सागरो यथा दृष्ट्वा हास्ये वि
 प्रवदोः गाणोऽक्षतित्यविस्मितः यमच्छेव पुनर्विधे
 शुक्लकेटो ह्यनालकः उदुवाच कथं हससि विधे
 दोमोणी वृंकारणं वद नेमाको मायया ह्यिमजान

ब्र. वै.
कृ. ख.
१२१

दीपमन्त्रमे विगूढे सर्ववेदेषु कथ्यसे वदित्वाभि
कः नोवाच किं विनोनीवगेभीरः सागरो यथा आ
त्माने कथयशीघ्रेण शिष्यो गुरोर्गुरुः इदं स्पष्टं
नेऽस्मान्मन्त्रावदित्वाभिः अथात्मके नीति सा
रं ज्ञानबीजे परेव चः ब्रह्मण उवाच दृष्टं पितृलि
कासं यो हेतु रस्य निगूढकः सोऽष्टकमेकेन वाते
न वाम ज्ञान कारणं संसारार्णव संसारवत्तमूलति
हेतुने अज्ञानतमसि ह्यनेन दीपमन्त्रवत्ते नि
गूढे सर्ववेदेषु सिद्धनामति उल्लभम् योगी द्राणा
प्राणतले मूढा हेतु रभवेने इत्युक्तानवसे स्थान
सस्मितो हि जगद्गुरुः पुनः पप्रच्छ तं शक्रः पुष्कं
दोऽस्मात्तलकः इदं उवाच ब्रह्मविषयवदोऽशीघ्रे ज्ञान
दीपे पुरातनं इदं स्पष्टं नेऽस्मात्विप्रश्रुती जनार्दनः
ज्ञाने भाषितुमारेभे योगी द्राणा सुदृढं ब्रह्मण
उवाच दृष्टं पितृलिकासं यैकैकत्र कशी मया
सर्वे सकर्मणा शक्र शक्रभूता सरालये अथुना
कर्मणा सर्ववैकुण्ठेनिरामयम् कर्मणा ब्रह्म
णो लोके शिवलोके सकर्मणा सर्गसकर्मसे स्थाने
प्राणतलेव सकर्मणा कर्मणा नरकं चोरेत्तात्मा उदेव
कारणं कर्मणा शकुने गर्भे कर्मणा तदजीविनाम

कर्मणा पशुपत्नीनां कर्मणा यवयोषितो कर्मणा की
 दयो निवहत्तन्नेच सकर्मणा कर्मणा बालाणां च
 देवेष्वपि सकर्मणा सकर्मन्ने बलपुत्रः सकर्मणा
 सकर्मणा सखीडः खीसेवसेवकयवच कर्मणा शि
 विकारो होरो जेद्रस सकर्मणा कर्मणा व्याधियु
 क्तसकर्मणा वातिसेदरः कर्मणा सो गहीनस्य
 सो गहृदस्य कर्मणा विद्याना कर्मसूत्रेण फलदा
 ता च जीविना कर्मसमावसाय्ये च स्वभावो भ्यासजी
 विकः इत्येवैकयिने सर्वमथात्मकपरं वचः अर्थ
 देशु एष देसारे नरकारा वतारणम् संसारसमवत्स
 र्वदेवै देसवरावरम् भृत्यस्य कस्य को नाम सर्वेषां
 कानयोषितः जलबुधुवनन सर्वजीविनो वसुभासु
 भं शक्रशस्यद्रुमसेवनाविहस्तस्येरितः इत्येव
 मुक्ताविप्रश्चतत्रतस्यो वयगिरताः विस्मितसिद्धा
 यत्तो नात्माने वद्रमन्यते एतस्मिन्नेतरे शीघ्रमाज
 गमसुनीधराः अनिहदो महायोगीज्ञानेन ववसा
 महान् कृष्णाजिनी जटायारी विभुनिलकसुजले
 वत्तस्य लेलोमचक्रं विभर्ति मस्तके कटे स्थिते स
 र्वमथादेशो किञ्चित्पादिने स्फुटे समागत्य द्वयोर्म
 यो नस्यो स्था एव देवसः महेंद्रो बालाणो हृष्टाप्रण

ब्र. वै.
कृ. ख.
२२२

नममसन्निः मधुपर्कदिकेदत्तासृजयामासुः
भक्तिजः पप्रच्छ कशलेविप्रवकारविनयेपरे न
स्वावातिथिभावेनमुदासादरसर्वकं विप्रभक्त
स्तेनसाहसंभाषावचकारसः सर्वोद्धितेपरंशु
सर्वेविनयसर्वकं बालकउवाच जनस्त्वमागता
विप्रसर्वसेव्यस्यकथ्यतां इत्येवसहितेसर्वेप्राते
कौतुहलेमम सुशिरोर्वचनेकज्ञानमुवाचमहा
मुनिः सर्वसकोपेहन्तेशकस्यपुरतोमुदा मुनिरु
वाच सत्याप्रवाविप्रकृजपिनकृताग्रहाः नविवा
हस्योपजीव्यभितोपिजीविनाधुना लोमशेतिवम
शमहेतुविप्रस्यदर्शने वर्धवातोपशोत्यर्थमस्तकसं
कटेमम वत्सलस्थितेमचक्रेनकारणेशुखं सेसा
रिकाणामयदेविवेकजननेपरे आमसेस्थामानमलो
मचवत्तसिशक्रेकयननेविप्रलामचवत्ससि शक्रे
वयननेविप्रलोभेकोत्यादने इत्यादितात्विलामा
निनेनमथस्थितानिव ब्रह्मणोदियरोहंनममम
तुनिवृष्टिः असेत्यविथयोब्रह्मभविष्यंतिमत्ता
अधिकेलवेणचपुत्रेणग्रहेणकिंप्रियोजने ब्रह्म
णःयतनावैवजनिर्मचहरेभवत् तत्पादयशम
तलेविंतयामितिरंतरे डलंभेचहरेदीसेभक्तिर्भ

केगरीयसी सप्रवत्सर्वमैस्येयतद्भक्तिववसायि
 का इदमद्गुरुणादगत्रेशेभुनाज्ञानमुत्तमे विना
 भक्तिनगृह्णामिसालोवादिचतस्रये इमेवमु
 क्तासमुनिजगामशिवसन्निधिं विप्रदूषीहरिं
 शैवतत्रैवोत्तथानेचकारह इदस्तसमवत्तद्वा
 वभुवविस्मितस्तदा तस्मान्मभुवविस्मितेस्थापितवा
 गृहे सर्वविन्मस्युपेवशरणंगंतमुद्यतः शचीरा
 जप्रियेत्पत्न्याविवेकीमोक्षकामकः दृष्ट्वाविरक्तं
 कोतेसहृदयेनविदूयता शचीजगामसंज्ञस्तारो
 कार्ताशरणंगुरुः सर्वनिवेदनेकनासमानीयत्
 हसतिः बोधयामासशक्तंतेनीतिपारेणचारुणा
 गुरुणासंविशेषेचदर्पणीवसुसेषुते विधायच
 सयेप्रीत्यायादयामासतेमुदा नीतिशासंबद्रवि
 थंबोधयामाससगुरुः सबकारतदाराज्येवन्दावत
 विनोदनि इत्येवैकथितेसर्वशक्तदर्पविमोचने
 तयाहृष्टादर्पभंगेनेदयस्तेसुरेसरि इतिश्रीब्र
 ह्मवैवर्तेमहापुराणेनारायणनारदसेवादेशीकृ
 त्तजन्मखण्डेराधाकृतसंवादेसप्तचत्वारिंशो
 ध्यायः ४० राधिकोवाच कथितोभवममहोद
 र्पभंगच्युतोहरिः दर्पभंगेरवस्थापिवत्तर्मिच्छा

ब्र.वे.
क.ख.
११३

मिन्ननः श्रीकृष्ण उवाच एकदेवादयेकनारवि
रत्नं जगाम ह मालीसमाली दैत्ये दो विघ्नं कर्तुं सम
यनौ महासंयन्मदो न स नौ शोकरस्य वरेण च न
योऽप्यभयाराविर्न भवेदिति संहरि सकृद्गहक
ससूर्यः नौ जवानावलीलया पतिनो सूर्यसूतेन
सूर्ये नौ परणीतले भक्तो पापं च विज्ञाय शोको
भक्तवत्सलः अग जीवयामास महाज्ञानेन नौ
विभुः नौ च न तापि वेशीत्यापन्न मुनिजसे हरिरे उ
दावच महादेव सूर्यहेतु रुषा जतन दृष्ट्वा संस्वर
कर्तारं जिवा संते हरिरविः भिषाय लायमानश्च
ब्रह्माणो पारणो ययौ उदावच महादेवो ब्रह्माणो
निलयो रुषा सलमसूर्यसुखम्यकलकालो वि
भेर्वियाः दृष्ट्वा ब्रह्मा हररुष्टान् स्थावपरमेश्वरम्
चतुर्वक्त्रेण वदोक्तस्तोत्रेण जगतां पति ब्रह्म उवाच
पसीद दत्तयत्त ब्रह्म सूर्यमच्छरणो गते नयेव सृष्टा
सृष्टिश्च संमारे भजगद्गुरो आषनोष महाभाग प्र
सीद भक्तवत्सल कृपया वक्तुं पाप्मिंथोरत्तरत्त
दिवाकरं ब्रह्म सद्रूप भगवत्सहस्रस्थित्यंतकार
ण संपरविनिर्माय सयं संहरतं मिच्छसि अहं
ब्रह्मा सयं शोषो यमः सूर्यः रुनाशनः वेद उद्गाद

यो देवास्ततो भीतामरात्पर ऊषयो मुनयश्चैव तो
 निषेव्य न यो यनाः तपसां फलदानोत्ततपस्तेव प
 रात्परः इमेव मुक्ता ब्रह्मात्तसूर्यमानीय भक्तिनः
 श्रीत्यासमर्पयामास शोकरे दीनवत्सले शोभुस्तमा
 शिषे कृता विधिनतो जगद्विधिः प्रसन्नवदनः
 श्रीमान् स्वातये प्रययौ मुदा इति याज्ञकते स्तोत्रे
 शोकरे यः पटन्नरः भयान्न मुच्यते भीतो बहो मुच्ये
 तवे यनात् राजद्वारेण मशाने च मग्रे योने महार्णवे
 स्तोत्रस्मरणमात्रेण मुच्यते नात्र संशयः इति श्री ब्र
 ह्मवैवर्ते महापुराणे श्रीकृष्ण जन्म विदेः सप्तमोऽर्धे
 शोधा यः ४८ श्रीकृष्ण उवाच सूर्यः प्रणम्य ब्रह्मा
 णो मुदा मुक्तस्तदात्तया वकारविषये श्रीत्याने जसि
 विगुणात्मकः १ अथ वक्षि रूपाख्यानसावधाने
 निष्णमय गोपनीये पुराणे मुकर्णी पीष्टममुत्र मे
 नलोके भस्मसात्कर्तुमेकोपाश्रितसमुद्भवः शत
 तालपमाणो वशिखो ऊर्वन्मयानको त्वभिनः
 ऊयितश्चैव भूगोषाय स्पकारणान् सर्वे न जसिने
 मत्तान्ते मत्तात्ममाननः एतस्मिन्नेतरे विसृज
 गमावलीतया वहे स्तोत्राधिकशक्तिं जहार नत्सुरः
 स्थितः मायया शिशुत्वं पीबत मुवावजनादनः

ब्र.वे.
क.ख.
२१४

सस्मितो विनये कृत्वा भक्तिन म्मात्मके यरः शि
 सुवाच कथं रुहोसि देविते भवान्मोकारणं वद
 वैलोक्य भस्मसाक्तं मुच्यते सि निरर्थकं तमे
 व भृगुणा शमो भृगोऽस्य दहनं कुरु एका यथा
 वैलोक्य भस्मसाक्तं न चारुति विस्मयवत्तल्लणासं
 तस्य पातासये हरिः संहर्ता भगवान् रुद्रः एक ए
 व कृते भवे त्वं कथं भस्मसाक्तं मुच्यते शंकरस्थि
 ते संहर्तारं हरिं तमा संहारे कुरु सत्वरं इत्युक्त्वा बाल
 एव उः शरये वपुरः स्थिते अतिशयं करे श्रुत्वा दा
 ये कर्तुं ददौ मुदा दृष्ट्वा शयने वद्विः लेलिहानो भ
 यानकः वभूषिषा यो स विषये मे वाहि शशिने यथा
 न वदं गंधं सुकृत्वा लोमकं वशिष्ठोऽस्तथा दृष्ट्वा श्री
 गणेशो वद्विः निर्मलं मोहि शिशोः पुरः कृत्वा वद्विः
 भगे मे तदीने वकारह वद्विः समूर्तिसे ह्यस्य स्या
 ने भीत्य वयं यो उक्तो वद्विः दर्पभंगः किंपरं श्रोतुमि
 च्छसि नित्येन न तमात्मानं देवानो दर्पमोचने रा
 पिकोऽवाच शेषाणो दर्पभंगस्य क्रमेण कथय प्रभो
 कथं पीश्वयारोते सत्तास्तु मोस्तिको भुवि नाराय
 ण उवाच गणिका वचने कृत्वा सस्मितो भगवा सनः
 कथं कथितं मारे मे कृतिरम्या पुरातनी ॥ ३

224

इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारायणनार
 दसेवादेशी कृत्स्नजन्मावरोऽयकोपेवशतमो
 ध्यायः ४५ श्रीकृत्स्नवाच उवाच सोदर्यभंगे क
 श्यामिष्ठ एषिये महामुने योगिनश्च रुद्रोऽपि
 सति तेजसा एकदेवावरीशसकृत्वाच द्वादशी
 ब्रते पारणोक्तं मोरभोजयित्वा हि जान्ब्रून्
 एतस्मिन्नेतरेतत्र वाजगामसुनिसयं सकेशपा
 यसेहृष्टराजाने हेतुमुच्यतः जटानि कृत्स्नि
 रसास्थापयामास भूतले सस्मार च महाभीतो
 राजा समयदोबुजे सर्वविप्रस्थापय भीतेणो क
 कान्तरमातुरं तेजसाच्छाद्य सूर्यं ते मः स्तुतिमा
 नो बभूव ह एतस्मिन्नेतरे च केवक्रिवीर्यसदृश
 ने तेजसामामृतं च कोटि सूर्यसमप्रभं आशु
 ककेशं ते भीतेणो ककान्तरमातुरं तेजसाच्छाद्य
 सूर्यं ते दीप्तिगर्वा दत्तु मे कैलाशं समलोके च
 ब्रह्मलोकमनामये विभेन्द्रो भ्रमणो कृत्वा वै ऊ
 ठेशरणो ययौ पादपद्मे पदे ते च ददर्श विप्रपुङ्ग
 वे कृपासिं धुददौ नस्मै विष्णो भयदत्तिणे ना
 रायणे नदने च बभूव विजरोद्धितः पुनर्ययौ ह
 रिं स्तुत्वा न्यगहेतदाज्ञया राजा सुनीदसे सज्य

ब्र. वै.
क. ख.
११५

भोजयामास पायसे सयेव पारणे च केसरी कः स
हवो यवः राजानमो सये कृत्वा भुक्ता विशेषरहं ययो
मयानियो जिते च के भक्तानोरत्तणाय च नश्यति स
र्वप्रलये न मे भक्तः प्राणयति सर्वदेवाममयाणां भ
क्ता प्राणयि कामम तेलस्त्री च महामाया सा विशेषा
सरस्वती ब्राह्मणे भुरनेतश्च यर्मश्च ब्राह्मणास्तथा
गोपानो नाश्च गोपाश्च सर्वप्रियतमामम तेभ्यः परा
प्रिया भक्ता प्रियो भक्तो न कश्चन दत्ता सुदर्शने च के
भक्तानोरत्तणाय च तथापि न पतीति मे सये द्रष्टुं
प्रियामितान् उर्वी ससो दर्पभंगः कृतो मसंसेरे स
मि श्रुताय ये महाभागे किं तत्ते श्रोतुं ते श्रोतुमिच्छति
रायिक उवाच यन्ते तरे दर्पभंगः कथय स जगद्गुरो
पुराणे गोपनीये च श्रोतुं कौतुहले मम नारायण उ
वाच रायिका वचने कृत्वा जहास मधुसूदनः क
थं कथितमारे मे कति रम्यं पुरातनी इति श्री ब्रह्म
वैवर्ते महापुराणे नारायण नारद सेवादेशी कृतस्य
जन्मखंडे उवाच सेवादेशेनाम ये वा शतमोऽप्यायुः ५
श्री कृष्ण उवाच नारायणो भगवान्सये यन्यत
रिर्महान् पुरासमुद्रमथने ससुतस्यो महोदयः
सर्ववेदेऽनिसातोर्मवते इति शारदः शिष्यो हि वे

ननेयस्य श्रीशिवस्योपशिष्याणो वसहसे एगेते
 कैलासमेधरि ददर्शनत्तकं मार्गं लेलिहानं भयान
 कं लत्तनागैर्यदिमेषैश्चैतत्तत्त्वविषोदने भोक्तुं
 कोपात्समायोते सन्नदृष्टा जहास ह देभादन्वतरेः
 शिष्योक्तवान् तत्तकमस्त्वेन मेवैवाज्जेभिने कृत्वा
 निर्विघ्नं चकार तेन श्रमूल्यमगारत्वेन वनहारमस्तु
 कस्थिते करेण भामयित्वा च परया मासहरतः
 निश्चेष्टलत्तकस्थानेन तत्र मार्गं यथा मृतः गणा
 निवेदने चक्रः गत्वा वासकिसंनिधिः वासकिस्त
 त्समाकर्ण्य प्रज्वलननिकोपतः सूर्यात्पस्थापया
 मासासेवाकोमैव विकृतान् सूर्यसेनो गणानां
 वसत्यानां च विचारदानं द्रोणकालीसकं कीदृ
 षुं उरीकयने जयान् सर्वनागा समाजगमः यत्र यन्त्रे
 तरिसये भयामाशुः शिष्यगणाः दृष्टानागानसे
 एव कान् नागानिः सासवातेन सर्वशिष्यामता इ
 व निश्चेष्टात्तानरहिताशोरने यरणीतले यन्त्रेन
 रिश्वभगवत्प्रीत्यवर्णनेन च जीवया मासशिष्या
 श्रमेवैवाच गुरुं स्मरन् वेतनो कारयित्वा च शिष्या
 णां तजगद्गुरुः चकार स्तेभिने मेवैव सूर्यसेनं विषो
 ल्वाणं सर्ववभूव निश्चेष्टाते मता सो मता इव को

ब्र. वे.
कृ. ख.
२२६

पिनोनेनरेदेविवातासतेगणेषु च वासकिः बुबु
येसर्वेसर्पेः सर्पसेकवे आजहारजगद्गौरीभगि
नीज्ञानत्रपिणी वासकिरुवाच मनसेवेसमा
गच्छनागान् रत्तितिसंकटान् जगत्त्रयेमहाभागे
सज्जानवमविष्यति वासकेर्वचनेऽकृत्वा महस्यो
वाचकं न्यका वाकं श्रीसुषुप्तं च विनयावनता
स्थिता मनुष्य उवाच नागेन्द्रस्य महाकायासा
मिसमरेयति भद्रभद्रं देवसायं च करिष्यामि य
यो विने तेषां सुसे हरिष्यामि लीलाया समरस्थले
अहं यनिह निष्यामि ते कोरत्तत्तमीश्वरः यदि ब्र
ह्मादयो देवा समायाति वनस्थले तथापि ते न श
क्ता वसुजयामि भृशं गिरं परुषं ह भगवान् शेषः
सिद्धमं जीवदत्तवान् नारायणस्य जगतामीश्वरस्य
परमाद्भुते विभर्मिकवचं कं देयं देवै लोका मे गले
संसारं भस्मसात्कृत्वा पुनः स्फुमहेतमा शिष्या
हे मे वशास्ते पुणो भो भगवतः पुरा महाज्ञानं च
दत्तवान् समसेकपया विभुः शोभोऽस्य शिष्यो गरु
डो हानयापिन ते भुवे यन्ते तरिस्तच्छिष्यानामेके
संगणामासि किं इत्युक्ता सा जयामैकात्म्यता ना
गगता न रुषा प्रणम्य श्रीहरिशेषे शेषे च भूषमा

मानसा यत्रयन्तेतरिदेवः प्रसन्नवदनेक्षण नवा
 जगामसादेवीकोपरकेक्षणः रुषा हृदिमात्रेणस
 र्पोऽस्मिन्जीवयामाससेदरी विषहृष्टाशास्त्राणिपान
 त्रिष्वेष्टोचवकारह यन्ततरिस्त्रभगवान्मंत्रशास्त्र
 विशारदाः मंत्रेणयन्तेकृतवात्रोत्पापयितमीश्वरः
 हृष्टायन्तेतरिदेवीप्रहस्यावाचसत्वरं कडुतिमर्थयु
 क्तावसाहेकारंस्वरेचरी मनष्यउवाच मंत्रार्थमंत्र
 शिल्पेवामंत्रभेदेमहोदये वदजानासिकिसिद्धेशि
 ष्योसिगरुउत्सव अरुंतेवैनतेयस्त्रिष्वेष्टोशमौस्त्र
 विश्रुतौ सखल्यकालेसुविरमहेयन्तत्रेषुव ३
 सुक्तः ससुभेयसंसमानीयजगत्प्रभुः मंत्रेसेष्वलिते
 हृष्टापेरयामासकोयतः हृष्टायन्तेचसादेवीजल
 दग्निशिषोपमे यन्तेतरेष्वतिष्ठासैः भस्मसातव
 कारह सर्वमायासमूहंवमनसाकोपविह्वला मे
 वसेवलितेकृतापेरयामाससत्वरं नवयन्तेतरिह
 ष्ठासेमंत्रेणमुसिता चकारनिःफलभस्मतोप
 हृष्टावलीलया देवीजगद्दशतिसाग्रीष्मसूर्यस
 मप्रभो मंत्रेसवलितोक्ततापेरयामासनेरिपु हृष्टा
 जल्पमानोचशक्ति यन्तेतरिसये विस्मदन्तेनशूल
 नसमुविच्छेदलीलया नोचशक्तिहृष्टाहृष्टाप्रज्जा

ब्र. वै.
क. ख.
२४६

लेखरीरुषा जगद्गुहागयाशेवचोरमन्थर्यमुत्तरां
नागलतसमापुकेसिद्धेमेवेणमेविने प्रेरयामास
कोपेनकालोनकसमप्रभम् यन्वेतरिर्मागयाशेह
ह्वावसस्मितोमुदा सस्मारगरुडेनूर्णमजगासेनि
गेःसरः सपीलमागनेहह्वागरुडेहरिवाहनः
नियायवेचुनाशीत्रेवुभुजेत्तोभितस्त्रिरे नागास
निःफलेहह्वाकोपरैकतणाभृणजगद्गुहमस्मसु
ह्विवशिवदन्तोपरायिषे भस्मसुह्विमेवसजोहह्वाव
पेरिनोतया यतवानेनवितेयशिष्यान्वसंतिथा
यव निरस्ताभस्मसुह्विवहह्वादेवीबुकोपह जगद्गु
हसूलमवर्षेनूर्णयन्वेतरिन्ततः शिवदन्तेवसूले
वशतसूर्यसमप्रभे अवर्षसूलेलोकेषुप्रलयानि
शिखायमे अथब्रह्मानयाशेभुराजगामरणातिरे
यन्वेतरेष्वरत्नार्थसमानार्थत्वगस्यव हह्वाशिवम
हाभागविधिंजगन्तोपतिं यन्वेतरिस्त्रगरुडःप्र
णनामसरेचरो तस्मावपरयामन्मानौववक्रतरा
शिवम् उवाचब्रह्मासाकारेहितेयन्वेतरिंसुदा स
जार्थमनसायाश्चलोकानोहितकाम्यया ब्रह्मावाव
यन्वेतरेभागसर्वणासुविशारद रणोतेमनसासार्धे
नहिसामेवमेतते शिवदन्तेनसूलेनडर्निवर्षेण।

227

सर्वतः त्रैलोक्ये भस्माकर्तुं तमेवेति दशोच्चरी
 ध्याने गौतमशास्त्रोक्तं कृत्वा भक्त्या समाहितः द
 ता षोडशोपचारं देव्याश्च कुरु पूजने आस्तिकोक्ते
 नस्तोत्रेण लवने कर्तुं मर्हसि परितृष्टा च मनसा व
 रं त्वभ्यं प्रदास्यति ब्रह्मणे वचने कृत्वा च कारावु
 मतिं शिवः वै न ते यश्च सं ग्रीयां वो यया मासयन्तः
 पञ्चोच वचने कृत्वा विरले कृत्वाः विधिं विधिं पुरो
 हिते कृत्वा पूजां कर्तुं समुद्यतः यत्नेन रिडवाच
 इहा गम्य जगद्गौरि गृहीतममम पूजने पूज्यात्वे विषु
 लोकेषु यथा केशयकल्पके त्वया तितेजिते सर्वे ज
 गद्विषु सद्रूपिते तेन ते सप्रयोगच्छ नक्तनोरण
 भूमिषु इत्युक्ता सेयतो भूत्वा भक्तिनम्रात्मके य
 राः गृहीत्वा शुक्लकुसेम ध्याने कर्तुं समुद्यतः चा
 रुच्यैकवर्णाभासं वीरसमनो हरो ईषदास्पदस
 त्रस्यो सोभितो सूक्ष्मवाससा केवरीभारणो भाष्यो
 रत्नाभरणभूषितो सर्वाभाषोपदा देवी भक्तानुग्र
 हकानरो सर्वविद्याप्रदो यो तो सर्वविद्याविशारदो
 नागेन्द्रभगिनी देवी भजे नागे चंरीमवो ध्यात्वा वै
 कृत्वा मे दत्ताना नाद्रव्य समन्वितो दत्ता षोडशोप
 चारं पूजयामास तोषिये स्तोत्रे च कारयन्नाचपुल

ब्र. वै.
क. ख.
२२८

कोचितविग्रहः पुगेजलिपुताम्भकामभक्तिनम्रा
त्मकंथराः यन्नेतरिउवाच नमामिद्विस्रयाये
सिद्धिदायेनमोनमः नमःकण्ठयकन्यायेवरदा
येनमोनमः नमःशंकरकन्यायेशंकरायेनमोन
मः नमस्तेनागवाहिन्यैनागेश्वर्यैनमोनमः नमो
नागभगिन्यैवयोगिन्यैवनमोनमः नमोशास्त्रिज
गमैवजगत्त्रैजगतोनमः नमोजगत्कारकायेजग
त्कारुसिन्यैनमः नमश्चिरंतपसिन्यैसखदायेन
मोनमः नमस्तपस्यात्रयायेफलदायेनमोनमः
सुखीलावसाथैवशांतायेनेनमोनमः इत्यवेस्त
वनेमुक्तामणनामप्रयत्नतः तस्यादेवीवरंदत्ता
सत्वरसालयेययौ ब्रह्मारुद्रौवैननेयः समाजगमु
र्निजालये यन्नेतरिस्वभगवान्जगामनिजगालये
जगमुर्नागाग्रहस्रावफणराजिविराजिताः इत्येवं
कथितः सर्वः सवराजः समुज्जलः विधिनामातरे
शक्तिः मास्तीकश्चकारह तस्यातस्याजगद्गौरीत
सुत्रमुनिपुंगवे इदेस्तोत्रे महापुण्यं भक्तिपुक्तश्च
यः पठेत् वंशजानां नागभयेनास्ति तस्य न सेशयः
इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नागयणनारदसेवा
देशीकृतसप्तमोऽध्यायः कृतसंवादोऽयन्नेतरेन पर्या

ग न स्त नाम एकयेवाशानमोः ध्यायः ५॥ श्रीक
 लउवाच सर्वेषोदयभंगश्चकथितश्चकनस्तथा ल
 द्वाणोमहताश्चैव कृतयवनसंशयः शुभनाशोतमु
 त्रिष्टगच्छहेदावनेवने गोपिकाविरहार्ताश्चशीघ्रेय
 ष्यसिहंदरि नारायण उवाच इत्येवैवचनेकनामा
 निवीरसिकेशरी उवाच क्लृप्तं नयमोनशक्तागंतमी
 चरा राधिकावचनेकनायहस्यमयुसूदनः समारु
 हेमवसुक्तासौनर्यानेचकारह सामनोपायिनीरा
 धाकृतावरोदनेवद्रु इतस्तनस्तमालोकाहंदारण्यज
 गामसा विवेशचेदनवनेरुदेतीशोककातरा दद
 र्शीगोपिकास्तत्रशोकार्ताभयविकृता ताभुमेत्यो
 कृतयनाः भुमेतीस्सर्वकानने नाथनाथेति कुंवीते
 राहाराकृषान्तिताः ताश्चदृष्ट्वाचसारायाप्रेमविच्छे
 दकातराः कथयामासहृत्तातेमलयभ्रमणादिकं
 ताभिः सार्धंचसारायारुरोदविरहातरा हानाथना
 थेतुश्चार्यविस्मयेवमुहूर्मुहूर्तः विनियक्तलकोयेन
 तर्जयामासलक्षणं तणेशरीरमुत्सृष्टकास्पसकी
 तमयना यतस्मिन्नेतरेकलस्तत्रवेदनकानने
 स्वात्मानेदर्शयामासराधिकागोपिकागणम राथा
 गोपीगणाश्चैवदृष्ट्वाशरणेसरेमुदा समितेचप्रदृश

ब्र. वै.
क. ख.
११५

वपुलकोचितविग्रहा नृर्णकुसुमसमप्रसिद्धा विकृषा
मुरलीवसा मालोचपीतवसननग्रेकतासमानिनी
पुनःसेदापयामासवसेमालोमनोहराम् विनोदसु
रलीदृष्टावेदावनविनोदिनी चेदनागुरुकस्तरीके
ऊमास्तेवकारसा मरुर्मरुमखेट्टावुचुवपरमाद
रे तणोतेनर्नयामासतणोस्तेवकारह सकर्षरे
वताम्बलेतणोतस्मैददौमदा अथगोपारामसवेरु
उःपेमविकृताः सर्वेनिवेदनेवकुःसुडःखेविरहो
इवे देहतागेवस्त्रानिचसाहारस्यविसर्जनम् वने
वनेहनिशेचणसहमणमेवव तणोतेनर्नयामास
स्तेववकुःतणोमुदा उभयणोवतणोतस्मैववेद
नेकाश्विद्वुरहोक्तस्यपण्यस्मानुःखपीडितान्
एवेपुनर्नकर्तव्यमनोहिभवनेतिव काश्विद्वुरि
मेमथेह्येकरुत्तसत्वरं विवथ्यपेमयासेनरुदये
स्वितिकाश्चन काश्विद्वुर्निहुरोयेमिष्यावाका
निकोपनः एवेपुनर्नवदनकाश्चनेतिवनारद
निर्जनानिचरम्पानियानिचयातिव भ्रमणगोपिका
स्तानिहसेनसहकौतकात् एवेतेगोपिकासर्वाम
थेकृतासदीश्वरे यपुर्वनातरेनवसरम्परासमेउ
ते रासेगतासगिपीदेतस्योसरसिकेसरः भातिता

ब्र.वे.
कृ.ख.
१३.

न्यात्वा नीचवे सति क्रमणेन च वैलोको भारते यमे
सर्वदेवसमुत्पत्ते नमो ह्येतावन्नेषु एषा यो यो दोनरे
मुदा षष्ठिवर्षसहस्राणि तमन्येव वेदसः रायिको
चरणाम्भोजमादरेण समायसाः इति श्रीब्रह्मवैव
र्ते महापुराणे नारायणनारदसेवादेशीकृष्णजन्म
खंडे राधावैष्णवे नाम पंचाशत्तमोऽध्यायः ५१ नारद उ
वाच श्रीनेमज्जगोसावकिं चकार जगत्पतिः रहस्यं
किं बभूवाप्यनन्दवान्त्कमहंसि नारायण उवाच रा
से निर्वर्त्य राशे सः रामे सूर्या समन्विताः सूर्ये रासे स
रे स्तस्माद्यमुना पुलिने ययो न ब्रह्मा जलं पीत्वा नि
मज्जतिर्मले जले सां हि गो योगनाभिश्च जलक्रीडो व
कारसः ततो जगाम भगवं भो जीरे रायया सह गोयो
गणाश्च सगरहात्ययमुर्विरहात्तराः क्रीडो वकार र
हसि भो जीरमालनीवने मालनी पुष्पशय्यायार
म्भायोरमणोन्मावः कृत्वा क्रीडो वनत्रैव वासिनी
कानने ययो रेमे नत्रैव रसिको वसेत्ते समनो हरे
नत्रैव रमणे कृत्वा ययो वयंक कानमे चन्दनोत्ति
ते सर्वगो गृहीता चेद नोत्ति तो रम्ये वदनतले वसि
म्ये वदनपल्लवे सूर्यो वदेत्समुदिते विजहार
तया सह कृत्वा विरेययोश्च यव ॥ ॥

230

कारनरम्येवैयकत्वेवकाररतिमीश्वरः रतिनि
वर्त्यतत्रैवययोपयवनेप्रभुः यत्रयत्रसमाकीर्णतः
त्येवसुमनोहरे सार्द्धेनययसुखाशीतेनययवा
पुना चकारसखसम्भोगेययौश्रमवतयासह वि
हायनिक्षान्तिदेशोददर्शनिन्द्रिनोप्रियाम् शायानो
ययत्तुत्येवसखसंभोगमात्रतः दृष्टासखसंभोगे
केशरचंद्रवनिर्मिते अतिसंसिक्तहरंलभंकजल
मुजले सलमाथररागेवसहलभोगयत्रके विस
लकवरीभारेनेत्रोत्पलविमुहिनम् रक्तकुण्डलमु
मेनामूलेनपरिशोभितम् राजितेभौक्तिकेनेव
गजोद्भवेनव प्रेम्णाससत्त्ववसेणेवक्रिष्टदेनवो
यवः चकारजनेभक्तानहजंभक्तवत्सलः के
शनिमीजनेकृतानिर्मायकवरीहरिः मायवोमा
लतीमालाजालेनपरिशोभिता रत्नपद्मस्रववधो
वामवक्रोमनोहराम् शरीववर्तलाकारेज्जदुष्य
सशोभिते ददौसिंहरतिलकमदस्येदनविडना
कस्तुरिरीविडभिः स्पर्धयपरिशोभिते वकारपत्र
कंरोउमुमेधिवंके प्रददौवज्रलेभक्तानेत्रोत्पल
समुजले चकारायररागेवसलमभारमुमोजले
ददौज्ज्वलवैकुण्ठमणिराजिविराजिते वक्रिष्ट

ब. वे.
क. ख.
१३१

दृष्टमंदिव्यममूल्यविषयतनः वासयामासवसने
कस्तुर्जंजमाकक प्रददौ पादपुगलेरणान्मेजीररेजिते
वकारातिलकंभक्तायासंबुलिवलेषुव वकारसेवो
सेवायाः सेव्यक्तिजगतोसताम् अहोमेकसेभक्ता
सेनेनचामरेणव सर्वसारविदोश्चष्टोबोयजः काम
यासवित् कामिनीबोययामासवासयामासवत्तसि
लेस्त्रावप्रददौतस्यैसहृददर्पणेषुमे सुवेणदर्श
नार्थवमुखवेदस्यमार्जिते नानाप्रव्यविरचितेमे
सराणोवन्दनोत्तितो गलेसौभाग्यप्रकायासैसाभा
येनप्रतोहरिः कस्तुरीजंजमाकैवसगेधिवेदन
तथा ददौप्रियायाः सर्वांगेप्रियप्रेमभरेणवा या
रिजातस्यजसमेदत्तहरसिवास्त्रणा प्रददौतत्स
सलिलेप्रियोतावद्वनारद कमलेनिर्मलेदिव्येण
तस्यस्यासमुज्ज्वले शिवेनदत्तरेहसिददौतदत्तिणे
करे प्रतिसारमणीद्राणोमणिरत्नेवकौस्तुभे
दत्तरेहसिधर्मणतस्यसुप्रीतयाहरः आसवेरत
पात्रस्यैतेतेवेदेननिर्जने यानार्थप्रददौतस्यैका
मोन्मादकरेपरम मालनीमायवीजंदमेदारेवय
कारिकं पुष्पसदत्तपात्रस्यैतस्यैसुप्रीतयेददौ
सुडलंभवतामूलकैरगदिसंस्कृते भक्तगोका

231

रयामासममयत्तस्य तोषियो सउर्लभं वविषे
 वाकोनेपरतिर्मिते अनुतमेममूल्येववरुणेनर
 स्थले अतिसूक्ष्ममनुपमेदनेभक्ता विरेजित वा
 सयामासवसनेनगोकुतावकौतकात् देवराजे
 नदत्तेवगजराजेन्द्रमौक्तिके नाशिकाभूषणेवा
 रुतस्यैसुप्रीतयेददौ एतस्मिन्नेनरेनवसणीला
 याश्रगोपिकाः षट्त्रिंशत्सहस्रं यशसायासय
 तिहिताः षट्त्रिंशत्कोटियोगीभिः पार्श्वं यद्दृष्टमा
 नसाः श्राययुः पादविक्रान्तप्रिहस्यवहन्तोषियो
 काश्चिद्वदनहस्ताश्चकाश्चिवानरवाहिकाः का
 श्चिक्कुंजमहस्ताश्चकाश्चिनोवलवाहिकाः का
 श्चिकस्तूरिकाहालामालहस्ताश्चकाश्चन का
 श्चिन्तिह्वरहस्ताश्चकाश्चिकेकनिकाकराः का
 श्चिदालककवरावसहस्ताश्चकाश्चन काश्चिद
 र्पणहस्ताश्चपुष्पयत्रेवरापराः काश्चिन्कीराय
 यहस्तामालाहस्ताश्चकाश्चन काश्चिद्भूषणहस्ता
 श्चकाश्चिदासववाहिकः करतालकरः काश्चिन्म
 देगवाहिकापराः शत्रयेवकराकाश्चिवीणोहस्ता
 श्चकाश्चन षट्त्रिंशद्वागरागिन्योगोपियात्रपया
 रिकः गोलोकदागतायाश्चभारतेराययासह का

ब्र. वे.
क. द.
१३२

श्रिदत्तैवनाम्बलेभक्तगार्थमहासुने पवेकौत
 कपुकस्यपुरातन्नावनेवने यनस्योगोपिहासाई
 यथासलस्थिता तणोपयौवमथीकेप्रिययास
 हमाथवः तणोववादनाम्बलेतणोनिद्रोययो
 मुदा तणोवकारसृष्टाररेरन्निर्मितमेदिरे त
 णोतहविहारंबकारयसुनाजले इमेवकयतेव
 त्तरासक्रीमहरेरहो सेच्छामयस्यात्मनश्चरि
 र्माणनमस्यव निर्गुणस्यतेवस्यपरस्यपुक्तेःप्रभा
 बालविस्मयिवादीनामीश्वरस्यपरस्यव कसज
 न्मरहस्येवबालक्रीउनमीप्सिते उक्तेकिंसेरचरि
 तेकिंभूयःश्रोतमिच्छसि इतिश्रीब्रह्मवैवर्तेमहा
 पुराणेनारायणनारदसंवादे श्रीकृष्णजन्मवर्णने
 - अवर्णनेनामयेवाशतमोऽध्यायः ५३ नारदउवा
 च अतःपरंकिंरहस्येवभूवमनिपुणवः कथंजगा
 मभगवनापुरातन्मन्दिनात् नारायणउवाच नन्दो
 दयारसादेवीप्राणात्यागोश्चरेविना येयेनत्सेगि
 नोगोपाशयनासनभोगतः कथंविसस्महेलेवतो
 दृशोवोयवंब्रजे श्रीकृष्णोमपुरोगत्वाजवानन्त्य
 निम्बने जवानरजकेचैववाणरेभुषिकेगजे वका
 रपिजोरुद्वारेवोयवानोववोयव ॥ ॐ ॥

ऊनायासहस्ररं कृतावकौतकेन च तौ वयस्या
 ययामासगोलोके गोपिकायतिः वकारकृपया
 विसोमालाकारसमोत्तणे कृपयावोद्वेनकोय
 यामासगोपिकाः नदौयनीतोभगवानवन्तेनगरं
 ययौ वकारविद्याग्रहणे मुनीसोदीपिनेसरोः
 नतो जित्वा जगसिं ये निहस्य वने हरिः उग्रसेने च
 न्यपतिं वकारविधिं सर्वकं गताससुद निकटे नि
 र्माय द्वारको गुरीम् षोडशसहस्रसंघं च विवाङ्म
 वकारह नहारयारिजाने च जित्वा शक्रे वली लया
 विच्छेदबाणहस्तोश्च जित्वा वचेन्द्रशेषरे यौत्रस्य
 मोत्तणो कृता पुनरागत्य दायको आत्मानं दर्शय
 मासलोकं सप्रतिमं दिरे यागे च वसुदेवस्य तीर्थ
 यात्राप्रसंगतः प्राणापिष्टान् देवीवददर्शनं च
 राधिकं श्रेणीहितसुवर्षं च सदा माणाय मोत्तणम्
 पुनर्ययौ तथा सार्धं पुण्यं हृदा वने वने पुनश्च तद्दे
 शादेव तथा सार्धं जगत्पतिः वकाररासक्रीडो च
 पुण्ये ते च वमारते सर्वमेकादशादेव निर्वर्त्य नेद
 मंदिरे मधुरायो द्वारकाया पूर्णमवशने मुने वका
 रहरणे एषि व्यासपुत्रि क्रमः ये वविंशतिवर्षं वश
 तवर्षाधिकं मुने तिष्ठन् जगाम गोलोकं राधिको च

ब्र.वे.
क.ल.
२३३

ऊतहलान् इत्येवेकयिते सर्वसमासेन महासुने
 श्रीकृष्णचरिते जन्मरहस्ये च सख्यप्रदम् ब्रह्मादि
 स्तेभ्यो यते सर्वे न सरमेव च भजेते परमानन्दे स्तान्
 नन्दनन्दमेदिरे सेच्छाम्यपरं ब्रह्म परमान्मानमी
 श्वरं परमत्तरमव्यक्तं भक्तान् ग्रहविग्रहम् सत्यं
 निर्वचनीये च सर्वेषां प्रकृतेः परम् निर्गुणं च नि
 रीहं च निराकारं निरजने इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महा
 पुराणे चतुःपञ्चशतमोऽध्यायः ५४ नारायण उ
 वाच स एव भगवान् कृष्णः सर्वात्मा प्रकृतेः परे उ
 राग्यहि देवानो सर्वा राग्यः प्रसूयदा निजभक्ता
 तिसाथ्यश्च भक्तसाराथ्य एव च शशदृशाः स भक्त
 सदृशा एव च ऊः त्वहं न स चरिते कार्यसख्यदमेव च
 ब्रह्मालम्बाय या सर्वमोहिनाश्च परंतप यद्गयावार्ति
 चोदोषं कर्म यने निराश्रयः कर्मनेत किदन्नेव य
 ज्ञेयन निरंतरं विभर्ति शैशो विष्टं च यद्वेन च ना
 रद सहस्रशीर्षी पुरुषः शिरसा श्वैकदेशतः स
 मसागरपर्यन्तो समद्वीपावसंयुतौ शैलकाननसं
 युक्ता पातालसम एव च समसर्गाश्च विविधा ब्रह्म
 लोकसमन्वितः एवं विष्टविभुवने कृष्णेन परनि
 र्मिते एवं विष्टान्यसंख्यानि लोकोक्तये महान्निगद

233

यद्भयेनविधमेवब्रह्माहिध्यायनेवये विस्रःपातिव
संसारयद्भयेनकृपानिधिः कालाग्निरुदोयन्तीत्या
कालेसंसारनेप्रजा मत्स्यजयोमहादेवोयद्भयाथाय
नेचये यद्भुलौरनगरागैश्चरागीविरताःसदा यद्भयेन
दहन्त्यग्निःसूर्यस्तपतियद्भयान्न यद्भवाहर्षनीदस्य
वापुश्चरजितेनषु यद्भयेनयमःशास्त्रायापिनोयुन
एवव यत्रेवथरणीशेषोयद्भयेनवरावर सूर्यतेः
प्रकृतेःसृष्टोयद्भयान्महदादिकं उर्गम्येतदभिः
शायकोवाजानातिपुत्रक यत्प्रजावंतजानेतिब्रह्म
विस्त्राशिवादयः कथंजानामितच्चेष्टोमहेदेत्तसु
मंदयीः कथंजगाममसुरात्सुरुहेदावनेवने कथं
नत्याजयोगीश्वराथोप्राणोपिकोप्रिया यशोदावो
थवादीश्वनेदोवानेदनेदनः दर्पहादर्पदासोपिस
सर्वेषोसर्वतःसद वभंजरादादर्पवमुदान्नःशाय
कारणं अन्येषांभावनाहेतोर्व्रह्मप्रामिर्यथाभवेत्
एवेकिंविहितर्कंचबद्धमलोद्भवः वकारदर्पभे
गेवमहाविस्त्राःपुराविभुः ब्रह्मणाश्चतथाविहा
शेषस्यचशिवस्यच धर्मस्यचयमस्यापिशोवस्य
चंद्रसूर्ययोः गरुडस्यचवक्रेश्वरोर्डेकीसमस्तथा
हारिकस्यसमस्तस्यजयस्यविजयस्यच सुराणां

ब्र. वै.
क. वि.
२३४

चभरतः कामशकयोः लक्ष्मणसार्जनस्यापि वा
 एतच्च मगास्तथा समेरोषसमुद्राणां वा योश्च वरु
 णस्य च सरस्वत्याश्च उर्गायाः पद्यायाश्च भुवस्तथा
 सावित्र्याश्चैव गंगाया मनसायास्तथैव च प्राणाधि
 स्वात् देव्याश्च त्रियामा प्राणतोपि च गयिकाया रा
 गयायाश्च न्येषामपि काकया कृता दर्पव सर्वेषां
 प्रसादं च चतुर्वकोरह कर्ता हर्ता पातु लयिता सुखा
 सहेव सर्वेषां यं स्तोतु मत्तमाशेषोपेव वक्त्रेण शक
 रः स्तोत्रं नालं च त्वर्वक्त्रे विद्याना जगतामपि स्तोत्रेना
 लेखये विस्मृतिं विषया पीजनादनः महान् विराट् न
 शक्नोति यं स्तोत्रं जगदीश्वरं कपिताय स्पुष्टरतः प्र
 कृतिः परमात्मनः सरस्वती जती भूता यं स्तोत्रं जग
 दीश्वरम् महिमानेन जानेति वेदाय स्पुष्ट नारद उ
 त्पेवं कथितो ब्रह्मन्मभावः निर्गुणस्पुष्ट क्लृप्तस्य किं
 भूयः श्रोतुमिच्छसि इति श्री ब्रह्मवैवर्ते महापुरा
 णे नारायण नारद संवादे श्री क्लृप्तजन्मावतेश्वरी
 क्लृप्ताभास्तुकराणां नाम पंचाशत्तमोऽध्यायः ५५
 नारद उवाच किमसर्वं श्रुतं ब्रह्म नरहस्य परमाहु
 तम् अनेन चरितं यन्मम तेन स्याद्युतस्य च । क
 थं क्लृप्तामह हि साः दर्पभंगं वकारह अन्येषां वाक

यमहो ममवान्कमहंसि सतः श्रीकृष्णचरि
 तमतीवमधुरं श्रुत्वा श्रुत्वा मधुरं रम्यं काव्यक
 विमुखातनः श्रीनारायण उवाच महद्विस्मय
 हेकारो बभूव सहस्रेति च सर्वमलो मरुपेषु वि
 शान्ये वाहमीश्वरः संसारभैरवो भूत्याने जगत्स
 लीलया स्थिते मूर्द्धीमशेषे च प्रसादे ते च कारह
 सर्वान्मानेन्यावमाने सते भीते कथयानिधिः त
 त्परीरेचमयत्रमपुनरेव कारसः ब्रह्माणसह
 सा ब्रह्मनिर्दया बभूव ह अहं विजगन्तो या कर्ता
 हमीश्वरः स्वयम् मत्पराष्ट्रजितो नास्ति मत्परस्व
 जितेन्द्रियः इत्येवं मनसा कृता बह्विदयो बभूव ह
 ते ब्रह्माणसमूहस्य दर्शयामास तत्तया मे लो
 के च स्वसमीपे च वसेते पुरतो विभोः पंचवक्त्रं च
 षट्पदं दशवक्त्रं ततोधिकं शतं कंच प्रत्येकं
 ब्रह्मा उवाच लीलया मत्कामं स्वदेहे व व्रीडया
 नतकं धरं पुनः प्रसादे कथय च कथयानिधिः
 कालेन माहिनी द्वारा तमष्टमं च कारह तस्या ज
 लजया देहे पुनर्देहं दधारसः पुनश्च कारतेष्ट
 म्ब्रह्माण ब्रह्माण प्रभुः ज्ञाने ददौ महाज्ञानेन रः
 सनातनः विस्मादभूव गर्वश्च जगत्या महामीश्वरः

ब्र. वे.
क. त.
१३५

नस्मान्नविस्मनेकसञ्चकारगमजन्मति अहे
विभमीतिशेषदर्शवभुवह ददर्शकर्मदारातस
लीभूतेवकारसः एकदासृजितोनागैः गरुडः क
सवाहना नम्रितमशेषणसदर्थेपुत्रासुने ग
रुडेनजितेकोशतसमन्वितः वकारमोक्षणेन
सञ्चीकृतस्यकृपानिधिः सदर्थेचविवाहेन
वकारह नेकतामाययामोहेकारयामाससु
ते पुनर्नहारतमन्त्रीदत्तकन्योमनोहरौ वर्षश
शोचतदेहेकोडेकताशशंकरः नानास्थानेवव
भामरुदयोकात्मरुर्मरुः जन्मोतरेपुनाशाय
तोसेतीपावेतीपुनः विसस्मारसज्जानेदत्तशमः
मुनेशिवः पुनश्चोगिरसादारास्मारयामाससत्त
रः एकदासरत्तः शंभुः येरितः सिधुरैश्वरा हन्ता
दैत्येशिवहासविपुशरिचकारनम सर्ववरंचसर्व
स्मदातेशंभुः कृपानिधिः सयंकल्पतरुभूता
प्रतिज्ञानेवकारसः वृकासरायदनादिवरेव
भामसः पुनः दास्यामिहलेयन्मर्द्धिमस्मान्न
मविष्मति इतिलब्धावरंरुद्राद्वच्छतंशंकरवि
भुम् हस्तेदातेवतन्मर्द्धिदावयोमाससत्तरे अती
वभीतः शंभुसजगामशरणंहरिम् भगवान्ना

235

तसर्वार्थोदैत्येभस्मवकारते शिवपुद्गेवकुर्वतेवा
 णपुराविभुः लीलयाज्जेभणासिणजडीभूतेच
 कारसः समागतंदत्तयत्तेषांभुदजेनलीलया
 वारयामासभगवानहस्तदत्ताचतदले केदारके
 न्ययाहारासमयमेतिहरतः बभूवातिक्रणोभी
 तःऊक्तामेवयथाशशी नदास्तस्याश्चमायोतेस
 यःसुरोबभूवह त्रिपादभूतश्चैवायोद्वापरेचद्वि
 पावकः एकपादःकलौसेपिकलेरंतेपुनःतये
 षोडशांशोतिक्लिष्टंश्चसस्मरेशरणंविभोः तदा
 सनेययागानीयारिसुरोभवत्पुनः पुनर्भुगाचरो
 येनक्रमेणचपुनःतयम् यमोमोडवशायेनसू
 दयोतिमवायसः तदापुनःशताब्दीतोपुनःपुद्गे
 बभूवसः चेद्दोदयोमदेनेवजहारवगुणैःप्रियो ब
 भूवतदर्थंभंगोयत्ताग्रस्तोबभूवसः सूर्योदयीते
 जसावहेतंशेकरकिङ्कुरम् समालम्भितयेत्ये
 चजगामासगिरिंषति श्रुतिर्निशेदीप्तिकरेकुर्व
 तेविषयांतरे सूर्येनभीतोदैत्यश्चशेकरेशरणाय
 यौ सूर्यदृष्टाशेकरेशजगहसूलपुत्रमे जतो
 उद्भावसूर्यश्चदृष्टानेसूलिनेमुने जवानकारेण
 सूलेनसूलीकाशीचशेरति मूर्च्छासेषायसूर्यस्त

ब्र. वे.
क. ख.
२३६

दर्यभेगो बभूवह सार्द्धं चकार सहसा जगद्गृहं
वीनले आशुनो ह महादेवी जीवया मास नत्तणं न
ह्यवशो करं सूर्यो लज्जितो शुभयेन च कृता तमाशि
ह्यो न ह्यौ यथा गेहं कृपानिधिः विभुर्गुरुत्सु नो दर्य
वभेजलीत यासुरा निःश्वसैः प्रेरितश्चैशिवस्य कृ
शभेण च आगच्छते च वै ऊर्णं पुष्टे कृता शिवे पु
दृष्टे समागतं भक्त्या देव नारायणं प्रभुम् वक्षिष्ये दी-
भृगोणायात्सवभक्तो बभूवहि गुरोश्च भार्या हरणा
दर्यवर्णे वभूवसः उर्वी ससौ दर्यसूते प्राग्बभूवा
वरीषतः सदृशी तेन च क्रेण विस्त्रोः दर्पीणा वेव च
तयस्य विजयस्यापि दर्यभेगो चकार सः वै ऊर्णं
मनितस्यापि वल्लभा पक्षे लेन च नृसिंहे च हतः सो-
पि हिरण्यकशिपुः पुनः शूकरेण हिरण्यदोलीत
याचरसा नले रावणो ऊर्णं वनिहतो रामवाणतः
जन्मो न रे वलकायो वल्लभाः प्रार्थनेन च शिशु
पालो विनिहतः कृत्वा च क्रेण लीलया देववक्रस्य
सहसा परिहर्ण्य जन्मनि सुराणो दर्यभेगश्च दे-
महारसः असुराणो सुराहारा विरोधेन परस्परं
विधिद्वारा दर्यभेगो भवनश्च चकार सः भवा-
नसि नारदश्च पुनः पुनः प्रजापते ! ॥ ॥

236

गेयर्वषपितुः शापच्छदापुष्यततः क्रमात् नतः
 पुनर्नारदश्चसुग्रासादायुनाविभोः समसाय्येवि
 समितिकामदर्पोवभूवह तेषमतेहरद्वाराभस्म
 सावचकारह पुनः कृत्वाप्रसादेनेजीवयामासली
 लया मासयकोतिकेमकोसचनासेकरोतिच
 चकारदर्पभेगेचलक्षणसमहात्मनः रणेणक
 रसूलेनरावणाप्रेरितेनच पुनलेजीवयामासराभ
 सलवनेनच सयोविस्सतविलोष्वब्रह्मणायेनना
 रद चकारदर्पभेगेवाकार्तवीर्यात्तनस्यच जामद
 न्यस्यसूलेनामोचेनपरशुनाविभुः विप्रपुत्रस्यम
 रणेहरणेकसयोषितो कर्णेनसाईसमरेपार्य
 दर्पजहारसः वाणस्पदवाहरणेविच्छेदवभुजा
 त्वितः भृगोश्चदर्पभेगेहिचकारभगवान्निभुः पर
 सरामरामस्यविवाहेयथिगच्छतः वभेजदर्पसम
 रोरामहारायराविभुः भृगोश्चदर्पभेगेहिवापुहा
 रावकारसः समुद्राणोदर्पभेगेजहारागस्यभ
 त्तणान् अकालसृष्टिहरणेनपुत्रमरणेनच को
 पपुत्रस्यवायोश्चदर्पभेगेचकारसः ऊषाहरण
 यात्रायोद्धारकागमनेहरः वाणस्पदवागवीहे
 तोवरुणोवशाणायसः कलहेगङ्गासाईवाराणा

ब्र. वै.
कृ. वि.
२३७

रायणाग्रजाः सरस्वतीचतन्याजतन्यादर्पेनभंजसः
 दर्पप्रकोवडर्गावतन्नासेसहिमालये कामेचभग
 म्मसात्कनानपसेवययोविभुः लज्जामवापसादेवी
 पुनर्विस्मोवरेणव चकारसामिनेशम्भुभगवतेस
 नातने महासौभाग्यपुक्तासावभूवशंकरप्रिया वि
 शेषसर्वदेवेषुसजावेद्यासनासुरैः दर्पपुक्तामहा
 लक्ष्मीवभूवसहसामुने पराभूतापुरादेवीजयेन
 विजयेनच प्रविशेतीविभोर्हीरदत्ताभक्तायवाञ्छि
 तम् निवारितासाहागवतेनहोवारिकेनच महा
 त्मनस्तिरस्कारसामिमानामहासती स्मृताहरेःपा
 दपयेदेहेत्यक्तंसमयता तदाब्रह्मामहेणस्रविसा
 धर्मसभास्तरः महेन्द्रावरुणसैवजगत्याणोद्ग
 ताशान वंद्यसकामदेवस्रैणानस्रयनैसरः ऋष
 योमनयसैवमानवोविज्जनाशकः समायपुरुदन्त
 स्रयद्यायाः पुरतःपुरा तस्रुवस्रमहालक्ष्मीमूल
 प्रकृतिमीश्वरः देवाऽऽहुः तमस्रगवत्येवतमा
 शीलेयरात्यरे सुहसन्तस्रुपावकोपदेपरिवर्जि
 ते उपमेवसमेसाधीनोदेवीनोदेवस्रजिते तयावि
 नाजगत्सर्वस्रत्युत्तल्येवनिःफले सर्वसंयत्स्रुपा
 त्सर्वेषाद्रपिणिगसेस्र्यादिदेवितेनकल्यात्स

२३७

र्वयोषिताः कैलासेषावतीवेचसीरोदेसिंधुकन्य
 का सर्गेवसर्वलक्ष्मीसमेतलक्ष्मीसमूहले वैज
 एवमहालक्ष्मीः देवदेवीसरसरती गंगावतल
 सीवत्साविकीवल्लोकतः कल्पायाणाधिदेवी
 नेगोलोकेरायिकासये रासेरासेषरीवेवत्वेवत्
 न्दावनेवने ऊददेतीऊदवनेसशीलाकेतकीवने
 कदेवमालातंदेवीकदम्बकाननेसच राजलक्ष्मी
 राजगेहेगूढलक्ष्मीमहेगहे इत्युक्तादेवतासर्वे
 मनयोमनवस्तथा रुकुडः ब्रह्मवदनामुक्ककटो
 हतालकः इतिलक्ष्मीस्तद्विद्येसर्वदेवैः कृतेभुभे
 यः पटेत्यातरुत्यायसर्वेसर्वलभेभवे अभार्यो
 लभतेभार्यविनीतांवसतान्वितो सशीलोसुंदरी
 रम्योमतिसुन्दरवादिनीम् पुत्रयोववतीपुडाऊ
 लजोकोमलोवरो अशुबोलभनेपुत्रंवल्लवंविरजी
 विनम् परमैषर्यमुक्तेवविद्यावेनेयशसिने भु
 हराज्जोलभेद्राज्यंभुहृष्टीर्लभतोषिये हनवेधु
 लभतेवेधुन्यनभृष्टोयनेलभेत कीर्तिहीनोल
 भेकीर्तिप्रतिष्ठोलभतेभवे सर्वमेगदेस्तोत्रेणो
 कसेनापनाशनम् हर्षानेदकरंशंचयर्ममोल
 सखपदे इतिश्रीब्रह्मवैवर्तेमहापुराणेनाराय।

ब्र. वे.
क. वि.
२३८

एनारदसंवादेश्रीकृष्णजन्मखंडे ग एवर्णनेलत्मी
 स्तोत्रे कर्मनेनामषट्पेञ्चाशत्तमोऽध्यायः ५९ नाराय
 णउवाच देवानांस्तनयेष्वात्मान्काचरोदनेसती उ
 वाचसुप्रसन्नास्मासेषांस्तोत्रेणनारद महालत्मीउवा
 च प्रजामिदेहेभोदेवावैराग्येणचसोप्रते बुदेहृदिस
 मालोच्यदेवतासूयतांमम यस्मिन्सदेशेमहत्तिस
 र्वसाम्येवनिर्गुणे सर्वात्मनिसदानेदेममतात्तणशैल
 योः भूभंगलीलयालत्मीलत्पेस्संफलेवयन् भृ
 त्सि योतत्समनाकिंकार्यंतस्यसेवया नन्यत्तीना
 प्रयानाहेनिरस्ताचारिणाधुना नह्यभृमभृम्येव
 भक्तिसर्गेनललिता तत्तामिजीवनमहेमसौभा
 ग्याचसामिनी वक्रोचकामनोक्तताययामुदंभवे
 त्परैः यास्तीभर्तृरसौभाग्यचसर्वतः संपन्नभोजने
 तस्यानसुखेजीवनेहृष्या यस्यानास्तिप्रियप्रेमतस्या
 नन्मनिरर्थके तर्किपुत्रेयनेत्रयेसेयनौयौवनेथवा
 यद्वक्तिर्नास्तिकोतेचसर्वप्रियतमेपरं साशुवेयम
 हीनाश्चसर्वकर्मविवर्जिता यतिर्वधुगतिर्भवतिर्भ
 तीदैवनेगुरुवच सर्वस्माच्चयदाः सामोनपरःसामि
 नःप्रियः पितामातासुतोभ्राताकिसातच्छमिनेथ
 ने सर्वसदातासामीवमूढानांसरा काचिदेवहिजा

238

नातिमहासाध्वीवसामिने श्रुतिसत्तेसजानावसशी
 लाकृतयालिका असत्तेससतायासुडः श्रीलायमव
 जिता मुखडहोयोनिडह्यायतिनेदतिकोपितः या
 सीहेहिसर्वपरंपतिविस्सगंगुके ऊंभीयाकेनयच्य
 नेयावदिंदासुतर्दश बनेवानशनेदानेसत्तेसुरजय
 श्रिरे पतिभक्तिविहीनायामसीभूतेनिरर्थकं अ
 तः किंचित्रवत्तामिनिहुरेपतिमीश्वरे भूत्यापराया
 दैवेनशाणस्पत्यामिनिश्रिते पतिदोषोमहासाध्वी
 पतिमनिहुरेवदेत् यदिसोडुमशकावशाणस्पत्या
 मिनिर्मितः पतिसेवाबनेसीणोपतिसेवापरंतपः
 पतिसेवायरोधर्मः पतिसेवासराधने पतिसेवापरंस
 मेदानदीत्तातनीर्थकम सर्वदेवमयः सामीसर्वदेव
 मयः सुविः सपुत्रसुपुत्रपुत्रपुत्रपुत्रपुत्रपुत्रपुत्रपुत्र
 यासतीभर्तुरुच्छिष्टंमुंकेयादोदकेसराः नस्यादर्श
 नित्वेवोच्छेतिदेवताः तथासर्वाणिनीर्थानिपुवेति
 यापिनोसगान् इत्युक्तावमहासाध्वीरुरोदवसुरु
 मरुः उवाचवत्सामीजस्रभक्तिनम्यात्मकेयरः ब्र
 ह्मोवाच भविष्यतिनभदेवजयस्यविजयस्यच न
 यानाशमोतौमूर्खप्रियापरायशीनया सापरादेव
 धर्मिहोत्तमयानशयेद्यदि सर्वनाशोभवेत्तस्यनि

ब्र. वै.
क. ख.
१३५

धितेयावितेसति यदिकाः नराकश्चमदनं कर्तुमी
 सरः सायराथेवपुरषेयमदणं करोतियः सर्वतमस
 हेमाताः गच्छगच्छपियोनिके मोवतात्सामिमकेहिनि
 योज्यसृष्टिकर्मणि इत्युक्तानोपुरः कृत्वासाहैरेवैर्मु
 तीदकैः श्रीब्रजगामवै के दोलातमीसरः नत्रराजा
 जगत्रायंतस्यावकमलासनः वनर्वकैश्चतर्वकश्च
 तर्देदविसगरुः ब्रह्मणालवणं कृत्वाहृष्टालत्मीसरः
 सराम् रुदंतीनमवदनां मुवावकमलापतिः श्रीभग
 वानवाव सर्वजानामिसर्वज्ञसर्वात्मासर्वपालकः
 सर्वशास्त्रार्थसर्वादिकारणकमलोद्भवम् भक्तैक
 मलोत्रैवेयेवसर्ववसमतामम् विशेषतौहिभक्तक
 तत्रामियरपवच मद्भक्तोतवपुत्रोश्चचारपालोडरंत
 को तमममायराथेवनयोश्चभक्तिसर्णीयोः मद्भक्ति
 सर्णीवलवानतेभ्योपिनविभेतिच रत्नतोममवके
 णभक्तमार्थीकडर्मदः इत्युक्तो नरातो नार्थीलत्मी
 कृत्वास्वत्तमि समानयन्धारपालोताउवाचेदमे
 वच माभैर्वत्ससखेतिष्ठभयेकिंतेमयस्थिते मद्भ
 क्तानोवकः शायंस्तगच्छवत्सात्मनः यदे इत्युक्ताभ
 गवांस्तत्रविरगमससामुने यमुदेवाश्चसस्यानेम
 णम्पजगदीश्वरं नारायणवचः कृत्वाधारपालाउवा

239

वने सुलकोक्तिनसर्वांगोभक्तिनम्यात्मकेपरः ज
 योवाच नाहंविभेमिदेवांसलत्मीमनिगणोस्तथा
 नदीयचरणोभोजयानैकत्वानमानसः नारायण
 उवाच बभूवदर्पेष्टय्यास्रसर्वाथाराहमेवच एष
 हारास्रतदपेजवानवैवतेविभुः बभूवदर्पसावि
 आदेवमाजाहमेवच कालेचकारनस्यास्रसमुत्र
 याप्रदर्शने बभूवदर्पोगङ्गायाप्रहेनिर्वीणदेति
 च नरुहाराचतदर्यजगानजगजोपतिः नहार
 मनसादयेडर्गहारापुरामने विरजायागतेकसे
 भक्तायामासकोपतः प्रविशतेरासग्रहेगोपीभि
 विनिवारित हौवारिकाभिर्वैत्रेस्रताड्ये-चपार्थ
 तः निजभक्तेनश्रीदान्ताराथाशसाबभूवह देहे
 नसहसाखस्तागोलोकादागतायरो वृषभानसि
 योज्ञाताकलावन्मोचनारद कृत्वासदनरोयेन
 केसभीतिहलेनच समागतानेदगेहेतेनाहेनेद
 नेदनः श्रीवास्तापायविच्छेदयासनार्थजगत्यतिः
 पुनर्जगाममपुरामिमाहकमेलोद्भवः श्रयापिहि
 हरेः शयैकोवाजानातिनारद कथंज्ञानोसमाया
 नोमपुरायोवगोऊले इत्येवकथितेनसर्वमपरं
 यतामिति यथाजगाममपुरानन्दः सनेदनेदनः

ब्र. वे.
क. ख.
२४.

शोकं नेदयशोदावयथासेषावदैवतः यथागोपास्य
गोप्यस्यगोवोहन्तावनेवने हेदायाविरहेद्रः खेपा-
यहेदावनेवने वनेवनेवावनेनेनात्येतातातिकिं
चन वनेवनेवनेवनेवनेवनेवनेवनेवनेवनेवनेवनेवने
वायमशानेवावभामभामिनीमुने भाम्यत्यक्तावव
भामनेनसावेतनात्तणत्त तणेनवर्जितासाव
प्रार्थयेतीपतितसी तणेत्तणेवरुदनीचेतनेऊ
र्वनीत्तणे तणेत्तणेत्तणेत्तणेत्तणेत्तणेत्तणेत्तणेत्तणेत्तणे
इति श्रीब्रह्मवैवर्तेमहापुराणे अष्टमोऽध्यायः
अथायः ५८ नारायण उवाच इत्येवं कथिते सर्व-
सर्वेषां दर्पभंजने इन्द्रस्य दर्पभंजे च विस्मरेण मि-
ति भवः इन्द्रो दर्पात्समायो चरन्निर्मितस्तनेव सन्
नोतस्योसगुरुं दृष्ट्वा ब्रह्मस्तिष्ठं ब्रह्मस्यति गुरुर्जगा-
म सगुरुं मयमानां च नारद तथापि कथयाद्धमीसे
हाचनशापोपते विनशायेन तदर्थं वर्णीभूतेव
भूवह यमोचेतशायेद्धमीनेम्वाराजानकिल्विषे
नथापितेव फलति यमस्तेति नारद योयहि-
स्तेसायराये शयेन यार्मिकः विनाशः सोयराये
ननयमीतस्य यर्मिणः तेन यर्मिणशकस्य ब्रह्म-
हत्यावभूवह मीतस्य कासराज्येव ययौ च स

240

रोवरम् सरसः यत्र यत्रेव निवासवचकारसः गे
 तेन शक्ता हन्ता वपु एषे विसोः सरोवरम् श्रेष्ठमा
 रतवर्षे वनपस्यानेन पसिनः न देवे पुष्करे तीर्थे य
 विदे निपुणविदः राज्ये भूषे हरिभक्तो नराधियः
 बलाजहार ते राज्ये नरुषो नाम धार्मिकः दृष्ट्वा श
 चीवरा राहोशक यन्त्री वसुन्दरी सर्गगंगा वगच्छे
 ती हृदयेन विहयता नवयौवनसम्पन्नो रत्नाले
 कारभूषितो सकोमलो तो हृष्टैव नरुषाश्च वि
 मोहिताः ईदृशी सीमगो गस्य लव्यसाय रयोषि
 ति ईदृशी सन्दरी यस्य परभार्या सतन्मनः अस्या
 अग्रे चकार भाउर्वशी कालिनोत्तमा कावासीन्मु
 हितानी चरन्तमाला कलावती कालिका सन्दरी
 भद्रावन्ती चणवती चकः एताश्चा सरसश्चात्मा क
 लोनाहं निषोडशी इमां विशाय मूढो न्यो कथे गच्छे
 निमोदयीः अस्माकं योसितो स्याच्च वटी तत्पाववा
 नवा मां भज सवरोहे सप्रीता भव किं करं यथा
 राया वगो लोके क्लृप्तवत्त सिराजने वै ऊँ देवसि
 वै ऊँ देवया लक्ष्मी सरसती ब्रह्मलोके च ब्रह्मा
 णी यथैव ब्रह्मवत्तसि यथा कैलासशिखरे शंक
 रेशि शंकरः सिंधुकन्या मन्विलक्ष्मीः सैनदीय

ब्र. वै.
क. व.
२४१

मनोहरे तीरोदनीरत्रिलयेसौभाम्याविस्त्रवत्तसि
यथामूर्तिर्महासाधीयर्मवत्तस्यलस्थिता पाताल-
लक्ष्मीर्वासेतीयथैवानेनवत्तसि यथापुहिर्गणेश
चदेवसेनाचकानिके वरुणोवरुणानीवयथासा
हारुताशने यथारतिः कामदेवयथासेतादिने
सरे वायौः पत्नीयथावायौ यथाचंद्रेचरोहिणी
अथारितिर्देवमातानवश्चसूचकश्यपे यथाहिमा
लयेमातापितृकंत्याचमानसी लोयामुद्रायथा-
गस्त्ययथानाराहहस्यती कर्दमेदेवरुतिश्चव-
शिष्टैः रुंयतीयथा मनोचशानत्रयेचदमयेनीन
लेयथा तथाभवत्तसौभागेममवत्तसिसेदरी
लीलयाचसहसालेखेनशक्तोहमीश्वरः नारीवाञ्छे
निजारेवसामिनोवलवनरे समेरुगिरिकुटेवड
र्गमेतिरहस्यले अथवामलयेरम्येचंदनवा
युना विस्यंदकेसरसनेकिंवानेदनकानने निक
देशातश्चद्रुस्यपुष्पमदानदीनदे गोदावरीनीरनी
रसमेषानवायुना चंपावनीनदीनीरेरम्येचंपकका
नने एमणानेतिपमणानेतिनिर्जलवने शैलेशैल
तिरहसिकंदरेकंदरेवने हीयेहीयेतिडुर्गवनयोन
योनदीनदी समुद्रपुलिनेरम्येसर्वजेनविवर्तिने

विदग्धायाविदग्धेनसंगमोनिर्जनेवने पुष्पवेदन
शय्यायापुष्पवेदनचर्चिते ब्रह्मचर्यादेविजगत्
सुविवर्जिते मांऊरुषपुरुभदेतिमंसुस्थिरयोवने
सवेशंसुन्दरेवीरेकामणासुविशारदे शरणागीव
चन्द्रासवेद्रवेशसमुद्भवम् आगतोभुवसीमथेय
कवेतेचपालितो नमस्सहापरसीपुतोहृष्टालोत्स
येमनुः यत्कामयासमार्यासुतोपत्रभूषणभूषितो
अथवारत्तमोसर्वासर्वकृतावगानने रत्नेद्रसात्तमा
लोतेदास्यामिवरुणस्यच निजिमवरुणेषुदेवसा
स्रेणानितेजसा वक्रिषुदेवसुपुम्मेजितावक्रिस
डुर्लभे दास्यामिचैवनेदेविनिजोजयजितोपमं
मणीद्रसारनिमीणेमकराकारऊणले दास्यामि
यादितेदेव्यादेवमात्रसुदेवि करभूषणपुम्मेवम
तेरत्नविनिर्मिते दास्यामिचैवरोहिणेपावेद्रजिता
तिडुर्लभं यत्तमस्तमजिह्वस्मेममेवसर्वसुखे
विनापुहेनमीतोमोक्तपयावाप्रदास्यति अमृत्य
रत्ननिर्माणोक्तणानेजीरपुम्मेके दास्यामिनेवपा
र्वस्यामिलोत्तोक्तत्वामहेसरो आशुतोषेसुतिव
शोभतेपोवक्तव्यमयं सप्राणानोवदातारंपरेक
त्यतरेवने अमृत्यरत्ननिर्माणकेसरपुगलपिये

ब्र. वै.
कृ. ख.
१५१

दास्यामि ते यगं गायान् देवतासु दुर्लभम् वज्रलीपु
गले वारुसूर्यपत्न्यामनोहरम् सदन्नसारनिर्माणे दा
स्याम्यस्य सासने अमृत्यरत्ननिर्माणे स्यो गोति
सनिर्मले दास्यामि ते कामयत्या कामेजित्वा वलील
या क्रीडकमलसेदाने कमलायोषसेदरि भित्तो
कृतावदास्यामि कृतावकमलानयः अंगुलीयक
रत्नानि यानि विषेषदुर्लभं सावित्र्या प्रदास्यामि कृ
तावद्वस्त्राणां स्तयः सयंगीताप्रगायेती मूर्च्छनाश्र
तिसंयुताम् वाणीवोणो प्रदास्यामि पादाङ्गुलिषु भू
भूतम् रत्नपाशकसेचैव विषयकर्मवित्तिर्मिते ऊवे
रयत्या दास्यामि पादो गुलिषु भूषणो इमेव मुक्तान
रुषः यथा तत्तदो वुजे उवाच तोषाचीतत्र भजमो मा
गीतेन्य उन्म्याप्यनेकरेभ्यता सुककंदो हतात्तकः
स्मारे स्मारे महासाथीयदाभोजे हरे गुरुः सुसुवा
च सुगणवत्समहाराज हेतान भयभेजन भयजाता
वराजा च सर्वेषां ललकः पिता भृष्टश्रीसमहेन्द्र
ससर्गे ते वत्स यो पुना योगजास पिता पाता प्रजा
नामेव निहितः गुरुपत्नी राजपत्नी देवपत्नी यमो
नथा पितृषसा शिष्यपत्नी भृत्यपत्नी च मातली
पितृपत्नी भ्रातृपत्नी सुसुसमगिनी सुभाः गर्भ

242

यात्रीष्टदेवीचण्डोषोऽशमातरः त्वेनरोदेवभा
 र्याहेमातादेवेदसम्माता गच्छवत्सादितिवर्णय
 दिवेच्छसिमातरं सर्वेषां नित्यनिष्ठासितिवत्समा
 त्गामिनो ऊर्मीयाकेतवचनियावहेव्रह्मणोव
 याः ततोभवेति कथययापयोनिसुकल्मषे ततो
 विडक्तमयस्तेपि भवेति कल्पसमस्त भवेति ते
 तत्कल्पे च ब्रह्मणः क्रमयास्ततः ततश्च मूर्द्धाक्रम
 यः कल्पसमस्त भवेति ते ततः सत्यश्चक्रमयो भवे
 तिकल्पमेव च ततश्च ऊर्ध्वानोस्तेष्वपि भवेति सम
 जन्मस्ततः सानोजन्मसमस्तमजन्मसूकरः
 ततः क्लीवप्रमोसश्च प्रतिजन्मसजन्मस्ततस्तदा
 निः कृतिस्तेषामिन्द्राहकमलोद्भवः एवं तत्र वि
 द्मृदाणां ब्राह्मणीगमनेन्य वेदेस्वनिः कृति
 नोस्ति चेत्पेगिरिसम्भाषिते सर्गसोपतिसो गश्च
 सखसेसारिणो ध्रुवं समुत्तराणां च मोक्षे च ते यश्चै
 व तयसिनो ब्राह्मणानो च ब्रह्मणो मुनीनो मोक्ष
 मेव च विद्यासावेदिकानो च कवीनो काव्यवर्णि
 नो विस्मृतास्येवैसावानो विस्मभक्तिरसेपरं वि
 स्मभक्तिं विना नैव मुक्तिं वोच्छति वै सवाः लालामू
 वमलासेषु उर्गधि निलयेषु च साधूनां विमुखं सा

ब्र. वे.
कृ. ख.
२५३

243

स्त्रीणां योनिषु माचरः कुलपदीपराजेंद्रराज्ञो मे उ
वर्तिनो लयेव भारते जन्मपुण्येन बद्धजन्मनो य
ज्ञानो वेदवेद्यानो नृपाणां दीप्तिहेतवे तमावीरा
जने जस्री श्रीममयाह मास्तरः सर्वेषामाश्रमा
णां च स्युर्ममयशाः परः स्युर्महीनानरकेयवे
तिमूढचेतसः ब्राह्मणानो स्युर्ममयविसेयमव
नेहरेः तन्मादोदकैवेद्ये भक्त्या च स्युर्ममिके अ
त्रे विद्याजले स्युर्ममिवेद्यहरेर्नय भवेति सूकरास्त
र्वे ब्राह्मणा येन भुजने आजीवे भुजने विप्रकाद
रणान भुजने कस्य जन्मदिने वैवशिवरात्रौ सति शि
ने तन्मारा मनवम्पोचयत्तन्ः पुण्यवासरे ब्राह्मणा
नो स्युर्ममयकथितो ब्राह्मणान्वयः ब्रजे यतिव्रता
नोचयति सेवापरेनयः यथा पुत्रः परयतिरेवेय
र्ममयो विनाम् पालयेतीतया भूया यजा पुत्रानि
वोरसान् यजासियेव यशेति राजानो मातरं य
या यत्तं कुर्वति विसोमसेवने देवनेषियोः निवा
रणं च दृष्टानो शिष्टानो यतिपालके इति
धर्मः तत्रियाणां कथितो ब्राह्मणपुरा वा
णिज्ये वैववेद्यानो स्युर्ममयधर्मसेवयः
सूद्राणां विप्रसेवाचय ॥ ५१ ॥ = ॥

रोयर्माविपीयते सर्वथासो हरो भक्तिः धर्मसेना
 सिनोयुवे रक्तैकवासादणीचविभर्तिसृष्टकृण
 ले सर्वत्र समदर्शी च स्मारेत्रारायणसदा करोति भु
 मणो नित्ये गेहे न तिष्ठति विद्यमेवैव कस्मै विमद
 दाति च देवतः करोति नाश्रमे भित्तु करोति ना
 न्यवासिनाम् करोति नान्यसंगं च निर्मोहसंगव
 र्जितः न साडभुंके देवाश्च स्त्रीमुखेन च यशति
 न वाच्छते भस्त्वस्त्रयाव गृहिणो वती इति सं
 न्याह धर्मश्च मित्राह कमलोद्भवः इति ते कथि
 ते पुत्रगच्छवत्सयथासखे इत्युक्ता च महेश्वरी
 विरगामच नारद उवाच बह्वीराजा शंखीवर्त्म
 निसादरम् नरुष उवाच नयाय कथिते देविस
 र्वेन त्ववियर्यये यथार्थे धर्मवेदोक्ते निबोध क
 थयामि ते कर्मणो फलभोगश्च सर्वेषां सरसंदरी
 नैव स्वर्गेण पातालेनान्यत्र वा कुतोऽपि कृताशु
 भाशुभं कर्म पुण्यं ते वैव भारते अत्यन्तकलेभुं
 के कर्मी कर्मी नुबधनात् हिमालयादासमुद्रेषु
 एते वैव भारते श्रेष्ठे सर्वस्थलानां च मुनीनां च
 तयस्थले लब्ध्वा जन्म तत्र जीवी वे विनो विस्वमा
 यथा शासकरोति ऋषय विहाय सेवने हरेः क

ब्र. वै.
क. वि.
२५५

तातत्रमहसुण्येसर्गगच्छतिपुण्यवान् गृहीत्वा
सर्गकन्याश्च विरेसर्गेप्रसोदने सर्गमागच्छतिनरे
विहायमानवीतनुं सशरीरेणागनोहेमसुण्ये
पण्यसुन्दरि अनेकजन्मपुण्येनचागतिस्वर्गमि
च्छितिम् नतः किंकेनपुण्येनदर्शयानेनयासह
नहिकर्मस्थलमिदंस्वर्गस्थलमेवच सारेच
सर्वभोगानेवरसीभोगमेवच भोगस्थलेभोगव
स्तनहित्यकेप्रशस्यते भवानुरक्तारसिकाभोगि
तेभोगिनामिह इवसखामिकेभोगेसखित्यजति
मेदयीः अविरोधसखित्यागीयसुरेवनसंशयः ग
च्छकोतेमहंमत्ताकुरुत्वमेमनोहरे मरणीयेव
रहसिपरंरतिकरंपरं त्यजेधेयंमनसोकश्चि
तेकरवर्णिनि वराननेमयासाईमोदसवरमेदि
रे अमूल्यरत्नमाल्यचमणिराजविराजिते भित्तो
कत्वावदास्यामिलत्नीवत्तसिषोभितो मणिव
नेतशिरसः सर्वेषामतिदुर्लभं दुःशाय्यविषुलो
केषुनभ्येदास्यामिसुन्दरि मणिरत्नकोस्तभेच
नारायणस्यवत्तसि भित्तोकत्वावदास्यामिक
त्वावदास्यामिब्रते वेदशालरमोत्तेवयदर्वेदभू
षणो नरामसुव्यापिहरेसस्तक्रीशकरंपरं अ-

244

नीवविषेडः प्रायेविधेवसुन्दरम् विषनाथम्
 नेकनातुस्यंदासामिनिश्चिते दास्यामिने श्रीसू
 र्यस्यमणिप्रेष्टस्यमेतके भक्तासूर्यव्रतं कृत्वा
 विषुलोकेषु डलेभं अष्टौ भरात्सवर्णं च यश्च
 नित्यं प्रसूयेत जरा मृत्यु हरं चैव परं क्रीडकरं
 प्रिये अमूल्य रत्न निर्मीणं पात्ररत्ने मनो हरे
 सततं मधुपूर्णं वदास्यामि मदनस्य च अमूल्य
 रत्न निर्मीणं सूर्य तल्पे च तेजसा नाना विवि
 चित्राणि निर्मितं सीसरेष्ठया निर्मले मेडलाका
 रे मणिभ्राज विराजिते हस्तलत्तपरिमिते वनर
 संवसंदरे यथा यथा सततं प्रेष्टा स्येत्तु भ्यं सुड
 लेभं तभ्यं भुवे प्रदास्यामि कृत्वा पद्यालया व्रत
 म् इत्येव मुक्ता नरुषः कृत्वा वर्त्मनि बोधने पुनः
 पयात चरणे महेन्द्राणां मुकुटं रुः न्यस्य ववने
 कृत्वा सुष्ठु कैलासतालका तमवावमहेन्द्राणी
 स्मारे स्मारे गरु हरिं शायुवाव अचेतनस्य मू
 ढस्य कार्या कार्यमजानना शोषामि कतिविधं
 कथं कामातरस्य च मधुमनात्सराम कामम
 तो वेतनः मृत्युन गणयेत् कामी न हन वेतनः
 तज मा मय हे मता मा तत्तत्त्वं रजसला जेतो

ब्र. वे.
क. ख.
२४५

प्रथमदिवसे समये नाच मेधुवे प्रथमीदिवसे सीव
चांजलीमारजसला द्वितीयदिवसे समये नाच मेधुवे
प्रथमीदिवसे सीव तृतीये रजकी स्मृता सुहाभर्तृष
तर्बहिन सुहादेव पितृयो असत्सहा समासाचन दिने
वयर प्रति प्रथमे दिवसे कोतोयोहि गच्छेद्रजसला
बलहत्याचर्त अलभने नाच सेशयः सहिमात्रहिक
मीहो देवायनेव कर्मणि अथमीसव सर्वेषां निदिन
आयशस्तरः द्वितीयदिवसे नारीयो ब्रजवरजस
ला कामतापरिस्त्री च सोहत्यालभने भुवे आती
वनेनाधिकारी पितृविप्रसगर्वने अमुनयोः प
शतेव विद्यादिवसमाधिते तृतीयदिवसे नायो
योहि गच्छेद्रजसला समूहो बलहत्याचलभने ना
च सेशयः सर्ववत्तितः सोपिन चार्हः सर्वकर्मसुः
असच्छृङ्गगच्छेता न गच्छेव विवत्तताः यदि मां मा
नरे स्मृत्पुर्गरीयादिवसे नव अत्तोरतीने दिवसे ग
मते च करिष्यसि बलहत्या समापुक्तो भविष्यसि
न सेशयः शय्यास्व वने सुताय शोषने दुषस्तदा
उवाच मधुरं शतः पाकं कोने वशो विनी देवपत्नी
सदा सुदानत तन्मानवे प्रति शयिने भोजने देवि
ना सुहामनवे प्रति रजसलायोः संमोगे कर्मतेवे

245

वभारते तयोक्तं च भवेत्पापेनात्र सर्गे वसेद रि
 कर्मसेवेपित कर्म यदेदोक्तं सुभासुमे न भवेद
 स्वानो वज्रलतो वलते जसा यथा प्रदीमेव हो व
 सुष्काति वरुणानि च भस्मीभूतानि नथापायाति
 वैसवे वहि सूर्य ब्राह्मणेभ्य नीजीयात्ते लवः सदा
 रक्षितो विस्वकेण सते वो मन ऊंजरः न विचारो
 न भोगश्च वे स्वानो सकर्मणाम् लिखिते सां वि को
 भूयो ऊरु प्रसूत हस्यति अस्मिन् सर्वे जानेति वद
 वंशोऽस्य वे स्वान् देवमन्येन सेवेते वद वंशो ह
 रिं विना संजे सप्रभं वो यो हित वियो ब्राह्मण स्तथा
 विस्वमेतं न गृहं मि व विनो विस्व मायया को मे व
 चको देवो न हि शायमो मम सर्वा न्मास्तं सर्थो हे
 ब्रह्म विस्व शिवे विना शायो ऊरु गृहं गता शीघ्रं
 यास्यामि ते गृहं अजया ये मयि भवेन म किं गच्छ
 शोभते इत्युक्तान् उवाच राजा प्रत्युक्त्वा वदने तदा
 रत्नयाते समारुह्य यौने दनकानने न प्रयोसा
 चीगेदं प्रजमाम गरोर्हं गता ऊरा सन स्पे वद
 दशी वद हस्यति नारु से विन पादा जं जलं ते ब्रह्म
 ने जसा यद्यमाला करण च जयेते कृत्स्न मी चरे
 परमे परमाने दे परमान्मान मी चरे निर्गुणे वनि

ब्र. वै.
क. ख.
२५६

रीहेवसतेवेप्रकृतेः परे सेव्यामयेपरेवल्लभका
नप्रहविग्रहे तमानेसकृतेवेवननामशिरसाभ
वि वंदनीमाश्रतेज्ञासामेगननेभक्तिसागरे शोका
एवेनिमजेनीहृदयेनविहयतो नष्टावभीतास
गुरुवस्त्रिष्टेवकृपानिधि शकुवाव रत्तरत्तमहा
भागभीतामोशरणगतो नदीसरसदासीवनि
मनोशोकसागरे अनीसरस्त्रेचरोवावलवान्वा
मउर्वलः सशिष्यभार्योपुत्रोश्चशासितोचदात्त
मः हरीभूतसराज्यश्चशिष्यश्चकृतस्त्वया शा
क्तिर्वभूवदोवस्थापुनानग्रहेऊरु अनाथोस
र्वसूनोमासून्याताममरावतीम् सेपल्लवमा
श्रमेसेरत्तकृपानिये दस्यग्रस्तोचमोरत्तदेशकिं
करसानये दत्ताचरणारेणोनेशुभायीवचनेऊरु
सेर्वेषोवगङ्गाचजन्मदातापरोगरुः पिताशा
तगणोमातासून्यावेयागरीयसी विद्यादानामेव
दाताज्ञानेदोहरिभक्तिदः सून्यावेयश्चसेव्यच
माताचतगणोगरुः पिताशातगणोमातापूजाव
यागरीयसी विद्यादानामेवदाताज्ञानेदोहरिभ
क्तिदः सून्यावेयश्चसेव्यश्चमातृशतगणोगरुः
अज्ञानतमेरोयस्यगतानोजनशालाकया वत्त

246

कृमीतिजेयेनतस्मै श्रीगुरुवे नमः अदितितमुरवे
 पश्यविकृत्यनोस्तिनिश्चिते सर्वकर्मकर्मसुतहस्य
 नरकेचस्थितिर्भवेत् नन्मदातात्रदातावमातात्य
 गरुवस्तथा परंकरतेनशाक्तास्तेचोरेसेसारसागग
 रेविद्यामेवज्ञानदातानिपुणाः परकमीनिशक्तः स
 मुहर्तशिष्यस्यसमुहर्तमीश्वरोपरा गुरुविसृगुरुव
 स्तागुरुदेवोसहेश्वरः गुरुयर्मेगुरुः शेषोसर्वात्मानि
 गुणोगुरुः सर्वतीर्थाश्चमाश्वेवसर्वदेवाश्चयोगुरुः
 सर्वदेवासुरपञ्चगुरुत्रयीहरिसयं श्रीभीष्टदेवीरुष्टे
 चगुरुक्तोहिरत्तिते गुप्तेरुष्टेभीष्टदेवोनहिशाक्तश्चर
 तिते सर्वग्रहास्त्रयंरुष्टासर्वरुष्टवदेवताः नभीव
 रुष्टोभवतिगुरुरेवहिदेवताः नगुरुश्चप्रियश्चात्मा
 नगुरुश्चप्रियासुतः यनेप्रियेनचगुरोः नचभार्याय
 येनथा नरुरोश्चप्रियोयर्मेनगुरोचप्रियंतयः नगु
 रोश्चप्ररेसत्येनपुणंपचगुरोः परं परंगुरोर्नशास्ता
 वनहिवैधुः गुरोः परः देवोराजावशास्तावशिष्या
 णोचपरंगुरो यावत्सक्तोदातमन्त्रेनावत्सास्तातरत्र
 दः गुरुः शास्तावशिष्याणोप्रतिजन्मानिजन्मनि मे
 नेविद्यागुरुर्देवा सर्वेत्तव्यो यथायतिः प्रतिजन्मानि
 वधीनसर्वेषोमपरिस्थिता पितागुरुस्त्वयश्चतत्र

ब्र. वै.
कृ. त्र.
१५७

जन्मनिजन्मदः गुरुवोतीजयामातागुरुश्च प्रतिजन्म
नि विप्रानां त्वेवरिष्टाश्च गरिष्टाश्च नयसिवो ब्रह्मिष्ठो
ब्रह्मविद्ब्रह्मनयर्मोहसर्वधर्मणो तस्योभवमुनिष्टे
मोतवशाकं वसोयते तयित्तस्येसदा तस्योभवेति गृह
हृदेवताः इत्युक्तासासवी ब्रह्मसुरुनश्चेरुदव दृष्टा
तद्गोदनेतारागुरोदोहैर्मुद्रमुद्रः ययातवरणातारा
पुनरेवरुदव अयरादत्तमीत्युक्तागुरुस्तस्योभ
वाचतो गुरुवाच इति हतारेशायाश्च सर्वे भर्द्भविष्य
ति स्यापयति भर्ता रेम हें देवमुदाशिषा इत्युक्ता
सुक्तासगुरुस्तत्र विररामचनारद ययातवरणातारा
रापुनरेवरुदव गृहीतावशोवीनारोसेस्यापि
चसवत्तति वोयवामासविविधमय्यात्मिकमनु
त्तमे शवीकृते गुरुस्तात्रेष्टाकालेनयः पटेत् गुरु
अभीष्टदेवश्चसेतहः प्रतिजन्मनि ग्रहदेवहिजास्त
चपरितस्यावसेतने राजानोवायवोश्चैवसेतस्याः सर्व
तः सदा गरुभक्तीर्विस्तुभक्तिः बोद्धितेलनेधुवंस
दाहर्षभवेतस्पनवाशोकः कदाचन उवाचीलभ
नेधुवंभार्थीधीलभनेप्रियो गणवेनेगणानीते सर्व
सर्ववतीधुवं गेगार्थीमुच्यते गेगहृदोमुच्येतवय
नात् असहकीर्तिः सुयशामूर्खीभवतिपरिता क

247

दाविहं हविस्तेन न भवितुं निश्चितं नित्यं न ह्यर्थं
 नेयं भीविषुले निर्मले यथाः लभते यरमैष्ये पुत्र
 पुत्रादनातिना इह सर्वसखे भकायातिने श्रीरु
 यदे न भवत्सु नर्जन्म हरिदास्यो लभेद्वं विसुभ
 क्तिरसाव्योचन भग्नस्य भवेद्वं शसामिव तिशा
 निस्व विसुभक्तिरमास्ते जन्मस्य जरा व्यापिशो
 कसेनायमीषते इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे ना
 रायणनारदसेवादेमहेन्द्रदये भगवत्कथने शवी
 क्तनगुरुस्तव कथने नामो नमस्तस्मै नमो यथायः ना
 रायण उवाच शवीस्तोत्रे समाकर्ण्य परिब्रूहो ब्रह्म
 तिः उवाच मधुरं नातं कातामिदासि नारद ब्रह्म
 स्मति उवाच तजवत्स भये सर्वभये किं ते मयि स्थि
 ते यथा कचस्य यन्त्री नो तथा तमयि शोभने यथा पु
 त्रे यथा शिष्यो न मे दापुत्रं यथा शियोः तयने प्रतिदोने
 चयात्ने परिषोषणे यथा गिदाता पुत्रावतथा शा
 याश्च निश्चितं इतीदं कारवशात्वाया सुवाच कमलो
 द्वयः यश्चेतोश्च न पुस्त्राति भस्माने तस्य पुण्य के दे
 वे यैवेन कर्म हः सोयीत्यादमहे सारः कुरुते न बुद्धिं
 च मोतरेपितरे गुरुं यथास्तस्य सर्वत्र विब्रमेव यदे
 यदे संपन्नतोयः करोति सगरो मयराभव अविश

ब.वे.
क.ख.
१४८

248

तस्य नाशस्य भवेद्येव स निश्चितं मोहहृत्वा सुभाम
येनोत्तमस्योपाकशासनः तत्कलेवुभजे सात्तात्तयः
पश्यवसोपति करोमि मोत्तेशोतिवतवात्तासनिश्चि
ते शासितेरतिशक्तः स एव गुरुकवने ननश्यते
सतीतेव अस्तु अहास्योपितः जन्मसमेविकल्प
अत्यस्य यर्मसनशाति भविष्यति प्रभावसे इर्गोया
असमेसति लत्मीसमाप्रतिष्ठावपशास्तयशया
समे सुभागेराधिकान्त्येन त्समे प्रीमभर्तुरि नत्त
त्येगौरवत्वेव प्रीतिशायान् प्रमीसरे रोहिण्यास्य समा
प्रीताष्टावभारतीसमा अहातिरुपमाशसेसावि
प्रीसदृशीसदा एतस्मिन्नेतरेतत्रागतो नद्रुषेस्ये
उवावववनेभीतोवाक्यनेः गोचरेततः हनउवाव
उतिहृदेवशीत्रेव गच्छेत्तेनद्रुषेप्रति कीर्तिकर्त
चरहसिरस्येनेदकानने हनस्यववनेश्रुतात्तमुवा
चहस्यवतिः केषिणावयवाकोपादक्येकजलोच
नः गुरुवाच नद्रुषेवदगतान्नेशवीवेहोक्तमिच्छ
सि अष्टैर्वयानमारुसनिशायामागमिष्यसि सम
धीणावस्केयेचदत्ताशुशिविकोशुभो तमारु
ससवेशाश्चगमनेकतमर्हसि वाक्येवच
नेश्रुतागदोवाचन्तेनदा ॥ ॐ ॥ २१

हूतसववनेऽनः पशुसमर्षिषोमुदा राजाहृष्टा
 चत्तासर्वाषणनामेवसादरे नद्रवडवाच सयेव
 ब्रह्मणापुष्पाञ्जलोतोब्रह्मेतेजसा ब्रह्मणःसदृशा
 सर्वेसतनेभक्तिवत्सलाः नारायणपराशसत्सद
 सत्त्वसद्गुणिणः मीहमासार्यहीनाश्चदयीहीकार
 वर्जिताः नारायणसमाः सर्वेतेजसायशासासदा
 गणेनकृपयापूर्णवरदाननतिष्ठते इत्युक्ता
 प्रणतोराजातृष्टावचगुरोदव हृष्टानेकारणंभू
 यमूचुः परयतोषिण ऊषरुऊचुः वरेद्वणीष्य
 हेवत्सयनेमनसिकेच्छिते सर्वदानेवयेणक्तान
 साय्येचकथंचन इदमेवामनुतेवाविरागुवा
 ततः परे समद्दीपेसरत्वेवापितेवसविरंमुखे
 अथवासर्वसिसितेसर्वेस्येसुउलंभे मुक्तिवाह
 रिभक्तिवातयसायेसुउलंभे किमीसितेनेहेदेव
 त्समहिनहृषसाप्रति सर्वेभूयोप्रदायेवयास्या
 मस्तयसेमुदा प्रगतत्तसमेयचत्तीणंकृत्वावने
 विना नदिनेनेफलेवैवररिथ्यानेनवर्जिते विना
 तत्सेवनेयोहि विषयान्मेववाढति विषमतिप्रणा
 शायविरायास्तमीसरे ब्रह्माशिवश्चयर्मश्चयर्म
 चविस्वशायीमहान्निगद गणेशश्चदिनेशश्चरो

ब्र. वै.
कृ. ख.
२५१

षष्ठजनकादया एतेयचरणभोजेयायेतीहनिशंसु
 दा जन्ममृत्युजराव्याधिरहेतवमितावये तेषांचवच
 नेश्रुतातनवाचनपाशरः सलजितीनम्रवक्रोमा
 यामोहितमानसः नहृषउवाच सर्वदातेसमर्थवस
 येचभक्तिवत्सलाः श्रुनादेहि मोक्षार्थे शचीदानम
 भीक्षिते समर्पिवाहनेकांते शचीच्छतिमुदासनी य
 नदेवमवरंतिः पत्रं कुरु कामदा नहृषस्पवचः श्रुता
 मनयस्परस्परं श्रुतवैर्नहृषः सर्वकौतकेनवना
 रद राजानमोहिते दृष्ट्वा वीक्षिते वत्तमायया चक्रः
 प्रतित्तो मेवोद्रेक्तययादीनवत्सलाः वक्रः स्तंभे तशि
 विकामकामानिकाभूषितः दृष्ट्वा वाति विलेखेवम
 र्त्तयामासनाल्पः कथायायायमाउर्गश्रुगामीच
 वर्त्मनि महानजाराशे भूत्वा यतो वै मोक्षमानसा दर्श
 मानो यमपुत्रसने मोक्षे भविष्यति रत्नमायेतवैकुण्ठे
 गता वैकुण्ठसेवने करिष्यसि महाराज न कर्मतेति
 फले लभेत् इत्युक्ता प्रययौ सर्वप्रहस्य मुनिः सतमाः
 राजा च यतिनः कामासेयी भूता महावने शचीजगाम
 तच्छ्रुत्वा गुरुं नत्वा मरावंती ययौ बृहस्पत्यं गीय वैदः
 यमनेनपु गतासरोवराभ्यां समाजहावसरे सरे अ
 तिप्रसेत्रवदने कृपयानिधि - - - - - बृहस्पतिरुवाच

249

अहोशकनातआगच्छभयेकिंनमपिस्थिते न्यनभी-
 निमिह्यगच्छगरुलेयंहहस्यति सगुरोस्सचरंक्रताम
 हेन्योहसमानसा त्रयेविहायानहंचसत्रयेणसमाय
 यो ययातदेउवन्मूर्द्धभक्तावचरणोगुरोः तंरुदेनेम
 हाभीनेमुदोरसिचकामसः कारयित्वासोमयातथा
 श्रितार्थमेवच रत्नसिंहासनेरम्येवासयामासनेगुरुः
 पददौपरमैषर्यमूर्ध्वीस्माच्चवर्तगणं अगत्यसर्वदे-
 वीश्वराक्रमेव्यासदानिता शचीसेषामभर्तारमहेदे
 निदशेश्वरे मंदिरेषुष्यनल्पेवमसदेसासुदानिता
 इत्येवंकथितेवत्समहेदंदर्पभंजने सचीसचेत्तर
 तावकिंभूयाः श्रोतुमिच्छसि नारदवाच यहियाग
 विधानंचवृहिमेमुनिसत्तम कथ्यतेकारणामासगरु
 अकिंवलेपरं नारायणउवाच ब्रह्महत्याप्रसमनेज
 यमानेकरोतिच वर्षमेकंफलेभक्तेवर्षमेकंफले
 मुदात्रैवर्षिकव्रतमिदं सर्वपापप्रनाशनम् यस्य
 कैराधिकंयुन्येनिहत्याभूतविद्वये अथकेवापि
 विद्येतससोमयातुमहसि महाराजस्वदेवोवाजा
 गंकर्तुमलेमुने नसर्वसोय्योयस्योयंवहत्रोवद्भदति
 णः इतिष्ठीब्रह्मवैवर्तमहापुराणेनारायणेनारद
 संवादेसोमयज्ञोपकरणेशकदर्पवंगकथनेनाम

ब्र. वे.
क. ख.
१५.

षष्ठतमोऽध्यायः ६० नारायण उवाच इति ते कथितं
किं विदिं दस्य पर्दभंजने अथरेषु यतो ब्रह्मन्नावधाने
निगूढं कं समुद्रमथने कृत्वा स्तरसंमुदा निर्जित्य
दैत्यासेवाश्च बहर्देषां वभूव ह तदा कृत्वा वलियारा
शाकदर्ये वभंज ह भुक्षिष्यो वभूव स्नेदेवाशकपरो
गमाः तदा ब्रह्मस्य ते स्तोत्राददि ते श्रवणेन च ज्ञानश्रवा
मकलया हृदित्या वामनो विभुः यतो कृत्वा बले राज्ञो
कृपया वक्तुं पातिथि तस्मै ददौ महेन्द्राय देवेभ्यो वापि स
पदे वभूव संपदापेभ्यः पुनः कल्याणरेपरे विभूर्देवीसु
माहा राजसाराजस्य ये मुने पुनः ददौ वक्तुं कृपया कृपालभे
कवत्सलः पुनः श्री उर्मिदासोऽपि जहार गौतमप्रियात
रागौतमया येन भगो गच्छ वभूव ह संपापयानना
मिं उः खोगवेदनया पुरा उच्चैर्जहा सनेह ह्याकृष
यो मनयस्तथा देवाः सलान्जिता सर्वे मत्सु लोहस्य
निः तदा सहस्रं वर्ये वनयस्तमारवेः पुरा रवेर्वणो
शाकम्बुसहस्रात्तो वभूव ह इलेकत्रयमिंद्रस्य तच्च
त्तनिकरेपरे यथा चंद्रकला कश्चित् तारका हरणादया
न नारद उवाच ब्रह्मकेन प्रकारेण जहार गौत
ममयो महासती सहित्यो वसूज्यो भवनया
वती ॥ ॥ ॥

अद्वाशयामहाभागानिर्मलाकमलाकला एतद्दे-
 दिवमिच्छामिवदवेदविहोवर नारायणउवाच शुक्
 देतीर्थयात्रायां सूर्यापर्वणि नारद नवगतामहिल्या
 वददर्शयाकशासना सस्मितांसदंतीशांतोपीनरो
 णिपयोयरो मूर्च्छामापमहेन्द्रसहस्रिमात्रेणानन्तरं
 यथापरदिनेतो नशंसलजितो दृष्ट्वा शोणीस्तनपुग
 मतीवविपुले हरि मूर्च्छामेवापकामार्तो जहारचेतनो
 पुनः तणेनचेतनोपायगताकामी तदेतिक उवाच
 सत्तायावाचाविनयेनयविब्रनो महेन्द्र उवाच अहो
 गुणमहोदयमहोकिंवातववयः अहोकिंवामुखशी
 स्तेशवच्चंद्रविनिदिता अहोकदातेऊटिलेपुंसां वि
 तविकर्षणे किंमहोलोचनेपद्यप्रभामोचनमस्थिर
 गगनरमणीयेचगजेविउनगंउने अहोवाकंसमधु
 रंपीष्टाअपिउलभं किंमहोविपुलशोणीकामरा
 योमनोहरां कामुदाकामकायैवमुनिमानसमोहि
 नी अतीवकापीनोरभास्तंभविडंविता अहोनिनेव
 पुगलेवतलेवदविंववत् श्रीपुकेश्रीफलपुगंतभ्यं
 नेस्तनपुगमकं अत्पुनतंसकटिनेनैलोकाचितमोह
 ने अहोकिवातपस्तेयोगौतमाश्चनयोयनः सकाम
 लोसललनोनलिनापितलोचनः संशयतत्कलेनै

ब्र. वै.
क. ख.
२५१

वसदरीचवरंगना निषेधप्रकृतिउयोविस्मया
सनातने अहोकिंवास्तपस्तेयेगौतमस्वतपोयनः स
त्मीचलत्मीसदृशामीदृशीप्रायभामिनी सुकोम
लोसललनोनलिनायनलोचना अहोचसेदरीस्या
मोम्योयपरिमंउलो नत्यालनेवजानातिकामशा
सविशारदः कामोवाकामकश्चदः किंवाजानिति
गौतमः मोप्रशंसोतिनित्येनकामाशास्वविवलणः
उर्वशायाश्चापरसोमोयसेशोतिसेशोतिसेततः दासी
कृताचसस्यामिशवीतभंवरानने मौलोमलत्मीवि
सलंगराणन्यजगौतमे अनभितेकामशासेउर्वले
नयस्मिन्ने अगाराहासेनिः कामेनारायणपरायणो
अविदम्याविद्याजाचयोजनाविषयेत्तमः अहिल्या
नम्रमाग्याद्वलणश्चापिमारीचेस्वतपस्तिनः अभा
ग्यात्कश्यपस्यापितेपुत्रः पापमानसः किंतजयेन
तयसासौनेनवव्रतेनव सरावनेनतीर्थोत्सीथिर्य
समनोहरं सीउपेनिर्मितेस्सुहोमोहोयकामिनो
मनः अन्यथातमवेत्सुहिसृष्ट्यातेनेषराजया सर्व
मायाकरंउच्चयर्ममार्गीरालातया व्यवभानेवतयः
सोदोषाणमाश्रयेपरं कर्मबंधमिवेयानांनिमउक
हिनेसन पदीपरपंकीदानोमीनानोवउिशोयथा

विषकंभेदग्यमुखेमारंभेमथुरोयमे परिणामेः
 खवीजेसोपानेनरकस्यच म्बयः शानकापास्य
 नमोहंचकुरीष्टिते परसीपुमनोयेषोतेषोसर्वच
 निःफल परसीसेवनेशकत्रहैवायशस्करे परवन
 रकेचोरददातिकामुकाच इत्युक्ताचमहासाथीवि
 हायेदंचकामुके प्रययौखरहेत्तर्गोर्गहिणीगौत
 मस्य तत्सर्वकथयामासगौतमायितपसिते तस्या
 प्रहस्यासमनिःसहेदंचवित्तिस्यच एकदागौतमः
 शीघ्रेजगामशोकालये शकोगौतमद्रयेणतोसं
 भोगेचकारसः सर्वज्ञानाचसर्वज्ञोसंदिरहारमाय
 यो निर्गच्छेतेमहेदंचददर्शमुनिपुगवः लग्नामह
 ल्यारहसिपीनस्योणाययोयगं मनिःशणायशकं
 चनगंगास्यभवेतिच कोणात्सयाशयपत्नीचरुदे
 तीभयविज्जलो तेनयाषाणद्याचमहारणेभवेति
 च ययौवसगदहंशकोलतेकानानमानसा उवाचम
 थुरेभीतास्वामिनेणीककर्पिते श्रितिल्याउवाच मा
 चदाणीचनिर्दोषोकथेत्यजसियार्मिक त्वेववेदवि
 दोशेष्टोविवारेकुरुयर्मनः गौतमोउवाच त्वोजनामि
 सनः सुहोसुव्रतोवपतिव्रतो तस्यामिचनयापितोपर
 वीर्येवविब्रती परभोग्यचयाकोनाससुहासर्वकर्म
 स नोयोगच्छेत्तमहामूकोनरकेतस्यकत्यके अनति

ब. वै.
क. ख.
१५१

252

हाजलमूत्रं परभूम्यायासनिश्चितं उपसर्पेन न स्यात्
 हेति उवाच पराकृते अनिकृष्य च संगारे न सीजारेण उवाच
 नि उवासी निश्चिते साध्वी सेव्या संगारकर्मणि तेश
 के सामिने मत्तासखे मुत्कारनिगृहे पश्चाद्भूवने
 ज्ञाने माहृष्टावनिशामये नृगच्छ महाएपमिव या
 वाणरूपिणी रामयादोगुनिस्पर्शान् सद्यः सनाभवि
 यसि सावशापसितत्पुण्योत्पन्नरेवन सेशयः गच्छ
 कोने महारण्यमित्युक्तानपसेययौ इत्येवं कथिते स
 र्वो महेंद्रदर्यभंजने पुनः संशयलक्ष्मीव विभो अकृप
 यामने रतिशीव्रलवैवने महापुण्ये श्रीकृष्णजन्मवे
 डेवैकवहितमो ध्यायः ९१ नारद उवाच ब्रह्मकेन प्र
 कारेण रामो दशरथि सुये वकारमोलो कउयोगे यो
 तमयो धितः रामावतारं सखदेसमासेने मनो हरे क
 यया समहाभागश्चोते कौतुले मम नारायण उवाच
 ब्रह्मणा प्रापितो विसृ रामो दशरथगृहे कौशल्याव
 भगवन्नुमेता यो वसुदान्विता कैकेये भरतश्चैव राम
 गुल्यो गुणानव लक्ष्मणश्चापिशत्रुवः समिश्रयोगुणा
 र्णवः विश्वामित्रे धितस्व श्रीरामश्च लक्ष्मणः प्र
 ययौ राममिधिनोरम्यासीना गृहामरे दृष्ट्वा पाषाण
 योच रामो वर्त्मनिकामिति यमच्छ विश्वामित्रे वयोच
 रामो वर्त्मनिकामिति यमच्छ विश्वामित्रे वकारो जग

दीक्षरः रामस्य वचने कृता विष्णुमित्रो महानयाः
 उवाच तत्र यर्मिहोरहस्यं सर्वमेव च कारणात् तत्
 स्वाच्छन्ता रामी भवनपावनः यस्मा रीयादो गुलिना
 सावभूववययना साराममाशिवे कृता प्रययो भन्त
 मदिरे सुभाशिवे वरेन स्मेभार्या प्रायगौतमः राम
 समिधिलोगत्वाथ नभे गशिवस्य च वकार्याणि
 ग्रहणो सीताया - - - कृता विवाह राजेन्द्रो भूः
 पुदर्येति हेत्यव श्रयोथा प्रययोरम्यो कीडा कौतक
 मंगलैः राजपुत्रेन ये कर्तुमियेष कृतसादरे सम
 नीर्थी दके नूरो मानीया सुनिपुणवान् कृता विवा
 से श्रीरामं गलसं पुनम् दृष्ट्वा भरतमाना च कैकेयी
 शोकविह्वला वरयामास राजानो पूर्वमागे कृतं वरे
 रामस्य वनवासं वराजते भरतस्य च वरे दाने महारा
 जेति मेघप्रेम मोहितः यर्मसत्यभये नैव रामो वाच
 न्यपेक्ष्यीः रामो उवाच तज्जग शानदानेन यम्कले
 लभते नरा ततोधिकं चलभते वापी दानेन निश्चितं
 दशवाने प्रादाणेन यत्पुण्यं लभते सुधीः ततोधिकं
 चलभते पुत्रस्य दर्शनेन च दर्शनेनानुपशरणं यत्
 संलभते नरः तत्पुण्यं लभते नूने पुण्यवासस्य पाल
 नात् निहसत्यासरो यर्मो नान्तात्यातकं परं न हि

व. वै.
क. ख.
२५३

गंगासमनीर्थनदेवाकेशवात्परः नास्ति धर्मोत्परो वे
धः नास्ति धर्मोत्परो यने धर्मोत्परः प्रियाको वास धर्म
वत्तयत्तनः स धर्मरतिने नानाश्र सर्ववमेगला यश
सेवसति सावधानाय हजने परे वत्त देणा द्वे धर्मोत्परो
कामुखे गृह भूमम् वनवास करिष्यामि सत्यस्य पाल
नायने कृत्वा सत्ये वशयथे मिच्छायातिच्छयाय वा न
ऊर्यात्पालने तस्य भस्मत्वेन तस्य मृतके ऊभीपाके स
समायेति सत्यस्य पालनायने कृत्वा सत्ये वशयथे मि
च्छायातिच्छयाय वा न ऊर्यात्पालने तस्य भस्मत्वेन
ससूतके ऊभीपाके समायेति सत्यस्य पालनायने
ततो मूकौ भवेत्कृष्णीमानवासमनन्मस इत्येवमु
का श्रीरामो विद्याय वेकले जहो प्रययौ वमहारणेण
सीनया लक्ष्मणेन च पुत्रशोकामहारजौ तन्याज
सोतने मुने पालनाय पितृसत्ये रामो वभूमकाननं
कालानरे महारम्ये भगिनीरावनस्य व भूमतो का
नने चोरे भ्राता साहसकौतकान् ददर्शय मे कुल
यकामाने रात्तसीतहा पुलकाचित सर्वगो मुख्या
प्रापत्तणेन च श्रीरामनिकवागता सेस्मि नो वाव
कामिकी शष्पानो वनसे पुक्ता निशैका कामुवाम
दा सुप्यतस्त्रो वाव हे राम हे वनस्याम रूपया मगुणा

253

निन भवानरकंववितांमागृहानसतिर्जने श्रुत्वा
 सूर्यानखावाकांथर्मसंस्तराववा उवाचमथुरवा
 कांक्षामभीतश्चनारद श्रीरामोवाच श्रद्धोमातासभा
 र्थीहसभार्यममचाननं उः खं प्रयामन्यभनेदितरेव
 सखातयम् रामस्त्ववचने श्रुत्वा प्रययौ लक्ष्मणेमुदा
 ददर्श लक्ष्मणो सोते कानेव लक्ष्मणालितं माभजस
 महाभागेस्त्वावच पुनः पुनः लक्ष्मणस्त्ववा श्रुत्वा
 नमवाच कृत्स्नहृत्वा लक्ष्मण उवाच विश्वयगमे सर्व
 ते हे मूढा दासमिच्छसि सीता दासी सा न दासो ह मेव च
 भवसी दासपत्ये त्वे गच्छ रामे मदीयरे नवपुत्रा भवि
 ष्यति सीता यावयथा नथा लक्ष्मणस्त्ववा श्रुत्वा का
 मीन हृतमानसा उवाच लक्ष्मणे मूढा शुक्कं वे
 दनालका सूर्यनख उवाच यदित्यजसि मामो फ
 कामासय उयस्थितो यवयोव वियतीश्च भविष्यति
 न संशया ब्रह्मावमोहे नीत्यका विषस्यो वभूवद
 रभाषायेन दत्तश्च गमस्तो वभूवद सवैयश्चो
 वशीणाया यत्तमा प्रविवनिताः नृपहिना ऊवीर
 स्रमेणायायेन लक्ष्मणा कामो हतावीशायेन व
 भूवभस्मशान्मिकान् वलिमदा लणाया दुष्ट
 राज्यावभूवह णायेन मिश्रे केशा सहन भार्या हह

ब्र. वै.
क. ख.
२५४

स्यतिः समायायास्तथागमोहनभार्योभविष्यति का
 मानरोजोवनस्थोवाभार्योस्यमपस्थितो नत्यजेदम
 भीरुस्रकृतेसाथंदिनापुरा इहत्याकाविषयस्तोप
 रत्ररकेननेत्र कृतास्रपातखावाकोमर्हवेदेणलत्त
 णः विच्छेदनाशिकोतस्यात्तरथारेणलेलया नस्य
 भ्रातावपुपुयेवलवाहरहखणः ससन्धोलत्तणा
 सेणसजगामेमहालयं वतदर्शसहसेचरात्तसारव
 रहषणं मनेदृष्टासूर्यनखाभत्तयामासरावणे स
 सैन्योलत्तणासेणजगामपुष्करंयरा वल्लणश्चवरं
 प्रायक्तवावडःकृतेयः उवाचतोहर्षोदृष्टानिराहा
 रोनयसिनी सर्वज्ञानमनोज्ञाताक्तपासिंधुस्रनारद
 ब्रह्मउवाच अथाप्यरामःशार्यकरोषिडःकरंतयः
 जिनेद्रयाणोप्रवरेलक्षणंथर्मलत्तणं ब्रह्माविस्र
 शिवादीनामीश्वरंप्रकृतेःपरे जन्मानरेवभर्तारेलभि
 ष्यस्वरानने इत्येवसक्ताब्रह्मावगगामसालयंमु
 दा सीतोदृष्टावगामसमूर्च्छाशयतिरेमने वेतानो
 कारयामासभ्रातावाय्यात्मिकेनच तजोवभ्रामग्रह
 नेशलोचकेदरेनदे सवाहासतिशंकोकान्त्
 ग्रीवेणनतासये निहत्यालितेवाणाद
 दौराज्यंवल्लेय ॥ ॥ = ॥ ❀

सग्रीवायवमित्रायसीकृतनेत्रेषणायव हनान्यस्या
 यथा माससर्वत्रवानरेचरा तस्यैष सग्रीवभवती
 श्रीरामश्चसलत्माः हनूमनेवरंदत्तारत्नरत्न
 गलेयकं सीतायशुभमेदेशं प्राणाधारणकारणं
 नेत्रप्रस्थापयामासत्तणोदियामीश्वरं सग्रीवाति
 गणदत्ताराम्यं रत्नं गलेयकं हनमान्यययौतिगं
 सीतान्वेषणहेतवे रामादयीनसेदेशोबलीरुद्र
 करोद्भवः श्लोककाननेमीदृशश्लोकं शिरो
 निराहारमतिकणोंकं वदकलामिव सतनेरा
 मरामीतिबुवंचीभक्तिस्त्वकं विभ्रंतीवज्रामारो
 तमकावमसन्निभं ध्यायमानायादयं श्रीरामस्य
 दिवानिशं सुहाय्योसशीलेवसुव्रतांवयनिव्र
 तो महालक्ष्मीलक्ष्मणकोयजलेतीसनेनमा पु
 ण्णदासश्चेतनानां दृष्टाभवनयावती प्रणम्यमा-
 नरंदृष्टारुदेतावापुनारणं रत्नं श्लीयेरामस्यद
 दौनस्यमुहामिहा हरोदासीतानंददृष्टाहतातव
 रणं व्रजम् उवाच रामेसेदेशं सीताजीवनलक्षणं
 हनमानवाच यारंसमुद्रश्रीरामसनदावसुतत्मा
 णः वभूवराममित्रावसग्रीवोवलववाक्यिः रा
 मववातिनेहत्वाराम्भकेकंदनेददौ सग्रीवायवमित्रा

ब्र. वे.
कृ. ख.
२५५

यनङ्गर्मावनिनाहनो सग - - - श्रीवचननो
 थारंसीवकारयनाभनः वानरावयपासर्वतपोण
 यनकारणम् प्रायसेगवलाजीवभर्ताजीवलोच
 ना गभीरेसागरैवधासावरीणाभविष्यति निह
 म्पारावणपापैः पुत्रैः सह वायवं करिष्यति चरेण
 वहेमानस्तवमोक्षणं अथरत्नमंघ्रीलकोनिशंक
 लप्रासादतः भस्मीभूताकरिष्यामि मातायणव
 संप्रते मकंदीतिः वनस्यंवलंकापुष्पोतिसवने
 मूत्रतल्पसमुद्रोचसरावमिवमूत्रले पिपीलिकासः
 यसि वससेत्येगवणेतथा समुद्रंते समर्थोहंमुह
 नौदेवलीलया रामप्रतिहारत्तार्यमहनिष्पासि
 सोप्रते सस्याभगमहाभोगेन्यजभीतेसदीचरे
 वानरस्यववाक्कतारुहितोवैमङ्गमृङ्ग उवाचवचने
 भीतासीतारामयरायणा सीतोउवाच किंवोहारस
 किंभुक्तैममप्राणादिकाप्रया अपिपारेसमुद्रस्य
 समंवसत्यमेप्रीया अतिस्मरतिमोपायोस्वामिनो
 दावदायिनी मदर्थेकथिउः खेवासैषापसमुदीच
 रः हारोनारोपिताकटेपुराव्यवहितेरनो अयुना
 वाचयोमंयेसमुद्रः शान्तोजनः अपिहत्तामिजंरा
 मेकरुणासागरंमं शान्तकान्तेनितानेचयुर्मिहय

मर्मकर्मणि अपि सेवा करिष्यामि पादपद्म पुनः प्रभुः
 पतिमेवाविहीनायामूढाय जीवने यथा अमिमेय
 मपुत्रश्च ससंसे जीवतिलत्तणः मल्लो कमाग
 रे मग्ने भग्नदर्यो मया विना वीराणो प्रववो यर्भो दे
 वकं मच देवरा अपि ससंसे सन्न दो मन्त्र भो सी जना
 सदा अपि द्रुत्ता मि ससंसे तेलत्तणो दर्म लत्तणो प्रा
 णनामपिकं प्रत्ताय न्ये पुण्य सत्पिणो इतमेव च
 ने श्रुत्वा कपि प्रसूत रे सुभं भस्मी भूतो च तो ले का
 रलील लया मुने पुनः प्रवोयंत स ह दत्ता वा पु सतः
 कपि उजा प्रययो लीलया वेगा तथा राजीवलोचनाः
 सर्वे त कथयामा स ह तो ने मा न रे व सा सीता मंगल
 ह तो ने श्रुत्वा रामो रु रो द ह गुरु दो चै ल त्मण स श्री
 वश्च स नारद वानरा रु रु उः सर्वे महा वन पराक्रमः
 विवथ्य मे ते ले का च प्रययो र चु ने द नः ससै न्यः सानु
 नः श्री ब्रं स न ह सै व नारद निहन्त्य रावणं रामो र
 णे ह ता स वा य वे च कार मो त णे ब्र ह्म न्भी जा या
 श्च शुभ त णे कृत्वा पुष्प क थाने च सीतां स म्प रा य
 णाः अयोध्यां प्रा य यो श्री ब्रं की र्श कौ त क मे ग लेः
 की र्श च कार भगवान् सीतां कृत्वा व व त्त सि विज
 हो विर ह्म जालो सीता राम श्व ल त्त णे स म्प दी पे श रो

ब्र.वे.
कृ.ख.
१५६

गमोवभूवदृष्टिवीतले वभूवनिगिवलायस्त्रीमाधि-
 व्यवर्तिता वभूवतागमपुत्रोयार्मिकोऊशोलवौ न
 श्रीअपुत्रअसूर्यवेरोद्वान्ता इमेवकथितेवत्सः
 श्रीरामावचरितप्रभं सखदेमात्तदेसारेपारेपोतेभ
 वार्णवे इतिश्रीब्रह्मवैवर्तेमहापुराणेनारायणना
 रदसेवादेशीकृत्स्ननाखडेश्रीरामचरनेष्टिषष्टिनमो
 ध्यायः ६१ नारायणउवाच अथकंसेपिविमेवह
 साउःसममेवच समद्विगोमहाभीतोनिगहारेतिवि
 त्तनो समानीयसमामध्येतानुवाचातिउःशिवनः कं
 सेउवाच मयाहसोनिशाशेषोमेदसोमोभयानप्रदः
 ननिवोयतयाःसर्वेवायवाचपरोहिताः विभ्रतीवो
 उगुष्माणोमालोसारकचदनः रक्तसुरंसस्त्रीलोस
 रेपवभयानकं महस्याहारहासंबलोलाजिहाभयं
 करी श्रीवहहासोगीनगरेममन्त्यपि मुक्तकी-
 णोद्धिन्ननामाकृत्सोर्गीकृत्सवर्णवन् विभवासामहा
 सूद्रोमोसालिगितमिच्छति मतिनेवैलखेउचविभु
 तीव्रतमूर्हजान् ददातिहरीतिलकं पालेममवच
 सि कृत्सवर्णनियकोनिद्धिन्नभग्नानिसत्पका प
 ततिकृतशहासशसनालफलानिव ऊवैलोवि
 कताकारोमेहोदित्तमूर्हजः ददातिमममूर्हणो

256

छिन्नभग्नकरदेकान महीवहावदिव्यसीपतिप्रव
 तीसती भवेनसर्गकुंभेवसाभियपपुनः पुनः
 स्नानमेउमालोवरक्तवेदनयविना ददातिमस्यप्रि
 वस्यमहारुष्टेतिशय्य च तणमंगारवृष्टिस्ममस्म
 वृष्टिः तणोतणो तणोतणोरक्तवृष्टिर्मवेचनगरे
 मम वानरेवाप्रसेस्नानेमल्लकेभूकरेखरे यणामि
 विकृताकारेशावृज्वेनमाल्लेण यणामिभुक्का
 नोगणिमंगारकजले अरुणोदयवलायोक्त्व
 छिन्ननावानिच पीतवसुपरीथानाभुक्वेदनववि
 ता विभ्रनीमालतीमालोरक्तभूषणभूषता की
 दाकमलहस्तावमिहरविभूउषितो कताभिशा
 पेमाकृष्टायातिमेदिरतः सती पाशहस्ताश्चरु
 शान्मुक्तकेणभयेकरा अतिप्रभानसमयेविंशतो
 नगरेमम नग्नानारीभुक्तकेणीन्त्यतीवगृहीर
 ही अतीवशक्तताकारोपणामिस्मनोमुदा छि
 न्ननासाववियवामहाशूद्रादिगेवरी सातैताभ्यो
 गितेमावकरोतिनिभयकरी निवीणंगारपुक्ता
 अभस्मयाशीभयेकरा अतिप्रभानसमयेविताय
 णामिसेमिताः यणामिचविवाहेचन्त्यगीतम
 हीत्सवे रक्तवसुपरीथानापुरुषारक्तमूर्दनान्

ब्र. वै.
क. ख.
१५७

रक्तो वसेते प्रकृष्टं तस्मै तेन प्रसुप्तं राहृग्रस्तं वराग
ने मे उलं वदसूर्ययाः एककाले वयं यणामि सर्वं ग्रा
मेव वायवा उल्कायात्रे धूमकेते भूके पराष्ट विस्रवे
के कावाने महीत्याने यणामि च पुरोहिते वापनाष्ट
णिमानोऽस्त्रिंशं संयान्मे हे रुहान् यतिनाम्यर्वतोऽष्टे
वयं यणामि एषिवीतले पुरुषश्चित्रेशिरसे सस्ते
न प्रसुप्तं मे उमा लाकरे चोरे यणामि च गृहे गृ
हे दग्धं सर्वाश्च मे मस्मर्त्तुं गारसे कुले साहाकारे म
कुर्वत सर्वं यणामि सर्वतः इमेव मुक्ता राजा सचिररा
मसमातले कृत्वा संमेवां यवाश्च न जवकाणि शास
तः न हारे वेतनो सद्यः सत्यकश्च पुरोहितः सत्यावि
नाशकं के समयजमानस नारद रुरोद नारीवर्गश्च पि
नामाताश्च शोकतः नेने विनाशकाले च सत्ययः स
मुपस्थिते इति श्री ब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारायणो
नारद संवादे के सटः समकथने नाम प्रविष्टे तमो
प्यायः ५३ नारायण उवाच के सस्य ववने कृत्वा
सां कुरो यर्मिणां वरः उवाच वयं सत्रात्मा शोतः प्रह
समानसः अहुर उवाच सुप्रभाता यरजनी वभूव
ममुमेदिने नष्टो वगुरुवो विना देवानां मिनि निमि
ते को हि जन्मार्जिते पुण्ये मम सयमुपस्थिते ॥

वभूवमेससुत्रययकर्मसुभासुमं विच्छेदवदति
 मेउंममवदस्यकर्मणः कारागारावसेयकीन्मको
 यामिहरेःपदं सुसदर्थोक्तोहेवकंसेनविडुषारु
 षा वरणानुलोदेवस्यक्रोधीममवभूवह वनराज्ये
 समुदत्तं वनेयास्यामिसोप्रने द्रष्टामिपरमेष्ठ्ये
 भक्तिभक्तिप्रदायकं नवीमजलदस्यामेनीलेदी
 वरलोचने पीतवसुपटीशुककटिदेशेविराःजि
 ने भूतिभूमरितोगेवकिंवावेधनवंविते अथवानव
 नीनाकमंदस्यामिसंस्मिने किंवागवोसमूहंवे
 चालयेतमितस्तवः किंवावसलेगच्छनेशयाने
 वासविश्रितं निदेशोकेहशोचायसदृष्ट्यावशुभ
 क्षणे ध्यायेतेयस्यादयमेवसुविस्मयिवादयः न
 हितानेनियस्यातेमनेतोनेनविग्रहं यत्प्रभावेन
 जानातियस्यातेमनिविग्रहं यत्प्रभावेनजानेतिवे
 दासंतस्रसंतते यस्यस्त्रावेजजीभूतातामीदेवीस
 रसती दासीनिपुक्तायस्यायेमहालत्मीवलति
 ता गेस्ययस्यपदोभोजेविमतासतत्रपिणी जन्त
 म्युजरायाधिहराविभुवनामरा दर्शनस्पर्शनेनै
 वन्तणोपातकहारिणी ध्यायेतेयस्यदोभोजेउर्गो
 विनाशनी त्रैलोक्यजनमीदेवीमूलप्रकृतिरीष

ब्र.वे.
क.ख.
१५८

लोकोक्तयेषनिमहाविस्मयस्यह श्रुत्वातिवि
विशालिस्मलास्मलानरस्यच सचययषोउशोशोव
यस्यसर्वेश्वरस्यच नेहृष्टयासिहेवेयोमायामानुष
विग्रहः सर्वसर्वानरात्मानेप्रकृतः परं ब्रह्मज्यो-
तिसदृशं च भक्तानुग्रहे निर्गुणं च निरीहं च निराम
यनिरामय निराश्रयं परमानेदेसानेदेनदनेदन
सच्छामये सर्वपरं सर्ववीजसनातने वदेति योगि
नः शसन्त्यायेनेहनिशेषिभुं समन्तेनरसहसं
चनिराहारकणोदरः यथेययस्तेयस्तेयेपुरायये
चयत्कते पुनश्चक्रेतयण्येनदादस्यसिमामिति
स्वरुतशब्दं सुश्रावनददर्शनयापिते नावत्का
लेपुनस्तत्तावरंशायददर्शने ईदृशोपरमेशाश्चद्र
ह्यामिष्यससुद्भवः पुरारामस्तयस्तेयेयवद्देवस्त
णोवयः ज्योतिर्मंडलमथेवगोलेकेनेददर्शसः
सर्वतन्तुसर्वसिद्धेममरतेवरं परं सेशाययत्यदंभोजे
भक्तिं च निश्चलोपरो चकारात्मसमेनेवभक्तव
त्सलः ईदृशोपरमेशोवद्द्रस्याम्ययतमद्वयः स
हस्रशक्तयानानेतिराहाराकणोपरः यस्यानेतस्त
यस्तेयेभक्तावपरमात्मनः नदावात्मसमेज्ञानेददौ
तस्मैसईश्वरः ईदृशोपरमेशोवद्द्रस्याम्ययतमद्वयः

सहस्रेडनियानोतेभर्मस्तेष्वेवयतनः नदावभूवसा
त्पासथर्मिणोसर्वकर्मणो शास्त्रावफलदातामन
न्यशोदान्तामिह सर्वशमीदृशमिहोदस्याम्यय
समद्यवः नास्तिभूरजसोसेख्यातथैवव्रणास्त
था नथैवहावर्द्धविषानांतहाथारोमहान् वि
सिराट् विषेविषेवप्रत्येकेवस्तुविस्तुशिवादयः
मुनयोमनवःसिद्धामानवाश्चयराक्ताः यन्त्रोत्थो
द्वाःसविगदस्त्वोयस्यवलीलया ईदृशंसर्वशास्त्रा
नांदसःहृतरश्चपुलकांकितविग्रहः मूर्च्छायायसा
श्रुनेत्रोदथैगतस्वरणोत्तुजे वभूवभक्तिपूर्णस्य
स्मारंस्मारंयदोत्तुजे उदवश्चतसीस्त्रियप्रपसश
पुनःपुनः सचणीत्रेययोगेहेमक्तरश्चापिमेदिरे
इतिश्रीब्रह्मवैवर्तेमहापुराणेनारायणनारदसेवा
देश्चक्ररहरर्षकथनेनामपेचवसितमोत्थायः ५५
नारायणउवाच अथरासेचरीपुक्तोराःसेरोमेचरः
सयं सचरेमेतयासाधंमनीवरमणोत्सकः सखेस
भोगमात्रेणययौतिद्रोचराधिका दृष्टासमेसमुत्था
यदीनोवाचप्रियेदिने राधिकोवाच अपिसामिनि
द्रोगच्छतांकरोमिस्वस्वसि उःसमेकथयामास
एदयेनविहयतो राधिकोवाच रत्नमिहासेनेहेव

ब्र. वै.
क. ख.
१५५

रत्नछत्रं च विभ्रुति तदा तपत्रं जगद्गुरुस्यो विप्रश्च मे प्रभो
सागरे कजलाकोरे महाचोरे वडः सुरे गंभीरे प्रेमया मास
मामेव दुर्बलो सब तत्र शोनसिणो कर्ता वमामिव पुनः
पुनः तां वदह्यमहाभीता करोमि शार्थना सुरं कसः
तत्र निमज्जेती पश्यामिव द्रमे उले नियते च रागनाच्छ
तां उदेव भूतले तणोतरे वपश्यामि गगनात्सूर्यमे उ
ले वभूवचनः खंडे नियम्य परणीतले एका काले च ग
गने मे उले वंद्य सूर्ययोः अतीव कतलाकारं सर्वगुणं व
गहना तणोतरे वपश्यामि ब्राह्मणे दीनि मामिति त
को उस्मा सथा ऊं भेजहार च रुषाति च तणोतरे वपशा
मिसहा रुषे व ब्राह्मणे गृहीता व व्रजने च वच्छेधो म
म कीशकमलखंडे व हस्तो दस्तं मम प्रभो सहसा व
उखंडे व वभूव सतहेतना हस्तान्ते संवसहि सा स दत्त
सा र्दृष्टोः निर्मलः कतलाकारः खंडे व भूवह हारा
मेरु तसाराणो छिन्नो भूता व रातसः अतीव मलिनं भ
ग्नयः पानथरणीतले सोयप्रतिलका सर्वा न्ये विव
हरंति च प्राप्ते दयनि कोशं नीरुद्रं चिनत्तणोत्तमे
कसवर्णं हृदयं केले भ्रमेने मुद्रमुद्रः नियतेने वो
सतेने पश्यामिव भयंकरं प्राणाधिदेवः पुरुषो नि
सताभ्यं तरात्मम राये विधायं देहीत्यत नो यामीत्यु

259

वाचसः कृत्स्नवर्माचप्रतिमासमाप्तिव्यतिवेवति क
सवसुयरीथानोवेतियपणमिसंप्रतं न्येतिदत्ति
एंगमेपणामेदोनयेतिव रुदेनीशोकाकर्षेति
सुहिग्रं वमानसे किमिदकिमिदं नाथवददेविदो
वर इत्युक्ताधिकोदेवीशुक्कं दोहतालका यथा
दत्तमदोमोनीमीनासाशोककर्षिना कृतासमेज
गत्राथोदेवीकृतासयत्तसि अथातीकोनयोगेनवो
यथामासलः ततो नत्यातशोकं सोदेवीज्ञाने संश
यतिमले शानेवभगवतेवक्तृत्वाकांते सवससि
इति श्रीवसुवैवर्ते महापुराणे नासयणानारदसेवा
देशीकृत्स्नजन्मस्वेदेराथाशोकायनोदनोनामषट्
षष्टितमोऽध्यायः ५५ नारायण उवाच विरहव्याकु
लोदृष्टाकामिनीकामनोहरः कृत्स्नवत्तसिनाक
नाययोक्तीममरोचरे राजराजेश्वरेराथाकृत्स्नव
त्समिराजते सौधामिनीवज्रलदेनवीनेमेने रेमेस
रमयासोर्वक्तृपयाचक्रयानिधिः द्वयोर्द्वयोर्पुण्या
समेमणोसारकनोमति रत्ननिर्माणपर्यं केरत्नेद्र
सारसेहिरे रत्नप्रदीपज्वलतिरत्नभूषणभूषिना
रत्नभूषाभूषतयारेमेरत्नेनकोनको रसरत्नाक
रेरमेनिमगेनारसिकोच्चरः रासेरासेसरीरायासेस

ब्र. वे.
 कृ. ख.
 २६

मवाचह सरनौविरनौमर्मावियरेमेमनोरथ राधि
 कोवाव दिनेदिनेयथातीणाकस्यसेवियोकला तव
 वलसिमेदेमिः हरीवेदप्रभायथा सयोमृतातयास
 काडवचंद्रकलायथा विंताजरावरग्रस्तामनस्त्व
 पिगतेयहं अस्तेगतेरवौवेदेध्यानग्रस्ताथरायथा
 अष्टौवेशास्तोविनामेतययौवनवेनने तारावले
 परिभ्रष्टासरसतोयदेयथा तमेवात्माचसर्वेषामम
 नायोविशेषतः ननुपथात्मनामत्कानयथाहेचत
 याविनायेवप्राणमकस्तेमेमृताहेचतयासासहे
 महेतया असेस्तुतातयाहीनात्मावयथामही
 तयासाहेमहेकसवित्रपुकोवष्टमयी नीयोग
 नानोशोभावतयागमेसरेणाव हारेसर्गविकादे
 वसेनेनमनिनासह वज्रराजतयासाहेराजेनेराजसः
 जयः यथावेदेणनभासेनाराजिविजिते तयाशो
 भायशोदायाः यशोदानेदनेदने यथाशाखाफल
 स्तयेनरुराजविराजने तयासाहेकुलेशयोभागो
 कुलवासिनो यथाशोभालोकराजराजेद्रेणविराजि
 ते रामस्यामचरसेचतयाशोभामनोहरा राजतेदेव
 राजेनयथासुर्गमरावती हृदावनस्पृहताणांतेव
 शोभायतिर्गतिः अन्येषाववलानोववतवान्केशरीय

260

या तयाविनायशोदावनिमग्नाशोकसागरे से
 प्राप्यवत्सेसरमीक्रोशतीयाकुलायथा ओदोल
 यतिनेदस्पशाणादगंधमानसे तयाविनातमपा
 त्रेयथाभामसहकः इत्युक्तापरमेस्मासायया
 तहरेःपदे पुनरध्यात्मिकेनैव बोधयामास नोपभुः
 अध्यात्मिको महायोगाशोकसेच्छेदकारणाः यथा
 पञ्चवृत्ताणांतीलाधारश्चनारद शोकाच्छेदस्यलो
 कानांशोतेकौतूहलेमम नारायणउवाच अध्या
 त्मिको महायोगो न ज्ञानो योगिनेमपि सबनानाप्र
 कारश्च सर्ववेत्ति हरिः स्वये किंविदध्यात्मिकानो
 वगोलोके रायिकेसरः स्वपीता कथयामास त्रि
 पुरारिंपुरामम सहसैद्रिनियेनारेतयः ऊर्वतमीष
 रे श्रेष्ठे श्रेष्ठे वेत्तवानो वरिष्ठे च तपसिनो पुष्करडः
 करेतात्तातयः पद्मे च पाद्मे जे हृष्टान्ते सादेरक्तसुत
 वाच किंविदेवने शान्तेन्द्रियात्तपर्यन्ते कहीरेणक्त
 शोथरे निश्चेष्टमास्थिसारे वक्तव्यया वक्तव्यनिधिः
 सिंहसेत्रे पुराधर्मलोचरे यथादाध्यात्मिके किंवि
 त्कथयया वक्तव्यनिधिः किंचित्सुतकुमारं च तपेते
 सचिरेतयः सुतयेतनतेतश्च किंविच्चोवाच नारद
 विंरतयेते कपिलहिमशैले तपसिने पुष्करभासु

ब्र. वे.
क. ख.
२६१

रेकिचित्तपेनेपुरस्तपः उवाचकिंचित्तसहारेकिंचिड
वतिसंभग एवंनिगूटेनकेवक्तृययामकवत्सलः
कीडासरोवरेरमेडवावक्तृययानिधिः शोकार्त्तोरधि
कोतश्चकथयामिनिशामय विरसोरसिकोट्टोपेम
नाक्ततास्वत्पसि उवाचय्यात्मिकेकिंचित्तोगिनो
परमोगहः श्रीकृष्णउवाच जातिस्मरेस्मरात्मानक
थेविस्मरमिषिये सर्वगोलोककृजान्श्रीदाम्नःशा
यमेवच शायाकिंचिदिनेदीनतदिच्छेदेमयासह भ
विविमहाभागेमिलितेपुनरावयोः पुनरेवगमिष्या
मिगोलोकेनेतिजालये गतागोयोगनाभिश्चगोयेः
लीकैवासिभिः शुभनाय्यात्मिकेकिंचित्तोवदा
मितिशापत शोकश्चेहर्षदेसारेसखदेमनसस्पव
अहेसर्वाचरात्माचनिलिमःसर्वकर्मसु विद्यमान
सर्वेषुसर्वत्रादृश्यपवव वापुश्चरतिसर्वत्रयसर्व
त्रतथैवसर्ववस्तु नवलिमेनथैवाहेसात्तीवस
र्वकर्मणो यथाजलवदेवमएलेवेद्रसूर्ययोः
भग्नेषुनेषुसेस्त्रिस्तनयोरेवतथा मयि जीवोस्त्रि-
स्तनयाकालेस्त्रेपुजोविषिये आर्वावविद्यमानो
वसननेसर्वनेनषु आथारम्भाहसायेयः कार्येवका
रणोविना अहेस्त्रिस्तसर्वेषामास्त्रिस्तमात्मरूपत

261

सगुणो हेशरीरेव निराकारश्च निर्गुणः अयि हि
 नो हेशर्वत्र सर्वत्र सर्वदेवि स संतते अहं सर्वं गिद
 व्याणि नराणां निवसेद रि आविर्भावायिका कृत्र
 कृत्र विह्वलमेव च समोऽणः केपि देवाश्च केचि देव
 कलास्तथा केचित् कला कलोऽणोऽणश्च केचन
 मदेशा य कृतिः सूत्मा सा च मूर्त्या च ये च वा सरसनी
 व कमला दुर्गा ते वापि देवसूः सर्वदेवाः शाक्तिका
 या वेता मूर्तिधारिणाः अहमात्मानि न देही भक्त
 थानानरो य नान् ये मे शाक्तिकारा ये ते न सा शा
 क्तता लये अहमेवासु मेवासु मेवाग्रे पश्चादप्यहमे
 व च यथा हं च तथानं च यथा यावत्सु दुर्गयोः मे
 दा वित्र भवे निहिते तत्र तथा च योः अहमेवावराट्
 सुहो विरवामि यस्य लोमसु अंशान्ते तत्र महती सौ
 शेन तस्य कामिनि अहं तद्वावराट् तद्वा विसेयता
 भियद्यतः अहं विसुलोमसु येव साम्यं शाशता
 मति न स्पृही ज्वं च हती सौगेन सुभगा सदा न
 स विसेवने केव ब्रह्म विसु शिवा दयः ब्रह्म विसु
 शिवा अंशाश्चान्ये वापि च मे उलाः मक्तलोऽणोऽण
 कलया सर्वदेवि चराचराः वैकुण्ठे ते महा लक्ष्मी
 रहं तत्र च त्रभुजः सच विष्णो वहि शोर्हं यथा गोलो

ब.वै.
क.ख.
१५१

कपवच सरस्वतीतेनैवसावित्रीवस्त्रणाप्रियः
शिवलोकेशवातनेमूलप्रकृतिनेनसा सोशेननेर्षि
भुकन्योत्तीरोदेविसुवस्यसि अहेसोशेनससोवव
लविसमहेसराः त्वेवलस्मीशिवायात्रीवस्यका
यक गोलोचेवस्यरायागसेरोशसरीसदा हंदाहं
दायनेपुण्यविरजातेष्टे शान्तेप्रीदामशायनेभारते
पुण्यगजा हनेकर्तेभारतेवहेदारणे चसेदरि
नकलोशाशकलयाविषयसर्वयोनिषु यायोधित्वा
वभवतीयः पुमासोहमेवच अहेवकयावहिसुहेहि
नप्रभात्मिका संज्ञात्मावतयाभामितोविनाहेनदी
मिवान् अहेवकलयावेदस्त्वेशोभावरोहिणी
मनोहरस्त्रयासर्द्धेतेविनानवसेदरः अहेमिद्रा
श्चकलयासुर्गलस्मीवतेसति त्वयासाहेदेवराजो
हनाप्रीवतयाविना अहेयर्मश्चकलयातेवभूर्ति
श्चयर्मिणः नाहेराजोयर्मकृत्वाचयर्मतयाविना
अहेयर्मकलयातेवसोशेनदत्तिणा त्वयासाहेव
फलदोषेसमर्थस्त्रयावि कलयापितृलोकाहेसो
शेनतेसयासनी वयालेकव्याहोनेवत्वा
विनानसमर्थकः त्वेवसंपन्नत्रयाह ॥
मीश्वरश्चतयासह ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

लक्ष्मीप्रकसपालक्ष्मीनिशोकस्रवाविना अहेप्र
मोक्षप्रकृतिः नस्रजेहेनयाविना अहेप्रमोक्षप्र
कृतिः नस्रजेहेनयाविना यथानालेकलालस्रव
देकर्तन्तदाविना अहेप्रोषस्रकलयासोपोनतेवसं
थरा नोसस्ररत्नाथारोचविभर्मिर्मूर्धिसंदरि त्वेवणा
निश्चकोनिश्चमूर्तिमूर्तिमनीसती तस्मिःपुष्टिःत
मालत्वात्तत्तत्सावरायथा निद्राप्रहावतेवदाम्
ह्यवसेततिः क्रिया सुक्तित्रयाभुक्तित्रयाहेहनो
देहनोदेहत्रयिणी ममाथारासदातेवतवाहेपर
स्ररं यथाहेवतथातेवसमोप्रकृतिप्ररुषो नस्र
हिर्भवेहेविठयोरेकतरंविना इत्युक्तापरमात्माव
रायोपाणाधिकोयरो कृत्वावत्तमिस्रमीनोवोथया
मासनारद तयोश्चकीर्तनिलिलावभूवःरत्नमे
दिरे तयावराययासार्धकामकासरकामकः
इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारायणनारदसेवा
देराथाकृष्णसेवादेवाध्यात्मयोगप्रकरणेनानामस
महितमोध्यायः ६१ नारायण उवाच कृत्वाकी
उसमुन्यायसुषुप्तत्यासुरात्मनः निद्रितोपाणा
सदृशीवोथयामासतत्तणो वसोवलेनसेकृत्यक
तातविसलमावे उवाचमधुरेवाकोशातेवमधुसू

ब्र. वे.
क. ख.
२५३

दतः निन्दितो प्राणसहस्रीवो यथा मासतत्तणे वसं
चलेन सेस्कृत्य कृतात विर्मलमुखे उवाच मदरं वाकं
शान्ते वमभुस्तदनः श्रीकृष्ण उवाच अपि तिष्ठत एण रा
सेसरिस विस्मिते वजनं दावने वापि वने व्रतव्रजे स
रि रासायि ह्यात् देवी तं रासे कुरुलत्तणे ग्रामे ग्रामे य
यासेतः सर्वत्र ग्रामदेवता प्रियाति निवहेः सार्धं त
णं वेदन कानने तणं वाचय कवने गच्छ वाति हसं द
रि तणं गेह वयासामि विशिष्टं कार्यं मयमे विहाय
देहि संश्रित्या तणं मा प्रणवलभे प्राणायि ह्यात् देवी
तं प्राणास्य तपि सेति मे प्राणा विषयमाणा वक्तुं
स्याते प्रमानये तपि मे मानसे रास्य तं मे सारवातना
आत्मायाता वसर्वेषां सर्वेषां कारकारका दृष्टान्ते मेव
गच्छेत्ते मुक्तं दावने वने उवाच रायिका देवी हृदयेन
विहरता रायिको वाच हे नाथ रमना द्रेष्टास्तये म
सामम हे कृष्ण हे रमानाथ व्रजेश मावने व्रज अयुः
नातो प्राणनाथ प्रणामि व्रजमानसा गतेन तपि मयि प्रे
मगते सौभाग्यमेव च कृपामि मो विनितिय गभीः
रीणो कसागरे विरह व्याकुलो दीनो नोयी हं शरणं
गतो नयासामि पुनर्गेहं नयासामि काननीतरे क
सकृत् सेति कृष्णो गयोगा ये दिवानिशं नयासामि

263

श्ववारण्ययास्मामिकाममागरे नवकाकामनाक
 लंपत्तामिवत्तवेरम् यथाकालोयथात्मावयथा
 चद्रोयथारविः नयात्वेयानिमथार्थेतिवद्देवासनो
 वले श्रुनायाहिनेराशोकतामेदीनवत्सले पुकेन
 हिरिसुकेदीनोमोशरणगतो ध्यायेनेयात्मादयमे
 ब्रह्मवित्सुशिवादयः नेमायथागोपवेशे कथेनामि
 ईसरे कतेयदेवर्णीतमयरायसहसके यउकेया
 निभावेनवाभिमानेतत्तम वर्णीभूमस्यमद्वावोह
 रीभूतोमनोरथः विगतवाद्यसोभाग्येकिमत्यक्तय
 यामिते श्रुतागर्गमवावाकोमोहिनातवमायया
 त्वाववकेनशक्रोमिमेन्वावाभक्तवत्सल यासिवे
 लोपरित्यज्यसकलेवभविष्यति तत्सुवयौवानशे
 तिब्रह्मकोकनलेनच तमोपुगशतेमन्येतोवि
 ताप्राणवलमा कथंशताह्वेत्यकाविभर्मिजीवते
 प्रभो इमुकागयिकाशोकाययानदरणीतले मू
 र्छासपायसहस्रजहारजीवतोमुने कसस्माम्
 हितोहृष्टाकयानिधिः वेतनोकारयित्वाववास
 यामासवत्तसि वंथयामासविवियंयोगैः शोकवि
 खंडनैः नयापिशोकंत्यकंवनश ना
 सामान्यवर्णविसेषोदणाशोकायकेवले देहात्

व. वे.
क. ख.
२६४

नोमविच्छेदः सखयाकस्यकल्पने नययोनवदिव
 सेप्रनराजोव्रजाप्रति कीकासरोवरादासंयययौरा
 दयासह नवगतापुनः कोमेवकारेवतयासह वि
 नहोविरहज्जालारासेरासेचरीसदा राधासासामि
 नासाहेपुष्पवेदनवर्चितो पुष्पवेदनतल्पवजस्यो
 रहसिनारद इति श्रीवसुवैवर्तिमहापुराणे श्रील
 जन्मोत्पत्तिराधाशोकविमोचनेनामसप्तसितमोथा
 यः ६८ नारायणउवाच शृणु नारदवत्सामिरहस्येय
 रमाद्भुते गोपदेयेववेदेषुपुराणेषुपुराविद्यो पुनः
 सकासोभसगवानकसः सेव्यामयोविभुः रमेसर
 मयासाहेविदग्धासविदग्धया चतःषष्टिकला
 शकायथाकोनाकलावती कामयासेषुनिपुणा
 विदग्धारसिकेचरी शृणारलीलानिपुणाशचका
 माचकासकी सेदरीसेदरीयेवशसत्स्थिरयोव
 नापित्ता मानसीकन्यायन्यामान्याचमानिनी रा
 मशिष्याज्ञानपुनाशानकल्योतजीविना वेदवेदा
 गतिपुणायोयोगनीतिविशारदा नानाव्यवरासा
 धीप्रसिद्धासिद्धयोगिनी नक्तन्याराशिकादेवीसु
 त्तातत्याचकासकी वकारनानाभावेसासशीला
 सामिनीप्रति चतःषष्टिकलामानेशृगारेववकारसः

264

नयाविशिष्टयासाकंरासेरासेषरीत्सकः तान्वाग्र
सनाशोएगीनावत्तनययोयगरो लमचंदनसिंहरोक
वरीसिथिलोसंती सखसेभोगमग्रोवनग्रोवसषमू
र्वितो पुलकाकिनसर्वगीनिथादेवीसमाययो ह
ह्वातोनिद्रितोक्कसःकपयावक्कपानिधिः कुरोद
माययामायेमायेशोलोकमिच्छया कृतावत्तसिरा
येवववुववुपुनः पुनः स्वातोवनेवसलिलैः प्राणा
थिह्वात्तदेवना प्राणाथिकप्रियतमोथारयासी-
वाससो वहिषुहेषुहेतिसुलेवश्रमूत्येविषुउर्ग
लमे कवरीवरयामासदेदोऊऊमाःचंदने नहा
नीचगलेहारममूत्यरत्ननिमित्ते सिंहरेचददौन
सासीसेनाथस्यलोत्तले दाडिमैऊसमाकारेउक्त
वेननविंउभिः वकारयत्रकंगेतेनानावित्रविवित्र
कंददौनत्पादेयसेवरत्नमजीररेजिते पादावलनवा
ग्रेवसिंहगलककंददौ नानासवेशवलितानानि
द्रोऊलितानविभुः पुनश्चकारमोहेनगावर्तिगन
मीप्तिने पुनश्चवुंवनेकृतानिवेषचसचत्तसि स
खयजगतोसीमीकानाविरहकानरः एतस्मिन्नेव
कालेनब्रह्मलोकपितामहः शिवशेषादिभिदेवै
मुनीन्द्रःसार्हमाययो आगम्यनत्वाशिरसावहावस

ब्र. वे.
क. वि.
२६५

पुटाजलिः सामवेदोक्तस्तोत्रेण परिपूर्णतमविभु
ब्रह्मोऽवाच नयनयनयदजगदीशवेदितमेतचरण
निराकारसाकारसेष्कामयमकानुग्रहतित्यविग्रह
गोपवेशामायायेशसेवेशस्त्रशीलशोतसर्वकानि
नोतज्ञानानेदयगामरयक्ततः परसर्वानरात्मसत्रय
निर्लिमसातिसत्रयवक्तनग्रहकातरभक्तवत्स
सेवितयनगेनमोस्तनेदेव सर्वाधिष्ठातृदेवायस्य
काप्रणस्ययपुनः पुनः पुनरुवाचसेमूर्द्धितोवभू-
वदेवसेसदि इतिब्रह्मकृतस्तोत्रेयः शृणोतिसमाहि-
तः तत्सर्वाभीष्टसिद्धिस्तमभवतसेशयः अपुत्रालभ-
तेपुत्रेप्रियाहीलभेप्रियां निधनोलभतेनित्यं परि-
पूर्णतमेयने लोकेसर्वभुक्तावोनेदास्येलभेद्वरिः
श्रवलोभकिमामोतिमुक्तेरपिसुउर्लभो इतिश्रीब्र-
ह्मवैवतेमहापुराणेब्रह्मवैवते श्रुत्वाचजगताथाना
प्रणम्यचपुनःपुनः शनैःशनैःसमन्यायमत्मापु-
नरुवाचह ब्रह्मोऽवाच इतिष्टदेवदेवेशमानेदका
कारणे नेदनेदनसानसानेदनित्यानेदनमोस्त
ने ब्रननेदालयेनाशसजह्वेदावनेवने येवशिशा
धिकशतवर्षनिवेयने भक्तशयानरोथनशतव-
र्षप्रियोत्तनपु नरेववसेशयगोलोकेवगमिष्यसि

गतापितृगृहे देवयज्यामि च समागते पितृव्यमति-
 थिमान्मो वैस्वमीश्वर तेन साद्रे मधुपुरी भंगवाना
 ह्यसो प्रने ऊरुपो भोर्यन्मभं ग्रंमहौ ग्रं वैरिणो हर हर
 के मे उरात्माने वो ययमानरे निर्मीणो दारकायाश्च मा
 रावतरणो भुवः दहवा राणा शीशो मोशकस्य दमने वि
 भो शिवस्य जे भे नै पुद्देवाणस्य भुजकृतने रुक्मि-
 णी हरणो नाथ वातने नरकस्य च पाउशानो सहस्रं
 च सीपाणि ग्रहणो ऊरु ज्यजप्रियो प्राणसमो ब्रजे व्र
 ज उनिहोति ह्यभद्रेन यावद्वाया जायति इमेव मु-
 क्ता ब्रह्मवर्से देवगणैः सह जगाम ब्रह्मलोकं च
 शेषस्य शोकरस्तथा पुष्यचंदनहृदि च क्लृप्तस्योपरि
 देवताः वक्रप्रीत्या च भक्ता च वाग्वभूवा शरीरिणी
 वर्धकसेवया र्हे च सपितृमोक्षणो ऊरु तये ऊरु भुवो
 मारेना देववमेव च इमेवमेव प्रकृता च भवान्मृतमा
 वनः राया भगवेंतीत्यक्ता समुत्तस्यो सतत्सतः य
 यो हरिः कयहरं निरीत्य च पुनः पुनः तणोत्तस्यो
 चंदनानो वने वास समीपतः विहाय निद्रोः सा राया
 समुत्तस्यो सतत्सतः तेनेरीत्ता हरिं शोकाने च वाण
 वलभं सनाथरमनाश्च मे प्राणवलभ प्राणवो
 रप्रियतमकृगतो सीत्सुवाच ह तणो संवेशने कृत्वा

266

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

रत्नमालोवाच शुण्डकलप्रवत्यामियरिनामसखा
 वहे हितेसमेनीतिसारेदेपमेपीतिवारणे समिते-
 कासमासेषुनीतौवेदपराययोः लौकिकाविवहारे
 उपशंसंयशस्करं नरीणंचयितामाताप्रियभ्राताव
 वेधुषु सतःप्रियश्चसततोपुत्रादेवहाप्रयःपतिः
 शतपुत्रपुत्रासामीसाधीनोसाधुसंमतः रसिका
 नोविदग्धानोनहिभर्तुःपरःप्रियः यदिभर्तावि
 दग्धश्चविदग्धानोसखावह अन्वयाविवृत्यश्च
 विषमश्चेतवलःखलः संसारेवमतेरेवदेपत्योपी-
 तिरेवच परस्परंचसमतायेमसौभाग्यमीक्षिते दे
 पत्योसमतानास्तियथायत्रहिमंदिरे अलस्मीसुव
 तत्रेवविफलेजीवनेययोः सखामिनीविभेदश्चपरे
 उःखंचयोपितो पतिरेवगतिंसीणोमिहलोकेपरत्र
 च अस्मानयिगतेनायमूर्च्छीसमयराधिका यथा
 तसहसामूमौत्तरणाद्विनेचभूतले मयादत्तेमरेव-
 स्थापिणानलेजलमुज्ज्वले तदास्याश्चवभूवात्सवेन
 नासलमेवच तणंवदतिहानायाहाकलेनित्तणे
 सखी तणोरोदेतिसंनमामूर्च्छीशामोतितत्तणे य
 धिकायाःशरीरेवसेतमेविरहानलेः दग्धलोह
 यद्विसमेमस्मृष्यमनलोपमे समेतागरणेशौदि

ब्र. वै.
क. ख.
२६७

वासवगरेहवने जलेस्थलेचारितेषु दयेवंदसूर्ययोः
नास्तिभेदश्चराथयामृततत्ताजजकृतिः शस्य
श्रुतिथनैषासर्वविलेभयेजमन सिग्ययेकजये
कजानोसजलानिवलानिच नियन्तकतेनलेख
हायविरहातरा सेवितासापिवाग्भिः सनचेनचाम
रैः वेदनदसेशिकास्त्रिग्यवसुसमविना रायोग
सर्षवातेनकमलेयातिशुक्लानां स्त्रिग्यानियम्य
शणिभवेतिभस्मनासमे वेदनेशुक्लानांयातिवर्ण
म्येकसनिभः वभूवकजलोकारवेशः सर्षविना
हरे सिंहरेविंडरुविरंस्सामिकोप्रायतन्तणं वेश
वितासोलीलावहरीभूतावभूवह विचार्यमनसा
कस्यनमृचितनेहरे नभवेत्कामिनीहत्यायेननी
निविणारद रत्नमालावचः कृताप्रहस्यावाचमाथ
वः हितेसत्येनीतिसारेपरिनामसखावहे श्रीभग
वानुवाच ईशोयद्यपिशकोहेनिर्वैकंवरितेप्रिये
नयापिलेचनामात्रनिर्वीर्यनकरोम्यहे ब्रह्माउषुच
सर्वेषुमर्यादासापितामम नर्याकर्मप्रकुर्वेतिमुन
यस्यसुगनराः श्रीदामायापविच्छेदः शतवषमभी
सिते भविष्यत्येवदेयनोरावयोरेवसदरि भेदेजा
गराणस्यासमायामहनयुज्यते सत्यैषः सनतेसमेम

267

हरेण भविष्यति आध्यात्मको मया देनो शोकः के-
 दो भविष्यति राधो वोथयि मद्रं नेया म्यामिव दमेदि-
 रं इत्यन्ता जगतो नाथो ययौ नेदः लये प्रति राधि-
 को वोथयामास गली संगव्रनारद गत्वा गृहे चाप-
 नरे नाना ममातरे तथा उवासमात् क्रोडे च भोज-
 ने च चखादयः मात् दत्ते च तो हूले च खादसीतले
 जले उवासत जगतो नाथो मात् समीपतः सर्वगो-
 य समो है श्वसेवितः सेतवामरेः मात्प चंदन तो हूले
 ने श्वतस्मै दउमुदा इति श्री ब्रह्मवैवर्त महापुराणे
 नारायणो नारदसेवा दे श्री कृष्ण जन्माखंडे श्री कृष्ण
 गमने नाम नवषष्ठितमोऽध्यायः ६५ नारायण उवा-
 च श्रिया कृष्णः कृष्ण गृहे गत्वा के मन प्रीयितुः वका-
 रतलेशयने मुक्ता निष्पन्न मुत्तमे सकल रं च ता हू-
 ले च खादवासिते जले जगाम निद्रां सखतः सखसे
 भोगमात्ततः ततो दंदरी स्वमेव पुराणे कृत्तिसेम
 ने निशा वैशेष समये वाचादिपरिवर्जितः आरो-
 गीवदकेणाश्ववसुपगमसमन्वितः सत्त्वत्पणा पीस-
 सिग्यश्चिना शोकविवर्जिता किशोरवचसे स्यामे
 द्विभुजे सुवलीकरे पीतवसुपरीयाने वनमाला वि-
 भूषिते वेदनोत्तित सर्वागमालने मालशोभिते

ब.वे.
क.ख.
१६८

भूषितभूषणाहंवसदन्तर्मणिभूषणैः सहरपि
कृतं च सस्मितं यमलोचने एवंभूतं विजाशिवेद
दर्शययमेमुने ततोदर्शदरुचिरं यतिपुत्रवतीस
ती पीतवसुपरीयानोरत्नभूषितभूषितां जलन्य
दीपहस्तावसुष्यथान्यकरोवरं शरच्चंद्रविभासा
वसस्मितोदरदोमुभो ततोददर्शविशेषमकुर्वन्ते
भाषिषं सतययंगतेहेसेतुरंगेववरोवरं ददर्शवि
त्रैनेवारुफलितेपुष्पितेमुभे आम्नेतिर्वनारिकेले
गुवाककदलीतरुं दर्शितेयानसंयवसात्मानेपर्व
सेस्थिते वृत्तस्येजमगस्येवजरिहंतुरगस्थिते
वीणोवाहितरेनेवभुक्तेवेनेवयायसे दधितीरपु
तात्रेवपयपत्रस्थमीशिते कृमिविद्रसहिनागेवरु
देनेमोहितेनदा सुक्तदानेपुष्पकरं तणोवदनच
विते तरुस्येवसमुद्रं वयासादस्यावलोहिते छि
त्रभिन्नतोगेवमेदः स्यसमन्विते ततोददर्शव
जनेमणिमुभेसकावने सुकामाणिकरन्नेवसु
णकुमगणेनले सरभिंवसवात्सेववयमेदेससरके
सुक्तेवसारसवरंचित्रखंजनमेमेवच तोहलेपु
ष्पमालोवज्जलदग्निसराचने पार्वतीप्रतिमाभक्ता
कृतिमोषिवलिंगके विप्रवालेपकफलेकृषिवफ

लिते तथा देवस्थले वराजेंद्रसिंहयात्रं गुरुं सुरम्
दृष्ट्वा समात्मसुतस्यो वकारादिकमीक्षिते उद्वेक
यथा माससंघे हनोतमेव च उहवाजो स सादायकः
तापु कस्य र्वते यात्रं वकारश्चीकृत्संस्थात्मानमसि
नारद ददर्श वर्त्मने वेवमंगलाहं शुभप्रदे वाच्या
फलप्रदे रम्ये पुरो मे गलमूचके वामे शिवे शिवे ऊभे
सर्गे न कुललोतके यतिपुत्रवती सा खी दिव्या भर
णभूषितो सुक्ते पुष्पे वसाल्ये वया संवरे जने शुभे
दत्तिलो जलतो विमं हवमं वस गंगजे वत्सप्रपुत्रो ये
ने च पासे वराज हंसके वेषो च पुष्पमाकां च यता
कोदधियायमे यर्णिसवर्ण रजत्वे मुक्तामणि कमी
क्षिते सद्यो मो संवेदने च माखी के वन सुतमे क्लृप्ते
सारं फले लाताः सिद्धाने दर्पणो तथा विवित्रं विमा
ने च सदीपं प्रतिमा तथा सुक्ता तिलपत्रवनशाख
विह्वलकीरके मातीरपर्वतं मेवे महरं सुकमारसे
शेखको किल यानाथे निष्ठावसमंगले विवित्रं क्लृ
प्तसंगीते हरिणा हं जयधनि एवं भूते शुभे दृष्ट्वा सु
ताप्रहृष्टमानसः प्रविवेश हरिं स्मृता पुण्ये वदाव
ने वने ददर्श पुरतो रम्यं राममेतलमीक्षिते वेदना
गुरुकस्त्ररी पुष्पवेदनवायना वासिते मंगलवदेः

ब्र. वे.
क. ख.
२६५

२६९

रंभासंभैर्विराजितं आम्बपलवसेचैश्चपहसूत्रं वि
 विवितैः शोभितः परितः शस्ययरावविनिर्मितं
 शोभितं शोभनो हंचविकोटिरत्नमेदिनैः रम्पकु
 नरकुटेरैश्चराजितेशतकोटिभिः रासहदावनेह
 ह्याकियहरं ययौवसः ददर्श पुरनोरम्पेनंदव्रजम
 नुनमे वरेचैकुटसंकाशं वैकुण्ठनिलये शुभम् र
 त्रसोपनसेपुके रत्नसंभैर्विराजिते नानाविवि
 शसं सरत्नवल्लयसह रविने मुनिसारेण रचिते वि
 षकर्मणा हारहृष्टेण मार्गेण राजहारे विवेश सः
 पताकारत्नजालासे मुक्तामणि कभूषितं रत्नदय
 ए सोभासे रत्नवित्रवित्रवित्रितं रत्नवीथो विरचि
 ते मंगले मंगले चटैः अथने दोषि सार्या हृदयमान
 दिभिर्भुजैः सहितो रामकृष्णस्यो जगमानुव्रजाय
 च अक्रुरागमने कृत्वा कृत्वा वेषाः पुरासराः सु
 र्णकभेगजैश्च कृत्वा ये शुक्लथान्यके कृष्णागोम
 थुपर्कवपायै रत्नासनादिकं गृहीत्वा सादरः शो
 नः सस्मितो विनतस्तथा आनंदपुत्रो नंदश्च सग
 णः सहवालकः दृष्ट्वा कुरं महाभागं तूष्णीमालागेन
 ददौ प्रणामः शिरसा संवे गोपाला गृह्ण राशिषे परस्य
 रं वसं योगो वभूव गणवान्मने च बुवंगरुगते पुलकोविन

दिग्रहं

साकनेत्रोतिसाहादाकनार्थः सिद्धिबोद्धतः दद
 शीकृत्सिद्धिभुजेत्तणोत्तामलसदरे पीनवसुपरी
 यानेमालतीमालभूषिते वेदनोत्तिनसर्वांगपरं व
 शीथरं वरं स्तुर्ववलेषाशेषाद्यैः मुनेद्रासनकादि
 भिः वीत्तेनेमोयकन्याभिः परिसृणोतमेविभुं त
 णोददर्शकोऽस्यसस्मितेवचनभुजे लत्तीसरसनी
 शुकेवनमालाविभूषिते सनेदनेदज्जसुदयार्थदैः प
 रिसेविते सेवितेसिद्धसेगस्वरत्नस्यपरात्परे तणो
 ददर्शनेदेवंपेस्ववक्त्रं विलोचनं शुद्धफटिकसेकाशं
 नागराजेविराजिते दिगंथरं पूणकुम्भमस्मगेवज
 दादरं नयमालाकरेत्थाननिष्ठां श्रेष्ठं मणीषिणो
 तणोयर्मसुत्रपेवशेषत्रयेत्तणोत्तणो तणोभास्कर
 त्रयेववेदत्रयेहिजात्मके तणोमकृतित्रयेवमोतित्र
 पेसनातनम् तणोपरमशोभात्येकोदिकेदर्यनेदने
 कामिनीकामिनीपंचकासुकेकामसेविते एवंभूते
 शिशुदृष्ट्वास्याययामासवत्पमि रत्नसिंहासनेरम्ये
 रत्नदनेवनारद कृताप्रदतिणोभक्त्यापुलकावि
 नविग्रहः प्रणम्यपारसाभूमौ तस्यावपुरुषोत्तम
 अकरउवाच नमःकारणत्रयायपरमात्मासुत्रपि
 णो सर्वेषामपि विषेयोसीश्वरोयनमोत्तमः पराय

ब्र. वै.
क. ख.
२७.

270

प्रकृतेरीशायपरपरायव निगुणायनिरीहायपरा-
 त्परपरायव निगुणायनिरिहायनिर्गुणायसुत्रपिणे
 सर्वदेवीसुत्रायसर्वदेवसरायव सर्वदेवाधिदेवाय
 विष्णादिभूतत्रयिणे असंख्येषुवविशेषुत्रलविस्त्रुशि
 वात्मकः सुत्रायदिवीजायतदीशविषुत्रपिणे नमो
 गोपागणेशायगणेश्वरसुत्रपिणे नमः सरगणेशा
 यनमोनमः राथारामणायराभात्रययरायव
 राथाराथायराथायः प्राणायिपयरायव राथाथाराय
 राथाधिदेवप्रियतमायव राथाप्राणायिदेवायविष
 उपायनेनमः देवास्तुतात्मदेवावत्रपिणीवेधनेनमः
 वेदायिष्टान्देवायदेववीजायनेनमः यस्यलोम-
 सविष्णामिवासाव्यानिचनित्यशः महद्विस्मरीश्वरा
 यविशेषणायनमोनमः सयंप्रकृतित्रयायप्रकृता
 यनमोनमः प्रकृतेस्वरत्रयायप्रयानपुरुषायव उ
 त्पेवंस्तवनेक्तनामूर्त्तमायसभातले यपातसहजा
 भूमौपुनरीशोददर्शसः वहिस्थेरुदयस्थेवपरमा-
 त्मानमीश्वरे परितः श्यामत्रयेवविषयेविषमेवव
 अक्रूरंमूर्च्छितेदृष्टानेदृष्टानेदृष्टर्वके रत्नसिंहासने
 रम्यवासयामासमूर्त्तं नारदउवाच यमकसर्वज्ञता
 नेकिमिदृष्टासिहता निष्टानेभोजयामासकुशले

वपुनः पुनः श्रुतः कथयामास के सहजानमी
 स्थिते सपित्रो मोक्षार्थं वगमने रामकृतस्योः ३
 सुकृतकृते सोत्रेयः पदेत्स समाहितः श्रुत्वा लो-
 भने पुत्रमाया यो लेभने प्रियो अथ नोय नमामेति
 निभूमिरत्नलामही हतप्रजाप्रजालेभे प्रतिष्ठा
 व्यप्रतिष्ठा यथाः प्रामोतिमत्तले मायाशसी च
 लेलया इति श्रीब्रह्मवैवर्ते श्रुतमेवः अथ सथा
 यगेत्तसः रमेवैयकतले वक्तृसंक्रान्तस्वत्तसि
 प्रानरुन्ध्याय सहसा कृतान्ति कमननमे सुरथेया
 ययामास रामे कृतसंज्ञगतिं गव्येष्वप्रकारे वना
 नाद्रव्ये सत्तलेभे ह्यमानवने देवसने देवदमा
 नके नानाप्रकारवायेव मूदेगसुरजादिके षट्
 हंयणवेवैवटकोडे उभिमानके सत्ये सन्नहिनी
 काशेयटहंमंगले गवां वादयामासमाने देनेद
 गोयव्रजे सरः कृतावायेव गोप्यस्य गमने रामकृ-
 तस्योः दृष्टा कृतसंरथे स्थववमायपुः कोयमरिनाः
 कृतेन वारिता सर्वाग्रेरनारायया द्विजा वभुंजरे
 सररथेयदवातेन लीलया तत्र सर्वेषु गोपेषु हा
 हाकारकृतेषु च प्रययोवलवन्त्यस्य कृतसंक्रान्त
 स्वत्तसि कावित्करेन मकरेभर्त्यामास कोपतः

ब्र. वे.
क. ख.
२७१

271

काचिद्व्याववसेणवाकूरप्रययौस्तनः काचितेता
 उयामासकेकोणचकेनव तदसंहरयामासकृता
 विवसनेसुने नत्तविहृतसर्वागरहाकरेवमाथ
 वः जगामराथमूलेचवोथयामासनेपुनः अथात्म
 केनयोगेनविचनसादरे अकरेसौख्ययामासवो
 थयामासतोप्रभु आकाणाम्यतिनेदिवेमिंदरप्र
 स्थापितेरथे विचित्रवसेसुपुक्तंददर्शपुरनोविभुः
 रवितेसुनिराजेनरवितेविसकर्मणा नेदृष्टामा
 त्भुवनमाजगामजगत्प्रभुः भुक्तापीत्वासुखेसा
 तागमनेसहवोथवः तस्योसतवदंवेद्वद्वलेश
 शेषवेदिनः सुपुपुगोपिकासर्वापरं प्रहृष्टमाम
 नसा पुष्पतलेवरम्येचरासयासहमाथवा सर्वे
 सातदमुकाश्चजनागोकुलवासिनः केचिगो
 याश्चन्यतः केविसंगेवतत्परा इति श्रीवत्सवे
 वर्तेमहापुराणे नारायणनारदसंवादेश्रीकृष्ण
 जन्मखंडेगोपीवियोगोनामसप्तमोऽध्यायः ना
 रायणउवाच राधिकावाचसनायोसमासुगोपि
 कामुव पुष्पवेदनतलेवापुवासुरभीकृते तृतीये
 प्रहरेतीतेनिशाशम्यसमसणे शुभचंद्रतयोगेवाः
 मृतयोगसमनितैः सौम्यसामियतेलग्नेसौम्यगृहविते

सणे

पापग्रहसमाशक्त उहदायादिवर्जिते यशोदायो
 थयामासकारयामासकारयामासमेगले वेश्मनो-
 वासयामाससमुत्पायहरिः सयं वाद्येतिशेषयामा
 सराधिकामयमेतिवत् सनत्रोविषकर्तावयाता
 मनासनेववत् प्रत्ताययादुगलेष्टनाथौनेयवा
 ससी उवाससेस्तनेस्तनेविलमेवेदनादिना फ
 लयलवसेषुकेसंस्तनेवेदनादिभिः वामेकता
 पूर्णक्रेमेवह्निविमेसदत्तिणो यतिपुत्रवन्तीदी-
 पंदर्यणंशुरतस्तथा हवीकांउं वससिग्यं पुष्पया
 न्यसिनेषुमे गुरुदेनेगृहीताचप्रददौमस्तकोप
 रि हनेददर्शिसार्थीकरंजनकाचनेदधि चंदने
 लेमनक्ततापुष्पमालंगलेददौ गरुगर्वब्राह्मणे
 ववेदयामासभक्तिनः शखध्वनिवेदयादेसगामे
 मेगलाष्टकं विप्राशीर्वचनारम्यपुष्पावपरमाद
 रे यथातामेगलत्रयेवसर्वत्रमेगलप्रदे विच्छेद
 दत्तिणंयादेसदरेस्तान्मविग्रहे विधत्तनासि-
 कोवामभार्गीवावामयाविभुः विसृज्यवापुमिह्या
 चनासादत्तिणारेयतः नतोययोनेदनेदोनेदस्य
 प्रोगणोवरं सादनापरमानेदोनित्यानेदासनान
 नः नित्योनित्योनित्यवीजसत्रयोनित्यविग्रहः नि

ब्र. वै.
क. ख.
१७१

न्यागभूतो निमेषो नित्याकृतमविशारदः नित्यतनूत
नभक्तमयत्पादेनित्यतनूतने स्थाये स्थाये प्रागणोस्मि
नृमाये शोमायया पुनः अतीवरमेसु ग्यदेवभूव
गमनोऽप्यखः रेभास्त्रं भासमूहेष्वरसालयलवा
नितेः यदसूत्रनिवद्धैश्च सदरैश्च समनितः यच्च
रागेन रचिते रचिते विषयकर्मणा कस्तूरीकंकमा
कैश्च वेदनेश्च ससेक्तैः तत्र तस्यैतल्लोकलः
सहाकृता सवायवा यशोदया समाश्लिष्टा वामया
सेनमायया वेदेनानदपुकेन स्निह्योदतिगया
चितः समाजितो वायवैश्च पित्रा वडवितः इति श्री
ब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारायणनारदसेवादेशी
कृष्णजन्मावतुयाजामंगलेनामैसमन्तिमोऽध्यायः
नारायण उवाच अथ कृत्वा गुरुनानिगीम्याशि
विकोमने आरुह्य सुरायानेव सुभामधुपरिय
यो विवेशामधुरां रम्या सहाकृरौगणैः सह नि
र्जितशकनगरीयाभापुक्तो मनोहरा रत्नसंछे
नरविनोरविनो विषयकर्मणा अमृत्यरक्तकल
शैः रचितैश्च विराजिते राजमार्गशतैरिष्टैर्वैहि
ते रविरेवैरे वैद्यकारैश्च दसारैः मणिभिपरिसं
स्कृतै विवित्रैः सुनिसौरेश्च वीर्यैः शतसमन्तितैः

शोभिनेर्वणिजोश्चेष्टैः पुण्यवसुसमनितः शोभिनेव
 गणजोश्चेष्टः पुण्यवसुसमनितः रत्नलेकारभूषासै
 शोभिनापयनीरगैः स्थिरयौवनसंयुक्तैः निमेषस
 हितैर्यैः सातिनेर्दृढदनेः कसददर्शनलालसः
 भूमेननीलोत्पलैश्च शश्वललोचनैः शशका
 मसमायुक्तैः पीणिश्लोणिययोधैः कोमलागैर्म
 यक्तशैरतिरामविशारदै रत्ननिर्माणयामालो
 कोटिभिरिशोभिना भूषणैर्भूषिताभिश्च शो
 भिताचित्रकौ नानाप्रकारशोभुक्तोपशोभ्यानात्रि
 कोटिभिः नानाशुष्येषुष्यनाभिश्चोभिनाचित्रचि
 त्रकौ मादुर्घमयुसंयुक्तैर्मधुर्लघ्वैर्मदानितैः मा
 धीकमयुमनैश्चयुक्तैर्मधुकराचयैः नानाप्रकार
 उर्गैश्च उर्गमेवैरिणाचयैः रत्नितैरत्तिकैश्च शशना
 नाशास्त्रविशारदैः त्रिकोटिहालिकाभिश्च संयुक्तै
 समनोहरै रविताभिश्च सुदृढतैर्विविधैर्विषकर्म
 णा एवभूतां वसुसरोरुष्टाकमललोचनः ददर्श
 यथिऊज्ज्वानोदृढमतिजरातरं यानीदउमहाये
 नचातिनम्रोचलवलि कातिनाविक्रान्तकारावि
 श्रुतेवदनप्रदं कस्तूरीकृत्माकंचसर्पणत्रेनना
 रदसरोपिमकरदेनगंथात्समनोहरा सादृष्टासी

ब्र. वै.
क. स्व.
२७३

273

समावसाओकोतकातमीचरे श्रीपुनेश्रीनिवा
सेनेश्रीवीनेश्रीनिकेतने प्रणम्यसहसामूयभक्ति
नामपुदाजलिः प्रददवेयनेनस्यगोत्रस्यामलस
दरे गात्रेषुतद्गणानोवसर्णीयात्रकरावरा कृत्वा
प्रदतिणैकसंप्रणनामपुनःपुनः श्रीकृष्णदृष्टि
मात्रेणश्रीपुतासावभूवह सहसाश्रीसमारम्भ
पैणयौवनेनव वद्विषुहोसवसनोरन्नभूषणभूषि
ता यथाच्चादशवषीयाकन्यायन्यामनोहरा अमूल्य
रत्ननिर्माणहारसारविराणिना विभुतीकवरीभा
रमालनीमूल्यवेष्टिते रकितावामभागेनरुचिरेव
तलाकृतिं सिंहरविउदयंतीदाउिवेजसमाकृतिः
कस्तूरीविंउमपरिसांईवेदनविंउभिः रत्नदर्पण
हस्तावप्रशस्तानिजकर्मसु श्रीकृष्णरमयामास
लोललोचनकोणानः सिंहरवसुनोवलसेनवामर
मात्यकैः विभुतीभिश्चदासीभिर्वेष्टितेदाससेव
कैः तत्रगतावभक्तावमिष्टात्रेसमनोहरं सुषा
परत्नपर्येकेसादासीभिश्चसेविता सकस्तरेवतो
बृलंकस्तूरीऊंऊमात्विने वेदनेथापयामाससुन
लेहरयेसती मालनीमात्यपुगलेकर्पूरादिससेविते
शीतलेसलिलेसाउमिष्टाभ्यात्रेससमीपते कर्मणा

मनसावाचचितयेतीहरैः पदे हरेवरामनेवापि
सखदेवमनोहरं मालासमूहं भुविभ्रतेगच्छेतेरा
जसंदिरे सोपिदृष्टावन्प्रीकांतेमणाम्पशिरसाभ्रवि
ददौमालासमूहैवकृत्वायपरमात्मने कृत्वात्मने
वरंदत्वास्वदास्यमतिउर्लभं मात्मेगृहीताप्रययो
राजमार्गेवरैः सह ततोददर्शरजकेविभ्रतेवसं
भुजके अहंकृतेवलिखवसनतेयौवनौदनं वसं
यथाविनेगत्वाविनयेनमहामुने सजस्येनददौ
वसंतसुवाचवनिष्ठं रजकोवाच गौरस्यकानां
योग्येववसमेतत्सउर्लभं राजयोग्येवहौमूढम
हेगोयजवलभं गृहीतागोपकन्याश्चकन्यालो
लयलपटः यदिह्यारकतेनत्र हंदारणेप्यराज
के नवात्रनादृश्येकर्मराज्ञाकेसस्यवर्त्मनि विद्य
मानोत्रराजेंद्रः शास्त्राउहस्यतत्ताणं रजकस्यव
चाश्रुतासहासमधुसूदनः सजहासदेवदेवस्य
सूक्तगोयवर्गकः तनेह्यवयेनजहारवसु
जके वससेयारयामासप्रीकृत्वाः सगणस्तथा
रत्नयानेनगोलोकेपासेर्देवेहितेनच ययौरजक
राजश्चभुजाधुवकलेवरं शशयोवनशुकं वज्र
राम्भुहरंवरं प्रीतवससमाशुक्तं सशितेस्यामसं

ब. वै.
क. ख.
१७४

274

दर वभूवसोपिगोलोकेष्वर्षदेश्वर्षदः क्लृप्त
सगमनेनवसेसारसतनेवशी अहंगतेदिनकरे
प्यक्करःसुगहंययो क्लृप्तानगत्तं प्राप्यक्लृप्ता
पिकस्पचिहृह वैसवस्पविनिंदस्पसुनस्मित्यथर
स्पव सानेदीनं वसहितोवलदेवोवलैर्भुजः सभक्त
सजयामासप्रणस्पष्टीनिकेतने तस्मैददौसदास्ये
ववरेवसदिदुर्लभं भय्येकेसशयः सर्वभक्तमि
हान्वमुत्तमं तिद्रोवलेभेसाकुत्रानिद्रेशोपिय
योमुदा गत्वाददरीकुत्रानोरत्नत्वेवनिद्रिनो
दासीगणैःपरिहृतासेदरीकमलामिव बोधयामा
सतोक्लृप्तानदासावापितिद्रिनो तमुवाचजगन्ना
थोजगन्नाथप्रयाशुभा श्रीभगवानुवाच तजनि
द्रामहाभागेशृगारंदेहिसदरि पुरासूर्यनखत्वे
वभगिनीरावनस्पव तपःप्रभावात्माकोतेभज
श्रीक्लृप्तजन्मनि रामजन्मनिमुदेतोत्तयाकोतेन
याक्लृप्ते अथुनासखसेभोगेक्लृप्तागच्छममालये
सुउर्लभंगोलोकेजगत्सुहरेपरं इत्युक्ताश्रीनि
वासस्रगतात्ममेववत्तसि नग्रावकारशृगारंबुव
नेवापिकासुकी सासेस्मितावश्रीक्लृप्तनवसेगमला
लसा बुबुवगंउकोउववकारमालायसा ॥

सरसी चरतिर्नास्ति देयमोरनियेति नौ नानाप्रका
 रसरतिर्वभूवतत्र नारद स्तनश्रोणीपुगेतस्या
 विचित्रचक्रकारसा भगवान्नखरेस्त्रीत्तोर्दृष्टीनेर
 दरेवरे निशावसानसमयेवीजदानेवकारसा स
 खसंभोगभोगेनमूर्च्छामापचसेदरि नवजगामस
 मयेकसवत्स्यस्यलस्थिता बुबुधेनदिवासावौसर्गे
 मत्पाजनस्तथा सुप्रभातावरजनीवभूवहरिणाय
 निः पत्सुर्वतिक्रमेणैव लजायेवमलीनसः अथा
 जगामगोलोकादिव्यंरत्नविनिर्मिते जगामेतेनते
 लोकं हत्वा देवकलेवर वद्विषुद्धे शुकायानारत्न
 भूषणभूषिता प्रतप्तकोचनाभासानित्यं जन्तुनि
 वर्जिते साववभूवचनत्रेव गोपीवद्रसखीयते गो
 पकीर्तिवियास्तस्यावभूवपरिचारकः भगवान
 पितत्रैव तणस्थितासु मेदिरं जगामयत्रनेदस्यसा
 नदोनेदवर्धनः अथकंसौ निशायांच निशाभयति
 रुतः वदशीउः खोउः सममात्मनोऽस्तु सूत्रवके द
 दशीसूर्याभूमिस्थे चतुखेउं नशुते दशाखेउं चद्रविं
 चेभूमिस्थोसाशुते मुने पुरुषानि कृत्वा कारान् रज
 हस्तादिगेवरान् विथवाशूद्रयन्त्रीवशावच्छिन्नान्
 शिको हसेतीहृणानिलकोष्ठेन वसोवमूर्धनो ख

व. वै.
क. ख.
२५५

275

इसपर रह स्याव लोलजिह्व विभुनी अस्थि माला
समाश्रुता गर्दभं महिषं वृकं शूरकं भलकं काकं
गधं कंक वानरं विलंकु कंदनकं शृगालं भस्म
उजकं अस्थिनाल फले कर्ण कर्पासे वसुतणं नि
वीणं गारमुल्कं वशिष्ठं मनुचतामने कलालनैल
काराणं चक्रे चक्रे कपर्दं श्मशाने दग्धकाष्ठं च
हंकाष्ठं तण्डुलं कृशं गच्छते च कवेयं च सदने मृत्तम
लकं दग्धं स्थाने भस्म पुनर्न गले नुलवर्जितं दग्ध
मन्थवलोहं च निर्वीणं दग्धकानमे एवं दृष्ट्वा सम
त्प्राय कथयामास मानरे पितरं मानरे पत्नी रुदनी
प्रमविऊला मेव के कारयामास स्थापयामास ह
स्तिने मलसैन्ये च योदारे कारयामास मे गले स
भोव कारयामास यागसकं पुरोहिते उवास मे च
केरमेष्टु नाखं दीवलत्तणे रणे नियोजयामास
योदारे शुद्धकोविदान् वासयामास राजे द्रवत्तणं
असुनीषरान् ब्रह्मणो असुहृद्गोत्रं यर्मिस्तान्
सकोविदान् अथामजगाम गोविंदो रामेण सह
नारद सदेशास्य तर्गे हेव भं जनवलो लया या
हनेन समप्रवधि राव वधूवह विषादेशापकं
शासमुदेव देवकी वसः उपस्थितः सभामथेरा

जेमननिह्नयव योगीददर्शनेदेवेपरमात्मानमी
 श्वरे यथाह्नयवमथास्येतादृशेवहिरेवच राजे
 द्रव्यराजानः शास्त्रारः देउधारिणः पितामाता
 उग्रमुखेस्तनोयांवालकेयथा कामिनीकोटि
 केदर्यलीलालावण्यधारिणो कंससकालपुरु
 षेवैरिणोस्तस्यवोयवाः मलोस्तस्यप्रदेवैवमाण
 नलेमयादव नमस्तस्यसुनीतिप्रान्तिनेरमानरे
 गुरुं जगामेवकाभ्योसंहस्तेकृत्वासुदर्शने स
 जाददर्शविष्टेवसर्वेकृतपादोपरं पुरतो रत्न
 यानेवहीरा राजविराजिते ययौ विसृपदेस्तीनेदि
 व्यस्येविथायव नेजोविवेशयरमेकसमाहोवु
 जेमने हस्ताभुक्तमक्तवयः कृपयाकृपयातिथिः
 आकृष्यमेवकाकेसेजहानलीलयामने निर्वृ
 त्वातससकारेव्रल्लोभ्योदनेददौ ददौराजेराज
 क्ववमुग्रलीनायमीमते सवभूवन्त्येद्रव्यवेद्रवे
 शसमुद्रवः विललापकंसमातापत्नीगर्वश्च
 नयिता मायवोमान्दर्गमश्चभगिनीचान्दकामि
 नी दर्शनेदेहराजेद्रसमुतिष्ठन्त्यासने राज्ये
 तथनेरत्तवोयवेलमेवच सर्वेवराचरेथारेयः
 सत्यवलीलया ब्रह्मेशेषधमीश्वदिनेशश्च

ब्र. वै.
क. ख.
१५६

276

गणेश्वरः मुनीदवर्गदेवेद्योथायेनेयमहर्निशो
वेदास्तवेनियं क्लृप्ते सौतिभेतासरसनी सौतियेप्र
कृतिर्दृष्टाप्रकृतेपरमीश्वरे सेव्यामयेनिरीहेवनि
गुणोचनिरंजने परात्परेपरब्रह्मपरमात्मानमीश्वरे
नित्येनोतिसदृशेवभक्तानुग्रहविग्रहे नित्यानेदेव
नित्येव नित्यविग्रहविमलरं सोवितीर्णहिमगवा
सयेरतिनिसर्वदा तस्यहेतानकेविचविद्यानेथर
णीतले इमेवमुक्तासर्वाश्चविरगममहासुने वा
ल्लणाभोजयामासतेभ्याः सर्वेदनेदसौ भगवान्
पिसर्वात्माजगामपितरंति के छिन्नावलोहनिगु
उत्तयोमोत्तैकैवकारसः नानामदेवब्रह्मोमातरे
पितरं तथा तस्यावमत्तादेवेयोभक्तिनाम्नत्तके
थरः श्रीभगवानुवाच पितरंमातरेविद्यामंत्रदग्
रुरेवच योनिप्रस्मातिमूलाप्रयावजीवेववो
भुविः सर्वेषामपिप्रजानोपितावेयोमहागुरुः
पितामहगुणोमीतागर्भधारणभूषणान् मा
तावष्टपिवीज्यासर्वेभिश्चहितैषिणी नास्तिमा
तः परोवेयुः सर्वेषोजगतेतले विद्यामंत्रप्रदोसंय
मातः परनरोगुरुः नहिनस्मान्यगकोपिवंशः प्रज
सदेवता इमेवमुक्ताक्लृप्तप्रबलभदोननामच

मानाचकारनी कोउ पिताचसरसे मुने मिष्टाने पा-
 यसे नौ जया मास सादरे नंदेव भोजया मास गोपाला
 मरमादरे मंगले कारया मास ब्रह्मणा भोजमास-
 णान् वहुद्वयसमूहे वब्राह्मणे भ्यो ददौ मुदा इति
 श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारायणसंवादे श्रीकृष्ण
 जन्मखंडे कंसहनने वसुदेवदेवकी मोक्षणे नाम हि
 समतिनमोऽर्थायः ॥ ७५ ॥ अथ कृष्णस्य दाने दाने दाने पि
 तरे वले वोयया मास शोकोर्तदिविरथात्मकादि
 भिः ॥ ७६ ॥ रुदेने निश्रेष्ठेषु विच्छेदकातरे दत्ता
 तस्यै मुनिश्रेष्ठमित्रवाचजगन्मतिः श्रीभगवान्
 वाच निवोयने दत्ताने दत्तजशोकं मुदे लभ गृह्णा
 एतान् महज्जयदने ब्रह्मणे पुरा महते वसुरेणा
 मगणेणा ये वराय च दिनेणा यमुनेणा ययोगेणा
 यच पुष्करे कस्य पुत्रकस्य नातकामाता कस्य चि
 क्ततः आयेते याति संसारं परे सखन कर्मणाः क
 र्मणा सारीनेन स्रजायने स्थानभेदनः कर्मणा
 कोपियात् स कोपियो तो नृपसियो हिनयन्तो न
 रियायो वैशायो सूद्रयो निषु मिर्यागेयाति सुकश्चि
 त्यस्य दियो निषु ममेव मायया सर्वे सानेदा विषये
 पुच देहत्यागो विवर्णाश्च विच्छेदाय ववस्य च प्रना

ब्र. वे.
क. ख.
२७७

277

भूमिधनादीनां विच्छेदमरणदिके वह्निर्देहन्त्यम्
सुस्रवरेमेवहितेनषु विभक्तवत्तः कालेन पुष्पा
निचफलानिच यनाभूमिधरस्रवापुस्रय्याथारस्र
कळयः शेषस्रकळयाथारैः शेषथारस्रपर्वतः
नदाथारास्रपातालाः सर्वएवहियेडितो निम्वला
स्त्राजलास्तस्त्राजलस्याववसंयरा समसर्गावला
भाराज्योनिम्वकंरुस्रस्रमे निराथारस्रवैकुण्ठोव्रल
एनापशेवरा तन्वरस्त्रापिगोलोकयेस्त्राशकोरोयो
जनात् ऊर्हनिरास्रयस्त्रापिरत्नसारविनिर्मितं स
महारः समसारः परिखासमसेपुतः स्रविशका
रपुक्तस्रनयाविरजयापुतः वेष्टिनोरत्नशैलेन
शतस्रंगेनवारुणा योजनापुजविस्तीर्णैस्तत्रैवरा
समंउलं अमृत्परत्ननिर्माणोवर्तस्येष्टद्विवेवन्
पारिजातवनैवपुष्पनेनववेष्टनः कल्पवृत्तसहस्र
एपुष्पोप्यानशनेनच नानिविधैः पुष्पतलैः पुष्प
नेनववारुणात्रिकोटिरत्नभवने कामभोगसमनि
तः गोलोकगरहसेखानैवर्णैरोवाविणारदः नको
पिविधानेदोवानजानेतिव्रजेसर अमृत्परत्ननिर्मा
णभवनानोत्रिकोरिभिः शोभिनेसदरेरम्भराथा
शिविरमुनमे अमृत्परत्नकलशैः भवनानोत्रिको

हिमिः अमृत्यरत्नकलशैरुजलेरत्नदर्पणैः अमृ
 त्यरत्नसंभानोरानीभिश्चविराजिते नानाविधविधै
 स्त्रिविधैश्चेतनवामरैः माणिक्यकामेशकरीराक
 रसमन्तैः रत्नप्रदीपसंशक्तैरत्नशेषानशोभिने
 अमृत्यरत्नपात्रैश्चवित्तैश्चेतनवामरैः माणिक्यक
 मासंशक्ताहीराकरसमन्तैः रत्नप्रदीपसंश
 क्तेरत्नशेषानशोभिने अमृत्यरत्नपात्रैश्चतुल्यरा
 जैर्विराजिते अमृत्यरत्नपात्रैर्विभिश्चविवि
 धितैः मृभिः परिक्ताभिश्चविभिर्हीरैश्चनिर्गमैः
 पुक्तषोडशकस्यातिप्रतिचारे पुचानरे गोपीषोड
 शलसैश्चसेतिपुक्तैरितस्ततः वह्निषुदोषकाथा
 नैरत्नभूषणभूषितैः नमकावनवर्णीभैः शतव
 दसमप्रभैः राधिकोकाकरीवणैः पुक्तमभ्यन्तरेवरे
 अमृत्यरत्ननिर्माणमंगनेसमुनोहरे अमृत्यरत्न
 वर्णीभैवभूवतोवरैर्वरा रत्नसिंहासनस्थावगो
 पीलताश्चसेविता कोटिहर्णोत्थोभासाश्चनये
 वकसनिभा अमृत्यरत्ननिर्मासाभूषणैश्चविशे
 षितौ अमृत्यरत्नवसनाविभुतेरत्नदर्पणैः रत्न
 पद्मैश्चकविरेसद्यदतिगहनस्था दाडिंवकसमा
 कारैरिहरेसमुनोहरे शोभिनेमृगमदैरिहैस्संद

ब्र. वै.
क. ख
२५८

278

नवाशुभिः दयनीषकराभासंमालनीमात्यसेषुने
वेकिसंमाल्यभागेनसुमेदाणोमनोहरे यवेभोजा
नवराथागोपीभिःपरिसेविता सेतवामरहस्ताभिः
स्त्यामिहैवसर्वतः अमृत्यरत्ननिर्माणैर्भूषितः
भिस्त्रभूषणैः मन्त्राणापिस्तान्देवीवीनोप्रवराय
रा सावत्रीदामशायेनहृषभान्नसनाव्रजे शताह
कोहिविह्वेदोभविष्यतिमयासह तेनभारावतस्य
त्यावलावत्यावयोयैवैः यवेचनेदसानेदयणोदोक
ययप्यति न्यजणोकेमहाभागव्रजेः सार्धं व्रजेव
न अहमात्मावमात्मावसात्तीवसर्वजीविषु जी
वोमत्यतिविंवश्रउमेवेसर्वजीविषु जीवोमत्यति
विंवश्रउमेवेसर्वसंमतः प्रकृतीमदिकारावाप्य
देशाकृतिकः सये यकाउग्येवथावलेननयोर्भेद
यवच यथाजलेतथासैमेयथावद्देवदाहिका
यथाकायास्तथापाहोभूमौगोथोयथाव्रज यथा
शोभाववेदेवयथादिनकरेतथा यथाजीवस्त
थात्माहेतयैवराययासह न्यजेत्तेशोपिकाबुद्धिं
राययामपिप्रवृत्तो अहेसर्वप्रभावस्यासावश्रक्त
तिरीखरी अयनानेदसानेदेमदिभूतिः सत्तावहे
परायाकथितातातव्रलेनव्यक्तजन्मना कृत्वाहं

देवनां नावगोलोके हि भुजः स ये ब्रह्मलोके च
 ब्रह्माहं सूर्यस्तेजसिनामहं अक्षराणामकारो
 स्मिन्नानेव सामयवच यवित्राणामहं वद्विजल
 मेव द्रवेषु च इंद्रियाणामवापिसमीरः श्रीवगा
 मिनी यमोहं दउकर्तृणो काला कालयतामहं
 ईशानो दिगगाणानां व्यापकानां नभस्तथा स
 र्वानरात्मजीवेषु ब्रह्मणश्चाश्रमेषु च यत्रानां च
 रत्नमहं ममूले सर्वउर्लभं तेजसानो सदणो हे
 मुणीनो कुरुभास्ये शालग्रामस्तदद्यानो पश
 णो ब्रह्मसीतथा पुष्पाणो पारिजातो हे तीर्थानां
 पुष्करं स ये वैष्णवानो कुमारो हे योगी द्राणां ग
 णेश्वरा सेनापतीनो सेदो हे लक्ष्मणो हे उग्रनुष्म
 नो राजे द्राणामहं रामो नक्षत्राणामहं शशी मा
 सानो मार्गशीर्षो हस्तनो मस्ममाथवः वारेषा
 दित्यवरो हे मिथिषेकादशीसुच सहिसूनो च
 हृथिर्वसमतावायवेषु च अमृतं भक्तवत्सुनो
 गणेशान्यमहं तथा कल्पवृक्षस्रवत्ताणो सुरभी
 कामयेनुषा गंगा हे सरिता मथे कृतयाचनाशि
 नी वाणी वयं रिता नो च मेत्राणो प्रणवस्तथा वि
 षासवाजिद्रोहो हं श्यानो यान्यमेव च अथ न्यः

व. वे.
क. ख.
२७५

279

फलदामेवगुह्योमेवदः स्वये कश्यपश्चप्रदेशा +
नोगुरुः पत्तिणो नथा विद्यासुवाजिह्वो हेरास्या +
नोथान्यमेवच अथत्यः फलदामेवगुह्योमेवदः स्व
ये कश्यपश्चप्रदेशानोगुरुः पत्तिणो नथा अनेतो
हेचसपीणो नराणोचनराथियाः गेयवीनोचित्र
याः सिद्धानो कपिलो मुनिः वृत्तस्यतिबुद्धिमतो क
वीनोचकपवच गृहाणोचशतिरहेविषकल्याच
शिलिनो मृगाणोचमृगोदोहेदोहेद्वानोशिववा
हने पैरावतो राजेन्द्राणो गायत्रीछंदसामहम् वे
दाश्चसर्वशास्त्राणो वारुणोयाउसामहे उर्वराश्च
रसामेवसमद्राणोजलारोवः सुमेरुपर्वतानोचर
त्नवत्सहिमालयः उर्गाचप्रकृतेनोचदेवीनो कमला
लया सततूपाचनारीणो मन्त्रयाणोचराथिका सा
धीनो मयिसावित्रीवेदमानाचनिश्चिते प्रह्लादश्चास्मि
दैत्यानो वसुनोदोराणपवच दोणोजलथराणोचव
र्षाणोभारतस्तथा कामिनो कामदेवो हेरेभावका
मिनीशुच गोलोकश्चास्मिलोकानो सुतमः सर्वतः
परः मातृकासुशोतिरहेरतिश्चसदरीशुच धर्महि
सात्तिणो मय्येसाय्यासवासरेषुच जगोश्चहेचमोहेदो
रात्तसेषुविभीषणः कालाग्निरुद्रोरुद्राणीसेहारोमे

रवीशुच नंददेवैश्च हनेदीहदारुणवनेशुच शो
 खेषु ये च जन्मोचमंगेषु पिवमस्तकः पुरं पुराणसु
 त्रैशुवाहं भागवते चरं भारते वा तिहासेषु यचरात्रेषु
 कापिले स्वायेभवो मनूनोचसुनेवो व्यासदेवकः
 स्वयाहं पितृपत्नीषु स्वाहा वह्निप्रियासु च यज्ञानो
 राजसूर्यो हं यत्तपत्नीषु दत्तिणा शास्त्रासु ते पुरा
 मो हं यमदग्निसु तोमस्तान् पौराणिकेषु सूतो हं नि
 तिचित्से गिरात्मनिः विसुब्रते वतानो च वलानादौ
 वमेव च औषधेनाम हं हवीरणा नो ऊशमेव च
 यर्मकर्मसु सत्येव स्ते दयात्रेषु पुत्रकः अहं व्याधि
 श्च शत्रूणां ऊषलेषु भाषिषे यस्य र्णां महेतानो
 वैराग्ये च सुखे च हं मित्रवाकं प्रीति देषु दानानो वा
 त्मदानके सेचयेषु यर्मकर्मणां च मदर्वणं ऊवोरे
 पुनयश्चाहं एतेषु मोक्षयवच अस्मिद्धिषु याकारेण
 महेकाशीपुरेषु च नगरेषु तच्छाको वीसदेशो यत्र
 वैसवैः सर्वथारेषु सुलेषु अहमेव महाविराट्
 परमाणुरहं विसे महासूत्सेषु निमशाः वैद्याना
 मसनीषु च औषधीषो रसायने यत्वेत रिर्मत्रविदो
 विषदोत्तयकारिणा रागाणां मेव मल्लारः कामो
 दस्तत्पयासु च तीर्थेषु तश्च सतेषु नराणां वैववैस

व. वै.
क. ख.
१८.

280

वः नवैसवान्तरः शालीमन्मन्त्रोपासकश्च सः हस्ते खंज
रूपो ह्माकारः सर्ववस्तुषु ग्रहेषु सर्वभूतेषु सदा सः
र्वेषु सेतनः यथा हस्ते फलान्येव फलेषु चोत्तरे ऊरो स
र्वकारणरूपो हं न च मन्त्राणां परः सर्वेषो हं न मर्दो
ह्यहं कार्ये च कारणा सर्वेषो सर्ववीजं मोघं वदेति सु
नीषणाः यन्मायया हि जेद नो मन्त्रजानेति यापिनः
पापग्रस्तेन उर्ध्वं विधिनाववनेन च स्नात्वा हं सर्व
जेतु नो स्नात्मानेनाहने स्वये यत्राहं शक्यस्तत्र तत्पि
पापादयस्तथा गते मयि गता योति नरदेवो यथान्न
गाः हे ब्रजेशानन्दमाततामैतात्वा ब्रजे ब्रज कथयिष्या
मिते मोक्षायो यणो दोस्तानमेव च तातात्ताने ब्रजेशश्च
जगाम सान्वगैः सह गत्वा च कथयामास तद्वचयापि
नेवरे नेच सर्वे जगदोक्तं महात्तानेन नारद क्लृप्तो
ययपि निर्लिप्तो मायेणो मायनो वरः यणो दयामे रित
श्च पुनरागत्य मायवे तस्या वपरमाने देने दश्च ने दने द
ने सामवेदो क्लृप्तो त्रेण क्लृप्तेन ब्रह्मणा पुरा पुत्रस्य
पुरतः स्थित्वा रुदो दध पुनः पुनः इति श्री ब्रह्मवैवर्ते
महापुराणे नारायणनारदसंवादे श्री कृष्णजन्मखं
डेने दादिणो वस्य पु क म मो च ने नाम विसमति तमा
यायः ७३ नारायण उवाच श्री कृष्ण परमानन्दः

परिपूर्णतमाः प्रभुः परमात्मा च परमो भक्ता नृग्रह
विग्रहः भुवो भागवतीर्णाश्च निर्गुणाः प्रकृतेः परः
परात्परस्तु भगवान्ब्रह्मलेशेषवन्धनः त्रैलोक्ये दस्त
वेष्मन्तान्मुवाच जगत्प्रभुः अगच्छेत्तं गोकुलं च विरह
त्वरकान्तरे श्रीभगवान्ब्रह्मवाच गच्छेत्तं दभुर्जने दत्ता
जशोकं भुमे भुवि सृणु सत्यं परं ज्ञानं शोकदग्ने यि
निकृन्तने वासुधैव कुटुम्बकम् इत्युक्तं तस्यैव म
उक्ता कृतिगणैश्चेत्ते येषु भूताश्च निश्चिन्ते सर्वेषां दे
हिनां तान् देहः च यो च भौतिकः मिथ्या भ्रमः कृति
मश्च स परमायशास्त्रिनः देहगृहं नित्यं सर्वेषां येषु भू
तानि तिष्ठताः मायाशक्तैस्तद्वत्तत्त्वात् न भूमान्
कः को वा कस्य सन्तानं कास्ती कस्य पितास्तु वा क
र्मिणो भ्रमणं शेषं सर्वेषां भुवि जन्मिनो कर्मणा जा
यते जेतुं कर्मणैव प्रलीयते सखे उः खं भये शोकं क
र्मणैव प्रपश्यते केषां वा जन्मसर्गेषु केषां वा ब्रह्मणो
मूढे केषां विप्रेषु ते वैषु केषां वा वैश्येषु द्रव्येषु अति
नीचेषु केषां वा केषां कृमिषु विसृज्य पशुपतिषु केषां
शोका केषां वा तदजन्तुषु पुनः पुनः भ्रमेत्येव सर्वे जा
तस्य कर्मणा अजिनीवेषु केषां वा केषां कृम्येषु विसृ
ज्य पशुपतिषु केषां वा केषां वा तदजन्तुषु अजिनी

ब्र-वे.
क-ख.
१८१

281

वेषमद्रकोमद्रकोमपियः सदा सत्यंवेताहापरेश्वकलि
श्रैतितमावं पंचविंशत्सहस्राणां पुणोतेनियुतादताः
मनोसममहेंद्रस्यपरिमाशुर्विनिर्मिताः एवंपरिमितो
मासोवर्षवपरितिते सत्योहंपरमात्मात्वेमकाच
ग्रहविग्रहः मन्त्रोपासकः सत्यत्यकोदेहंथरासु
च यास्यतेवह्निगोलोके छित्वाकर्मपुरातने असेख्य
ब्रह्मपातेननभवेतस्यातने असेख्यब्रह्मपातेन
मसमस्यजराहरां ननेदममभक्तानामशुभोवि
यनेकुचिन् नित्येसदृशनेतेचपरिरत्तनिसर्वतः
मनोहिवलवात्मकश्चित्तोहंभविंतितः अहेसा
मीचतस्यैवनमेसामीपितामसः पुत्रवृहोपरित्य
ज्यभजमांब्रह्मरूपिणे छित्वाचकर्मनिगडेगोलो
केतद्वजसये कथयस्यशोदाचरायोगोपीगणे
व्रजे नैश्चसर्वजनैः साकेव्रजसमेदिरेव्रजे इत्येव
मुक्ताभगवानविररामवसेसहि पञ्चव्यसुनरेवने
नेदश्चानेदसेलतः नेदउवाच वदसोसारिकेत्ताने
येनयापेस्यामित्यदे मूकोहंपरमानेदश्रुतीनां
जनकोभवान् नेदस्यवचनेश्रुत्वा सर्वसोभगवान्
सये आहिकेकथयामासश्रुतिभिः श्रुक्तेचयत्
इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारायणनारदसंवा

देष्ठीकृतसजन्मत्वे उभयभगवान्नेदसेवादेवतः समति
 नमोऽथायः ॥ १५ ॥ श्रीभगवानुवाच शृणुनेदमवस्था
 मिज्ञानेव परमाद्भुते सुगोपने ये वेदेषु पुराणेषु पुस्त
 उल्लेखं न विष्णोर्हि नारीषु सततं कुलदासव मोक्ष
 मार्गा गीताखेव भ्रममायासुतासुच वीजतृपासना
 शस्यममदासुव्रजे चरन्ति च शतकृत्या यरा विवा
 से विहाय च हरिभक्तिरसाधीनो विरुद्धासे मुताय च
 अभीष्टदेवं हृत्पद्मे वसुधैव कुटुम्बकम् विविन्त्य मनसा प्रा
 तः कृते कृताच निश्चिन्ते स्नानकरोति संभ्रामोतिर्म
 लेषु च जलेषु च न सेकल्ये च कुरुते भक्तकर्मणि क्लृ
 तं स्नात्वा हरिं स्मरेत्सं देतः कृत्वा याति गच्छेति
 प्रत्ताप्य पादौ यविशे हि ध्यायद्वा जवाससी सृजयेत्
 रमात्मानं मामेव भक्तिकारणं शालिग्रममणौ यंत्रे
 प्रतिमा योजनेन च भगवान् रूपं ध्यानेन ध्याता मोक्ष
 येत्स्वती षोडशो वारद्वयाणि दद्यान्मूलेन भक्तिः
 श्रीदामानं सुदामानं वा सुयामानमेव च भगवान् रूप
 ध्यानेन गोपानं देवं सृजयेत् सनेदं दत्तं दत्तं दत्तं दत्तं
 सुदर्शनं लक्ष्मीसरस्वती उर्गारा योगं गोवत्सयरो गु
 रुं च तल्लक्ष्मीं शुभं कान्तिके ये विनायकं नवग्रहं च दि
 कालान्तरितः सृजयेत्सुधीः देवषट्के च संसृज्य सर्व
 दा विग्रहाशकं गणेशं च दिनेष्वेव वदति विस्मयिषे

ब्र. वै.
क. ख.
१८१

282

शिवोक्तौ विनिर्मितो देवो मोक्षदात्कर्मकृतनात्
गणेशो विग्रहाय सूर्यव्यापिनाशने वह्निशाम
नमते नस्तोत्रे सुदीदने विसृज्योत्तनिमते नस्तोत्रे सु
होमवेदवे बुद्धिमुक्तिनिमते च पार्वती पूजयेत्सुधी
पुष्पाजलिं च यदन्तास्त्वोत्रे कवचे यदेतत् पुरुषं प्राण
मसं सत्ययथासुखमनुत्तमं समाचारेत्सकर्मज
देदोक्तस्यात्मसुहये विहीनपश्यते प्राज्ञः व्यापिबीज
सहृदिणी मन्त्रे च व्यापिबीजे च परे नरककारणे लि
गं यो निष्ठापयः खं व्यापिद्वारिद्वरूपिणी ऊरुसंखला
ने सीतां कटाक्षसमेव च विनाशपबीजं रूपं च विषयो
कारणं परे दिव्यभोगं च सुसीमां सालये परिबीजये
त्तु गेगाणां कारणं चैव च नमोः कर्णस्तथा एक
जारे च गगने न पश्ये व्यापिकारणं जलसंघं म
याहस्यं च नाच्छेत्तु कवले व्यापिकारणं जलस्यैव
रविदृष्टाणो केवलमने मरः वंथुवाच्छंदहेतुश्च न
पश्येत्परमैषु नैकवशासने स्थाने भोजने वसने
तथा नरुप्यपि नासाहं सर्वनाशस्पकारणं आ
लापास्तत्र संस्पृश्यान्नाशनं भोजनान् संचरे
ति भ्रवेयायाः सह विंडरिवोभसा हिंस्रजेतसमीपे च
नगगच्छेत्तु कारणं सुदंतोपरदंतो च वसतिह
रेतयः सहिर्वधं सहसा गि विहयोजयते कृमिः य

कोटिसहस्राणां शतजन्मनि शूकरः सायदः
 शतजन्मानि गडकः समजन्मसु घोडकः समज
 जन्मानि कुभीरः पंचजन्मसु पंचलीनो योनिको
 दिशतजन्मसु निश्चिंतं वृणकोटश्च तेषां च शत
 जन्मसु नारद गोयका समजन्मानि कुभीरः पंच
 जन्मसु पंचलीनो योनिको दिशतजन्मसु निश्च
 तं समजन्मानि मार्जारानकुलसिंघजन्मसु उ
 श्वैः श्वजन्मशतं खरश्चैव जयैव च करसेये
 श्वशार्दूलो महिषः शतजन्मसु ये भेदकाः शतज
 न्मानि व्यागलः समजन्मसु मत्तकः शतजन्मा
 नि शृंगालो शतजन्मनि ननोजलोकाभवति ब्र
 ह्मः सहस्रणां तरः कुभीयाके च यच्च ते पापिनो ब्र
 ह्मणाः शतं दक्षिणो विषमुदिशत कालं चेन्न दी
 यते एकरात्र्यजीते तत्र दाने दिगुणं भवेत् मास
 शतगुणं प्रोक्तं द्विमासे तु सहस्रकं संवत्सरे व्यती
 तेतु सदा तानरेकं व्रजेत् दानान्दीयते मूर्खो ग
 र्हीता च न याचते उभौ च नरकां याति दानायाधि
 पुनो भवेत् विषाणां हिंसनं कृत्वा वै शतानि लभेत्
 वं स्वावलम्बीय रित्यज्यमित्तकश्च भवेत् भवेत् देवव
 ब्राह्मणं हृष्टाननं मेघो नरो शुचिः न कुर्याद्भरुभ

ब्र. वे.
कृ. ख.
१८३

283

किं यो लभते रौरवं सखे यासी मूढा उरावारा सयति
हरि रपिणं नश्यती निर्जने कृत्वा ऊभी पाके व्रजे
अवे तर्जना हवतिका की सिंहनात्सु करी भवे
न कपटी वसवा केन यथा वविष दर्शना परिब्र
ता ववै ऊडे मत्पा सह व्रजे त्कवे शिव उर्गो गण य
तिसूर्य विप्रं च वै सवे विसृतिं दतियो मूढा स
महारौरवं व्रजेत् मातरं पितरं पुत्रं सती भ्रातृ
गुरुं तथा श्रुतां भगिनी कन्यां नदत्ता नरके व्र
जेत् विप्रमक्ति विहीना स्रयवत्पवन राथमाणा
लेपामंजले विसृष्टा शादेये वसुचने तीर्थ पुने
तितो विप्रा शाते पुंसां वसं यशं पितृ देवा समा
भ्यर्च्य वा दन्तो सेवयो सुविः यो भक्त्यति यथा मा
से समाहौ रौरवं व्रजेत् मत्स्या च कामतो दग्धा वोय
वासे वसे विजः शयश्चिनेनः ऊर्य हते वो दायल
चरेत् कामतो बाला लो मत्स्या मुं के यो ज्ञान उर्व
सः सो सुविः सतते नेदह जिपुण्य पुरा कृते वि
लो रुद्धि स भोजी यो मत्स्या मासे न खादने पदे पदे
समेय सलभने निश्चिते फले एकादशी प्रकुर्व
नित्क सजन्ता हमी व्रने शत जन्म कृता त्यासा न्य
ते नावसे शयः यदा लेयस कौमारे वार्द के यस्य यो

वने भस्मीभूतानि कुर्वन्ति पातकानि कृतानि च य
 कादशीदिने भुक्ते क्लृप्तजन्मासमीव्रतम् नैलोकज
 लने पाके सोऽपि भुक्ते न संशयः आतरेऽपि न भोक्तव्यमतिष्ठ
 द्वे च वालके भस्मस्पृष्टिगुणोदता ब्राह्मणाय सीवर्भवे
 यो भुक्ते शिवरात्रौ वशीरामनवमीदिने उपवासे समर्थ
 सप्तमहारात्रौ व्रजेत् ऊहसर्गेऽसक्तोऽप्यवतर्दश्या
 समीपुव नरसंगलयेतिः स्पासीनैलोमांससेवन् म
 त्यो मांसं समूहं च काश्याय व्रं च भोजयेत् आर्द्धं करक
 काशे च रवौ च परिवर्जयेत् अन्यथा नरकं याति कुभी
 पाके न संशयः रजसलात्रं वेषात्रं वीरात्रं च व्रजे चर
 यो भुक्ते ब्राह्मणो देवादिभोजी समवेद्भवं यदह्ना ऊ
 रुते कर्म ततस्तत्फलवाग्भवेत् सो भवेदशुचिर्नित्यं
 भस्मीने च पूजने नारी वेषाय भिजे यापदाय रुष
 गामिनी पाके च पितृदेवानामयि कारोत मज्जवेत्
 यद्गामया विना मात्रे पूद्रा आदानं भोजने भक्तावत
 रके या नियाव चंद्रे दिवा करौ पूद्राणां आदिवसे
 तदत्रं भोजने हिजाः कुभी पाके च यद्येते यावदैव ब्रह्म
 णः शाने यः पूद्रेणाभ्यन्त्रज्ञातो भुक्ते आशीदिने हिजाः
 सरायो सतवित्ते यः सर्वयर्मव हि कृतः अज जीवी
 मस्य जीवी देवतो ह्यववाहकः पूद्राणां शवदाहाव

ब्र. वै.
क. ख.
२८४

२८५

योहि स्रुदीयनिर्विजः सस्रुदवाहहिः कारीतदनेवि
 दासमंस्सतो नोयति सत्रयः सर्वो नोपास्ते यश्चये -
 मा सस्रुदवत्बहिः कार्यः सर्वस्मादिजकर्मणः स
 नहीनोऽविर्नित्यमनर्हीः सर्वकर्मसु यदहाकुरुते
 कर्मनतस्यफलवाग्भवेत् नदीगर्भे गवगर्भे च वृ
 त्तमूले जलातिके देवो न्तिके सस्रुभूमौ पुरीषे नो
 त्स्ते दुयः वल्मीकमुखकोखान्मदमंर्नजले तथा
 शोषावशेषगोदावनदयालेपसंभवे श्रंतः शण्णव
 पत्रे च हलोत्वाते ब्रजे सर अलावालोयितो वैशस्यः
 तेजोतस्थितो तथा वृत्तमूलार्थितो नेदनदीगर्भे
 र्थितो या परित्यजेत्सदस्वेतान्सकलाशौचसाध
 ने कृष्णार्वातिकायासीदीयनिर्माणकापुमान्
 समजन्मभवेद्दोगीदरिद्राजन्मजन्मनि प्रदीयेः शि
 वलिगवशात्तग्रामे मणितथा प्रतिमायत्तस्रंवेव
 सर्वात्रेशोस्वमेव च हीरकंच तथा मुक्तो गोमूत्रं गो
 मयेक्षते शालिग्रामशिलानोये भूमौ तत्तावज्जेदयः
 दरिद्रः कृपणः कृष्णवैशहीनोऽप्यभार्यकः भूमि
 र्हीनोऽप्यहीनो वेपुहीनश्च स्त्रितः श्रयः पेंगुचयधि
 रः खंजसैवोगहीनकः भवेत्कमेणयापीयोयेतान्
 मोत्यजेत यः दिवसे सैययोर्निद्राश्रमे भोगे करोति यः

समजन्मभवेद्वेदो गीद रिद्रः समजन्मसु उदिते जग
तो नाथेयः कुर्याद्वनहावनम् सयापिष्टः कथं वृत्तो
मृजया मिजनादने भस्मना गौसक्तमिडैस्तथावाल
कयापि च कृत्वा लिंगे सक्तमृज्येद्वेदसे कलिशाने दधि
सहस्रस्रजनात्सोपिलभने वांछिते तत्फलं तत्मेव ह
जयेद्यस्तु शिवतैलभने भवे जीवन्मुक्तो भवेदि
ब्रह्मलिंगमभ्यर्चयेत्तयः मृजितेशिवलिंगे वयस्य
केशवात्तका समहोयो वालकया केशेन जीवनी
भवेत् तद्देद रिद्रः कृत्वा वापि स्यात्कुं सने तथा
सर्वनिर्माणहीने स्याज्जायते नीचयोनिनः सर्वेषु य
यवात्रीषु व्रतणाममप्रियः ब्राह्मणमप्रियात्
स्त्रीसतने वालसंस्थिता ततोपिकाप्रियाराथाप्र
पिभक्तततोयकः ततोपिकेशकरो मेनास्ति मे
शंकराप्रियः महादेव महादेव महादेवेति वापि
नः अथानारायणीशक्तिः सहस्रस्थित्येतकारिणी
करोमीव यथासहस्रियवावस्तादिदेवताः यथाज
येति विष्टे वयस्य सहस्रप्रजायते यथाविना जगता
स्तियथा शिवायसा दयानिद्रास्तुतिस्तुतिस्तुत्याप्र
हस्तमाहृतिः नृष्टिः तथा शोतिजलादिदेवतादि
सा वैकुण्ठे सा समासाथी गोलोके रायिका सती स

ब्र. वै.
क. ख.
२८५

मलत्मीसलीरोदेदलिकन्यासनीचसा साउर्गमेन
काकन्यादैन्माउर्गतिनाशिनी सगीलत्मीचउर्गसा
शकादीनोगृहेगृहे सावाणसावसावित्रीविषाधि
सावदेवता वद्धोसादाहिकाशक्तिः प्रभाशक्तश्च
भास्करे शोभाशक्तिपूर्णवेदेनलेशक्तिश्चसीतला
सम्पत्सूताशक्तिश्चधारणाश्चथरासना ब्राह्म-
णाशक्तिविशेषदेवाशक्तिसुरेश्वरः नमसिनोतप
सावगृहेणोगृहेदेवता मुक्तिश्चसक्तानोशाका
शासोषारिकससा मद्रक्तानामक्तशक्तमपिभ
क्तिप्रदासदा नृपानोराजलत्मीचवनिजोलम्प
पिणी पारेसेसारसिंहनोवयीउत्तरनारिणी स
त्समद्विद्वयाचमेयाः शक्तिसुत्रपिणी व्याख्या
शक्तिश्चनोशासेयान्ताशक्तिश्चयान्ताश्च तज्जहीनो
विप्रभक्तिः पतिभक्तिसतीषुच एवेद्वयाचयाश
क्तिमयादत्ताशिवायसा एवेनेकथितेसर्वेकिं
भूयाश्चान्तामिच्छसि प्रशोकरोषियेन्मातेतत्सर्वा
कथयामिते इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणेनार-
दसंवादेश्रीकृष्णजन्माखण्डेभगवन्नेदसंवादेयैव
सप्ततितमोऽध्यायः नारायणउवाच यद्येवदर्श
नेपुण्येयायेवमशदर्शने तत्सर्ववददेवेशश्चान्ता

कोत्तहलेमम श्रीभगवानवाच सव्रह्मणानाती
 यानावैस्त्वानां च दर्शने देवताप्रतिमानां च नीर्घा
 स्त्रायामवन्नरः सूर्यस्पर्शनेभक्तासतीनोदर्श
 नेतथा सुकानां च विकानां च खजनानां तथैव च
 हेसानां च महाराणां चासोनाशिविपत्तिणी वत्स
 प्रभुक्तयेनूनोमस्यन्तानां विशेषतः सुकानां
 हीरकाणां च मासिकानां महाराज्य तलसीभुक्त
 पुष्पाणां दर्शने यायनाशनं कलान्यस्य थारन्या
 निदयिहृतमथ च सूर्यकुंभे च जलजे राजेन्द्रदय
 ने जले मालेभुक्त पुष्पाणां दृष्ट्या पुण्ये लभेन्नरः
 गुरोवनां च कूरं रजते वसरो वरे पुष्पोयानां पुष्पे
 ते व दृष्ट्या पुण्ये लभेन्नरः सुकोप्रवालरक्तान्ते स्फा
 रिके कुशमूलके गंगास्नने कुशोत्तम दृष्ट्या पुण्ये
 लभे वरे पुष्पोयाने पुष्पे ते व दृष्ट्या पुण्ये लभेन्न
 रः सुकोप्रवालरक्तान्ते स्फारिके कुशमूलके गं
 गामने कुशोत्तमे दृष्ट्या पुण्ये लभेन्नरः सुकोप्रवा
 लरुद्रान्ते स्फारिके कुशमूलके कस्तूरीकुंभे दृ
 ष्ट्या नदपुण्ये लभेन्नरः देवप्रिते सुभक्ताने दृष्ट
 पुण्ये लभेन्नरः देवप्रिते सुभक्ते सुगंधियवने
 तथा शोखे च डडभिर्दृष्ट्या सद्यः पुण्ये लभेन्नरः

ब्र. वै.
क. ख.
१२६

पुराणोपसृक्तं संहसनीवयेत्र विसृक्तं स्तिग्धं हृ+
 वासनेरन्नेह हृष्टा पुण्यं लभे भवे रुचिरेष्य नीष्यामो
 न्याग्रो यपरिमेउले सवेण कोसवद नोदिव्यभूषण
 भूषितो वेषेण तेम करीगेये सह वीलननेउल सि+
 हानेयरमानेव हृष्टा पुण्यं लभे चरः कार्तिकेष्टिणि
 वाचैव श्रीरायतिमोस्तथा सेसज्यनत्वा हृष्टा च करो
 तितन्मखेउने हिंगुलाजतया हृष्टा मिषेषामासि
 शितेसुमे श्रीरोगप्रतिमो हृष्टा करो तितन्मखेउने
 शिवराजवकाशो यद्विषनाथस्य दर्शने कृतो यवा
 सजानो करो तितन्मखेउने जन्मा हृष्टा मीदिने भक्तो ह
 हृष्टा मोविडमाथवे प्रणम्य सजो कृतो व करो तितन्म
 खेउने योषेमासकृदेरात्रो यत्र यत्र स्थलेनरः यथा
 या प्रतिमो हृष्टा करो तितन्मखेउने समजन्म भवेत्
 स्पष्टत्रयो यो यने सुरः उयोषेकादंशी स्त्रात्वा प्रभासे
 हादशेदिने हृष्टा कस्य मनै हृष्टो करो तितन्मखेउने
 अयो यो यचरात्रे सा श्रीरामनवमीदिने ससज्यनत्वा
 हृष्टा च करो तितन्मखेउने दत्ता विसृपदे पिउे विस
 यमप्रसजयेत् पितृणां स्वात्मानं चैव करो तितन्म
 खेउने प्रयोगे उदके कृतादाने च कुरुते पुदि उयो
 षाने मिषारोप करो तितन्मखेउने दोषो यपुकरे

286

स्त्रानाकिंवावदरिकाश्रमे संगृह्यदृष्टमात्रेवकरोति
 जन्मत्वेऽने सिद्धं कृत्वा तवदरीमुं केवदरिका नने
 दृष्टामत्यतिमानेदेकरोति जन्मत्वेऽने दोलायमाने
 गोविंदे सुण्ये हृदा वने वने दृष्टा संसृज्यमाना करो
 ति जन्मत्वेऽने भादे दृष्टा च मे गम्ये मा मेव मधुसूदने
 संसृज्य नत्वा भक्ताश्च करोति जन्मत्वेऽने रथस्य च
 नगत्रायं कलौ दृश्यति यो नरः संसृज्य नत्वा भक्ता
 श्च करोति जन्मत्वेऽने उत्तरायणं संजातो प्रयागे स्ना
 नमाचरेत् उयोष्यत्र ममूच भोऽतीरे मालती वने
 संसृज्य मोचरायोच करोति जन्मत्वेऽने वैशाखी
 पूर्णमायोच कृत्वा मत्प्रतिमां शुभा वयोषा पूजां
 कृत्वा च करोति जन्मत्वेऽने चंद्रभागा समीपे च
 स्नात्वा मा मर्चयेत्सथे रायया सह मोदृष्टा करोति
 जन्मनः तथे रामे स्वरं सेतुवेथे श्रावा फी पूर्णमा
 दिने उयोष्य दृष्टा संसृज्य करोति जन्मनः तथे स
 गे विद्याथरी रात्रौ तपिते वसुधर्मदः प्रणामे करो
 तमीशाने समायाति विभीषणो गायेति कीचराग
 रोगथर्वाचममोद्गरो प्रणामे कर्तमीशाने समाया
 ति च नारदः दृष्टा सात्ताह संततश्च सिषेवे चंद्रशेख
 रे जीवन्मुक्तो भवेदेते प्रयाति हरि मंदिरं दीनानां

ब्र. वे.
कृ. ख.
१८७

287

यदिनकरेकोणकेचोनरायणे उयोषट्टसासेस
नकरोतिजन्मन। तये कृषिकोससवारोनकाल
विकेसुगेयरे विस्फेदिकेराजकोसेनेदनेपुष्पम
इकेयार्वतीशेचमोट्टाकातिकेयेगणेसुरं ने
दिनेशेकरेदृष्टामदीयेवविशेषतः शिवसेस्याय
नेकृत्वाकरोतिजन्मन। तये पुष्पोयानेवऊंभेचसे
तवातेसरोवरं विप्रसेस्यायनेकृत्वाकरोतिजन्म
नातये नववेदापुराणानिब्रह्मसेस्यायनेफलेक
तोसजीवेविप्रस्यजीवन्मुक्तभवेन्नरः अवलेप्रय
मामोतियरेसुकिचतुष्टये महासुभक्तिंलभे
वैऊढेमोदकेचरे नहिपातोभवेतस्ययथाभेय
रमात्मनः ऊमारीमसुवर्षाणंसुविशविदुदात
यः ससृज्यसर्वाभरणोर्गीदानफलेलभेत् अनेस
गमयातेवमिदमेवहितिप्रिते सुब्रह्मणेसमाना
प्यदरिदेवसुपडिते दृष्टाददौनविहासेसमोत्ते
लभेतेफले यः तत्रपाउकाहानेणालग्रामस्ययो
षितः करोतिभक्त्यापुणोहेदृष्टीदानफलेलभे
त् गजदानेचतन्नाभमानेवर्षकृतौकृते गजोर्ह
सेततणेतर्हदेवेनरेपिता गजतलेकसगवोदानेव
तफलेलभेत् ततलेदेनदानेवश्रद्धेसामान्यगोत्तया

लभेसयः प्रसूतानोदानेदानफलेभवः भूमिदा
नेरेनुमानेवर्षथानेवनस्यदे ज्ञानदानमहापुण्यं
वैकुण्ठेभोसनेविरं प्रियेनभेत्सर्गादानेराजनेराज
नेनया अनदानेफलेनाहेकथेजानामिनश्रुते
लभेनेसर्वदानस्यफलेब्रह्मणभोजनेअनदाना
न्यरेदानेनभूतेवनविष्पति नात्रयात्रयरीतास्थान
कालनियमस्तथा अन्नदानेमहापुण्यंदानया
त्रेवयानके अन्नदानेवयान्येस्याद्भूमौवैकुण्ठगामि
नो वसुमानेसूत्रमानेवर्षवभोदनेविरं सरस्येद्र
वगोलोकेवारुणेवनथेवव कृत्वालोहप्रदीपाहे
सर्गावर्तिसमन्विते दत्तावतप्रदीपेचहरयेयर
मात्मने अथकारेवनयनेयमस्यभवोस्तथा न
हियश्रुतिदानावप्रयातिमममेदिरे ब्राह्मणायवे
दनेनयातियमयातिनां दिव्यवर्षसहस्रवभोद
नेशकमेदिरे आसानरसभेत्सर्गवस्तुपावातु
त्रयतः उत्तरेलक्षवर्षेवनदहेवेनरेवज नोबले
वलमेज्ञोगेसर्गेवर्षशतेवज मात्सदानेप्रियेस्व
र्गवस्तुपावात्रयतः फलदानफलेसर्गेलभने
नात्रसंशयः सामान्यसाध्यादानेनस्वर्गेवर्षशतेव
वज वतर्गुणप्रकृष्टायोपुणालतेविलक्षणं अना
यायसविशाययदिगेहेप्रदीयते तत्रैवमानवर्षे

ब्र. वे.
क. ख.
१२८

288

वशाकलोके महीयते दृष्टावुभुतिते विप्रं प्रनेत-
 स्मै प्रदीयते अवलं प्रयमामोति पुत्रपुत्रविवर्द्धने
 व्रजनाय व्रजे गत्वा व्रजभूमौ व्रती भुना व्रजभोजय
 विज्ञेऽव्रजसर्गा व्रजे व्रज गोकुले गोकुले वसे
 वसे निराकुले व्याकुले नोगोकुलानो सेकले वव-
 जे व्रज पतने कथिते ने दसाने देपुण्यवर्द्धने सस
 मदशीने पुण्ये यदि नीचेन वक्तिव कुत्सिते उगीने नी
 चे शात्रुमत्तानि ते न्ये सकारा विवदिवसे वक्तिवि
 प्रसयति ते देवास्तये स देव वाप्य सत्यं तल सीवदं
 उत्याने द्विगुणं पुण्यं मय काशे वत्तु गे सस मद
 शीने प्राज्ञे गंगा स्नाने समालभे कथे व विपुले पुण्ये
 भार्या भूमिलभे न्यभो मोक्षे व परमै स र्ये लभते स
 वे वाह्यते इमे वे कथिते तात किभूयः श्रोतुमिच्छसि
 इति श्री ब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारायण नारद संवा
 दे श्री कृष्ण जन्म खंडे भगवद् गेद संवादे षोडशमं नि
 तमोऽध्यायः १० नेद उवाच केन समेन किं पुण्ये केन
 मोक्षो भवेत्सखे कोपि सखने उः समे स्तु सर्व कथ
 यमभो श्री भगवानुवाच वेदेषु सामवेदश्च मस
 स्तः सर्व कर्मस सव्यको यश्च ससमो शस्त्पुण्यक
 तप्रदः तत्सर्वं लिखिते तात कथयामि निशामयि
 समाध्यायेय वत्सामिव रुपुण्यवलप्रदं समाध्या

येनरः कृतागेगास्त्रानेकलेतमेत् समस्तप्रथमेया
 मेसेवत्तरफलप्रदः द्वितीयेवाहमिमीसेसि मिमासे
 सितीयके चतुर्थेवाहमासेनसमः स्वात्फलमप्रदः
 दशाहेफलदः समोय्यरुणोयदर्शने प्रातः समस्तफ
 लतिल्लणोयदिप्रवोदितः दिनेमनसियदृष्टेनत्सर्व
 लभतेदृशम् विंतावायिसमाशुकोनरः समेच
 पश्यति नत्सर्वेतिः फलेजातप्रयातेवनसेशयः
 जजेमूत्रपुरीषेणपीडिताश्चमकुलः दिगेबरोमुक्त
 केषोनलभेत्समजंफले उक्तोकाशपयोगेचविय
 तिलभतेऽथवे उर्गीतिउर्गीतियातिनीचेव्याधिययाव
 शशोभयेचलभतेमूर्खीचकलहेभवेत् कामिन्या
 यनहानिस्पादरौचौरभयेभवेत् निद्रायोलभतेणो
 केपरितोवाहितेफले तप्रकाशश्चमः येवितेकस्य
 विद्वज गवाचकुंजराणोचहयानेवव्रजेस्वरः प्रशा
 दानोचपौलानोचतथैवच श्रोवेदवेदनेदेभो
 जनेरायनेतया प्रतिगृह्यतयावाणीसयायोभू
 मिमालभेत् शस्त्रासेणयदाविद्वोब्रूणतकमिनो
 तया विद्यायोरुपिदेणैवसशुकोय्यर्थमालभेत्
 समेय्यगम्यागमनेभार्यावालेकरोजयः सुकस
 रुपिवेत्सुखंनरकेचविशत्यपि नगरेप्रविशे

ब्र. वै.
क. स.
१८५

शेदकं समुद्रं देवत्वं येऽपि वेत्तु शुभवर्त्ता मवाप्नोति विपुले
 वार्षमा लभेत् गजेन्द्रपे सवर्णं संहृषभे येन मेव च दीप
 मन्त्रफलं कथं कन्यामित्रं ये हि ज्ञे ऊदे वेलभते दृष्ट्वा
 वार्द्धं पुण्यलभेद्भवे पायसं पयस्यपत्रे वदधि उग्रे हने म
 धुः मिष्टान्नं सस्ति के भुक्ता फवे राजा भविष्यति पत्तिणो
 मानवाणां च भुंक्ते मांसं नरो यदि वद्वे शुभवर्त्ता च
 लभते वास्तिने फले क्वे वा पाउ के वा पिलथा हाथान्ये
 व गच्छति श्रमिं वनिर्मले तीक्ष्णतये वव भविष्यति
 दृष्ट्वा वफलिते हते यन माप्नोति निश्चये सूर्यभणभ
 तते यो हि श्रम्य लाभस्य तद्भवेत् समे सूर्यो विधे दृष्ट्वा
 सुच्यते व्यापि वेयनात् वडवा ऊऊटी को वी दृष्ट्वा भा
 रालभे भवे समे यो निगडे वदः प्रणिष्टा पुत्रमालभे
 न दय्या न्नपायसं भके पयस्यपत्रे न दीतदे विशीर्णाय
 यपत्रे वसोप्य राजा भविष्यति जलौकं संहृषिके वस
 र्ववय रियस्यति यने पुत्रे वविजये यति सवालभे भ
 वे शुगलै हासि भिको लैवान रै पीडितो यदि निश्चि
 ते व भवे राजायने चलिपुले लभेत् मत्स्यमांसं मोक्ति
 के च शोखे च दनहीरके यस्तु समे भवे वत्रे दविपुले
 यन मासु यान् सरोवरु पिरं सार्णं सका विसं यने ल
 भेत् प्रणिमा शिलवलिं गे वलभे दृष्ट्वा यने जय फ

289

लितेऽपि ते विलमासं दृष्ट्वा तमेह ने दृष्ट्वा वज्रलद
 गिव यने बुद्धिं प्रयेत् लभेत् अमलके या शी फलेऽन्कले
 वयनागमे देवमूवगदिजागावः पितरो लिगसुस्तथा
 महदातिमियाः समेत ये वचमविष्यति शुक्लशरयः
 लो नार्यः शुक्लमात्मा तुलेयिते समास्त्रियतयः समे
 तस्य श्रीसर्वतः सर्वे सर्वाणि शुक्लातिप्रसंसितानि भस्मा
 सिकायां सविवर्जितानि दिव्यास्मिन्मिता विप्रारत्नभू
 षिणभूषितः यस्य मेदिरमायाति सुप्रिये लभने भवे
 परितः दृष्ट्वा दिजां स्रेष्ट्वा याति यस्य मेदिरम् नारायण
 शिवो ब्रह्मा प्रविष्टे नृनदाश्च मे संपतितस्य भवतिय
 शिश्नविभुलेष्ये यदेपदे सर्वे तस्य संन्माने गौरवेल
 भेत् अकस्माद्यदि समेत लभने सरमायदि भूमिला
 भो भवे तस्य सन्माने गौरवेल भेत् धान्यलाभो भवे
 तस्य निश्चिते च सुतौ सुते समेत ब्रह्मणा तद्वा समा
 श्लेषतिये व्रज तीर्थन्माने भवे सोपि निश्चिते यदवा
 न्वितः समेयस्यति पुष्टे च यस्मै पुण्यवती दिजा जयि
 शुको भवे सोपि यशसी वयने सर्वा समी दृष्ट्वा तनी
 र्थानि मोय रत्ना गृह्णाति च जयशुकाश्च यनवां स्ती
 र्थस्त्रा भवे चरः समेत सर्वकलशं कश्चि कस्मै ददा
 ति च पुत्रलाभो भवे तस्य संपत्त्ये वा समा लभेत् हस्ते

ब्र. वै.
क. ख.
१६.

290

कृताऊउवमीपदकेवापिसंदरी यसमेदिरमायाति
 सललीलभनेऊवं दिव्यासीपद्महंगतापुरीधंविस्त्रः
 जेवजभ्रमेलाभौभवेनसदादिदेवपयातिव यसगेहं
 समायातिसलयासहलत्मगाः यावेत्यासहशोभुता
 ललीनारायणायथा ब्रह्मणोब्रह्मणीवापिसमेय
 सैददातिव यामेपुष्याजलिवापिनस्यशीसमुत्वे - -
 मुक्ताहारपुष्पमाल्येवेदनंवलभेद्रज रोगावनायना
 कावाहरिद्रामित्तदेउके त्तिग्याम्वलभेत्समेनस्य
 श्रीसर्वतःसखी ब्रह्मणोब्रह्मणोवापिददातियस्यमु
 कके सुकपीतावरभरारत्नभूषानभूषिता यस्यतृष्ठा
 भवेत्सामेसभवेत्तस्ययातिता ऊमारीवासवधीयोरत्न
 भूषणभूषिता यस्यतृष्ठाभवेत्सामीयस्यतृष्ठाचपाव
 ती यशसीयनवान्भूमिप्रजावात्यडितोभवेत् किंवा
 महायनासोपिकिंवागवाभविष्यति दादातिपुस्तके
 समेयसैपुण्यवतीचसा सोभवेद्विषयिवातो कवेद्रः
 पेडितेसरः यंयादेयातियासमेमानेयवसुनोपुदि
 यथासरसनीपुत्रस्तमरीत्रास्तिपेडिता ब्रह्मणाः
 पादयेयेवपितेवयत्नसर्वके ददातिपुस्तके
 स्वीत्यासचनत्सहशोभवेत् शामोतिपुस्त
 केसुमे " " " " " "

॥ ॥

यथिवायत्रपुत्रवा सपीउतोयशसीवविख्यातप्रम-
 हेतले समेयस्यपरेमेवेप्रीत्याविशोददातिवेत् स
 भवेसुरुषाशातोयनुवानागवान्स्थयीः समेददा-
 तिमैवेवाप्रतिमावाशिवाभयी यस्येददातिविषास
 मेवसिद्धस्यतद्भवेत् विशेषविप्रसमोहंवहृष्टानना
 शिवालभेत् राजेद्रासभवेवापिकिंवाचकविपेति
 ता सुसमात्यपुत्राभूमियस्यैविप्रः समुत्सजेत्
 समेवपरितृष्टास्यसभवेत्स्थिवीयतिः समेवि-
 प्रोरथेकृतानानास्यरीषदर्शयेत् विरजीवभवे
 दापुःथनेवुदिर्भवेद्भवम् विप्रविप्रसमेतस्येय-
 सैकन्येददातिव समेसवभवेत्संयनायोभू-
 यतिसुयं समेसरोवरंरहृष्टाससुद्रेवानदीनद
 सुक्तायोसुक्तायैलेवहृष्टाप्रियमवासुयान् यंय
 पतिमृतेयेमसभवेत्चिरजीविनः आरोगोरोगि-
 नःउःखीसीखनस्यसखेभवेत् दिव्यासीयेवदद
 नीममस्वामीभवान्भव समेदृष्टावजागतिस्व
 राजाभवेद्भवे समेववातिकांरहृष्टालहास्फाटि
 कमालिको इद्रवायेसुक्तायान्येस्यतिष्ठातभेभ्र
 वे समेविप्रोवदतियंसमद्राणेभवेतिव हरिदा
 स्वावतद्भकिलहास्यवैसवाभवेत् समेविशीहरिः

ब्र. वे.
क. ख.
२५१

शंभुब्रह्मलोकमलाशिवा अक्तासीवेदविद्वोश्च
 नाहवेवासरसनी लोपालिकावशायरावालपारा
 भकामम वालाववालगेपालसमवेदायकापामः
 यतनेकथितेनेससमेषुणपहेतके श्रोत्रमिच्छसि
 किंवात्किंभूयः कथयामिते नेदनउदाव श्रोक्त
 सजगतोनाथससमश्चकनौमया वेदासारातीति
 सारोलोकिकौवैदिकस्तथा अधुनाश्रोत्रमिच्छामि
 यायेयेषावदर्शने यस्मिन्कर्मणि कावत्सतन्ममाख्या
 तमिहसि वचनेवेदशास्त्रोक्तंवेदावसरितस्तथा
 श्रोत्रमिच्छतिसतनेसतस्वन्वावस्तथा वेदानोज
 नकसौवैवेदकानोसता ब्रह्मदेनोसराणोवसुनीनो
 वमहोजसो अनेयन्वावाभोजयमानेवचनाम्ने
 तेनदेवामिषकोमेवत्सविच्छेददाहने स्वसुभेम
 राणोभोजेसर्वकामफलप्रदे ब्रह्मादयो नयश्येति
 तद्वद्वद्विगोचरे अतः परेतत्तत्पादोक्तयशामिव
 यातिकी मलमूत्रदरोदेहो निवदश्चकर्मना
 ईदृशोवदिनवत्सकदामममविष्यति तयाब्रह्मा
 दिनायेनसेवादोममयापिनः कृपाकुरुकृपाना
 यममदोषतयस्यव वत्सवुय्यावेज्जगेतेयतत्क
 तमिहेसरे ब्रह्मेशशेषसनयोय्यायेतेयत्पादोव

जो सरस्वतीकृते र्गस्य तवने जयतो ब्रजेत् इमे व
 मुक्तानंदस्य निरानंदस्य वा कुला मूर्च्छा मायकृदिता
 वसुधाविच्छेद उर्वलः संवत्सो भगवा क्लेशो यथा
 मासयित्ततः परमया कंत्तानेददौ स्तस्मै जगत्
 नेः इति श्री ब्रह्मवैवर्ते महापुराणे श्री कलजन्म
 खंडे भगवानेदसे वादे समसमतिर्नमोऽथायः ३७
 श्री भगवानुवाच सुभेदे नेदजनकस्येष्टस्येष्टसर्व
 जनेष्टरः चेत्तने ऊरु कल्याणज्ञाने च परमेश्वर
 परमयात्मकं ज्ञाने ज्ञानिना वसु उलंभा वेदशास्त्रे
 गोपनीयेतुभ्यमेव ददाम्यहे निबोध सूयता नेदा
 स समाहितः जन्म मृत्यु जरा व्याधियदभ्यासान् जा
 यते स्थिरो भव महाराज ब्रजनाथ ब्रजे ब्रजे ज्ञाने
 लब्ध्वा सदानेदाशोकमोहविवर्जितः जलबुद्ध्या
 वत्सर्वसंसारं सवरावरं प्रभातसमविमिष्यामोह
 कारणमेव च मिष्या कृतमतिमीणादेहं च यवभो
 निकं मायया सत्सु बुद्ध्या च श्रीनिजे जायते नरः लोभ
 मोह काम क्रोधोर्विहितः सर्वकर्मसु मायया मोहि
 तः शस्यत ज्ञानहीनश्च उर्वलात् निद्राते द्रातमिषा
 सामाश्रयादयवभेः लजादृष्टाणा तत्तसिः तस्य मि
 श्रापि वेष्टिते मतो बुद्धिसेतनाभ्यप्राणतानात्मभिस

ब्र. वै.
कृ. ख.
२५५

292

ह सेशकासर्ववैदेवयथावसेसवायसा अहमा-
त्मावसर्वेषां भर्ता नात्मकः स्मृतः मनोब्रह्मव-
शक्तिर्बुद्धिर्ज्ञासनातनी प्रणविस्मृचेतनासा-
यश्चावश्रयिवतः मयिस्थितासर्वगतास्तेपिगते
मये अस्माभिश्चविनादेहासचयततिनिश्चिते येव
भूतेविलेनवपेवभूतेषुतन्त्रेण नामसेकेतह्येव
निफलेमोहकारणे शोकनजानिनोजातजानि
नास्तिकिंचन निद्रादयशक्तपिश्चतसर्वाप्रकृते
तः शोभादयोऽथर्माणास्तथाहेकारयेचमः स
र्वेतेविस्मृदोषाः गुणाः सत्तादयस्त्रियः नानात्मको
शिवोहितिरहमात्मावनिर्गुने यदाविनिष्ठाप्रकृ-
तौतदाहेसगुणाः स्मृता सगुणोविषयाविस्मृब्रह्म
रुद्रतयास्मृतः सगुणोविषयाविस्मृशेषः सूर्याक-
लानिधिः पवेसवेमुक्तलोणासुतिमान्वादयः सर्व
देवेष्विष्टोहेनतिमासर्वकर्मस जीवन्मुक्तस्यम
हकोजन्ममृत्युजराहरा सर्वसिद्धीचरः श्रीमाकी
र्तिमान्पंडिताकविः वत्ससिंशद्विधः सिद्धः सर्वका-
मोपकारका तमयेतिसयेसिद्धेभक्तस्तत्रैववाक्यि
हाविंशतिवियेसिद्धेसर्वसाधनकारणे मन्मथा
क्षयतो नदसिद्धमेवेमहाणाव दशितेववशिनेवत

थाकामाशापिता हराश्रवणमेवितिहारकादिप्रवे
 शाने मनोज्ञायेवमेवेतिसर्वज्ञातावमीसिते वह्निते
 मेविरतीवचमेवच पुरुमेतोमियासातिज्ञानेभेन
 मेवच कामेवह्वेववाक्तिदिः स्तानयनमीसिते
 स्तस्तेस्योकारणोवैवमाणकषणमेवच ओसर्वेश्वरा
 यसर्वायविब्रविनाशने मधुसूदनायसाहा उमेव
 मंत्रराजाश्चसर्वेषोकल्पपादया सामवेदेवकथिता-
 सादेतांसर्वसिद्धिदः अनेनयोगितासिद्धासनीद्राव
 सारास्तथा शानतलजयेनैवमंत्रसिद्धिभवेत्समे यदि
 नारायणत्वेत्रेकविष्णुत्ररत्नोरुजयेत् गतासुरजये
 नातकाशेकोमणिकर्णको हृणनारायणत्वेत्रेजला
 ईसंबतस्यये अत्रनारायणसामीनान्यासामीकदावन
 ज्ञात्रेवात्रपुरोलोकेसुक्तिर्मवतितस्यैव व्रजानेनापि
 मंत्रेणजीवन्मुक्तोभवेत्तसः व्रजाऊरुयवित्रेवव्रजा-
 नाथव्रजेव्रज पापेयदृष्टीनेतातकथयामितिशाम
 पि उःसमेयापवीजेवकेवलेविज्ञकारणं गोव्रं व्रजे-
 हात्रेवापिकृतव्रं कटिलेतथा देवावृष्टिन्मात्रव्रंया
 पेविष्णुसचातने मिथ्यासातप्रदातारंतथावातिपि
 पेवकं ग्रामपावनमेवेतिदेहविषमसारणं अथन्य-
 वातिनेउहंशिद्विलुवितिंदके श्रीवतमनाचारेस

ब्र. वै.
क. ख.
२५३

293

आहीनेनयाहिजे देवलेहववाहेवसूदाणास्यका
रके शवदाहिनं वसूदाणे सदाशानभोजने श्री
रोहित्रनाशे वेदेवब्राह्मणानिदके यतिभक्तिविहा
नोवविस्मभक्तिविहीनके सदाणे विथवावेववज
लविभिवारिणी शसकोपपुते उष्टे मउग्रस्तेवजार
जे चौरमिथ्यावादिने वशरणे गतिदायिने मासया
हारिणे वैववसुणे हवलीपति ब्राह्मणी गमने सुद्वेदि
ने चारंमिके तथा अगम्यागमिने उष्टे वतवर्गनराय
मे मातासपत्नीयातावस्यसूचभगिनीसता गुरुपत्नी
पुत्रपत्नी सदरस्यप्रयासनी मातृसस्त्रापितृहस्ताभ
गिनीयप्रयातया मातृलानीनभोजावपितृव्यातीर
नसता पितृयास्यप्रसूषेवागमस्यः सदशास्मता की
तितासामवेदेष्यपरिताशततेव्रज एतान्त्वावसु
हाववसुहस्ताभवेनरः तस्मादैवादिमाहृष्टासूया
हृष्टाहृस्मरेत् कामतोयदिययेनेतत्तत्प्राप्तेभ
वितिहि तस्मात्रेतोनययेनीयायानेनाव्रजे चर
गङ्गप्रसन्नविंसोमेनययेनीवियेविता नन्मासमा
हरिस्फोकदशमस्तेनिशाकरे नन्मातेनिधनेवा
पिचतैर्यपिकलानिथौ साथवसेयपति केपित
सुदभाकरः नहवेदोनहृष्टस्य ॥

भद्रे मासि सितासिते चतुर्थमदितो सुहः परित्यक्तो
 मुनीषभि वदस्माराय हरणं कले कमपि निष्पले
 तस्मै ददाति हे नैद कामतो यस्म्यप्यति कामनो नः
 रोहस्य मेव हते जले पिबेत् तदा सुदो भवेत् ह्योनि
 कले कोमहे नले सिंह्य सीनमवसीति होयो ववया
 हतः मुहुमारक मारादीस्तवसेषासिमेतकः इति
 मेवेण मजे वजलमाधुपिवेथवा इत्येवेकथिते सर्व
 परमेकथयामिते इति श्री ब्रह्मवैवर्ते महापुराणे ना
 रायणनारदसंवादे श्री कृष्णजन्मखंडे भगवान् वद सं
 वादे ब्रह्मसमन्वित मोक्षायः ७८ नेदुवाच राजसू
 क्यं सूर्यं च द्रोवापि जगत्प्रभो न ह्यवदः कथं भद्रे
 चतुर्थाश्च सितासिते वेदना जनकस्त्वकेष्टुह्यामि
 नया विना वेदे पुराणे गोप्यं वेदि देव वनमीसिते
 श्री भगवानुवाच अकथ्यं वचने वेदेति विद्वे वैदिके
 रपि तमासनेदमद्रेते प्रथमं यं कुरुष्व मे विस्मस्त
 वचने जात न प्रकाशं मनीषिभिः विब्रय काशो भव
 तिसंतो ह्यिदं वदेव नैः नेदुवाच कथयस्व जगत्प्र
 णनभक्तवचने कुरु अहं शावापि देव शोराद्रयस्तो
 वपुण्यदौ श्री भगवानुवाच शृणु नेदप्रवीक्षामि
 कथामीता पुरातनी यास्तानि कले कसनीयं स्त

ब्र. वे.
क. ख.
२५

249

येभवेनरः सर्वपातकिनोदृष्टापत्यायेतमतेनरः आ-
 खानाप्रवणेनैवमस्मीभूतोभविष्यति एकदायदिमयि
 अतीर्यस्त्रायेभवेन्नरः सर्वपातकिनेदृष्टापत्यायेतम
 तेनरः रेणुकसहितस्तस्योजगामनर्मज्ञानवे निर्जने
 नर्मदातीरेविजहारतयासह नवोदयवत्तर्थाचनव
 योवनशुक्ली सवीशयासोस्मितायारत्नभूषणशुक्ला
 नम्रयातनभारेनश्रेणीभारेणजाग्रया सदरीनामत
 यासेतवैष्णवर्णाया वैज्ञाननयावैवकसत्तुतया
 यात अतीवसत्त्वावरयाकामवाणार्थयाव्रज पुलका
 कितसर्वगोसंभागेनापिमूर्च्छया सुकोकिलशुभारमे
 शहितैसमशुब्रतैः सुगंधिवापुसंशुक्तेषुष्यतस्यावि-
 तेषुमे चंदनोत्तितसर्वगोसंभागेनापिमूर्च्छया महा-
 रासरमाद्येतसुभावभास्करः स्वयं वेदकर्तः प्रयोवस्ते
 वल्लणस्तजगत्पतेः वत्तर्वेदविदेयेषुसनिस्त्रानः स
 दाशुविः वेदप्रणहितोयर्मतः श्रेष्ठोवेदीवदोवरः
 माहानपस्तीनेजसीव्रलचारीवसव्रता पुष्पादिभोक्तं
 शासंवपदतान्योचयेदितः वेदप्रणहितोयर्मनद
 र्मतदपर्ययः यर्मतिजेतिथर्मसोसयमीणारतः
 कथं दिवामैयनदोषेववक्तिवेदाविशेषतः अहं
 चकर्मणासातीतीनताकथयामिथौ सूर्यस्त्ववने

अनातन्याजमशुनेहिजे दृष्टायरोविप्रत्रयेसूर्यानेज
 सिनःसरे उवावसूर्यरक्तासःकोपलजासमन्वितः रे
 एउकालजितःनववासयासवाससी जमदग्यारुवाव
 कोमवानेडिनोमनोनतदन्योस्तियेडितः अहंभुगोर्भ
 गवतःशिष्यस्तेकश्यस्यच वनर्वेदोश्चजानामिथ
 मीथर्मनिद्रपणे वेदशणिहिनोयर्मस्यथर्मस्तहिपर्य
 यः अजानीशुरुषः शासनाडितस्सकर्मणा चेतोदो
 शजानामिथर्मयर्मनिद्रपिणो नेजोपिसोनदोषायव
 हेसर्वभजोयथा अन्येभवोश्चथर्मस्यसालीसर्वसक
 र्मणो फलदाताचशास्त्रावनमस्तजयः सदा नेजोपि
 सोनदोषायवहेसर्वभजोयथा नवैलवानोशास्त्रो
 यस्मस्माकमेवच नवासदेवभक्तानोमशुभेविद्य
 तेऊवित् हरेसुदर्शनेचकंशाचद्रुततिवैस्ववा
 नारायणश्चभगवोसयेब्रह्मचशोकरे शास्त्रायमश्च
 नास्माकंसयेतापिदिवाकरः राजपुत्राययोवैवस
 येसच्छेदगामिनः शक्तोहंभस्मसात्कर्तुमंसर्वस
 रोजथा महेंद्रप्रभुनेसूर्यात्तणोनैवलीलया कस्तं
 यर्मप्रवक्तोसेयाहिसस्थानमेवच ममशातासम
 गवान्कस्तःप्रकृतःपरः अयमेतिर्ननेस्थानेरस
 भगवयाकृतेः ममशायापयाहिशोराहयस्तेभवि

व. वै.
क. ख.
२६५

ति दृष्टान्तो योजना सर्वे हरे भूना भवेत्तने तामाच्छत्रेकः
 रिष्येति वा पुनापेरितः वना सती जसामवान्वीहजने जा
 भविष्यति मेवाते जासत्यच्छत्राद्ग्रस्तो भवान्भव ब्रह्म
 एषवचाकृतः भगवान्मास्करः सये रस्तः पुतो जलिभू
 यात सवपुति पुंगवा मास्करोवाच अवय्या ब्रह्मणाः
 सर्वे यनयान्यपुरस्कृताः नारायणश्च भगवान्प्रो-
 भुवन्नासये प्रभुः गणेशश्चापि शेषश्च यर्मिश्चापि स
 नातनः स्तवेति ब्राह्मणे सर्वे विप्रत्रये जनार्दनः अस्मा
 पि जना विना पुष्पाभिस्तृजिता सरा परस्परं स्नेहया
 चैवेह मावारणं द्विज अहमेव त्वया शास्त्रे मया संस्थो
 भवान्मम अन्त्यथा मावदत्ते देव सूर्येति स्नेजसेवनात्
 पराभूतात्तत्रियेण भविष्यति द्विजोत्तम मरणं तत्रि
 यास्तेन भवतश्च भविष्यति सूर्यस्य वचने कृता बु-
 को य ब्राह्मणः पुनः तया शायाति रक्ता स्पर्शं मुनाच
 जिता भवान् उभयोः कलहस्तत्वा कश्यपेन सह व्रज
 आजगाम सये ब्रह्मा विधाता जगतामपि अगत्या ब्र
 ह्मा संवत्सरे वा यमास मास्करे मुनिश्च संवत्सरे
 यर्मिज्ञाने गुरोर्गुरुः ब्रह्म उवाच तमस मास्करं त्वं वसा
 ज्ञाना रायणे भवान् पुष्पाके परियाति स्था-
 सवयो ब्राह्मणस्तथा ॥ ॥ = ॥

295

अहं करोमि भवतो विप्रशायो न सुलभो अवहमाग
 नस्तत्र न भृगुणास्तः स्तनो हेमैरितश्चापिकण्ये
 नमरे विना यो नो भवत्सरश्चेष्टसात्तीते सर्वकर्मणो
 ऊत्र विदिवसे सौम्य ऊत्र विचक्षणो नया भविष्यति
 वनाच्छत्रः स यो मुक्तो भविष्यति वनातिरिक्ते वर्षे
 एव हस्तो भविष्यति तत्रादृशवकेषां विप्र एव दृशो
 हि स्थितिः अन्यथा सर्वकालेन पुण्यदृशो भवान्मु
 वि त्वावदृष्टान्मस्तु ता सर्वे सुहासदाजनाः जन्मस
 मासमेरिष्ये वनार्थे दशमे विधौ जन्मर्दति यने नृणा
 महर्षयः तं भविष्यति अस्तिकाले वनाच्छिन्ने मया हे
 स्थे जले पिवा अर्द्धदिने वकाले वयाय दृशो भविष्यति
 अन्यथा न वने जस्य सतासाहितु मत्तमा मालीसमाले
 सुहं वशे भुनाते पराजितः इत्येव मुक्तासूर्ये ववोय
 यामासवास्तु नम्रेणाय पराभूते जलिते कोपिते
 व्रज हे वैषसगद हे गच्छ गच्छ वात्सगद हे यथा त्वने
 जसात्तणे नैव भस्मीभूते भवे जगत् सूर्यस्त्वेपरिया
 लस्य भवा सूर्यास्पतिर्यथाः परस्परं वसेष्टुण संवयः
 पुष्पयोषकः हर्ष्येण न त्रियेस्या कार्त्तिवीर्यार्जनेन
 व भविष्यत्यनसंदेहः पराभो नो जितो मृतः पुरा
 तेषोक्तने सर्वकदा विव्रहिरुने नारायणसंश्लेषे

ब्र. वे.
क. स्व.
२५६

नतत्रुत्रोभविष्यति विसमकृतोजगतीनत्तित्रोव
भविष्यति मत्स्यस्तेजशसोवीजेभविष्यतिमहीतले
इत्येवमुक्ताब्रह्माचययोगहेतुनेस्वर प्रययोजसद
ग्रिष्मभास्करश्चसमेदिरे इत्येवकथितेनावसाख्याने
पुणकारणं राहुग्रस्तोभास्करश्चाप्यहशोयेनहेतुना
वत्तर्थासुदितश्चेदोभावेमासेसितासिते अहशोन
सदृशश्चयतोयेनहेतुना राहुग्रस्तोयलेकेवापुः
राशामोयथापितः सर्वतोऽप्यपिष्णामिकथामीतोपु
रातनी इति श्रीब्रह्मवैवर्तेमहापुराणेभवत्रेदसेवा
देनवमेसमन्तितमोऽध्यायः ७५ श्रीकृष्णउवाच पुराता
राः पुरोपीतीवत्रयोवनसेपुता रत्नभूषणभूषात्माव
रसूलेवरासनी सश्रीणीसस्मितारम्यासदरीसमनो
हरा अतीवकवरीरम्यामालनीमाल्यभूषिता सिंहर
नापिकेसाकेवारुचेदनविडमि कस्तूरीविंडनादश्च
मालमय्यस्यलोज्जला रत्नेद्रसारनिर्माणकणमे
जीररेजिता सुवक्त्रोवनस्यामासुवारुकजलोज्ज
ला सुचारुसारमुक्तासादेनियेक्तिमनोहरा रत्नकं
उलपुगेनचारुगोडस्यलोज्जला कामीनीसतला
तातगजेन्द्रमेदगामिनी सुकोमलाचेन्द्रमुखीकामा
यागवकामिनी सर्गमेदाकिनीतीरेस्नातास्त्रिग्यां

वरायरा ध्यायेनीपुरुषादेहासहृहंगमनोमुरी दृष्टा
 तस्यावसर्वागोकामवाणपीडिता भाद्रेवतर्ष्यावेदव
 जहारचेतनोव्रज ज्ञानेत्तणेनसेषापरथस्योरसिको
 वली रथमारोहयामासकरेष्टत्वाचतारके कामोत्पन्नः
 कामकीनोसमस्त्रिषुचुंबसः शृंगारेकर्तुमयेते
 तमुवाचगुकोप्रिया नाराकेवाच तजमोत्पन्नमोवेद
 सरेषकुलपोशन गुरुयन्त्रीविप्रप्रियोयदिमोचयति
 व्रतो ब्रह्महत्यासहसंवतस्याः संगमनेलमेत पुत्रः
 स्तनवमाताहैथेय्यंकुरुसरेषर श्रमितातासरगुरु
 भस्मीभूतेकरिष्यति पुत्रादिकश्चशिष्यश्चप्रियोम
 न्यामिनोभवान् स्वयमेवतियापिहमाभेवंमातरंज
 दास्यामिस्त्रीवयेतम्येयदिमासीदहीषमि विलेय्याता
 रावदनेतोवसेमोक्तमुच्यतः शणायनाराकोयेनतिका
 माचयतिव्रता राद्रग्रस्तोवनग्रस्तः पापदशोभवान्भव
 कलेकोयत्मणाग्रस्तोभविष्यतिनसेशयः चेद्रेनि
 स्तेजसेक्तत्वाकामदेवेशणायसा तेजसिनाकेनवि
 तेभस्मीभूतोभविष्यति वेदः नारोदहीत्वावक्तृत्वापि
 रमणोव्रज कौडेतिथायययोरुदंतीतोसुचानिता
 निर्जनेनिर्जनेरम्येयैलेयैलेमनोरमे तेरेनदनदी
 नोचतीरेतेरेमनोरमे मयियवतपिकोकेनपुष्पोष्पा

ब्र.वे.
क.ख.
१५७

297

नेसपषिने रम्पायोपुष्पायायोसरेमेरमयासह चंदनो
 तितसर्वागोमधुपानरतःसरः सखसंभोगसंशक्तोबुबु
 धेनदिवातिशो मलयेमलयारम्यमलयानिलसेपुते ने
 दनेचदनवनेपंचमोदधिसत्रियो विक्रदेवदमूलेचन
 उचंदसरोवरे सवारुशतयत्राणायत्रवेदनचर्चिने स
 चारुपंकोचानेचंपकानिलसजिते तीरोदेकोतीभूमोको
 चनपावने मन्त्रशैलैमणिमंदि
 माणिवासुक्तासारेणहीरासारेणशोभिने सवारुवस
 विशायश्चेतवामरदर्पणैः मृपितेरत्नदीपैश्चदेवकीडा
 प्रियसले चारुणीमदिरोपीत्वाचारुणानीसमन्वितैः
 वरुणोरमतेयत्रतत्ररेसेरयासह पावनेपावनेयानेपारि
 जातानिलैनव संगेधिमोहितेरत्नमालतीरेवनिर्मले
 ऋत्तशैलचत्तवनेवहिवह्निप्रियाश्रमे ययौचकामये
 नूनोत्तीरतीरोदयेस्तटे वद्विषुदोषुकेंदिव्येवह्निस्तस्यै
 ददौस्तदा वरुणोरत्नमालोचरत्नच्छत्रेमीरणः तत्र
 दृष्टाःसरुगुकेवल्लिगेस्तान्मागते प्रणम्यगर्वमक्ताव
 चद्रस्तेषारणययो शुक्रस्तेवोययामासवचनेनीतिशु
 क्तः निरपेक्षोसुनिश्चेष्टोवेदागपारगः शुक्रउवाच
 एवतुसप्रवत्सामिगुरुवेदेदितारको शंभोशुगुरुप्रवाय
 पुत्रायब्रह्मणश्चै सजितोयसराणोचदेवास्तस्मैरतःसत

प्रियायतन्त्रियादताणीवें शरणे व्रज गुरुपत्नीमात्
 परासजामहचनादिभो गुरुयायतयोपायेनिवृत्तिल
 महाफलो सतीनोगुरुपत्नीनोग्रहणेवनलेनच व्रल
 हत्यामहस्त्राणोपातकेलभनेजनः ऊमीपाकीयतेच
 यावदैवब्रह्मणः शतः साम्येनारायणस्यानेत्तनयवत
 योसर कलंवत्सहरेत्याहो कर्मभोगोस्तिब्रह्मणः ना
 रायणः अतासर्वजीवनसि विधाभवेत् इति श्रीब्रह्म
 वैवर्ते महापुराणे भगवन्नेदं संवादे नाराहरणे नामा
 शीततमोऽध्यायः ६० श्रीकृष्णावाच यत्तस्मिन्नतरेषु
 कः सुरसेनादनर्शसः आकाशमार्गदायोतीरणशस्त्रा
 स्यारीणी यत्त कानोत्रिकोटिश्च शतमर्ममहारथ
 लत्तकोटिगजेदणंगजानोतचत्तर्गणे अघानोतश
 तगुणोसमूहेचसदारणे यदातीनोसमूहचत्तर्गणे
 चशाङ्गणे उडभिवायभोगनोयेवलत्ततथैवच यट
 हानोविलत्तेचउंतिमानोदिलत्तके ऐरावतेमहेदेव
 सेषधर्ममेवच ऊवेरेवरुणेवहिरथस्येयवनेनथा
 महिषस्येयमेवैवस्येदनस्येदिवाकरे ईशानेचगजे
 देवमनेनेनागवाहने आदित्योषवस्रवरुद्रान्तिङ्ग
 यर्वकिन्नरान् जीवन्सकामुनीनोचसमोहेसूर्यवर्वसं
 ताडह्यानिर्मयाशुक्रः समासास्यनिशाकरं साराणो

व. वै.
क. ख.
२५८

298

द्विगुणो मे मे मा जहाव ब्रजे शर रत्नमालानदीतीरे ऊ॥
 तोसनप्रियाश्रमे तत्रस्थो देवसैन्ये च पुण्ये तीरोदये स्न
 दे यत्तस्मिन्नेतरे शुक्रः समीपे सरसस्नदे पुण्याश्रमे
 तयदरे सरसैन्यात्समागतं ददर्श हृषभस्येव शंकरं स
 वंशंकरं विमूलपद्मिण्यपरे व्याघ्रचर्मवरे यरे नेजः स
 ह्ये परमेष्ठको नुग्रहविग्रहं सर्वसंपत्प्रदातारं सर्वज्ञं
 सर्वकारणं सर्वेश्वरं सर्वसृजं सर्वहृषं सनातनं शर
 णागतं देवार्तपरिजणपरायणं सस्मिते परमानंदे ज्व
 लते ब्रह्मनेत्रसा सत्रस्तः सहस्रोत्थाय ब्रह्मणामयं दातु
 जे ददौ शुभाशिवे तस्मै सुप्रसन्नः परात्परं रत्नसिंहा
 सने रम्ये वासयामास सादरं श्रुत्वा ते ज्ञानेरे विप्रपुरत
 स्तं ददर्श सः श्रोते सुयं प्रदातारं रत्नसिंदनसेदरेः व
 हिशुद्धां शुकायाने रत्नमालाविभूषिते यस्य त्रे सस्मि
 ते सिंदने जगतामीश्वरे श्वरे कर्मणाफलदातारं तयो
 ह्ये तपसि नो वेदानाजनकं वेदं प्रसूकान्ते मनोहरं पु
 षो जलिल्लदो जत्र प्रणामसुरेश्वरं रत्नसिंहासने रम्ये
 वासयामास भक्तिः सृजो वकारभक्ता वजयो वचर
 णा व्रज नो विते ऊषालयश्चेतयोः कल्याणमेव च विदा
 ता जगतां नेदं शुकाचार्यं पुरस्थितं सनीते कथयासास
 यत्नतः शुभसेमतः ब्रह्म उवाच शुक्रः स गायवत्पा

मिउनीते शिशते सुते लजा करे विजगत्तोकर्म वेदवहिः
कृते सात्ता गृहोन्मुखी साधी गुरुयन्त्री पतिव्रतो गृहीता
शरणापन्नं स्त्रियाप्यसोप्रते प्रसूते देवसैन्ये च पश्यव
त्सरणोद्यते अहंशो भुक्तस्मीयेत दर्पे वसमागतः शो
उरुवाच चेदमानयेह विप्रयद्यात् शिवमिच्छति हे स
रिषे शिरस्तस्य विश्रुते न च पापिनः अन्यथा हे हरिष्या
सि सर्वदैत्या लो न च मयि रुहेरतिता कोदैत्या नो च
भवेद्विज सद्यसाप्यते नैव चावर्षा स्त्रेण सोप्रते सु-
राणां रिपुवर्गे बह निष्पाम्य वलीलया उर्वीसमापदेश
स्य गुरुचा सो गिरामुतिः परस्परं च संवेयो गुरुपुत्रो ग
रुर्मम बृहस्पतिश्च तेजसीते भस्मकर्तृ मेखरः न च
कारकपालश्चेन्नियमिष्ये न हेतुना उत्थयन्ती हृष्टा
सुपुरारे मेखकामतः जपतोषायतो सैव परग्रस्ता प्रया
सती यन्त्री महारुपुत्रस्य देहना रं मनो हरं महैरिणो च
वेदेव भार्ते भार्या पत्नारिणो शरणागत दीनार्ते न हिरते
यदीश्वरः यवानेति रवेतावद्यावदिशश्चतुर्दश अत्रत
द्विरतेनास्ति पापि ह्येय समाश्रया शुक्र उवाच सुराणा
मसुराणां च सर्वेषां जगतामपि तमेव शास्ता भगवान्
वसाम्यसरेखर कृता सुराणां साहाय्यं कथं देत्या हनि
ष्यति संहर्तः सर्वजगत्तो देत्यान्ने किंच भौरुषे तज्या

299

ब्रह्मणावसमर्पिते कुरोदाविश्वकृपयाश्चान्तीरोद
 येस्तदे श्रिविचर्त्तर्जलेनस्ययानवर्जलेवर्ज नस्माहभू
 वचंद्रसनिःपापोदेवसेहृदि ब्रह्मावमगवान्मोभुरमि
 षेकंचकारने यश्चात्ससरशायेनयत्सग्रस्तोभविष्य
 सि व्यर्थयत्पव्रताशायेकर्त्तमीशसमीभुवि मुदाशि
 ष्यायत्सग्रास्यप्रतिकारोभविष्यति नस्माद्वाद्रवतर्था
 त्वगुरुयत्नीतताकृता नस्मान्नस्मिन्दिनेवत्सयाप
 दृशेणपुगेपुगे माभुर्कंतीयनेकर्मकल्पकोटिशतैर
 पि श्रवश्यमेवभोक्तव्येकृतेकर्मसुभासुमे देहत्या
 गेनहेवत्सकर्मकल्पेननश्यति प्रापिष्वितेनसेदेहो
 स्तनस्तेमेवभविष्यति तारापहरणेवत्सकलेकस्त्रे
 दमेउले म्गाकृत्यविलग्नंभविष्यतिपुगेपुगे सृणु
 वाकमिहागच्छतारकेत्वेपतिव्रते सत्यंब्रह्मिकस्यगर्भ
 स्तकासुहामविप्रिये श्रकामतोवलासाथीनसीमावे
 नउष्यति कामतोनरकेयातियावचंद्रदिवाकरो उ
 वाचताराब्रह्माणंगर्भेवद्रस्यसंमिते सहस्रवेवतोस
 र्वेशोभुश्चमुनिसंचकः ददौतारोचगुरुवेनजेतायव्र
 जेस्वर हृदस्यतिर्ययोगेहेग्रहीतावपतिव्रतो नयापु
 स्तनेपुत्रेवसुदरेकनकप्रभे गृहीतावययौवेदोनम
 स्तत्सविधिंशिवं पुष्टुर्देवाश्चमनयोशंभुश्चकमलो

ब्र. वे.
कृ. ख.
३॥

हवः प्रययौ च ग्रहं सुक्रोदैत्यसुकोसुदान्वितः यत्ने
नेदकथितमाख्यानं पुण्यदेशं यत्नच्छान्तिः पा
योतिकलेकीनरो भवेत् यत्नोपशमायुष्यं सर्वसंय
करपरं शोकाय नोदने हर्षिकरे सर्वत्र मे गले न्यजशो
के सदानंदग्रहे ग्रहव्रजे सर सुहिसर्वयशो दोत्वे मत्स्य
सूगोपिकागणे वोयपिष्पसि सर्वास्ते सीजातिशोक
संयुता मदीयंदतज्ञानेन हर्षयुक्तः सदाभव इति श्री
ब्रह्मवैवर्ते महापुराणे भगवत्प्रेदसेवादेता राहुराणे
नामैकांशित -- ध्यायः ४ नेद उवाच कृते स
र्वमहाभाग उः समेकश्च प्रभो उवाच भगवांश्च यनि
यतामिति तद्वद श्रीभगवानुवाच समेहसतिशो
हवीहिवाहेयदियप्यति नर्तनेगीति स्मृष्टे च विपति
स्तस्य निश्चितं देनायस्य विपीयंते विचरेते च पश्य
ति यत्नहानिर्भवेत्तस्य पीडावापि शरीरजा श्रम्ये
गतस्तैलेन योगच्छेदति एणंदशे तरोहमहिषाहरो
स्तस्य तस्य न सेशयः समेहो जयायुष्यं प्रशोकं कर
वीरकं विपतिस्तस्य तैले वलवणे पदियप्यति नशा
कृत्वा छिन्ननाताश्च दस्य विधवा तथा कपर्दकेता
लफले दहाशोकमवाप्नुयात् समेरुर्मुखास्तं च
कृत्वा छिन्ननाताश्च दस्य विधवा तथा कपर्दकेता

ब्रह्माणोशोकसेसुतो विपतिस्त्रिमवेतस्यलत्मीया
 निगृह्यादुवं वनपुष्परक्तवर्णयालाशोचस्यपिने
 कार्यासंशुक्तवसेवदृष्टाः। एवमासुयात् गायेंतीव
 हसंतीवक्तृस्त्वावेरथरासये दृष्टाक्तस्त्रोचविषदोन
 रोमस्तुमवासुयात् देवतायवत्त्येतेगायेतिचहसे
 निव आस्फोटयेतिथानवेतितस्यदेशोविनश्यति
 वातेस्तुत्रेशुरीषेवारेतरोप्येसवर्णिके प्रत्यक्षमथवास
 मेतीविनेदशमणिके क्लृप्तोवरथरागारीकृत्समा-
 ल्यातलेपना उपगृह्णेतियेसमेतस्यस्तुमविष्यति
 स्तेवसेवमुडेवस्तरस्यचनरस्यच यःशामोत्रयिभो
 लोचविपतिस्तस्यनिश्चिते अभ्यंगितस्तुमथेतमा
 तीरेणहविषातथा चक्रेणापिगुणेनापिबीजानस्य
 विनिश्चिते रथेस्त्रोष्ट्रसंशुक्तेएकाकीयोधिरोहरि
 नत्रस्थोपिचजागर्तिस्तुरेवनसेशयः रक्तोवरथ
 रागारीरक्तमाल्यातलेपना उपगृह्णेतियेसमेव्यापि
 स्तस्यविनिश्चिते यनितेनखकेशोचनिर्वाणोगारमे
 वव भस्मसूणीवितोदृष्टालभतेस्तुमेवव श्मशान
 नेशुककाष्टेचदृष्टानिलोहमेवव ममीचकिंविक्त
 सेवाहृष्टाउखलमेडुवं पाठकाफलरक्तंवशुष्मा
 लोभयानके मासेसमूरमुडेवाहृष्टासयोदृष्टोभवेत

ब्र. वै.
क. ख.
३१

कंदकेशरलेकाकंभलकोवानरंगवे प्रयंगीतमः
 लेसमेकेवलीव्याधिकारणे भर्गुभीउत्तनेसूत्रंगल
 ऊटेचरोगिनो रक्तावरंचजटिलेष्ठीकरेमहिषेवर
 म् अथकारंमहाचोरंस्तजीवभयेकरे दृष्टासमेया
 तिलिगंविपत्तिलभतेफवे ऊवेशत्रयेस्तुल्येचयमह
 तेभयेकरं पाशाहसेपाशाशसेदृष्टामस्तुलभेन्नरः
 बालणोबालणोवालाकोवस्तुतासुता विदायेऊरुसे
 कोपातदृष्टाउत्तमवामुयात् कलसुषेचनूमात्ये
 सपिशासासुधारणम् स्तुल्येवविकृताकारेदृष्टा
 मस्तुलभेदुवे वाग्नेचनर्तनमतिग्रायेतिरक्तवाससे
 मदेगवायमानेचदृष्टामस्तुमवामुयात् प्राणत्यक्तेम
 तेदृष्टामस्तुलभतेनरः मत्सादियारेयेद्योहितज्ञा
 तमरणेषुवे छिन्नेवापिकवेयेवाविकृतेमुक्तकेस
 वे तिमैन्त्येतऊर्वतेदृष्टामस्तुलभेन्नरः मतोवापि
 मत्तावापिकसालेच्छामयानका उपगूहजियेसमेत
 यमस्तुर्विनिश्चिते केषादेताचभगतास्रकेषाचनि
 यतेतिव अनहानिर्भवेतस्यपीडितशरीरजा उप
 गूहजियेसमेष्टंगिणोदेहिणोपिवा बालकामा
 नवास्तेवतस्यराजाऊलाहवे छिन्नेहत्तंयनेन
 च ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

शिलावृद्धिं तेषां रक्तो वरेभ्यः हृदिः दृष्टा उस्मवा
 मुयात् स्थगे हृत्तयौ लेगे हस्तिनरगो वरात् यतिना
 भूमौ ये समे विपतिस्तस्य निश्चिते उच्चैव यत्नति गर्भेषु
 मस्मागारविनाशव क्षारकं उच्चैर्गोषु नृत्सु तेषां न सं
 शयः बलात् दृष्टानि उच्चैश्च वचस्य मस्तकान्
 पितृर्नाशो भवेत्तस्य गुरो वापि नृत्सु च सरभेयस्यगे
 हावृत्तानि उस्मात्सवन्मिका प्रयाति पापिनस्तस्य ल-
 क्ष्मीरपि वसुधरा यशोन कृत्वा वेयं वयो गृहीता प्रया
 ति च यमहनाश्च म्हेच्छासतस्य मत्सुर्विनिश्चिते गण
 को ब्राह्मणे वापि ब्रह्मणे वा गुरुस्तथा परिरुहः श
 यति ये विपतिस्तस्य निश्चिते विरोधिनश्च काकश्च
 ऊकटाश्च सस्तथापरे यत्नेत्यागत्य यद्वा तस्य म
 सुर्न संशयः महिषा भलका उष्माश्च करगर्दभास्त
 था रुष्टा पावंति ये समे स रोगे निश्चिते भवेत् रक्तव
 दकाष्टानि गतानि च वयोज्ञेयं गायत्र्या वसुहसे
 एतेन एति विधीयते सहस्रं यानयेद्यो हि भक्त्या मा
 मधुसूदनं नियापोपि भवेत्सोपि उः स्वप्नो सुप्तो भ
 वेत् ओं अच्युते केशवे विषं हरिं सत्ये न नादने हंसना
 रायणं चैव यत्नन्नामाष्टकापठेत् शुचिः सर्वसुखः प्रा
 सो प्राप्नोति कृत्वा योजयेत् निःपापोपि भवेत्सोपि उः

ब्र. वै.
क. ख.
३.५

समोससमोभवेत् विसंनारायणं कृत्स्नमाय वंमथु
सुदने हरिं नरहरिं रामे गोविदे दधि वामने सुविस्व
मुखो भूतामन्मास्रहा पुनो भवेत् नियायोपि भवेत्सोपि
उः समोससमोभवेत् भन्मावैतानि भद्रानि दशाना
मानियोजयेत् शतकृत्तो भवेत्सोपि जमारोगश्चरोगतः
लक्ष्म्या हि जयेद्यो हिवेयनास्य जे भवत् जमाचदश
लक्षेव महात्मेया प्रसूयते हविष्या शिष्यानि सुहोदरि
द्रोयनवान् भवेत् शतलक्षेव जमाच जीवन्मुक्तो भवेत्
रः सुहो नारायणो ते त्रे सर्वसिद्धिं लभेत्त्ररः ॐ शिवो उ
र्गो गणपतिं कार्तिकेये दिने चरे यर्मगे गोवतु लसीरा
यो लक्ष्मी सरसती नामानि ज्ञानि भद्राणि जले स्नात्वा च
योजये वाञ्छितवत् लभेत्सोपि उः समुः समो भवेत् ॐ
ही श्रीं क्लीं सर्व उर्गतिना शित्ये महा मायायै स्वाहा कल्प
हतो हिलोका नो मंत्रो समदशा तरः सर्वातर मुखो भू
ताशायामाज्ञो प्रकाशयेत् काशयेत् उर्गतिनीचे देवी वा
ल्लानि दके मूर्खवैवान भित्ते वनसमेपि प्रकाशयेत्
असत्ये मणके विप्रैः पितृदेवासनेषु च श्रौर्यं च वै सवेमि
त्रे दिवा सप्रकाशयेत् इति नेपुण्यमाख्या नैक यिते पा
यनायाने इति श्री ब्रह्मवैवर्ते महापुराणे श्री कृष्ण जन्म
खंडे भगवानंदसेवादेहादशीति तमोऽध्यायः ८१ नेद

उवाच देवानाकारणं तेषां ब्रह्मदीप्तं च पुत्रके सर्वक ।
 यममदं ते कस्य छामितया विना विप्रान् यो हि यमी
 वत्तत्र विदुः सुदुर्कर्मणा संन्यासिनो च यो यमी यतेनो
 ब्रह्मचारिणो विप्रान् विधवा सीणो वैलवानो सताम
 यि पतिव्रताणां सीणो वते सर्ववत्कमहसि गृहीणो
 गृहीणी नो च शिष्याणो च विशेषतः पुत्राणां वापिका
 मानो पितरं मातरं प्रति स्त्रीजातिश्च कति विप्राम् ।
 का कति विधाः प्रभो ब्रह्मणो व कति विधे व दने व कि
 मा कृते किं नित्ये क्व विमं किं व ह्यसि सर्वकमेण च
 श्रीभगवानुवाच संन्यासतः सदा विप्रः कुरुते सम
 सृजते नित्यं भुक्ते तस्मादं मनो वेद्यमभक्तकं अत्र
 विद्यातले मूत्रे यदिसोरनि वेदिते विसृज्यादीभो
 जीववत्कमुक्तस्य ब्रह्मणः नित्यं तस्मा विनिरतः शु
 विः शांतश्च शास्त्रवित् व्रययात्राप्रितो यमी नानाथ
 ययते सतः विसृजेत् गृहीत्वा च मंत्रं च गुप्तं सेवते
 गृहीत्वा तदनुज्ञां च यस्याद्भवति स गृही दस्ति एण नि
 त्यं सृजानो गुरुवे च निवेदय गुत्रणो मुखणो नित्ये क
 व्यं वात्र संशयः सर्वेषामपि वेद्यानोपि ता एव महाशु
 रुः पितृणां तगुणो माता मातुः शतगुणोः सूरः मंत्रद
 संवदस्यैव गुरुणो व वत्तर्गुणः नारायिना स भग ।

ब्र. वे.
क. ख.
३. ३

वाङ्मरुप्रत्यतदेवता नहेषो दीयते तस्मै स रायेति शु
नोऽशुने प्रत्यतमोक्तसगुरुः स ये देही न नार्दनः
गुरुब्रह्मगुरुविष्णुगुरुरेव स्वये शिवः गुरुश्च सर्वदे
वाश्च तिसृति स तने मदा गुरोर्ब्रह्मै हरिर्ब्रह्मै तस्मिन्
हैव देवताः गुरुमुवा समस्ते हे शिष्येषु च करिष्यति
लभते ब्रह्म हत्या च भुंक्ते कृत्वा च नाशिषे स यथैति
रतो विशेषा ब्राह्मणश्च सदा शुचिः विसृजेत् सदा विप्र
सूक्तोऽप्यशुचिः सदा ब्राह्मणोऽप्यवाहश्च ब्राह्मणः
सूयकारकः ब्राह्मणो देवश्चैव संप्रधाहीनश्च उर्वलः
ब्राह्मणश्च दिवा शापी शूद्रः श्राद्धावभोजकः शूद्रा
णो च शदा ही च ते च शूद्रा समादिजाः शालग्रामम
हामेवै कृत्वा सृजो विधानतः भुंक्ते नैवेद्यशेषे च त
स्यादकचैमवच हरिपादोदकं पीत्वा तीर्थास्त्रापीभ
वेन्नरः भुज्यते सर्वपापेभ्यो विसृजेत्कंसगच्छति स
स्नानः सर्वतीर्थेषु सर्वयज्ञेषु देवतः शालग्रामशि
ला नोपैमिषे कंस समाचरेत् गंगाजले दशागुणं शा
लग्रामजले ब्रज नित्यं भोक्ते च यो विशेषी जीव मुक्तः स
शैलमः विष्णोर्नित्यं कृत्यं च विलो नैवेद्यभक्षणो
यत्नेन पूजने एकादश्या न भुंक्ते च ममैव जन्मवास
रे शिवरात्रौ वहेता न श्रीराम नव न च भुंक्ते च

ह्यतीयोहि जीवन्मुक्तो हि सो हि जः दृष्टव्यो यानि ।
 निष्पानितस्य पादे वृत्तानि च विप्रपादादके पीतानी
 र्थास्त्राये भवेन्नरः विप्रपादोदिकं किं नायावतिष्ठ
 ति मेदिनी तावत्सुकरयात्री शुण्डिवे मयितरो जले
 विसृज्य सा दभी जीवय विवेकं कुरुते स ही तीर्थानि च
 नरो मेव जीवन्मुक्तो हि स हि जः सर्वतीर्थेषु स स्वा
 तो वृत्तानो च फलं लभेत् पदे पदेषु मेयं स लभते
 निश्चयं फलं वह्निवायुसमापृता तेजसा भास्करो
 यमः यमहते यमलोके स च स मे न ययति वै ऊ
 दे मोदते सोऽपि पार्थने हरिणा सह न भवेत्तस्य पातो
 हि विप्रस्य हरिसेवनः विसृजे योपासकश्च स यववै
 स वोदिताः ब्राह्मणो वा हि जायातौ न हितस्मापुरा
 पुमान् वेदोक्तो वा पुराणोक्तो स्तोत्रोक्तो वा पुनः शु
 विः विचारतो गृहीतान्ते शौचशक्ताश्च वै स वा गुरु
 वक्ता विसृजे योपासकः प्रविश्यति तं वै स वम
 हासते प्रवत्यति मनीषणा मेव गृहणमात्रेण जी
 वन्मुक्तो भवेन्नरः भित्वा ब्रह्मा इति खिलेनास्ये मे
 वहरेः पदे सर्वात्समपरात्सर्ममाता सहादिकान्
 सोदरा उभवे सक्तस्तस्मै व प्रस्रष्टं मंत्रग्रहणमा
 त्रेण फलमेतद्भजेत्तर पुरस्सरणं संपत्कीर्तयन्

ब्र. वे.
क. ख.
३०४

एषाते शते जयेन्नागयणसेवेपुरस्वरणसर्वकम्
 पुरुषाणासहसं वलीलयान्मासमुद्धरेत् क्रियापदे
 यस्यसेकल्यावचरस्कृता हितासुरासमशानामक्तः
 शानात्परः प्रिया विषेषुपरयावेष्टुनमेभक्त्यपरः प्रि
 यः तेजोयीसंगुरुहृष्टासर्वत्ररत्नतेत्तमः करोतिमेव
 ग्रणोतस्माद्वष्टोविवणाः वयोहीनाज्ञानहीनाविद्या
 हीनास्तथैवव जातिजीनाहुरोर्मेवेनहीयाकदाच
 न श्रयासार्थेत्ततेमेवेनगृहीयाकदाचनः विस्र
 भक्तिविहीनतद्विस्तमेवेनगृहीया मूर्खीदाश्रम
 हीनाचपित्तसन्नासिनः स्तथा व्याधिजोबेधुहीना
 चभार्याहीनातथैवव मूर्खीदाश्रमहीनाचपित्तस
 न्नासिनस्तथा व्याधिजोबेधुहीनाचभार्याहेनात
 थैवव मेवत्तेमातया मेवेनगृहीयाकदाचन नच
 शोवांनशाकाचगृहीयात्रवेवेसवान् वयोहीनात
 थाल्यापुर्हीनाहीनादपेडितः विद्याहीनाहवेन्मृगे
 तातिहीनात्तयेभवेत् मूर्खीमूर्खीभवेतायोऽऽखी
 स्वाश्रमहीनतः यशोहानिः पितः शैवस्सुः सेन्या
 सिनस्तथा व्याधिपुक्तश्चनिर्वेशोभवेद्विवेशहीन
 तः भार्याहीनोपितरहीनोन्मेवतिमाहरोरुमः वि
 स्मभक्तिविहीनाश्रमभक्तिहीनोभवेत्तरः शोवात्तथा

कागरीनाचहरोभक्तिर्नपर्वते ब्राह्मणोवैसवः
 अहःपक्वान्दत्तमीश्वरः पक्वान्नेहरयेदत्तमे
 सेतरोजनः ओंकरोच्चारणादोमान्शालग्रामशिला
 र्वनात् मत्सेपक्वान्नवानाचविषादस्योव्रजेदयः उ
 दासेनाउरावायदन्नेनगरीयात्सयीः देवाचयदिग
 रीयादनहीनाभवेद्भव ब्राह्मणानोसदाभस्येहवि
 ष्यचानिरामिषे आमिष्यामिपरित्यागासूर्यवनेज
 साभवेत् नित्येनूजनभोडेनकर्तव्योपादकयवच
 अथवायत्तपर्याप्ततस्तज्जम्भनीषिभिः स्थानेससे
 स्तुतेस्तुत्यापाकेनिर्वर्त्यसजकः स्थानेपरिस्तुतेवि
 शोददत्तामार्य्यवभक्तिः नदानिवेयंभुक्तेचदत्ता
 विषायस्योदरं अनिवेयंवभुक्तावसरापीसभवेद्विजः वंद्य
 र्योपरागेवैश्रणवेमृतज्ञातयोः स्पृष्टेदाप्रविनासयःपाक
 भोडेपरित्यजेत् अष्टद्रव्यतथातेचभुक्तार्थोतेववाससी
 पादप्रतातनेकताभक्तः स्थानपरिस्तुते दिभोजनेनक
 र्तव्येस्थितेसूर्यदिजायते निःफलंतद्वेत्कर्मभुक्ताव
 नरकंव्रजे यात्रांशुदेनदीपारंभुनर्भोजनमैश्वरे वर्जये
 द्वाहदिवसेहविष्याणीवसेशये दिजायद्विस्तभकायया
 गदयाहुपायव हृषलीयतयेवैवनदयाहृदयानिने
 संस्थाहीनायउष्टायहृषवाहाययत्नतः शुक्रविक्रयः

वै. ब्र.
क. ख.
३.५

णीतानकन्याविक्रियकारके मूलमसीतायोदयान्
महोरारवंदनीन् कन्यकोमप्रमाणेवतर्धपितृभिः
सह ऊंभीयाकेनसंशुभसुपुत्रोपेवेहिता तस्माकन्या
सुपुत्रायदानं कुर्यादिवत्तणः सुद्वज्जालगोभ्यश्चने
वतर्धरावायव विप्रवैसवयोधर्माकथितस्वव्रजेसरः
यदुक्तं वपुराणैस्ववत्तर्भिः सुतिमिरुथा दिजार्चने
क्षत्रियाणां नयानारायणार्चने राक्षसाणां पालने वैव
रणेति र्भयता तथा नित्यं दाने व्रजगोभ्यो शरणगत
रत्नगो पुत्रतत्पुत्रजानो वडारिनोपरिपालने शास्त्रा
साणो वनैः पुणररणे सौदेर्यमेव च तपस्वधर्मकृत्ये
वयव्रतः कुरुते मुदा पंडिते नीतिशास्त्रे नित्यं वय
रिपालयेत् नियोजयेत्समा मये नित्यं सद्भीः स्वसेपुत
म् हसास्वरथपादने सनागववत्तृष्टये पालयेत्तत्र तो
नित्यं यशसीवप्रतापवान् रणेयोवायेत्तस्माणां स्तस्य
सुगीयशस्करः गद्गः कोटि सहस्राणि शततन्मानि सु
करः आपदाशतजन्मानि सुद्रो विप्रथना महा यः सु
द्रो व्रजगो गामी स यातकी ऊंभी पाकसेपे च तपावेदः
व्रजगः शान्ते ऊंभीया कीतमने लभुके समे
रहर्निशं शतं वविकृता कारं सहने यमया
नता ॥ ॥ ॥

नदावजलयोनिस्थान्मज्जन्मसुपातकी समजन्मसुप-
र्बश्चनलोकासमजन्मसु गवां ब्राह्मणकम्पः स्याद्वयान
क्रीसमजन्मसु योनौ यो नो ब्रह्ममेव स पुनरजीयते नरः
संन्यासिना वयोधर्मो मन्त्रवाचनिशामयि उदग्रहण-
मात्रेण नरो नारायि नो भवेत् पूर्वकर्मणि दग्धावपर
कर्मकृत्येनरः कुरुते चिंतयन्मोक्षपापात्तममंदिरे स
सन्नास्य नापदस्पर्शात्सद्यः पूतावसंथराः स चासूतानि
नीर्यातिवैलवस्य यथा व्रज संन्यासिनः स्पर्शनेन तिपा
योजायते नराः मुक्तासंन्यासिने लोचाद्यमेयफले-
लभेत् फले संन्यासिनो तत्संयतीना ब्रह्मवारिणो सन्ना
सीयाति सायाहेतुयि नो महिणो गृहे सदन्ने वा कदन्ने
वा तदनेनैव वर्जयेत् नयावतेवमिह्यात्रेन ऊर्ध्वकोप
मेव च नयन्नेग्रहणं ऊर्ध्वदेवासा नितिरीहताः शीत
ग्रीष्मे समानश्च लोभमोहविवर्जिता तत्र स्थिते करा
त्रेव प्रतरन्ते तले व्रजेत् यातमारोहणं कृत्वा गृहीता
गृहनाणो यने गृहे कृत्वा गृहीतस्य स यमोपनितो
भवेत् कृत्वा वक्तृषिवाणिज्यं कुरुते कुरुते वया स
सन्नासी उरावारासस्य मीत्यतो भवेत् अश्वमेव अ
भवापि सकर्म कुरुते यदि वहिस्तुतः स्वधर्मवशप
हास्येव तद्भवेत् ब्राह्मणीपतिहीने वा भवेत् त्रिकामि

ब्र. वे.
कृ. ख.
३.६

306

नीसरा एकभक्तादिनोतेवहविष्णुवरताभवेत् ब्रह्म
णीयतितातावाभवेत्रिकामिनिसता एकभक्तादिनोते
ब्रह्मविष्णुवरताभवेत् नयर्तेदिवावसेवगयदिवंस
नैलकं सजेववेदनैवैवशासंसिंहरभूषणं सकाम
लिनवसास्यात्रित्येवारायणंस्मरेत् नारायणस्यैवो
वक्तुस्तेनित्यमेवव तत्रामोचारुणंशसक्तुस्तेनस्य
मेवव तत्रामोचारुणंशसक्तुस्तेनस्यभक्तिः पुत्र
तत्त्वैवपुरुषंसदायश्रुतिधर्मतः मिष्टानेवनभुंक्तेस्तान
कुर्याद्विभवंद्वज एकादश्यांनभीक्तव्यं कस्यन्यासु-
मीदिने श्रीरामनवम्यांवैवशिवरात्रौपवित्रया श्रवो
रायोवप्रेतायोवेदसूर्यापरागमोः भृष्टद्रव्येपरित्याज्य
भुजतेपरमेवव नोद्वलेविषयासीणांयतीनोब्रह्मवा
रिणा संन्यासिनोवगोमोसंसारात्तत्त्वेषुनोभुजे रक्त
शाकंमसूरंवनवीरंपर्णमेवव श्रुतं बुवर्तलाकारं
वर्जनीयंवनेरपि पर्यंकशाकिनीनारीविषयापातये
त्यति यानमारोहनेकृत्वाविषयानरकंव्रजेत् नक्त-
र्यो केशसंस्कारं गात्रं संस्कारमेवव केशवेणीवरात्रये
तत्तरंयावकेविना नैलाभंगनकुर्वतिनहियश्रुति
दध्यते सुखेवनरुंसां वयाजाणिममहोत्सवं नतेना
गायनेवैवसदेवपुरुषंभुं सुखावसदायर्मसम

वेदनिष्पत्तिने परमार्थपरं वैवर्णिककथयामिते अ
 ध्यायने मथयने शिष्याणो परिपालने गुह्येण सेवने नि
 सृष्टिजदेवार्चने तथा सिद्धिं तथा सुखं पुण्यं भावने सा-
 त्तोषणं व्याख्यानं परिशुद्धं वृत्त्याभ्यासे वसे तथा व्य-
 वस्थां परिशुद्धार्था विचारो वेदसंभवा शास्त्रार्थवरणं
 वैव - - - - - पतिव्रता नो यद्दर्मन विवो
 भवजेष्ठर नित्यं भर्तृरुत्सुक्या न त्यागे दकमीक्षितं
 भक्तिभावेन सतते भोक्तव्यं तदनुत्तया व्रतं तपस्या
 देवादीं परिभ्यज्य यत्नतः कुर्याच्चरणसेवां च तवने य
 रितोषिणं तद्व्यापारिते कर्म न कुर्यादैवतः सती
 नारायणपरं कान्ते ध्यायती सतते सती पुरपुसो मुखे
 वैवसवेशो पुरुषं परं यात्रामहोत्सवे नित्यं गायते र्तनं
 व्रतं परिक्रीडं वसरतं न हि पश्यति सुव्रता यद्दत्तं
 स्वामिनां नित्यं न देवमपि योषितां न हित्यजेत न त्संगं
 तणमेव च सुव्रता उत्तरेणोत्तरं दद्यात्स्वामिनश्च य
 ति व्रता तकोपे कुरुते शुद्धात्ता उने वापि कोपतः स
 मिते भोजये कातो दद्यात्पानं च तोषणं न बोधयेच्च
 निद्रालेपसोते वसु कर्मसु पुत्राणां वसुसगुणं सहे-
 कुर्यात्पति सती पतिर्विधुगतिर्भर्तृदेवतां कुलयो
 षितां शुभदृष्ट्या सया न त्यं कान्ते पश्यति संदरी स

ब्र. वै.
क. ए.
३.७

307

स्मिन्नेवदनेकताभक्तिभावेनसेवतः पुरुषाणां सहस्रं
वसतीसीवमहरेत् पतिः पतिव्रतानोवमुच्यते सर्वपा-
तकात् नास्मिन्नेषां कर्मभोगः सतीनोव्रतनेजसा तथा
सादेवतिः कर्मोदनेहरिमंदिरं दृष्ट्विच्छातिनीर्ष्यानि
सतीपादेषुतामपि नेजससर्वदेवातोमुनीनोवसती
शुच तपसिनातपासर्वव्रतीनोयत्कलेव्रज दानेक
लेपदान्तराणां सर्वतोसससु सयनारायणाशंभुर्वि-
धाताजगतामपि सतीनोपादरजसासद्यः सत्तावसु
दरा यत्पव्रतानमस्कृत्यमुच्यते पातकान्नरः वैलो-
काभस्मसोकर्तुः सनेवैवपतिव्रता स्वनीजसासम
र्थानां महापुण्यवतीसता सतीनोवपतिः साधीश्वरो
निःसंकपवव नहितसमभयेकिंविदेवेभ्यश्चयमादपि
पातजन्मवतोमीहेजातापतिव्रतोवराः पतिव्रताप्रसू-
ताजीवन्मुक्तापितातथा सतीसीपातरुन्यायमका-
चरात्रिवाससे भर्तारंवनमस्कृत्यकरोतिसुवने
मदा ग्रहकार्येतरतः कृत्वास्त्रात्रायौनेववाससी गृ-
हीत्वाशुक्लपुष्पं वभक्तिनामजयमर्तिं तस्मैदत्ताथौ
तवसेतन्यालोतलयेन्मदा आसेनवासपितावदत्ता
बालववेदने सर्वो गलेपनं कृत्वा दमोत्संगलेपिव
सासवेदोक्तमंत्रेण भोगद्वयैसयोपमेः सेभोजभक्ति

नः कोनेस्तवावप्रणेमेत्सदा ॐ नमः कोतायशोता
 य सर्वदेवाय श्रयाय स्वाहा ३ मे न नैवमात्रेण टत्तापुष्प
 ववेदनै यायार्थं पदीयो ववेसु नैवेद्यमनु मे जलसवा
 सिने सुदं तो ब्रलेषस संस्कृते दत्तास्तोत्रे प्रयटे यत्क
 नेपाव्यतमेव च ॐ नमः कोताय शताय शिववेद्रसत्र
 पिणे नमः शताय दूपाय सर्वदेवाय श्रयाय व नमो ब्रह्म
 सत्राय सती प्राणायामाय व नमः कोताय पूजाय हृदा
 राय ते नमः पंचप्राणाधिदेवाय वत्सवस्तारकाय व
 ज्ञानधाराय पत्नीनां परमानंदरूपिणे पतिर्वत्सपतिः
 विष्णुः पतिरेवमहेश्वरः पतिश्च निर्गुणधारो ब्रह्मरूप
 नमोस्तुते तमस्वभगवान्दोषं ज्ञानाज्ञानकृतं वयम्
 पत्नीबन्धोदयासिंघोदासीदोषेन मस्वच इदं स्तोत्रं महा
 पुण्यं पुरावययमाकृते सरस्वत्यावधरया गंगाया वपु
 राव्रज सावित्र्या वक्तुं सर्वं ब्रह्मणो वापि नित्यशः पार्व
 त्या वक्तुं भक्ता कैलाशे संकराय व पुनीनां वसराणां
 च पत्नीभिश्च पुराकृते पतिव्रतानां सर्वासां स्तोत्रमेत
 त्समावहं इदं स्तोत्रं महापुण्यं यावत्पुण्यं ति पतिव्रता न
 रोत्यो वापि नारीवालभते सर्ववांछितम् अष्टशैलभने पु
 त्रे निर्धनो लभते धनं रोमी वसुधने रोगावहो मयेन वे
 यनात् पतिव्रता वस्तुतावती र्थस्वानफलं लभेत् फ

ब्र. वे.
क. ख.
३. ८

लेव सर्वतपसां व्रतानां च व्रजे चर इदं स्मृतानमस्कृता
 भुक्ते सातदनुत्तया इकोपतिव्रताथर्मे गृहीणो मृतो
 व्रज इति श्री ब्रह्मवैवर्ते महापुराणे श्री कृष्ण जन्म खंडे
 भगवद् वंदनं वादे अशीतितमोः अध्यायः ८३ ॥ ॐ श्री
 भगवानवाव द्विजदेवावनेवैव करोतिसततं गृही
 स्वयमावरणैव वातवर्णं च निमग्नः कुर्वन्ति गृहिण
 माणा सर्वदेवादयस्तथा अकृतातिथि सज्जो व गृहस्य
 स्वसदाः सुविः पितरः सर्वकाले च निथि काले च देव
 ता सर्वं गृहस्य मायंति निपातमिव देवः समायाति
 प्रयत्नेन सायाज्ज्ञेत्तपितो निथि सज्जो लब्धा शिवं कृता
 प्रयाति गृहिणो गृहान् अकृतातिथि सज्जो व गृही भ
 वति पातकी त्रैलोक्यजनि तेषां तमते नावसे शयः
 अतिथि यस्य यथा शो गृहान् अतिनिवर्तते पितरस्तस्य
 देवाश्च वरुणश्च तथैव च निराणाः प्रतिगच्छन्ति अति
 थेरप्रतिगृहान् सीद्रे गोत्रेः कुतश्चैव गुरुतत्पराः न
 तदोषो भवेत्तेभिर्भ्यातिथिरनर्वितः स्वात्मनः पातकं
 दत्ता पुण्यमादाय गच्छति तस्मात्कृता सर्वसेवा मृतदेव
 सुभाशयः सुयोधामरणं कृता यथा दुर्कस्य मर्वित
 यस्य माता गृहे नास्ति भार्या च पुंस्य लीनया अरण्ये ते
 न गंतव्यं मरणं तदुःखं देव गृहं पतिदेहि सदा उष्टा

विषयस्यैव यथैति तद्विनिर्मुक्तौ नाहारे भर्तृने कुरु
 ते सदा सजितं मुनि तस्यैव सावपायी यसीयरे सनते
 एव न त्वात्माकारं कुरुते सदा उर्वाकावक्रिना इग्यो
 मततस्य जीविते यावज्जीवनपर्यन्ते संपाद्य इष्टवे
 राजा गृहीणी नो सदा वारं श्रूयते यश्च कौशले गृ
 हिणीयेति भक्तावदेव ब्राह्मणसृजिता सा अद्यापि
 न रुत्या यनमस्कृतापतिं सुरे श्रीगणेशं गले दद्या
 त्नामये न जले न च गृहकृत्यं वक्तुं वा वशा सा गम
 गृहं सती सुरे विप्रं यतिं तावत्सजयेद्गृहदेवता ग
 हकृत्यं स निर्वर्त्य भोजयित्वा यतिं सती अतिथिं सज
 यित्वा वस्यं भुंक्ते सखं सती उवैश्च सृजिताः स्नातः
 शिष्यैश्च सृजितो गुरुः आजायः कुरुते कर्म पुत्रः
 शिष्यश्च भृत्यवत् न प्रेरयेद्गुरुं ताते पुत्रः शिष्यश्च
 कर्मसु पित्रे वगुरुवे नित्यं सर्वसं वसमर्थयेत् न कु
 र्यान्नरबुद्धिश्च गुरोः पितरि सेतते कृतावनरबुद्धि
 स्तं ब्रह्म हत्यां लभेच्च वे मातरं सजयेद्भ्रातापितृषा
 यधिकं तथा मातुः परं वसुगुरुं सजयेद्भ्रातापितृषा
 तः पिता माता गुरुर्भीर्य शिष्यः पुत्रः सदा तमः
 अनायासं भगिनी कन्या नित्यं योषा गुरुप्रिया एवं च
 कथितं तात सर्वेषां धर्मपुत्रं सतीति वीरुणा च

ब्र. वे.
क. ए.
३. ५

दातामसर्वापनिब्रता सर्वजातिरेकविधायादौसृष्टाव
ब्राह्मणः तासर्वाप्रकृतेरंशायविशयणिताधिका के
दारकन्याशायेनसदाधर्मतयेगताः तदाकोपेनधा-
शवकृतासीवविनिर्मिता कृतासीविविधातानव
लणनिर्मितापुरा उत्तमाप्रथमासावमध्यमासायमा
ब्रता उत्तमापतिभक्त्यासाकिंविधर्मसमन्विता प्रा-
णोतेपिनकुतेतंतारमपशंकरंरजयेत्यायथाकोते
तथादेवद्विजातिथिं अतानिवोपवासोवजुरुतेसर्व
रजनें गुरुणारत्तितायत्नात्तारंवनमजेरुयात् सा
कृतिमामथसावययकिंचित्यतिभजेत् स्थानेना
स्तित्तणोनास्तिनास्तिप्रार्थयितानरः तेनेहर्नद-
तासोवसतीत्वमुपजायते अथर्मापरमाडस्याभ्यंता
सहंशजातया अथर्मशीलाडःशीलायर्मत्वाकल
हातिता पतिभर्त्सयतेनित्येजारेवसेवयेत्सदा डःखे
ददातिकोतायविषतल्येवपश्यति जारदारमुयासे
नहेतिकोतेमनोहरे धर्मिहंववरिहंवगरिहंवम
हीतल कामदेवसमेवापिजारेपश्यतिकामजः
सुमहृष्टाकटाक्षेणशश्वत्यापीयसीमुदा सवेशे
पुरुषंरहृष्टाप्रवानेतारिसूरके येतिःविक्रियतिता
सोवकामुकीनानिरेतरं ददातिमेवेणहारेविवोकिं

वक्तिसेनिते अथर्मविंतेयेत्सञ्जारेवपरयासुस
 गुरुभिर्भक्तितासाचरतितावशतेनच तथापिजा
 रेकरुतेनापिसाध्यात्रैरपि नास्तिनस्याप्रियेकिं
 चित्सर्वकार्यवशेनच गावस्तृणमिवारणेपणार्थये
 तिनवेनवे विमुद्रासाजलेरेखास्तस्याप्रीतिस्तथा
 पिव अथर्मशुक्लासुतनेकपटेवक्तिनिश्चिते ब्रजे
 तपसिथर्मवतमनोहरकर्मणि नगुरौवनदेवेषु
 जारेसिर्ग्यववंबले स्त्रीजानिसिविधानानकथा
 वकथितामया भक्तानाविविधानांचलक्षणैश्च
 तामिति तृणशय्यारतोभक्तोमतोमद्रणकीर्तिषु
 मनोनिवेशयेत्यक्तासंसारसुखकारणं ध्यायते
 ममयादाज्ञंयज्ञयेद्भक्तिभावतः श्रीहेतुकिंतस्य
 देवासेकत्परहितस्यच सर्वसिद्धिर्नवांछेतिनेत्र
 णिमादिकमीक्षिते ब्रह्मतममरन्तवासरतंसुख
 कारणं दास्यंविनानहीच्छंतिसालोकादिवत्तुष्टये
 नैवनिर्वाणमुक्तिंवसुधापापानमभीक्षिते वाच्छेतिनि
 श्चलांभक्तिमेदीयामतुलामपि स्त्रीषुविभेदोनास्ते
 वेसर्वजीवेषुभिन्नता तेषांसिद्धेश्वराणांचप्रवराणां
 ब्रजेश्वरे तत्पितादिकंनिद्रालोभमोहादिकंरिषु
 तत्कादिवानिणंमताध्यायेतेवरिगंवरा समद्रक्तो

ब्र. वे.
क. ख.
३१.

तमोनेदस्यतोमथमाधिके नाशकः कर्मसुगृही-
 सर्वशक्तततः श्रुतिः करोतिसतनेवैव सर्वकर्मनि-
 क्तने नकरोतिपरंयन्त्रान्तेकलपरहितस्यच सर्व-
 किंवित्कनेयसकिंवित्राहंवकर्मणा कर्मणामन
 सावाचासतनेविंतयेदिति लूनभक्तावनतूनः स
 र्वशक्तिकाश्रुतौ यमेवायमहतेवासमेपिसतय
 श्रुति पुरुषाणोसहसेवसर्वभक्तः समुदरेन सुसो-
 सतंमथमस्यनवतर्थेवशक्तः भक्ताविविधिता
 नकथितावनवाज्ञया ब्रह्माण्डवचनाख्यानेश्वर-
 तोसावधानता ब्रह्माउवावनार्थेवभक्तानोत्तानिय
 त्ततः मुनयश्चसरासेतः किंविज्ज्ञानेति यत्ततः मु
 नयश्चसरासेतः किंविज्ज्ञानेति उः विता जानामि
 विषयसर्वार्थेब्रह्मानेतोमहेश्वरः धर्मः सनत्कुमारश्च
 नरनारायणाहवी कपिलश्चगणेशश्चउर्गालत्मी
 सरसती वेदाश्चवेदमाज्ञाश्चसर्वज्ञानाधिकास्ये
 एतेजानेतिविष्णुर्धनोत्तोजानातिकश्चन वत्स्याम्
 र्थेवसुधियोसर्वविज्ञानमत्तमः नित्याकाशेयथा
 तातनयानित्यादिशेदश यथानित्यावप्रकृतिस्त
 येवविष्णुसायया गोलोकश्चमथानित्यस्तथावैकु
 ण्ठएवव एकदामपिगोलोकेवासेतित्येषकुर्वते

आविर्भूताववासांगालषोडशवार्षिकी सेनवेय
 कवणीभासरचंद्रसमप्रभा अतीवसुंदरीभासारम
 णीयापरातरा ईषदास्पसनास्याकोमलोगीमनोहरा
 वक्रिमुहोमुकाथानारत्नाभरणभूषिता मयाज
 लदपंक्तिस्वलाकामिर्विभूषिता सिंहविंडना
 चारुवेदवंदनविंडभिः कस्तूरीविंडभिः सार्धंसीतं
 नाथस्यलोज्जला अमूल्यरत्ननिर्माणसंगेधिकर
 णोज्जला सुगंजलपुगंजतमण्डलस्यलसमज्जला
 ऊंऊमालककस्तूरीकरुवंदनयज्ञकैः विविधैश्च
 विविधैश्चकपोलस्यलोज्जला त्रिगंडचंद्रविजितना
 शावावैसशेषिता गजेन्द्रगंडनिसुत्कारत्नभूषण
 भूषिता सूक्ष्मविसृक्तमुक्तावभदंतपंक्तिमनोहराम्
 वनिताललितानीवयकविंबाधरापरा सरस्वतीगंडनि
 दास्यापमनिंदितलोचना क्लृप्तसारनिमोद्विब्रस
 चारुकज्जलेज्जला अमूल्यरत्ननिर्माणकेसरकन
 कोज्जला मणीद्राक्षीभिः शोखसुगमकरोज्जला र
 त्नागुलीयकैरभेरसुसुत्कालिभूषिता रत्नेन्द्राजे
 राजेनकुणविषगोलके सपपातजलेतानसर्वाथा
 रोमहाविगट्ट दृष्ट्वापत्यंजलस्यचमयाशामाशसाश
 रा अतपत्पारसाराधामत्तुणायेनपुराविभो तेनप्र

ब्र. वे.
कृ. ख.
३॥

सूताक्रमतोऽर्गलस्त्रीसरस्वती वतस्त्रोष्णरूपास्त्रय
सूतामसनिश्चिता देवोताम्यापिकामिन्योताः प्रसूता
व्रजेसरा कलयाप्रभवंयासोकलाशोशेनवाव्रज
जतेमहातिरादृतेनडिंवेनकमलाश्रयः अस्तोपुष्ट
पीष्टमयादत्तेययोवसः तलेस्यावररूपास्रस्योते
निजकर्मणा उपजानेजलेतुल्यैतस्ययोगबलेनच
तस्यलोस्त्रोवक्त्रपानिजलक्षणानिसेमते प्रत्येकंक्रम
तसेप्रशेतेतद्विराड्पुनः सहस्रेपत्रेकमलेतद्वयो
गेबलेनच तत्रजज्ञेसरोब्रह्मानेनायेकमलोद्भवः
तत्राविर्भूयसविधिविंताग्रस्त्रोबभूवह कस्मादहेक
मातामेपितावाक्त्रववांथवः दिव्यविलत्तवर्धवबभ्राम
कमलोत्तरं ततोदंउपेवलत्तसस्मारतपसावमो तदा
मयादवमेतेजजापकमलोत्तरं दिव्यविसमवर्धवल
त्तेवनिपतःशुविः तदामतोवरलब्धास्त्रास्त्रिंश्वः
कारसाः माययाप्रतिब्रह्माणेब्रह्माविस्त्रशिवात्मका
दिकालाहादणादित्यरुद्राश्चैकादशापिवा नवग्र
हासौवसेवोदेवाकोटिवयस्तथा ब्राह्मणातत्रविदु
मूढायत्तगोथर्वकिन्नराः भूतादयोरातसास्रयेवेत
र्ववरावरम् विसेविसेविनिर्माणेसर्गास्रमक्रमेण
वे समसागरसेपुकासमदीयावसेयरा कांविनीभूमि

संप्रकाशमेषु कंस्य लेततः पातालास्य तथा समब्र-
 ह्माण्डमेभिरेव विसेविसेवेदसूर्याण्यतेवेवभा-
 रती तीर्थान्येतानि सर्वत्र गंगादीनि ब्रजेष्वर यावेति
 लोमकृपा निमह दिष्णोः क्रमेण च विष्णोमेव हिता
 वेति ह्यन्मंजीरमेजिता रत्नपाशकरातीभिः पादो गु-
 लिविराजिता सुंदरालकरागेन चरणयास्य लोज्ज-
 ला गजेन्द्रगामिनी रामा कामिनी वामलोचना मोदद-
 शीकयते एरण्मणीरमणोत्सका रामे संभूय वामोशा-
 दृधारपुरतो मम तेन राधा समाख्याता पुरावद्विप्रस-
 जिताः प्रकृत्वा प्रकृतिस्त्रास्यातेन प्रकृतिरीचरी
 शक्तास्यात्सर्वकार्येषु तेन शक्ति प्रकीर्तिताः सर्व-
 धारा सर्वत्रयामंगलादीव सर्वदा सर्वमंगलदासात्ता-
 तेन सा सर्वमंगला वैकुण्ठी सामहालस्मी वाणी मूर्तिः
 सरस्वती प्रसूय वेदादिदिता वेदमाता वसायरा स्या-
 विविधा च गायत्री धात्री विजगतामपि पुरा संदृशु-
 र्मेय तेन दुर्गा प्रकीर्तिता तेजसा सर्वदेवानामाविर्भू-
 ता पुरासती नाराया प्रकृतिर्ज्ञेया सवीसरविमर्दिनी
 सवीनेदास सानेदास सानेदाङ्गः खदारिद्रनाशिनीम्
 शङ्खेण भयदात्री च भक्तानो भयहारिणी दत्तकन्या
 सर्वमासां शैलजाता वपार्वती सर्वाधारसूत्रपावक

ब्र. वै.
कृ. त्र.
३१५

लयासावसंभरा कलयातलसीगंगाकलयासर्वयोषिता
सृष्टिकरोम्यजययातयाशक्तापुनः पुनः दृष्टान्तरासम
भस्याममक्रीमनयासह बभूवसुविरंतातयावहैवस्त
णः शान्ते अत्यद्भुतं कौतुकं वमहाष्टंगारमीशितम् न
योर्हयोर्थमराणीः शुश्रावरासमेतले तस्मान्मनोहरं
महेताम्याकारं सरोवरं पयातधर्मभारायोवेगेन वि
संगलके बभूवजलस्र्णं च वल्लाण्डानोचगो कले
जलस्र्णं सरासर्वं वृष्टिस्त्र्यं ब्रजे चरे शृंगारोतेवतः
स्योववीर्याथानं मया कृतं दयारगभं सराधायावहैव
स्तणः शान्तम् शुश्रावसातदेते वडिबेतत्परमाद्भुतं
बुकोपदेवीते दृष्टारुरोदमपि सादसा कोपेन प्रेरयामा
सतमयो संख्या निधिना भुवे विसेषा मूढं भागे च वै ऊर्ध्व
मनिराश्रयः मदिव्द्या यो विमोहो वेदकथितमत्तयः
ऊयोगिनामदृष्टस्याप्यभक्ताश्च निश्चितं यस्मादप्य
रिगोलोकः पंचाशत्कोटियोजने वायुनाधार्यमाणश्च
विविधपरमाश्रयः अतीवरश्मिनिर्मीणो निम्नरूपो यदि
च्छया शान्तेऽग्रेण वयौले मण्डपे हंसावनेव सरास
मण्डलेनापि नद्याविरजयासुतः कोटियोजनविस्ती
र्णप्रस्तेन विरजाव्रज देर्धेतस्याः शान्तगुणाः परितः
परसाशुभा अमृत्यरत्ननिर्मीणस्तत्रापि प्रतिमं दिरे

मनोहरं वशाकारं महत्संविष्टकर्मण गोपाभिः गोप
निकरैर्वेष्टितं कामयेनभिः कल्पवृक्षैरिजातैः रसे
व्येष्टसरोवरा पुष्पाद्यानैर्कोटिभिश्च सहजं रासमण्ड
लं वेष्टितं वेष्टितः गोपैः मेदिनैः शतकोटिभिः रत्नप्र
दीपपुष्पैश्च पुष्पतल्पसमन्वितैः संगंधिवेदनामोदक
सूरीकुंजमान्वितैः क्रीडोपपुष्पैर्भोगैश्च नाभूतैर्वसि
तैर्जलैः भूयैश्चरभिरभ्येष्टमात्यैश्चरत्नदर्पणैः रत्ति
कैरत्तितं रासरायासासीतिकोटिभिः अमूल्यरत्नाभ
रणैर्वस्त्रिभ्यश्चैरपि ललितं मते गते द्राणो वेष्टितैः चरणैः
तस्मात् नवयौवनसम्पन्नैर्निद्रपैर्निरुपैरपि रम्यं च व
र्जलाकारं वेष्टितं विंबं यथावज्ज अमूल्यरत्नरचितं शत
संगमनोहरं कसूरीकुंजमेरुसंगंधिवेदनान्वितैः
आवृतं मंगलचटैः फलयुक्तं वसेपुतैः दधिजालैश्च
सूरीश्च सिंगैश्च दनयत्नैश्च वेदनोत्तिकमात्यैश्च भू
षिणैश्च विभूषितैः अमूल्यरत्नरचितं शतसंगमना
हरम् कोटियोजनमूर्ध्वं दैर्घ्यं दशगुणान्तरम्
यौलप्रस्यपरिमितं यज्जाशकोटियोजनं अतीव क
ममीयं वेदेतिर्वेदेतिर्वेचनीयकं शाकारमिव तस्या
पि गोलोकस्य मनोहरं परितो वेष्टितं रम्यं हीराहरम
नोहरं तत्र तं दावतं रम्यं पुक्तं वेदनकादकैः कल्पवृ

ब्र. वे.
कृ. वि.
३१३

अमन्दारैः रम्यैश्च कामयेनभिः शोभिने शोभिना मायेषु
 व्योद्यो नैमनोहरः क्रीडसरोवरः रम्ये शतयोजनमेदिनैः
 अतीवरम्परहसिरासमं उलमं डितं रत्तिनं रत्नकै रम्यैः
 रसंख्ये गोपिकारणैः परितो वर्तन्ताकारं विलसं योज
 नं वनं षट्पदध्वनिसंयुक्तं पुष्को किल रवान्वितं तत्र
 लयवटै रम्यैरहस्ये वह्नि विस्तृतः सहस्रयोजननोर्द्ध
 वपतितश्च वनगुणैः गोपीनां कल्पवृक्षैश्च सर्ववोद्या
 फलप्रदः त्रिगन्धिनैराहतश्च रादायासी विलसकैः
 विरजातीरनीरानोवापुताशीतलेन च पुष्पा न्वितेन सा
 लेन यवित्रश्च संगेयिना दासी गणै रसंख्ये सहै दावन
 विनोदिनी तत्र कीडतिरायासा समशानाधिदेवता से
 यं श्रीदासणीयनवृषभा नृसताधुना ब्रह्मादिदेवै र्मि
 ष्टं द्रै परितापरिता ब्रज सिंहैर्गुणबलै र्वस्त्राज्ञानै रागैश्च
 विद्यया तात सर्वप्रकारेण वेद्यामन्तरहणी प्रिया इत्ये
 वं कथितं नंद ब्रह्माण्डानोच वर्णनं यथोचितं परिमि
 ते किंभूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महा
 पुराणे कृष्णखंडे भगवद् वंदनं वादेवत राशीतित मोथा
 यः दध ॥ नंद उवाच ओं वर्णनोच वतर्णो वमस्या
 मस्य वसोप्रते विपाकं कर्मणो वैव सर्वेषां प्राणिनाम
 पि कथय समस्त भागकाराणो च मकाराणो तत्तत्स्य-

कंवसच्छामितीनातयातमीसर श्रीभगवानुवाच
 भत्याभस्येवतर्वर्णोवर्णानोवयथोचिते वेदोक्तं
 यतोनातसावयानेतिशामय अयःपात्रेययःपात्रेग
 व्येसिहावमेवच अस्यादिकेमधुगउंनारिकेलोदकं
 तथा यलेमूलंवयकिंविदभस्येमनुरब्रवीत् द्य
 थानेसमसोवीरमभस्येवस्त्रणोमते नारिकेलोद-
 केकांशेतामयात्रेस्थितेमधु गव्येताममयात्रस्यम
 चतस्येवतेविना तामयात्रेययःपात्रमुच्छिष्टेवतभो
 जने उग्रंमूलवर्णंवेवसयोगोमोसमोजने अभ
 स्येमधुमिश्रेवतेतैलेगुउंतथा आर्द्रकंगुउकंसक्त
 मभस्येसुतिसेमते पीतशेषेजलेवेवमावेचमूलकं
 तथा उयोदकावसयनेसदाशतःपरित्यजेत् द्विभो
 जनेद्विवसेचसंययोर्भोजनेतथा भस्येवरात्रिशेषे-
 णभुवेशतःपरित्यजेत् यानीयेपायसेवृणंतेल
 वणमेवच सलिकेनवनीनेवलीरेतकंतथासधु
 हस्तादस्तगृहीतेवसयोगीमोसमोजनम् कसरं
 रोष्यतामसमभस्येसुतिसेमते परिशीशनकारीवे
 डारंवस्यशनेपदि अभस्येवतदन्नेवसर्वेषामेवसेमते
 तकुलानांगउकानांमहिस्थानांवयतिणं सर्पाणाम्
 कण्ठावगर्दभानांविशेषतः मार्जाराणांस्त्रगालानां

ब्र. वै.
कृ. ख.
३१५

ऊरुसोनोब्रजेस्वर व्याव्राणामपि हिंसा नो मयेषां च दिनि
 स्थितं गवां च वमरीणो वकलौ सोऽसमभत्यकं हस्तिनो चो
 टकानो वल्गुणमेव वरत्तसो देशश्च मशकश्चैव मखि-
 का च पिपीलिका अन्त्येषां च निषिद्धानो लोके वेदे ब्रजे स्वर
 र वानराणो भत्यकानो शरभानो तथैव च निषिद्धे स्वर-
 गना मीनो गदभानो वमोऽसकं अभत्ये सहिषाणो वडग्यं
 दपि हृतं तथा सरिते के तथा तक्रे विषाणो नवनीत
 कम् सोऽसुश्चैव सकोतस्य डग्यादिके तथा व-
 सरिते के तथा तक्रे विषाणो नवनीत कम् सोऽसुश्चैव
 सवसकोतस्य डग्यादिके तथा वर्णानो वचनो व
 यवीरा न सभत्यकं तदत्रैव स रात्रत्ये गोमोसाधिक मे
 वव अवीरा नैव यो भुक्ते ब्राह्मणो ज्ञान उर्बलः पितृदे
 वा र्वने तस्य निष्फले मनुरब्रवीत् ब्राह्मणो नो ववैदावा
 नभत्ये सोऽसु मेव च इतरेषां मभत्ये च यैव यवस्य निश्चितं
 पितृदेवा विशेषेण मभत्ये सोऽसु नृषाणाम् यवयवस्य
 ज्येव सर्वेषां मनुरब्रवीत् असंस्कृते च लवणो नैलेवा-
 मभत्ये मेव च मभत्ये च यविवे सर्वेषां वेजने वक्रि संस्कृते
 एकस्ते बहूते तोयमभत्ये सर्वसम्पत्ते आविले कृमिषु
 के च परिशुक्ते च निर्मनुः अभत्ये ब्राह्मणानो ववैषा
 वानो विशेषतः अनिवेयं हरेरेव मतीनो वसवारिणाम्

पिपीतिकामिषितेवमधुगव्येगुञ्जथा यत्किंविद्वस्त
 वोतातनमस्येवक्रतौक्रतम् पत्तिमस्यकीटमस्येव
 द्वेपक्कफलेनया काकमस्येसमस्येवसर्वेषाद्रव्यमेव
 च हृतपक्कतैलयकेमिष्यत्रेभूद्रसेस्तनम् अभस्ये
 ब्राह्मणानोचभूद्रमृष्टंविपीटकं सर्वेषाममुचीनो
 वज्रलमत्रेयरित्यजेत् अशौचोतात्परदिनेभूद्रमेवन
 सेशयः विष्णुकैकर्मणामेवडःकरंभुतिसम्पत्ते भ
 त्यामस्येवकथितेयथाज्ञानेवजेत्तर श्रीभगवानुवा
 च क्रमावतर्षुवेदेपुत्रोक्तमतवत्तुष्टये सर्वेषांसार
 भूतेवकथयामिपितुःशृणु मांभुंकेस्तीयतेकर्मक
 त्यकोटिशानैरपि अवश्यमेवभोक्तव्येकृतंकर्मभु
 भाभुमे तीर्थानोवसराणोवसहोयेनसरामपि किं
 विद्ववतिसायेकायव्यहेनप्रयत्नताः प्रायश्चिन्ता
 नितिर्वीणानिश्चितंमसुराश्रुत्वं नतिःपुनेतिहेतात
 सराकुंभमिवापगा प्रायश्चित्तेनपुण्येननहिपुद्गा
 निमानवः सर्वारंभेनवैशेषेद्रदानेनप्रागतोपिव
 प्रभुःप्रदत्तिणैवैवपुराणश्रवणेनच उपदेशेनरा
 येनभूजयागुरुदेवयोः स्वयर्मावरणेनैवातिथीनो
 भूजनेनच ब्राह्मणानोभूजनेनभोजनेनविशेषतः
 यवतमपि विप्रायतत्यामंहरात्तपतः वीजत्तपेवत

ब्र. वे.
कृ. ख.
३१५

नक्षत्रेतेवद्वपेवब्राह्मणः एतेनकर्मणानाजसर्ग-
शोभोतिमानवः कर्मणो नहि मोक्षेव न देवममसेव
या सर्गवसकृतेनैव नरकंडः कृतेनव व्याधिर्जन्म
वयो नौव कृत्स्नितेव नतः सुविः गोत्रो यो ब्राह्मणानो
व कामतस्योपपातकी दंदसूकेव शोभोति गो लोका
समवर्षिके सूर्येण भतितस्तेन जालयागरलस्य च
तृषितो व्यथितस्यैव निराहारः कृशोदरः नतः कृष्ण
समुत्पायगोर्भवे होमवर्षके नतः कृष्णवचाणालोव
षलत्तेन नो नरः नदभावे ब्राह्मणस्य कृष्णकौहिकर्म
णा भोजयित्वा लक्षविघ्ने निर्व्याधि स भवेच्छुविः न
कामतस्तदद्वं वतदद्वं विशस्तथा नदद्वं सुद्रगोत्र
समुक्ते पायेन सेशयः प्रायश्चित्तेन सुद्विषमुक्ते शेष
वकिंचन अनुकल्पे गतर्षे वपापे मुक्तेन सेशयः वत
गुणं वगोत्रानो ब्राह्मणानो वपातकी मुक्ते पायेव ब्र
ह्मगोत्राह्मणस्यैतरोपिवा क्रमेणानेन बोधये काम
तोः कामतैपिवा प्रायश्चित्तेन जन्मकर्म व्याधिरेव न
सेशयः गोत्रो भवति गोत्रापिवा वद्वं वनिश्चिते व
तर्गुणं वतोषो वब्रह्मबोविदक्रमिर्भन नतो भव
ति स्तुष्ट्यता वद्वं वपातकी नतः पापी भवेत्स
यो यत्प्रस्तस्य कर्मणा वर्षेण शतकं वैव विप्रल

सेवभोजयेत् नतः शुद्धोवास्त्राणां विदोस्त्रमिस्त्रसे
 पुनः किंचिद्भुक्ते कायशेषे सर्वादानां सुविर्भवेत्
 गर्भवृक्षमहापापी संशान्तिं वीमुखं वर्षाणां शतकं
 वैवचोदकस्य भवेद्भुवं नतः पापी भवेद्देशेण स्त्रिभु
 कोहिकर्मणा पंचाशद्वर्षपर्यन्ते सर्वादानां भवेत् सु
 विः नतः सकलजातोपि निर्व्याधिर्ब्राह्मणः सुविः
 ब्राह्मणः न त्रियं वृक्षं त्रियोवा विनारणात् सत्येभ्य
 लेव शोभति वर्षाणां वसहस्रकं कथितं तमलोद्दे
 नवार्तनीर्दकरोतिव नतो भवेत् नतगजो वर्षाणां शत
 केन तथा नतो रक्तविकारी वष्टूद्रो वर्षाणां शतं तथा गत
 दानेन मुक्तश्च व्यापिनश्च नतो द्विजः वैश्यश्च स्त्रापि
 शूद्रो वैशूद्रश्चो वैश्यपवव वश्यश्च स्त्रापि शूद्रस्य सम
 यायलमेद्भुवं क्रमिकं उंच शोभति वर्षाणां शतकं
 तथा कृतिभिर्भर्मति तितो उः विकिराजस्य भवे
 ततः वर्षाणां शतकं वैवक्रमिव्यायसमन्वितः न
 तो मेदाग्निमुक्तश्च ब्राह्मणान्देयवान्त्रज पंचाशद्वर्ष
 पर्यन्ते दुर्बलश्च कृशो दरः शुको भवति शुकेन ती
 र्थे वा स्त्रपयानतः शूद्रो वा स्त्रापि कामतोः का
 मतोपि वा सावित्री लक्ष्मणोपनतदर्थे न सुविर्भवेत्
 वतर्वर्णा ऊरुर्ब्राह्मणमिश्रसंशुना वर्षाणां श

ब्र. वे.
क. ख.
३१६

नकं वैवशा मोतिरौ रवं नरः नतो भवेत्कृत्स्नवर्षाणा
मपि षोडश नतः शुद्धो भवेद्विप्रो भूतिनः ऊऊरेण च गे
मास्त्रानेन सर्गास्पदानेन च अविर्भवेत् मार्जारव्रश्चतुर्व
र्णगोमास्त्रानामेवेच्छवि विप्रायसवनदद्यात्षट्पले
प्रमुच्यते हन्तासंयुक्तवर्णममयादेन चिह्निते ब्रह्मह
न्तावतर्पणं चानकं लभते पुनः अस्मिन्नेव नरकं वर्षा
णां शतकं तथा प्रामोतिया ननायुक्तो विच्छिन्नस्तीक्ष्ण
भारतः नतो भवति यर्मस्वर्ग उभोषेव वर्षके नरेण पी
डितो डः खीरतो भवति ताडितः नतो भवति हस्ती च
ड्डोभोषेव वर्षके नरेण पीडितो डः खीरतो भवति ता
डितः नतो भवति हस्ती चोटको वा व्रजे सर यावर्हि
शतिवर्षश्च नतः शुद्धो भवेद्भुवं अहं कृतो व्याधिमुक्तो
शौचदानेन मुच्यते ब्रह्मणानां च शतकं भोजयित्वा शु-
चिर्भवेत् सद्रजस्तवयेनैव सद्रजस्तमवेन्नरः वर्षा-
णां शतकं वैवशुद्धो बाली भवेन्नतः कृपाकार्यशतो
शस्रदहिंसेषुं व्रजेतु हिंसाया न हि दोषश्च हिंसा-
णां व्रजे सर अस्त्यत्र चतुर्वर्णो ब्रह्महत्यावतर्प
कं याप्येव लभते नतो वासि यत्र व्रजेतु पुनः सतीक्ष्णोऽपि
शस्त्रेण विच्छिन्नश्च दिवा निशं वर्षाणां शतकं वैवशुं
के परमया नतो नतो भवति हस्तस्य शाल्मलिं वर्षतत

कम् नतोभवति सूदृशसिद्धिर्नो गोव्यापिसे पुनः या
 वजीवमप्यंजंतो विप्रो भवेद्भुवम् प्राणव्यापि स
 मायुक्तोऽयं ते सार्णदारतः नररक्तं वयोभुंके एवं उता
 नीवपुष्कसः जलौकश्च भवेत्सोऽपि जले समसजन्मसु
 ततो भवेत्सुव्रश्च वर्षाणो शतके व्रज ततो व्यापि भवे
 दिप्रोऽयं ते सार्णदानतः मिष्यासात्स्यप्रदानावक्त
 नत्रोपि कृतव्रकः विद्यासवाती मित्रो विप्रोऽपि
 नसारकं सूदृशान्नमो जीवसूद्राणो हवदाहकः
 सूद्राणोऽस्य कारश्च हवदाहश्च यानकी पावकोदव
 लस्यापि वैतेपितस्तथा ऊमीपाकं प्रयाते ववर्षाणो
 वसहस्रकं तत्रैव नमते लेव संतमश्च दिवातिरो भ
 तितो व्यापितश्चैव सार्णकारेण जेतना गृध्रकोटि स
 हस्राणि शतजन्मानि सूकर सायदः शतजन्मानि
 सूद्रो रोगी भवेन्नतः मेदामिज्वरसंयुक्तः पंचाशद्वर्ष
 के तथा सुवर्णीनां शतफलेदनाशुदिर्भवेत्तुभुवे
 चतुर्वर्णो वसहारी गव्यहारी वमानव रौप्यमुक्ता
 पहारी वसुमद्रव्यापहारकः वर्षाणो वसहस्रं च
 वकतिर्भवेत्तुभुवे सूत्रकं उवसं मुक्तावर्षाणो शतके
 तथा ततो भवेत्सूद्रजातिवर्षाणो शतके व्रज ऊह्या
 पिसमायुक्तो गतिर्नैव यानकी ततो ब्रवीद्वासाणश्च

ब्र. वे
कृ. वि.
३१७

ऊष्णवशेषसंपुता सर्णषट्पलदानेन व्याधितो मुख
नेषु विः शोकापहारकश्चैव कलापहारकस्तथा
यतः स्युष्यो संभूतो नीलद्रव्यापहारकः वर्षाणोऽश
नकंचैव भासयती भवेद्भुवम् नतो भवेत्कलवर्णः शु
द्राणो भारते भुवि नतो ब्रवीद्वाल्म्यधिको गोपि
जन्मति पुनर्जन्मदितो भूतापुच्यते विप्रभोजनान्
गेयद्रव्यापहारी च यश्चोति भवेद्भुवम् यस्मिन् उको
शो गंभाक्ताः कस्तूरीयस्य नाम च समजन्ममगो भू
तागतो भवति गंधवः तन्मेकं च नतो सूक्ष्मलकुक्षी
च जन्मति नतो रोगावशेषेण संपुको बालिणाः कृशः
सर्णषट्पलदानेन मुखे तेनात्र संशयः यान्मापहा
री पुरुषोक्तवर्णः समजन्मसु विद्रुं ऊंचवर्धशते
संशय्य मुखे तेभिर्या सर्णपहारी ऊक्षीवमानवाप
नितो भवेत् सर्णदानोपतिग्राही विद्रुं ऊंचप्रचातिव
नतो वर्षशते भुक्ता पुरीषे वदिवानिशं नतो व्यायो भवे
च्छेद्रौ नैनो दोषवसंपुतः नतजन्मयातकं भुक्ता बाल
णश्च पुनर्भवेत् व्याधिशेषावशुक्लस्य मुखे ते सर्णदानतः
नयमानो च गमी वसुं कं रौरवे ववेत् ऊंभीयाकं महावो
रं वर्षाणो व्यापसेख्ये नतो भवेत् सुखलीनीयो नीनां वकु
मिस्तथा वर्षणो वसहसं व विद्रुं क मिलितवर्ष के

यस्योनिर्मवेत्तस्मान्नस्माच्चत्तद्वज्रतवः नतोम
वेत्तं कृत्वा तिततः सद्रोयमस्तथा नतोभवतिविप्र
स्रवापिमुक्तो नमुक्तः पुनश्चब्राह्मणेभूतातीर्थ्य
प्यदनेनच कमेणमुद्धोभवतिवेशहीनस्वपातकी
भोजयित्वा विप्रलक्ष्मं पुत्रं सलभते सुविः सानवाक्रो
भसं मुक्तः गर्दभः समजन्मसु मानवाः कलहाविष्टो
समजन्मसु वायसः शालग्रामप्रतिग्राही कालसूत्रं
जेयुवं वर्षाणाम् शातकं वैवर्षं जरीभवेन्नतः लोहवोर
स्रतिर्वशो मणीवोरस्रको किलः सुको व्यजनवोरस्र
मिष्टवोरः कृमिर्मवेत् विप्रदेवी पुरुदेवी शिरस्य च
कृमिर्मवेत् पुष्पली कामिनी तात मुक्ता च रौरव च
रम् नतो हृष्टा कृमिश्चैव वर्षाणाम् शातकं तथा नतोपि
विप्रवाचैव वंथा च समजन्मसु अस्रपृष्ठिजनाशा
वजातिहीना भवेत्क्रमात् रक्तद्रव्यापहारी वरकदो
षान्वितो भवेत् आचारहीनो यवनः खंजो भवति हिं
सकः अदीक्षितो वंशुरस्रडष्टदर्शी वकाणकः
अहेकारी कर्णहीन विधिरोवेदनिन्दकः वाक्कर्ता
चमूकस्रसिंहकाकेति हीनकः मिथ्यावादी रसक्र
हीनो दुर्वाकः दंतहीनकः तिष्ठाहीनः सप्तहारी ड
ष्टोप्यग्रहीनकः ग्रंथापहारी मूढस्रवापि मुक्तो

ब्र. वै.
क. ख.
३१८

भवेद्भवे अथवाहीचनशारोलालास्रवंत्रजेदिति व
कीणेशतकेस्थिताचोटकस्रभवेद्भवे गजचौरोगतया
हीविद्वजंजीवसहस्रकं स्थितावर्षभवेद्भस्तीतमश्वाह
पणीभवेत् अथवास्रगहंतावच्छागचौरः प्रतिगृही स्र
यचौरोगतयाहीस्थिताच्छागलनोत्रजेत् छागस्रवर्षय
र्थतन्तोभवतिमानवः शत्रुग्रस्तेनछित्रस्रतदासक्तो
भवेदितः दन्नायहारीवागसनेकतापहरनेपुनः से
भवेत्स्त्रच्छानौवमुक्तावनरकंविरे एकाकीमष्ट
मिश्रातिकालस्रवंत्रजेद्भवे तत्रवर्षशनेस्थितायेनोव
र्षसहस्रकम् तदाभवतिजनैकंमत्तिकावपिपालि
का जनैकंभ्रमरस्रैवजनैकंमधुमत्तिका जनैकंव
रुणस्रैवजनैकंदशएवच जनैकंमशकस्रैवजनै
कंपुलिकंस्सते जनैकंतल्पकीटस्रतदास्रदोभवेद्भ
वं अस्रदुहिः व्यापिपुक्तोतदामुक्तोभवेद्विज जनैल
सैलचौरकीमूर्द्धिकीटविजन्मकम् तदाभवेत्सर्पाका
रोजनैकंडुष्टमानवः विषैकलिपिकर्तावभतदातर्ध
नेहरेत् तमः कृणुवर्षशनेस्थितासर्पावणिकभवेत्
जनैकंवडराचौरोजनैकंककृणोभवेत् कायस्रनोदर
स्यनमात्रमीसंनखादितं तत्रनास्तिकृपातस्रउष्ट्रो
भवतिकेवलं तरेषुमयोतेहर्ताः कृपाहीनामहीतले

हृदयेत्तरधारामेतेषां वनास्मिन्नादरे शतेषु सचनः
 कोपियस्योनभवेत्सुव सुवृद्धिः शिवशुक्लस्य शात्रज्ञो
 धर्ममानसः नविद्यासंतेषु नातस्मान्मकल्याणहेतवे
 सोमायहारीडस्य भूमिचौरस्य हिंसकः भूमिदाना
 यहारीवकालसूत्रं व्रजेद्भुवम् षष्टिर्वर्षसहस्राणि
 क्षन्तियासार्द्धिनः स्थितः ततोपि नातिनामानि विद्या
 योजायते क्रमिः ततोभवेदसच्छूद्रो जन्मैकं वततः शु
 चिः तस्मान्नेदमावयाने भवेत्प्रासं स्य ततः रक्तवस्त्रा
 यहारीव जन्मैकं पीतकीटकः त्रिसंस्था हो नो विप्रस्य
 प्रातः शायी च योनरः संस्था शायी दिवा शायी यत्तस्य
 यहारकः अशुद्धसंस्था कारीव वेदवेद्ये गनिंदकः त
 त्रिरुद्धसर्गमागं विजन्मयति नो द्विजः यः शूद्रो ब्राह्म
 णी गामी कुम्भीयाकं व्रजे भुवे सवर्षाणो विलसन् वयस्य
 नेतत्र पीडितः दिवातिशो प्रदग्धस्य तमने लेति दारुणे
 ततोभवेद्योनि कीटः पुंसलीना वयातकी षष्टिर्वर्ष
 सहस्राणि वाहारे तस्य निर्मले ततोभवति वा एसा
 लो जन्मलत्ते क्रमेण च ततः शूद्रो गलत्कुली जन्मैकं
 वततः शुचिः सोपि विप्रो व्याधि शेषातीर्थयर्थ्यटना
 च्छुचिः असच्छूद्रश्च भवति सस्याने सरस्य जिते द
 तातदेशे नैवेशे मायवित्रं वमानवः सकेशो यार्थिवंति

ब्र. वै.
क. ख.
३१५

गंसेस्ययवनोभवेत् साकरेणभवेदग्यः कृत्स्निने
नवकृत्स्निनः अंगदीनोदरिद्रस्यवापिपुक्तस्यमा
नवः अश्वहयावतिर्मीणंश्वहयासहशेफले शु
डासगोसक्तमिडैरुथावालकयापिवा कृत्नालिं
गंवसेस्यवसेकल्यापुतेदिवि ततोभवतिविप्रश्च
महाप्रातसभूमिवान् राजाभवेद्वारतेचलिंगानो
शतसृजनात् सहस्रसृजनात्सोपिलभतेनिश्चिने
फले स्थित्वाचसविरंसर्गेराजैर्दोभारतेभवेत् अ
पुतेनचविप्रश्चलतेणहृथिवीसरः सृजनेवातिभ
त्तावप्यतिरिक्तेफलेलभेत् तीर्थस्नानेनविश्राणं
भोजनेनच नारायणार्चयावैवविप्रजातिश्चकर्म
णा अतिरिक्तेनतपसापणितोब्राह्मणोभवेत् यं
उतोब्राह्मणश्चैवैसवश्रुतिर्दिद्याः अनेकजन्म
पुण्येनजायतेभारतेभुवि तस्याग्निस्पर्शनेनैवसद्यः
सत्तावसेयरा तीर्थं कुरुंतितीर्थेतिजीवन्मुक्ताववैषा
वाः संपुंसोचसहस्रं वपुनातीतिश्रुतौश्रुते पापेनैव
जनैवउत्तिकित्सापिब्राह्मणाः उत्तिकित्सस्यवैषो
व्यालं ग्राहीविजन्मसु अतिकुरोडरावारोहेष्टा
वसरविप्रयोः समवेत्कृष्टलोव्यालोवर्षाणोव
सहस्रके पुण्यलीलेपदानोवहतीयाकामिनीव्रज

कालस्तत्रैव वर्षशान्तं स्थित्वा गोविन्दिका भवेत् जन्मैकं गो
 धिकाभूता हरिणश्चात्रिजन्मसु जन्मैकं मूषिको वैव
 जन्मैकं मलका भवेत् जन्मैकं गंडकश्चैव सुगालश्च
 विजन्मसु स भवेन्नक्रजातिश्च कश्यपश्च विजन्मसु
 दृष्ट्या मासं च यो मुंक्ते स तस्य लब्धश्च ब्राह्मणः मुंक्ते स
 समदने च समीनश्च सुगोत्रम वर्षाणो वसह संवत्ता
 तमुक्तावकिलिषम् कर्मभोगात् सुविभूता स पुनर्ब्रा
 ह्मणो भवेत् एकादशी विहीनश्च ब्राह्मणो यतिर्गोर्भ
 वेत् भक्षस्य द्विगुणं दत्वा तेन पोषेन मुच्यते मम जन्म
 दिने वैव यो मुंक्ते मानवो यसः त्रैलोक्य जनिते पापे
 सोऽपि मुंक्तेन संशयः मुक्तावनरकं सर्वपश्चाच्छां ग
 लतो ब्रवीत् एवं दधि वरात्रौ च श्रीराम नवमे दिने
 उपवासासु मर्त्यसु हविष्याते समाचरेत् ततो शाकः
 इव लस्य भोजयेद् ब्राह्मणान् मितः कृत्वा महोत्सवं पु
 ण्यं मदीयं पातकी सचिः तस्माद्यत्नेन कर्तव्यं नाम
 से कीर्तने मम जयः कोटि सहस्राणि शतजन्मा
 नि शूकरः सायदः शतजन्मानि कुडावयशिनाश
 नात् अदीक्षितो हि जन्मैव शंखविलसुको भवेत्
 अनुदासी हि जन्मैव राजर्हसी भवेद्भुवं विप्रवत्साय
 हारीवमसुरश्च विजन्मसु तेजयत्राप्यहारीव भवत्का

ब्र. वै.
क. ख.
३५

रेउवधिरः सरामोप्रतिमोचरोपयस्यसमजन्मसु
दरिद्रोवाधिपुक्तश्चवधिरश्चापिऊरुकः स्त्रीतैलम
धुमोसेचरवौवापेचपर्वस तेवनेयोमहाम्कोवज्जुर्दे
स्त्रजेधुवे पातकीडधितस्तत्रकर्माणोवसहसकम्
ततोभवतिस्त्रेष्टश्चोशलः समजन्मसु वाधिपुक्त
स्ततः सुद्रोब्राह्मणश्चततः शुचिः तस्माद्यन्त्रानभी
कव्यमारतेजन्मभीरुणा ब्राह्मणोवसुरेहस्थाननमे
वोनरायमः यावयावनययेतेमशुचिर्यवनोभवेत्
अभ्युत्थानेनऊरुतेहस्थानेचब्राह्मणो समवेह
जजातिश्चजन्मसमसुनिश्चिते देभरतोयनाप्यस
वातकः समजन्मसु शिवदेवीऊरुकरश्चदेवलः
समजन्मसु पितृदेवार्चनेहेतिवेदोक्तंज्ञानडुर्बलः
सयातिनरकेपापीवर्षाणोवसहसकं ततश्चरौरवं
मुक्तातीर्थकाकसिजन्मसु विजन्मसमवेत्सोपि
तीर्थेषुशवरत्तकः शवानोऊरमादत्तेकृषणाकृत
पातकी नित्येसरार्चनेकृत्वादाभिकोज्ञानडुर्बलः
गुरुंवनार्चयेद्भक्त्यातस्मैनावेददातियः समवेदेव
लोडः खीदेवशायेनपातकी मृजाफलनलमनेम
वेद्रोहीसदारुणः दीपनिर्वाणकर्तावखयोतः समज
न्मसु कृष्णोडक्केदिकानारीसखलिलसिजन्मसु शा

गीदरिद्रोक्तयणः समजन्मसु निश्चितं विजन्मनि भवे
 दग्यः केषाश्मश्रुविहीनकः उक्तं कसुमिणा वायो
 सामवेदेषु निश्चितं अतीव मल्लव्यश्चाय नैवेद्येव
 खादति समवेत्स्यरेकश्चिमाजीरः समजन्मसु
 रोणिहर्ता कपोतश्च मासचौरश्च ऊजराः कविवह
 र्ता विडम्बो मेडकः समजन्मसु असक्तविः ग्रामविशे
 न ऊलः समजन्मसु मेखी भरेव जनैकं कृकलास
 सिजन्मसु डवी कुशुमान्दश्चिकश्च कर्कटः समज
 न्मसु जनैकं वरलक्षैव ततो हृदयिणिलिका नतः
 सूद्रश्च वैश्वश्च न त्रियो ब्रह्मणः सतः कन्या विक्रि
 यकारी वचस्वर्धर्णे हिमानवः सद्यः प्रयाति तामि
 संयावच्चंद्रदिवा करौ ततो भवति व्यायश्च मोमवि
 क्रियकारकः ततो व्यायी भवेत्पश्चाद्यायश्च पर्व
 जन्मनि मन्नाम विक्रियी विनहि सुको भवेद्भुवे स
 सकाले वमत्रामस्सुतिमात्रं न विद्यते पश्चाद्भवेत्स
 गोयोनौ जनैकं तान् डर्वलः नतः क्वागस्ततो मे
 षो महिषः समजन्मसु महावक्री च ऊटिला यर्मही
 नश्च मानवः जनैकं तैलकारश्च ऊंभकारस्तथैव व
 मिष्णा काले कंबवदेव ब्राह्मणनिंदकः समवेद्ब्र
 ह्मकारश्च रजकः समजन्मसु ब्राह्मणः तत्र विदुः

ब्र. वे.
कृ. वि.
३१

दाः कृत्स्नितो यो ववर्जिताः जन्मते यो म्लिच्छयो नौ वर्षा +
 एव सहस्रकं श्रीव कामिनी लब्धा कामुकः स्त्रीरतः स
 दा यत्प्रसन्नो भवेत्स ह्येव परशपिनः सुसकः कामतो यो
 धितो श्रीणिस्तनस्य यश्च पश्यति स भवेद्विहीनश्च पर
 शपिनः सुसकः कामतो यो धितो श्रीणी विप्रो भिचारक
 र्ता वहिंसको ज्ञान उर्बलः यात्येव मेयतामिसेव वर्षाणा
 मशुते ब्रज नदा भवति देवहोप्यशदानीव उर्मतिः न
 तः स ह्येव भवेद्विप्रो भोगेन कर्मणा स्तथा शासज्ज्ञानाव
 दैवतो मिथ्यावदतिलोभतः स भवेद्वेधुवेद्वेष्टी वा
 नरः समजन्मसु अनेकजन्मजपसाभारते ब्राह्मणो भ
 वेत् स बुद्धिरतिथर्मिष्ठो धर्महीनश्च पातकी स्वधर्मा
 मिरतो विप्रो पवनाच्च द्रुताशनान् पवित्रस्थानि तेजसी
 तस्माद्भीतः सरस्तदा तदीशुचयथा गंगतीर्थेषु पुष्क
 रो यथा पुरीशुचयथा काशायज्ञानेन वशेकरः एते
 पुचयथा भीता तथा पुतीर्थानि पुण्यानि वव्रतानि च
 विप्रपादेषु तीर्थानि पुण्यानि वव्रतानि च विप्रपादस्तर
 जः शुद्धे पापव्यापि विसर्जने शुभाशीर्वचने ते यो सर्व
 कल्याणकारणे यतते कथिते तातविकाः कर्मणाम
 हो यथा कृते यथा ज्ञानेन तद्देशे निशामय कृताः
 धर्मविपाके ववावकायसुवर्णके दद्यात्तस्मै वरो यच्च

321

वसंतो बलमेव च सुवर्णपात्रके दद्यात्सद्यो देही च गो
 कले रौप्ये वसेवतामूलं मन्त्रीत्या ब्राह्मणाय च इति श्री
 ब्रह्मवैवर्ते श्री कृष्ण जन्म खण्डे भगवद्गै दसे वा देवे वाशी
 तित मो ध्या यः ८५ नन्द उवाच केदारके न्यायस्तारा
 कथिते कर्म कीर्तने कृत्या सीणो प्रसंगे न तद्वा सेन
 वद प्रभो केदारक न्यासा का वा को वा केदार भूषणिः
 कस्य वंशे च तज्जन्तव्यो व्याप्तं ममाहमि श्री भगवा
 नुवाच पुरा दो ब्रह्मणः पुत्रौ भवुः स्वाये भुवस्तथा तस्य
 सी शततुपावयन्त्या मा न्यावयो धितो प्रियव्रतो तात पादौ
 तयोः पुत्रौ बभूवुवतसः उत्तानपाद पुत्रश्च ध्रुव पवमहा
 यशः तस्य पुत्रो वाङ्कलश्च केदारश्च तदात्मजः सम
 दीपयतिः श्री मा केदारी वैष्णवः स ये तस्य रत्नानि मि
 ने च तत्सु भायो सदृशेन गवोलते न वे शुद्धे सर्ग शुद्धा
 रभूषिते वक्रि शुद्धानि वस्त्राणि दत्तानि वरुणेन च
 सुवर्णानोत्तमालये स रौप्ये वसे पराम् मणिरत्ना
 वमुक्ता वहीरकानोत्तयेव च माणिक्यमश्च रत्नानोत्त
 तैल तैव हस्तिनो रौप्ये प्रवालैर्मिष्टान् शतयान्यावले
 वर नित्ये स ब्राह्मणे भो हि म ददौ रत्नभूषणं शततत्त
 ब्राह्मणानो मो जयामास नित्यशः तलमा जल पात्राणि
 सुवर्णानो ददौ तपः सुवर्णानो यत्तस्य मे गुली पक मुने

बे. वे.
क. ख.
३२२

मे आसनेसर्गारत्नानोवास्त्रलोभ्योददौमुदा ब्राह्मणा
नोवलत्सेवस्यकारेन्दयस्यच ब्राह्मणानोदिलेत्तेवप
रिवेषणकारणे हतकुलामधुकुल्यहथिकुलामनो
हरा गुलककुल्यङ्ग्यकुल्यनित्येपार्थनमीसिते आ
वरारभ्यसेय्यातेविशाणोभोजनेनया इःखिनोभित्य
कानोचयनदानेयथोविते फलमूलाशनोराजावे
षावस्त्रजितेन्द्रियः सर्वमदर्शणंकृताजयेमोसदिव
निशं एकदास्यकारश्चतस्रवावन्दयेसुरे विशाणो
भोजनायेवनरोलत्तमुयस्थिताम भुञ्जेतब्राह्मणाश्चा
यत्पुममेवदप्रभो कुर्वन्मत्तणेतैवेस्यकारादिना
न्य चत्तैर्यजनयैर्यतेमध्यकारेन्दयस्यच योराजात्
रातगुणःसप्वमनवेसरः तदादशगुणीराजाराजे
दःपरिकीर्तितः राजेन्द्राण्येवलत्सेनित्येकोदारसे
सदि श्रमूल्यरत्ननिर्माणमुक्ताहीरामणीसरः गजर
त्तमसरत्तकेदारायकरेददौ कमलाकलयाजाजाय
सेकुण्डसमुद्भवा वहिष्पुङ्गुकादानारत्नभूषणा
भूषिता कासकीकामिनीश्रेष्ठाकन्याकमललोच
ना कन्यास्मितेमहाराजेसुवावन्दयतिवसा राजासे
सजितोभक्तारण्योपेन्तीसमर्थव सविताशुप्रसूतो
तोक्तवाचविनयेसदा ॥ ॥ ॥

यथोऽणवरेरस्येत्यसेयमनोतिकं तन्नयस्यावनेय
 स्मात्तस्माद्देवावनेस्सत्तं नयसावरयामासमावरंवव
 रेवरं ब्रह्माददौवरेनस्यापतिः क्लेशलभियसि साय
 कदानदीतीरेवसेतीसस्मितेमती शयानाप्रुष्यशय्यायो
 रत्नाभरणभूषिता ब्रह्मापरीक्षितेनोचसाध्वीयसमनो
 हरो यममस्यायामाससेवेशसमनोहरं ददर्शकन्या
 रहसिपुत्रानेपुरुषपरं वेदनोत्तिनसर्वोत्तरत्नाभरण
 भूषिते सस्मितेकामुकंरम्यंरमणिनोचवाञ्छितं यथा
 योऽवावर्षीयेकुमारं कनकप्रभं कौटिकंदपलीलामं
 पीतोवरथरेवरं शरन्यावणचन्द्रासंशरन्यचसलोच
 ने दृष्टानेचसमुत्थायवासयामाससन्निधौ सज्जोवका
 रभक्तावफलमूलेददौमदा कामुकीनोचकामेवस
 तीनोत्करं व्रज श्रीधर्मवाच भवतीकस्यकन्यावाकिं
 नामतेमनोहरे किंकरोधिहरस्येवतन्मोकथितमहं
 सि कस्यहेतोतपस्यानेकिंवावाञ्छसिसंदरि वरेव
 णिषमद्रेनेयनेमनसिकोत्तिने हृदवाच विप्रकेस
 रकन्याहंविप्रहंदावनेस्थिता तनः करोमिरहसिचिंत
 यामिहरिपतिं यदिदातेसमर्थोसिदेहिमेवाञ्छितेव
 रं असमर्थोसिगच्छतेकिंतेप्रप्येनब्राह्मण यमउवाच
 निरीहमवितर्कवपरमात्मानमीश्वरं निर्गुणं वनि

ब्र-वे.
कृ-ख.
३५३

राकारंभक्तानुग्रहविग्रहे कोत्तमानेपतिकर्तविनाल
त्मीसरसंजी वत्तर्भुजस्यदेभार्येहरेवैकुण्ठशपितः
गोलोकोदिभुजस्यापिशीवशीथरणस्यव किशोरगो
पवेशस्यपरिपूर्णतपस्यव तस्यभार्यस्येराथामहाल
त्मीपराज्यरा ब्रह्मसत्रपपरमेपरमात्मानमीश्वरम् भ
जतेसततेणोतेसरम्येणामसेदरम् कोटिकेदृष्यसौ
दर्यनिदिनेसुऊलेवरे श्रमत्परत्नाभरणोसत्येवनि
त्यविग्रह पीतोवरथरेरम्येदानारेसर्वसम्पदो श्रीकृ
ष्णश्चद्विधात्रयोदिभुजश्चवत्तर्भुजः वत्तर्भुजश्चैकु
ण्ठगोलोकेदिभुजःस्ये यन्निमेषामवेहृदेब्रह्माण्डा
नयेवव येवविणसहस्रेणपुगेनेद्रस्याजने वत्त
र्दशेद्रावच्छिन्नकालेनब्रह्मणेदिने जावजीवनिशा
तस्यद्विबोधोयमेत्यरे यावजीवनपर्यन्तेसेवतेसत
कादयः कन्यानांकोटिकोटिवत्तवसाम्पश्योविभुः
सहस्रवक्रशेषश्चसेवतेवभजेत्सदा दिवानिशेव
यामक्ताकन्याकोटिशतेषाते तवसाय्योहितकरः
दुराराय्यापराज्यरा ब्रह्माब्रह्मसत्रपतेभजेजन्मनि
जन्मनि वक्त्रैश्चतर्भिसननेसौतिनित्येसनातने वे
दातिर्वचयेपश्चवेदानोजनकोविभुः विधाताफल
दातावसर्वसर्ववसम्पदो तवसाय्योहिभगवानुरा

गम्यः परात्परा शिवदाता शिवाधारः परमानन्दवि-
 ग्रहः ज्ञानोत्तमः स्वरूपस्य योगिनो वगुरोर्गुरुः सत्यं
 जयस्य भगवान्सर्वकालीनकोतकः संसारकर्ता जग-
 न्नाकलयारुद्ररूपिना ससौति यैव वक्त्रेण कन्यास्य
 कथासुनिः नत्पियस्य परोनास्ति वृन्दे भगवतः शुण-
 सर्वशक्तिसूत्रयासा उर्गा उर्गतिनाशिनी ब्रह्मसू-
 या परमामूलप्रकृतिरीचरी नारायणी विसृज्यावे-
 सवी सा सनातनी यन्मायया जगद्भोतमनित्यं ब्रह्म
 ते सदा ससौति भक्त्या या देवहृदे यगदिवा निशं
 सौति भक्त्या सशक्ता च गजवक्रः प्रमत्तनः ध्यायेते य-
 गणेशस्य सर्वादौ यस्य सृजने भगवान्सर्वदेवेशो ज्ञा-
 तिनो वगुरोर्गुरुः न गणेशात्परो विद्वान् गणेशस्य स-
 रेष्ठदेः सरस्वती च यं सौत्तमशक्ता परमेश्वरी दि-
 वानिशं यादप्यं भक्त्या पश्चानिषेवते यत्कदात्ता जग-
 त्सर्वपरिपूर्णतमं शिवम् यद्गुणान्नातिवातो यं सूर्यस्त-
 पतियद्गुणान् वर्षेतीन्द्रो हसग्रिवंस्तु स्ररतिजेतु-
 शुष्टिर्वीसेवया यस्य सर्वाया रावसेयरा ससुद्रानि
 श्रुता शैला यस्य भीता वसेदरि तीर्थसारा वसा गंगा य-
 विज्रा मुक्तिदायिनी जगत्तोषाविनी देवी यस्य याज्ञजसे-
 वया पवित्रा लसी देवी स्मरणाजस्य सेवनात् नवग्र-

ब्र. वै.
कृ. ख.
३१४

हाम्बदिकालामीतायसप्रतापतः ब्रह्मोडेभुवसर्वेषु
ब्रह्माविसृष्टिवात्मकाः प्रत्येयेयेसुरेणाश्रयौषाद्या
मुनयस्तथा केविकलासदृयाश्रकेचन केविक-
लोणाः क्लृप्तस्यकेविश्वपरमात्मनः पतिमिच्छसिक
ल्याणिप्रकृतेः परमीश्वरे गोलोकेराधिकासाध्योनात्य
षोडशकदाचन मांभजसमहाभागेन्याणामीश्वरेयति
वल्लेवेतेवदेवेभ्योदैत्येभ्यश्चवरानने सखानियानि
कल्याणित्रिषुलोकेषुसन्तिवै भक्तताम्येवसर्वाणिम-
त्प्रसादानसंशयः सत्तसागरपारेवकोचनेभूमिका
रवे देवानोक्तीउनार्थीयविधात्रातिर्मितापुरा तत्रै
वगच्छभद्रंतेरमरामेमयासह महेंद्रस्यप्रियवनेषु
षोडशानंसमन्विते तत्रैवयच्छभद्रंतेरमरामेमयास
ह गच्छसर्गमयीलेकोनानारत्नविभूषितो तत्रैवग
च्छभद्रंतेरमरामेमयासह विसृन्दनेसरसनेनन्दने
पुष्पभद्रकम् तत्रैवगच्छभद्रंतेरमरामेमयासह
विसृन्दनेसरसनेनन्दनेपुष्पभद्रकम् तत्रैवगच्छ
भद्रंतेरमरामेमयासह समेरुषिखरेवापितीरोदे-
वामनोहरे तत्रैवगच्छभद्रंतेरमरामेमयासह स
त्तलोकंब्रह्मलोकंरम्यलोकसमुद्रह तत्रैवगच्छभ
द्रंतेरमरामेमयासह मलयेनिलयेरम्परेनेद्रसारति

मिते सुगेयिषु कंसतनेषु द्वेद नवायुना माल
 नेष्टधिकारणे केतकी मालनी तथा वारुचेयक
 व्याणो गेयेन सुमनोहराम् यिकानो भुमराणो वम
 धुरध्वनिसे सुतो गच्छत वैवभद्रे ते रमरा मे मया सव
 इन्द्रस्य वरुणस्येव वायोरिव मयस्य च धनेष्वरस्य
 वक्रैव धर्मस्य शिशिनस्तथा सरस्य लोकमेतेषां
 मये देवियथेच्छसि तत्रैव गच्छ भद्रे ते रमरा मे म
 या सह रत्नहीये मणिहीये रम्ये चंद्रसरोवरे तत्रै
 व गच्छ भद्रे ते रमरा मे मया सह इत्येव भुक्ता संभो
 कं गच्छ तं तेच्छलेन च नवास्तवे परीक्षार्थं सती तं
 वोयिते ब्रज उवाच सान्द्रयज्ञता कोपरकास्यलोच
 ना हितो सत्ये वेदसारे धर्मार्थे च यथास्करम् श्रीवे
 दोवाच ये र्थं कुरु महाभाग श्रेष्ठजातिश्च ब्राह्मण
 ब्राह्मणानो तपोमूले सत्ये वेदपतिं धृतिं परस्मीस
 ह संभोगसमावश्चापि धर्मिणा स्वधर्मे नैव ते विप्र
 द्रष्टो भद्राणि पश्यति ततः स यन्नाजयति समूल
 स्थो विनश्यति यतिव्रतानो गमने वर्णकारेण वि
 क्षिते मातृगामो भवेत्स यो ब्रह्महत्याफलं लभेत्
 कुंभे पाके च पच्येते यावच्चंद्रदिवा करौ प्रदग्धस्तम
 कालेषु न हतः स त्मदेहजः नारितो यमहते स्थलो

ब्र. वै.
क. ख.
३२५

हृदंतेऽस्मद्वेति त्रयोसवेतिरेडः। वेसर्वनाशस्यकारणं
 अगम्यागमनेडः। वेधर्मिहोनेववेच्छति तमसराद्यम
 दंतेब्राह्मणज्ञानउर्वल यथादीपशिखोदृष्टाकोटीयः
 नतिनिश्चिते मिष्टेदृष्टावडिशायेलव्यमीनोमृतोयथा
 यथाविधाकमत्पेवभुंकेतोभाडुभुत्तिनः। यत्तुणानि
 उष्टोदृष्टोतोविषऊंभेयथासवे तथादृष्टापरस्त्री
 एणमुखयमेमनोहरं विनाशरीरमोहेनभोतोभवति
 लेपदः। सुखेचरुतिरेसीणोऽप्रीशशुभेस्तनेतथा का
 माधारंनाशवीजेधर्मवस्यलमेवच भोगेसरक्तऊण्डे
 चलालामूत्रेसमन्विते उर्गंधिपुक्तंयापेचयमदरास्य
 कारणं यथालिंगेविशत्येवयापयोनेवयोषिताम त
 थाशुमान्विषयेवगौरवेचपुगेपुगे रहस्येचापदेदृष्टा
 मांतेधर्मितमिच्छसि अत्रैवसर्वदेवास्त्रलोकयालास्य
 ब्राह्मणा जाज्वल्यमानोधर्मस्ससात्तीवसर्वकर्मणो
 यमस्यदेउकर्ताचस्थापितोहरिणासयं सयेकृषा
 स्यसर्वात्माज्ञानतूयोमहेस्वरः। उर्गाबुद्धिमंतोब्रह्मा
 चेन्द्रियाणिसगराज्ञा सार्वभाणिश्रुतिहेतिसात्तिणः
 कर्मिणोद्विज कृपमेकरहस्येवब्राह्मणज्ञानउर्वलः
 छमसगच्छमदंतेप्रवयस्यद्विजैतपः शक्ताहेमस्य
 साकर्तगच्छवत्तयथासवे तयस्येतामसंगर्तमष्टो

त्ररशतेषुगे नास्ति गोत्रं मन्त्रितश्च न माता न पिता मम
 सर्वान्तरात्मा भगवन् कृष्णो रत्नमोहिनी कृष्णेन
 स्थापितो यमः मोचरत्नतिनित्यशः अविमलश्च तथा
 वेदः पवनश्चन्द्रनाशनः ब्रह्माशंभुर्गगवतीङ्गीर
 ततिमोसदा धेनुस्तृतीकृतो हंसः शुकश्चन्द्ररितो कृ
 तः मयूरश्चित्रितो येन समेरलोक रिष्यति अनाया
 बालवृद्धाश्चरता सर्वत्र देवताः नारीबुध्यामोसयर्म
 सर्वत्र सर्वदेवताः मोसातरेपरित्यज्य गच्छवत्स यथा
 सर्वे इत्येवक्ता सा देवी तस्योतत्र यथा यथा आगच्छेते
 वसेमोक्तं नयातो बोधनेन च शशोपतिवसाकोपा
 द्रुतवेधी तयेव ज तयोभरडरावारहेयापि ह्यस्त
 मोभव पुनः शायान् सूर्ये सूर्ये वारणामासयन्तः प
 नस्मिन्नेतरेताततत्रैव जगदीश्वराः आजगमुरतिसे
 त्ना ब्राह्मा विष्णोः शिवादयः यमं दृष्ट्वा कलात्पुरु
 रुदसिदशे श्वराः कृताक्रोडेतीव कृशं बुधाद्भीते य
 याविधुः निस्त्रेष्टममिसेदग्यं सती कोपाग्निना ब्रज
 श्रीभगवानुवाच तमसहं देमद्भक्तं जन्म मृत्युजरा
 हरम् यमं जीवयमद्भक्तेरत्तयमं यतिव्रजे ब्रह्म उवा
 च ध्यातव्यं जगत्सर्वं विनायकं मूढह कं पितो
 वेदसूर्यो च शेषश्चाप्यवसेयरा श्रीमहादेव उवाच

ब्र. वै.
कृ. ख.
३२६

प्रणवजगत्सर्वविनायमेणसेदरि यमेजीवयम
द्वेतेसस्तिनेस्त्वगनने स्तुतुवाच वरं वृणोममद्वेते
यत्नेमनसिवाञ्छिते यमेजीवयमद्वेतेरतिस्त्विंपति
ब्रजे श्रीतोवाच यमेकरोषितपसाकयेयमेविहंसि
व यमेजीवयमद्वेतेसर्वयमेभयेततः वंदुवाच द्वि
जहृपयरोयमेस्तोपरीतित्वमागतः ब्रह्मणाधेरितमे
वतिर्दीपस्त्वविहंसितः तपसापाजितोयमेयमेण
वफलेन्तण कथेफलेचतपसायदियमेतयेगतः
वर्षणउवाच यमेजीवययमिहंयमेरत्तसनातने निः
फलेकर्मिणायमेविनायमेणयामिके पवनउवाच
जगत्सतः कुरुभुमेयमेजीवयसोमते यमेप्रणहेत
पसातवयमेविनेत्यसि वक्रिरुवाच स्वयमीपाजिने
कर्त्तमागतासिचभारते हिंस्ययमेमहापापेपुनजीव
यसेदरि यमउवाच कर्मणावदहेविसेकर्मिणाववरा
नेने यमीनुसारात्कलदोयमेजीवयसत्वरं देवानो
वचेनक्रत्वासमुत्थायपतिव्रता नमस्कृत्यसुरेणांश्च
तानुवाचतपसिनी वंदुवाच अहेदेवावजानामि
यथासर्वेवब्राह्मणाः कृततपोस्यकोशान्मोपरीतित्व
मागतः जीवयामिभुवेयमेपुष्पाकेचपसादतः इत्ये
वमुक्तासाहृन्दावत्पुवाचब्रजेसर तपः सत्येयदिम

मसम्येवविष्णुसृजने तेनपुण्येनसद्योयद्विजोभवत्
विज्वरः यदिमेनशनेसम्येवनेसम्येतयः सुविः तेन
पुण्येसम्येनद्विजोभवत्विज्वरः यदिनारायणः
सम्येसर्वात्मानित्यदिग्रहः तानात्मिकः शिवः सद्यो
द्विजोभवत्विज्वरः ब्रह्मासम्यस्यनेदेवाप्रहितियर
मायदि यत्ताः सम्येतयः सम्येद्विजोभवत्विज्वरः ३
मेवमुक्ताणहृदायर्मिक्रोडेवकारसः नेदृष्ट्यावक
लातूपरुरोदकययासती एतस्मिन्नेतरेमूर्तिः यर्म
भार्योश्चवाकुला निपत्यविष्णुपादेवशिरसावेत्सवा
वह मूर्तिरुवाच हेनाथकरुणासिंधुदीनानाथ
कृपाकुरु तूर्णजीवयकोतेमेजगत्रायकृपामय
पतिहीनातमानारीयापिनीसामुवार्णवे यथास्ये
वत्सविरयेप्राणहीनायथातनुः मितेददातिहि
पितामितेभ्रातामितेसुतः मितेबंधुर्मिदमातासर्व
दातापतिः स्वये इत्येवमुक्तासादेवीतत्रतस्योरुरो
वच उवाचहेदोभगवान्सर्वांसाप्रकृतेः परः श्रीभः
गवानुवाच तयापुस्तपसालव्यसयापुष्पसत्रास्त्राः
नदेवदेहियर्मीयगोलोकेगच्छसन्दरि तवानयाच
नयसायश्चान्मोचमविष्णुसि यस्याङ्गलोकमागत्यवा
राहेचवरानने हृषभातुसतोतेचरायाच्छायाभवि

ब्र. वै.
कृ. ख.
३२७

327

षसि सकलोराश्वरायाणास्तोविवाहेयहीषति मो
 लभिषसिरायेवगोपीभिः राधुयासह राधाश्रीयामणा
 येनहृषाभानुसनीयथा सायववास्तुवीराभासोर्नार्थना
 भविषसि विवाहकालेरायाणास्तोवच्छायागृहीष
 सि तौदत्तावास्तुवीराभासोर्नार्थनाभविषसि रायोक्त
 वामूफावितासंवगोऊले समेरायापदाम्भोजेनहि
 यणेतिवल्लभाः समेरायाममक्रोयेच्छायापणकामि
 नी विसास्रवचनेक्रताददावापुस्रसुन्दरी उतस्थोपू
 र्णोयमौवनमकोवनसन्निभाः पूर्वस्मात्सदरः श्रीमो
 प्राणेनामहरिहरे ब्राल्लणोजगजोनाथेपणम्यचपरा
 त्वरे हृदउवाच हेदेवाष्टमहाकाङ्क्षलभंसावयान
 तः नहिमिण्याभवेद्वाक्यमदीयेघनिशामय तयोम
 वेतिवाक्यमयोक्तंकोपभीतया वारत्रयंशुवर्वकंवारया
 मासभास्करः सत्यंचपरिपूर्णेयंयथासर्वयथापुन
 विद्यादस्यापित्रेतायोदियादोहायरेतथा एकयादस्यथ
 मीयेकालेस्यप्रथमेहरि शेषेकलाषोडशोशाः पुनःस
 मेयथापुन विनिस्ततेममसखात्तयस्तेनततःक्रमा
 त् सनरुक्तेवमनसिवारयामासभास्करः तेनैवहेत
 नाशोचकलिशेषेकलामया तथासत्यस्थितोऽर्गक
 लिशेषेतथापुनम् एतस्मिन्नेतरेतत्रनेदासुदेवतारथ

गोलोकादागतेवेगादतीवसुंदरंवरं अमृत्यरत्ननि-
 र्माणंहीराहारपरिस्कृतम् मणिमणिमयकामुक्ताभि-
 र्वसैवसैनवामरेः विभूषणैश्चरुचिरैर्भूषितेरत्नदर्प-
 णैः नत्वाहरिहरंहृदाब्राह्मणं सर्वदेवता समाकृत्य
 रथेहृष्टागोलोकेवज्रगमसा देवाजंगमुच्चसस्था-
 नेकिंभूमः श्रोत्रमिच्छसि इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महा-
 पुराणे श्रीकृष्णजन्मखण्डे उभयत्रेदसेवादेश उशीति
 तमोऽध्यायः ८९ नेदउवाच तं ज्ञातेन हि शक्ताश्च वे-
 दावेदविदोऽप्रभो सुराब्रह्मणशेषाद्या मुनिमिहाद-
 यस्तथा को भवानिति विज्ञाते परं कौतूहलेन मम
 तत्सर्वं सात्त्विकार्थं निर्जने कथय प्रभो नाराय-
 ण उवाच यत्तस्मिन्नेतरेन ब्रह्मलक्ष्मणेन सुनीश्वराः
 आजगमुः सहस्रा सर्वजले तो ब्रह्मनेजसा पुलह-
 स्य पुलस्त्यश्च भृगुश्च क्रतुरंगिराः सुनयो न्येप्रवेता
 च उर्वीसा कण्व एव च कात्यायिनः पाणिनिश्च कणा-
 दो गौतमस्तथा सनकश्च सनेदश्च तृतीयश्च सना-
 तनः कपिलश्चासुरिश्चैव वीर्यः पंचशिषस्तथा वि-
 श्वामित्रोऽथ वाल्मीकिभारद्वाजश्च कश्यपः विमोड-
 को मरीचिच्छुक्रो विस्रः बृहस्पतिः गंग्याश्चापि
 तथा वत्सः व्यासश्च जैमिनिस्तथा मितवा मुषिष्टुष्टुश्च

ब्र. वै.
कृ. ख.
३५८

याज्ञवल्क्योऽथ कस्तथा सोमार्गिः शुद्धजाजलोभरक्षजः
सुमद्रकः मार्कण्डेयौ लोमशाश्च न कदा लोविके कणाः
अष्टावक्रः सताने दो वामदेवश्च भार्गविः सेवर्तश्चाशुत
प्यश्च नरो ह्येवापि नारदः जाबालिः परशुरामप्यगस्त्य
पैलयवव शुभामन्युर्गौरमुखोऽप्यमन्युः श्रुतश्च वाः
मैत्रेयश्च मनश्चैव करस्यः कवयवव तान्दृष्ट्वा सहसो
न्यायनमस्तु तपुटाजलिः सिंहासनेऽश्वरमेऽश्ववासया
माससादरं पूजयामास विधिवत् ऊशलः पञ्चसर्व
कं परस्परं वसेन्माषस्येकस्य उवाससः यत्नस्मिन्ने
नरे कृष्णास्ते जोरार्णिददर्शसः दहस्येव पुनर्योषा
काशेव समुज्ज्वलम् तेजसोभ्यं नरेवत्सुकमारं केन
कथमम् नथैव यंच वधीयेन ग्रंवालकमीसिते आ
विर्बभूव सहस्रसमा मये च नारद उतिष्ठमानाः स
हस्रांते दृष्ट्वा मुनिपुङ्गवाः प्रणम्य मुनयः सर्वे सौरिष
प्रणम्य नमः ससर्वा नाशिषे कृत्वा ससुवासवसे सदि
उवाच तोच्च सौरिच भगवेने सनातनम् सस्मिन्नेस्त्रि-
ग्यनेत्रे वक्त्रयोऽप्युक्तश्च सादरं सनत्कुमारो वाच भद्रे
वो मुनयश्च सफलसंफलमीसिते कलस्य ऊशल
प्रश्नं पिव वीजे स्यतिः फले सायते ऊसले वस्यदर्श
ने परमात्मनः भक्तानुरोधादेहस्य परस्य प्रकृतेरपि

निर्गुणस्मिन्निरीहस्य सर्वबीजपरस्य च भारवत्तरणा
 यैव वा विभूतस्य सोऽप्यने श्रीकृष्ण उवाच स्त्रीरथारि
 णमैव कृशालप्रश्नमीक्षितम् सकथं कृशालप्रश्नम्
 यिविप्रनविद्यते सनत्कुमारोवाच शरीरेणाकृते
 नाथ सतते च सुभासु मे नित्ये देहते मकजेशिवप्रश्न
 मनर्थकं श्रीभगवानुवाच ओं यो यो विग्रहयारी विश
 णाकृतिकः स्मृतः देहो न विद्यते विप्र नित्यो वप्रकृ
 तिविना सनत्कुमारोवाच ओं रक्तविडम्भवादेहो
 च प्राकृतिका स्मृता कथं प्रकृतिनाथस्य बीजस्य प्रा
 कृते परम् सर्वबीजस्य सर्वादिः भवोऽस्य भगवान्स्य
 सर्वेषामवतारारणोऽप्यथाने बीजमवयं कृत्वा वदे
 ति बीजाश्च नित्यनित्ये सनातने ज्योतिः सत्रयं परमे
 परमात्मानमीश्वरं मायया सगुणो वैवमायेति निर्गु
 णोऽयं प्रयदेति च वेदो गस्तथा वैवविदः प्रभो श्री
 कृष्ण उवाच सोऽप्यने वासदेवो हे रक्तवीर्याश्रिते वप्रः
 कथं न प्राकृते विप्र शिवप्रश्नममीक्षिते सनत्कु
 मार उवाच वास सर्वविवासश्च विद्यानियमलोम
 स तस्य देवपरं ब्रह्म वासदेव इतीरित् वासदेवेति
 तन्नाम वेदेषु च तर्षव सुराण्येति हासेषु यात्रा
 दिषु च दृश्यते रक्तवीर्याश्रितो देहाः कृते वेदेति त्र

ब्र. वै.
कृ. त्र.
३२५

पिताः सात्तिगोमुनयश्चात्रयर्मसर्वस्य एव च सात्ति
 गोममवेदाश्चरविचंद्रौ च सात्तिगोममभुगुरुवाच सत्ते
 वदसि विष्टेद्रत्नमेव वैष्णवावाग्रणी संश्रंगते कृशाले वै
 वकिं विमित्त इहोगतः सनत्कुमारवाच श्रुयतो मु
 नयः सर्वे श्रुयतो कृशसाप्रते अहो येन निमित्तेन च
 तिशीघ्रमिहागतः श्रीकृष्ण उवाच भगवन् सर्वयर्म
 तकिं निमित्तेद्रहागमः सर्वे जानासि सर्वज्ञस्त्वमेव
 विडुषां वरः सनत्कुमारवाच यत्नोसि भगवन् त्वेव
 मा न्योसि जगतामसि सर्वेष्वरोचरोसित्वं त्वन्यरोनासि
 विप्रतः श्रीकृष्ण उवाच यज्ञानो वव्रतानो वनयस्या
 नोदिजे चर सतते फलदा हंति दत्तिणाभिः सहति
 च इति श्रुत्वा कुमारश्च जनेन प्रययौ चते मत्वा चर्ये
 वववने वारयामास रीसिते ऋषय ऊचुः हेसि हेद्र
 महाभाग कुमारक कृणामय काशं कितकथाः प्रो
 क्ता भगवन् कृत्स्न सन्नियो किं क्व वदस्व मास्वर्ष्यं कुजे
 किं वापि कुत्र वित् अनीज कृत्वा निवस्तीरि मस्माकेव
 कर्म हंसि यत्नस्मिन्नेतरे ब्रह्मापार्वत्या समहेकरः अ
 नेतस्मापि यर्मश्च श्रीसूर्यस्य निशाकरः आदित्यावसवोरुद्रा
 रुक्मालाश्चैव देवताः श्रीकृष्णः सहस्रो न्याय संभाष्य वष्ट
 कथ्यक मधुयकीदिके दन्यापजयामास भक्तिः प्र
 णमः ऋषयः सर्वे शेषं शेषं विधिं शिवो ॥

परस्परं च भाषा च बभूव द्विजदेवयोः समवासासने
 मध्ये कुमारः कनकप्रभुः कथोकथितमारभे संस्था
 द्विजदेवयोः सनत् कुमारो वाच मया गते वगो लोको
 न दृष्टो राधिकापतिः ततो गते च वैकुण्ठे तत्र नास्ति च
 तर्भुजः ततो गतश्च तीरोदे तत्र नास्ति हरिस्वयं परि
 श्रुतो विष्णुश्च स्नाते तीरोदये स्नते तिसृतीर्णा बालका
 मध्ये कश्चपः शतयोजनः भीतश्च कपितस्तत्र दृष्टो
 डः विचक्षितः निःसारितो वा उपरेण मीनेन च म
 हात्मनाः यन्यो सीति मयोक्तश्च नाहं दन्य उवाच सः
 तीरोयः सागरो यन्यो जेतवो यत्र मदिधाः मत्तो मह
 तराश्चापि ससंख्याश्च महासने भवो यन्यो सितीरो
 येनेनोक्तं नाहमेव च यन्यावसंदरी देवी यत्रैव सम
 सागराः यन्यासि वसुधैव कुटुम्बकमाह मे देव उवाच सा
 यन्यो न तौ ममापारः कस्मांशो नागराद्विभुः सह
 समूर्ध्ना मये हे मूर्ध्निसूर्ये च सर्वयः यन्यो सित्यक्तो
 वव नो नाहे यन्य उवाच सः यनाश्च भगवान्ब्रह्मा वि
 याता जगतामपि यन्यो सितववाता च यन्यो नाह मु
 वाच सः यन्यो महेश्वरो देवो योगीन्द्राणो गुरो गुरुः
 सर्वा रायाः सर्वसृजो यमत्रयः सनातनः कालका
 लश्च संहर्ता स्वयं सृजयः प्रभुः यन्यो सीत्यक्तः श

ब्र. वै.
क. ख.
३३.

व्यसनाहेयम्यउवाचसः सर्वादौ सृजने यस्य सृजानि नो
वगुरोर्गुरुः यन्योगणो सरो देवो देवानो प्रवरः प्रभुः
सिद्धे देषु मुनी देषु सर्वे देषु शक्तो शक्तौ योगी देषु च
प्राप्तेषु गणेशा न पदाः पुमान् निष्पगा स यथा गंगा
तीर्थेषु पुष्करे यथा पुरीषु च यथा कार्श्मी यथा देवो
गणेश्वरः देवेषु यन्यो मान्यो सीत्यक्तो गणपतिर्मया
यन्यो नाहं मुनिश्चेष्टसस्मितो वेत्सुवाचसः यन्यावे
था स्रवतारः कस्मैव ह्यवस्थया वेदप्रणिहितो यमी
हित्यमस्तद्विपर्ययः वेदो नारायणो साक्षाद्व्यस्य
व्यवस्थया तस्मात्सर्वाणि शास्त्राणि पुराणानि वसे
त्येवै यस्मान्निर्गमिता यमीति हासाश्च संहिताः त
स्माद्वन्याश्चेते वेदाः गच्छेत्तत्र मुनीश्वराः सूर्ययन्या
श्च मान्याश्चेत्युक्ता वेदा मया वत ऊचस्ते वत ये यन्या
यज्जमे गच्छ साम्प्रते वयं व्यवस्था कर्तारो यन्ये कर्म
सुभं मुने सुभं कर्मासि यन्यस्ते नाहेयम्यउवाच तत्र
कर्मणा फलवेदाना कर्महेतुश्च साम्प्रतम् धातुः
विधाता भगवन् सर्वापि सर्वकारकः श्रीकृष्णः
परमात्मा च यन्यो धातुश्च निश्चिते यमी लयेत तो
गतान दृष्ट्वा जगदीश्वरं मय्युपमागतोऽहं परिपू
रितमं प्रभुः यज्जानोत पशोश्चैव ब्रह्म नोऽसुभं कर्मणां

ईश्वरः फलदातारं परमात्मानमेव च कारणकार
 णो ये च ब्रह्मादीनां परं पुरा यत्नोसीति मयोक्तम् द
 क्षिणाभिः सहेति च इत्युक्तो भगवता पञ्चकथिते
 सर्वकारणो दक्षिणाभिश्च फलदेह तयत्तमदक्षि
 णो दक्षिणाविषमुद्दिश्य तत्कालेन तु दीयते एक
 रात्रे व्यतीते तु तद्वाने द्विगुणं भवेत् मासे शतशुणो
 षोक्तं हि मासे तु सहस्रकं सेवत्सरे व्यतीते तु दाना तु न
 रकं व्रजेत् वर्षाणो तु सहस्रे तु सूत्रकृणोऽप्यस्य च
 न तन्वा एगल नो याति व्यापि शुक्लस्य पातकी दाता
 न दीयते दाने गृहीता चेन्न याचते तावुभौ न रकं प्रा
 प्नौ वर्षाणो च सहस्रकम् यजमानश्च वा एगलो ब्रा
 ह्मणस्तस्य रोहिताः व्यापि शुक्तौ तावुभौ च पापिकौ
 कर्मणो फलान् सर्वे देवाश्च मुनयोजहसुर्विस्मये
 येषुः विस्मये च ययौ नंदस्तन्याजशुवभावकम् रु
 रोदचसभामयेलज्जाहीनः शुचाकलः त्यज मोह
 मतीसुक्ता बोधयामास पार्वती तं नो वाच श्रमूत्यर
 त्ने माणि कं यथा सवाजिना गृहे स्थिते तेन च देवे
 शितथा हंते चित्ता प्रभो ममापराये भगवान् तम
 सप्रकृते परः पुनर्न यास्यामि गृहं गोकुलं यमुनात
 रे हन्ता वने तया क्रीडा सारं वैव गदाग्रजः किं ब्रवी

ब्र. वै.
कृ. ख.
३३१

मियशोदोवप्रेयसीराधिकामपि प्रेममात्रेवबालो
चेवदताकथयामिकं इत्युक्तावसभामथेमुखा
संपादनारद कीरेकताजगन्नाथोबोधयामासते
त्तणं इति श्रीब्रह्मवैवर्तेमहापुराणेभगवन्नेद
संवादेसमाप्तीति तमोऽथायः ८० श्रीकृष्ण उ
वाच वेतनेऽकुरुहेतावेतनेऽकुरु मेपितः ज
लबुद्धिदुवत्सर्वसंसारसवरावरं यजमोहंम
हाभागमायंस्तौहियरात्यरा ब्रह्मसूत्रयोपरमो
सर्वमोहनिकुंतेनी चक्रिप्रदंमहाभागोविसृमा
योसनातनी विप्ररस्यवयेचोरेमहापुरेभयाकुले
येनस्तोत्रेणश्रेमश्चतथादैत्येजवानसः स्तोत्रराजं
प्रदास्यामिसर्वमोहनिकुन्तनं सर्ववोच्छादनेद
सूयमत्रसेसदि नेदेवाव सर्वविघ्नविनाशायउः
समशमनायव विभूतयेवयशसेन्दणोवोच्छाति
सिद्धये स्तोत्रमेकंमहादेवाजगन्मातृजगत्प्रभो
परंउर्गतिनाशंघोपनीयेत्सुडर्लभं देहिमहोविनी
तायभक्तायभक्तवत्सल वेदायोजनकंस्तेचनिर्गु
णस्वपरात्पर श्रीभगवानवाच शृणुवत्यामिवै
शोदस्तोत्रेयमरमाद्भुतम् सर्वविघ्नविनाशार्थंशा
यमोयाशक्तन्ते रणवस्तेत्रवपुराणभुनायवते

पुरा नारायणोपदेशेण प्रेरितो मवब्राह्मणः शत्रु
 ग्रस्तं शिवं दृष्ट्वा ब्राह्मणसमुवाच ह उवाच शंकरं ब्र
 ह्मरथस्य पतिं ते रणे सुरसंकटशोभयिं दुर्गां दुर्ग
 तिनाशिनीम् मूलप्रकृतिमाद्योतं सौ सौमिव सु
 रेखराः विनाशकिसहायेन को वा कंजीत मे खरः
 ब्राह्मणस्ववचः श्रुत्वा दुर्गां संसारशंकरः सुतं ज
 लिपुरो भूत्वा भक्तिनम्रात्मकं यरः स्नातः पादौ च प्र
 हृत्य धत्वा यौ ते ववाससी आवातः ऊरुहस्तस्य सु
 चिर्विषाडं वसस्मरन् श्रीमहादेव उवाच रत्तरत्नम
 हादेवि दुर्गे दुर्गतिनाशिनी मोमक्तमनुरत्ने वशात्
 ग्रस्तं कृपामपि विसृज्य मया महाभागेनारायणासना
 तति ब्रह्मरूपे परमेति न्याने दसवृत्तिणि त्वं ब्र
 ह्मादिदेवानामेविके जगदम्बिके त्वं साकारा गु
 णत्वेव निराकारावनिर्गुणात् गायया पुरुषं त्वं च
 सायया प्रकृतिः परा नयोः परं ब्रह्म रूपं त्वं विभ
 र्धिसनातने वेदानां जमनी प्रोक्ता शक्तिस्त्वं शेषा
 धितः स्वर्गेषु स्वर्गलक्ष्मीस्त्वं राजलक्ष्मी रत्नमूनले
 नागादिलक्ष्मीयाताले गृह्ण ह्यगृह्ण देवता सर्वेश
 स्वस्वयात् त्वय सर्वं चर्य विधापिनी वागापि स्यात्
 देवी त्वं ब्रह्मणस्स सरसती प्राणनामपि देवी त्वं कृ

ब्र. वै.
क. ख.
३३२

सस्यपरमात्मनः गोलोकेचस्यंराया श्रीकस्येवव
 स्यसि गोलोकहृष्टाहृदेवीतेवेदावनेवने श्रीरासम
 एलेरस्याहंदावनविनोदिनी शनष्टेगाधिदेवीतेना
 म्मावित्रावलीनिव दत्तकन्याऊत्रकल्पेचशैलजादेवी
 मातादितिस्त्रेवसर्वायारावसेयरा तमेवगेगाजलसी
 तेवसाहासयासती तेदशांशोसकलयासर्वदेवा
 दियोसितो स्त्रीत्रयेष्वापिपुत्रयेदेवितेचनपुंसके वृ
 ताणोबीजत्रयातेस्त्रेष्वाऊत्ररूपिणी वक्रौवदापि
 काशक्तिर्जलेशेसैत्यस्त्ररूपिणी गंधत्रयावभूमौच
 आकाशेशवद्रूपिणी सूर्यनेजस्त्रयावजलेवज
 लरूपिणी ज्वालेदयानयासाहानिद्रातेबुद्धिरूपिणी
 सर्वशक्तिसत्रयातेसर्वसेयत्प्रदायिनी लक्ष्मिस्त्रेवा
 पिपुष्टिस्त्रेवप्रदातेतमास्यं शान्तिस्त्रेवस्यंभो
 तिकीतिरैवच लजातेचनयामायाभुक्तिसत्ररूपिणी
 वेदेनिर्वचनीयातेनोनजानातिकश्चन सहसंव
 क्रंसासोयंनचशक्तः सुरेशरी वेदाशक्तिसको
 विहानचशक्तासरसती सयेवियाताशक्तिश्चन
 चविस्सुसनाततः किंलौमिपेचवक्त्रेणरणवस्त्रो
 वमहेसरि कृपाऊरुमहामायेममशमुत्तयेऊरु
 इत्युक्ताचसकरुणरणस्यापतिनोरणे आविर्वभू

वसाङ्गोत्सर्गकोटिसमप्रभा नारायणेन कृपया
 धेरिना परमात्मना शिवस्य पुरतः शीघ्रं शिवाय च
 जयाय च इत्युवाच महादेवी मायाशक्ता वसुंधरा
 श्रीङ्गोवाच वरेहणीषमद्रंते येने मनसि वांछि
 ते भवात्वरः सुराणो च सत्येव ददाम्यहे श्रीम
 हादेव उवाच तयो भवतु दैत्येन्द्र इति मेवरमीक्षिते
 देहीति वांछितेङ्गे परमाद्ये सनातनि श्रीभगवा
 न्नुवाच हरिं स्मरमहाभाग जये दैत्ये जगदुरो स
 ये विधाता भगवान् त्वमेव ज्योतिरेक्षर एतस्मिन्ने
 तरे विस्मर्त्तव्यं पीब भूवसः दद्वारकलया मूर्ध्नी मू
 लयाणि रथे विभुः ऊर्ध्वे वक्रे महोयं वशाक्ततेव च
 कारसः शस्त्रे ददौ मे वरते सदधारतनोरथम् शि
 वः शस्त्रे ददौ मया त्वाविषांसुरे सरी जवान वि
 सुरे शीघ्रं सपयात महीतले त्रुष्टुः शोकरं देवाश्च
 कुम्भपुष्पवर्षणोऽङ्गीतस्मै ददौ मूलपिनाके विषा
 रेव च नन्तुर्देवता सर्वे जगुर्गयर्व किमरा एत
 स्मिन् नतरे जातस्तव राजमनन्तमम् विघ्ने विघ्नक
 रे शीघ्रं शत्रुसंहारकारकं परमैश्वर्यजनकं शुभ
 दं परम् निर्वाणमोदमैव हरिभक्तिपदं शुभम्
 गोलोकवासदं वैव हरिदास्यपदं तथा लोभमोहका

ब्र. वै.
क. ख.
३३३

मक्रोयकर्ममूलेनिकेतने बलबुद्धिकरं वैवज्जल
मत्सुविनाशने यनपुत्रप्रयाभूमिसर्वसंयत्तदेन्दुणो
शोकडः खिरुं वैवसर्वसिद्धिप्रदेवरे स्तोत्रराजप्रपठ
नात्महावेध्याप्रसूयते वेधनान्मुच्यतेडः खीमयान्मु-
च्येतनिश्चिते रोगाविमुच्यतेयोगीदरिद्रश्चयनीश्वरः
म् दावाग्रिमयेनमृतामनःपौतेमहार्णवे दस्यग्र
स्तरिपुग्रस्तैर्हिंसजेतसमन्वितै स्तोत्रेनात्मेनवैषेपेद्र
कल्याणेजलितेनरः तेजसानोयथारत्नेमाश्रमाणां
हिजेयथा नदीनोचयथागगामेवाणां प्रवणीयथा
तलसीपवयथाणां यथाणां च वसेयरा पुष्पाणां पारि
जातश्चकाष्ठानोचदनेयथा विष्णुसूजाचनयसां
ब्रजेषेकादशीयथा ज्ञानिनोचयथाशेभुःयोढानो
चगणेस्वरः देवानोचयथाविष्णुर्वेदाशासेषुतेजतः
देवीनोचयथागङ्गाङ्गीशोतेषुकमलायथा सरस
तीवविडयोराधिकासेदरीनया तथास्तोत्रेविदेस्तो
त्रेनातः परनेरब्रज पुराजमेब्राह्मणांचपुष्करेसूर्य
पर्वणि दैत्यग्रस्तायमीनायसर्वडः खपरेपरे शिवा
यथापुग्रस्तायददौब्रह्मासदाजया शिवश्चशानका
दिश्चपुराङ्गीससेददौ सनत्कुमारोभगवान्कपया
गौतमायच पुलहायपुलस्त्यायददौवोगिरिसमुदा

तथा चेद्वायसूर्यायसूर्यश्चापि यमायव यमश्च विष्णु
 मायकृपया च सुरादौ नित्यं परिष्यसि स्तोत्रे लोकाग
 मनाय वै सात्तास्तुतिं कुरु विभोता मेव पार्वती मिह
 कस्य विक्रियणे चैव व्यापिने गोपने कुरु नारायण
 समक्ता यशोताय विदुषे तथा सर्वज्ञाय च विप्राय प्र
 भानव्यं प्रयत्नतः विप्राय हव वाहाय हव वलीयतये
 यथा शूद्रोऽणोऽष्टादशकात्र भोजने सूपकारिणे क
 न्या विक्रियणे चैव ब्राह्मणाय विशेषतः सर्वसिद्धि
 वलभने सिद्धिस्तोत्रे भवेदिति शतलक्षजये नैव सि
 द्धस्तोत्रे भवेन्नरः अग्निसंभोजतस्तु संभूलस्तं भ
 नमस्तुता अश्वमेधसहस्राहं पृथिव्याश्च प्रदत्ति
 एतत् स्त्राणाश्च सर्वतीर्थानां स्तोत्रमेतच्च पुण्यदे
 दने तुभ्यं मया तात मम प्राणोऽसु संव्रज स्तवने क
 रुयर्वत्याश्चेदानीं मम संसदि श्रीकृष्णाय ववः क
 त्वानेदस्तुष्टाव पार्वती स्तोत्रेणानेन विप्रैर्द्रसर्व
 सम्यत्प्रदीपिनी वरेतस्मै ददौ दुर्गा गोलोके वास
 मीसितं दुर्लभं परमेष्ठानं वेदे यत्र कृते मुने रा
 जेंद्रं त्वं वगोलोके कृत्स्नमर्किसिद्धिं भां तद्वा स्य
 वापि परितासहितं सिद्धिमेव व वरेदन्वाय भो दु
 र्गा संभाष्य शोभना सह जगत्सु देवा मुनयस्तुता

ब्र. वै.
क. ख.
३३४

वनेदनेदने उवाचनेदं श्रीकृष्णः ब्रजनेद ब्रजान्विते
प्रकृतसंयुक्तमोहं च बोधेन उल्लभेन च इति श्रीब्रह्म
वैवर्ते महापुराणे भगवन्नेदसंवादे चाक्षान्विते
मोक्षायः ८८ ॥ श्रीकृष्णवाच गच्छ गच्छ ब्रजेनेद
ब्रजराज ब्रजे ब्रज सर्वेन ते मया ज्ञाते हृष्टाश्च पुनयः
सुराः कृते वयस्योपाख्याने सत्याख्याने सुल्लभे
दुर्गायास्तोत्रराजे च जन्म मत्सु नि कृत्स्ने स्थिते जन्मे
निबोतस्यै हर्षेण च सुपेण च यत्कृतावात्यभावेन
चापराधं च तत्सः यत्संसेन कृते तापि पित्रे सन्त
यमेदिरी कृते सखि परे वैवस्वर्गादपि सुल्लभः म
दीये प्रियवाको च ग्राहते विनयेन यम् परीक्षारे ब्रज
तरं यशो दोषि स का गणं बालकानो सह सं च राधि
को च विशेषतः एकत्रावस्थिते ते शुबं धुवर्गेषु क
र्मणा द्रहैवापि सखि तत्का गच्छ गोलोक संस्तुतः
सार्धं यशो दयाता तरोहिण्या कायिका गणैः गोपाला
बालकैः सार्धं वृषभानेन न गोपकैः रायामात्रा कला
वत्पारायया सह सा स्पृष्टि रथानो शतलले वगोलो
कादायते पितः श्रमूत्परत्न निर्मीणे हीराज्जारपरि
कृते मणिमणि कामुकानामालाजालविभूषिते
वक्रिष्ठोष्ठकैरस्यैराद्यने पीतवर्णकैः पापेदम

वरैः रम्ये वेदिते सेतवामरैः सद्गन्तव्यं रम्यैः गो
 पिकाभिश्च गोपकैः वेदिते च न दारुणकौतुकात्
 सतिश्रुवं तन्नाचयार्थि वेदे वेदिव्यदेहे विथाय च
 अयोनिसे भवाच्चैव रायामाता कलावती यास्य मे
 वहिते नैव नित्ये देहे न निश्चिते पितृणो मानसी क
 न्यामेना कलावती यन्माचसीनामाता चङ्गीमाता
 चमेव का अयोनिसे भवाङ्गी रायासीना च सेदरी
 अयोनिसे भवास्तास्य यन्मामेना कलावती इत्येवं क
 थितेनात गोपनीयसुडर्लमे वरं प्रदत्ते तभ्यं च मा
 याङ्गीयमातया न देवाव श्रीकृष्णमसे विस्तीर्णं
 कृताचकथयप्रभो कलिशेषे भवेद्यत्रङ्गीदोषे क
 कलेतया कागतिर्व्याप्यिव्याचयर्मस्य प्राणिनां
 तथा न देस्यववने श्रुता कृतसः कमललोचनः
 कथं कथितमा रेभिविचित्रं मधुरान्वितं इति श्री
 ब्रह्मवैवर्ते महापुराणे श्रीकृष्णजन्मखंडे भगवत्
 दत्ते संवादे नवाशीतितमोऽध्यायः ८५ श्रीभगवा
 नुवाच ओम् न देस्यवत्पामिसाते देमानसे तथा
 कथं सुरस्यो मधुरोऽपराणे सुपरिष्कृतो परिष्कृत
 मोयं मीथानिकां संकृतेषु परिष्कृतं मे सत्सु परि
 ष्कृतं मादयः अतीव प्रवराविशेषे रास्य तार एव च

ब्र. वे.
कृ. ख.
३३५

वेदागाथापिविविधाश्चेतिहासाश्चसंहिता पुराणा +
निसरस्यानियेवंरात्राणिपेवव रुविराणिसुभद्राणि
धर्मशास्त्रानियानिव विप्रवेदविदः सर्वेपुण्यवेत
स्यसिने नारायणे मनोयायेमेतन्मेवेवजयेतिव
ब्राह्मणाक्षत्रियावैश्याश्चतर्वर्णाश्चैस्त्रिवाः शूद्रा
ब्राह्मणब्रज्याश्चसत्यधर्मपरायणाः राजानोयार्मि
काश्चैवप्रजापालनतन्यराः ब्रह्मत्येवप्रजानोच +
षोडशोशकलान्त्याः करसून्याश्चविप्रश्चसूत्राश्च +
स्वेदगामिनः सततेसर्वशषायाधारावववसेयरा
गुरुभक्ताश्चशिष्याश्चपितृभक्तास्तथा योषि
तःपतिभक्ताश्चपतिव्रतपरायणाः स्तौसेभोगि
नः सर्वेनस्त्रीलखानलेपताः नभयेदस्यवैर्याणां
नतत्रपरधार्मिकाः तरवोर्षापलिनः सर्गतीराश्च
येनवः जलसर्गानदानयः सततेकेदरास्तथा स्त्री
र्षेष्टाश्चतर्वर्णीस्तपःसूत्रादिनास्तथा ममसूत्रा
श्चनिर्विलासेदहीनेजगत्तथा सत्कीर्तिपरिसर्गा
चयशस्येमेगलान्विते पितरः पर्वकालेषुतिथिका
लेषुदेवता सर्वकालेषुतिथयः स्तिताश्चग्वहेग
हे विवर्णाविप्रभक्ताविप्रभोजनतन्यराः ब्राह्मण
समावेत्तेवंमन्त्रमरमराटकं नारायणो जना नोवस

वैश्वदेवैरिषिणाः पुरुषा योषितश्चापिनहिमूखी
 श्रमणिताः नडः श्विताजनासथो सर्वेषोरत्नमदि
 राः मणिमाणिक्यमुक्तायेरत्नसर्णसमन्विताः न
 भित्तकानरोगार्ताशोकहीनाश्चर्यविताः नास्ति
 भूषणहीनाश्च न ग्रानार्यश्च केचन न कोपि जानन्न
 ताश्च न क्षयार्तानकृत्सिता नराहीनाप्राणिनश्च
 शशयौवनसेयुताः श्रयिकाहानिहीनाश्च निर्वि
 काराश्च देहिनः यडक्ते च सत्यमुगेयर्मः सत्यदया
 र्थिकः यावहीनश्च सेतायो सत्योर्द्धवापरेयच यर्म
 कयादः प्रथमेकलेत्रापि कृपोदत्तः इहानोदस्य
 द्यौर्याणो माकरः प्रभवेद्वज्र श्रयर्मनिरता केचि
 द्भीतासंगोपिनस्तथा भीत्या गुमाश्च ये सत्यो सर्वसे
 छन्दगमिनः यावतिष्ठेति तीर्थानियावतिष्ठेति
 सायवः यावतिष्ठेति तीर्थानियावतिष्ठेति सायवः
 यावतिष्ठेति ग्रामाणोद्भवाशास्त्राणि पूजनं ता
 वत्किंचित्तपः सत्ये स्वर्गयर्मायशस्य च कालीर्दे
 वः निये स्नातगुणमेको महामपि मानसे सत्प्रे
 षण्ये सुकृतेन हि कृते तीर्थदिके गते तान्नष्टे
 यर्मो शयवच कला रूपश्च यर्मश्च यथा कृते नि
 शाकरः नन्दुवाव तीर्थानितानि सर्वाणि तिष्ठः स

ब्र. वै.
क. ख.
३३६

तु कियदिने सायवग्राम्पदेवाश्च साणेतानि व
 त्सके श्रीभगवानुवाच
 सत्यकियदिने सायवग्राम्पदेवाश्च साणेतानि
 वत्सके कलौ दशसहस्राणि हरिनिष्ठानि मेदि
 नी देवानोऽपि मासृजा साणि च पुराणि च न
 दर्शमपि तीर्थानि गङ्गादीनि सुनिश्चिते तदर्थ
 ग्रामदेवाश्च वेदाश्च विड्धामपि अथर्मः परिसृ
 णीष्यत देनेव कलौ पितः एकवर्णमविष्टेति वर्ण
 सत्वारपवच न मेऽसृजा देवाश्च न हि सत्येत्तमा
 दया सुलीने चरन्ते नित्येऽप्यथर्मप्रधानतः न
 यत्तसूत्रेति लके ब्राह्मणानो वनित्यशः संध्या
 शासु विहीताश्च विप्रवेशाकृता अपि सर्वे सांढे
 व सर्वेषां न तर्णे नियमच्युते अभक्ष्यमत्स्यलो
 लाश्च सत्तर्वर्णाश्च लेपदाः नारीषु न सती काचि
 त्सु सली च गृह गृहे करोति तर्जने कोर्त भृत्यव
 त्ये च कल्पिते सारादयत्ना मिष्टान्ते ता ग्वले वसु
 चेदने न ददावीव आहारे स्वामिने हः सिने पितः
 पुत्रेण भक्षितो जातः पिष्येण भक्षितो गुरुः प्र
 जाभिश्चादितो भूयो भूयेन तारिता अजाः दस्यु
 चोरेऽस्रड्ष्टेऽपि सास्य परिपीडिताः वनेषां स्पृति

खेदेन जनाश्च करणीडिताः सस्यहीनाश्च वसुधास्ती
 रहीनाश्च येन वः सलिलीरेव तेनास्ति नवनीते च
 नित्यशः सस्यहीना जनाः सर्वे नित्ये मिष्यवदेति च
 संध्याशौचशः सहीना ब्राह्मणा वृषवाहकाः शूद्र
 स्त्रीनिरताश्च न शूद्रा विप्रवशरताः सादेनियस्ये
 विप्रस्य मत्तयन्यरिचारकाः मानः परंतस्य पत्नी शू
 द्रा गच्छन्ति लेलयताः मृत्युश्च हताराजाने स्वयं राजा
 भविष्यति नारीदत्तायतिं कृत्वा तजारे वरे च कोत
 कात् पुत्रश्च पिरं हतास्येभूयो भविष्यति राजानश्च
 पिह्नेच्छच्छयवनायर्मनिंदकाः सत्कीर्तिमपि सा
 धूनां कुर्वन्मृगलने मृदा सर्वच्छेदनिरताः शिशोद
 रपरायणाः वधिराव्यापि पुताश्च कुत्सिताश्च कुवे
 लकाः भित्तुणो मेवतिमाश्च मिष्या मेव प्रचारकाः
 तानिहीनाश्च गुरुवो वयोहीनाश्च मेदकाः पितृदे
 वहिजातीनामतिथीनां वनित्यशः सजानास्ति गु
 दूणो वपि शोश्च सृजने प्रिया सीवंधूनां गौरवं वसी
 णोश्च सतते पितः चौरास्तकुलजातिश्च ब्रह्मदेव
 स्वहारकः मानवे हेतिलोभेन शगयर्मनको वि
 दः देवाय जनहीने च जगत्सर्वं भयाकुले व्रते च उ
 र्गसीनां वसेवसे कलिदोषतः बुभित्तिताः कुवेला

ब्र. वै.
क. ख.
३३७

सदरिद्रायतनोनराः कपदेकचलाथलोराजेंद्रो
हिचटेसराः हेंदोगुहसमालोकावतशाकसमास्त
था नालानोनारिकेलानोपणसानोतथैवच फला
निसर्षयानेवनतः तद्रेततः परं जलभाजनयात्रेण
ससेनवसमीतथा विहीनेमंदिरं सर्वगृहाणामय
रिक्ताः श्रेयकेनपरित्वेनदीपाहीनेतमीपुते हिस्
जेतभयाद्गीताजनाः सर्ववयापिनः सर्ववफलहा
विष्ठांपुंश्चल्यकलहप्रियाः स्पवन्नोनकामिन्योन
नराश्चापिहप्रियाः नवानदाकंदराश्चगगाश्चसरोव
राः जलपयविहीनाश्चजलहीनावनास्तथा अपत्य
हीनानार्यश्चकामुकानारसेपुता अस्त्यछेदिनः स
र्वहृत्तहीनाश्चसंथरा फलहीनाश्चतरवः शाखास्कं
दविहीनकाः फलानिखाडहीनानिवोतानिवशिला
निच मानवाकडवकारोनिर्दयायर्मवर्जिता तदेति
हादशादिन्यासेहरिष्येतिमानवान् सर्वान्नेतृश्च
तापेनबद्धहस्याव्रजेस्वर अविशिष्टवस्थिवीक
यामात्रावशेषताः गतेकलौचस्थिवीनतत्रेववीग
जेतथा पुनः सप्तप्रहनिश्चमविष्येतिक्रमेणवै
इत्येवंकथितेसर्वगच्छतातव्रजेसखे अहं
इग्यमखोबालः पुत्रसेकथयामिकिं ॥ ॥

नवनीते ह्यनेङ्गयेदधितक्रैपरिष्कृतम् सस्तिके
सुमकर्माहंष्टात्रेवसुयोयने मिष्टद्रव्येवयन्ति
देवभोमनिमित्रके मुक्तं बलास्यतत्सर्वे बालानोरो
थनेबले तत्तमसायराथेमेब्रजदेवयदेयदे तेषिता
तवपुत्रोहेयशोदाजनभाजनम् मदीर्यपरिहारं च
यशोदोरोहिणीवद ऊरास्याकृतेसेर्वसोहमित्येवमी
सिते कीर्तियस्यसितत्सर्वंगोलोकवासिनोपितः स
करोति च संसर्गं बंधनो बंधुभिः समे कालः करोति
विच्छेदे निर्वीथीं प्रीतिमेव च कालः सृष्टिं स्रज्जुतेका
लस्य परिपालतः कालः करोति सानेदे निर्वीथीं प्रीति
मेव च सुखेऽऽलंभये शोकं जरा मृत्यु च जन्म च सर्वं
कर्मानरोधेन काल एव करोति च सर्वकालकृते जान
विस्मयेन ब्रजे ब्रज ऊतस्ते गोऊले वैशेण नंदो वैशेण पि
योत्पः वसुदेवसुतो हेचमपुरायामहोद्भुताः पित्रा
मेकं समीतेन तद्गृहे च समर्पितः पितुः परं पिताते
च मातसाधुपरापि च मया दत्तेन तत्तानेन न पार्वत्याश्च
व्रजे सर त्यज मोहं सहा भाग गच्छतान् सुखे वह नं
दउवाच स्मरत्वं दाचने तातरम्यं पुण्यं महोत्सवे गो
ऊले गोऊले रम्यं तन्मित्रं यं रासमंडले गोपिका गोपवा
लानो यशोदोरोहिणी प्रसं प्राणाधिको राधिको वक

ब. वै.
क. ख.
३३८

कथं स्मरसि पुत्रकवारमेकं सत्यमिमं गोकले गच्छ वत्स
 ल इत्येवमुक्त्वा नंदश्च कोडे क्लृप्तं चकार सः नेत्राश्रुता
 चक्षुर्गेन तेशिष्ये वसुधावितः बुधेव गेउपुमेव कृत्वा
 वत्समिमोहितः स्नाने देयमान नन्दवज्रनाथमुवाच सः
 इति श्री ब्रह्मवैवर्ते महापुराणे श्री कृष्णजन्मखंडे भग
 वन्नेदसंवादे नवमित्तमोऽध्यायः ॥ श्री भगवानुवा
 च निषेकेन परिषंगोपमो दस्तेन चाब्रवीत् सणोना
 दर्शनेनेन निषेकः केन वार्यते गमनागेमनार्थः
 स्यात्पुहवः कथयिष्यति प्रस्थपितो मितशीघ्रे वि
 ज्ञाप्तिस्त्वपि ततः यशोदोरोहिणीवैव गोपिको
 गोपबालकान् प्राणाधिको राधिको च गता संवोध
 यिष्यति एतस्मिन्नेतरेतत्र वसुदेवश्च देवकी वल
 देवश्चोर्ध्ववश्च तथा कुरुश्च सथाज्वरः वसुदेवावाव
 नेदत्तं बालकज्ञानी स दधुश्च सखामम त्यजमोहं
 हंगच्छ वत्सस्तव यथासम हरीभूता गोकुलाश्चम
 पुरा नास्ति बोधवः महोत्सवे सदाने दोनेददत्तस्य
 पौत्रके देवके उवाच यथा यमावयोः पुत्रस्तथैव भ
 वतो ध्रुवं अलसः केन हेनेदं कृत्वा देहो हिनेत्यते
 यकादशाहं सबलः स्थिताते मंदिरं सखं कथं स्व
 ल्यदिनेनैव शोकप्रसोभयिष्यति तिस्रपुत्रेण सा

338

ईवमपुरायो कियद्दिने पूर्णवेदाननेयस्य जन्म
 नः सफलं कुरु श्रीभगवानुवाच गच्छोदवसस्वेभ
 द्वेभविष्येति तव प्रियम् प्रहर्षगो कुरु गत्वा यशोदो
 रोहिणीप्रसू गोपवाससमूहं च रायिका गोपिकाग्र
 हे प्रवोयया ध्यात्तिकेन सत्कृतेन च स्त्रिया नन्द
 स्तिष्ठन्तु सानन्दं यन्मातुराजयासु च नन्दस्थितिं सहि
 नये यशोदो कथयिष्यति इत्येवमुक्ता श्रीकृष्णापि
 त्रामात्रावलेन च श्रुत्वा स मेतुर्गोप्रययौ चोत्तरे ग
 हम् उद्वोरजनी स्थित्वा मपुरायो च नारद प्रभाते
 प्रययौ शीघ्रं रम्यं हंदावने वने इति श्रीब्रह्मवैवर्ते
 महापुराणे श्रीकृष्णजन्मविदे उद्वोरजने नामैक
 नवति तमोऽध्यायः ॥ श्रीनारायणोवाच श्रीकृष्ण
 सप्रेषितो हृष्टः प्रणम्य च गणेश्वरं स्मरन् नारायणं
 शंभुं उर्गलत्मीसरस्वती गंगावमनसा ध्यात्वा स्ति
 नाथं महेश्वरं प्रजगामोदवस्यैव हृष्टा मेगलसूच
 कं सुश्रावानकचेदानोत्तथा शंखध्वनिं तथा ह
 रिशब्दं संगीतं ब्राह्मणानोत्तुमाशिवं परिपुत्रव
 ती साध्वी प्रदीपं माल्यद्वयं परिपूर्णं तमेकं भेद
 यित्वा जेफलानिव हवीं कुरु श्रुत्वा तं रजतं कोच
 ने मथु ब्राह्मणानोत्तुमहं च कलसारे हृष्ये हते स

ब्र. वै.
कृ. वि.
३३५

सोमोसंवगेजेवन्देयेदंसेतवोटके पत्पकानऊले
वापेसुक्तपुष्पेववेदनम् हृष्टैवेयधिकल्यास्रप्रा
पहन्नावनेवनम् ददर्शपुरनोवृत्तेभोजीरेवटस
जये सिग्यपरंरक्तवर्णीपुण्यदेनीर्थमीसिते सु
वेशान्वालकोशेवरत्नभूषणभूषितान् वदनोव
लकृसेतिरुदेनश्चसुचान्वितान् नानाश्याम्ययथो
हरंप्रविशतगरंसदा ददर्शनेदशावरंरविनेवि
सकर्मणा मणित्वविनिर्माणमुक्तामणि काहार
कैः परिच्छिन्नेमनोरम्यंसदन्तकलशान्विते वा
रवित्रेविचिच्छायादृष्टावप्रविर्शशसः अवकस
रणाहंगीतस्यौवप्रोगनेमुदा यशोदोरोहिणी
शीत्रंयप्रकृजशलेपरं आसनेवजलेगंगामधुय
केदवोमुदा कनेदःकबलःकृष्णःसत्येकथय
चोद्वच उद्वचःकथयामाससर्वभद्रेक्रमेणच
सार्धेवबलवान्कृष्णःनन्दःसानेदसर्वके आसति
विलेवेनकृष्णमानयनावधि पुष्पाकेकशलज
त्रेविज्ञायविधिपूर्वके अहेयास्यामिमपुरोयशो
देष्टुणःसाम्यने कृतमंगलवर्तव्ययशोतरोहि
णीमुदा ब्राह्मणायददौरत्नंस्ववर्णंरत्नमी
सिते ऊर्ध्वंसेभोजयामासवारयामासमेणले

वेदोऽथ पादयामास विप्रद्वारा परे विभुं नानोपहारै
 नौवेद्यैः सुषेधैर्मादिदीपकैः चंदनैर्वासेनां नूतनै
 मधुराज्यहृतादिभिः भवानीसृजयामास श्रीवृन्दा
 राण्यदेवताम् षोडशोपचाद्रवैरनैश्च विविधैर्भृ
 णः महिषाणोशने शुद्धेच्छागलानो सहस्रके मे
 षाणाममुने शुक्ले शुद्धात्मातिपेवक ब्राह्मणेभ्यः
 शते सौम्येनूनोशतकं तथा प्रदेदोदत्तिणो नूतनै
 क्लृप्तकल्याणहेतवे ऊर्ध्वचसृजयामास सादरं च
 पुनः पुनः समासास्य शोदोचरोहिणी गोपबाल
 कान् वृद्धांगोपालिकास्सर्वाः प्रययौ रासमेतले
 ददर्श रुचिरे शुद्धे चंद्रमेतलवर्तके श्रीरामकदले
 स्तम्भः शतकैः उपशोभितम् मुक्तैश्च स्निग्धरसनो
 चंदनानोचयलवैः यदसूत्रनिबद्धैश्च श्रीमुक्तं मा
 ल्यजालकैः चंदरुगुरुकस्तूरीकुंजमैर्यसिसेस्तनं
 वेष्टितैरत्तितेयन्नाद्रोपिकानोत्रिकोटिभिः विल
 सैः सुंदरैः रम्यैस्ते मुक्तैरतिरस्यैः ललितगोपैरि
 हने क्लृप्ता गमनशक्तैः यमुनोदत्तिणो क्लृप्ता प्र
 मवीमालनीव्रते चंदनानोचयकानोऽस्यिकानो
 नथैव च केतके मायवीनोचवने क्लृप्ता प्रदत्तिणो
 बकुलानो रंजलानामशोकानोचकानने मलिका

व. वे.
क. ख.
३५.

नोपलानोचमशोकानोचकानने मलिकानोप-
लाशानोशिरीयाणोनथैवव थावैणोकोवनानो
चकर्णिकानोनथैवव नागेशराणोविपिणेल
बगानोनथैवव वनेवशाल्मलीनोहिनालानोव
वनेनथा पलाशानोरशालानोलोगलीनामनो
हरे मंदरकाननेरम्येरम्येकृतावसेदरे दृष्टाकं
दवनेरम्येसंप्रापमथुकानने पुंस्कोकिलानोश
देनमथुरेणसमर्विते मथुबनसमूहासामथुरथ
निकृजिते रम्यवृक्षैपरिवृतंमाथीकादारमी
सिते वानेनकृत्स्नपुष्पाणोसर्वतःसरभीकने
नेरद्वाराजमार्गेपयथोक्तेनवसाम्यने यथोशी-
घ्ननिरुद्धिमःरहस्येवदरीवने श्रीफलानोचविं-
भानोरेणानोचवनेनथा यथानोकरवीराणोबल
सीनोचकानने दृष्टावनकुसुमितेसयकफलमी
सिते नदेववामनाकृताविवेशकदलीवनै अ
नीतिनिर्जनेरम्येददर्शरायिकाप्रसे मणिसी
णोचप्राकारेपरिवाडुर्गचेस्त्रिनम् अतिमेनेरिष्ट
णोचमित्राणोसुगमेसुखं गोपेसेकीनमार्गंवर
तिकैःपरिरुत्तिते नानाचित्रविविधातोनिर्मिते
विषकर्मणो मणीद्रमुक्तामाणिकासीराहारोज

लेपरे वसेंद्रसाररचिनेरत्नसंभेस्त्रशोभिते रत्न
 सोपानसंयुक्तं मेदिरोवसमन्विते श्रमूत्परत्नरचि
 नेकलशौण्डरिसेविते वक्रिष्ठद्वंशकाभिश्चपना
 काभिः परिरुक्ते सद्वत्तदप्युणोत्कृष्टं चर्विते सेत
 वामरैः ददर्श सिंहद्वोरचयुक्तं रत्नकपाटकैः का
 रौपरिविचित्रैश्चरम्पेवृन्दावनेवने कदंबकान
 नेरम्पेतदसुहृदणादिके विष्वकर्मविरचिते सु
 रम्पेरासमण्डले नानाकुंजकुटीरैश्च गोपगोपे सम
 न्विते रत्निते गोपिकारत्नैर्वैवहस्यैर्मनोहरैः स्वच्छ
 दाचरणौ शशदभीतैर्वलिभिर्मृदा तद्धारपरतो ह
 द्वाविलुकात्तेजगामसः द्वितीयद्वारमूलवयस्मात्
 तम् भीषिते द्वारे च त्रयं सशाय्य सर्वस्माच्च विल
 लणं तत्प्रशान्ते च मे गता ददर्श विवमुत्तमं द्वारे च
 स्ते च प्रययौ सर्वतो रुचिरे परं रामरावणयोर्बुद्धं विवि
 त्रं समनोहरं दशावतारं विसोऽस्य कर्तुं सरासमण्ड
 ले जमुनाजलिकेले च रचिते विष्वकर्मणे गोपि
 कानो सहस्रेण षष्टिद्वारे च रत्नं रत्नेन्द्रसारं नि
 माणं भूषितं भूषणेन च सद्वत्तदण्डहस्येन ही
 रकैर्भूषितं न च मणीन्द्रसारमुक्ताभामाणि कासा
 रणि मितं मायवीतस्य यानां च पप्रच्छ सोऽपते गिर

ब्र. वै.
क. ख.
३५१

ददौ वपुरनस्तस्याकैमेणवससुदवः गताविज्ञापया
मासराथाप्रियसखीगणं सामायवीमहादृष्टानवेसे
स्थापितमुदा कृत्वा मे गलवार्तावराथाप्रियसखीग
णं कृत्वा शोखध्वनिं वेदासुदेगपणवसने कृत्वाति
मंछने शीघ्रं सुदवेप्रियमीक्षिते कृत्वा प्रवेशयामा
सरायाम्पेनरमुत्तमे प्रमृत्त्यरत्ननिर्माणे गतामे
दिरमुत्तमे दर्दरीपुरनोरायोऽङ्गकोवेदकलोपमा
म् सुयकपयप्रचरणं शोकमूर्च्छिताम् रुदन्तीरक्त
वदनोऽऽखितोत्पन्नभूषिताम् निस्त्रेह्यवतिराह
रं सुवर्णवर्णकण्डलो सुकिन्नायरकण्डोवकिंवि
त्रिः साससेपुनो प्रणनाववनोदृष्टामभक्तिनम्रात्म
केयराः पुलकावितसेवीगेभक्त्याभक्तः सुदवः
उद्ववज्जवाव वेदेरायापदाम्भोजेवलादिसुरवन्दि
ते यकीर्तिकीर्तनेनैवपुनानिभुवनत्रये नमो गो
लोकवासिन्यैराधिकार्येनमोनमः शतशृङ्गनिवा
सिन्यैवेन्द्रावत्येनमोनमः रासमेज्जलवासिन्यैरा
सेस्यैर्नमोनमः विराजातीरवासिन्यैर्हृदायवन
मोनमः हृन्दावनारवासिन्यैकस्मायेवनमोनमः
नमः कसप्रियायेवशांतायवनमोनमः कसव
स्यमितायेवतन्त्रियायेनमोनमः नमो वैजंठवासि

ममहालक्ष्म्येनमोनमः विद्यापिष्टात्तदेवैवस
 रस्यैनमोनमः सर्वसर्पाधिदेवैवसरस्यैनमोनमः
 यज्ञनाभप्रियायैवपद्यायचनमोनमः महद्विस्मोश्च
 मात्रेवपरायैचनमोनमः रित्तैसिंधुसनायैचमूर्त्यल
 क्ष्येनमोनमः नारायणप्रियायैवनारायणेनमोनमः
 नमोस्तुविष्णुमाथायैनामयैचनमोनमः महामाया
 सत्रपायैसंयदायैनमोनमः ३६ नमः कल्याणरूपा
 यैज्ञानदायनमोनमः तेजसासर्वदेवानांपुराकृतपु
 गेपुरा ७० अथिष्टानैकनौयैवप्रकृत्यैवनमोनमः न
 मोडुर्गविनाशायैदुर्गादेवैनमोनमः नमस्तुपुरहा
 रिण्यैत्रिपुरायैनमोनमः सुंदरीपुचरम्यायैसुंदर्यै
 वनमोनमः ७१ सुहृत्सुसत्रपायैसुगुणायैनमो
 नमः नमोब्रह्मसत्रपायैनिर्गुणायैनमोनमः नमो
 दत्तसनायैचनमः सत्येनमोनमः नमः शैलसनायै
 चपावयैचनमोनमः ७४ नमस्तुमस्तपसिन्यैउमायै
 चनमोनमः निराहारसत्रपायैसुपर्णायैनमोनमः
 गौरीलोकनिवासिन्यैनमोगौर्यैनमोनमः नमः कै
 लासवासिन्यैः माहेस्वर्यैनमोनमः ७५ नमोनमस्तु
 दायैसुहायैचनमोनमः नमोधृत्यत्तमायैचलजायै
 चनमोनमः ७७ कृष्णायत्तुत्तसत्रपायैयनमोयैनमोन
 मः नमः शोभयैचसिद्धायैविद्यायैचनमोनमः ७८ न

२६

७५

ब्र-वे.
कृ-व.
३४१

मः सहस्रत्रयायै स्थितिकार्त्तै नमो नमः नमः सेहा
 रत्रयायै महामाये नमो नमः ७५ सुभायै चा सुभा
 यै च सकृदायै नमो नमः नमः सथायशो यै च कोना
 यै च नमो नमः ८० नमस्तु यै च पुष्ट्यै च दयायै च नमो
 नमः तन्मिया सा सत्रयायै हस्त्यायै च नमो नमः ८१ न
 धुयै च तन्मायै च चेन नायै नमो नमः सर्वशक्तिसत्र
 यिण्यै सर्वमात्रे नमो नमः ८२ वृद्धोदाह सत्रयायै च
 भायै भास्करे नथा शोभायै च देवशरत्नये नमो
 नमः ८३ नास्ति मे देयया देवी दृग्याथा वल्ययो र
 पि यथैव गय म्माच यथैव जलशैत्ययो ८४ यथैव
 हसनभसो ज्योतिस्त्यसमो यथा लोके वेदपुराणो च स
 थामायवयोस्तथा ८५ वेतने कुरु कल्याणि देहि मा सुनरे स
 ती इत्युक्ता वो हवस्तत्र प्रतनाम पुनः पुनः ८६ इत्युहव
 कते स्तोत्रयः पवित्रक्रिगूर्वके इह लोके सखे मुक्ताया
 त्यते हरि मे दिरे ८७ नमो वेदं पु विष्णु दो रोगेशो के सदा
 रुणे प्रेषत सील मे को न मयी मे देल मे न्ययो ८८ अत्र
 शील मे ने पुत्रा विर्य नो लभते नरे निभूमिल मे ते भूमि
 प्रजाही नो लभे न्यजो रागा हि सच्यते रोगी विदो सच्यते
 वेयना भयान्मुचेन वेयस्तु सच्यता पत्रा पदः ८९ अ
 स्पष्ट कीर्तिः सयशा मरेवी भवति पंडितः ९० इति श्री ब्र
 ह्मवेवर्ते महापुराणे श्री कृष्ण जन्म खंडे राधा स्तोत्रं चि

वशातमोऽथायः ११ नारायणोवाच उद्धवस्तुवनेऽ
 त्वाचेननाशायराधिका विलोककृत्वाकारं चतमो
 वाचमुवाच विना १ राधिकोवाच विना भगवत्सके
 नकेनवापेरितोभवान् आगवोवाकुत इति ब्रूहि
 सोकेनहेतुना २ कृत्वा कृतिसर्वागेवमन्येवाकृत्वा
 पार्थदं कृत्वा सुकुशले ब्रूहि बलदेवस्य सोऽप्रते नत
 दस्ति सति नत्रैव हेतुना केन न हृदसमायास्येति गो
 विंदोरस्यैव देववेदने ४ पुनर्दृष्ट्या मितस्यैव पूर्णं च
 द्रसमं मुखं पुनः कीडकरिष्यामि तेनाहं रासमेतले
 जले च विहरिष्यामि पुनर्वासविभिसह श्रीनेदने
 दनागे च पुनर्दीप्तिवनेदने ५ उद्धव उवाच उद्धवे
 न्यभिदाने मेतत्रियोहं वरानने प्रेषिता सुभवर्त्तय
 कृत्वा न परमात्मना ७ नर्वातिके समायाजा पार्थदीहं
 हवेरिति कृत्वा सुवलदेवस्य शिवनेदस्य सोऽप्रते ८
 राधिकोवाच अस्ति तद्यसुना कलसंगेय पवनोऽस्ति सः
 नस्य केलिकदेवानो मूलमनेव सोऽप्रते ९ पुण्यं वृद्धा
 वने रम्यं विद्यमाने मभीक्षिते कोकिलानां च विहिते
 मधुपानां च सुंदरे १० ते च रत्नप्रदीपस्रजलेति रास
 मंडले रमणीयं द्रसारतिर्माणमस्त्वैव रतिमंदिरं ११
 गोपानां नो गणोऽस्त्वैव पूर्णं वंदोऽस्ति शोभितः संगेयि

ब्रं. वे.
क. ख.
३५३

पुष्परचिते न त्वेवेदनवर्चिते ॥ नो मूलैरतिभोगार्ह
कर्षरादिसमेस्तुते सुगंधमाल्यनेमाल्यनीमाल्यसे
नचामर ॥ ३ ॥ दर्पणं सकामाणि वसे सकहीमनोहरं
कस्तूरीकुंकुमाक्तं च पात्रं सेरुणं चेदने ॥ ४ ॥ नानोपका
ननेरम्यं जीजायाश्च सरोवरे सुगंधिपुष्पाय्यानेतन्य
अश्लेषो मनोहरं ॥ ५ ॥ अस्तेप वेसवैविभवः प्राणनाथकु
नोमम हाकससारमानाथकासिमेप्राणवल्लभः ॥ ६ ॥
किमापरायसास्यामेदासीदोषतमाकुरु इमेव सु-
क्तासादेवीपुनर्मूर्च्छीमवापच ॥ ७ ॥ चेननाकारयामो
सपुनरेवसउद्धवः नोदृष्टापरमाश्रयोमेनेतत्रिय
पुंगवः ॥ ८ ॥ सखिभिः समभिः शशस्तेविनोश्चनवा
मरेः गोपीनोचत्रिललैश्चसुप्रियैः परिसंचिनो ॥ ९ ॥ दि
वानिशोवेष्टिनोचगोपीनोशनकोटिभिः काविते
जलहस्ताश्चकाचित्मास्यथरापरा ॥ १० ॥ काविस्तिह
रहस्ताश्चकाचिद्रोचनाकरा काचिचंदनपात्रं च
हस्तेकृत्वाचवतिष्ठती ॥ ११ ॥ काचिदर्पणहस्ताश्चकाचि
कुंकुमवाहिकाः कस्तूरीपात्रिमिष्टं च काचिदयति
नत्रवे ॥ १२ ॥ काचिचंपयावाचकरोधृत्वाचतिष्ठती सुधु
भिर्मधुरैरुणैपात्रेधृत्वा सुवातिता ॥ १३ ॥ काचित्सेगंधि
नैलेचगृहीत्वापरितिष्ठती काचिद्वहतिनोबलेकर्षरादि

सुगंधिने २४

कोविद्वसितमिहं वज्रलेखनासतिष्ठति कीर्त्तयेन्ना
 लंकाकाविदादं वपरिरत्ननी १४ काविद्वसितमि
 हं वज्रलेखनासतिष्ठति कीर्त्तयेन्नालंकाकाविदा
 वपरिरत्ननी १५ काविद्वहतिगंडुकेकाविचरणम्
 षिणे वह्निमुहोमुकेकाविदमूलेपरिरत्ननी १६ का
 विद्वतोपहारं वज्रलेखनापरिरत्ननी काविचकेशवे
 शार्थं करोति सान्ध्यामीक्षिते काविकेकनिको धृत्वा
 रत्नः परिरत्ननी काविद्यावकहस्ताश्च कश्चिद्दार्ज
 वसं मुदा १७ हरनोपिवहन्नेवेभीतावपरिरत्ननी
 काविद्वीनाभिषासोति काविद्वोदतिशोकनः १८ का
 विनां बोधयमेव काविदं विरहात्तरो काविदुत्तमक
 ल्यान्निस्त्रिगुणतलेमनोहरे १९ स्थापयेद्वाहद्वारार्थं स्त्रि
 गुणययदयेमुने एवेभूतो वनोदृष्टो शोवाच पुनरुद्धवः
 सप्रिये कर्णमुधुरं विनयेन वभीषवन् २० उद्धव उ
 वाच जानीतो देवि देवीनां सस्त्रिगुणं सिद्धयोगिनी स
 र्वशक्तिस्त्वया सामूलिप्रकृतिरीश्वरी २१ श्रीदाम
 ण्याहं यं गीष्मागोलोकवासिनी क्लृप्ताया यि
 देवी च तद्वत्तस्य लयायिनी २२ मृणालदेवि प्रवत्सा
 मि सुभक्तार्त्ता मभीक्षिते सस्त्रिरेसखिभिः सहैह द
 यास्त्रिगुणकारिणी २३ उः खदावाग्निदग्धायाः सथा

व. वे.
क. ख.
३५५

वर्षिणापिणी विरद्व्याधिमुक्तापारसावनसमोशुभो
 तत्रतिष्ठतिर्नदोषेसानेदेसदिनासदा निर्मेवितश्च सु
 क्लोयनयनावधि -- गृहीतासबलेक्लसंसोगमे
 गलकर्मणि सनेदः परमानेदोमदायास्यतिगोकुके
 ३५ अगम्यक्लसोमुदिनः प्रणम्यमानरेमुनः नक्ता
 यास्यतिमदापुण्येदेदावनेवने ४० अविशदत्पसिस
 तिष्ठीक्लसमुखपेकजे सर्वविरहजः खेवसस्येन्य
 त्सिसोप्रते ४१ सुस्थिराभवमानस्तेयजशोकेस
 दारुणे वह्निमुहाशुकेरम्यपरिदायप्रहर्षिता ४२
 अमृत्यरत्ननिर्माणेमूषणेप्रहणेकुरु यद्वाणवेद
 नस्त्रिग्यंकस्तरीकुंकुमान्विते ४३ कुरुशकेशसेरु
 रेमालनीमालाभूषिते कुवेशोकुरुकल्याणगेडेव
 विजयत्रके ४४ सिंहरविंडसीमेतेकस्तरीचंदनानि
 ते आलककक्तेचरणमुक्तापायकभूषणैः ४५ कुरु
 रुच्यतिष्ठतिहरेरत्नसिंहासनेवरे संयंकपेकजेतुले
 तजसाहं सुवासति ४६ भुत्वक्लसेनमंहेनसाविशुद्ध
 मधुरमधु संस्कृतेवासितेनोयेनो ब्रूलेचसवासिते
 भुत्वक्लसेनमनसाविशुद्धमधुरमधु संस्कृतेवासि
 तेनोयेनो ब्रूलेचसवासिते ४७ रत्नरसारनिर्माणेप
 र्यकसमनोहरे वह्निमुहाशुकाकेनमालनीमाल्य

३७

४७

भूषिते ४६ सुपयमात्योपादाने मंगलार्हसदान्वितः
 शयने कुरु देवेशि गोपीभिः सेविता सदा ५० करोतु
 सेवने शश्वत्प्रियाणि सेन चामरेः पदारविन्दसेवा च
 गोपीभक्त्या मनोहरे ५१ सेंद्रवसारनिर्माणोदर्यणप
 श्यति निर्मले उन्मेषमुक्तासमुने पुरः नृसीवभूवह
 ५२ प्रणम्य पादपद्मे नृहस्तादिसुरभुगे गवे उद्धवस्य व
 चः कृतास्मिन्नाथिकासुती -- यो न केन ददौ न स्मे
 रत्नमारागुलीयके अमूल्यसेदरे रम्यविषकर्मविनि
 र्मिते ५४ मुखहसे पीनवर्णे सुप्रदीपे प्रदीपवत् क
 लापवहिनारदनमसर्वरासमेतले ४५ मुणिके उ
 त्पुग्मे चामूल्यरत्नविनिर्मिते अमूल्यरत्नविनिर्मि
 ते अमूल्यरत्ननिर्माणे सर्वभूषणमीक्षिते ५३ वह्नि
 सुहो सुकपुगरत्ननिर्माणहारके हीरास्मानिर्माणे च
 हारे च समनोहरे ५० यत्पदने कुवेरेण कृत्वा यपर
 मात्मने रत्नेन्द्रसारनिर्माणकीशपद्मे मनोहरे ५८ पु
 रादने च सप्रीत्या कृत्वा यवरे च याश्रिते सुहरे रिति
 वरे प्रसादे दत्ता च दत्ता च समुत्तरे च ५९ श्रीसूर्येण
 वरे दत्त श्रीकृत्वा यस्मिन्नेकं पदने कोस्तभेन स्मेप
 हने हरिणा पुरा ६० यदने कोस्तभेन स्मेप हने हरि
 णा पुरा यदने च महेंद्रेण रत्नसिंहासने वरे ६१ य

ब्रं. वै.
कृ. ख.
३५५

न्यटने सदा देव्या तस्मै श्रीत्या वराय पा मणी द्रसार नि
 मीणं कृत्ररत्न मनोहरं ६१ मन्त्राणि का सारेण दहीरासा
 रेणो से पुने विचित्ररत्नपद्मेन विवित्रा वारुणा सदा ६२
 शोभने पतित सारत्न निर्माण दर्पणैः पटन वल
 णा श्रीत्या हरये सममेतले ६३ स श्रीत्या राय पा नवप्रदत्त
 सह वायु च मनिमार वि निर्माण मतिराजे विराजिते ६४
 नपमाल्यं संस्कृतं च यदहं शंभुना पुरा न देवदत्तं तस्मै
 चमाल्यं च पुण्यं दं पुमे ६५ जलमस्तु जरा व्याधि हरं
 भाति मनोहरं चंद्रकोत मणि रम्यं च दत्तं देय रिक्तं
 चंद्रवली ददौ तस्मै सदीपं पूर्णं चंद्रवत् विमुहं मधु
 सूते च मधुपात्रे पदत्तय ६६ धर्मं गाय त्र्यदत्ते च यदहं
 प्रियया हरैः जलभोजनपात्रं च सुदसं न वि निर्मितं
 मिष्टानं परमात्रं ददौ सखाडः खपि सके भोजने कार
 पिता च कर्षादि सवासिते ७० तो बूले च ददौ शीघ्रं मा
 ल्यं सस्त्रिग्यं च दत्तं सुभशिषं च प्रददौ वांछितं परमेव
 तानं कृत्स्न दत्तं च गोलोके रासमे दले पुष्पाणि शतं
 यावत् त्रिभुलोक मला ददौ ७१ विद्याय शास्त्राणि सुहो
 यशा कीर्तिं स निर्मला सर्व सिद्धिं हरे दी स्य हरिभ
 क्ति च निभ्रलो ७२ पार्श्वे दे प्रवरत्ने च पार्श्वे दे ह पु
 हरे रिति " " " "

६५

६७

६८

७१

वरेप्रसादेदत्तावसमुत्थायमुदात्तितो ७४ वहिष्ठोऽसु
 केधनावामूल्ये रत्नमूषणे हीराहारं रत्नमालोपरि-
 धाय मनोहरं ७५ सिंहरेकजलेषु घ्यं माल्यं सुस्निग्ध
 चंदने रत्नसिंहासनैरभ्यसमुवाच ससस्मितो सेवि-
 तायति तो हृष्टा सखीभिः खेजवामरैः नानाप्रकारभर-
 णावसुं नानाविधैः सुने ७६ गोप्यं प्रददुस्तस्मै श्रुत्वा वा
 नावमंगलो उवाच मधुरं स्निग्धं रत्नसिंहासनस्थिता
 रत्नसिंहासनस्थानं सज्जितं मुदा वेष्टिता हर्षनिरतं गो-
 पीनो शतकोटिभिः ७७ नमकोचनवर्णाभाशतचेद
 समप्रभा ८० रायिको वाच सत्यमायासति हरिः स
 ज्येति कपटेवद वदतस्तुभयेत्यक्ता सत्यं ब्रह्मसमेसदि ८१
 वरेकलशतासुत्रं सत्यं प्रशताकिल नहि सत्यानुरो-
 धर्मानान्तात्मातकंपर ८२ नहि मानान्यरेवैधुर्नयमेव
 दात्यरः उदुवाच सत्यमायासति हरिः सत्यं दत्तसि
 सेदरिः भवंत्यत्यसिसेतापे हृष्टा चंदसखे हरिः ८३
 मुदर्शनात्माहाभागे गतस्ते विरहजरः नानाभोगस
 खे भोक्ता यतविंताज्जरे सुभे ८४ अहंप्रसायपिष्णामि
 गतामधुपुरिं हरिं विधायततो बोधे च कार्यमन्यक्ता-
 रिष्यति ८५ विधायं कुरुहे मानयास्यामि हरिसन्निधिं
 सर्वेनक्तयपिष्णामि तद्वृत्तं नयथोचितं ८६ रायिको

ब्रं. वे.
क. ख.
३५६

वाच गमिष्यसि यदा वत्स मपु रं समनो हरो मा विस्ते
न भवसि विरहज्वरकानरा २० शुण्डः खकथा काचि
निष्टे ससि स्थिरो भव कथयिष्यसि मत्को ते सचः प्रस्थाप
यिष्यसि २८ नारी नो मनसो वार्ता का वा जानाति ये डि नः
किं विन्ता सानुसारेण प्र करोति निरूपणः वेदावकं न
शकाश्च शास्त्राणि किं वदेति वा कथयिष्यामि त्वो सर्व
पुत्रं क्लृप्तं च वत्ससि २९ नवने नवमे दोस्त्रियश्चादिषु
नयान्त्सु किं वा जलं स्पले किं वा समाज्ञाने दिवानि
शि ३१ आत्मानं च न जानामि वो दय च दसूर्ययोः तणे
शाय हरेर्वा तं वेतने मे वभूव ह कला कृतिं च यथा
मिष्टुणे निरुली धति कुललजा भये त्पत्ता चितया
मिहरेः पदे ३३ संशय्य सर्वजगन्तो मीक्षरे प्रकृतेः परे
न ज्ञाता ते मया तस्य ज्ञातो गोपयतिर्मम ३४ थाये ते य
न दो भोजं वेदा ब्राह्मण दयाः सराः समर्त्ति नो मया को
पाद्ये दिशाल्य मिदे मम ३५ तस्य दो भोजं सेवाधिः गुणा
प्रस्थापितोपि वा न ह त्पारत्तणे नीतो थाने न पूज
याय वा ३६ न चापि मे गले सर्व हर्षा पुर्ववस्थिते वि
श्रवभूव संजायस्तद्विच्छेदेन चोदय ३७ कीडा प्रीतिर्न
भविता तादृशी सा पुनर्मम नादम्वापे ससौ भाग्यं निर्ज
नेन वसं गमे ३८ वेदावने न यस्यामि तत्संगेषु न रुचव

वेदनेवानदास्यामिनेदनेदस्यवस्यसि ॥५॥ मालोतस्मे
 नदास्यामिनद्रस्यामित्खोवुर्ज मालनीनोकेतकोनो
 चंपकानोचकानने ॥१०॥ पुनरेवयादास्यामित्दरेरास
 मेडले हरिसंगेनयास्यामिरयेचवनकानने ॥११॥ पुन
 रेवनयास्यामिमलयेरत्तमंदिरं मायवीनोवनेरम्ये
 रहस्यमधुकानने ॥१२॥ पुनर्नविहरिष्यामिनिर्जनेये
 सुनाजले क्लेशेनसर्द्धससिभिरथकीडंसरोवरे ॥१३॥
 पुनरेवनयास्यामिमलयेरत्तमंदिरं श्रीवेडनेवनेर
 म्येखल्लेचंदसराचरे ॥१४॥ विसंदर्कसरसनेनेदनेपुष्प
 भद्रकं भद्रकंसतिणासांईनयास्यामिपुनःपुनः ॥१४॥
 कसारस्याविकसितामायवीमायवीलता चुगनामा
 यवीराप्रिक्तमधुःकचमायवः ॥१५॥ इमेवमुक्तासारा
 यायाताकलपदोवज पुनर्मूर्च्छाचसंप्रायुरुदंतीपु
 लकावित ॥१६॥ इतिश्रीब्रह्मवेवर्तमहापुराणे श्रीकृष्ण
 जन्मखंडे गयोहवसेवादेविनवतिमः ॥१७॥ नाराय
 णउवाच उहवोविस्रयेप्रायेभयेवविपुलेमुनेचेत
 नेकारयामासजापुवाचमनामिव ॥ नद्रक्तिंसमवि
 ज्ञायस्वात्मानेभक्तसंख्यके उह्वमेनेजगत्सर्वदृष्टाभा
 वंतीसती ॥ उहवउवाच वेतनेकुरुकल्याणजगन्मा
 नर्नमोस्तुते स्वयिवशाकनेसर्वकलंदस्यसिसोमने ॥

ब्र.वे.
कृ.ख.
३४७

ननोविषं पवित्रं वसुमादरजसासति सुपवित्रं तद्ददीयेषु
 एषवरिति गोपिकां गेलोकास्तावगास्यति संगीतेर्मंगला
 तिनैः वसुकीर्तिववेदास्यसनकाश्चापिसेतनः ५ कृत
 यायहरारम्पानीर्यसनावनिर्मला हरिभक्तिप्रदाभद्रा
 सर्वविघ्नविनाशिनी ६ तमेवराथावेकसः त्वेप्रमान्यक
 तिः परा राथा मायवयोर्भेदाः नपुराणे कृतौ तथा ७ रा
 धिकां मूर्ध्नि तदृष्ट्वा पश्चात्कृतान्मसुवे उवाच मायवीगे
 पीराथायाः पुरनस्थितिः ८ मायुवाच किंचास्मरसि क्लृप्त
 स्रष्टुपेवावैशम्यमं किं सखे विभवे किंचागौरवे वायुन
 मे ९ किंचानहीर्यमैश्वर्यं वारति विक्रमे दिरे किंचासिद्ध
 प्रसिद्धस्य किंचानस्य गुणान्मं १० कुतो वा कुत आघातः
 पुनरेव कुतो गतः बालकोगोपवेशश्च न हिराजात्मजः
 पुमान् ११ त्वे किं स्मरसि कल्याणगोपालेन दने दने आ
 त्माने रत्नयत्नेन कः प्रियः स्वात्मनः परः १२ मायव उवाच
 धिक्कुतो रायेति निलोजो न वैव जीवने हृष्या जगतां पुव
 नीनो वकरोति स यशः तये १३ नारीनो गोपने कार्ये स्व
 यक्ते स यशः तये यत्नेन वत्सपालो हंसवि संवरणं कुरु
 न हि जातिस्त्रयणं मिश्रणं वासरे चरिं शत्रुः कार्यः
 वशेनैव भिषं च कर्मणा भवेत् १४ स कार्यमुद्धरे न्याजः
 कार्यधमेन मूर्धतः कः कस्य प्रियो राये कः कस्यापि प्रि

ययवव १९ कार्यवसमयेज्ञावासेनः कुर्वन्तिसेतने श
 ब्रूणावायहृन्तुणां प्राणहेतावतः परं १० कटवकाडः
 खदाताशब्रूणालतणं पुण्ड सकलादावहिः कृत्य
 वित्तशोकस्यमागरे १८ गृहीताचेतनेप्राणान्नि
 खरोदारुणंगतः त्वेकिंस्मरसिते मूढे त्यजशोकं स
 दारुणं आत्मानेरत्तयेत्तेनकः प्रियः सात्मनः परा ११
 यवनुवाच भवत्याकथिते सर्वयमुनाजलमन्त्रियो
 अवस्परनीभूतानां नारीनो नवसप्रिये ११ विद्युक्कदा
 जलेरेखाः खलानां प्रीतिरेवचः ननीतिः नीतिशा
 स्त्रेषु न विष्ठासः खलेषु च १२ यदा ते यमुनाजीरे मु
 खे वीत्यहरेरहो सस्मिमे सकटात्तेव पुनः कृत्वा स्रगे
 यने १३ पुनः पुनस्तसवीत्यत्रयात्पक्वेवेतने गृहका
 री कुरुसये सखीनां वचने पुण्ड १४ सतने यथायसे
 क्लृप्तेनाहारे जीवने वृथा क्लृप्ते मधुरायां च कापि
 त्वे कदलीवने १५ ससं त्यजयदिशणान् नारिर्भवसि
 भूर्ततो काले द्रव्यसि सात्माने यदि रसि ससेदरि १
 चेद्भावत्यउवाच शक्तेन सर्वसखे विभवे सस्थिरं
 तथा डः खे शोकं प्राक्तेन न वियत्से यच्च सोयने १०
 भारेने पुण्यभूमौ च सर्वेषामी सितं भवेत् लेभेयति
 हरिपारे नयमाप्रकृतेः परं १८ तथा च प्रदहेहात्रं

ब्रं. वै.
क. ख.
३४८

कामवाणेन सो प्रते अस्या शाशुः कथं चेद्वेदो मधुर्वामधु
मायवो संकरेणाप्रदग्धो भूत्सु नरेव समन्मयः चेद्वे
भक्तितिराज्य पुनस्तस्योदये तथा ३० मधुश्च मित्र
शोकेन प्राणास्त्यक्ता ययो यमे स्यात्सिंधुश्च वेदश्च
विषयसिद्धसो प्रते ३१ स्वनेरास्यो जलावन्निस्सद
नेन तत्त्वता ह्नुतिः सतते प्रदहे ज्ञात्रे सुगंधिश्चरमी
रणः त्यक्ता हाराममसखी पश्य सति ति जीवति
प्रशंसो कुरुडस्य मूढेन कुरुनिर्दने ३२ न ज्ञाम
कृतिमोत्रेणानुहणश्च वणेन च न हार्तया च सुभ
या सह सोचेनने कुरु ३४ तेरायेन विजानासि क्लृप्त
मात्मानमीश्वरे येनेव ह्लादयो देवा वेदाश्च तारयव
च ३५ थायंति सतते सेतः यादयश्च सुरेसिते पद्या
सरस्वती डगी सोनेनोपिमहेस्वरः ३६ येन जानेति
सिद्धे दाम्नी दामनवस्तथा सर्वात्मना कुमोत्रेप
निर्गुणस्य कुनो गुणः ३७ सत्यमुक्तं च सत्यस्य पाद
पश्येयस्योचिते यमे भवो च तरणो ह्यथि व्याश्च मनो
हरे ३८ मुखम ह्लादके रम्ये भक्तानुग्रहकारके
किमनिवचनो ये च त्रये जनमना हरे ३९ कोटिके द
र्षला वण्ण लीलायामसुयाश्च ये पत्यादपश्य मधु
रं प्रापमेदा किनी जले ४० दये शिरसि भक्ता च ये च

वक्त्रेण गायति आहारं भूषणे वस्त्रे परिभजति दिगंबरः
 ब्रह्मज्योतिः सत्त्वं च ध्याता शुभं सुनिर्मलं जन्मावत
 यसा जन्म तपस्येव हि सेवया ४१ शेषः सनत्कुमारः
 अस्मिन् सगच्छयोगवित् ४२ सुशील उवाच निर्मल
 ज्ञानं भवेत्तस्य कामस्यापि शितेन हि चंद्रोऽपि नीकु
 मारौ वा देवेषु केन गण्यते ४३ असेख्येषु च विशेषेषु
 ब्रह्मा विस्तृतिवादयः मनो न च सिद्धा अस्मिन् सभ
 कसं सते ४४ ध्यायेत्तस्य तदंभोजे विर्गुणस्यात्मने च वै
 वेदांस्तं जनशक्ताश्च यमोश्च सरस्वती ४५ नाडीभू
 तावभीतावस्तवनेन तत्तमा भवेत् सहस्रवक्त्रस्तवने
 केषितश्च निरंतरं ४६ देवानां जनको ब्रह्मात्मस्य तो
 वेन ही सरः तस्य नित्यमोश्च मायवी परिनिंदति
 अर्पयिष्याः समाभूता गोपीनो जीवने हृष्या नास्य पुण्य
 वती राधा ध्यायतीति दिवानिशो ४७ यत्रा मस्मति मावे
 ण कोटिजन्मार्जितं सखि कृतपापे भयं शोकं प्रणश्य
 नत संप्रयायः ४८ रत्नमालावाच दधारवामहस्तेन शो
 ले गोवर्द्धनं हरिः तः किं यशसौ दैर्घ्यं जगन्नामी सरस्य
 च ४९ शैलानां च सहस्रेभ्यो भक्तशक्तस्य देवराट् लीला
 मात्रेण तेष्वावलत्ते हेतुं दमो हरिः ५० यदंशकुलया
 नाताम्रकरो विसृरी सरी वसथो दशनाग्र एवोदथा

४१

४२

ब्र.वे.
कृ.ख.
३४५

रवलीलया ५३ शीलानोवसहसाणियवसेतिमहीनले
 देवैशानामसेख्याश्चवीराभूरास्तथैवच नेनैवकमणा
 नस्पनशौर्येनचयोरुषे नयशः संसाररचनासखिस
 वीजरात्मनः ५५ परिजानउवाच समहीयाचवसथा
 सशैलवनसागरा कोचनेभूमिसहिनासवीयागमनो
 हरा ५६ समसर्गश्चविविधाब्रह्मलोकावधिप्रिये
 विवितासंदरावैवमालानोवसमभिः ५७ येनैः परि
 मितेविष्वक्त्रलणाब्रह्मणाकृते महद्विष्णोलाभक
 यतदेववाणवस्थिते ५८ तस्यतावेनिलोमानिविति
 रोतिवै सयववोडशायाश्चकृत्सपरमात्मनः ५९ नस्ये
 नकिंयशः शौर्यमहिमानमन्यमे यस्यरीगोपकन्या
 त्रकिंवाजान्मनिमायवी ६० माथयुवाच मयायडकं
 नत्तात्मासूफानत्यतिगोपिकः उहवष्टणमहाकंम
 न्मयाकथितेसर्वे ६१ सेव्वयासगुणोवित्तुः सेव्वया
 निर्गुणोभवेत् भुवोवारावतरणोगोपवेशः शिष्व
 सोः ६२ पदिवेदापुराणानिसिद्धासेनश्चसेनत ब्रह्मे
 णशेमुमकाश्चनजानेनियमीश्वरे ६३ किंतेजानामि
 मूफाहंयस्मरीयोपकन्यका नथापिमद्वचः सत्ये
 यतोवत्सतत्तणे ६४ किमनिर्वचनीयेचत्रयेणैर्येय
 शोवले वीर्येवेषोवसिद्धिवाण्येयेवागुणाहरे ६५

सेव्यामयस्य तस्यैव सगुणस्य च स्यात्ते किं सतिर्वचनी
 येव वर्तनेन तद्विशेषणं ६५ निर्गुणस्य च तिस्रः च देहही
 नस्य स्वात्मनः वर्तने च किमाख्येयेन सत्त्वपादिकं च
 किं ६६ मोतिं देति महामूढाननुधावचने मम यथा
 जानामि किं मूढाने सत्यं प्रकृतं परं ज्योतिस्त्वयं य
 रमात्मानमीश्वरं तमनिवेचनो ये च भक्ता नृग्रह वि
 ग्रहे ६८ यथा दयस्य यथा सा त्रैलोक्यजननी परा सेवि
 ते कपिताभीता दासी वत्स तनेभिया ६९ विसृज्या
 च प्रकृतिर्मूलप्रकृतिरीश्वरी वत्सत्वाच्च परमाभीतद
 त्तापास्य नः ७० सरस्वती जडीभूता यथा च परमीश
 री स्तोत्रेन शक्ता वेदा किं सत्त्वं तियरमेश्वरं ७१ तच्छे
 मेने सञ्ज्ञात्माने गोपी भक्ता पुत्रा वसः २१ उदुवाच थ
 न्ये यथा स्ये सार्द्धं माने जे ह्यही ये मनो हरे यत्र भारनवर्ष
 तपुण्ये दं शुभदेन या ७३ वणिजो च पुण्यकृता वा
 णिज्यस्य लमीप्सिते श्रवकृता स पुण्ये च भुक्ते मेव फ
 लो शुभे थन्ये भारनवर्षे च पुण्ये दं शुभदे परं गोपी
 यादा ब्रजस्थासूने परमतिर्मले ७५ ततोपि गोपि
 काथन्या या न्या योषित भारने नित्यं यथा निरायायाः
 यादयस्य स पुण्ये दं ७६ षष्टिर्वर्ष सहस्राणि नयस्य मे
 च वत्सलणा राधिका यादयस्य स्परेण नामयलब्धये ७७

ब्रं. वै.
कृ. ख.
३५

गोलोकवासिनी राधा कृष्णप्राणाधिका परा नवश्रीदा
मणाय न ह्यवमानसतायुना ७८ ये ये भक्ताः स कृष्णस्य
देवावालदयस्तथा राधायाश्चापि गोपीनां कलोना
हतिशोडशी ७९ कृष्णभक्तिविज्ञानातिरिक्तो गोदंष्ट्र
महेश्वरः राधागोप्यसुगोपाश्च गोलोकवासिनश्च ८०
किंविन्ननकुमारश्च ब्रह्मावेर्द्विषपीतथा किंविषा
विज्ञानेति सिद्धाभक्ताश्च निश्चिते ८१ यन्मोहे कृतक
नोहं श्रगते गोकुले यतः गोपिकाभ्यो गुरुभिश्च ह
रिभक्तिं लभे च लो मयुरोचनयास्यामि तीर्थकीर्तयकी
र्तने श्रिया मि किं करोम्यन्ता गोपीनां जन्मजन्मनि ८३
नहि गोपीपरो भक्तो हरेस्त्वं परमात्मनः यादृशी लेभि
रे गोप्याभक्तिं नान्येव नादृशी ८४ कलावत्सुवाच
पितृनामानसी कन्या यस्यामेना कलावती वपेति
स्त्रोभगिन्यश्च भ्रमा मिह विवीजले ८५ यस्याजनक
पत्नी च सीता माता यशसिनी श्रियोनिसे भवासीता
यस्याचापो निसे भवा ८६ हिमालयप्रिया मेनाडगी
माता वसवता श्रियोनिसे भवाडगी मीनका च न
यसिनी ८७ ह्यवमानप्रिया हे च राधा मातायु
नो हवः श्रियोनिसे भवा राधा अहे वायोनिसे
भवा ८८ ॥ ८९ ॥

राधा श्रीरामशायेण हवमावसुता भुवि सनत्कुमार
 शायेन वयमेव महीतले लीरोदसागरं रम्येन हीय
 मनोहरं तिस्रो भगिनो भक्ता वविस्रुष्टगता वयं ॥
 अभ्युत्थानादि न कृते कोपादत्यत ययसः सनत्कुमा
 रो भगवान् योगीन्द्राणो गुरोर्गुरुः ॥ सनत्कुमारो वाच
 मूढास्तिष्ठन्तु भूमौ च पुनः स्वर्गे न यास्यथ मर्मशाण
 प्रिया भूत्वा वाहंकारेण हेवना ॥ पुनरेव च यत्ने कं
 ददौ त्वस्यो द्विजे सरः विलोरे --- रास्य ज्येष्ठा भव
 त्कामिनी ॥ हिमालयस्य तत्कन्या भविष्येति वया
 वती यस्या प्रिया तु भवतु योगिनो जनकस्य च ॥ न
 तस्या कन्या महा लक्ष्मी सीता देवी भविष्यति त्वभानु
 स्य योगिनो प्रवरस्य च ॥ उवाच सस्र शिष्यस्य कनि
 स्ता च कलावती भविष्यति प्रिया सा धीहायरो नेव गो
 कुले ॥ कलावती सता राधा देवी गोलोकवासिनी
 श्रीराम गोपशायेन भविष्यति न संशयः ॥ ईशो ब्र
 ह्मण शेषाणो भारव नरणेन च आगमिष्येति सृष्टी
 च पुण्यपत्ते च भारते ॥ कलावती त्वभानुः क
 त्का कन्या सह जीवन्मुक्तस्य गोलोके गमिष्येति
 व संशयः ॥ यस्या च सीतया सा द्वैवे कुं देव गमि
 ष्यति कल्याणे विस्रुको लोचन लक्ष्मीवन्मोदने सिरे

ब्र. वै.
क. ख.
३५१

विना विपत्ता महिमा केषो कुत्र भविष्यति कर्मिणां वा
 गतेऽङ्गुः खं प्रभुवेडलं भेसखे ॥१॥ पुरापितृणां कन्या
 असर्वभोगविनासिका लक्ष्मीसमावरेणापि विप्रस्य
 विस्रदर्शनान् ॥२॥ कर्मक्षये वापसा के भूने च विस्त्र
 दर्शनान् ॥३॥ पुण्येन नीवेवेगेन कुमारस्यापि दर्शने ॥३॥
 श्रुतेन व कुमारस्यात्तज्ञाने परमडलं भे बलविस्त्रशि
 वादीने सिद्धानो जगतामपि ॥४॥ ईश्वरः परमात्मा व
 श्रीकृष्णः परमेश्वरः निर्गुणश्च निरीहश्च परः खेच्छा
 मयो वरः ॥५॥ तलस्य उवाच सर्वसाक्षात्पुदेवास्तिस्र
 येव स्य कष्टक पाणो विस्त्रश्च विषयी मनो ब्रह्मा
 वचेतना ॥६॥ प्रकृतिर्बुद्धिरूपा च सर्वशक्ता दिदेवता
 तानसत्त्वाः येषु स्य सयं यर्मस्य स्रुषः ॥७॥ निर्गुणः
 परमात्मा च तद्ब्रह्मः प्रकृतिः परः स एव कृष्णः सात्वी
 च कर्मिणा जीविनामपि ॥८॥ भोक्ता वसखडः ख
 ना जीवे सत्यति विंबकः च कषोऽं दस्रैर्यो च जि
 ह्वा यो च सरस्वती ॥९॥ वसंथरात्र विस्त्रासे रसेलो
 कपालिका आत्मन्येव प्रियान्येव गच्छेति जीविनाः स
 दा ॥१०॥ यथा सेंसदि सेंसारे नरदेव मिवानुगाः तस्मा
 त्सर्वीतरात्माने भजेति सतते सदा ॥११॥ संतस्य परया
 भक्ता यथा येने योगिनो सदा कर्मिणां कर्मणा सात्वी

कृतः कर्मवगोपने ॥१॥ श्रेतर्था मीचकसप्तप्रचारे
 कुरुते मुदा ॥२॥ कालिक उवाच नरावाला मम हा
 सप्रवानोपिविधा स्तथा देवा दयस्य ये सिद्धाः सर्वे
 जानतेति नेपथे ॥३॥ सोमने मूर्च्छिताराया पुक्ता बोध
 यिते बुध श्रवणुक्ति प्रथानश्च नोव बोधय बोद्धव ॥४॥
 उद्धव उवाच चेतने कुरु कल्याणि जगन्मातर्तिवो
 धमां उद्धवे कलमभक्तस्य किं करस्यापि किं करे ॥५॥
 प्रमादं कुरु मानर्मायास्यामिम पुरां पुनः न सनेत्रेय
 रायी नो योषा दारुमयी यथा ॥६॥ यथा हवो वशीभू-
 तो हव वारस्य सेतने तथा मानर्जगत्सर्वे जगजाय
 स्यति स्त्रिते ॥७॥ इति श्री ब्रह्मवैवर्ते महापुराणे श्री
 कलखंडे रायोद्धवसेवादेवतर्नवतितमोऽध्यायः
 नारायण उवाच उद्धव स्ववचः कृता चेतनो प्राप्य रा-
 थिको सा उवाच समुत्था चरन्त हा समनो वरे ॥ उवा-
 च मधुरं देवी हृदयेन विहयना गोपीभिः समभिर्भ-
 मासेवितासेन चामरैः ॥ राथि उवाच मधुरो गच्छव
 त्सने मां वैदिसरणे यदा श्रुतो संयर्मी नास्तेव भव
 तो भवसागरे मदीयेव चने सर्वे गत्वा कथय सोमने
 श्रीकलपरमाने देशी ब्रं मानय मत्परः ॥ ४ ॥ योषिजन्म
 नियोषित्सु संप्राप्य तादृशेयति भेदो बभूव कस्या

५६

ब्रं.वै.
कृ.सं.
३५२

पिमदन्वाकारिण्डः खिनी ५ किंददासिप्रबोयेमेनास्मि
मेवोयनोवितं निःफलं देहि नो देहो विनात्मानं स दे
हव ६ संप्रीत्यासहसोभागे गौरवे नित्यनूतने श्री
वडलं भेमे मरहस्ये पिय संगमे ७ स्मरामि मनसा
शसत्रान्यो मनसि वर्तने रात्रौ निंदोपरि मज्जस्मर
णं शोकवर्द्धनं ८ मासु हरभवं वत्सनि मग्नो शोक
सागरे जीवामयप्रदाने न तीर्थस्नानफले नृणां ९
प्रबोधिते नरा क्रौमिडवीरे वाचमानसं चिंतये चर
णो भोजे क्लृप्तस्य परमात्मनः १० न ह्यणो महिमाने
च प्रीतिं च ये मसागरे स्मारे स्मारे च सौभाग्ये मनो मे
न स्थिरं चले ११ न गतोऽपु वती नो च का सो वाडः ख
मीदृशं श्री क्लृप्तभेदडः खे च का वा जानाति मो वि
ना १२ किं विज्ञाति सीता साप्यहं व विधि रोपिते म
त्पराडः खिना नास्ति कामिनी पुजगत्रये करोति
याति कीतिश्च क्लृप्ता मानससी वयो का सो व मत्स
मेडः खे पु वती नो हि उहव १४ राधिका सहशी
सी पुन भूतान भविष्यति डः खिनी विरहार्ता वत्स
ख सौभाग्यवर्जिता १५ संप्राप्य कल्पवृक्षं च यतिव
जगतां पतिम् वै विना ह विधावाच निर्दये न वया
पिना १६ जीवने सफले जन्म सति गंधं च तृषी मनः

यत्पादयच्चैवाकुत्रत्रयवेशप्रदर्शनान् ॥ तत्रामकृति
 मात्रेणयंचपागाप्रहर्षितः स्मृतिर्मात्रात्प्रवेमेशात्मा
 ससिग्ययवच ॥ यस्योयस्पर्शसरनोयशसिभुवने
 षपि कयावासंपदावत्सविस्रामितभीसरं ॥ त्रै
 लोकविजयेत्रयंमणामेवविभर्तियः ननिर्मितो
 योविधिनातेनैवनिर्मितोविधिः ॥ नैविधेस्त्रवि
 धानारंदातारंसर्वसपदा कल्पवृत्तात्परेशानेन
 ल्मीकोतेमनोहरं ॥ सर्वेशंसर्वबीजेचपरमात्मान
 भीसरं कयावासंपदातानविस्रामिचनेपति ॥ य
 सनिर्मलनाहंचनचंदोनचमन्मयः नैवासिनी
 कुमारस्त्रगुणायमेनविस्रः ॥ १३ ध्यायेनेयत्पादय
 चैव्रलेशशेषसेतका कयावासंपदानानविस्रामि
 मिचनप्रभु ॥ १४ समेषपश्येतित्रयमन्त्रलेचमनोहरं
 नेपिसर्वपरित्यज्यध्यायेतेनमहविशे ॥ १५ गुणोनशे
 वसलिलः शुक्कोष्टेद्रवेदिति स्तवतोमद्भलि
 तः स्तंभितस्त्रसमीरणः ॥ १६ सूर्यसंदोजलयरोस्त्र
 गिताभक्तिभावतः कयावासंपदाप्रवृत्तविस्रामि
 चनेषिये ॥ १७ यद्गयाह्यतिवानोयेसूर्यस्तपनियद्ग
 यान् वर्षतोदोदहत्प्रतिष्ठसुस्वरतिजंनप्र ॥ १८ य
 द्गयात्कलिनोहताः प्रथितासमेषपिव समद्राः सा

ब्र. वै.
क. ख.
३५३

न्यविषयेग्रहाश्चसनयःसराः १॥ कालसकालसंहर्ता
संहर्तासहरीसरः साधीनश्चसनेत्रश्चसयमेवालसंज्ञकः
कथावासंपदावन्मविषारामिचनेप्रभु प्रवोयोनास्तिनने
दोकेनमोवोथनेभवान् ३॥ सोचवोथयिनेशकानसावि
शीसरसती नवेदानववेदज्ञकेवासंनश्चकेसरा ३॥ स
हसवक्रोडनेनश्चवेदानांजनकोविधिः नशेभुनेगणे
शश्चयोगीद्राणोगुरोरुरुः ३३ स्थितेर्गतिश्चिन्नीयामा
गतसकुनोगतिः कालसायेचसर्ववसखेडःखेचभा
सुभे ३४ उर्निवारः सकालश्चकालसायेजगत्सुत उनि
समद्युरंगकसखेवन्समनोहरो ३५ ब्रजवासंपरित्यज्यभ
वोश्चगमनोसखे सविरंकसखिच्छेदोडःखायनसखा
यव ३६ पश्यचेद्रसखेतसजन्ममसजराहरे राधिको
वचनेकृतारुरोदस्यसुहवः ३७ रुदंतोराधिकोदृष्टा
बंधुचिच्छेदकातरो ३८ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुरा
णे श्रीकृष्णजन्मखंडे रायोडहवसेवादेपंचनवतितमः
४५ नारायणवाच श्रीकृष्णमरणोक्तनारामनोन्मुखं
हवः नवराथापदोभोजेशिरसापुलकोकिनः १ भक्तं
रुदंतामुच्चैश्चराथाविच्छेदकातरं १ मायव्युवाच उह
वष्टण्डवत्सामित्तणोतिहयथोचिते सडलभेपुराणे
प्रलोकेषुगोपनीयके ३ प्रश्नं कुरुमहाभागराधिको

विमगत्सु इत्युक्ता सावगोपी सा सासने सखमासत ४
 उवाच मधुरेशो ते सुहृदस्व सराधिको उहव उवाच य
 का की भवमाया तिया मे का की पुनः पुनः प्राणि कर्म
 नरो येन स कर्म फल मु क प्रमात् ५ कर्मणा जायते जेतः
 कर्मणी व प्रलीयते सखडः खे भये शो के कर्म नैव प्र य
 यते ६ जेतर्भोगा व शेषेण भोगे भुंक्ते भवे शुच पुनश्च
 कर्मणो भोगात्स माया ति च पापि च ७ रत्नादिके च यि किं
 चित्सहं दत्ते तया मति मया साहं न या मे व ते न मे किं प्र
 योजने ८ भवाधि तारणे देवि भव नीर मणी वरा कर्णा
 धारः स ये कलः सा स्ताव पार कारकः ९ किं विज्ञाने दे
 हि म हो भवाधि पार कारणे प्राप्य प्र सा दे मा स्ता मि म सु
 रो कल मूल के १० यो यो काल गति मातः सरा णो च न
 ण मपि पितृ णो ब्रह्म लोक स त दृष्टं स च तो व च ॥ मा
 मे व उ स्म रो चो रो त्म का चो रो हरेः पदे पदं भूत सु पा ये च
 दे हि मे क मला लये ११ हर तो य त्प दो भो जे था ये ते च दि
 वा नि शं दे वा ब्रह्म श शी षा चा न ह न स त सं स्थि तो १२
 उह व चः क ता ज हा स क मया ल या वा स मा व स ने शो सु
 से मा र्ज न मु वा च सा १३ सा य वी व च ने नै व करो पि श्व य सु
 ह वे सी जा नि र म ला लो ला किं सा ज्ञा ने द स ति ने १४ सु
 हो काल ग ति व त्स ज्ञा ना ति भ ग वो हरिः ब्रह्म मे हे श

ब्र. वे.
कृ. ख.
३५४

काते:

शेषश्च वेदाश्च त्वारपवच ॥ किं विद्महे दानुसारेण सेनो जा
नामि पुत्रक श्रुत्वा या क्लृप्तवक्त्रेण गोलोके रासमेतले ॥
गोलोके चापि वैकुण्ठे ब्रह्मलोके च संप्रत यादृष्टा च कालग
तिस्त्वा मेव कथयामि ते ॥ नृणां पितृणां वेदानां ब्रह्मलो
कादिकस्य च वहिर्लोकस्य ब्रह्मलोकस्यानालानोच निश्चि
ते ॥ नरेति योति कालगतिं येनोपाये च यैरित्ता निस्तरं
ति बुधश्चेष्टा कथयामि निशा ययः ॥ राधिक उवाच
भजेति जगतो नाथे काले जगद्गुरुं निर्गुणं च निरीहे च
परमात्मानमीश्वरं ॥ सद्यः पतिनिदेहो ये विना येन सदा
त्मनः ते निषेव्य कालगतिं तरन्त्येव हि केवले ॥ आग्रहं
रुनिसर्वेषां प्राणिनां च विशेषतः श्रीहरे शुद्धभक्तानो स
त्पुण्यवतो विना विधेर्मानसिकामंजोश्च तुरो यश्य पु
त्रके सनकादीन् भगवता तयेषां च सस्यिरेव यः ॥ १४ ॥
दाद्यान्वयसान्तिन्यान् सान्तिना च गुरोर्गुणान् बालानान्
यनीनां च येषां च वर्षासून्यतां ॥ अथोत्तरा महास्फी-
तो सस्मितोश्च दिगे बरान् श्रीकृष्णान् सृजोश्च नीथी
सृजोश्च वै सवान् ॥ वेदे वेदो गणास्त्राणि विंताहीनां
प्रकलितान् भक्तादिवा निषोशाश्च हरिभाव नतन्यरा
न् ॥ वाससृजा विहीनां सृजामानसिको स्रष्टा स
त्पुनयात्महाभागात्कलया लजितो स्रष्टा ॥ सनकश्च

सनेदश्च नृनीयश्च सनाजनः परेशानकुमारश्च ये स्मरं
ति च निरुपाः २५ नीर्यस्त्रानकलेलव्याकृतपापात्पु
चने हरिमक्तिर्मवेनेषां हरिदासं लभेतिने ३० मत्कजे
वीलके यश्च कर्मणा वहिजो ममा दशवर्षा पुनेनी व्रं
जलेने व्रसने जसा ३१ हरिसेवनतः यस्यात्समकल्या
नजीवने वोक्ते ये च शिष्येण लोमशां चामरिं तथा ३२ स
र्वकर्मविहीने च हरिसेवनतत्परं शानकल्या पुषे वै
वध्यायमाने हरेः यदे ३३ जमदग्रेः सने यश्च रामे च वि
रजीविनः हनूमने बलिं व्यासे मस्य न्यामानमेव च ३४
विभीषणं रुपे विप्रं बने वभ्रलके हरिभावनया चैने
अहासचिरजिविनः ३५ सिद्धे द्वेषु मनी द्वेषु नरयत्येषु
चो हव हरिभावन अहास सर्वे ते चिरजीविनः ३६ प्र
ह्लादं यश्च दैत्येषु हिरण्यकशिपोः सने हरिद्विषो द्वे
नस्य हरिभावनतत्परं ३७ चिरा पुषे कालजिते यश्च
ये चाप्यसेव्यके अनेकजन्मतपसा जन्मलव्याचभार
ने ३८ ये हरिं सेनसेवेन भूषाश्च कृतपापिनः वासुदे
वै परित्यज्य विषयाभिरने जनाः ३९ त्यक्ता मने महामू
ढा विषे भुंक्ते निजे ह्यया कस्य सी कस्य वत्सुवः कस्य वा
बोधवस्तुषा ४० कः कस्य वेधुर्विमदिक्लृप्तं न च विना
विंशु न स्मात्सेतः सदा क्लृप्तं भजेत्येव दिवानिशे ४१ ज

ब्र.वे.
क.ख.
३५५

जन्ममृत्युजराव्याधिहरं सर्वपरं वरं कालस्य नरलोपा
येभ्यो जने परमात्मनः ४१ आनेदनेदनेदने सैव परिसृणोत
मस्य च मृणालकालगतिं वत्समदीयज्ञानगोचरो ४२ न
राणोचपितृणोचसराणोचपित्रासराणां नागानोरत्न
सादीनो न तस्य रेखांच पुत्रक ४३ कथयामि निगूढार्थी सा
वधाने निशामय सर्वस्माच्च परः स्थलः सर्वाथारो महा
विगाह ४४ यस्य स्त्रीमसुविद्यानि चास्येव्यानानि च
सर्वस्माच्च परं सत्त्वं परमाणुनिशामये ४५ कालात्म
के महाभोगसर्वस्योत्पन्नमीक्षितं वरमः सद्विशेषाणां
मेनेको संपुनस्तथा ४६ परमाणुसंविज्ञेयो नृणां मेव
भूमो यतः परमाणुद्वयेनासु च सरेणुस्तनेत्रयः ४७ च
सरेणुविकेनापि बुद्धिरुक्ता मनीषिभिः वेयस्तु रिशते
नैव विविधेन लवस्तथा विलवेणानि मेव च विनिमे
षणचक्षणः काष्ठये च तणे नैवल्लघुना दशकाष्ठया ४८
लघुये च दशोदं तु सत्यमाणं निशामय द्वादशाहं य
लोत्पन्नमस्य तर्भिश्च त्वरेणुलैः ४९ स्वर्णमाधैः कृतं
छिदं यावत्स्य जलामते देउद्वये मूर्ध्नि च छिदे
जन्मकान्तिधिः ५० नदस्य भागप्रहरः प्रमाणं च
निद्रपिते चतुर्भिः प्रहरैः सविश्वतर्भिर्दिनमेव
च ५१ ॥

॥

॥

तिथियेवदशेनैवयत्तमानेप्रकीर्तितं पत्तद्वयेनमा-
 सस्यानसुक्ककलाभियेनच ५४ ऋतुमीसद्वयेनैव
 नत्यक्केकर्षयवच अनवत्सरोयमितिकालविदेविडु-
 खजः ५५ अष्टोद्विषट्कमासेष्वनशमानिष्टएउडह
 वैशाखेज्येष्ठश्रावणः श्रावणेभाद्रपदच ५६ अश्विन
 कार्तिकमार्गः पोषमाचरुफाल्गुनः वैशखवरमो-
 लेयोवर्षशेषेनिद्रूपितः ५७ वसेत्तुष्टेवैशाखामास
 पुमेनकीर्तितः ज्येष्ठाषाढद्वयेनैवग्रीष्मस्तपरिकी-
 र्तितः ५८ वर्षीश्रावणभाद्रेणवाश्विनेकार्तिकेशरम्
 मागेधौषेवहेमन्तः शिशिरोमाचफाल्गुनो ५९ अह
 स्तुचाषनेहेवोत्तमरेदत्तिणायने माघीद्विषट्कनिते
 नमुन्नरायणमीक्षिते ६० श्रावणादिमासषट्कदत्ति
 णायणमेवच माघादाष्टादपर्यन्तेदिनेहेहेक्रमेण
 च ६१ नक्तंहृदःश्रावणाद्यधौषपर्यन्तमेवच प्रतियस्
 र्णिमांतेचसुक्कयत्तःप्रकीर्तितः ६२ द्वितीयाचरुती
 याचचतुर्थीयेचमेतथा षष्ठीचसप्तमेचैवत्यष्टमीन
 वमीतथा ६३ दशमेकादशीचापिद्वादशेचत्रयोदशी
 चतुर्दशीकुड्ग्यादिदेतिथिगणनेस्मृते ६४ अश्विनी
 भरणीचापिहस्तिका रोहिणीतथा मृगशिरस्तुआ
 र्द्राचनतत्रैहेपुनर्वसुः ६५ पुष्यश्लेषामचाचैवसवी

ब्र-वे.
क-र.
३५६

बोन्नरफाल्गुणी हस्तविज्ञानयास्वानीविशाखाचानु-
राधिका ६६ ज्येष्ठा मूलानया सर्वाषाढौ मरानया अ-
वणायभिजिजैवधनिष्ठा च प्रकीर्तिता ६७ शतभि-
षानया जेया सर्वभाद्रपदस्तथा नयोन्नरस्तु विज्ञेयो
रेवती वरमास्तुता ६८ अष्टाविंशच्च नक्षत्रे कालवेंश-
शिनो हवः क्रमेण तामिसार्धं ववेदस्ति हति नित्यशः
६९ समविंशति नक्षत्रे यन्मया वक्तुं शक्ते अभिजि-
तं प्रवणं व्यापते नाष्टाविंशति स्मृताः ७० एकया न-
मथौ चंद्रो रोहिण्या रामया सह रेमे दिवानिशो हृष्टा तेन
श्रीणा बुको यणा ७१ व्यायोदत्वा च चंद्राय यौ नानेति-
कंभिया नतः पितरमानीय सावचकै विभागकै ७२
बभूव ते न नक्षत्रमभिनिशामके पुरा एतच्छ्रुते कल-
सखा छतसंगे च पार्वती ७३ नक्षत्रं कथिते नानतिथि-
ग्रामस्य तेन च योगे च करणैश्चैव मन्त्रैश्च न निशामय-
विष्णुभः प्रोतिराष्ट्रव्यासौ भाग्यं शोभने स्तथा अति-
गणः सकर्मचरुतिः मूलस्तथैव च ७४ गणैश्च द्वि-
र्भवस्यैव व्याज्ञातो हर्षणस्तथा वज्रसिद्धिर्द्युतीया
तावरीया मरिचः शिवः ७५ साध्यसिद्धः शुभः शुक्रो-
ब्रह्मैवैव धृतिस्तथा प्रकीर्तितो योगगणा करणस्य
यतामिति ७६ वचस्त्रवालवस्यैव कौलवसै निलस्त

७४

या गरस्वगीजस्वापिविहस्वशकुनिसुया १२ च
 नष्वावविनागश्चकिंस्त्रज्ञइतिकीर्तिने नराणां च
 पिमासेनमिहृणोचदिवानिवे १३ अक्रेतेषोदिने
 चापिकृत्सेनकंपकीर्तिने वत्सरेणनराणां नृस
 राणांचदिवानिशो १४ दिनेतेषोसुत्तरेणनकंचद
 तिणायने मत्तेनरंनदिवानोपुगानामेकसमति
 मनोश्चापुःपरिमितंशकस्यापुप्रकीर्तिने येचविं
 शत्सहसंचनयायेचशनेयरे १५ नवसूर्यगतिनी
 स्तिशकयानानुसारतः पुगानोषष्टिमयिकंनरा
 णांचप्रकीर्तिने १६ कालेनैतेनशकस्यपतनेचम
 नोस्तथा चतुर्दशेद्रावद्विचोकलेनब्रह्मणोदिने
 येतेनैवचतुष्टुकेसुगिदातुर्दिवानिशो एवंतेषोनि
 शतेनवोथवांचदिवानिशो १७ नवसूर्यगतिनीस्ति
 शकयानानुसारतः दिवानिशोचजानेतिब्रह्मलो
 कनिवासिनाः १८ कुंडहयेनवफलेशकयानेनन
 क्कले एवंतेषादिनेनैवयान्तर्मासाः प्रकीर्तिनः १९
 अष्टौहादशभिर्सेरेषतस्यश्चशतः पुषः ब्रह्मणाय
 तनेनैवतिमिषः श्रीदरेरपि २० यान्तपानानुसारे
 णवैकुंटेचदिवानिशो नवसूर्यगतिनीस्तिचैवे
 लोकाकृतिस्मृताः २१ वैकुंटेवासिनः सर्वेतेजजाने

२४

ब्र. वे.
क. ख.
३५७

महर्निशं चंद्रस्यापि गृहाणां च गतिर्नास्तीति तत्र वै १० व
 कृतं नैव भ्रमने वराशिना सिद्धया हरेः दिने च ते जसादीनां
 कस्यस्य परमात्मनः ११ न कृतं ते जो विहीने च हरो वा संग
 ने तथा एवं काल गतिस्तत्र विसृल्लोके स्मि संतते १२
 कालः सत्रयो भगवान् परमात्मानि राहतिः चंद्रसूर्य
 गतिर्नास्ति पात्रालेषु च समस्त १३ न ह्यसि न म्रजाने
 ति शोकि ते न दिवानिशं दिने मूर्द्धिना गानो मम गिर्ज
 नित नितशः १४ संस्थाया दी मम गिस्त्रिस्त न म
 साहना काले तत्र प्रमाणे न जानेति तत्र विवाहिनः १५
 यथा भुवि तथा तत्र परिमाणे प्रकीर्तितं कृतं वेनाहा
 परं च कलिश्चेति चतुर्गुणे दिव्ये द्वादशाहस्रवत्सः
 रैस्तत्रिपिते अष्टौ शतान्यभ्यधिकं सहस्राणां च त
 स्य १० दिव्ये र्वर्षैः कृतं पुनः काल विद्धि निर्त्रपितं अ
 स्ताविंश सहस्राणि यथा च परिमाणं के १६ लक्षणो
 व समदशानराणां परिकीर्तितं अथिकं षट्शतान्ये
 वे सहस्राणां त्रये तथा १७ दिव्ये र्वर्षैः पुनः वेना च काल
 विद्धि निर्त्रपिताः पुनः वनिसहस्राणि लक्षैर्द्वादशभि
 सह १८ नराणां च र्वर्षैः त्रयेनेति काल विद्धिः प्रकीर्ति
 तः चतस्र्यं शतानां वाप्यधिकं द्विसहस्रकं १९ र्वर्षै
 दिव्ये र्वर्षैः परं च कालं तैः परिकीर्तितं चतः षष्टिसहस्रा

गिलनैरसुमिरेवच १०५ नृणोवर्षैः शपरेवकालसैः
 परिकीर्तितं अद्विकं द्विशतं वैवदिव्यं वर्षसहस्रकं
 यवमेतेकलिपुगेवत्सरसैः प्रकीर्तितं द्वाविंशच्चस
 हसंचचर्चलत्तं नृणोतथा १०६ वर्षवैवकलिपु
 गमिति कालविदोविदुः लत्तैस्त्रिचत्वारिंशद्विवर्षैः
 शतसहस्रकं १०७ नृणोवर्षैश्चकालसैर्व्यक्रमेन
 चतुर्गुणे इति ते कथिते वत्सकालसंख्यानिर्णयणं
 यथाशक्ते यथाज्ञाने गच्छ वत्सहरेः पुरः १०८ इति श्री
 ब्रह्मवैवर्ते महापुराण कलसजन्मखंडे रायोद्धवसेवा
 दशत्रयवर्जितमोक्षायः १०९ नारायण उवाच गच्छत
 मुहूर्तं दृष्ट्वा संवत्सा श्रीहरेः प्रिया समुत्थायासना
 तशीघ्रं हृदये न विहयता १ गेयीमिः सहिजाशी
 चंसमुष्टिगामहासनी ददौ शुभाशिवे तस्मै मूर्ध्नि ह
 स्तथैवच १ स्निग्धं च वित्तं ते शुक्रं यानं पुष्पं च मंग
 ले प्रेरया मासलतोच फले पूर्णतया दधि ३ दद्यात्
 रोदशीयामासकुंभं पूर्णं मयलवं सफलं गवसि
 हवं कस्तूरीचंदनात्तिते ४ पुष्पमाल्यं प्रदीपं च मणिं
 रत्नं द्विजोत्तमं यत्तिष्ठतु वती साधी कोचं नरजतं न
 या नमुवाच महालत्मी वत्सत्यं च मंगले सगोप्य
 साशक्ते चैव पातिते दुःखमोक्षतः ५ राधिक उवाच

वे.वे.
क.ख.
३५८

अमेभवत्तु मार्गस्यैकल्याणमस्तु संनते नानलमहरे!
स्थाने कलस्य सुप्रियो भव ॥ कलस्य भक्तिः कलसास्य वरे
बुधवरे परं प्रेक्षायेव विधासुक्तिः हरिभक्तिर्गरीयसी
ब्रह्मतादपि देवत्वारिद्रतादमरादपि अमृतान्निहि
लाभाच्च हरिदासे सुदुर्लभे ॥ अनेकजन्मनपसा सं
सूयः भारजे हि ज हरिभक्तिं यदि लभे मस्य जन्म सुद
लभे ॥ सकले जीवने न स कर्तव्यः कर्मणो तयं पितृ
र्णवत्सहस्राणां स्वसमाप्तमनिश्चितं ॥ मातामहानो
सर्वेषां शान्तानां सोदरस्य च बांधवस्यापि यत्नाश्च गुह्य
णां भृत्यपि शयोः ॥ न कर्मणो भूतेन स्य यच्च कलस
मर्थणं न कर्मणो भूतेन सुदं कलसं नोषणं यतः ॥ ३
सैकल्यसाधनं कर्मसंशीत्या विधिपूर्वकं न देवमेगले
यन्ये परिणामसखो वह्ने ॥ ४ न ह्यनेन तपः सत्येन ज्ञ
क्तिः पूजनेन वा न ह्येष्यमनशने च केवले दासका
रणं ॥ समस्त यज्ञकरणं सर्वदा न फले तथा समस्त
नृपि वीदाने प्रदाति एषं भुवस्तथा ॥ समस्त नीधि
स्थाने च समस्ते च व्रते न पः भीतसरत्तणं चैव ज्ञाने
दाने सुदुर्लभं ॥ अतिथीनो पूजने च शरणगत
तणं सर्वदेवा चने चैव चंदने नृपने मनो ॥ ८ मो ज
ने पितृदेवानां पुरस्सरणं सर्वकं गुरुकृष्णणं चै

वपिजेर्मन्निवसृजने ॥ सर्वशीकलसससकला
 नार्हेनिषोउशी नस्माडहवयनेनमजकलसंपराय
 रे १० निर्गुणेनेनिरीहेचपरमात्मानमीश्वरे निमेति
 संपरंवलप्रकनेः परमीक्षिते ॥ परिपूर्णतमेषु
 दंभकानुग्रहविग्रहं कर्मणंकर्मणोसासेप्रदं
 मिलिममेवच ॥ ज्योतिः सत्रयंपरमेकारणनोव
 कारणं सर्वसत्रयंसर्वशंसर्वसंपत्प्रदं ॥ १३ भ
 किंदाम्यहेसस्यनिजसंतत्यदं प्रदं विसृज्यज्ञानि
 बुद्धिचमात्सर्पादिकमेवच ॥ १४ भजनेपरमानंदशी
 कलनेदनेदने वेदेषुप्रियशाखायोनस्यनाम्नासह
 सकं ॥ १५ नंदनेदननामोक्तिकृतोविघ्नेसडहमे उ
 हवः सर्वकर्मणोपरमेविस्मयेययो ॥ १६ ज्ञानेसंषा
 यमूर्तेचपरिपूर्णवभूवसः सवसेवगलेवधादे
 उवत्प्रणनामनो ॥ १७ मूर्द्धिकेशोश्चतत्यादेनिवधा
 चपुनः पुनः पुलकोक्तिनसर्वागसाश्रुतेवैश्वभ
 कितः ॥ १८ नद्विच्छेदसुचोगेनरुरोदोचैश्चनारद
 रुरोदरातनत्येम्नारुरोदवलवीगणाः ॥ १९ उहवः
 सगुणोत्थात्तास्त्राययामाससर्वतः उहवः मूर्द्धित
 दृष्टास्तेमिनेत्यक्तवेतने ३० उहवश्चेतनोप्राप्यता
 सवावचसेसदि रुदंतीनांचगोपानोपुरतः परमाश्रदे

ब्र.वे.
क.ख.
३५५

उहवउवाच यन्मेयशस्यहीणानोजेहृदीपःसुडर्लभः
यत्रभारतवर्षेचसर्वेषामीसितेपरे ३१ अहोभारत-
वर्षेपुण्येहंदावनेवने राधायायाव्रसेसर्षाःरजःस
जसरोसिते ३२ यन्मामन्याचष्टथिवीविषुलोकेषु
सृजिता राधायास्तीर्थसृजायायादाव्रजसावरा ३४
षष्टिवर्षसहस्राणिदिव्यानिपुष्करेपुरा ब्रह्मणाच-
तपस्तमेवेदोतेभक्तिपूर्वके ३५ गोलोकोराधिका
कसदर्शनार्थमनोरथान् गोलोकोराधिकाकला
नदहस्तपसोबलान् ३६ श्रुत्वातेनाकाशवाणीनि
उत्तरुषडपिणी वाराहेभारतेवर्षेपुण्येहंदावने
वने रासात्सवेमहारम्येतत्रैवरासमेडले दससी
तिचदेवानोमथ्येतत्रतसेशयः ३८ तंश्रुत्वाविरजो-
ब्रह्मातपसःसगृहंगतःकलादहस्तेनतथापरिष-
र्त्तमनोरथे ३९ गोपानोगोपिकानोचसफलेजन्मजी-
विते नित्यपश्यन्तिनेपादपद्येब्रह्मादिडर्लभं मानिनी
राधिकोसंतःसदासेवेन्नित्यशः योगीद्राक्षसुनीद्रा-
क्षसिद्धिद्रावेसवस्तथा ४० संजीपुण्यवतीतीर्थसृजो-
मुहोमुहर्लभो सुलभेनमयोभोजेब्रह्मादीनोसुडर्लभो
यस्यादपद्येनसरेकतेयावकसोकिने सर्वेसरेसरेणैव
कसेनपरमात्मनः ४१ वकारयस्याःसृजोवस्तोत्रराजेसुडर्लभो

शतसृंगे स्वये क्लृप्तो गो लोके रासमेडले ४६ परिजानय
 सूतानां मालो गेये च वेदने ददौ हर्वातिने सिग्धं यस्मा
 पादारविंदयो ४५ विंशत्सहस्रगोपीनो कोटीनामी
 खरीनया तत्पटु विंशत्सखीनो च ईश्वरी राधिकामि
 या ४६ ये वाहिषतिमिंदेतियापिनश्च हसेति च क्लृप्त
 प्राणाधिको देवदेवीश्वराधिको वरो ४७ ब्रह्महत्या
 शतेनेन लभते नात्र संशयः तस्यापेन च यच्च ते कुभी
 याके च रौवरे ४८ तमेनेन महाचारे वाते कोटे च ये च के
 चतुर्दशे द्वावच्छिन्ने पितृभिः पितृभिः सह ४९ ततः
 परे च जायेते जन्मे के कील यो नितः दिव्य वर्ष सहस्रं
 च विष्ठाकिटः स याजकी ५० पुंशुलीनो यो नितो कोटो
 स दत्तमन भक्षणः ब्रह्मकीटश्च तन्मानव वर्षे च स
 भक्तकः ५१ वेदे च कयवशाखायामित्याह कमलो
 द्वयः इत्युक्तं वेदे संज्ञेने मुवाच राधिका पुनः ५२ रुदे
 ने च रुदे नीसा क्लृप्त विच्छेदकानरा ५३ राधिक उवाच
 गच्छ वत्स मधुपुरी सर्व बोधय मायवं यथा यथा मि
 गोविंद प्रयत्नेन न जया कुरु ५४ निः फले च गते जन्म
 गच्छ मिथ्या उवाच आशा हि परमेडः खेने राशे प
 रमे सुखे ५५ आशायापि गला वेषा कृत्वा च जन्म निफ
 ले यथा हि चिंत्य गोविंद जीवन्मुक्ता वभूव सा ५६ ३-

ब्र.वे.
क.ख.
३६

सुत्काराधिकानवहरोदचभृशमज्जः प्रणम्यनोरुदेती
चयशोसामवनेययौ ५० अथोहवेगनेराथामूर्च्छीसे
पापनारद नन्याजवेतनेसंचवभूवथ्याननमरः ५१
सयेकैयंकजदलेमजलेसपनेमुने गोप्यस्तोसायया
मासः साश्रुनेत्रोत्पल्लोक्तो ५२ नत्सर्शमावात्सयने
भस्मीभूतोवभूवह पुनः सिग्धः स्थलेमिग्धशय
नेचदनाकिने ५३ पुनस्तोस्थाययामासविरहजरका
नरा सहनाशुक्तोशयसगेथिंचदनाहवे ५४ निमेषे
णपुगशनेनहभूवोहवेविना हाहोहोहवहरिणी
चेगताचदेतिच ५५ समानयहरिणीचेमत्प्राणेसरमिम
पि ५६ सुक्तवेतीसहसासननेहनेवजना रुरुडगोपिका
सर्वोक्तनाराथोसवत्तसि चेननेकारयामाससिग्धो
चनसीसिते ५७ इतिश्रीब्रह्मवैवर्तेमहापुराणे श्री
कृष्णजन्मखंडेरायोहवसेवादेसप्तमवर्तिनमः ५८
नारायणवाच अथोहवोयशोदाचप्रणम्यप्रययौतरे
खर्जरकाननेवामेकृत्वाचयमुनोययौ ५९ स्नात्वाभु
क्ताचतत्रैवजगाममपुरापुनः ददर्शवटमूलेचगो
विंदरहसिस्थिते ६० प्रकलमुहवेदृष्टासमितेनमुवा
चसः रुदेतेशोकदग्धेचसाश्रुनेत्रेचकानरे ६१ आग
होहवकल्याणराथाजीवतिजीवति कल्याणमुक्ता

गोप्यसजीवेतिविरहजगत् ४ तपोकाजनननी
 वापुमः साकिमुवाच हृष्टं वचमुना क्लृप्तं ह
 दावने वने ५ निर्जनोपवनौ च ससरसं रासमेत
 ले रसकुजकुटीबोधं रम्यं कीडासरोवने ६ पुष्पा
 थाने विकसिते संकुले वमधुवनै भागीरे ववत्
 दृष्टः सस्निग्यो वालकातिनः ७ दृष्टो गोपीगवा
 दृष्टो गोकुलंगोकुलव्रज यदि जीवति साराथानो
 दृष्टा किमुवाच सः ८ तत्सर्वं वदने वं यो यो ल
 यति मे मनः किमुचुर्गेयिका सर्वा किमुचुर्वधु
 वलवाः ९ किमुक्त किमु सर्वं वदत मावाच राध
 या कीदृग्वाकं वमधुरं संभाषा कीदृशीति वा १० गो
 पाना गोपिकानां वशिष्ठा नो मातुरेव च राधाया आ
 यिकी दृग्वा मयि मे मानुरागकं ११ मां च स्मरति माता
 मे मां च स्मरति रोहिणी मां च स्मरति साराथामनेम
 विरहाकुला १२ मां च स्मरति संगोप्य मगोपाश्र
 गोपवालिकाः भागीरे वदस्ते ववाला कीडंति
 मां विना १३ दत्तप्रवृत्तास्त्रणीभिर्यत्र भुक्तं स यो य
 मे प्रमुदावालकैः सार्धं न दृष्टं यदमीप्सितं १४ इदं
 यागस्य लेहं दृष्टं गोवर्धने दत्तं ब्रह्मणा सुकृता
 लोकवासि नो गोपिकावरा १५ उदवत्वाच दृष्टा

ब्र-वे-
क-र-
३६१

नन्सारभृताचरायोरामेच्छरीपरा कदलीवनमध्येचनि
र्जनेसहृदसाले ॥ पेकस्येपेकजदलेसजलेचेदनावि
ने शयनेतिविधिसासारन्मृषणभूवर्जिता ७ अती
वमलिणाहीणाच्छादिताञ्जलम-सा सेवितासखि
भिस्तेवसनतेस्तेनचामरेः १८ कशोदरीतिराहारान्न
णेश्वसितिलक्षणं नृणोजीवति किंवाकाविरहज्वर-
पीडिता १९ किंवाजलस्थले किंवाकिंनके किंदिनेह
रे परंपश्येनजानाति किंपरेकिमुबोद्धवे २० राजाजा
नविरहितायायमानायदेनव वैलोकोनाथयकिं
चिन्सानजानातिराधिका २१ सीहन्मोनैवबोद्धेतिज्ञा
नासदस्यवा- - - गच्छशीघ्रेजगन्नाथकदलीवनमी
सिते २२ बहिर्भूतानजगतांसारथात्तत्परायणा अती
वमज्जानीतायाप्रभुणारतिनासदा २३ नहिराथाय
रोमकोनभूतो नमविष्यति मन्मथः शंकराङ्गीतोम
बोम्भतत्पुनःसरः २४ भवद्विषयपतिं प्राप्य कामदग्धा
चराधिका नस्मान्सार्वपरैकर्मनचकेनतिवार्यते
चेद्वेदहतिचेद्वेदससनते किंकरेणच शस्यतेगेयि
वापुश्चाप्यनयीसर्वपीडितः २५ नमकोचनवर्णाभा
साफनाकजलोयमा स्वर्णवर्णिकेणीचवासोवशः
विवर्जिताः २६ संप्रविद्याना नद्रक्तः सराणोप्रवरोविभः

तद्वक्तः शं करो देवो योगी द्वाणो गुरुर्गुरुः १८ सुनींद्रा
 श्रकतिविधास्तद्वक्ता यदणीतले तद्वक्ता यदशीरा
 थानभक्तस्तद्वक्ता यराः १९ ध्यायने पादशीरायासये
 लक्ष्मीनतादशी हरिरायाति इत्येवं राया ग्रीस्तीकृते म
 या ३ शीघ्रं गच्छ महाभाग तदेव सार्थकं कुरु उद्धव
 सवचः श्रुत्वा जहासो वाचमायवः ३० वेदोक्तं कथया
 मासहितं सत्यं च सव्रते श्रीभगवानुवाच सीसधर्म
 विवाहेषु ह्यन्येषां गणसंकेते ३१ गवामर्थं ब्राह्मणार्थं
 नानृतं स्याज्जगुप्सितं त्वत्सीकारविहीनेन कृतं संतर
 कंकनः ३२ गोलोके याति मद्भक्तो नरकं न हि पश्यति
 तदेगीकारमफलं करिष्यामि तयापि च ३४ यास्यामि
 स्वमेतन्मृत्युनास्ति मे न वसे शयः ३५ त्वाको ह्येकस्मि
 दत्वा ज्ञाने स डर्लभे ३५ संतोष्ये कीडयान् च गोपिका
 च यथोचितं गोपानो यशिश्रंश्चैव बोधयित्वा यथोप
 नः ३६ इति श्रीब्रह्मवैवर्तपुराणे श्रीकृष्णजन्मखंडे
 नारायणनारदसेवादेवाष्टाधिकनवतितमोऽध्या
 यः ३८ नारायण उवाच पतस्मिन् तरे गार्गी वसुदे
 वाश्रमे ययौ देहीच्छ्रीचजविलोदीमश्च ब्रह्मतेजसः
 शुक्लयज्ञो यवीती च तपसी संयतः सदा शुक्लदेतः
 शुक्लवासा परोक्षतपरोहितः १ तदृष्ट्वा सहसोऽप्याय

ब्र. वे.
कृ. ख.
३६१

देवकीप्रणामाव वसुदेवश्च भक्ताव वक्तुं सिंहसने ददौ
मधुपर्ककामयेने वह्निश्च द्वा सुके तथा दत्ताग्रेथेषु च
माल्यैः पूजयामास यत्नेन नो ब्रूते वासिने ददौ ४ प्रणाम्य
कृत्स्नमनसा शरणं च विलोकात् ॥ उवाच वसुदेव वदे
वकींच यतिव्रते ५ श्रीगर्गीचार्य उवाच वसुदेव निबोधेदं
सफलं यश्च पुकं उपनीतो चित्ते यश्च सुहेन वयसा नि
ते ६ वसुदेव उवाच अभक्तगो कुरुगुरो यद्दत्तं पूजयेत्तु
यत्नीतो चित्ते सुहं प्रणम्य च सनामपि ७ श्रीगर्गीचार्य उ
वाच सर्वेभ्यो या देवेभ्योऽपि देह्यामेवेण पुत्रिको संभारं
कुरु यत्नेन वसुदेव वसुपम ८ परं शुभं स्तुमे वापि उपसे
वस्वमीसिते दिने सनामपि मते विस्महे चैव नारयोः ९
गर्गी स्ववचने श्रुत्वा वसुदेव वसुपमः प्रस्थापयामास
सर्वान् बन्धून् गलयत्रिकां १० हतकुल्योऽग्यकुल्यो
दधि कुल्यो मनोहरो गंधकुल्योऽउकुल्यो प्रवकारसम
न्वितः ११ राशिनो नो महाराणो मणिरत्नसवर्णके ना
नालेकारवसे वसुक्ता माणिक्यहीरके १२ श्रीकृष्णे दे
ववर्गीश्च सुनीद्रसिद्धप्रेमवान् संसारमनसा सर्वान्
कोऽभक्तवत्सल १३ शुभे दिने च संशामेते च सर्वे स
माययुः सुनीद्रा बोधवो देवाराजानो मनवत्सया १४
देवक्यां समाजग्मुना गकत्याश्च सर्वशः ॥

विद्यायशस्त्रगेयर्वीचपुपुर्वीचभोडकाः १५ ब्राह्मणाः
 भिक्षकासिद्धायतयोब्रह्मचारिणा सत्यः सर्वाश्चावधू
 नायोगिनश्चसमाययुः १६ श्रीभागवतसंबेधूनोवर्गी
 मातामहस्यच बेभूतोवोयवाः सर्वेऽप्ययुः शुभकर्म
 णा १७ भीष्मदोराश्चकर्णश्चष्यसन्ध्यामाकृपेहिजः सु
 पुत्रौहृतराष्ट्रसमाययुः १८ कुंतीसपुत्रवि
 थवाहर्षशोकसमास्तुता नानादेशाद्भवायोग्यराजा
 नोराजपुत्रकाः अत्रिवंशिहश्चवनोभारहाजीमहात
 पाः याज्ञवल्काश्चभीष्मश्चगर्गोर्गर्गोमहातपः १९ वत्स
 पुत्रश्चयवलोज्ञेगीषव्योयदेवलः देवयमीचपुलहः
 पुलस्त्यश्चायसौभरिः २० सनकश्चसनंदश्चतृतीय
 श्चसनातनः सनत्कुमारोभगवान्भवेनुयेचशिरा
 था कुशिकः कौशिको रामः ऋष्यशृंगो विभोडकः २१
 हृषीकेशवामदेवश्चगोतमश्चगुणार्णवः कर्त्तायतिश्चा
 रुणश्चपुकोचार्योवृहस्पतिः २२ अष्टावक्रोवामन
 श्चपारिभद्रश्चवाल्मीकिः पैलोवैशंपायनश्चप्रचेतो
 पुरुजित्पथा २३ भृगुर्मरीचिः पुरुजित्कश्यपश्चप्रजा
 पतिः अदितिर्देवमाताचदितिर्देवप्रसूतया २४ सै
 मेनश्चश्वभानुश्चकण्वः कात्यायनस्तथा पाणिनिः
 पारिजातश्चपारिपत्रश्चशृंगवः २५ मार्कंडेयो लोमशश्च

ब्र.वे.
कृ.ख.
३६३

कपिलस्य पराशरः सर्वं स्यात्पुनश्च नरोहं वापि ना
 रदः १८ विश्वामित्रोऽसमाने दोषे मिनिस्तैः निलयस्तथा
 सदीपिनश्च ब्रह्मलोको योगिनो ज्ञानिनो गुरुः १९ उपम
 न्योर्गौरसुखो मे वै यश्च स नश्च वाः केटः केटश्च करभो
 भारहाजश्च यर्मवित् २० सबशिष्या मुनयः सर्ववसु
 देवः अमं ययुः वसुदेवश्च नो हृष्टाववेदेदे उवडविः
 २१ अथास्मिन्नेतरे ब्रह्मास्मिन्नोहं सवाहनः रत्ननि
 मीणायनेन यार्विताः सहशोकरः २२ नेदीश्वर महाका
 लो वीरभद्रः समद्रकः मणिभद्राः पारिभद्राः कार्ति
 के योगेश्वरः २३ गजेन्द्रेण महेंद्रश्च यर्मश्च दोरवि
 स्तथा कवेरो वरुणश्चैव यवनो वहिरेव च २४ यमः
 संयमिनीनां योजयेती नलकृवरः सर्वगृह्याश्च वसु
 वो सकृदाश्च गणास्तथा २५ आदित्याश्च तथा शेषो
 नाना देवासमाययुः वसुदेवश्च भक्ताववेदेश्वर
 साभुवि २६ तस्यावपूरयामत्पादेवेन्द्राश्च तथा स्वरा
 न् भक्तिनः स्यात्समूहो च पुलकोक्तिविग्रहः २७ व
 सुदेव उवाच परंब्रह्म परेया मपरमेशः परात्परः स
 ये विद्याताश्चंद्रश्च जगतोपरिपालकः २८ वेदानोज
 नकः स्यात्सहिहेतुः सनातनः स्वराणो च मुनी
 दाणो सिद्धे दाणो गुरो गुरुः २९ शेषश्च शिवयासां ह्यो

गीदाणोगुरोर्गुरुः समेयन्यादयम्यस्यत्तणेदस्येसडर्ल
 भे ४० शिवस्मरणमात्रेणसर्वानिष्टायलोपिना सर्व
 सेकदसुतीर्थेकलाणेलभतेनरः ४१ सर्वायेसृजनं
 यस्यदेवानोमग्रणीयरः चटेसुमंगलेमेवाद्भुतावा
 वाहनेनच ४२ सवेगणेशोभगवान्देवादीनांचसृज
 कः देवानांभवराः सृज्यामहालक्ष्मीपरामरा ४३ महे
 हेपार्वतीमाताजगन्मात्रादित्रयिणी सर्वशक्तिः स
 त्रयाचमूलयक्तनिरीक्षरी ४४ यरायराणोपरमोपर
 ब्रह्मसत्रयिणी यस्याग्रावासमासाचवोद्धितेलभते
 नरः ४५ शरत्कालेचभक्तावसासात्तान्मममेदिरे स
 र्वदेवैश्चसहितागणेभक्तश्चवत्सला ४६ कृपामया
 चकृपयाचाविभूताचभारते यन्योहेकतक्तन्योहं
 सफलेजीवितेममे ४७ आगमनासियनोडुर्गेपरमा
 याचमहृहं एवेसर्वीश्चतुष्टाचक्रमेणचष्टयकष्टय
 क ४८ प्रत्येकमर्चयामासब्रह्मादींश्चसरानपि सुनि
 वर्गेब्राह्मणोचभक्तागर्गेपुरोहितम् ४९ रत्नैःप्रवा
 लैर्मणिभिः सुक्तामाणाकाहीरकैः शूषणैर्वसनै
 श्चैवमात्यैश्चगोयचंदनैः ५० रत्नसिंहासनेरम्यस
 र्वेषांमय्यदेशातः गणेशोवासयामाससृजार्थेभुभक
 मणि ५१ समतीर्थीदकेनैवसवर्णकलसेनच पुष्प

ब्र. वै.
क. ख.
३६४

364

वेदनपुकेनसीतेनवासितेनच ५१ सर्गगेगानलेनैवपुष्क
रोदकप्रणयनः पंचास्तेनसुहेनपंचगवेनभक्तिः ५२
हरेर्वेस्त्राययामाससमुदेवसमेचना अर्चयामासमालेनया
रिजातस्यनारद ५३ रत्नेद्रभूषणैर्नैववह्निष्पृष्टासुवाससा
गेधवेदनपुष्पैश्चरत्नमालागुलीयके ५४ नष्टावपार्वती
पुत्रेसर्वदेवायिपुष्पे विज्ञविज्ञकरेणोतेभगवतेसना
तने ५५ इति श्रीब्रह्मवैवर्तमहापुराणे श्रीकृष्णजन्म
खंडे भगवदुपवनयने गणेशोक्तो नाम नवनवतिस्र
मोऽध्यायः ६६ श्रीनारायण उवाच अथादिनिश्चयिदं
अदेवकीरोहिणीसनी सरस्वती च सावित्री यशोदा च
पतिव्रता । लोपामुद्रा रुक्मिणी च बाहिल्या नारकानया य
पुस्तापार्वती द्रुपदेवगेन मेदिनादपि १ परस्परं च भाष्यं
च समास्त्रिष्वपरस्परं प्रणम्य वेशयामासे मेदिरे रत्नशो
मिते २ रत्नसिंहासने रम्ये वासयामास रीषरी अर्चया
मासमालेन वासमारत्नभूषणैः ३ पारिजातस्य पुष्पं
च चकानीते मनोहरे ददौ तन्मादयश्च देवकी भक्ति
पूर्वकं ४ सिंह रविं हसी मेने वाले चेदन विंठके
कस्तूरी कुंकुमांकं च प्रददौ परितस्तयोः ५
मिष्टानं भोजयामास शीतनोयं सुवासिते ॥

॥

नाब्रूलेचवरंरम्येकर्षरादिसवासिते ७ शालककेच
 प्रददौनखेषुपादयस्यो ऊंऊमस्यापिरंगानिशिशिरैः
 सैनचामरैः ८ संसृज्यपार्वतीदेवीमुनियन्त्रीक्रमेण
 च सृजयामासुविधिवन्तिपुत्रवतीः सतीः ९ राज
 कन्यादेवकन्याराजकन्यामनीहरो अनिकन्यादेवक
 न्यासृजयामासुब्रजा १० चायेनानाविधेरमंवादयामा
 सकौतकान् मंगलंकारयामासभोजयामासवाल्
 लान् ११ भेरवीसृजयामासमधुराग्रामदेवता दिव्यैः
 षोडशोपचारैः षष्ठीमंगलचंडिको १२ पुण्येसस्यय
 नेशुहेकारयामासमंगले वेदोऽष्टपादयामासवसु
 देवसवल्लभा १३ स्वर्गगेगाजलेनैवसवर्णकलशेन
 च स्नाययामाससवलेष्ठीकलेपरमेसरे १४ ब्रह्मउवा
 च नाथानिर्वचनेयोसिभक्तानुग्रहविग्रहे वेदानि
 र्वचनीयेवकरुवांसोऽनमिहेसराः १५ श्रीमहादेवउवा
 च निरीहेतोऽनिराकारं परमात्मानमीसरे देहेषुदेहि
 नोऽष्टासुस्थितेतिर्लिप्तमेवच १६ कर्मिणोऽकर्मणो
 शुद्धेसात्तिणोऽसात्तयेऽशुभं किंसौमित्रयश्चन्येवगु
 णोऽन्येचनिर्गुणो १७ अनेनउवाच किंवाजानाम्यहेना
 यन्वामनेनमहेसरे अनेनेकोऽदिब्रह्मांडकारणोऽः
 खितारणो १८ महद्दिलोऽसलोऽन्मोचविवरेषुजलेषुच

ब्र.वे
क.ख.
३६५

365

संनिविष्टान्यसेखानिचित्राणि कृतिमानि च ॥ संतिसे
तास्य देवाश्च वस्त्रा विसृष्टा वामिका तदंशा प्रतिविष्टे
पुनीर्यानिभारनेनथा ॥ ब्रह्मोऽकस्थितो हेच सूक्ष्मना
गसत्रयकः स्थापितश्च तया कर्म गजे देन शंको यथा
परमाणु परं सूक्ष्मे विशेषेण नास्ति क्वचित् महद्विस्तार
परं स्वेचन तयोनास्ति कश्चन ॥ स्थलात्सूक्ष्म तरो दे
वसूक्ष्मात्सूक्ष्म तमो विभुः आधारश्च महद्विस्तारोर्जल
रूपो भवो सयं ॥ जलाधारो गोलकश्च तं च स्थावर
रूपश्च कः सर्वाहारो महद्वायुः आसनिष्ठा सत्रयकः
॥ भक्ताश्च ग्रह देवस्य नित्यत्वं भवतो विभोः वक्त्रे वक्त्र
भिरेवायनया दनैः पुरैव च ॥ स्तोत्रमिच्छामि तयो
ग्येन दत्ते ज्ञानमीश्वरं देवा ऊचुः न हि सयं विधाता
च न हि ज्ञानात्मकः शिष्यः ॥ सरस्वती जज्ञी भूत्वा किं
कुर्मस्तु वने वयं मुनिद्रा ऊचुः देवाः शक्तान् स्तोत्रेणो
वेदावा ज्ञानमीश्वरः ॥ वयं वेदविदः सेतः किं कुर्मस्तु
वने तव इदं स्तोत्रं महाप्राणं देवैश्च मुनिभिः कृतं
यः पठेत्संयतः शुद्धः पूजा काले च भक्तिनः ॥ इह लोके
सर्वेषु काल व्याजाने निरंजनान् ॥ रत्नयाने समा
रुहा गोलोके सगच्छति इति श्री ब्रह्मवैवर्ते महाप्राणे
भगवदुपनिषत्सु नाम शततमः अध्यायः ॥ नारायण उवाच ॥

११

१८

वाच संभूय देवामनयोऽसमृद्धः समृशो नरा दृष्टान्तेषां
गणोक्तं शोभिने पीतवाससा ॥ यथासौ दामिनीषु
कनमसि जलदेसुने चकपेक्षिपुने चैव मालनी
मालयाजया ॥ कया लेमंडलाकारे कस्तूरीपुक्त
चंदने सकले केरुगोके च शोभिने जलदेयया ३
द्विभुजं श्यामले शोने राधाकोने मनोहरे इषडास
पसत्रासे भक्ता च ग्रहविग्रहे ४ रत्नकेसरवलये
रत्नमेजीररेजिते वदेति पितरुत्सगे वलेन सहिते
परे ५ अथ मंगलकाले च शुभलगे मनोहरे शुभे
सिते गृहे सौम्ये जाग्रत व्याधिये स्थिते ६ अथ हरे रर
हंच सद्गहनत्तत्रयवच शुभकर्मसमारेभे सस्ति वा
चनसर्वकं ७ चकार वसुदेवश्च आत्तया सुरविप्र
योः दत्ता सुवर्णशतके बालाया यस्वसादरे ८ दे
वेन्द्रश्च मुने द्वाश्च नमस्कृत्य पुरोहितं गणेशं च दि
नेशं च वह्निपुत्रं शिवं शिवो ९ संसृज्य देवषट्के च
सात्ता देवे ससंदिषु दिव्यैः षोडशपंचारैः संपुकोभ
क्षि सर्वकं १० पुत्रादिवासने च केवेदमेवेण ससदि
संसृज्य नाना देवांश्च दिक्पालांश्च सुनीश्वरान् ॥ द
त्तापंचोपचारं च भक्ता षोडशमात्रका दत्ता च चम
यारोच समवारा नृजेन च ११ वदिराजे वसुनता संसृ

ब्र.वे.
कृ.वि.
३६६

366

अथ यथोचनः तद्विधाह विनिर्माय यत्किंचिद्वैदिकं त
था ॥ यत्तं कृत्वा चैव दोक्तं यत्तत्तत्तददौ सदा वलदेवा
यजायैव कृत्वा यपरमात्मने ॥ गायत्री च ददौ नाम्नां
मुनिः सोमेयिनस्तथा भित्तो ददौ च प्रथमे पार्वती पर
मादरात् ॥ अमृतं रत्नपात्रस्य मुक्तामणि काहीरकं
हीरासारविनिर्माय पित्रो दत्तं च भास्वरं ॥ शुभाशिषे
च प्रददौ मुकुटं पुष्पैर्गाहर्वया ततोऽदितिर्दितिश्चैव मु
नियत्याः स्रदेवकी ॥ यशोदारो हिणी कृत्वा सावि
त्री च सरस्वती प्रत्येकं प्रददौ भित्तो मणि काचनसेप
तां ॥ इन्द्राणी च वरुणी च पवननीचरो हिणी कुवे
रपत्नी साहाचरनिः कामस्य कामिनी ॥ साहास्व
या च वसुधा सेता सूर्यस्य कामिनी प्रत्येकं प्रददौ भि
त्तोरत्नभूषणभूषितां ॥ भित्तो ग्रहीता मगवान्
सवलो भक्ति सर्वकं किंचिददौ च हर्गये किंचित्स
गुरुवे तथा ॥ वैदिके कर्मनिर्वाण गगा यदतिरागो
ददौ देवोऽभोजयामास वास्त्राणां नपि सादरे ॥ ये
ये स समावपु ये ते ते च दत्वा शुभाशिषे कृत्वा यवल
देवा यप्रहृष्टाः प्रयशुर्गृह्णन् ॥ नेदास भार्ये निवा
य शुभकर्मसु तस्यैव कोटि कृत्वा वले कृत्वा पुत्रव
दनेतयोः ॥ उच्चैः कुरोदने दस्य यशो सच पतिव्रता श्री

क्लृप्तसौमसास्यवोययामासयत्नतः १५ श्रीकृष्ण उ
 वाच सानेदे गच्छ हे मानर्य षोदेता तसत्वरं तमेव मा
 नायो ह्यीते पिता वरमार्थतः १६ अर्वनीनगरं नात
 यास्यामोसवलोधुना मुनेः सोदीयने स्थाने पादार्थ
 वेदमीक्षितं १७ नत आगत्य सचिरं काले भवति दर्श
 ने कालः करोति मलितं सच मेदं करोति हि १८ सर्वका
 लकृतं मातमेदं मीलितं नृणां सुखेडः खेव हर्ष
 वशो कंच मे गलालये १९ मया दत्तं वत त्वं वयोगिना
 मपि दुर्लभं सर्वं नंदस्य सानेदोता मेव कथयिष्यति २०
 इमुक्ता जगतो नाथो वसुदेवसमाययौ नदा जयात्त
 रं प्राप्य ययो सोदीयिने गृहे २१ वसुदेवं देवकी वसे
 भाष्य विनयेन च नंदः सभार्या प्रययौ रुदयेन वि
 दयता २२ मणिमुक्ता सुवर्णं च माणि केहीरकेत
 या वदि सुहो सुकेर म्ये नंदाय देवकी ददौ २३ सेता
 संच गजेदं वसुवर्णं रथमुत्तमं नंदाय क्लृप्तः प्रददौ व
 सुदेवस्य सादरं २४ तयोरनुव्रजं विष्णुदेवकी प्रमु
 खा स्त्रिया वसुदेवस्य शूरो सुहवस्य ययौ मुदा २
 कालिंदी निकत्वा गत्वा ते सर्वं कुरुडः सुभा परसरं
 च संभाष्य ते सर्वं सालयं ययुः २६ केनीसुपुत्रा विभवा
 वसुदेवा जयामुने नानारत्नमणिं प्राप्य प्रयायौ साल

३०

५

ब्र.वे.
क.ख.
३६७

येमुदा ३० वसुदेवो देवकी वप्रव कल्याण हेतवे नाना
रत्ने मणि वसे सवर्ण रजते तथा ३८ मुक्ता मणि कही
रेच मिष्टाने वसुदेव मे भहे भ्यो ब्राह्मणेभ्यश्च प्रददौ
सादरे मुदा ३५ महोत्सवे वेद पाठे हरे नीमैक मंग
ले विप्रान् भोजने चैव कारयामास यत्नतः ४० ज्ञाती
नो वां यवानां च पुरस्कारे यथोचिते च कार मणि मणि
को मुक्ता वसे मिनो हरेः ४१ इति श्री ब्रह्म वैवर्ते नाराय
ण नारद संवादे भगवद् उद्धव नयने नाम एक शत त
मोऽध्यायः १००१ नारायण उवाच कृष्ण सो दीपि निम्न
हे गता च सवलो मुदा नमस्कारे वसुगुरु गुरु पत्नी य
तिव्रता १ समाशिः षष्टी वाचरक्तं च मणि न तथा
गुरु चेत्तस्य भार्या येत्तमुवाच यथोचिते १ श्री कृष्ण उ
वाच ततो विद्यालभिष्यामि पेटिते वा हिते मम सपि
येक पयामास तस्या वयस्य मे सुते ३ सो दीपित कवाच
परं ब्रह्म परं याम परमीश परात्परं परायणं परमवमा
त्मा सं प्रसीद मे ४ पुराणः पुरुषः श्रेष्ठः सर्व श्रेष्ठो सत्ता
प्रभुः पुनर्जन्म यतो नास्ति प्रसीद परमेस्वर ५ हे निगु
ण निराकार निरीहः प्रकृतेः परः सैव मया सयं ज्ञाति नि
र्लिप्तैको निरेकशः ६ भक्तैक वाय भक्तैः प्रभक्तानुग्रह मि
ग्रह भक्त वाक्का कल्पने रोभक्तानां प्राणवलम्ब ० गुरुपत्न्य उ

माययावलङ्घ्योसि ब्रह्मलेशशेषवन्दितः माययाभु
 विभूयालभुवोभारकृपायच ८ योगिनीयेयदेत्यव
 ब्रह्मज्योतिःसनातनः ध्यायेतेभक्तिविरताज्योति
 रभ्यन्तरेमुदा ९ द्विभुजंमुरलीहस्तंसेदरेस्यामह
 यके चंदनोत्तिनसर्वंगसस्मितेभक्तवत्सले १० श्री
 नोवरदरेदेवेवनमालाविभूषिते लीलयोगनरैर्गैश्च
 निदिनानेगमूर्धिते ॥ अलकभरणान्वृत्त्यादयश्च
 सशोभिते कौस्तुभोज्ञासितो गेवदिव्यमूर्तिमनोह
 रे ॥ ईषाहासप्रसन्नास्यसुवशेषस्तनेसुरैः देवेदेवे
 जगन्नाथेवैलोक्यमोहनेनवे १३ कोटिकंदर्पली
 लाभंकमनीषमनोहरं अमूलरत्ननिर्माणभूष
 णोचैनभूषिते १४ वरंवरंएववरहंवरदानामभी
 सिते वज्रर्णमयिवेदानोकारणानोवकारणे १५
 पादार्थमन्त्रियेस्थानेमागतेसिचमायया पादोते
 लोकमित्तार्थरमनेगमनेवनं १६ सात्मारामस्यच
 विभोपरिपूर्णमस्यच अद्यमेसफलेजन्मसफले
 जीवनंमम १७ मतिःप्रजोवसफलेवनदानेनयो
 मम तीर्थस्नानेचसफलेसफलेसमुपोषणे १८ म
 दत्तहस्तसफलेयेनानुमीसितेमम मदाश्रमेतीर्थ
 परेतीर्थयादपहंकिने १९ तन्यादरजसास्तेप्रस

ब.वे.
क.ख.
३६८

368

प्रोगणभूषिने तन्मादपयस्यहस्योवेचावयोर्जन्मतेउ
ने १० नावडः खंचशोकंचनावडोगमरोगकः नाव
नजन्मानिकर्माणि तन्मियासादिकानिच ११ नाव
तन्मादपयस्यमजेनेनास्तिदर्शने हेकालकाल
भगवनस्त्रेसः संहर्तरीसराः १२ कृपांऊरुकृपाना
यमायामोहनिकेतने इत्युक्ताकृतनेवोसोकोउ
कृताहरिंउनः १३ ससुमेयायामासुमेयाचदेव
कीयथा १४ श्रीकृतसुवाच मानस्त्रेमाकथंस्त्रो
षिवालेडुग्यसखेसने गच्छेगलोकनिष्ठेचस्त्रामि
नासहसांपने १५ तन्मायाकृतिकेमिष्यानसुरे
वकलेवरे विद्यायनिर्मलेदेहेजन्ममृत्युजराहरे १६ इ
त्युक्ताचतरोवेदान्तद्विनामनिपुंगवान् मासेनपरयाभ
त्मादत्तापुत्रेभूतेपुरा १७ रत्नानोहिलिलसेचमणीना
येचलत्तणे हीरकानोचतर्लत्तसक्तानोयेचलत्तके
मणिनामोहिलिलसेचवसेवैलोकजुलभे हारेवडुगी
यादनेहारेरत्नागुलीयके १८ दशकोटिसुवर्णानो
गुरवेदत्तिणोददौ अमृत्यरत्ननिर्माणेनारीसर्वांगभू
षणे १९ गुरुप्रयायेमददौवक्रिष्ठोष्टोष्टोष्टकेपर
अनिंदनाचपुत्रायनत्ताववसियासह २० सरत्नयानमारु
सययोगेलोकमीप्सिने नमडुतेहरिंदष्टाप्रययोसाल

२८

यं मुदा ३१ पवेन्नलण्णदेवसवरिवंशुणनारद इदेस्सो
 वंमहापुण्यः पदेद्वक्त्रिपूर्वके ३३ श्रीकृष्णेनिस्रलाभ
 किंलभनेनावसेणयः अस्सहकीर्तिः स्वयशासामूर्खीभ
 वतिपेडितः ३४ इहलोकसखेप्राप्यथान्येनश्रीहरेः प
 दे नवनिन्यहरेदीप्तेलभनेनावसेणयः ३५ इतिब्रह्म
 वैवर्तेमहापुराणे श्रीकृष्णजन्मखंडेनिरन्तीमंत्रना
 मैदिशानितमोथायः १०१ नारायणउवाच अथागत्य
 मधुपुरीप्रणम्यपितरेषसु सवल्लोवदमूलेनसेसारेण
 रुडंहरिः १ सांदरलवणोदं वविष्वकर्माणमीक्षितं स
 दर्शनेवचचक्रं गदाकौमोदकीनया २ योचजन्येवच
 क्रंचवैक्रंदस्यमभीक्षितं नत्वाजगोपवेशेचन्यवेशे
 दथारच ३ एतस्मिन्नेतरेचक्रमाजगामहरिंपुनः प
 रं सुदर्शनेनामकोटिसूर्यसमप्रभं ४ तजसाहरिणा
 नत्येपरैर्वैरिविमर्दनं अत्यर्थमसशशाखाणंपवरंमंगलं
 यरे ५ रत्नयानेपुरस्कृत्वागरुजेहरिसन्निधिं विष्वकर्मा
 सशिष्यश्चजलाधिः कंयितस्तथा ६ हरिः प्रणम्यसे
 सर्वमूर्द्धीभक्तिचर्चके सस्मितेसांदरयन्त्राजानवा
 चक्रमादिज ७ श्रीकृष्णउवाच हेसमुद्रमहाभागस
 र्वघातयसाजले देहिमेनगरार्थं चयस्यादास्यामि
 निश्चिने ८ नगरेकुरुमेजातविशुलोकेषुडलभं रम

ब्रं. वै.
क. ख.
३६५

णीयेव सर्वेषां कमणीयेव योपिता वंछिते वापि भक्ता-
नो वै कुंटे सह शं परं सर्वेषां मपि सर्गाणां वरे परमभी-
क्षिते ॥ दिवानिशं खगश्चेष्टसन्निधौ विषकर्मणा स्थि-
तिं कुरु महाभाग यावन्निर्मिति श्वरको ॥ दिवानिशं च
मन्यार्थे वक्रश्चेष्टे स्थितिं कुरु भामिस्तुक्ता च प्रयशुः सर्व-
वक्रं विना मुने ॥ केसस्पितरं भद्रं मुगसेने महाबले
न्यपेव कारनगरे तत्रियाणां विना मपि ॥ विजित्य च
जरासंयं निहत्य यवने तथा उपायेन महाभागो यादवे
द्रः पुरस्कृते ॥ उवाच विषकर्मते जगन्नामीश्वरे परं
भद्रं गण्डलकिनः शोभः साश्रुनेत्रे प्रत्येजलिः ॥ य-
श्रगाकारे नोपाईदनीलैः रत्नतमैः रुचकेषां रिभ-
द्रैवश्च पद्मकैश्च सामंतकैः ॥ गंधकैर्गालिमश्चैव च-
द्रकोनादिभिस्तथा सूर्यकोनादिभिश्चैव फाटिका-
नैः --- हरिहर्णैश्च मणिभिः स्यामैर्गौरसुरैश्च-
यैः गोरोचनाभैर्पीतैश्च दारिद्र्यवीजद्रपकैः पद्मवीज-
निभैश्च वनीलैः कमलकण्ठकैः मणिभिः कजला-
कारैरुज्ज्वलैश्च परिरुक्तैः श्वेतवपकवर्णाभैस्तम-
काचनसन्निभैः सर्गमूल्यशतगुणैरीषद्रकैः सुशो-
भनैः गरिहैश्च वरिहैश्च मणिश्चैश्च सृजितै दिवा-
निशंक रिषाति यावन्निर्माणा सर्वकं पतैश्च नतमिलतेः

369

कुवेरपेरिनोरपि वैताललत्तैः कृष्णोत्तलत्तैः शंकरयो
 जिनैः दानवैवल्लणापूर्वपवलत्तैश्च सतपिः दशल
 लैश्चरत्तोभिः शैलकामिर्निवोजिनैः ऊरुदिव्यच
 यत्नीनासहस्राणां च षोडश अन्यपत्नीजनस्यापि
 वास्यापिकशानस्य च शिविरं परिरवाप्तैः सचैः श
 कारवेष्टितं पुक्तं दशदशहारे च सिंहद्वारपुरस्कृतं
 पुक्तं चित्रैर्विचित्रैश्च कविभैश्च कपाटकैः निषिद्ध
 हत्तरहितप्रसिद्धैश्च पुरस्कृतं सत्तणो चंद्रवेधं च मों
 गणोचनयैव च सर्वप्रसिद्धविलयमुग्रसेनसमूह
 तः आश्रमे सर्वतोभद्रदेवसुदेवस्य मयितः वि-कड
 वाच केनेहताः प्राग्गणानां गणानां नयैव च श
 स्ताश्च निषिद्धाश्चापिके च न किंभद्रं किंभद्रं च भ
 द्रभद्रं ददप्रभो भद्रप्रदश्च को हत्तो दिशि कुत्र प्रव
 र्त्तते किंप्रमाणं गृह्णाणां च प्रागणानां नयैव च मेग
 लेऊसमोद्यातं दिशि कुत्र नरोस्तथा प्राकारं किंप्रमा
 णो च परिषाणां सुरेश्वर द्वागणो वगृह्णाणां च प्राका
 राणां प्रमाणकं कस्य कस्य नरो काह्यं प्रशस्ते शिवि
 रे प्रभो अमंगलं वा के वा च सर्वेषां वक्तुं न हि श्रीभ
 गवानुवाच आश्रमे नारिकेलस्य गृह्णाणां ववरप्रदः
 शिविरस्य पद्मीशानेशाने पूर्वकृतस्तुरुः सर्वत्र मंग

ब्र.वे.
क.ख.
३७.

लार्हश्चनरुराजो मनोहरः रसालरत्नः सर्वस्मिन्नृणां
 सेयत्प्रदस्तथा शुभप्रदश्च सर्वत्र सरकारो निशामय नि
 वस्त्रप्रणसश्चैव जेवीरो वदरीनया प्रजाप्रदश्च सर्वस्मि
 न्दत्तिलोमित्रदस्तथा सर्वत्र शुभप्रदश्चैव यनपुत्रशुभ
 प्रदः हर्षप्रसेगुवाकश्च दत्तिलोयस्त्रिमेनया ईशानेन
 खदश्चैव सर्वत्रैवं निशामय सर्वत्र येवकाशुद्धोभुद्रु
 दस्तथा आलोवुश्चापि कृष्णोऽः मया हस्त्रकाम
 काः खर्वरीक कंदीवापि शिविरे मेगलप्रसा वासकः
 कारविलश्च वार्त्तिकश्च शुभप्रदः लनाफलेव शुभ
 दे सर्वत्र निश्चिने मया प्रशास्ते कथिते कोरनिधि
 हंच निशामय वाल्यहत्तो निधिहश्च शिविरे नाग
 रेनया यदो निधिहो शिविरे नित्ये चौरभये यतः न
 गरेन प्रसिद्धे सदर्शनात्पुण्यदस्तथा निधिहः शा
 ल्मिलिश्चैव शिविरे नगरे पुरि उः खप्रदश्च सतने
 भूमियानो सतामपि न निधिहः प्रशास्त्र ग्रामेषु न
 गरेषु च वाद्यामजि निधिहश्च न तो वै उः खदस्तथा
 हेकारश्चिह्नीं हत्तो यत्नानो परि वर्जयेत् शानेन
 यनहानिः स्यात्प्रजाहानिर्भवे ह्वं शिविरे नि निधि
 हश्च न गरीषु पुरीषु च कार्या सो सर्वयश्चैव मत्सरादि
 कमेव च यदगो धमशुभदोन गरीषु पुरेषु च हतस

वणकादीनांथायेवमेगलप्रदे ग्रामेषुनगरेवापि
 शिविरेषुनयेवच इत्तवत्तस्वसुभद/सननेसुभ
 दस्तथा अशोकस्वशिरोपस्वकदेवस्वसुभप्रद/
 कचोहरिदासुभदासंदिकोभद्रकास्तथा हरी
 नकाचसुभदाग्रामेषुनमरेषुच नवाचोभद्रकानि
 सनथाचमलकीधवं गजनामसिस्वसुभदेमसाना
 चनयेवच ऊंऊराणोस्सगालानोमार्जीराणोवभद्र
 के ईशानेवापिस्वस्मिन्पस्मिमेवनयोनरे शिविर
 सजलेभद्रमत्तत्रासुभमेवच दीर्घप्रसपरिमितोनेत्रो
 केनापिसेस्तने सून्येतरहितेभद्रं सून्यसून्यप्रदेत्
 णो प्रस्तेहस्तहयास्वदीर्घहस्तत्रयेनथा गृहाणो
 सुभदेकारप्रकारसगृहस्यच नमथ्यदेशकर्तव्ये
 किंचिन्ननायिकेसुभे चत्तरसेवेद्वेयेशिविरेमेग
 लप्रदे अमद्रदेसूर्यवेयेप्रोगणोवनयेवच शिविराम्ये
 तरेभद्रास्यापिनातुलसीनृणा यनप्रप्रदीवीच
 पुण्यदाहरिमक्तिदा प्रभातीतुलसीदृष्ट्यासर्गस्वस
 फललभेत् मालतीपृथिकाकुंदमायवीकेतकीन
 था नागेश्वरमलिकाचकोचनेचवऊसुभे अयरा
 जिताचसुभदानेवासुयानमीसिते सर्वेचदत्तिणो
 वैवसुभदेनावसेशयः रुद्धोउशहस्तेभ्योनेवऊ

ब्र. वै.
क. ख.
३५

यद्गृहीतं कर्तुं विंशतिहस्तेन प्राकारेण प्रभवेत् सत्रथा
 रं नैलकारेण सर्गाकारेण वहीरके वादीमूलग्राममध्येन क
 र्मास्थायने बुधः ब्राल्लगतिविधेयैव पातनसूद्रेगणके
 तथा महद्देयं पुष्पकारेण स्थापयेत् शिविराणिके प्रलेच
 परिखामानेशानहस्ते प्रसस्तके परितः शिविराणोचगे
 भीरादशहस्तिका संकेतसर्वकेवैव परिखाहारमी
 सिते शत्रोचपरिखामानेशानहस्ते प्रसस्तके परितः
 शिविराणोचगे भीरादशहस्तिका संकेतसर्वकेवैव
 परिखाहारमी सिते शत्रोरगम्ये मित्रस्य गम्येव सुखे
 न च शाल्मलीति निगीनो वहिनालानो नथैव च निवा
 नो सिंधुवाराणो द्वरीणां च भद्रके यत्र रीणां वा यथु
 नाम छवत्स यथा सुखे विदितानो च हीरे गहीरे अनो न
 थैव च करे अनो वापि हन्यादिन्याह कमलोद्भवा कथं
 तलोकशितार्थं कुरुकां विनाशुरो अभूतगो वा
 यथुना गच्छवत्सवशा सुखे विषकर्मा हरिं न ताजगा
 मातु नरे सह समुद्रस्य समीपे च वटमूले मनोहरं
 सहायनं वराचो हवकारुश्च यत्तिगा सह समेदा
 रवती रम्यो ददर्श गुरु उस्तथा यत्किंचि कथितेन
 वक्तुं न परमात्मना तदेव लक्षणं सर्वददर्शनग
 रं शुभं कारुहसे निसमेव सर्वं ते शिल्पकारिणाः

गरुडे गरुडाश्चान्येवलनेन स्यपतिगाः बुध्याददर्शग
 रुडोविष्वकर्मावलजिता श्रीवह्मरकोरम्पाशानयो
 जनविस्मृतो ब्रह्मादीनोवनगरेविजिम्यवविराजिते
 नेजसाह्यदिनेसूर्येरत्नानोवपरिस्फुते इति श्रीब्रह्म
 वैवर्ते महापुराणे श्रीकृष्णजन्मखंडे द्विंशतमोऽध्यायः
 रा नारायण उवाच एतस्मिन्नेतरे ब्रह्माभवान्पावमवः
 स्ये अनेन स्यापि धर्मस्य भास्करचन्द्रनाशनः १ ऊवे
 रोवरुणश्चैव यवनस्य यमस्तथा महेंद्रस्यापि वेदस्य
 रुद्रयकादयो वच २ अन्ये देवस्य मुनयो वसवः समय
 वच आदिन्यायाश्च दैत्या नो गंधर्वा किन्नरस्तथा ३ आ
 काशाश्च विमानाश्च संप्राप्य वदमूलकं ददृशो हारका
 रेवामनीवसुमनोहरो ध मुक्तमणि कहीरेण रत्नराजी
 विराजिते परितः स्रजस्तस्य सज्जयोजनसस्मितो ५
 समभिः परिखाभिश्च गेभीराभिश्च वेष्टितो प्राकारैः
 नवभिर्भुक्तालतैः कीडासरोवरैः ६ मनोहरेः समग्रे
 स्रसहितैश्च मधुव्रतैः सोभितो सर्वतो भद्रोऽपुष्पाया
 नैविलत्तकैः ७ प्रफुल्लपुष्पैः पवनैः सर्ववसरभीकृतो
 आभोदिनोऽशीतेन गेयचंदनवापुना ८ नरुभिर्नारी
 केलानोऽशोभितोऽतकोटिभिः गुडाकाजो वहतैश्च भू
 धितो वचतर्गुणैः चतर्गुणैः गुवाकानां पुष्पाणाममहारुहै

ब्रं. वै.
कृ. ख.
३७१

यन् नोपगमानो नोवहत्तैराससमैर्मुनेः ॥ शोभिना।
नोचजालानोडुमैराससमैर्मुने। अथत्यैर्वदरीभिश्च
विलैराभातकेर्वलैः ॥ शाल्मलीभिश्चजेवूभिः कटं
वैष्ठापिमंडितो वंशश्चतितिणीभिश्चपंचकेर्वज्रलैस्त
था ॥ नामेष्टैर्नागरैर्गैजेवीरैर्दीडिमैश्चता सज्जैरर्जुनै
पिष्टैः रिक्तभिः कांचनेरपि ॥ ३ हरीतकामिथ्याशीभिः
परितः परितः लुको सालैः प्रियालैर्वनालः शिरीषैः सम
पर्णकैः ॥ ४ अथैवावद्रुमिर्बलैरपरिनिष्ठापरिस्कृतो अ
संख्यैर्मदिरेरम्बरसुवैरपि संस्कृतो ॥ ५ रत्नैर्द्रुमारतिमी
णः मुक्तामणिविभूषितैः मणिवाहीरकैश्चिबेसद्रव
कलसानिना ॥ ६ मणिभिर्निमितैरिष्टैसायाननिकरै
र्वैः कण्ठैः कटिनैर्दीप्तैः पुंस्तैः किलरवैर्धनैः ॥ ७ हरि
मणीनोत्सर्णानोकटैर्वैरपि संशुभैः रत्नविशैर्विविधैश्चसवि
त्रैश्चपरिस्कृतैः ॥ ८ दर्पणैः सत्त्ववैश्चमणिभिः सनवास
रैः प्रागणैः पद्मरागाद्यैरिंद्रनीलपरिस्कृतो ॥ ९ शीघ्रमथा
हस्योभोजलितोरत्ननेजसो गवाललतसंशुक्रो राज
मालपरिस्कृतैः ॥ दृष्ट्वावहारकारम्यो न देवा विस्मये
ययुः प्रसन्नवदनो देवो लो गली भगवान्पुः ॥ संसारय
उवशा नो समूहमुग्रसेनके वसुदेवदेवकी वपा उवा
नो समान्त्वात् नंदं यशोदां गोपालान् राजेन्द्रमुनिपुंगवान्

गेयवान् किं नराश्चैव ब्रह्मपुत्रस्य सोगगान् १३ विद्याथ
 रो किं नरीचवाचमाउतयैव व गायनानर्तकोश्चैव विद्या-
 न्माउतवत्सुया १४ यत्नस्मिन् नरेन ब्रह्मदेवस्य देवकी
 राजा महौघसेनस्य सहितो ब्रह्मपुंगवैः १५ नंदो यथा दा-
 गोयाश्च जनन्यासह्योऽव जरासेपे दत्तय नारयान-
 नानादेशेऽद्वाभूपावैशान्ये वैवमानवाः सन्पासितस्य
 यतयो वधूना ब्रह्मचारिणः १६ भित्तः काश्च माउवनो म-
 होश्च गणकास्तथा सनकश्च सनेदश्च नदीयश्च सनात-
 नः सनत्कुमारो भगवान् ज्ञानिनो वगुरो गुरुः शिष्ये सि-
 कोटिभिः सार्धं पंचवर्षे दिगे वरः १७ शिष्ये सिलतैस-
 हिनोऽर्वासा भगवांस्तथा लत्तशिष्यैः कश्यपश्च वाल्मी-
 किश्च विलत्तकैः १८ लत्तशिष्यैर्गौतमश्च कोटिभिश्च
 बृहस्पतिः शुक्रश्च कोटिभिः सार्धं मंगिरा भगवान् जः
 शिष्ये सिकोटिभिः सार्धं प्रवेनाश्च नयैव व विलत्तैश्च पु-
 लस्त्यश्च वागस्त्यकोटिभिः सह ३१ लत्तशिष्यैश्च पुलहः
 क्रतुर्लत्तैस्तथैव व अत्रिश्च कोटिभिः शिष्यैः ऋषे-
 षु गोविमाउकः ३२ पाणिनिः कोटिभिः शिष्यैर्लत्तैः
 कात्यायनस्तथा याज्ञवल्क्यः सह सैश्च व्यासशिष्यैः सि-
 कोटिभिः ३३ त्रिकोटिभिः शुक्रश्चैव त्रिकोटिश्च परा-
 शरः त्रिकोटिभिश्च कन्याडः चवनश्च त्रिकोटिभिः ३४

३०

ब. वै.
क. ख.
३०३

शिष्ये लै सै स हि नो गर्गः कल प्र रोहि नः गाल व स सह
 सै सु सह सै सौ भ रि स्त या ३५ वि को टि मि र्लो म श स मा
 की उ म सि को टि मिः स व न स वि ल सै स्या पु न थ्य स्या न
 ये व व ३६ सह सै जै मि नि सै व पै लो ल सै स ये व व स मे
 न स सह सै सु वै शं या प व प व व ३७ शि ष्य ल सैः परि ह नो
 वा स शि ष्य प रोग मः ल त शि सै स या सु गी वो प म सु स
 ये व व ३८ सह सै स गौर स खः क वो ल सै र्गोः स नः अ
 स त्या मा न था दो णः क या चा र्यः स शि ष्य का ३९ भी ष्यः व
 र्ग स श कु निः रा जा ड र्यो थ न स या त्प स्य भान रः स र्व वा
 नो भू याः स मा य युः ४० ने स र्वे न स वुः क स प र मा त्मा न
 मी स रे सु मा शि ष्य व प द डः रा जो नो मु नि पुं ग वः ४१ उ ग्र
 से ने स मा म थ्ये रा जे दे न मु वा च सः भ व त्स्मि तः शो नो भ
 मा वा पि ज ग ह रुः ४२ भ ग वा न वा च सु भ क र्म णि नि
 ष्ये ने या स्यं ति ये स मा ग ता शि व ब्र ह्मा द यो दे वो मु न य स
 त या पे रे ४३ भ वो स्र या दे वेः सा र्धं प्र वि ष्य ह्य र को प री
 म नि ज्ञा त्वा त्मिः सा र्धं मा हें द ल त्त रौ न्यः ४४ अ य
 रे वा य वो न्ये च या स्यं ति म पु रा पु री क्ते ति वि र स्य
 रा जा त मु वा च म या क्त लः ४५ उ ग्र से न उ वा च
 ॥ ॥ ॥

373

वासुदेवनयस्यामिभूमिनांयैतकीपुनः सर्वनीर्थपरा
सुहोदैवेकर्मणिपैतके णवकंभूमिदेशेचपितृणाव
नयेतुयः नद्रुमिःसामिपितृभिःप्रादकर्मणिहृत्यने
पितृणांनिःफलेप्रादंदेवानामपिपूजनं किंचित्फ
लंमदेवैवसंपूरोपितृकेस्थले ४८ पुत्रयोत्रफलंतेभ्यः
प्राणेभ्यःप्रेमसीसदा उलभापैतकीभूमिःपितृमा
तृगीरीयसी ४९ तत्सम्यंचपवित्रंवेदैवेकर्मणिपैतके
कीशचतद्रुतेसनेपरदत्तमसुहकं ५० मियतेपैतकी
भूम्यानीर्थतुल्यफलंलभेत् पितृणांनर्पणंयत्रपवि
त्रंदेवपूजनेपैतकीजन्मभूमिश्चफलेनहिगुणंभ
वेत् पैतकीभूमिनत्वावदानभूमिःसत्तामपि वा
सुदेवः भोगानेवचनेकिंवानिषेकः केनवार्यते
पैतकीनीर्थतुल्यमाकिंनीर्थहारिकावरं ५३ सर्वदे
वपराश्रेष्ठादारिकावद्रुणदा यस्याप्रवेशमात्रेण
वाराणोजन्मखेडने ५४ दानंचहारिकायांचप्रादं
चदेवपूजने चतुर्गुणंचतीर्थानांगंगादीनांचभू
मिय ५५ गच्छवत्सादिभिःसांर्द्धमुनिभिर्षादवैःसह
राजेंद्रंभवनेनत्रगृहाणोसादरेषुनः ५६ यःकरोति
सदाकारंमहैद्रस्यामरावती नीवसत्तुसुधमायामा
हेंदेवतृणोत्प ५७ जेहृदियसिनाभूयाराजेंद्रमंडले

ब्र. वे.
क. ख.
३७४

374

सरा करेसस्येति त्वभ्यं वमहेन्द्राय सरानया ५८ भूयादी
 निःकृतेरस्यथनेनयनसेयसा तेजसाभास्तरश्चापिम
 हेन्द्रास्यदेनया ५९ देवाजितारणेनैवपुण्येनमुन-
 योजिताः तयसिनश्चतयसाव्रतिनश्चवनेनच ६०
 उग्रसेनसमोराजानमूतो नमविष्यति सभायोयस्यभ
 गवानवलदेवोमहावलः विसेवयस्यशिरसासहसा
 णानरेखसः एकस्मिंशिरसित्यस्तस्यैवसर्वपस्त्या
 ६१ नस्यनेनसमोदेवोवलेनवलवनरः यद्गणनेच-
 नास्त्येनोप्यनेनेनविडुर्बुधाः ६२ वशवोस्त्योमहाभागा
 रुद्राश्चशंकरेविना वालिनोद्वादशादिनामहेन्द्रेण
 सरेसमः ६३ नसमर्थाः कवेनेन उग्रसेनन्दपेखरः क
 लस्यवचनेष्कताप्रसन्नवदनोन्मयः ६४ जरासंयातय
 लायनकालेजेवलहला प्रययोयादवैः सार्द्धमहेन्द्र
 भवनात्परे खालयेचारिकामथ्येनलेनेमणिनेजसा
 सहसैद्धारपालेस्समुनिभिर्दंडहस्तकैः ६५ निपुक्कर
 त्तिनेद्धारददशमनुजेखर अभ्यंतरेवधिविरेद्धारेभ्य
 षमपवव ६६ मंदिराणां वशानकैः रत्नानां परिभूषि
 ने कोटिमनुगजेन्द्राणां गजानां यदुगांतया ६७ महा
 वलेचतुरंगसूर्यमखावहेतिने गजेन्द्राजसर्वेषां वा
 हनानामपीखर ६८ हसंतेरावणशसमहेन्द्रस्यवनार

प्रत्यक्षमवैः अवसोददर्शकोटिमीसिनां सराणोदशको
 दिवपदानेयद्गुणोत्तः निर्माणरत्नसाराणोरथानोपेः
 चलत्तणो ॥ येचलत्तेसारथीनोत्तवास्वद्गुणोत्तः अ
 स्ववारेचनत्सर्वस्यथमेवसतामपि ॥ चददर्शीभ्यान्तरे
 रस्येदेवैश्चमुनिर्गुता वहिषुहोश्चकैरम्यैर्भूषितोरत्न
 केवलैः ॥ रत्नसिंहासनैरम्यैः कोटिभिश्चविभूषिता
 श्रमूल्यरत्ननिर्माणवीथेनतेजसाज्वलो ॥ ४ ॥ देहितां
 चमहाभीतैः किंकरैः शतकोटिभिः प्रविवेशसभोर
 म्यांश्रुतासंखधनिश्चमं ॥ ५ ॥ वाचं च डंडमीनोचमुनी
 नोमंत्रवेदके हृष्टान् पसमनस्योवेगेन सवलोहरीः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मासहेश्वरैश्चेशेषश्चदेवपुंगवः समुत्तस्योसराः
 सर्वेभुनपश्चमहाव्रताः ॥ ७ ॥ राजेंद्राश्चापिसिद्धेंद्रावस
 देवपुरोगमः रत्नसिंहासनैरम्यैर्वोमुसनामहावलः
 समुवासनमाहेंद्रमुनीनामाजयाहरेः देवानां च शरु
 णोचगर्मस्यापितथैवच ॥ ८ ॥ समतीर्थीदकेनैवस
 णिकुंभेन नारद चकारवेदमेवैश्चन्यस्याप्यभिषेचने
 तस्यैवसुपुंगदत्वा वहिषुहं मनोहरं वारुणेन पुरादमे
 कस्माद्यपरमात्मने ॥ ९ ॥ मात्यं च पारिजातानो वंदने रत्न
 भूषिणो रत्नत्तत्रेददौ तस्मैवलदेवो महावलः ॥ १० ॥ ब्रह्मा
 कमेउलेचैव सुलेचैव महेश्वराः पार्वती रत्नमालावहा

७८

८०

ब्र.वे.
क.ख.
३७५

रेवभारतीसुती ८१ अनेदेवाश्चसनयोरजेद्रासिद्वये
गवाः यौतकंवदउत्तस्मैक्रमेणवष्टयकृषक ८२ व
सुदेवोददौतस्मैसुभदंस्तेनचामरं पवनेनपुरादत्वं
कृत्वायपरमात्मने नैकोददौचसुर्भीकामयेनंसष्ट
जितो यशोदादेवकीतस्मेरत्नैश्चसंददौमुने ८५ सम
भिः किंकरश्चापिसेवितः सेतचामरैः दद्यात्तच्छ्रम
करोमत्तावशात्तयाहरेः ८६ रत्नसिंहासनेरम्यंददर्श
रत्नभूषणं अतीवपुण्यंरम्यंवहिरिणावपुरस्कृते ८७
चक्रस्तुतिमहांतश्चमित्तकावल्लणस्तथा दंडुसुभा
शिषेतस्मैदेवाश्चसनयस्तथा ८८ ब्राह्मणेभ्योददौत
वरत्नकोटिचमकितः भृंहभ्योरत्नशतकंमित्तकेभ्य
स्तथैवच अभिविंशान्तेपेदेवदेवाश्चसुनिपुंगवान्
संसृज्यब्राह्मणेभ्यैवभत्तेभित्तेहिजेगुरुं ९० सालयं
चययुः सर्वेपादवाश्चसुदान्विताः येयेहरेः पाषाणैश्च
नेसर्वेसालयेययुः ९१ प्रभातेचययुः सर्वस्यथंभीचस
माहरेः नमस्कृत्यसुनीदोश्चवोथः सेवोथसेसदि ९२ इ
निष्ठीव्रलवैवर्तेपुराणेनारायणानारदसेवादेशीकृत
जन्मखंडेअष्टकशतमोथायः ९३ नारायणउवाच
ओंअथवेदमंगरोजैदोमहाबलपराक्रमः विदभदेशसत्यात्मा
पुण्यशीलश्चमीश्वरः १ राजानारायणोशश्वदाताचसर्वसेपदा

धर्मिष्ठसगरिष्ठस्रवरिष्ठस्रापिभूमृत्तो नस्यकः त्वाम
 हालत्मीरमणीयोषितोवरा अतीवसंदरीरस्यादामा
 रामासुसजिता ३ नवयौवनसंयत्रारत्नाभरणभूषिता
 तमकोचनवर्णाभातेजसाज्वलितासती ४ सुहसत्वा
 सत्रयासासनशीलायनिव्रता शांतादांतानिताचायमं
 नागणशालिनी ५ इन्द्राणीवरुणानीववेदयन्त्रीवरो
 हिणी कुवीरपत्नीसूर्यसीसाहासंसारनीकुला ६ अन्त्या
 स्वरमणीयासुप्तेष्टाचसुमनोहराः रुक्मिणीभीष्म
 कन्यायाः कलानार्हतिषोडशी ७ मोदस्याराजराजेंद्र
 बालकीशेरनोपरा बालासुशोभाकुर्वतीपथ्याश्रेष्ठवि
 यो कला ८ शारत्सूरीडशोभाशरत्कमललोचना
 विवाहयोग्योपवतीजलतमाननासुभा ९ सहस्रवि
 तनोयर्मेयर्मशीलस्सुव्रता राजापप्रवृत्तपुत्रोत्सवा
 लुणाश्चपुरोहिते १० भीष्मउवाच केवल्लणामिसुता
 र्थचवराहेप्रवरवरं मुनिपुत्रेदेवपुत्रेराजेंद्रेसुतमीसि
 ते ११ वेदवेदांगविज्रं चपंडितं सुंदरं सुभं दानेशानेत
 माशीलेगुणितंचिरजीविते १२ महारथेप्रतापार्हरेण
 मूर्ध्निवसुस्थिरे करोमिदेवपुत्रं च देवगुणपुतं नया १३
 करोमिसुनिपुत्रं च देवगुणपुतं नया चतुर्वेदविदांवर
 वैवाहं च विचारतासिद्धान्तमुनिज्ञानके १४ नृपेंद्रवचने

ब्र.वे.
क.ख.
३७६

कृतान्तमुवाचमुनेसुतः। गौतमस्य शान्तो नंदो वेदवेदो गपा
 रगः ॥ १५ ॥ शान्तः प्रतमो विज्ञः सुयमी कुलपुरोहितः। पृथिव्यां
 सर्वतत्त्वज्ञो तिस्रस्तः। सर्वकर्मसु ॥ १६ ॥ शान्तो नंद उवाच गजे
 दन्ते च यमो यमशः सुविचारविन् सर्वव्याने च वेदोक्तं
 कथयामि निशामय ॥ १७ ॥ भुवो भावो च तरोः सयुं नारायणो
 भुवि वसुदेवस्ततः। श्रीमान्परिपूर्णतमः प्रभुः ॥ १८ ॥ विधा
 नात्तत्र लेशः शेषवन्दितः। ज्योतिः सत्त्वोपरमो भक्ता
 नुग्रहविग्रहः। परमात्मा च सर्वेषां प्राणिनां प्रकृतेः प
 राः निर्लिप्तश्च निरीहश्च सात्त्विकः सर्वकर्मणा ॥ १९ ॥ राजे
 दन्तैस्सैकन्यो वपरिपूर्णतमायव दत्तायास्पृशितो लोकं
 पितृभिः सप्तभिः सह ॥ २० ॥ लभसाय्वो ज्यमुक्तिं च कन्या
 दत्ता परत्र च इहैव सर्वं पूज्यं भवविश्वं गुरोर्गुरुः ॥ २१ ॥
 सर्वसंदर्शितो दत्ता महालक्ष्मी च रुक्मिणी समर्पणं च
 तस्मै च कुरु ह्यजन्मत्वे उने ॥ २२ ॥ विधात्र लिखितो राज
 नो वयः सर्वसंमतः। दारिकान्तगरे क्लृप्तेषु च प्रसू
 ययद्विज ॥ २३ ॥ दत्ता सुलक्ष्णो नृणाम् सर्वेषामपि सत्तत्त्वं
 अनीव परमात्मानं भक्तानुग्रहविग्रहं ॥ २४ ॥ ध्यात्वा च
 पुरोयहे नृनि संहरतु नृमं हृदि मायां कुरु नृप सु
 जन्मकर्मत्वे उने ॥ २५ ॥ यत्र जानेति वत्तारो वेदासंतश्च देव
 ता सिद्धे द्वास्तनी द्वास्तदेवा ब्रह्मदयस्तथा ॥ २६ ॥ ध्यायेते

ध्यानसज्जासुयोगिनो न वदेति ये सरस्वतीजडीभूतावे
 दशास्त्राणि यानि च सहस्रं वदनः शेषो स्वयं शक्तः सदा
 शिवः चतुर्मुखो जगद्गताकुमारः कार्तिकस्तथा ११ ऊ
 षयोऽनयश्चैव भक्ताः परमवैभवाः अक्षमास्तवने यस्य
 ध्यानासाध्यश्च योगिनो ३- बालको हि महाराज नहुण
 कथयामिके सत्तानंदवचः श्रुत्वा प्रसन्नवदनान् तप
 श्रालिंगने ददौ तस्मै स सुत्या यजनेन च नानारक्तं सर्व
 णं च वस्त्रं वरत्नमूषणम् ३२ ददौ तस्मै प्रदानं च प्रसा
 दप्रमुखीन्त्यः गजेन्द्रं च रणे चैव रणे च मणिनिर्मितं
 ३३ रत्नसिंहासने रम्यं यने च विपुलं तथा भूमिं च सर्व
 सस्यावोशसद्भुतिकरीं शुभा १४ आकृष्टसाय्यो ह
 ज्वावशा मे सर्वप्रसंशितं यत्तस्मिन्नंतरं रुक्मीचुको
 यन्त्यने दनः ३५ कंयिना गेषु कैः चरन्त्यास्योरक्तलो
 चनः उवाच पितरं विप्रं सभायामप्रसंशितं ३६ तात वा
 कं भित्तकानां विशाणालोभिनामहो नर्तकानां च वे
 श्यानां महानामर्थिनामपि ३७ कायस्थानां च भित्तना
 मस्तानां वचनं सदा वटकानां नाटकानां स्त्रीलब्धानां
 च कापिनो दरिद्राणां स्तुतिपूर्ववचः सदानिर्जित्यका
 स्तजवने गजेन्द्रं परिजोयिषा उपायेन महाराज लब्धं क
 सेन तहने हारिकायां यनीकस्थाय वनस्थयनेन च ज

३८

त्रै. वै.
क. व.
३७७

रासंयशनेवैवत्तणेनैववलीलया तमोहंहेतुमीकाकी
राजवात्स्यकाकथा उर्वसुसस्त्रशिष्योहंरणशासुवि
शारदः भवंपाशुपतेनैवविषसंहर्तुमीसरः मन्समः
परशुरामश्चशिष्यालसुमन्समः सखाववलवानुस
रः स्वर्गजेतुंवसतमः सहेइंसगणजेतुमहमीशातमे
नव जितापुहेजरासंयुडवलेयोपिसेनयं अहंकारपुनः
कलोवीरुत्येमन्यसेथियो यथायास्यतिभदेनेविवाहमी
सितेभवे प्रस्थापयिष्यामितरणेनयममदिरं अहोने
दस्यगोयसतस्मैगौरतयायव सातजीवेस्वगापीनां
गोपालोक्तिस्मोजने करोषिकन्यासीकारेदेवयोग्यं
वरुकिंगीदत्तमिच्छमिराजेदभित्तकस्यिहजस्यव थ
नलव्यसलव्यसकलान्यामथनस्यव राजेदबुद्धिही
नोवनायमगास्यमाराजपुत्रोमाशुरोमाकुलीनश्चमा
शुचिः मायानामाथनायश्चमायोग्योमाजितेन्द्रयः
कन्यादेहिस्वपुत्रायशिष्यालयाभूमियवलेनतुल्य
रुद्रापराजेदत्तनयायच निमंत्रणेकन्यानानादेशाद्
गुवात्पान् वायवाश्चमुनीदाश्चपुत्रादारादिवातितान्
योगकलिंगमेगयंमौरासंवेयनेकुरु वरवरेन्द्रमगेच
गुजराटंचपेदरं महाराष्ट्रविगष्टचमुद्रलेचसरंगकम्
भलकंमलकंसर्वङ्गंयस्याययदिजान हृतकुल्या

377

सहस्रं च मधुकुल्या सहस्रं कं दपिकुल्या सहस्रं च उग्यकु
ल्या सहस्रं कं नैलकुलापे च शनं गुडकुल्यादिलत्तिकं श
कं राणा राशि शनं मिष्टाने च वत्तर्गुणं यवगोष्ठमहर्णा
नां सहराशि शनं शनं सप्तकानां राशिलक्षने शानं च
वत्तर्गुणं गवालक्ष शनं वैवहरिणानां हिलक्षके वत्तर्ल
क्षे शानां च कर्माणां वत्तथा कुरु दशलक्षे ह्यगलानां
मरीणां च वत्तर्गुणं यवीणां ग्रामदेवैश्च वत्तदेहि च म
क्तिनः एतेषां मांसपक्वं च भोजनार्थं च कारय परिपूर्णं
यं जनानां सामित्री कुरु भूमि य अथ श्रुत्वा वत्तहाकरा
जैर्दः सपुरोहितः च कारमं विणोत्तरेण निर्जने मं वि
णा सह द्विजेषु स्थापयामास हारका योग्यमस्मिन् क
त्वा च शुभलग्नं च सर्वेषामपि वांछितं राजा संभृत संभा
रो वभूव सत्वरं मुदा निमंत्रणे च सर्वत्र च कारवत्तत्त
या विष्णोः स्वयं मांसं मोन्दये देवैश्च वेष्टितं यददौ पवि
को वद्वा सुग्रसेनाय भूभृते प्रफुल्लवदनो राजा श्रुत्वा य
त्रैस्सुमेगले सुवर्णानां सहस्रं च वास्त्राणं च ददौ मुदा उड
भिर्वा दयामास हारकायां च सर्वतः देवान् सुनीनयोश्चै
व जातिवर्गैश्च वांछितवान् नेदं च भित्तकं चैव भोजया
माससादरं श्रीकृष्णस्य सर्वेशो च कारयामास सूर्यनिः
अनीवरम्पमत्तले विष्णुलोके पुडलं मे याज्ञं च कारय

ब्रं. वै.
क. ख.
३०८

378

मासजगतोप्रवरंवरं वेदमंत्रेणारम्येणमाहेंदेसुसुनोह
 रेः आदौब्रह्मारण्यस्यसमाविद्यासहितोपपु रण्यस्यस्य
 महोदेवीभवान्यासहितस्यैवै यवनस्ययमश्चाग्निरीणा
 नोपियपौसदा देवानोचविकोदिवसुनीनोषहिकोद
 यः राजेद्राणोविलत्तेवसेनकृत्वसुमन्तिने महोप्रसे
 नाराजेद्रः नत्तेवपुयथाशशी यथोप्रसन्नवदनः कु
 टिनाभिसखोवली रत्ननिर्माणयानेनबलदेवोमहा
 बलः वसुदेवस्योदवस्यनेदो कुरस्यसायकिः योपा
 लयादेवेद्रास्यस्येन्द्रवंशास्यनेयपुः धृतराष्ट्रस्यनास
 र्वेड्योयनपुरोगमाः पुथिहिरस्तथाभीमः फलाणा
 नकुलस्तथा सहदेवस्ययानेवप्रयपुः येवयोउवाः भीष्मोद्रो
 णस्यकर्णस्यस्यन्यामामहाबला कृपावार्धस्यशकुनिःश
 ल्यस्यप्रययोसदा भटानोचविकोदस्यविश्राणोशनकोटयः
 सैन्यासिनोसहसंचयनीनाब्रह्मचारिणि नानाशिल्पिग
 णास्यैवगंथवीशोपवर्हणः येवाशकामिनीभिस्तम
 येनेषुमथ्यागाः विद्यायरीणोलत्तेवलत्तमसरसोतथा
 किंनराणोविलत्तेवगंथवीणोवलत्तके इति श्रीब्रह्मदे
 वर्नेमहापुराणेनारायणनारदसेवादेशीकृत्सज्जन्तवे
 डेरुक्मणपुरसहेवनर्थेयिकयानतमोथायः ॥४॥ नारा
 यणवाच यतस्मिन्नेतरेराजककुचीवमहाबलः वरार्थ

कन्यकायाश्च ब्रह्मलोकात्समागतः प्रददौ रेवती कन्या
 शशस्सुस्थिरयौवनो अमूल्यरत्नभूषात्तोविशुलोकेषु
 लभो ५ वरार्थं वलदेवाय संप्रदानेन कौतुकात् वयोय
 सा सुते शते पुगानो समविंशति दत्ता कन्या विधानेन
 मुनिदेवेन्द्रसंशदि गर्जे द्वाणां चलत्सेवया मात्रे कौतु-
 के ददौ ४ दशलत्तनुरंगानोरथानां लत्तमेव च रत्ना
 लेकारमुक्तानां दासीनां वापिलत्तके ५ मणिलत्तस
 र्णिलत्ते रत्नकोटिचसादरे वह्निमुद्धासुकरं मे मुक्तामा
 णिकाहीरके ६ दत्ता कन्या वराजेंद्रो वलाय वलशातिनी
 रेवेन्द्रसारथानेन सार्द्धं कुंडिने ययौ ७ अथोत्तरेव नि
 र्वाकृशोते मंगलकर्मणि रेवती वेश्यामास योषितः
 कमलोकलो ८ देवकी रोहिणी रम्यां यशोदां नंदो हिनी
 अदितिश्च दितिः शोभिर्जयेत्कृत्वा च मेदिरे ९ ब्रह्मणाम्भो-
 जयामास ददौ तेभ्यो दने मुदा मंगले कारयामास वसु
 देवस्य वलभा अथ देवाश्च सुनयो राजेंद्रः कटकैः सह
 संप्राप्तलोला मात्रेण कुंडिने मंगरे मुदा ॥ ददृशु नग
 रे सर्वे वाते वसुमनो हरं समभिः परिखाभिश्च गंभीरा
 मिश्च वै हिते ११ पाकारैः समभिर्गुह्ये द्वा राणां शतक-
 स्तथा नानारत्नेश्च मणिभिश्च वै तिस्रस्तलकर्मणां १२
 नगरस्य वह्निद्वारं स्थिता सर्वे तथा दवाः रत्तिने रत्तकैः

ब्र.वे.
क.ख.
३७५

साहं वतर्भिस्महाराथैः ॥ रुक्मीवशिषुयालस्रदेन
वकीमहावली शालोमायाविनाशेष्टोपदशासुवि-
शारदः ॥ नानाशैस्त्रयाशैश्चरयस्याश्चरणोमुखः
विलोककससैस्त्रयोकोपन्यनंदनः ॥ उवाच नि
रुंवाकं कृतिकुटेसुडः करे उपहस्य मुनीनां स्रपुगवा
न ॥ रुक्मनुवाच अहो कालकृते कर्मदेवैश्च केन वार्यते
किवाहं कथयिष्यामि देवैर्ज्ञाणं वसेसदि ॥ इहीने रुक्मि
णी कन्यो देवयोग्यमनोहरं आपातिदेवमतिभिनेदस्य
पञ्चकारकः ॥ साजाज्ञारश्च गोपीनोगोपेष्टिष्टानभोज
नः जाते सतिर्गोयोनास्ति भक्तमेषु नयोस्तथा ॥ किं न
राजेंद्र पुत्रश्च किं न वामुनि पुत्रकं वसुदेवः तत्रियश्च
भक्तगणैश्च मेदिरे ॥ शिषुकाले च सीहत्या कृतानेन
उरात्मना कुत्रा मृता वसेमोगाहासमोरजकोहनः ॥
सा - उवाच अहो भुवि किमाश्चर्यं देवा ब्रह्मादयस्तथा
मुनीनां ब्रह्मणाः पुत्राश्च यमुमानवा जया ॥ देव
उवाच सतते ब्राह्मणालयाः देवाश्च भक्तवत्सला
आयुर्व्रतपुत्रोश्च नंदपुत्रास्तथा कथं ॥ ते यो च वचने
श्रुत्वा बुकोपदेव सिंहकः मुनिराजेंद्र सिंहश्च लोगलीपाद
वस्तथा ॥ इति श्री ब्रह्मवैवर्ते महापुराणे कलान्तर्गते
ध्यायः ॥ नारायण उवाच अथ कोपनरीतश्च वलदेवो महाबलः

379

रुलेन रुक्मिणानंदवभंजसुनिष्ठंगवः १ चोटकात्सारः
 थिचैवनिहंत्यजगतांयतिः भूमिस्वचापिपापीस्वरुक्मी
 हेतुजगामसः २ रुक्मीचशरजालेनवारयामासलील
 या नागास्वयोजयामाससंबंधेहलिनमीश्वरे ३ नागाश्च
 गरुडेनैवसंहारलीलास्वयं गृहाणकोपाडस्यपरंया
 उपनंसुने ४ अवर्धमसंसतनेशानसूर्यसमप्रभं आह
 तोहलिनारुक्मीजंभणसंवज्जंभिजाः ५ भूमिस्थास्या
 एवडक्तीनिद्रासुरेणैवनिद्रितः शास्तुतेनिद्रितेह
 स्थाशानवाणसमोचने ६ वृत्तवह्निंशैलवह्निंजलवह्निंव
 कारसः जलदेगारवह्निंवसरवह्निंनयेवच ७ वलीवा
 स्वेणसर्वेणवारयामासलोमली हेलेननदयेनूर्णेव
 कारत्तणमावतः ८ चोटकात्सारथिचैवजवानवीर
 लीलया केयोहेलेननेहंनेवाभूवाशरीरिणा मज्ज
 शालवह्निंसिंहंनवकिंपौरुषेरणे यस्यमूर्ध्ववज्रलो
 डेसूर्यवसर्षपेयथा ९ नष्टतावलदेवसहस्रेननस्य
 मस्तके वकारनूर्णेव्यथितः पयानरणमूर्धति ॥ शा
 लस्ययतनेहस्याशिश्यालोमहावली वकारशरवह्निं
 वजलवह्निंनयामुवि ॥ हलीनस्यरथेवर्णवकारलो
 गलीनव अर्धवेद्रेणनडाणवारयामासलीलया १३
 नेहंनेशकरः सात्तात्रिषेदेववकारसः क्लृप्तवयंत्यज

ब्र.वे.
कृ.ख.
३८.

बलपार्षदप्रवरं हरेः ॥ देववक्रस्य देने ववभेजसह
लेनच प्रवृत्तस्य च पुद्गे नने सर्वे न हसस्यते ॥ बलस्य
विक्रमं हृष्टा सर्वे वीराय लापिताः वक्रप्रवेशने सर्व
कुंडले वरया विणः ॥ यत्तस्मिन्ने नरे न वेशाने दोम
हामुनिः कोटिभिः मुनिभिः सह माजगाम हरेः पुरः १०
पुरं प्रवेशयामास शतवारं च दुर्गमे अगम्य वायुशत्रू
णां मित्राणां च सस्य प्रदे ॥ देवकन्या नागकन्या राजक
न्यास्तथैव च मुनिकन्या वरं दत्तुं सस्मिताश्च समायुः
॥ ददुःखं यो धिनः सर्वा निमेषरहितेन च प्रसन्ने का
रयामास सस्मितं च दशवतः १० रत्नेन्द्रसारनिर्माणं रथ
स्य परमेश्वरं सर्वेषां परमात्मानं भक्तान् गृहविग्रहं ११
नवीनजलदश्यामं शोभिने पीतवाससो चंदनेति न
संवीगे वनमाला विभूषिते रत्नकेसरवलये रत्नमा
लागले ज्वले रत्नकुंडलपुष्पमेतदुत्सलविराजिते
रत्नेन्द्रसारनिर्माणं कणमंजीरं रजिते सस्मिते मुरली
हस्तं पश्यन्ते रत्नदर्पणं १४ समभिः पार्षदैर्गोपैः सेवि
तं सैन्यं वामरैः नवयौवनसंयुतं शरत्कमललोचनः
१५ शरत्पुष्पं डीनं दक्षमर्कं नृगृहकानरे कोटिकोद
र्यसोदर्यसत्यं सत्यसनातने १६ तीर्थसूतं कीर्तिसूतं
ब्रह्मेशोषवेदिने परमाहृदकं रये कोटिचेदसमप्रभं १७

१३

थानासायेंडरागयेपरमंप्रकृतेपरं हर्वसायदसूत्रे
 वरत्नेदसारदय्यणे १८ दधानंकर्तृकासायेंकडत्यं
 सुवमसिरे हृगयंककसाकारोमालनीमालभूषि
 नो १९ पुष्पाणिविषदनेचमुकुटेमस्तकोजले हृष्टोव
 रमुवत्यसुमूर्त्तासंभापुरीसरे २० रुक्मिणीवनेयमेष्टा
 चामिन्नुचुरीसिते नामानरेसाददर्शराजाभीष्मकका
 मिनी २१ निमेवरहितानुष्टाप्रसन्नवदनेसना राजा
 प्रसन्नवदत्रोसपुत्रःसपुत्रोहितः २२ समागत्यसुरातिशो
 भूयोश्चप्रणनाशसः ददौयोग्याश्चमनेभ्योभक्तसूते
 वयोयमे २३ दिवानिशेवापुवावदियनोदीयनामिति
 सुखेनिनायजननींदैवैश्चवायवैसह २४ वसुदेवप्रभा
 नेचमभनेवपानः कृत्येचकारसः स्नात्वासेयादिकेक
 ताधत्वायौनेचवाससी २५ चकारवेदमंत्रेणसुभायिवा
 सनेहरेः संसृज्यमात्तकाःसर्वासातीचसर्वदेवता २६
 प्रदायवसुधारावहृदिआहादिकेशुचिः ब्राह्मणेभो
 जयामासदेवाश्चवोथवोस्तथा २७ वाचंश्चवादयामा
 सकारयामासमंगले सुवेशंकरयामासवरणातिप्र
 संशिते २८ एवंराजाभीष्मकश्चविवाहायैचमंगले
 पुरोहितैर्वेदमंत्रैःसर्वकर्मचकारसः २९ मणिरत्नय
 नेवापिसक्तामाणाकाहीरके भस्मेद्रव्येचवसेवपुप

ब्र. वै.
कृ. ख.
३८१

हासमन्त्रमं ४० मन्त्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्योऽपि भित्तकेभ्यो द
दौमुदा वाचं ववा दयामास रुक्मिणीमसमनो हरे ४१ राजी
भिर्मनियन्तीभिर्विधाने वययोचितं नतः सुमन्त्रगोप्राप्ते
माहेंद्रे परमेरये ४२ विवाहोचितलगेचलगाथियति सं
भुते सङ्गहेतुण सुहेवयस नो हृदिवर्जिते ४३ दंपत्योर्म
गलाहीवपरिणामसुखप्रभं पवेभूते वसमये मीष्मकप्रो
गणे हरिः ४४ आजगामसरेः शाकं मुनिविप्रपुरोहितैः
स्तानिभिर्वीथयैः साकं पिशन्तपैस्तथा ४५ गोपालकैः पार्थ
दैववयसे समनो हरेः भद्रश्च गणकश्चैव ज्योतिरासु
विशारदैः ४६ वाद्यैर्नानाविधैश्चैव नर्तकैर्गायनस्तथा
नानाशल्पकरैश्चैव मालाकारैस्तथोत्तमैः ४७ विद्याप
यीश्चासुरभिः किन्नरीभिश्च सत्वरं स्थले च ददृशुर्देवासु
नयश्चन्द्रेष्वराः ४८ सर्वसमागता ये च विवाहदर्शनीन्सु
काः रंभास्तंभसहस्रैश्च यदृशुस्त्रपरिस्कृतैः चंपकानां
चंदनानां रणालानां च पल्लवैः माल्यैर्नानाविधैश्चैव पीत
रक्तशितान्वितैः ४९ परितो मे गलचटैः फलयलवसं
भुजैः कस्तुरीचंदनां केशुकुंकुमेन विराजितैः ५० पद्मैर्ला
जैः पल्लैः पुष्पैर्हृत्वाभिरुपशोभितैः मुनिभिर्व्रतगणैश्च
पिराजैर्द्रव्यैर्वेष्टितैः ५१ रत्नैर्द्रुमारनिर्माणवेदोपकैर्म
नो हरेः वर्जितं चंदनं सिग्धैः कस्तुरीकुंकुमावितैः ५२

चित्रैर्विचित्रैर्विचित्रैः शिल्पिनोऽप्यकारणं परितः परि
 नष्टैव शोभिनाहं सुशोभिना ५४ गेयवीणां पेचगीतैः
 मधुरैर्मधुरीकृता विद्यायरीणां हृदैश्च नर्तकानां च शि
 शिल्पिनो ५५ तत्र निस्सेषवेष्टैश्च वनराजी विराजितं गु
 म्दारैर्गवाक्षैश्च पुवतीभिश्च वीतिनैः ५६ मंगलेऽपि पदे
 नैव विडवा च गुरो यसा कुशहस्तेन भूषेन भूषिते दा
 नवस्तना दृष्ट्या च सा गणैराज्ञो देवा ब्रह्मा दयस्तथा अ
 वरुच्यतया तूष्णीं तिष्ठन्ति प्रागण्ये मुदा ५७ राजेन्द्राया
 दवेन्द्राश्च मुनयः शतकोटयः श्रीकृष्णश्चापि भग
 वान् पार्षदप्रवरैः सह जां दृष्ट्वा सह सोत्थाय तव
 नभीष्मकस्तथा मूर्ध्नि ववेदे देवांश्च मुनींश्चान्येषां
 स्तथा ६० रत्नसिंहासने वैवस्वरम्येष्वष्टयकस्य क क
 मनोवासयामास संस्पृज्य सादरेण च ६१ राजतट्टावभज्जा
 च तान् सर्वांस्तु भक्तिस्त्वर्कं वासुदेवं वासुदेवं सोऽस्त्रनेत्रोऽपु
 षो जलिः भीष्म उवाच अयमीदृशं फलं जन्मजीविते व
 स जीविते बभूव जन्मकोटीनां कर्ममूलनिष्कृतने ६२
 सपेविधा ताजगता प्रदाता सर्वसंयदा समेयत्वादप्ये
 च दृष्टे नैव तमः प्रभो ६३ तपसा फलदानां वसेंस्तथा
 प्रागण्ये मम सात्कारा मेऽपु सर्वेषु शुभप्रश्नमभीमते
 योगेन्द्रेऽपि सिद्धेन्द्रः सुरेन्द्रेऽस्मिन् दीदकेः यानादृष्ट

ब्र.वे.
क.ख.
३८१

योदेवः सशिवः प्रागणो मम ६६ कालस्य काले भगवान्
 नोर्मन्त्रयः प्रभुः ससुं नयश्च सर्वेषु नराणां हस्तिगोचर
 यस्य मूर्ध्नि सहस्रेषु मूर्ध्नि त्रिंश्वराचरे नान्ते सर्वदे
 वेषु यो यस्य मम प्रागणो ६८ सर्वकामप्राणी यो हि सर्वा
 प्रेयस्य सृजनं शोहो देवगणानां च गणेशो यं मम प्रागणो
 मुना नो वै सवानां च प्रवरोत्तानो गुरु सनत्कुमारो भ
 गवान् प्रत्यक्षः प्रागणो मम ७० ब्रह्मपुत्रश्च ऊर्ध्वीणां वा
 पिवंशजा ते सर्वे महद्देवैश्च जलं तो ब्रह्मतेजसा ७१ अ
 हो कल्याणयर्थं ते श्रीतीर्थभूतो मम प्रयः येषां पादौ द
 कैस्तीर्थं विमुह्यते गृहे मम ७२ सयिष्यो याति तीर्थं
 तितीर्थं निजानि सागरे सागरे याति तीर्थं निविप्रयादे
 पुनानिव ७३ विप्रयादौ दकक्लित्रायावतिष्ठति मेदिनी
 तावत्सुकरपात्रेषु पवनियितरो जले ७४ विप्रयादौ द
 कैमुक्तादना विषाय दक्षिणो स्नानानां सर्वतीर्थी नी
 फलमामोति निश्चिने ७५ निष्कृते नैव विषयो व्याधि
 निस्तकारणं सुखं देषु भद्रं सारं विप्रयादौ दकं नराणां
 नगंगायाः समेतीर्थं न देवो मायवा मरः न हि स्थूलो म
 हद्बिलो न सूक्ष्मो परमाणुतः ७७ न ब्रह्मलक्षणमरः पूते
 नाश्च न तीर्थं न देवो न परं कोपिवेत्साह कामलोद्भवः
 ब्रह्मविस्मृतिवासी नो प्रकृतेः परः प्रभुः यानासाया

योगिवरोसाधनामपिनिश्चिने ॐ निर्गुणश्चनिराकारो
 भक्ताचग्रहविग्रहः स एव च त्रयोन्मोसात्तादेवमम
 गृहे ८० देवैर्ब्रह्मेशशेषैश्चथानेयस्यादयेकजेयने
 शोनगणेशेनदिनेशेनापिडुर्लभे ८१ इत्युक्ताभीष्मकः
 क्लृप्तोसमानीयस्ययेपुरा त्रयादसामवेदोक्तालोत्रेण
 परमेश्वरे ८२ भीष्मउवाच सर्वानरात्मासर्वेषांसाते
 निर्लिप्तयवच कर्मिणांकर्मिमीशंचकारणानोचका
 रणं ८३ केचिद्वेदेतितामेवज्योतिरूपंसनातने केचि
 चपरमात्मानेजीवीयत्यतिविवकः ८४ केचिद्वेदेति
 तामेवज्योतिरूपंसनातने केचिचपरमात्मानेविय
 त्यतिविवकः ८५ केचिन्प्राकृतिकेजीवंसगुणंयातिः
 बुभुक्षुः ज्योतिरम्येरम्येतिमंदेह रूपंसनातने ८६ क
 स्मातेजप्रभवतिसनातमीश्वरेविना एवंस्तत्तास
 वाचोतेसंस्मरतिसनारद ८७ पांचपयार्चिनेपादय
 येवायेददौमदा अर्च्यवप्रददौनवदावीष्यफला
 त्तिने ८८ मय्यर्केचसरभिसर्वमेगयेवदने यत्प्रद
 नेमहेद्रेणशुभकर्मणिगोत्रके ८९ पारिजातस्यमा
 लोचयामातुश्चगलेददौ कुवेरणयदनमंमूलैरन्त्र
 विभूषणं ९० चकारवरणंनस्यसराजामक्तिपूर्वके
 वरशुद्धोशुकशुगंदनेपदह्निनापुरा ९१ ददौतमेव

ब्र.वे.
क.ख.
३८३

कृष्णायपरिपूर्णमायच जलितेरत्नमकुदेयदनेविस्व।
 कर्मणा १२ ददौत्नस्तकेचाराजाकृष्णपरमात्मना श्रुप
 रत्नप्रदीपेचनैवेद्यममनोहरे १३ नानाप्रकारपुष्पेचरत्न
 सिंहासनेददौ समतीर्थोदकं चैव पुनरावमनीयके १४
 तोदलेचपरंरम्यं कर्पूरादिसवासिने शय्योरनिकरीव
 म्यानाथंवासिनेजले १५ कृत्वावयवनेराजापरिहारे
 चकारने बुदोजलिपुटोराजानस्मैपुष्पोजलिददौ १६
 इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारायणनारदसंवादे श्री
 कृष्णजन्मखंडे कृष्णोत्पत्तिर्षोडशोऽधिकशतमोऽध्यायः
 १७ नारायण उवाच तस्मिन्नेन देवी महालक्ष्मीवरु
 क्षिणी आजगाम सभामथे मुनिदेवाभिर्भुज्यते १ र
 त्सिंहासनस्यावरत्नालेकारभूषिता वह्निशुद्धोष्का
 याताकवरीमारभूषिता २ पश्यती सस्मिता साधीवाम
 लेरन्नदप्यगं कस्तूरीविंडुभिर्भुक्ते स्त्रिग्यवेदनच
 र्चिता ३ सिंहरविंदनाशस्रज्जालथस्य लोज्जला न
 तकोचनवर्णाभायोनववस्त्रमप्रभा ४ वेदना
 सितसर्वागमालनीमात्यगोभिना ॥ ॥ ॥

समभिर्न्ययुवैश्च समानीता च वालकैः ५ देवेन्द्रा वसु-
नींदाश्च सिद्धेन्द्रान्ययुगवः ददृशुः रुक्मिणीं देवीम-
हा लक्ष्मीं प्रतिव्रजे ६ समप्रदत्तिं कृत्वा पराम्पु वसु-
निह्वनी शिष्ये वशीत नो येन स्त्रियं च यनय लवैः ७ नो
शिष्ये च जगत्कोतः कोनाशो नो च सस्मिता ददर्श को-
तशो नावकोता कोता सुभत ए ८ अथ देवीपितुः को-
द्वे ससुवाच सुमाननो लजयानम्रा ववना जले नीच-
सने जसा ९ राजा देवीसुरीतस्मै परितुस्ततमाय च म-
ददौ संमदानेन वेदमंत्रेण नारद १० वसुदेवास्तथा कस-
स्तुतास्तुक्ता स्थितस्तदा जगत्तदेवो च भवानी च भवो
यथा ११ सर्वेणानोपचलत्तं कृत्वा यपरमात्मने सद-
त्तिं ददौ तस्मै परितुस्ततमाय च १२ सुभकर्मनिषे-
त्रे कृतो कन्या च वलसि कुरोद राजा मोहेन मुनिदे-
वेन्द्रसंसदि १३ परिहारेण वचसा कृतं ज्ञातस्मै समर्पणं
शिष्यं च कन्यादग्रां वने व्रजुग्मजलेन व १४ इति-
श्री ब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारायण नारद संवादे
श्री कृष्णजन्मखंडे रुक्मिणी संवादे समाधिकश-
ननमो यथायः १०० नारायण वाच यत्तस्मिन्नेतरीरा-
शी रुक्मिणीजननी सुभा यत्तियववनीभिश्च साधी-
भिः सहिता मुदा १ आगत्य मंगले कृतानवनिर्मकता

ब्र. वै.
कृ. ख.
३८४

दिकं देवनीवेशयामासरत्ननिर्माणमंदिरे १ नानावि
विविचित्राङ्गोहीराहरेणभूषिते सुकामणिकारत्रेनस
दीपेदर्पणोत्तव ३ इदर्शकस्तुत्रैवेदुर्गादुर्गतिनाशि
नी सरस्वतीचसावित्रीरतिचरोहिणीसती ४ देवपञ्जीरा
नयन्त्रीसुनियन्त्रीपनिव्रतो रत्नसिंहासनस्थोवरत्नभूष
णभूषितो ५ उत्तसुरारनेदृष्टा श्रीकृष्णजगतोपति र
त्नसिंहासनेरम्यवासयामासनेमुदो ६ स्तुतिप्रवक्तुः दे
वाश्चमुनियत्नममायवे पुदोत्तलिपुनास्तत्रक्रमेणव
ष्टयकष्टयक ७ भोजयामासराजीववरेणसहकनको
सकष्टरेवतोब्रह्मलेप्रददोवासितजले दुर्गाकृष्णायप्रददो
नत्रमेगलयविको सर्वासामातयादेवीयादेतिनमुवाच
सा ८ पपादयविकाकृष्णोदेवीसेसदिसस्मिते लक्ष्मीस
रस्वतीदुर्गासावित्रीराधिकारनि ९ तलसीष्टथिवीगंगा
रुयनीयमुनादिनिः शतद्रुपावसीनाचदेवद्वनीचसेन
का १० देव्यश्चैतादेवनीनाकुर्वन्मंगलेपरं पपादेतिचक्र
सश्चसुसुवुर्जहमुश्चताः पार्वत्युवाच रुक्मिणीरुक्मि
णीकांततोयशंपनीवसस्मिता यशप्यौदोयवनीचसेद
रीनवयौवतो १३ सनडवाच नवपुण्यावपुवनीरत्नभू
षणभूषिता तोशार्थयेनीसविरेमवन्मात्महेस्वर १४
साविमुवाच यथावरस्तथाकन्याविधितोयोजितापुरा

विदग्धायाविदग्धेनसर्वत्रसंगमः शुभः १५ रथउवाच ई
सरेणपरीक्षासंकावाकैर्जितमाशुवि यन्मासाथेडरागयो
वरमन्योन्यमीश्वराः १६ यथावरस्तथाकन्यावत्तयोभी-
ष्मकेगृहे रोहिण्युवाच सत्यं ब्रह्मिजगत्राय कामिनीनां च
संसदि १७ कीदृशीरायिकारम्यारुक्मिणीवायिकीदृशी
सरस्तुउवाच राधायां यादृशो प्रीतिः रुक्मिणीनैव तादृ-
शी सहसंगेनीचसाराथा सर्वकीडासरहिनी १८ शाणादि
कायिदेवीसायेवशाणायिकासनी रुक्मिणीकमलासा-
तान्तं यदा मयि देवता १९ सर्वशक्तिसत्त्वावत्कलस्य परमा-
त्मनः बुद्धेरप्ययि देवी च उर्गना रायणी परा २० वेदायि सा
नृदेवी तं सा वित्री देवमान्द्रका विशायि देवता हे च ततो न्याः
सकलाः कलाः २१ न ब्रह्मणि शिवेशयेन गणेशे दिने चरे
नभक्तैः पुनयया योन शिवो यात यामपि २२ मसादो यादृ-
शस्तस्यामेते मुवच तादृशः त्रैलोको हयि यन्मावत्सु
एषं मारि ते तथा २३ तत्र हंदावने यन्मरायायादा ब्रह्मविहि-
ते सर्वासा मयि देवी नो राधा पुणपवनी सनी २४ राधायादा
ब्रनखरेददौ स्त्रिग्यमलककं अयमेव मतिश्रुता जह
सः सर्वयोषिते २५ यायेते हरत सर्वा राधावत्तस्य ले-
स्थिता तस्माद्राधोनमस्तु त्वत्तनामत्यने किल २६
सर्वसतीवचः श्रुता सा वित्री पार्वती रती अन्मावयोषित

ब्र. वे.
क. ख.
३८५

सर्वासाधुसायिसुवाचह ॥८॥ लोणमुद्रानुसूयावापहि।
 ल्योरुथनीसनी सर्वास्नामनिवन्धश्चभवसेवकरीचरी श्र
 यदेवाश्चभूयोश्चमनीद्राश्चापिभीष्मकः पूजयामासवि
 धिनाभोजयामाससादरे ३१ खायतोवाचतोलोकादीय
 तोदीयनामिनि शहोवभूवनगरेनायासेगीतमेगले ३२
 प्रथमभातेब्रह्मेशशेषायासिदशास्तथा यानमारोहणे
 भूयोचक्रिरेवसखाविना ३३ राजामहोग्रसेनश्चवसुदेव
 स्तरानिना कारयामासयात्रोचशीकृत्सेरुकिणीसनी
 समद्रारुकिणीमाताकन्याकृत्तास्ववत्तमि रुरोदोक्षेस्त
 नससीभिर्वीथयेरिसुवाचसा ३४ समद्रोवाच कयोसि
 मांयुरिस्यज्यवन्तेमानरिमीश्वरि कथंजीवासितोत्पत्ताक
 थेतंचापिजीवसि ३५ ममलत्मीमर्मगृहाकन्यादूयचामा
 यया वसुदेवालययासिवसुदेवप्रियमतो ३६ इत्युक्त्वा
 कन्यकाशोकाह्विषेवनेत्रैर्जलैः भीष्मकः साश्वनेव
 श्रकृत्सेकन्यासमर्पय ३७ नेचकृत्तापरीहारंरुरोदोक्षेर्वर
 तीवसः रुरोदरुकिणीदेवीशीकृत्सश्चापमायया ३८
 रथसारीहयामासवसुदेवस्तनवधं यनस्मिन्नेनरेराथा
 यामोत्रैयौनकेददौ ३९ गजेन्द्राणोसहसेवयहणंवचन
 गुणं ससीनोवसहसेवकिंकराणोशानेशाने ४० रत्ना
 नावसहसेवामृत्युवन्तभूषणं सर्वणोनोंपरिशुद्धे।

३३

नोपेचलेसवसादरे ४१ नोयभोजनयात्राणि कृतानि
 विष्वकर्मणां सोवणानिवरम्पानिमरभीप्रददौमुदा
 येनुडुग्धवनीनाचवन्सानोचसहस्रकं अमृतानिव
 रत्नानिवह्निमुदाश्रुकातिव ४२ वसुदेवश्चोपसेनो
 देवैश्चमुनिभिः सह प्रहस्यवदनः शीघ्रं द्वारिकाभि
 मुखोययौ प्रविश्य चेसरीरेम्पाकारयामासमेगले वा
 चं च वाययामाससेदरे समनोहरं ४३ देवकीरोहि
 णीरम्पायशोदानंदराहिणी अदिनिश्चदिनिचैव जये
 वोहवकामनी ४४ श्रीकृष्णं रुक्मिणीरम्पाविलोकाच
 पुनः पुनः गृहे प्रवेशयामास कारयामासमेगले ४५
 चतुर्विधं भोजयित्वा देवैश्च मुनिपुंगवान् नृपांश्च वा
 यवांचैव परीक्षारं च कारच ४६ भृष्टेभ्योभ्यो ब्राह्मणे
 भ्योऽपि ददौ रत्नादिकं सदा त्वोऽपि भोजकामासपरि
 तृप्तान् यशशिना ४७ एवं भुक्त्वा यने लव्याय पुः सर्वे
 गृह्णात्सदा मेगले कारयामास वसुदेवस्य वलभा ५०
 इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महाहापुराणे नारायणनारदसं
 वादे कृष्णजन्मखंडे रुक्मिणीहारा अष्टाधिकशतम
 मोध्यायः १०८ नारायण उवाच आगते पुगते षेव सोग
 मेगलकर्मणि नेदोयशोदया सार्धं पुत्रभ्यामसमाय
 मो १ यशोदः वाच ज्ञाने च भवता दत्तपित्रे नेदाय शायव

व. वै.
क. ख.
३८६

मांवापिमानं वत्सक्यं कुरु कृतानि ये १ मासुद्धरमहा
भागराथोद्धरणकारण भवाविनारणे मेमेमनोचयनि
नामपि ३ मयामयी साप्रकृतिर्भवाविनारणे नदे त्वमेव
कर्णधारश्च भक्तो नीर्णो कृत्यामय ४ यशोदावचनेष्कृता
जगति पुरुषोत्तमः उवाच मानरे भक्ताज्ञानिनोचगुरो
गुरुः ५ श्रीभगवानुवाच ज्ञानं योगात्मकं मानः ज्ञानकं
विषयात्मकं ज्ञानं सिद्धात्मकं चैवं माहात्म्यकारणेषु
मे ६ ज्ञानं येष विद्येते सर्ववेदेषु समने भक्तात्मकं
सर्वपरं तेषां चलत्तरोष्ठुण्ड सन्निपासादिकानां च खे
उनेसात्मशोभने नारीनोशोभने वैवचकाणामपि मे
दने ८ शक्तिकेडलिनीप्रकमीसरे विंजयेनतः इदि
पाणोचदमनेलोभादीनां च वर्जने ९ मूलाधारं च साक्षा
नां मणिहरमणीहने विप्रह्वेचनथाज्ञानं षट्चक्रे च
प्रकीर्तितं १० नारीणामपि दुर्वोयं मूर्खानां च विशेषतः
आत्मयोगात्मकं सिद्धिं सिद्धानां साध्यमीक्षितं ११ यति
नामपि सर्वेषां ज्ञानोत्सविषयेन तथा सनः सर्वविज्ञाना
तिसेतयावमदीयया १२ सिद्धात्मकं च सिद्धानो निप्रकं
सर्वकर्मसु वत्ससिद्धानां साधनेनैव यनेन तथा
ज्ञानं मातात्मकं सुहृदपरं निर्वाणकारणं हनिमार्गमा
दुष्कोभक्तस्तेनैव बाध्यति १४ भक्तात्मकं च यज्ञानेनैव

१५

राधाप्रयास्यति तस्यासुमानुषेभावंभक्ताज्ञानेकरिष्य
 ति १४ नैदायदमयज्ञानेतच्चतुभ्योपदास्यति गच्छतेदव
 जेमातर्नेदेनसहसादरे १५ इमुक्ताविनयंकृताजगामा
 म्पानरंहरिं नसीयशोययासांर्द्धप्रययोकदलीवने १६
 ददर्शरायोतत्रैवनिनिद्रितोमृक्तभूषणं दधानोमुक्त
 वसुंचनिगहारोक्तशोदरीं १७ एकस्तेपंकजदलेसज
 लेवेदनाविनो शयानासुक्षितौहीवसाकनेशंवमूर्द्धि
 नो १८ थायमानोपदोभोजेकसस्यपरमात्मनः राज्यज्ञा
 नपरित्यक्तोतत्रविष्टोकमानसा १९ पश्यतींसेमितेका
 मंपश्यतींतन्मुखोव्रजे हसंतीवरुंदेतीवसमेकांतसमी
 पतः २० सखीभिः परितरणासुनसेवितांसेतवामरेः दि
 वानिशोरतिनोचगोपीनांशतकोटिभिः २१ सावधानपरा
 मिष्टवेत्रहस्ताभिरीक्षरी ममहारेषुपुत्राभिःपरितःशे
 गणेषुच २२ तोहृष्टाविलयंप्रयसम्भार्योनेदयवच
 नानापरमयाभक्तादेउवत्यणायत्यच २४ निद्रोमुक्ता
 वसहसाउडुधेमेसरेतया तणेनवेतनोपायविषया
 वानवर्जिते २५ पुरतोदेयतीहृष्टायप्रच्छसादरेमनी
 उवाचमधुरेनवसविभिःसहसेसदि २६ राधिकाउवाच
 कस्त्वेवात्रसमायानीहृहिकिंवाप्रयोजने नवमेविषयव
 ज्ञानेनज्ञानामिपरेसखे २७ किंजलेवास्थलेकिंवानक्तं

ब्र.वे.
क.खं
३८७

दिनेष्टुष्टुसियेष्टुमांसेत्तीवेवनाहं जानामिभेदके १२
 रायिकावचनेष्टुत्वानंदष्टुविसृष्टयेययो भीतायशोस
 निकटेगोपोसेभाषिताययो १३ उवासनिकटेनस्याः
 समुवासपियंववः उवासनेवेनेदष्टुगोपीदत्तासनेसु
 दा यशोदा उवाच वेत्तनेकुरु राये त्वेमात्मनेरत्नयम
 नः इत्यसि शरणाय वसेषामेमेगलेदिने ३१ नतो
 विसंपदिविवेकसकलं वसरेष्टु रि गायष्टुष्टुष्टुष्टुष्टु
 तत्पादांबुजसेवया ३२ लोकागोस्पतिवकीर्तिनी
 र्थेष्टुजासमेगले सेनोवेदाष्टुष्टुष्टुष्टुष्टुष्टुष्टुष्टुष्टुष्टु
 तनी ३३ अहं यशोदानंदो ये बुद्धिर्भूयेति बोधसो हव
 भानुसनावेवसेनिशामयसुवने ३४ हारिकानग
 रेभेदष्टुष्टुष्टुः सेनियाननः नवोतिकेसागजोवयेषि
 तारुरिणासति ३५ शुष्टुमेगलवार्ताचमेगलेवसदा
 सकृत् आराजदसिक्कसेवेदेदेविवेत्तनेकुरु ३६ भक्तात्स
 कं परं ज्ञानेदेसनेदेसचसांपने नद्वेत्तनेरुपदेशेनवत्स
 मीपेसमागता ३७ पश्चादायास्पतिहरिं स्तोमहने
 वरानने भविष्यति विरेणवष्टुष्टुष्टुष्टुष्टुष्टुष्टुष्टुष्टुष्टु
 गो ३८ यशोदावचनेष्टुत्वावीर्ताशायगदाभृता
 श्री कृष्णनामस्रवणाहरीभूनेससजले सेपा
 पचेतनेरायासेभाष्यस्मान्नरे ॥ ॥

उवाच मथुरेशानामौक्तिकं भक्तिनरं ४० इति श्रीब्रह्म
 वैवर्ते महापुराणे नारायणनारदसंवादे श्रीकृष्ण
 ज्ञानवन्देराध्यायशोदानवाक्यनवधिकशततमोऽध्या
 यः १०६ रायिका उवाच जानात्मकस्य परमो ब्रह्मे
 शेषेष्वर्जितः ज्ञानं च न ददौ न भ्यंते मृत्युं प्रेषि नासती
 ते नैव वत्से नानेवं भार्गवो थयामि किं वेदासंज्ञ
 यार्थं नैव जानेति किंच न १ स्त्री जाति रवला मूढा व
 वस्तुनो ज्ञानतत्परा न तस्मिन् हि रहते नैव स तं न हति वे
 न नो २ किं वा ह कथयिष्यामि विरहजरकांतं किं
 वा विज्ञास्यति भारभारती कृष्णमात्रिका ४ ज्ञानं भग
 वता दत्तं न दाय त्वमनुत्तमं तन्निबोध परं ब्रह्म हरिणो
 तं वसोऽयने ५ किमहं कथयिष्यामि ज्ञानं ये च विदेषु व
 भक्तात्मके सर्व परं निबोध कथयामि ते ६ श्रीकृष्ण
 वरेणापि न सा यो निर्भयो भवः गोलोके वापि यत्नं न सं
 भवेच्च कुयोगिनः ७ तस्मात्सर्वपरित्यज्य --- वव मे स
 रं गत्वा हंदा वने सुहृदुण्यते ब्रह्मभारत ८ कृत्वा त्रि
 काले स्नाने च निर्मले यमनाजले कृत्वा हृदलयमं
 च स्निग्धेन चंदनेन च ९ ध्यानेन गगनदनेन सुहृदेन
 मनुना सति संपूज्य परमानंदं सानंदं ब्रजतत्पदे १०
 कृतानि कृतने कर्मपितृभिः सनकेः सह वै सवंच

ब्र. वे.
कृ. ख.
३८८

महालोकैर्गच्छसमनसं सति ॥ वरं हर्षेन ब्रह्माम
कौवांछेति परमं पदं वरं च केदके वासे वरं च विष
भक्त्या ॥ हरिभक्तिविहीनानां न संगेनाशकार
णान् स्वयं न ह्यो बुद्धिहीना भक्तिभेदे करोति च ॥
अंकुशभक्तिवत्तत्समभक्तसंगेन वर्द्धते एतस्माद्भक्त
संगे च सावधाने परित्यज ॥ परं हरिकथा लापयोस्
वेसेव ते वच श्रमकालाय दीया प्रिजाया कथयामि च
अंकुशमुक्कयाति पुनः सेकेन वर्द्धते यथा हेष्टा
कालस्येन रोमीनः फलायने ॥ यथा देवप्रयत्ने
न स्वात्मनः पुत्रमीशिते भजस्य परयाभ्यासा परमात्मा
न मीश्वरं ॥ रामनामयणं नैतत्स कुंदमधुसूदन क
सकेशवके सारे हरे वैकुण्ठवामना ॥ इत्येकादशना
मानियवेहा पादये हिति जन्मकोटि सहस्राणां यात
कान्मुच्यते नरः स गृहो विष्वक् च नो मत्प्रापी श्वरवा
चकः विष्णुर्नमस्कारो यो हितेन रामः प्रकीर्तितः
रमेते रमया सार्द्धे तेन रामे विडुर्दुया रामाणोरमशी
नार्यं रामेनामविहो विडुः ॥ रामेति लत्मी च वनो म
प्रापी श्वररामवकः लत्मी प्रतिच रामे च प्रवदेति म
नीषिणः ॥ नाम्नां सहस्रे दिव्यानां स्मरेण यत्फलं
लभेत् न तत्फलं लभेन्नूने रामो चारणमावतः ॥ २३

१५

२१

सात्त्विकमुक्तिं वचनो नामेति ववर्तुया यौ देवोऽथ यनेन स
 सच नारायणः स्मृतः १४ नारायणकृतपापाश्रय यनेन गम
 ने स्मृते नारायणमोक्षगोष्ठे मयने ज्ञानमीक्षिते १५ तयो
 र्ज्ञाने भवेद्यस्मात्सो येनारायणः प्रभुः नास्ते नो यस्य देवेषु
 पुराणेषु वचनं १६ शास्त्रे यन्नेषु यो मेषु ते नानेने वि
 विडुर्बुधाः सुदुःप्रपद्यमाने वतिर्वाणो मोक्षकं सुभे १७
 न हृदाति च यो देवो मकुंदस्तेन कीर्तितः मकुंदभक्ति
 सप्रमेव वचने देवसेमने १८ यस्तु हृदाति मकेभ्यो मकुंद
 स्तेन कीर्तितः सुदनमधुदेवस्य यस्मत्समधुसूदनः १९
 इति सेनो वतीरो वदमित्रार्थं - मीक्षिते मधुक्तीवेच
 मायी के कृतकर्मसुभासुभे २० भक्तानां कर्मणां वैवस्व
 दनो मधुसूयनः परिणामसुभे कर्मभ्रान्तानां मधुरं म
 धु २१ करोति सुदनं यो हि स एव मधुसूदनः कृषिपुत्र
 रमानंदोऽणश्च मेहासिकर्मणि २२ तयोर्ज्ञाना च यो देव
 स्तेन कृतः प्रकीर्तितः को कोटिजन्मार्जिते पापे क्लेशे
 क्लेशे च वर्तते २३ भक्तानां यश्च निर्वीणस्तेन कृतः प्रकी
 र्तितः सहस्रनाम्नो दिव्यानां विराहव्याख्यं न्यले २४ एका
 हव्याख्यं कृतस्य न्यले लभते नरः कृतनाम्ना परं नाम
 न भूतेन भविष्यति २५ सर्वेभ्यश्च परं नाम कृतेति वेदि
 काविडः कृतकृतेति ही गोपी इति सरति निमग्नः २६

ब्र. वै.
कृ. ख.
३२५

जलेभिनायथायमेद्वारकाह्वरास्पहे कलेतिमेगले
नामयस्वावप्रवर्तने ३० भवभस्मीजिसहासन्महापात
ककोटयः अस्मभेयसहस्रफलकसजयस्व ३२ व
रेनेभ्यः पुनर्जन्मनातोभक्तपुनर्भक्तः सर्वेषामपियज्ञा
नेलतानिचशानानिच ३५ तीर्थस्नानानिसर्वाणिनयो
सिचशानानिच वेदपाठसहस्राणिप्रदतिरोपभुवः
शाने ४० क्लृप्तनामजयस्यास्यकल्याणोर्हतिशोउशीने
षोभोगोद्वेत्सर्गफलवस्त्विरैवृणो ४१ सर्गादिवश्ये
वंशश्चजयकर्ताः हरेपदे कंजलेसर्वदेहेचशयनेय
सचाशने ४२ वदंतिवैदिकासर्वेनंदेवकेशवंपरे
केशाश्चपातकेविज्ञेयगणेशकेचसारुणो ४३ तेषामरि
हियोदेवः सकेशारिः प्रकीर्तितः रुद्ररूपेणसंहर्तावि
ष्टामपिचनित्यशः ४४ भक्तानोपातकानाचहरिस्ते
नप्रकीर्तिताः कुंदेजदेवविष्णवेवह्निर्वैवकरोतियः
विकुंदः प्रकृतिवेदाश्चतारश्चवदेतिमा गुणश्चयेण
भगवोस्तस्योपातः ससृष्टये ४५ परिसृष्टिजमेनेन
विकुंदेचविह्वयः वामोविपन्नो नः छेदेसात्तादे
देषुवर्तते ४६ सुराणोविपदेक्षित्वावामनस्तेप्रकी
र्तितः एवेनाम्नाचसर्वेषां च्युत्यतिश्चकृतौष्मा
ना ४८ यथागमेचकथितेसर्वजानानिमायवः

४५

यशोदोवाच किमपूर्वं कृते राये भवती वसरसनी च नृ-
 णां मयि देवानां प्रसूतं वसनातनी तेनोक्तानं नृहरिणा
 ते ये रायानुमानुषी ५० यस्या भगवती मान्या सौ भाग्यान्स-
 र्वतः परा वासुदेवश्च गोविंदो सरारि मायवस्तथा ५१ ना-
 म्नां च नृणां कुपेति वदवान्मत्स्यतिष्ठन् रायिकोवाच वा-
 सुदेवः सर्ववासे विद्यानियस्य लोमस मस्य देव परं ब्रह्म-
 वासुदेव इति स्मृतः ५२ गोविंसे समूलं वदिते नी-
 लीलया ज्ञानसिंधुसमूहेऽगोविंदस्तेन कीर्तितः ५३
 गोविंदब्रह्मसूत्राय मूलप्रकृतिरीचरी नारायणीति विद्या-
 नाविसृजमाया सनातनी ५४ ब्रह्मलक्ष्मीसूत्राय च वेदमा-
 ना सरसनी राधावेधुवरा गंगानेवां सामीचमायवः ५५
 ब्रह्मादिशेवादिभैवेऽस्य सत्यं नानसायं सनकादिभि-
 र्वा वैदेपुराणैर्न निरूपितं च भजसुभक्त्या नवमीतचौर-
 कचायिदग्यं कदयि हितं चानवाहनं वाक्चनकमे-
 शितं तेनोक्तचौरो भवति क्वचपि क्वचयेनेनेतकमूल-
 मय्यतः ५६ प्रेम्णा सभक्त्या लवनेनेष्टजया भजसुपुत्र-
 तयसा च भारते हतिममय्यस्थितमीश्वरं पुरेऽन्येन नप-
 त्रेन च संतते सति ५७ वरं वनेऽभद्रं ते यजे मनसि वा-
 छिते सर्वदा स्यामि जगतां देवानां मयि डुलभं ५८ य-
 शोदोवाच हरौ स्मृतिश्चिता भक्तिस्तदा संपादयति मम

ब्र.वे.
क.ख.
३५

नवनाम्नांश्च युगतिं कावात्तवक्तुमर्हसि ६० राधिक उ
वाच भवेद्भक्तिनिष्पलानेहरेर्दीप्तवर्तुल्लभे लभस्व
हरेणापि कथयामि निर्णये ६१ पुरानंदेन हृष्टा ह भो श्री
रेवहमूलकं मया च कथितं मे दो निषिदस्व ब्रजे सरः ६२
अहमेव स ये राया या ना गयण कामिनी नारायणो हरे
रंशः पार्षदप्रवरो महान् ६३ सशस्त्रमहद्विषो विष्णो
नियस्य लोमस विष्णोणा पुविशे प्रयाजीवमात्तवाचकः
याजीमाशहमेतेषां मूलप्रकृतिरिषरी तेन राया समाख्या
ता हरिणा च पुरा बुधैः ६४ अहं श्रीहमशायेन हृषभानु
सनाधुना शतवर्षे वसिष्ठे दो हरिणा सहसोपतं ६५
हृषभानुसक्तस्य पार्षदप्रवरो महान् पितृणामान
सीकन्यामममाता कलावती ६७ अयोनिसे भवेद्येवमम
माना च भारते पुनः सार्धं च प्रस्मामि रीत्यामि श्रीहरेः पदं
इति ने कथितं सर्वं ब्रजे गच्छ ब्रजे सरि ब्रजे सरेण सहि
ता स्वामिना ज्ञानिना सति ६८ ममाधुना वभवती या
नस्य व्यव्यायिका यानेगे र्भमहादौ षो न राणा मपि
संदरि ७० इति श्री ब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारायण ना
रदसंवादे श्रीकृष्ण जन्मखंडे रायायणोदासंवादे दशा
धिकः शततमोऽध्यायः ११० नारायण उवाच वासुदे
वो ह्यारका यो वसुदेवात्तया सने प्रययौ रत्नरुविने रुक्मि

६४

६८

एणीमंदिरं शुभं १ शुद्धस्फटिकसेकाशममूल्यं रत्न-
 निर्मितं पुरतः परितो रम्यं नानाविधेण विधितं २
 अमूल्यरत्नकलशेषेन चामरद्वयं वह्निशुद्धोष्ण-
 कैः शुद्धैः परितः परिशोभितं ३ ददर्श रुक्मिणीदे-
 वीमतीवयौवनोवना रत्नपर्यंकमारुहशयानास-
 स्मितो मुदा ४ अथौवाच नवोऽप्यौवाच नवसेगमलजि-
 तो अमूल्यरत्ननिर्माणभूषणो नविभूषितो ५ दृष्ट्वा
 क्लृप्तं भीष्मकन्यो सहसा य एनामसा नोत्समायजग-
 त्राथोरत्नतुल्यमुवाच सः ६ शुभतरो व शुभयासुरे-
 मेरमया सह सर्वसंभोगमात्रेण मूर्च्छामायमुदासती-
 तस्या यत्ते कामदेवो भस्मीभूतश्च शुभनो सशो वरेति-
 ह नैव न वशापरतिं सती ७ रतीमायावती नाम्ना सं-
 केतेना सरस्य च व्याधेदन्वाच शयने गृहणी संवरा-
 लया नारद उवाच जहार संवरे कामो दैत्ये केन प्र-
 कातरं कथयस्व महामार्गविस्तरेण शुभं कथं ११
 नारायण उवाच समतीते वसमाहे रुक्मिणी सति
 काग्रहे गृहीता बालकं दैत्यो जगाम सालयं पुरा अ-
 पुत्रश्चैव दैत्यैः पुत्रप्राप्य महर्षिता मायावत्ये ददौ
 क्लृप्ता नायावती सती रती रती च पालने नैव वर्द्धया-
 मास बालकं सरस्वती तार हसिकथयामास निर्जने

ब्र.वे.
क.ख.
३५१

सरसमुवाच शिवाकोपानलेसेर्वमस्मीभूतः पतिस्रव
 सचायेरुक्मिणी पुत्रोदैमेनैवसमाहृता ॥ माययापिव
 मायेपुरुक्मिणीस्तनिकासहस्रान् समानीयददौ तभ्यपति
 स्तेयेनचाप्यजः ॥ १५ कामेवकथयामासजगन्मातावसा
 सती तवपत्नीरतीचेयेरमसरामयासह ॥ तमेवरु
 क्मिणी पुत्रनास्यदैत्यस्यनः नमथः कुरुवीवसतीनि
 त्परोदतिस्मत्तयावना ॥ १६ इत्युक्तावययौवाणीसाल
 येव्रल्लाणः पदे सरमेनिर्जनेनिम्बेरामयासहसेदरः
 एकदामन्मथेदैत्योददर्शरहमिस्थिता सुगारंगमया
 साईकुर्वन्तं कौतुकेनच ॥ १७ सस्मितेसस्मितायाश्च
 मथ्यवत्तस्यलेस्थितं रतिंददर्शकामेनमूर्च्छितोस
 रजोन्मत्तो ॥ १८ दृष्ट्वावकोपदैत्यश्चजगत्सहस्रसुममे
 उवाचखड्गहस्ताश्चकामेदवेरतिंसती ॥ शंकरावउ
 वाच थिक्तामोसमहाबाकोमुकंमूर्धयेतिनमानि
 नो महायानकिनोप्रेयप्रमत्तेमात्तगामिने ॥ १९ शव
 सवउवाच थिकतापेस्त्रलिमंतावकामुकोहतेवेन
 नो पुत्रं गृहीत्वा रहसिकरोत्तिस्ररतिरति ॥ २० इत्येव
 मुक्तावहं विल्लेपमदनीपरि वभर्जखड्गसहला
 कामागस्यर्शनेनच ॥ २१ पुनर्गृहीत्वा खड्गं चन्यमे
 वहंतमुपदा रत्रीकेशचजगत्सहस्रं कशेरकलोचनः ॥ २२

१८

391

तिचोसेनेरतिदैत्येरेमासमन्मथाः यथातमूर्द्धिजो
 ब्रह्मन्मूर्द्धिजः स्वांगयीतिनाः १९ पुनश्चवेतनोपा
 यकोमेनप्रज्वलन्निव शिवदर्शनविश्रुलेवजग्राह
 निर्भरेणव २० शानसूर्यसमेमूलेप्रजयाग्निसम
 प्रभं दृष्ट्वाजन्मश्चदेवाश्चब्रह्मेशशेषसंज्ञकाः २८
 यवनाकथयामासकर्णो कामस्ययन्त्रतः स्मरस्म
 रमेहामायोडुर्गोडुर्गतिनाशिनी २९ यवनस्यव
 चः श्रुत्वाडुर्गसंसारमन्मथ श्रुलेवभूवकामंगेर
 म्यमात्येमनोहरं ३० ब्रह्मासेणवत्तदैत्येजवानम
 न्मथोसहा रत्नीगृहीतायोनेनजवानहारकांपुरी
 प्रयपुर्देवतासर्वेनवाचपार्वतीसुरं रुक्मिणीमे
 गलेकृत्वाप्रजग्राहसुतेरती ३१ उत्सवेकारयामा
 संयरेस्वस्वयनेहरिः बालगान्भोजयामासयू
 जयामासपार्वती ३२ चक्रेकलकमेणोववेदोक्तं
 मेगलेभुने समानोरमणीनांचयाणिजग्राहनारद
 कालिंदीसंमभामाचसत्यानाग्निजितीसती जीव
 वनीलत्मणाचसमुद्राहवकारसः ३५ तामिःसा
 र्दिकमेणोवसरेमेवष्टयकस्यक एकश्लादश
 पुत्राश्चकन्यैकांचकमेणव ३६ निहमनरकेदै
 त्येसपुत्रवन्त्येसुरं बलेवतेमहादैत्येजवानरणसु

३१

३४

ब्र. वे.
क. ख.
३५१

ईनि ३० ददर्शकन्यासेवसासहसागोवशोउश श
नाधिकारयस्यावैशुशसचस्थिरयौवनः ३८ प्रकु
लवदनासर्वीकन्यैकेकाक्रमेणच एकदाहरिकोर
म्युर्वासासुनिर्गवः ३९ हरेरन्यान्ययनानिवभू
वुश्चक्रमेणच शिष्यैस्त्रिकोटिभिः सार्द्धमाजगामा
वलीलया ४० राजः महाग्रमेनोश्चसपुत्राः सपुत्रो
हितः वसुदेवोवासुदेवोपकुरश्चोदवस्तथा ४१
नीताषोडशोपचारंप्रणमसुनिर्गवे सुभाषिषेच
प्रददौनेभ्योब्रह्मनृथकृथक ४२ एकानेशोचक
न्योतोददौतस्मैसुभासुमे मुक्तामणिकाहीरेवर
नेचपौनकंददौ ४५ मेरेमेरमयासार्द्धमाहंदेव
मेदिरे रत्रेइसारनिर्माणोददौतस्मैसुभासुमे एक
दासमुनिस्त्रेसंमालोकासवेनसा नासोरचमणी
नोचप्रत्येकंमेदिरेययौ ५५ कसंददर्शसर्वत्रपरि
पूर्णतमेप्रभुं कुत्रचिद्वक्तवनेचकीर्तनेचापिकु
त्रचित् ५६ शयानेकुत्रचिद्रम्येपर्येकरत्नभूषिने
कनेवनेप्रणोचसदयाकुत्रचिद्विभुं ५७ महोत्स
वेनप्रभुंचकुत्रचित्त्रागनेप्रभुं नोब्रह्मकवेनेच
भक्तानंदवसत्याया ६८ कुत्रचित्सेविनेनल्येरुक्ति
एणाश्वेतवामरेः कालिंदीसेविनपदेशयानेकुत्र

विन्मुदा ४४ सर्वत्र समसेभार्याचकार भगवान्मनि
 विस्मये प्रययौ विशेषे दृष्टान्तरमाहुते ५१ तस्याव
 जगत्तानाथं कृत्स्नीं मंदिरं पुनः वसेते च स य
 मीयो सतो संसदि सुंदरि ५२ उवाच उवाच जय जय
 जगत्तानाथ जित् सर्व जनार्दनं सर्वोत्तमं सर्वेश
 सर्वबीज पुरातनं ५३ निर्गुण निरीह निर्लिप्त नि
 रंज निराकार भक्तानुग्रह विग्रह सत्य सत्त्व स
 नातन ब्रह्मेश शेष येनेन विंदितं यथासेविन
 ब्रह्मेत्येति निरतिर्वचनीय वेदादिगुण रूप महा
 काश समानीय परमात्म त्रयोमूर्ते उवाच मुक्ता
 उवाच सहरेरनमनेन च प्रणम्य तस्यो विशेषे दृष्टं वै
 वपुरतो हरेः ५४ तमुवाच जगत्ताया हि न्ये स संपु
 राने ज्ञाने च वेद विहिते सर्वेषां च सतो मते ५५
 श्रीभगवानुवाच मासे विप्र विराजस्व किं जानामि
 ज्ञानतः अहं सर्वस्य प्रभवो मर्तः सर्वे प्रवर्तते ५६
 अहमात्मा च सर्वेषां सुरा सर्व मया विना शरणं देहा
 न्मपि गते यात्येव सर्व शक्तिनः ५७ जानावये क य
 वाहं यत्कवेव स्य कथं क यो मुं के न स्य नृभिः सा
 न्मयेषां च कदाचनः ५८ स्य क जीवादि सर्वेषां प्र
 तिमाणां च शान्तिनां परिपूर्णतमो हं व मे लोके रास

ब्र. वे.
क. ख.
३५३

मेउले श्रीदामशायादायासामाद्रुममाधुना
 सर्ववैवसत्रयेणकलयाचनदेशनो ६ रुक्मिणीमेदि
 रवासोपन्यासोमेदिरंकिल ममापिकुत्रविहेशोकुत्र
 विक्रमलाकलाः ६१ कलोशाः कुत्रापिप्रतिमासच
 देहिषु इमुक्ताजगतोनाथोगृहस्थाम्येनरेययो डर्वा
 सास्रप्रियांमत्काश्रीहरेस्तयसेगता इतिश्रीब्रह्म
वैवर्तेमहापुराणेनारायणनारदसेवादेशीकृतस
जन्मखंडेसुकसेवादेशकादशोधिकशतमो
थायः ॥ नारायणउवाच सशिवेनशैवडर्वासा
मत्कावहारकोपुरी कैलासेप्रययौभक्ताशंकरे
उहमीश्वरं १ गतामुनिश्चकैलासेप्रणामशिवे
शिवो नष्टावपरयाभक्तासशिष्यः प्रणतः सुभः
नत्सर्वकथयामासहृत्तोनेश्रीहरेरपि आत्मनस्त
यसेनमसवैराग्येवचेनसः २ मुनेश्चवचनेश्वरा
प्रहस्यपार्वतीसतो नमुवाचहितेसत्येसात्ताळेकर
सन्नियो ४ पार्वत्यवाच यर्मनत्वेनजानासिधर्मिष्ठे
मत्येससके मत्कामर्वेषुः सन्यासीब्रह्मचारीयनीति
वा ५ वाणिज्येवाप्रसेवावविहरेप्रयानियः नीर्थेवा
नयसेवापिमोक्षार्थेजन्मखेडितं ६ नमोतस्तस्यभव
नीयर्मसवेवलेखं अभिशापेनभाषीयानरकेवपर

393

३३ ७ यहैव वायशो दानाशस्त्रेनः कमलोद्भवः द्वारि
 कागच्छहेविप्रस्यथर्मरत्नसोपने ८ एकानेनामदे
 शास्त्रथर्मनः परियालने पञ्चपञ्चार्चिनेपादपञ्चथा
 यस्यचसरडलीमे ९ शननेशंमुनाथानेमुनीदैः
 सनकादिभिः परित्यज्यसरतरोः कलस्यपरमात्म
 नः १० कयासितपसेवत्ससंगेयात्मकमुदये श्रीक
 लयादपञ्चवस्त्रमेवपणितियोमुने ॥ शनजन्मक
 त्यायायान्मच्यतेनावसेशयः यहालेस्त्रेकौमारी
 वाहकेयस्त्रयोवने ११ कामनोकामनोवापिभस्मी
 भूतेवपानके कौटिजन्मार्जिनात्मयः कनयापान्य
 मुच्यते १२ सर्वानेवहिनीर्णानितपः सजानितिस
 शः यद्वजेततयः समेतमुणेतस्त्रसृजने १३ सुक
 लेकलसमेमार्गेसजन्मवेउनेयनः कलभक्तिवि
 हीनश्चब्राह्मणः सयवायमः नत्सेगाचनदालाया
 न्नकभक्तिः प्रणश्यति कलस्योद्धिष्टमोजीयः क
 लभक्तश्चब्राह्मणः १४ सवहियवनात्पूजाएतेक
 तेहमःतपः नयेवरपरित्यज्यकयासितपसेहिज
 तपसः फलमाप्नोतिश्रीकलसरणेनच यनोभक्तश्च
 नभवेत्श्रीकलसेपरमात्मने १५ सगुरुपरमोवैरीक
 रोतिजन्मनिष्फले पावनीवचनेकनाशकरः प्रेमवि

ब्रं.वे.
क.ख.
३५

हलः १५ पुलकोविमसर्वागन्तुष्टावपरमेसरी उर्वा
साप्रणतिं कृत्वा शिव उर्गापदो बुजे १० स्मरे स्मरे क
सपदे पुनश्च हरि को ययौ नवगन्ता हरिं हृष्टान्ष्टा
वपरमेसरम् ११ एकर्णशालये गन्ता सचरे मे क्रिया
सह क्लोपुयि हरया नात्यययौ हस्तिनापुरे १२
कुंतीसे माषभूपश्च भ्रातृश्च प्रथमसने उपायेन ज
रासंयंति हयसासने नव १३ कारयामास यज्ञं ववि
थिवोयितलत्तणे मुनीदैश्चन्द्येदैश्च राजसूयम्
भीषिने १४ शिशुपाले दं नवकं नवजं जेजवानसः
अनीवतिं दा कुर्वीणो समयो सरभययोः १५ ययान
नक्षत्रीरेव जीवो गन्ता हरेः पदं न हृष्टान्ष्टा देवेशे
न ह्यावगन्तमायवे १६ शिवपार्वत्युवाच वेदानो
जनको सिते देवानो चैव वोयकः सराण्यमसराणां
च प्राकृता नो च देहिना १७ सत्त्वा विषयसृष्टिं च क
ल्पमेदं करोषिव मायया च सयेव त्वा शंकरः शेष
यवच १८ मनवो मुनयश्चैव वेदाश्च सृष्टिपालकः
कलोणेनापि कलयादिकालाश्च गृहादयः १९ स
ये प्रमानस्ये सी च सयमेव न प्रसक्तः कारणं च सये
कार्यं जन्म च जनकः सयं २० यत्तत्स गृणादेषा ये विणा
स्य कृत्वा कृत्वा सर्वयशान्भवान्ये जीवयि सर्वं प्रति हि
ने २१ मम तमसा परायं मय्य सनाम नानने ॥

五

87

ब्र. वे.
क. ख.
३५५

रनेवेसैर्धैसीयैः मनोहरैः ब्रह्मणान्मोजयामास
 पार्वतीपीतयेनथा रेवनेपर्वनेरम्येचामृत्युरत्नमे
 दिरे ४५ गणेशं सजयामास देवानामीश्वरं परं ल
 उकानोतिलानोचसखाडंसमनोहरं ४३ परिमु
 ह्येवलत्तनैवेयंवददौ नरा लउकं सस्तिकानोच
 दशलचमसर्वकं ४० मिष्टानेयायं सरम्येसाडस
 स्तिकपिष्टकं हनकं नवनीतेच दधिडग्यसदा
 मधु मयंदीपेथारिजाते पुष्पेचमाल्यमाहिते स
 गेयंचदनेगेयं वह्निष्पुकां सुकंददौ ४५ यज्ञच
 कारयामास कौटिहामाविते शुभे ब्रह्मणान्मो
 जयामास त्र्यं वचगणेशं ५० वाचं देशवि
 थं चैव वादयामास तत्रैव सूर्यं च सजयामास शो
 वकुसुमया यच ५१ हविशं कारयामास तत्रैव शो
 वेसमानं परिपूर्णं वः सरं च पुष्पहारैर्मनोहरैः
 वरंददौ च शो वायसो वं च भाकराः सये ५२ इति श्री
 ब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारायणनारदसंवादे श्रीक
 सजन्मखंडे शास्त्रज्ञाना महादशधिकशततमाध्यायः
 नारायण उवाच कस्य पुत्रस्य प्रद्युम्ना महाहलपराक्रमः त
 मुजोयानिरुद्धश्च विधातुरशयवत् । एकदा माव निरुद्धो
 नवयौवनसंयुतः सप्तारुहसिपथीकेषु षष्ठे दनवर्विते
 २ शयानो सस्मिन्नारम्येनवयौवनसंयुता ॥

395

५१

२२५

अमृत्परत्रनिर्माणभूषणेनविराजिते २ चारुकेसरव
 लयशोखकेकणशोभितो मणिकुंडलपुष्पमेतगे उ
 स्यलविराजितो ४ अनीवसूत्तरसत्तो कणत्तेजेर
 रंजितो यक्षविंवाथरौष्टेवशरत्कमललोचना ५
 दाडिंवकुसमाकारसिंहरविंडुभूषितो श्रीरामक
 मलीसेवनिंदितोरस्यलोज्ज्वलो ६ असुखैवर्तला
 कोरेस्तनपुष्पेविभूषिते नित्येवभारनम्नाचकाम
 वाणमपीडितो ७ कासुकीकमनीयोवयश्येनो च
 कचत्तया कुंकुमारक्तनिपादयश्चविराजिते ८ रक्ता
 वापुषेरणवसेणव्यक्तग्रमस्यलोज्ज्वलो नेहृष्टाकाम
 पुत्रश्चकामोन्मथिमानसः ९ उवाचमधुरमतः
 काममतोसकोमलो चारुचयकवर्णमाकामेनपु
 लकात्तितो १० अनिष्टोदोनवोदोचशृंगारोत्सवच
 नेचलो अनिरुद्धउवाच किंदेवोकिंचगोथवीत्तंका
 मिचविकानने ॥ कस्यकन्यावरारोहाकेनरेयासि
 संदरि त्रैलोक्यलसौंदर्यमनिमानसमोहनी ॥
 नवभेदसिकथं ब्रह्मसयमेकाकिनेचमो अहं नै
 लोकनाथस्यपौत्रः कामात्मजोयुना ॥ कार्त्तिक्या
 हंनिरुद्धश्चनवीनेयोवनात्तितः कमनीयेकाम
 नीनोकामशसुविशारदः ॥ कामकेकाकनाशर्णा

ब्र. वै.
क. ख.
३५६

देवदेवेश्वरः स्वयं मां भजतु सखी लीले स्ववेशे च सखी
 लने रतिमूलं रतीशं च प्राप्तं रतिरसप्रियं रतिपुत्रं रति
 सखिं मुनमैरसिकप्रिये १५ पुत्रानेकापि हीने च काम
 कं कामके छति विदग्धासु विदग्धे च को न मायति
 कामतः १६ विदग्धायाः विदग्धेन संगमो गुणवान्म
 वेत् प्रह्लादलोचनास्ये च नास्ये च न वसंगमवर्जितः
 विलोकयेतीव क्रादिकोणेन तमुवासका -- सुवाच
 कामकः कामपुत्रोऽसि म्रकामेन वा १७ भवो मे का
 मकी योग्यो न कामे संन्यते कथं पौत्रसैलोकनाथ
 ससुतसंभावितस्य च १८ स्वयोग्यो योग्यपुत्रोऽसि विवा
 हेनाकरोकथं विवाहिना यत्तपती सा च पुण्यवती स
 ते १९ भयभीतिदानसाया गुरुयत्ने वचे चला नेमिति
 नित्यासावाहसा च वेदविगर्हिता २० परं नरकलोपान
 परत्रेक्षयणसुरा साधुस्तत्र न कोऽप्येन वेशजो वै स वो
 यदि २१ यदि पूर्वमेवेभावो न्यहता साधुसंगतः प्रहति
 रेषा भूतानोति हतिस्तमहाफलाः २२ प्रायश्चित्ते
 पुनर्लिप्सोति हतः पातको यदि उपहासो भुवि भवे
 त्तराके भूमौ च वत् २३ सखी तासंदरीशो नाथर्म
 यती प्रशंसिता यतिवता ससाया सा ससत्प्रिय
 वादिने २४ कामलोगे विदग्धवस्यामारति सुखप्रदा

१८

396

एवंभूतोपरित्यज्यवैस्त्ववस्तपसेव्रजेत् १० सेवित्य
 रिणनासाधीशानाप्रववयपदा अन्यथाचक्षुनासर्वा
 नयसः खलनेभवेत् असाधुः शंकरोशस्त्रपरनारो
 प्रयोनिव स्यातिनरकेचोरेयित्मिः सहवोथवः
 अहमूखावाणकन्यावाणः शंकरकिंकरः रणेवै
 लोकाविजयीशंकरोजगत्तोपतिः ३० नसत्तेश
 परायाताविषुलोकेषुकामिनी पुष्पलीयासत्तेश
 सय्येसहंसप्रसूतिको ३१ पितारत्ततिकोमरिभर्ता
 रत्ततिपौवने पुत्रस्थचिरकालेचनसत्तेशपतिव्रता
 ३२ पितादत्तातिकन्यासंयोग्यायचवरायच कन्याचा
 पिवरंसावेहर्मयसनाजनः ३३ समयोग्यासियो
 ग्याहेमामिच्छसियदिप्रियो वाणेषार्थयशेभुचाय्यः
 यवायार्वनीसती ३४ इत्युक्तासंदरीशोतो नहृष्य
 प्राणवहभा सुक्ताहारंमुनीशस्त्रप्रमुनश्चक्रक
 शोदरः ३५ नासांवचनेकताप्रहस्यमधुसूदनः ३
 वावसर्वतत्तातः श्रीकृष्णपरमानसः ३६ श्रीभग
 वानुवाच कामात्ररावाणकन्यारहस्यहृष्यशिवे
 शयोः वरेसंशय्युर्गीयाव्याकुलामधुनातरः ३७
 स्वमेतादर्शयामासुसानिरुद्धवपार्वती ममपुत्रे
 मर्नचचकारकोतकेनच ३८ तत्पुत्रीवप्रमत्ताचक

ब्र.वे.
क.ख.
३१७

रोमिसमनोयुना सङ्घेदेतिहतिचिरेनास्तिविंतामनोर
था ३१ इतिहससमासास्यसर्वात्मासर्वसिद्धिवन् समे-
चदर्शयामासवाणपुत्रीवकासकीं ४० समासतले वा
णासापुष्पवेदनचर्चिते नवयोवनसेपुत्कारकाभूष
णभूषिता ४१ शयानारत्नपर्यंकेददर्शसयमीप्सिते
अनीवनिर्जनेदेशेरत्ननिर्माणमेदिरे ४२ नवीननीर
दस्याममनीवनवयोवने कोटिकेदर्यलीलाभेससि
नेसमनोहरं ४३ रत्नकेसरवलयेरत्नमेजीररेजिते र
त्नकेडलपुमेनगेडस्थलविशजिते ४४ वेदनेस्तिन
सर्वीगेभूषितेपीनवाससो सुचारुमालनीमाल्यवनस्य
लसमञ्जले ४५ शयानेपुष्पपर्यंकेदिव्यवेदनचर्चि
ते नेहसासहसाधीनेसमूलेसाययोमुदा ४६ उ-
वाच कसनेकामकेभद्रेमांभजस्वस्मरानुरां प्रति-
मोष्णनवोष्णवनवसेगमलालसो ४७ उवाचमधु
रेसाधीहृदयेनविहयता कामात्मजेप्रियेकोनेकाम
वाणप्रपीडितः ४८ नवानुरकारकेवगोरवेणसस
हह विवाहोहप्रकारेहगोथर्वःसलभोन्मृगो ४९
अनुरक्तोप्रियोप्राप्यत्यजेयःकपूरीपुमान् नस्माञ्चा
नीमहालक्ष्मीशायंदत्तासदाकृणा ५० पुनउवाच अ
हंकलस्ययोवस्ययोवसकामदेवात्मनःसये कथंष्ट

गृह्णामि ते को ते न यो रनुमि ते विना ५१ एवमुक्त्वा समु
 पव्रजतस्मान्नुत्पामनो हरः ऊवां सार्द्धं सखी मथ्ये प्रम
 तारुदती भृशे ५२ यश्च ह्यतो वरानीतो किं विमते च
 मीक्षिते उवाच बोधयामासः चित्रलेखा स योगिने
 ५३ चित्रलेख उवाच चेत्तने कुरु कल्याणिक स्याद्भी
 ने सुरे नरे स्वात्मा समशिवः सात्ता डर्ल मे न गरे स
 ते ५४ शिवस्मरणमात्रेण सर्वारि ह्यपलायति शिवं
 भवति सर्वत्र शिव एव शिवालयः ५५ आना डर्ग
 तिना शिन्वा सर्वे डर्ग प्रणशति ददाति मे गले
 तस्मै सर्वमे गले तस्मै सर्वमे गलमे गला ५६ वि
 ब्रलेखा वचः कृत्वा किं वत्रोवाच सेदरी यत्क्रा
 हारं च निद्रां च शुरुषं चिंतयेत्सदा ५७ चित्रलेखा
 सखी गत्वा वाणमाह वनस्थिये डर्गं च शंकरस्कंदे
 गणेश योगिनो गुरुं ५८ चित्रलेखो वचः कृत्वा रु
 रोदो वै भृशं सती वाणश्च शंकराभ्यासे विषसा
 दप्रमूर्छिता ५९ नृणां शंकरो डर्गं कार्त्तिकेया
 गणेश्वरः ६० गणेशोवाच वो ददाति कवेडः खे
 मन्यस्मै हे भूमोहिताः सत्यं यमविचारेण सविद

ब्र. वै.
क. ख.
३६८

निचतुर्गुणो ६१ शिवेशयोवकींश्वहस्योष्ठाक
ममोहिनाः वरं हस्ते ददौ उर्गावरमेव स उर्लभे
६२ समे गतास्ये देवी वरं कृता स्मरान्मजे अथ
नावासयाश्चैव शोभोस्तिष्ठन्ति मूकवत् ६३ सर्व
ज्ञात्वा च यर्मज्ञो भगवान्हरिरीश्वरः समे सवेशं
पुरुषे दर्शयामास कन्यके सवेश पुरुषे हृष्टा पु
वानेषु वतीसती परमेत्ता भवेत्तस्या यर्मभीता
निवर्तनी ६५ सवेश समे सवेशं पुरुषे दर्श
यामास कन्यके सवेश पुरुषे हृष्टा पुवानेषु
वतीसती परमेत्ता भवेत्तस्या यर्मभीता निव
र्तनी ६५ सवेशं पुरुषे हृष्टा समे श्लीया पवेश
जा न्यजे विद्रोव साहारे पतिं पुत्रे यने गृहे ६६
चेतने गृहकार्ये च कुशले जा कुदये पुवानेर
ति स्मरे वाप्यनिनी च न हि न्यजेत् न्यजे जातिं वय
र्मय प्राणश्च परिणामतः न स्मात्प्राजा प्रयत्ने
न प्राणम्यो पुवती सदा ६८ परिरत्तवुस न ते
माया पुक्ता न विषमे हृदये त्वरथां नारीणां मधुरं

वचः ६१ त्रासो मनो न जावेति संतोरे दाश्च वै-
 दिकाः प्रयाजहारको सयश्चित्रलेखास योगि-
 ने ७० अनिरुद्धं समाहृत्य प्रवृत्तमवलीलया
 रजिष्कृता महादेवो गणेशं तमुवाच सः ७१
 नष्टृणो जियथावाणो शुभकार्यप्रवेशसा
 निद्रिते चानिरुद्धं च समाहृत्य च योगतः ७२
 रथस्य रोहयामास दृष्ट्वा च वालकं सदा साम-
 नोपायिनीमुद्रां गृहीत्वा वानले मुने ७३ मुह-
 र्नाष्ट्रेणानुपुरं कृत्वा शंखधनिययो अथाश्र-
 माभ्यन्तरे चरुधसर्वयोपिता ७४ हरोरगोहा-
 रवरः कृतः प्राणवल्लभः कलस्त्राश्च समा-
 सास्य सर्वज्ञः सर्वतत्त्ववित् ७५ शिवकाम-
 वल्लेखार्हं कलसस्य किनातया गृहीत्वा गरु-
 डे वीरं रथमारुह्य सन्तरे ७६ सुदर्शनं यो च ज-
 न्यपद्य कामोदकी गदा शिष्य उर्वी समशो-
 नो सिद्धि योगि मसिद्धिदा ७७ वालकं वो

ब्र.वे.
क.ख.
३५५

वोययामास रुदंते मानरेस्मर स्नाययिता ददो
नस्मेमाल्ये वंदनमूषणे ७८ कृत्वा सवे शेषवा
लेनेकन्योनः परमीक्षिते चक्रेष्वे शेषेयेगेन
रत्नकेष्वा विरत्निते ७९ नोमूषो निद्रनो हृष्टा
निराहारो कृशोदरी शोच्यववोययामास र्वी
भिः परिरत्नितो ८० ऊषो कृत्वा सस्त्रो नो
रत्नमूषणमूषितो रम्येर्मालैः वेदनैश्च सिंह
पत्रकैः सुभैः ८१ वयोः सेमाषणे नवमहेन्द्रे सु
भेलत्तणे कारयामास गुण्यावस र्वी नो सेम
नेन च ८२ पतिव्रता पतिहृष्टा सारे सेवि हरायराः
गायैर्वेण विवाहेणानमुवाच हरास्मरा ८३ र
तिर्वभूव सचिरास चिरासुभकारणे दिवा
निशोनडुबुये स्मरप्रशस्तरा नरः ८४ ऊषाका
मानराघोषानवोषानवसंगमान् मूर्च्छा संशयपुं
सश्च सशोमोत्रेण कामुकी ८५ यवतिने चरहृष्टिसे
गमंसु मनोहरे बभूव सचिरे विप्रराजाश्च आवरत्तका
न ८६ इति श्री ब्रह्मवैवर्ते मत्स्यपुराणे नारायणनारदसं
वादेशी कृत्वा जन्मवैवर्ते वासापुत्रे ॥ वा ॥ त्रयोदशोऽध्यायः

399

१३

नारायण उवाच अथ भीतारत्तकाले समुच्चर्वाणामी।
 सरे संदेगणेशं डगं चंदं उवत्प्राणवमच २५ रत्तवा
 कुबुः अहोडस्य कालो यमतो वडरतिक्रमः स्वतंत्रा।
 वालिका प्रोढायति मिच्छति संप्रति २५ असंग संगमं
 नाथ साधुनोडः त्वकारणं सम्पदसर्गजा दोषा भवन्ति
 सततं नृणां २ चित्रलेखा स्वयं हती समानीय परं वरं
 रतिस्त्रयं महावीरं नृपेन्द्रं च महारथ ५ युवानं व्याधि
 होने च कंदर्पसु मनोहरं संमोहं कारयामास बुबुधे
 नदिवा निशं ५ संप्रतंतव कमासा सुखागं भवती स।
 तो कुलजा कुलयोश्चैव तर्वांगार सुत्रपिणी ६ दोहे
 त्रीवापि दौहित्रे वभूव संप्रतंतव कमाय समहा।
 प्रोढा नागरो नागरा न्विता ७ नाव विदितसंवांगी
 वराधो नाच चंचला सुसंयसंगिनी शश्वरहस्य रति।
 संगिनी ८ सस्मिता सकटाक्षो वचित्रलेखा च वीक्ष्य
 ते पवंश्रत्वालजितं श्रवाण सुत्रवुकोपसः ४ युदाय
 चमति वक्रैः वारितः शंभुना मृगं वारितश्च गणेशो न
 संयने शिवया तया ९ भवामभद्रकल्याणयोगिनीभिः
 असंतते अष्टभिर्भैरवैश्चैव क्रेकादशात्मकैः भूतैः प्रे
 तैश्च कृष्णैः देवता तैश्च सदा तैः योगैर्द्रव्यसिद्धिं
 देहव्यवशादिभिस्तथा १० कोट्याया सुदेव्या च त

ब्रे
ह्म
५००

यामात्रादिजायव उवाच शंकरोवाणाम्मूढं पंडितमानि
तं १२ हितं सत्यं नोति पुनं परिपूर्णं सुखाय च श्रीमहा
देव उवाच सा उवाच प्रवक्ष्यामि कथा मे तां पुरात
नी भुवो भारावतरणे भारती स्वयमोक्षरः १५ निहृत
सर्वो राजेन्द्रो द्वारकायां विराजते यस्य लोमसु विप्रानि
तस्य वा सोमदोक्षरः १५ वासुदेव शिष्या ता कथितस्ते
नको विद्वैः यात विधाता भगवश्चक्रपाणे स्वयं मुनिः १६
ब्रह्मविस्मृतिवादी नामोक्षरः सकृतेक्षरः निर्गुणश्च
निरीहश्च भक्ता नृप हविग्रहः १७ परं ब्रह्म परं धाम य
रमात्मा वेदेहि नो यस्मि गते गजो जीवः संयामस्ते न सं
भवेत् १८ शास्त्रविदो महाकाशो यथा मूढवशास्तथा
तथात्मा च निराधारो देहस्थानहेतुना १९ तस्य योत्रोने
रुदश्च महाबलपराक्रमः त्रैलोक्यमपि सहते दत्त
एनमदमं स्वमे २० सर्वे देवाश्च देव्याश्च बलवंता महा
रथाः ते सर्वे चानिरुदस्य कलानाहंति शोऽंशी २१
ययौरेव समं वितं ययौरेव समं बले तयोर्विवाहो मे
अचनोत मोयमयो क्वचित् २२ बलिपिता त्वदेतानां
सारभूतो महारथः क्षणेन येन नीतश्च स जलैस्वह
रैः कलाः २३ सर्वे चोशकला पुंसां परिसर्गे तु मया
च हंदावनेक्षरस्यापि कस्यस्य परमात्मनः २४ याव

१६

सुवाच ध्यायतो ध्याननिष्ठश्चकृतयमो दिवानि शं
 मुत्सामहे शशेषश्च भगवंतं सनातनं दिनेशश्च ग
 णेशश्च योगीशानां पुरोयुरुः ध्यायते परमात्मानं भ
 गवंतं सनातनं २२ सनत्कुमानः कपिलो न स नारायण
 एतथा ध्यायते हृदयं भोजे भगवंतं सनातनं मन
 वश्च मुनीनां सिद्धेन्द्रो योगिनां वरः ध्यानासाध्यं च
 ध्यायते भगवंतं सनातनं २३ सर्वायं सर्ववीजं च स
 र्वेशं च परमं ध्यायते ज्ञानिनः सर्वं भगवंतं सनात
 नं २४ गणेश उवाच अभाग्यं च बलैश्चापि वे स व स
 महात्मनः मूढो यमीदृशः पुत्रः प्रह्लादस्यापि यीमतः २५
 स्कंद उवाच अपि भ्रातर्न श्रुत्वा च हिरण्यकश्यपो त
 था हिरण्यपात्तस्य च मयोः केटभस्य महात्मने २६ स
 र्वज्ञो ह्येतां देत्या महाबलपराक्रमः क्षणेन विभु
 नातो तालीलयाय मसादने २७ भगवत्स्य संहर्ता
 स्वयं नारायण प्रभुः तस्य कोटिरक्ष्मा तनिवर्तसु
 शुभाय च २८ ते संच वचने श्रुत्वा तमुवाच सुरेश्वरः
 कौपरता स नयनो यनुष्ठाणिर्यथोक्तकः २९ वा
 स उवाच शृणु माता प्रवक्ष्यामि शृणु तात महेस्वर
 एतद्भ्रातृगणपते शृणु भ्रातृश्रीकृतकः ३० शुभाशुभे
 चैव मे नृणां कर्मिणां तथा कृतकर्मनिरक्तं

१०

ब्र
व
५०

५०१

चकार्यकेषांचवर्तते नाशकालेस्त्रियतेविद्वःस्व
रशतैरपि तृणश्रेणपिसिंहश्चप्राप्तकोलो नजीव।
जि ३० यस्याच्चयच्चनिर्माणानिर्माणलीयतेपुरा तदे
वनिमंससंचनिषेधः केनकार्यते १८ संप्रामेकातरो।
योनिःफलतस्सनजीवने जयीजयश्चविजयीमृतः।
सर्गचगच्छति १९ प्रविष्णकमामृज्जातिनगरेशिव
रक्षिते पार्वत्याचगणेशेनस्कंदेनबलिनातथा ५०
धिगमांचधिगमेमेसर्पधिगवीर्यंजीवनेचधिक को।
वायुह्लातिकमांचकस्यावाजीविनेवच ५१ सुगर्भ
चैवकमेयंस्मायोरक्तकावेदत् इतिमेवज्जत्संच।
श्रुतेकूटयरेवचः ५२ रोगनिरुद्धेहताचचातयिष्वा
मिकमुका अमथाज्वलदग्रीवसत्तामचकलेवरं ५
को सुवाच शास्त्रवसप्रवक्ष्यामितातदेतोपिडुर्मतः
त्वरतेनापिपुत्रेणपित्रोऽऽपदेयदे ५५ कमापरि
एहीतासायमसैठातमक्षमा श्रीकृष्णसायिपुत्रा
यप्रयमन्त्रससुतायच अनिरुद्धायमदतेसेच्छयादे
हकमकां सजोसिभारतेवसेसप्तभिःपितृभिसह ५८
यौतकेदेहिसर्वसंपरायमदतेभुवि अमथारणामथे
चत्वाहनिष्ठातिमायवः ५० सुदर्शनेनचक्रेणको
वात्वारक्षितंक्षमः कीटिवीवचनेष्कत्वाचकोपदे

मधुगवः ४८ प्रययोरथमारुह्ययत्रयौत्रोदरेर्मने
 स्कंदः सेनापतिश्चिताप्रययौशेकराजया ४९ वाणस
 स्ययनेचक्रेगणेशश्चसयेशिवः वाणेशुभाशिसंच
 क्रेणार्वतीकोटवीतथा ५० अष्टौचभैरवाश्चैवरुद्राय।
 कादशेवते सर्वेवाह्यदयवेतश्चवभुवः शस्त्रपारागः ५१
 यतस्मिन्नेतरेहमोष्यनिरुद्धमुवाचह् यार्वसापेक्षित
 श्चैववाणपत्न्याचसत्वरं ५२ हतउवाच अतिरुद्धो।
 तिस्रमद्रेणार्वतीवचनेष्टाण भवत्साक्रिकोवत्सश्चकु
 रुयुद्धेवर्द्धिभिव ५३ भोतासारुदतीयस्नासुस्मारणा
 र्वेतीसुती रत्नरत्नमहामायेमत्प्राणेश्वरमीप्सिते ५४
 अभयेपिभयंदेहिसेयामेचीरुद्रारुणे त्वमेवजगतां
 मातास्नहसेसर्वतः समः ५५ अथानिरुद्धासन्नादिः
 शस्त्रपाणेवभुवह् कुषादतेरथेषाण्यचकारारोहणे
 मुदा ५६ वद्विष्णुपालयाकटेददर्शेवाणमीश्वरः स
 त्वादिकंशस्त्रपाताक्रोथरक्तस्पतीचने ५७ दृष्ट्यानि
 रुद्धेवाणश्चत्वमुवाचरुसान्वितः चौरसेयाममध्ये
 चविबोक्तं प्रज्वलन्निव ५८ वाणवाच अपिवीरमा
 हाभसनीतिशास्त्रविवर्जितः चंद्रवंशकुलागारगुण
 दोत्रयशस्करे पितानिषेवंदत्वाजयाहृतस्यकामि
 नी ततोजातोभवानेचनिबोधस्वकुलक्रमे ६० पि

५४

वे.
रुवि
४२

तामहावासुदेवो मधुरायां च द्वित्रियः गोकुले चापि
वैशाखनाम्ना च नन्दे नन्दनः ६१ हे दावने च गोपश्च दन्दनं
पशुरक्षकः साजहारणो पीनो च दृष्टः परमलेपटः ज
वानसूतनां सघो नारीचातो ह्यधर्मिकः आगममधुरां
कैसेजवानमात्रलेखये ६२ दुर्बलेन रकेहतास्त्रीस
मूहे मनोहरं जहारयोनित्वदृष्टसुपुत्रमयिनिष्ठुरः
मीमकं मानवंजित्वा तत्पुत्रे चातिदुर्बले जगारु क
मको तस्य देवयोग्यां च रुक्मिणी ६५ सत्राजिनास
र्यभक्तो देवादाय मनोहरं चातयित्वा उपायेन जग
हमणिकमको ६६ ऊरुपोऽवसुदेवकारयित्वा सुदा
रुणं सुपिष्टिरस्य जज्ञे वशिष्ठपालं जवानसः ६७ दे
तव कंच शालं च जरासंयं च दारुणं उपायेन च तं ह
त्वा सर्वसंयं जहार सः ६८ दुर्बलो राजभीतेन ससु
देशराण्यगतः जगारु पारिजातश्च सुषुप्तं सुगडलं
मे ६९ कैसे निहंतियमिहो भ्रातरे मातरे च जगारु
तस्य सर्वसंयं पुरे किं कथयामि ते ७० जित्वा भस्मचकं
णो कामिनीं सुवि ७१ शोयदी भ्रातृपत्नीं च यंचानां
कामिनी तथा गोपीतपो नित्यं वृष्टा ससरमलेपट
तज्येष्टावलदेवश्च शशसि वतिवारुणी यमुनो भ्रा

६४

७२

तपन्ती च करोमा कानमी शितो ७३ जह्मरभगिनी
 तस्य कौंतेयः शक्रनेदनः सुभद्रा मातुले सुतो तनि
 वीथकलायमः ७४ बाणस्य वचनं श्रुत्वा चुकोपका
 मनेदनः सुवाच परमाथं च योग्यं प्रसुतं रसुने ७५
 अनिरुद्ध उवाच पिता मे कामदेवश्च ब्रह्मपुत्रः पराश्रु
 चिः यस्मास्त्रेण वशीभूतं वै लोकांशं तं तस्या ७६ शि
 वको यानलेनैव भस्मीभूतः सकर्मणा क्लृप्तसुत्रोऽपि
 नाज्ञातः सर्वेषां परमात्मनो ७७ यत्तिव्रतारती माता
 पतिशोकेन सोऽप्रते शंवरस्य गृहे तस्योत्पत्ता तेन ब
 लेन च ७८ ह्यायामायावती दत्ता मायाया शतनेन च
 रती सुयमं संरक्षयमः सादा ततो गृहे ७९ निहृत्य
 शंवरेशं गुह्यं स्त्रीमसुप्रियां सती आजगाम द्वारका
 च चंद्रसूर्यौ च सादिणौ ८० पितामहं वासुदेवं तेन
 जानासि मूढवत् यवसुतो न जानेति वेदाश्च त्वारय
 वच ८१ वासः सर्वनिवासश्च विद्यानियस्य लोमस
 तस्य देवपरब्रह्म वासुदेव इति स्मृत्वा ८२ शंकरं एव
 सादी च यस्य भृत्यो यनाभवान् क्लृप्तसुत्रस्य च वले सु
 पुत्रो शंको प्रयः ८३ गोऊले वैशंपुत्रं तेन जानात्
 तडुर्वले भोजनं वेदविहितं शसत् त्रियं वैश्ययो दो
 णप्रजापतिं प्रेष्टो यरा तस्य प्रिया सुतो पुत्रं च परमा

ब्र
ह्म
५३

८२

त्मानं लेभे च तपसा पुरा ८५ द्रोणेन दीवैरपराजो यशो ।
दासपरासुतो ह्यसुभासुता राधास्थान्नः परशासुणा
त्रिसत्कोषी च गोपीनां हृदी त्वाभर्त राक्षसा युष्मच्च भार
तं दैत्रं गोलोकाजगदाससा ताभिसाहं सर्वे मेव सुय ।
त्रीभिः सुदान्वितः पाणिं जगदाह राधायाः स्वये ब्रह्मा पु
रोहितः गोपकोटिश्च गोलोकाजगाम सुदान्वितः ते
जसा हरितत्पास्ते पाषंदः प्रवराहरेः ८६ गोरक्षे सह
रेरेव गोपवेशश्चात्मज गोपानो शिवशिदार्थमाये
शस्यापि मायया ८७ एतन्नाच वलेकमाभगिनी च तवा
सुरा दृष्ट्वा वामनबुध्या च चकार पुत्रभावता ८८ एवं श्रु
तं यदि मम पुत्रं भवति सा प्रते तं न ददाति तनये कृत्वा व
त्सलं सुंदरं ८९ तस्यामानसस्यो च चकार भगवान् शु
लनेदत्वा च गोलोके प्रययौ सा प्रयत्नतः ९० कृत्वा सां
भगिनी पूर्वरावणस्य डरात्मना श्रीरामं च कमेकामा
त्रा मन्त्रास्त्रयं न वासती ९१ नासां विच्छेदतस्याश्च लक्ष्म
णो यामिके सरः तपसां च वरे लेभे ब्रह्मणा परमेश्वरं ९२
तेन पुण्येन तेलबागोलोके सा जगाम ह गोपीवधूव
गोलोके कृष्णस्य लिङ्गतेन च ९३ नरकीहीरवधश्च
सर्वप्राक्तनेन च पाणिं जगदाह कया तासां दिणो शा
शिभास्करो ९४ भीष्मकया महालक्ष्मी श्रीकृष्णस्य प्रि

यासतो वैकुण्ठादागतासाधीवल्लोनुमतेव सत्राजि
तस्यकमासासपभामावसंधरा ददौहृत्सायराजास
तेमणिंकौतुकेणच भवेभागवतराणोदेवनागमने।
हरे संजहाभुवोभारेकरुणोऽवपुदतः १० शिशुपालो
देतवक्रोजयोविजययवच दारिणोदारषकेचवैकुण्ठे
श्रीहरेरपि ११ कुमारशापाश्रितितौवापतमत्रयैश्वर्यं
हिरण्यकशिपुश्चैकोतैवैवसर्वसुखः १२ तस्मैभ्राता।
हरिणयादोतेनैवहरिणजितः हरिर्नृसिंहहृत्पणते।
जवानवलीलया ३ शोकरेणतंजचनचहतोनिश्चर
वैजन्मकथांष्टाद्वितीयेजन्मनिपुरारावणः कुंभकर्ण
कः ४ श्रीरामेहणतोदौचशेषजन्मकलौतयोः श्रीकृ
ष्णेनहतौतौदोगर्मपुत्रकृतौतथा १५ जरासथश्चशाल्व
श्रुडरात्माकंसयवच प्राकृतास्तस्यवय्यास्तेभुवोभार।
जिह्वीषया ८ मोपतःसुतमथ्यश्चवयनश्चापिशक्तना
त लक्ष्मीश्वरस्यकृष्णस्यनेनकिंप्रयोजने प्रतिज्ञाया
श्चसत्याश्चपुण्यकव्रतकाराणां तयारिजातेसमानीय
चरणघातनोव्रते ८ सयंजोववतीदेवीर्दुर्गासामलता
त्मजा पाणिजग्राहतस्याश्चतपसाभारतेहरिः ९ कुं
त्वाश्चक्षेत्रजाः पुत्राः केवलंभर्तुरादया कलौनिधि
देविपुरोप्रसिद्धं पलयेत्रकं १० पुथिहिरोयमं पुत्रोभी

ब्र
ह्म
५५

मम्यवनात्मजः सदेन्द्रप्रथमिताः फाल्गुणो विज्ञयी ।
भवेत् ॥ यस्मै पश्यते शंभुप्रददौ च स्वये सुदा अस्ममेयं
गवोलहसं मासं पलपैतके ॥ देवरेण सतो सति कलौ
पंचविवर्जयौ त द्यौषया पंचभर्तारः शंकरस्त्वरेणाय ॥
तनेकमकामात्रलानो वदत्तशायः परिग्रहा देशेषु
नेषु देषोयमिमाहममलोद्भवः ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते
महापुराणे नारायणनारदसंवादेश्चोक्तसज्जन्मावेदेवा
णीतरुहसंवादे चतुर्थाधिकशतमीत्यायः ॥५॥ बाण
उवाच अनिरुद्धबुधो सित्वेययोक्तं सप्तमेव च शंभुना
चैव युक्तं च सर्वं बुद्धं च वेत्तसा त्वयोक्तं शंकरवरात्पंचा
नां स्तामिनां प्रियां द्यौषदीवमहाभाग तन्मैवावातम ।
हंसि २ शंभुरेण च दृष्टं च त्वमाता कथं रनी देवैरपि
कथं दत्ता देवानैलजिता कथं ३ अनिरुद्ध उवाच य
कदा सुरनाथ मसीतपालदमणिन च स्वातः सरसितत्र
स्योरम्ये ये वा वदोतटे ४ उवाच सीता हे मेने जले सुखा
डनिर्मले निद्रोत्तानमभंभुं केवर्षाणां तदंश ५ सयो
गपुरुषो योगी कुम्भोदोरावाणमज यती सन्नेतरे रामे
दृष्टं कमललोचनः ६ भविष्यत्कथयामास श्रुतिस्तु
तपरं वचः अमिरुवाच शृणु राम महाभाग सीतासंगो
पने कुरु ७ सप्तहोमंतरे चैव रावणोऽहं राक्षसः दुनि

वोष्पः प्राक्तनेन जानुकीं सह रिषति ८ विधाता लिखि।
 ते कर्म प्राक्तनेन केन कार्यते वेदैश्च त्रिभिः कथितेन तच्च देवा
 तरे वले १ श्रीराम उवाच सीतां गृहीत्वा तं गच्छच्छाश
 त्रैवातिष्ठति कलत्रवर्तनेन कर्म सर्वेषां च नृणां ॥
 सीतां गृहीत्वा प्रययौ रुद्रतो वा मृताशनः सीताया सह।
 सा च्छाया तस्यो श्रीराम सन्नियौ ॥ सा च्छाया पितृसर्वे
 रावणानवपयसा समुदधारतां रामे निहत्य सह बौ।
 यवे वक्ष्ये परोक्षा काले च्छाया वक्ष्ये विवेश सा अ
 ग्निच्छाया वसं रक्षन् ददौ राम्य यजानकी ॥ राम लोचन
 गृहीत्वा च प्रययौ स्वाश्रमे मुदा च्छाया तस्यो वह्निपथे।
 हृदयेन विहयता ॥ सा च्छाया तपश्चक्रे नारायण।
 सुरोवरे तपश्चकार विष्णुश्च शतवर्षे च सुलिने वरेण।
 एतेषु मन्दते उवाच शंकरः सुतो उवाच सा शिव व्यग्रो म
 त्तुः खेन डः खिता ॥ यतिर्देहि यं च यासावरे वने त्रिलो
 चने सर्वं संपत्पदस्तु सुस्तु सौ सर्वा वरे ददौ ॥ महादे
 व उवाच सा धितेयं च या ब्रह्मिणिर्देहीति व्याकृता यं
 चेंद्राश्च हरे रशाः भविष्यति प्रियास्तव ॥ सर्वे ते ये च।
 चैवेंद्राश्चायुना ये च यो उवाः सा च्छाया दायदी च य।
 जंजं उलसमुद्भवा ॥ कृते पुणे वेदवती प्रेता योजन।

त्रे
वि
५५

कात्मजा द्वापरे दौपदीच्छायातेन कृष्णात्रकीर्तिताः २०
सुर्गलक्ष्मीमहेन्द्राणां साचयश्चाद्भविष्यति राजाददौर्क
ल्लुण्णायकमायाश्चस्येवरे यप्रच्छमातरंवीरोवस्त्र।
यामोमयापुना जसुवाचस्येमातागृहाणामातृभिः सह
शंभोवरसर्वमेवपरत्रमातरात्तयाः दौपद्याः स्वामिनस्ते।
नहेतुनापचयोजवः २१ चतुर्देशानामिन्द्राणोपेवैन्द्राः प
चयोजवाः शंकरेणामिशामासान्ममातासंसितेनच २२
भर्तातेभस्मसाद्भूतेहरकोपानलेनच हेरनित्वेमयाश
मोदैतयस्त्रोनरापुना २५ विजिसदेवान्सेन्द्रोश्चशेवरस्त्रो
हरिष्यति पुनरुक्तंवरशायनसतीत्वेतेनस्पयास्पति स्त्र
योदत्तातिष्ठगेहेयावजीवतिमेपतिः इतितेकथितंसा
वैमेतिहासंपुरातने २६ देवानोयमचरितेष्टाएतेदेसेन्द्रसो
प्रते यतस्मिन्नेतरीतत्रसुभद्रसमहाबलः कुंभोउभ्रा
ताबलवान्वाणसेनापतीश्वरः निभेत्सवणसंमरेश
स्त्रपाणिर्महारथाः २७ श्रीकृष्णोत्रेसूतेचविद्येयप्र
लयाप्रिवत् अर्धेवैदेणतेसूतेचिच्छेदकार्सिपुत्रकः २८
पात्तिविद्येयभद्रेचशतसूर्यसमप्रभां वैसवास्त्रेण।
विद्येयतोशक्तिकामपुत्रको नारायणोसुविद्येय।
सुभद्रोरणमूर्धानि प्राणस्पभोतोनिभीतोमदस्पसु।

२१

405

तोवली ३२ ऊर्द्धमहास्त्रेवश्रामशतसूर्यसमप्रभं प्र
 लीनमस्त्रमाकाशीविस्सुसर्वेददारसः अस्त्रेगतेसो।
 निरुदोष्टहीत्वाचमहागदां प्रवंभजभद्रंयजचानर्भ
 ससारथिम् जचोनंतसुभंदचलीलयाणामूर्धनि हते।
 सुभदेवाणाम्महाबलपराक्रमः ३५ वाणानांशतकैर्च
 पिवितेपरणामूर्धनि हतेसुभदेवाणाम्महाबलपरा
 क्रमः ३ वाणानांशतकैर्वापिवितेपरणामूर्धनि कामा
 त्तजोग्रिवाणोणवाणौचसददाहसः ३६ वाणश्चिदेप
 वत्मास्त्रेसृष्टिसंहास्कारकं दृष्ट्वाकामात्मजः शीघ्रंसर्वा
 जमंत्रसर्वकं ३७ ब्रह्मास्त्रेणोवब्रह्मास्त्रेसेजहारावली
 लया वाणःपशुयतेदिमंक्रमारोभवकोपयतः ३८
 निषिद्धचगणेशानस्कंदेनशोभनातया नेदृष्ट्वासेनिरु
 द्देतेथनुर्वाणोचसेपुन ३९ चकारजंभेणपुदेशीतास्त्रेव
 महारथं जडोवभूवानिरुदश्रेष्ठाविरहितोरोण ४० पुन।
 श्रियेयनिद्रास्तेनिद्रितेतेचकारसः वाणस्तेनिद्रितेदृष्ट्वाष्ट
 हीत्वाविद्भुतम ४१ वाणोहेतेसमुद्यतेवारयामासकी
 तिकः स्कंयश्चशतवाणेनवारयामासलीलया ४२ अनि
 रुद्धमहाभागबलवेतेथनुर्द्धरे अनिरुद्धेस्त्रसहसातयाश
 ताडयतया ४३ वंभंजकार्तिकेयस्परथेरन्त्रंनिर्मिते रा
 दयाकार्तिकः ऊर्द्धेष्पतिरुद्धरथेसदा वंभंजलीलयात
 त्रदनेनरणामूर्धनि अनिरुद्धोर्द्धवज्रेणक्षरयारेणलील

त्र
वि
४६

या ४५ विच्छेदकार्तिकरणं भलास्त्राणि योजितं जवान
कार्तिकस्त्रं च गदया डरत्पयाया ४६ गदं गृह्णाणामदस्त्रं
हलेन मदनात्मजः शूले गृहीत्वा स्कंदश्च तमेव हंत सु।
यतः ४७ अनिरुद्धश्च कायेन प्रेरयामास हरतः कार्ति
काः पुनरागत्य गृहीत्वा कामशुत्रकं ४८ गृहीत्वा च करेण
वधामयामास भूतले अनिरुद्धो गृहीत्वा च समुत्तस्थो म
हाबलाः तयोर्विरोधं हरं च प्रचकारोणश्वरः कार्तिकः प्र
ययौ गेहं मूर्धा गेहं स्मरात्मजः ५० सर्वे निवेदितं शेषं प्र
ययौ सगणेश्वरः इति श्री ब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारदा
नारायणसंवादे कृष्णजन्मविशेषात् ॥ पुनश्च दशोऽधिकशः
ततमोऽप्यायः ॥५॥ नारायण उवाच गणेशस्तु शिवस्या
नेन त्वामहे श्वरं सर्वविज्ञायामास कृमिणा च पृथक्
यक् ॥ वाणानिरुद्धसमं रसुभदे नियं न तथा स्कंदानि।
रुद्धयोर्बुद्धमनिरुद्धस्य विक्रमं २ गणेशवचने शुक्ला प्र
हस्य भगवान्भवः उवाच सदा यावा वास्तु पुंसं वेदसंमते
महादेव उवाच गणेश्वर महाभाग श्रूयतां वचने मम हि
तं यं नीति सारं परिणामसुखावहे ५ असेवके विश्वसं
च सर्वं कृष्णमात्मके सुते कृष्णजानीदियत्कार्यं कारणा
नोचकारो ५ ब्रह्मादित्यैतं च मिथो सर्वगणेश्वरं नि
बोधय संसृज्यं च भगवन्तं सनातनं ६ गोलोके दिभुजं शं
तं राधाकामने मनोहरं शिशुसूयं गोपवेषं परिसंश्रितं।

मेषमुं गोपिभिर्गोपानिकैः सहितं कामयेनभिः युग्ये।
 हंदावनैरम्पेसंदरेरासमंडले ८ वंरतेमुरलीहस्तैर्वल्लेश
 शेषवैदिते शतसृंगेचशैलेचवठमूलेनिराकुले ९ नि।
 राकुलेगोष्ठेभांडेरनिकटेनिर्मुलेविराजातठे नवीनती
 रदस्यामेशोभितेगीतवाससो १० यथावनसमूहं चसोदा।
 पाचिराजिते आविर्भावाश्रयायांस्तद्गोलोकेरासमंडले ११
 ताकांशगोकुलेरम्पेयुग्येहंदावनं वने सर्वेषांशकलाः
 पुंसाः कृष्णसूत्रभगवान्स्वयं १२ परिसर्गंतमोब्रह्मणाया
 त्मविस्मृतः तस्यैषोत्रो निरुद्धश्च महाबलपराक्रमः १३
 मया प्रस्थापितोस्तुंदोमाहापुदं सुदारुणो सुतोवानश्च
 संग्रामेतेन स्तंभेन रक्षयत् १४ स्तुंदो निरुद्धयोर्षु देव।
 भूवसगाणेश्वरः अष्टैवैभैरवासर्वैरुद्रैः श्लेकादशेवत् १५
 अष्टौ वैवसवैश्चैव ते वैदैतगाणा स्तथा ते सर्वे चानिरुद्धे
 ते संग्रामे ते तमक्षमाः १६ अनिरुद्धः स्वयं ब्रह्मा प्रकृन्तः
 कारपवच वलदेवा स्वयं शेषः कृष्णस्य प्रकृतेः पराः य
 तते काथितं सर्वेषां राक्षसाणां च भगवान् स भवत्समः।
 विभ्रं विज्जकारकः १७ आराधा विष्णुनिहरेयुहेनावस
 दर्शने अर्घ्यमस्त्रं च विचरत्सूर्यकोटिसमप्रभं १८ इति
 श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारायणनारदसंवादेश्च।
 कृष्णजन्मा विदेवाणां पुदं च वारसं देवोऽशायिकशतमो

११

१५

५०७
 थायः ॥५ नागयणउवाच गणेशं वो ययित्वा त्रशंभुरभं
 तरं ययो तत्रसिंहासने रम्ये दुर्गा दुर्गतिनाशिनी १ भेर
 वीभद्रकालीचउग्रवेजचकोटवी ताससुताय सहस्रा
 यणे जुजंगदीश्वरं २ तत्राययोगेण शश्वकार्तिकेयश्च
 वीर्यवान्वाणश्च वीरभद्रश्च स्वयंनेदीश्वरं लथा ३ म
 हाकालो महामेत्री तथा ह्येभिरवा सुभाः सिंदूराश्चापि
 योगीश्वरुद्रा यकादशैव त ४ एतस्मिन्नेतरे तत्र मणिभ
 दः समा ययो सिंदूद्वारे स्वयं दारी तमीश्वरमुवाच सः
 महाभद्र उवाच असंख्यानित्वं स्यात्सिंहादवानां महेश
 बलदेवश्च प्रकृन्तः शां वश्च सात्तकिलथा ५ राजा म
 होयसेनश्च भीमश्च स्वयमर्जनः अक्षरैश्चैव वश्वेवज
 एतः शक्रनेदनः ७ एते व्रसारनिमाणरथे द्रुसमनो
 हरे विधेर्विधाता भगवान् श्रीकृष्णः परमेश्वरः ८ स
 मीभः पार्श्वद्वे गोपैः सेविताः श्वेतचामरैः कोटिकंदर्प
 लोलाभो वनमालाविभूषितः ९ दधारचक्रम तलको
 टिसूर्यसमप्रभं गदाकामोदकोष्णलमयं सन्निधा
 यच १० रथमध्ये महाखड्गे विषसंचारकारके महारथा
 नाललदौ श्वरथानो च त्रिकोटीभिः ॥ त्रिकोटीभर्गजं
 द्वाणो मं द्वाणो च त्रिकोटीभिः शतकोटीभरथानो च
 मिणो च चतुर्गणैः ११ त्वद्भिर्नोतत्समगुणो हि गुणो ल

कार्तिकेयश्चकालोचसंप्रशंसोप्रवक्रमः १ उवाचभग
 वान्प्रभोजगतामातरं प्रति ज्योतिःसत्रयापरमामूल
 प्रकृतिरोच्चरी महादेव उवाच त्वया यदुक्तं देवी शिस
 र्वेवेदोक्तमोक्षिते अयुक्तमुपहास्य च समरं परमात्मा
 नः ३ वाणो ददातु कर्मांता मूषा मूषधूषितो सामेज
 यं यशश्चैव शुभदं सर्वकर्मसु ४ न ददाति यदा वाणि
 हिरापकाशियेत्रजे बुद्धेयस्युत्तीभो तो मरणादतिरि
 च्यते ५ कर्मां भगवते तो अ न ददातु स्वीचकार ह उर्गा
 ते भो दयामास न ब्रवीथ चेत्तद्वचः यतस्मिन्नेतरेतो च
 सभा मेव मनोहरा आजगाम मत्स्यधर्मो वेति श्रवैस्स
 वाग्रणी ६ रथं रत्नं द्रविर्माणं समारुह्य महाबलः
 यतमेः समभिदैत्यैः सैधितः श्वेतवामरेः ८ दैत्येद्राणां
 समलक्षैरावृतः परमास्त्रचित् अवरुह्य रथोत्तरांग
 एणोते शिवं शिवो ९ प्राणम्य कार्तिकेये च ससंसेसदि
 उतस्युसगते दृष्टाते सर्वेषां करे विना १० तमुवाच म
 हादेवः संभाष्य प्रियभाषणं भगवो अत्र रंते तु प्रद
 दाता सर्वसंपदो ११ महादेव उवाच अयं हि परमात्मा
 भो वैस्त्वानां समागतः तोर्यामपि च भूतानि वैस्व
 स्पर्शनेन च १२ सर्वेषामाप्समाणो वसजितो ब्राह्मणः
 शुचिः ततोधिकः एजितो हि ब्रह्मणो यदि वैस्वः १३

के
वे
४०५

हिसनेवसपश्यामिवैस्वसर्पानोन्मं ससजःपवनादेव
ससजश्चक्रताशानात् १५ तौर्धेभ्योपिचसर्वेभ्योविविभे
तिततोस्म नदिपापानितदेहेवक्रोशुकनृणानिषत् १५
वरुवाच कथंस्त्रोपिजगन्नाथभूमेमालतिईश्वरः प्रदत्त
परमेष्ठ्येत्ययानाथसुडलंभे १६ अथुनास्यापितोदैवान्
सर्वाथासुमलेपिच इन्द्रायदत्तमेष्ठ्यमतोभक्तः सुरेश्व
रः १७ त्वयावामनत्रयेणसर्वत्रयोमिसर्वतःवाणवोथय
भद्रेतेममप्राणात्मजेपरं १८ आत्मनाःसरुपुद्वेचवेदेष्टे
पिवगर्हितः श्रुत्वावशिवेनत्वादत्वापुत्रायचाशिवे १९
प्रययौयत्रभगवान्परमात्मानराकृतिं दृष्ट्वाकंसचक्रह
स्तसूर्यकोटिसमप्रभं २० भक्त्याप्रदक्षिणकृत्वाशिर
साप्रणानामते शुक्रेणदेतेमेवजसोचैकादशाक्षरं २०
वरुवाच आदिमाशार्थितेनैवमात्रादेव्यावनेनव पुत्रा
वामनत्रयेणत्वयाहं वंचितःप्रभो २१ संपत्तयासहस्र
क्षीर्दताभक्तायभक्तिः शास्त्राभ्यमतोभक्तायभातेपुण्य
वत्तंभुवं २२ अथुनाममपुत्रोयेवाणःशंकरकिंकरःअर
च्चरक्षितःसोपितेनैवभक्तवेथना २३ परिपृष्ट्वापार्थ
त्वायत्रामात्रासतासुया गृहीतवाश्रितं कंभाबलेनयु
वन्तोसन्तो २४ समुद्यतश्चतेहंत्वंकार्तिकेननिवारिताः
आगतोसिपुनहेतुंपोत्रसमदनेक्षमा २५ सर्वात्मनाश्च

दनुतमो यमिः सार्धं च ममेतो डल चो सखैः खैः ॥
 स्वर्गगंगावराणीनां समूहैर्हृदि भिरुथा पक्षीदोग
 रुडः साक्षान्निर्वाणं च चकार सः ॥ मणौ द्वे सारनि
 माणं प्राकारभ्रुलिहं परं बभेजलदेर्भहानो बलदेवै
 श्रलोगलेः ॥ गजानां विब्रलदेवस्कंदे गणायति तथा
 ग्रहौ च भौरवाः सर्वरुद्राश्च वीरभद्रका ॥ महाकाले
 नेदिने च सर्वसेनायती नथ गोलोकनाथो भगवांश्चक्रा
 पाणि समागतः ॥ विष्टौ च वक्तुमोशायः क्षणेन नर
 के चका सर्वोपायैश्च सर्वे ते चाण्डरत्नोक्तोत्तव ॥
 वाणौ गच्छतस्वरणी चं स्मृत्वा लं वो वरं परं वाणस्पद
 क्षिणे स्फुटः पुरतश्च गणोत्तरः ॥ वामे च भौरवाश्चाष्टौ
 स्येनदी महारथाः महाकालो वीरभद्रौ पै चामेशे नि
 कारुथा ॥ देवी डर्गा भद्रकाली चोग्रमेडा च भैरवी
 वाणः रत्नमहाभाग डर्गा डर्गति नाशिनी ॥ कृष्णस्य
 भवती शास्त्रिस्तेन नारायणीति च विस्मयाये जगन्मा
 ताः सर्वमंगलमंगले ॥ अथर्था च सारश्चरत्नवाणे
 सुदर्शनात् वाणप्रियो मे सर्वभोगोणात्कीर्तिकद
 पि वार्णमूर्ध्वकरे देहि पादाञ्जरजसा सह शिवस्य वच
 नं प्रत्वा डर्गा डर्गति नाशिनी ॥ ग्रहस्थो वाचमधुरं
 यथायं समयोचितं पार्वत्यवाच मणिरत्नादिकं स

के
वि
५८

वेमुक्तामानिकाहीरके २५ सर्वसंकमकोमूखोरत्नभू।
षणभूषितो सर्वभूषणभूषाढोमाणिरुदेवरंवरं पुरस
कदेहिवाणकृष्णायपरमात्मने राजोऽकुरुषुनिर्विच्रेकिं
पुद्गमात्मनासद २० यस्मिन्नातेगताः प्राणाः सजीवश्चेद्रि
यैः सद शक्तिश्चादेमोब्रह्मासयं ज्ञानात्मकं शिवः २८
सयः यतनिदेहश्चासदेहश्चाशिवोभवेत् कोवानिष्टनिसे
ग्रामेचक्रस्पतेजसाशिव २९ नामाकाशोवाणविभोर्किं
पुद्गमात्मनासद परमात्माच सर्वेषोभक्तावुग्रहविग्र।
हः ३० निमासमोदिकृष्णश्चपरिपूर्णतमोप्रभुः गणो।
शः कार्तिकेयश्चभगवान्कृततेपरं ३१ किंकोरुप्रियो।
वाणोनदिकृष्णः सरः प्रियः वैकुण्ठेहं महालक्ष्मीगो।
लोकेराधिकासयं ३२ शिवाहं शिवलोकेचवल्लो
केसरसतो अहंनिहमेदेमाश्चदशकन्यापुरासती ३३
नविदेयापुरासतासाशिवाशैलकमको स्यामनः
शायतोदेवाहसभाबुसतायुना ३४ धर्मयन्त्रीचकृष्ण
स्पुण्येहंदावनेवने भगवतेच सर्वज्ञेनोशिवेचसना
तने ३५ किंवाहंकथयिष्यामिकर्तव्यसमयोचितं ३६
इति श्रीचल्लेवैवर्तेमहापुराणे श्रीकृष्णजन्माविडेहवि
गौरीसंवादे समदशाधिकः शततमोऽध्यायः ॥ नारा
यणउवाच पार्वतीवचनेऽकृत्वागणेशश्चाशिवसयं ।

सर्वत्र ससभावोऽकृतोऽकृतः करोषि जगतां नाथ कथमेव ।
 व्यतिक्रमे २० तथाच निरुते यो वै तस्य को रतिभुवि सुद
 र्शनस्य ते जोहिको टस्य सप्रम २८ केशो सुगणो शस्त्र
 एतदेवे स निवारितः यथा सुदर्शनं चैव मस्त्राणो प्रभरस
 तां २९ तथा भवोऽप्यदेवानो सर्वेशः मीश्वरः परः यथा भवो
 स्तथा स्त्रते विद्याता वेदसामपि ३० विस्वः सत्प्रणाधारा ।
 शिवः सत्ताप्रियस्तथा स्वयं विधारजसा च सृष्टिकर्ता प्रजा
 पतिः ३१ कालगिरुद्रो भगवान् सृष्टिं संहारकारकः तमसा
 आश्रयः सोऽपि रुद्राणां प्रवरो महान् ३२ सपवसे करश्चासौ
 यानिरुद्धकला भवोऽप्यनिर्गुणस्तेषां प्रकृतेषु परस्तथा ३३
 सर्वेषां परमात्मानं प्राणं विस्वसत्प्राणं मानसं स्वयं वा
 स्त्वा स्वयं ज्ञानात्मको शिवः ३४ प्रवरा सर्वभक्तानां बुद्धिप्रकृ
 तिरोऽसुरो आत्मनः प्रतिबिम्बरो जीवाः सर्वेषु देहेषु जीवा
 सु कर्मणो भोगो कर्मसादी भवोस्तथा सर्वेषां च त्रयि गतेने
 न देवा यथा नृगाः ३५ सद्यः यतति दंष्ट्रस्य सचास्पृश्य स्वया
 दिना बुधाः संतो न जानन्ति मोहितास्तव मयया ३६ त्वं भू
 जमेव ये संतो मायामेतातरं तिने त्रिगुणा प्रकृतेर्गुणैवे स
 वो च सनातनी ३७ परानारायणी सोऽनात्तव माया उरतया
 त्वेदं प्राप्तिविषेषु ब्रह्मविस्वब्रह्मविस्वशिवात्मकाः स
 र्वेषां मापि विषेषा माप्रयो यो महात्तिराट् दैर्घ्ये च जले योग्या
 दिष्वे योगो कृतस्तथा ४० सपववा समवाग्नस्तस्य स्पृष्टे

के
व
५१

वोभगवान्मरः वासुदेवश्चिख्यातः पुराविद्भिः प्रकीर्तिता
नमेवकलयासूर्यस्त्वमीवकलयाशशी कलयावक्रः।
नाशस्त्वकलयायवनः स्वये ५१ कलयावरुणश्चैवक्रः।
लवेरश्चयमस्तथा मुनेयो मुनयश्चैवग्रहाश्चफलदाय
काः ५२ कातश्चकलयाचाशः सर्वेजीवश्चराचराः ते
वल्गपरमंज्योतिः प्रायेतेयोगिनः सदा ५३ दत्ताद्रियेते।
भक्ताचप्रायेतेतदनंतरं नवीनजलदृष्टामेपीतकौशेय
वाससे ईषदास्पप्रसन्नास्पभक्तेशोभक्तवत्सले वंदनोदि
तसर्वो गदिभुजं सरलीकरे ५४ मस्यस्त्वत्सुखं चमात्स्य।
तीमात्स्यभूषितं अमृतरत्ननिर्माणं केसरवलयाचिंतं
मणिकुंडलपुष्पमेनां दृष्टलविराजितं रत्नसाराशुली।
येवकाणामंजीरंजितं ५८ कोटिकेदं पलीलाभं शरत्
कमललोचने शरत्सूर्गोडनिदास्पचंद्रकोटिसमप्रभं वी
दितं सस्मिताभिश्च गोपीनां कोटिकोटिभिः वयस्यैः पा
षैर्देर्गोपैः सेवितः स्रुतचामरैः ५९ गीयत्वालकेवेशचरा
यावत्तस्यलस्यते यानास्पाथं डराराथं ब्रह्मशशेष
वंदितं सिद्धेद्रेश्वमेनिद्रेश्वयोगींद्रैः प्राणैस्ततः वेदा
निर्वचनीयेचपरस्वह्यामयाविभुं ५१ स्यात्सलतमं
रमोच्चरं ५२ निलिभचनिरीहं वभगवंतं सनातनं यवं।
यात्ताचनेष्टास्त्रिगुहवीदातेजले ५५ यद्यप्यस्माचि

:५१

५०

तेपादपमेचदातसुत्सकाः चंद्रास्तोत्रमशक्तास्त्वोमश
 कौवसरसुतो ५५ शेषस्तोत्रमशक्तश्चस्येभुःशंभुरी
 स्वरः गणेशदिनेशश्चमुहंद्रश्चंद्रपवच ५६ स्तोत्रना
 लेयनेशश्चकिममेजउबुहयः गुणातीतमनूहंचकिं
 स्तोत्रमितिनिर्गुणो ५७ परंनपीडितोहृस्त्रोरोनस्मःत्त
 तमहंसि बलेस्तवचनश्रुत्वातमुवाचजगत्प्रभु ५८
 परिसंज्ञातमः श्रीमान्मुक्तंचभक्तवत्सलः श्रीभगवान्
 माभैर्वत्सगृहेगच्छ सुतलो रक्षिते मया ५९ महरेनप्र
 सादिनत्प्रसन्नो ह्यजरामरः दर्पहानिकरिष्वाभितस्पृ
 विस्पदार्पिणः ६० मत्हादायचरोभक्त्यायचतयस्त्रिने म
 योवंथाश्चत्वद्वेषपाशेतिश्रीतेनचेतसा ६१ तवपुत्रा
 यदास्पा मिज्ञानेमृत्युंजयेपरं त्वयाकृतमिदंस्तोत्रेसा
 मवेदोक्तमोषिते ६२ पुरासनत्कुमारायप्रदत्तं ब्रह्म
 णांतथा विदाश्चमेपुण्यतीर्थेषुशस्त्रस्तूर्यपर्वणि ६३
 गौतमायप्रदत्तंचस्वर्गमंदाकिनीतटेः शंकरेणच।
 शिष्यायभक्त्यायचदयालुता ६४ ब्रह्मणेचमयादत्तं
 शिवायविरजातठे भृगुवेचपुरादत्तंकुमारेणचथीमा
 ता तंचदास्पा मिवाणथवाणस्तोत्रेत्तजेन्नमः इदंस्तोत्रे
 महाप्रणंमुपादिशुपुरोर्मुवान् ६५ वतस्पृजितस्या।
 पिवस्त्रभूषणचंदनैः स्नानातोयःपठेन्नित्यंएजाकाले

कं
त्र
५११

भक्तिः ५ कीर्तिजन्माजितामायात्सुच्यतेनात्र संशयः
विपदां विडनस्तोत्रे कारणं सर्वसेपदं ५८ रावाण्डः
विशोकानोभवाविचोराणं विडनं गर्भवासानोजग
मृत्पुहरेपरं ५९ बंधनानां च रोगानां विडनं भक्तवत्सलं
सस्त्रातः सर्वतीर्थेषु सर्वयज्ञेषु दीक्षितः ६० ब्रूते ब्रूते।
सुसर्वेषु तपस्वी च तपः सच सत्यं सर्वदा सानो फलं च
लभते अवे ॥ लक्ष्मभास्तोत्रपाठेन स्तोत्रे सिद्धिर्भवेत्
एतौ सर्वसिद्धिचलभते सिद्धस्तोत्रे भवेद्यदि ॥ इह।
लोके देवतस्योपेतेयाति हरेः पदं इत्येव सुक्ता कृष्ण।
प्रतत्र तस्यो जगत्पतिः वलिश्च नाथं न ताव प्रफुल्लः स्व
गुरुं ययौ ॥ इति श्रीबालवैवर्ते महाप्रणो नारायण
नारदसंवादे श्रीकृष्णजन्मविडे बलिकृत स्तोत्रे नामा।
सायिशातकशतमोऽध्यायः ॥८८॥ नारद उवाच अथ कृ
ष्णसमभगवानुदवेन चलेन च हते प्रस्थापयामास वि।
यायमेत्रिणो ॥ शिवो गणपतिर्यत्र उर्ग उर्गतिनाशि।
नी कीर्तिकेयो भद्रकाले चोग्रदेशे च कोटची २ आग
मनता हतमगणेशं च शिवं शिवं यावत् स्नानपिसृज्यं
असमुवाच यथोषिते ३ हत उवाच बाणमारुयते कृ
ष्णः संग्रामार्थं महेसुरं परत्र नरकं स्पतिसप्तभिः पितृ
भिः सह ४ हतस्य वचनं श्रुत्वा सभामप्येयथोर्विते उवा

चपार्वतीदेवीस्ययंशंकरसन्निधौ ५ पार्वत्युवाच गच्छवा
 गमद्वाभागगृहीत्वाचरकमको सर्वेषामिष्वरं बोजेदा
 तारं सर्वसंयदा ६ वरेवरेण्यंशरणंरुपात्तंभक्तवत्सलं
 पार्वतीवचनेश्रुत्वातमूचुस्तेसुरेश्वराः ७ प्रशशंसु
 सभामध्येयस्यासीर्मेवमेवच कोपाविष्टश्चवाणोयसु
 तस्योसहसासुरः ८ सान्नाहिकोयतुःमाणीःप्रणम्य
 शंकरेययौ सर्वेनिषिद्धामानश्चकंपितोरक्तलोचनः ९
 सान्नाहिकाचदेतानांत्रिकोटिश्चमहाबलः कृष्णोऽक्त
 पवर्णश्चनिजंभःकुंभपवच १० सेवायत्नसुखेतेया
 पुसान्नाहिकालथा इत्तमेभेरवश्चैवसंहारेभेरवपवच ११
 प्रययुःशक्तिभिःसार्द्धं सान्नाहिकाश्चते कालाग्रि।
 रुद्रोभगवानरुद्रैःसान्नाहिकोययौ १२ उग्रचंडाप्रचंडा
 चचंडिकाचंडनायिका चंडीसरीचचासुंडाचंडकपा
 लिका १३ अष्टौचनायकाःसर्वाप्रययुःखर्वरान्विता
 कोटवीरत्नयानस्पाशीणितुग्रामदेवता १४ प्रययौ
 साप्रकुलास्यावह्नवर्षरथारिणी इंद्रादीवैस्त्वोभ
 ताब्रह्माणोब्रह्मवादिनौ १५ कौमारीनारसिंहीचवा
 राक्षीविकृताकृतिः माहेसरीमहामायाभैरवीभीमसू
 पिणी अष्टौचशक्तयःसर्वारथस्याप्रययुर्मदा रत्ने
 द्रसारयावस्याप्रययौभद्रकालिका रक्तवर्णात्रिन

के
ब्र
५१२

५१२

यनाजिकालतनभीषण सुलशक्तिगदाहस्तावद्भव्य
रथारिणी ९ प्रययौसुलहस्ताश्चवृषभस्योमहेस्वरः स्तं
यश्चरत्तयानस्यः शास्त्रपाणिर्यनुधरः ११ एवंवप्रययुःस
वैगणेशोपावर्तौविना यभिर्भुक्तेमहादेवेष्टहाचमद्रका
लिका १० प्रपक्वेचक्रपाणिश्चसंभाषाचमथोचितो वाणा
शोवधनिंकृताप्रणम्यपार्वतीश्वरे ११ यनुर्देरसप्रणोदि
यास्त्रेणनियोजिते रोगसमुद्यतेवाणोष्टहाचसात्मकिःस्व
ये ११ निषिध्यमानस्तेः सर्वसन्नाहः प्रययौसुदा वाणश्च
दोपदिव्यास्त्रमंजनेनामनारद ११ अव्यंयंश्रीममथाऊं
मातैशमंसुतोत्तमके दृष्टास्त्रेसात्मकिः साक्षात्किंचित्र
स्त्रोवभ्रवसः २५ केशान्दग्धाचप्रययौनभोमथंस्वदारु
णोवाक्त्रिचिच्छेयवाणाश्चसात्मकिंवारुणो नच २५ प्रज्व
लेतंतालमानेनिर्वाणोवचकारसः चिदोपचारुणः वा
णः प्रचेअथारसुज्वले २६ विच्छेदसात्मकिश्चैवयार्ज
मेनावलीलया नारायणस्त्रेचिदोपवाणश्चरणमूर्धनि २७
सात्मकोद्ववद्भूमौययार्जनमिमच्छयासोहेस्वरीचचि
च्छेयवाणः शास्त्रविदोवरः २८ सात्मकीवैसवास्त्रेण
प्रविच्छेदावलीलया ब्रह्मास्त्रेवीविच्छेयवावाणश्च
णमूर्धनि २९ ताणोवकारनिर्वाणोब्रह्मास्त्रेणचसात्म
की नागास्त्रेचप्रविदोपवाणोराणविशारदः ३० सात्म

२७

कीगारुडेनैवसेजहारदणोनच जगारुहसूलमवर्ध
 शंकरससदारुण ११ तृष्ठावसासकीडुर्गागलेमात्स्य
 वभूवह जगारुहयउषावाणोवाणोपोडुपतिमथा १२
 वाणसंवाणजेमंजवचकारसामकिस्तथा वाणचजं
 भितेदृष्टाकार्तिकेयोमहाबलः १३ अर्धचंद्रेचविशेषप्र
 लयाग्निसमप्रभे वामोनारायणस्त्रेणनिर्वाणचचका
 रते १४ ब्रह्मास्त्रेचप्रविशेषकार्तिकोरणमूर्धनि ब्र
 ह्मास्त्रेनापिकामाश्चनिर्वाणचचकारते १५ ब्रह्मास्त्रेच
 प्रविशेषकार्तिकोरणमूर्धनि ब्रह्मास्त्रीणापिकामाश्च
 निर्वाणचचकारसः १६ नारायणास्त्रेस्कंदप्रविशेष
 पत्तरान्वितः पयातदेउवज्जुमोप्रकम्नःकृष्णशित्त
 या १७ जगारुकार्तिकःकोयादिवेपोडुपतिमुदा नि
 द्रास्त्रेणपिमदनोनिद्रितेनचकारह १८ कार्तिकेने
 द्रतेदृष्टावाणचजंभितेतथा कोयाकोमेचसरथे
 जगारुसभद्रकालिका कोडेकृत्वाचवाणतेस्केयंचन।
 गतोप्रसू राणस्त्रेलाच्चप्रययौयेत्रेचपार्वतीसती १९
 कार्तिकेवोथयामासवाणस्त्रेचकारसा सहसासरा
 थःकोमोनाशारेभेणवर्त्मना ४० वज्रिवभूवसंत्रस्तो
 प्रययौचरणस्थले दृष्टाकामेचसरस्थेजहसुयादवा
 लथा ४१ कार्तिकेयप्रभावात्पुद्गायपुनरागतः वा।

एः पंचशरोश्चैव चित्ते पराणमूदनि ५१ अर्द्धवेद्रेण च
 छेदवत्तदेवो महाबलः रथे वभंजवाणसलो गूलन
 चलांगले ५५ जवानसूतमश्वांश्च सनंदेनावलील।
 या छेत्तमुद्यमकं वेतैरुल्लिखे च महाबले ५५ काला
 गिरुद्रो कोयेन चित्ते पञ्चरसुलणे वक्षुर्व्यादवाः सर्वे
 ज्वराक्रांताहरिर्विना ५६ ते दृष्ट्वा भगवान्कृष्णाः ससर्जं
 वैसवं ज्वरं तं चित्ते पञ्चरं हंतं माहेश्वरं राणमूदनि व
 भुवञ्चरयो र्युद्धे मूर्ते मपि च दारुणे वैसवं वरनिक्रां
 तोरणमूदनि पातसः ५८ परं वक्षुर्वनिश्चेष्टस्वस्वाव।
 मायवे पुनः ज्वलत्वा च प्राणान्दत्तजगन्नाथभक्तावुग्र
 हविग्रहः त्वमात्मा पुरुषः सर्गः सर्वत्र समतातव ५८
 ज्वरस्य वचनं श्रुत्वा सज्जहार सकं ज्वरं महामाहेश्वरो
 भीतो रणा देववर्हिर्ययो ५९ वाणश्च पुनरागत्य वाणा
 नाच सह सकं चित्ते पमेत्रसते च प्रलयाग्निशिखेय
 मं फाल्गुणः शस्त्रालेन वारयामास लीलया चित्तेय।
 शक्तिवाणश्च शीघ्रसूर्य्य समग्रं ५२ चिच्छेद लीलया तं
 च सव्यसाची महाबलः सज्जहारः पातयंत शतसूर्य्य
 समग्रं ५५ अग्र्यं मतिचोरे च विषसंहारकारकं
 ते दृष्ट्वा चक्रवाणिश्च चक्रं चित्ते पदारुणे ५५ हस्तानां
 च सहसं च सपां उग्रतमुत्वां चिच्छेद राणमप्ये च सपा।

पातहरेस्मरन् ५६ शास्त्रं योऽप्युच्यते चैव ययोऽप्युच्यतेः क
 रं अथार्थं दारुणं लोके प्रलयाग्निशिखोपमं ५७ वाण
 रक्तसमूहेन वभूव च मह्यदः वाणः पयात निश्वसो
 व्यथितो हतचेतनः ५८ तत्राजगाम भगवान् मह्यदे
 वो जगद्गुरुः रुरोदागममोहेन वाणं कृत्वा खलत्सि
 शिवाश्रुयत नैनैव संवभूव सरोवरान् चेतनं कारयामा
 सकरुणा सागरः प्रभुः ५९ वाणं गृहीत्वा प्रययौ यत्र दे
 वो जनार्दनः पादपद्मार्जिते पादपद्मे वाणं समर्प्य च ६०
 तस्याच जगतां नाथ भक्तेशं चंद्रशेखरा बलिना च स्तुते ये
 न वेदोक्तं मयजेन च ६१ हरिम् स्तुजयेत्तानेदं दौवाणा
 यथीमते करपद्मे ददौ गात्रे तं च काराजरा मरं ६२ वा
 णस्ते त्रिणतष्टा च भक्ता च लिखते न च वरकर्म समा
 नीये रत्नभूषणभूषतां ६३ प्रदेदौ हरये भक्ता तत्रैव दे
 वसंसदि गजेन्द्राणोपेवलत्संमथानो तच्च तृतीया ६४
 दासीनां च सहस्रं च रत्नभूषणभूषितां सहस्रं कामये
 नूनो वत्सपुत्रं च सर्वदे ६५ मणिकानो च मुक्तानोर
 त्तानां शतलक्षके मां गीद्राणामहीकानां शतलक्ष
 मनोहरं ६६ जलभाजलपात्राणि सूर्यणानि मितानि
 सहस्राणि ददौ तस्मै भक्तिनम्रात्मकं धरः ६७ वरा
 णिस्तत्तमवस्त्राणि वस्त्राणि वक्रिष्णुकानि च ददौ स

क
व
५१५

वर्णिवाणश्च स्वभक्ताशंकराक्षया ६१ तं ब्रह्मलानोम
भुनोच पुत्रयोत्राणि नास्ति सहस्रादेदौ भक्ताचवरा।
णि विविधानि च ७० कं सो समर्पयामास पादय मे ह
रेरपि रुरोदौ चैः स्वभक्ताचपरीहारे चकार सः ७१
कृष्णस्ते सैव रंदत्वा वेदोक्तं च चकार सः शंकराक्षु मते
नैव प्रययौ दारिकां पुरी ७२ वात्साकनो न वो द्ये चवान
शापि महात्मनः रुक्मिण्यै प्रददौ शीघ्रं देवकै च ह
रिः स्वयं ७३ गृहोत्सवं मंगलं च कारयामास यत्नतः
ब्रह्मणो भोजयामास ब्राह्मणभ्यो यं न ददौ ७४ इति
श्रीब्रह्मचैवर्ते महापुराणे नारायणनारदसेवादेशो
कृष्णजन्मखंडे वाणपुद्गयकोष्ठाविंशधिकशततमो
ध्यायः १११ श्रीनारायण उवाच अथ कृष्णसुधर्मा
यानि वसन्तगणस्तथा तत्राजगाम विप्रश्च प्रज्वलन
ब्रह्मतेजसा । आगम्य दृष्ट्वा भाने च भक्ताचपुरुषोत्तम
उवाच मयं पुंस्तो भो तो विनय सर्वकं २ ब्रह्मण उवा
च शृणु लोवास देवश्वराजि स मे ज्ञेयः त्वामुवाच ।
महद्वाक्यं सावधानं निशाम्य सृणु लोवास वैजंठे
वासुदेवो हं देवेशश्च चतुर्धनः लक्ष्मीयतिः जग
त्रायो याता यावत्सपालकः ४ ब्रह्मण्याः पार्थितो
देवभारावतरणाय च भुवो मारुतवर्षणतदर्थं गमा

नेमम ५ वासुदेवः सतः कृष्णः क्षत्रियश्चाप्यहेतुः
 आत्मानं भक्तिविस्मयमाप्नुवाच प्रभाकरः ६ जरासंधे
 न निर्जितोऽर्बलं बलिना सह वीथयित्वा महाभूतो वा
 तयामास क्षुपतीन् उद्योयन् जरासंधं भूय मन्त्रे च उर्वले
 भूमि वचा तयामास वनितालेन भूतले ८ द्रोणो भीष्म
 च कर्णे च येय मन्त्रे च भूतले वलीय मार्जनेनैव चात
 यामास मायया ९ उर्वले च प्रसिद्धे तेन प्रसिद्धे मसिद्धे
 के प्रसिद्धे न च लेता चातयामास लीलया १० शिष्य
 पाले देतव के के ससच महाबले मसुत्रे नरके चैव
 उर्वले नरकासुरे ॥ स्वयं जवान संकता तच्छलेन
 सह भारत नय मं पुद्गे कपटी सच वात्सा दधार्मिकः
 जवान एत नो ऊ ज्ञे स्त्री वाती वरुहेतुना जवान न
 रके अष्टम शिष्य प्रजारकः १२ हिरण्यकशयुधे मे
 हिरण्यपादे महाबले मधु कैटभे चैवैव हृदता हेरुषि
 कारकः १३ अहं मे व स्वये व्रत्ताप्यहमेन स्वये शिव
 अहं विस्मय जगतां पातासुहा च द्वारकः १४ अं
 शेन कलया सर्वदेवाश्च मनयन्तया स्वये नाशय
 णो हे च निर्यणः प्रकृते परः १५ तत्त्वया कृपया चैव
 मित्रवुधाक्षमा कृता यद्गते तद्गते भद्रे पुद्गे ऊरुणा
 या सह १६ सुगो सिंह तदारेणा तव चैवाप्यहेतुति

१२

कं
व
५१५

उचितं दमनं तस्य पुत्रित्वा न निपातने ॥ रातश्च यस्मो य
मौ षडंशास्त्राभुवो पुना शावचकै गदायं मृहीत्वा
हं च तर्धुनः दारिको तो गमिष्यामि पुद्गायस गणः स
यं पुद्गं ऊरु यदीच्छास्ति वामो च शरणे व्रज २० यदि
नायास्पति मम शरणे शरणे गतः भस्मीभूतो करिष्या
सि दारकां च क्षणे न हि २१ सवल च सं पुत्रत्वां स गणं च
सवायवे क्षणे नार्हन्ने च को ह म सहाये न लोलया २२
तयसि नो च हृदं च जित्वा पुद्गे न शंकरं शंकसां ग
तित्वां च गोहिणां ब्रह्मशापतः २३ मनोसिवरमात्मानं
मम से ईश्वरमेव च आनीतोस्ति वनाये च पारिव्राते
सुहेतना २४ लेयतो यो नितु भ्रम राथा यो नश्च गोऊ
ले अपुना किं कर सर्म सतादी नो च यो धितो २५ इ
मेव मुक्ता विप्रश्च तूस्मीभूय स्थितो मुने श्री कृष्ण
राणं प्रत्वा भूय रुचैर्जहा सह २६ भोजयित्वा च सं
ज्वालां च चतुर्विधं निता पर जे द्वे पाद्वा क शल्पमा
न सं जरात् २७ प्रभाते रथमास्थाय सत्वरं सत्वरं मुदा
लीला मात्रेण मय योष्ण गालो मृषतिर्यथा २८ प्र
त्वा मृगालो वार्त्तनां कृतं मश्च च तर्धुनः आजगाम
हरे स्थाने पुद्गायस गणः स्वये २९ कृष्णश्च केच स
भार्या मित्र बुद्धा च लोकि कौ आसेषे मपुरात्तायं सि

ग्यवेषश्चस्मिर्गः ३० राजाविमंत्राणचक्रेकृत्सौनस्वी
 वकारतत् उवाच कृत्सुभोतश्चबलदेभोचदर्शनात् ३१
 शृंगलउवाच चक्रेणसच्चिरोत्वासुशीचंद्रारिकोव
 जे पापोयततदेहोयेमेमनिमेषरस्तथा ३२ अहेस
 भद्रोदारौतेजयश्चविजयौयथा यथासर्वज्ञसर्वज्ञ
 मालेवैकुरुप्रभो ३३ लक्ष्मीशयेनउष्टोहकालसर
 णवभूवमे शतवर्षेणशयातेयासामिभुवनेतव ३४
 श्रीकृष्णउवाच पुरोमोमित्रप्रवरंयश्चापुढंकरोम्यहे
 सर्वजानामिवैकंतेगच्छवत्सयथासुखे ३५ शृंगलो
 दशवाणोश्चविद्येयमोयवंप्रति प्राणम्यतेयशुशीचं
 माकर्षकालरूपिण ३६ गदोविद्येयराजासप्रल
 याग्निशिखोयमो कृत्सोंगस्पर्शमात्रेणवभंजचक्ष
 णोतच ३७ यतुःविद्येयावहेचकालरूपेसदारुणो कृ
 त्सोंगस्पर्शमात्रेणवभंजचक्षणेनहि ३८ दृष्टानिरा
 स्त्रराजास्वमितुवाचकृपानिधि गृहंगत्वासुतोक्ष्णोच
 मित्रमोप्रहरयवे ३९ नात्माकाशोऽस्त्रविदःकिंशु
 दंमात्मनासह मासुहरभवाब्धेसरायोदराणकार
 ण ४० भवाविविषयेनामविषमत्रविषयिके स्त्रि
 त्नानिगउमायामेमोहजालेचकर्मणां ४१ कर्मणा
 मीषरस्नेचवियातथातरेवच दातासुभफलानोच।

प्रदाता सर्वसंपदो ४२ कारणं प्राकृणानां च वेष्टां च वि
उनेक्षमः यामिगेहं च वेष्टं कंटे तदेव दारसमं मे ४३ त
त्काचननसं देहे प्राकृते पोचभौतिके मित्रस्पर्शव
नेष्कत्वावचने वसुधो यमे ४४ करोयसमरेतत्र क
पयाचकृपानिधिवभूवतत्र सहसा कृष्णनत्रास्त्रवि
यना ४५ दिव्यं विंशतिना मतीर्थानां प्रवेयरे ततो
यस्य शोभा त्रेण जीवन्मुक्तो भवेन्नरः ४५ सप्तजन्मोर्जि
तात्मा पान्मुच्यते नात्र संशयः श्रीभगवानुवाच क
थमेतादृशी बुद्धिर्निवृत्तेनिले मनः ४६ हतद्वारा
कथं प्रोक्तं निरुद्धा रुणो वव यवमुक्तो मयार्थं चते।
नक्रोयादिहागतः ४८ अमथा डलं भेनाथ स्वमेन
तव दर्शने यतस्मिन्नेतरे योगादेहेत्यक्ता च प्रकृते
दृष्टा कृष्णसमौ याते नैवेज्जे तं प्रयो सुदा समताल
प्रमाणं च ज्योतिस्त्रिमहोत्तरी ५० यमपमार्चिते पा
दपमेनत्वा जगाम तत् दृष्ट्वा चरुकिणीगेहे सस्य च
दनवसिते ५१ पुष्पतल्पे निरुक्ते च सचरे मे तथा सा
ह मूर्च्छां संप्राप्य भेषी च कृष्णं दत्वा स्ववद्वसि ५२
इति श्रीवसुदेववर्ते महापुराणे श्रीकृष्णजन्मखंडे
नारायणनारादसंवादे नाम प्रतापिकशततमोऽध्या
यः १९ श्रीनारद उवाच सर्वसारमणी नोचकृष्णेन

परमात्मना समुद्रादुद्भूतकथितास्तु या भगवातामुद्रा
 समेतकस्य च मणोरुपाख्यानमुनीप्सितं तत्र श्रुते म
 हाभागजन्मो व्याख्यातुमर्हसि १ नारायण उवाच भा
 द्रसुक्तचतुर्थं चत्वारको ह्यतवात्माशी तौ तमानसगा
 भी च युरुश्च तो गृहीतवान् ३ गुरुणो भक्तिनारामस्तु
 गर्भालदितासती सणायलजयाकोपाच्चैव कासात
 रपुरा ४ तमक उवाच भवशायकलेकी त्वयस्तोपा
 श्यति देहभुत् पापे दृष्टा स पायी च कलेकी च भविष्य
 ति ५ इति श्रुत्वा स चैव द्रष्टुं नारायणसरोवरं नाराय
 णोत्तपस्तत्वा मुमोच कृतपातकात् ६ तपःस्त्रिंशच्चतं
 दश भगवात्सु रूषोत्तमः तमुवाच महाभीते रूपया
 च रूपानिधिः ७ श्रीभगवा उवाच सुतो भवकलेकी
 त्वे सर्वकाले च कानिधः शायस्यो लवकाराश्च भाद्रे
 मासे सितासते ८ चतुर्थ्यां सुदिते चैव द्रष्टुं यश्यतिः
 कामतः प्रयाति तत्कलेके च सकलेकी भविष्यति ९
 रुरिणा दीयते तालीभाद्रे मासि सितासितं चतुर्थ्या
 मुद्दिमश्च द्रो नक्षितवः कदाचनः १० स्वयं दृष्ट्वा स्व
 वाक्यं च पालनं कर्तुमर्हसि भाद्रि चैव चतुर्थ्यां तसक
 लेकी वक्ष्ये वरु ११ कलकीय नक्षयेण तद्व्यामिनि
 शामय समुमोच कलेकचलोकसि त्वाये मेव च १२

क
व
५१७

सत्राजितः सूर्यभक्तोत्पलसुखाचपुष्करे स्पमंतके मणि
श्रेष्ठं संप्रापभास्करादीप ॥ अष्टौ भारातसुवर्णचसा
पूतेनितमेव च विसोर्मानावीथिहातेमहासनेचपु
ण्यदे ॥ सत्राजितः समभामोदत्ताकुस्मायभक्तिः
यौतुकार्येमणिंदातुमुद्यतोमहतोमहान् ॥ तेनि
विष्पतेसेनश्चडर्मतिः कालपीडितः मणिगृहीत्वाप्र
ययौपुष्पाचाराणशोपुरी ॥ तेनिहमर्पयिवलीसिं
हासवलपवच मणिजगद्गुरुविरेससूहेतुगलेद
दौ ॥ कलिंगराजपुत्रश्चवलशापासदाहणात्वि
प्राणाभ्युत्थितः सोपियमुद्योनिजगामसः ॥ निहमसे
हेगगणभक्तकोजोववालली मणिगृहीत्वाप्रययौ
सुपुरंरत्ननिर्मितं ॥ ५५ ॥ सुवः सर्वदारिकायांमणिजग
हकेशवः तस्युद्धौनजः नोमः केनोपायेनचेतिस्व ॥
इतिश्रुत्वाभगवान्कलेककृतनायच प्रययौकान
नेचोरचौरचिकेनवर्त्मना ॥ मृतेप्रसेनेदृष्टाचडुष्टे
सिंहददर्शसः मणिश्चमदयेदृष्टाविषसाथचमाथव
सर्वज्ञात्वाचसर्वज्ञोभक्तकमवनययौ रुदंतेवालकं
तत्रयात्रेक्रोडेददर्शसः ॥ ५६ ॥ वालकेबोधयामाससाथा
त्रीकरुणानिता मणिगृहाणवालेनितवसेषः स्व
मंतःकः ॥ ५७ ॥ सिंहप्रसेनमवधीतसिंहोजोववनाहत :

: ५१

पीभिस्त्रिंशत्कोटीभिलाकवासिभिसुधा ७ राजेन्द्र
 केदितल्पाभिर्वेसिताभिः सहायिभिः आययौ सुदरी
 राधाकृष्णप्राणायिदेवता ८ ससेसरीसरसिकाशत
 वसेगतेसंती सुखातासुदरीपुद्गाधुमायेनेचवास।
 सी ९ संयतासानिराहारागत्वाचमणिमंडले सुप्र
 क्षालितयादौचकोताभुवनपावनी १० श्रीकृष्णः श्री।
 तिकामेचसुसंकल्पविधायच गगोदकेनहरेर्वस्त्राय
 यामासभक्तितः ११ ध्यानचसातवेदोक्तंचकारपुष्क
 पुष्पंतः माताचतुर्णांवेदानांमाताचसगतामपि १२
 बुद्धिरूपाभगवतीज्ञानिनोजननीपुरा ध्यानात्मके स्व
 पुत्रंचकारसा १३ सर्वलेवोदरस्सलेज्वलंतं वस्त्र
 तेजसा गजवक्त्रं वह्नितमेकदतमनेतकं १४ सिद्धांता
 योगिनामेवज्ञानिनोचमोशुरु ध्यानमुनींद्रदेवेंद्रैव।
 लशेषाज्ञसंज्ञकैः १५ सिद्धैर्द्रुमिभिः सहिभगवतंस
 नातने ब्रह्मस्वरूपेपरमंमंगलंमंगलालये १६ सर्ववै
 च्छरंशोतेदातारंसर्वसंपदा भवाविमायातोयेना
 कार्णायारंचकर्मिणां १७ शराणागतदोनातंयत्रिवाण
 परायणे ध्येयं ध्यातुमसाध्यं चभक्तेशंभक्तवत्सलं १८
 इति ध्यात्वा सुशिरसि दत्वा पुष्पं पादपद्मेनैवेयादिभिर
 चितेः पुष्कपुष्पैः सुगंधैः चैव नोदकैः १९ अथैव।

क
३
४१८

दौतमादोऽस्येवंगोलोकवासिनी सचेदनेस्त्रिगुमात्प
पारिजातससंदरे ३० ददौगलेगणेशस्यस्येरासस्यरे
सुदा कस्तुरीकुंजमात्केवसुगंधिस्त्रिगुचेदने ३१
सर्वोपेददौतसहदावनविनोदिनी सुगंधिपुल्लु
ष्यचसुगंधिचदनार्चिते ३२ ददौतस्यपदंभोजेमहाय
मालयासती सुगंधपुकेभूपेवसुतैर्वस्त्रभिरन्विते द
दौकसुप्रियातस्मैजगतामीश्वरायच दीप्तैवतेप्रदीप्त
चयाचविधंसकाराण ३४ तस्मैददौसुवेषायपरमा
यासनातनी नैवेद्यंविधिरम्भसुखाडसुमनाहरे ३५
चोपलेत्येवयेयचेसुधातल्यचचविधं फलानिचम
यकानिचैलोकेडहंभानिच ३६ लडकानिसुयका
निसाहनिस्वरमानिच चयगोभूमचरणोनायकानिच
सुकानिच हृताकानिचरम्भानिसकेरासदितानिच
स्वस्तिकानोलडकानोलिलानोसेदरानिच ३७ मिष्ट
द्रव्यंचविधिरम्भमत्तंशर्करान्वितं हृतकुल्याडग्यकु
ल्याडुकुल्यामनोहरा ४० पिष्टकानोस्वस्तिकानोरा
भानाराणिमेवच मिष्टव्यंजनपुक्तानिशाल्यत्रानिच
भानिच ४१ ददौतस्मैसुवेषायकृष्णप्राणायिदेवा
ताः असुत्तरत्ननिर्माणैरम्भसिंहासनेपरं ४२ ददौ
विघ्नविनाशायविरजातदवामिनी सत्त्ववस्त्रपुंगव।

सक्रमार्कमारोदीरुवत्येषः समंतकः २५ अनिया
 अक्रसस्मोकंयश्चस्मृताजलेपिवेत् देवाट्टस्रचंद्रे
 ट्टस्रदीपात्समुच्यते २६ कामतोयदिपशंतिनास्तिके
 वेदनिंदकाः कलंकिनाभवसेवामिसाहकमलोद्भवः
 कसोधात्रोवचः श्रुत्वा मणिजयाहकातरात् यात्रीग
 ताचभल्लकंकययामासकोपतः २७ जोंववांश्चसमा
 गत्यतुष्टावप्रणियमचकस्योजोंववंतीतस्यैयोतकार्यं
 मणिंददौ २८ हारिकामणिमानोयदर्शयामासघाद
 वान् प्रभुश्चसर्वाः सुदीर्घानिक्कलंकोवधृवहः २९ प
 ततैकथितं वत्ससमोराख्यानसुतमं अध्यायप्रवणा
 देवानिक्कलंकीभवेन्नरः यच्छतैर्यमवक्रेणमडकंचय
 थागमे सुदुर्लभमुपाख्यातकिंभूयः श्रोतुमिच्छसि ३०
 इति श्रीब्रह्मवेवर्ते महापुराणे श्रीकृष्णजन्मवर्द्धेमणि
 हरणं नाम पकविंशत्यतकमोऽध्यायः ॥ १९ ॥ नारद उवाच
 गणेशसूजामाख्याते पुराणेषु सुदुर्लभं श्रुतेततेशोभ
 वक्रात्सामान्ये च समासतः ॥ सहिमाणगणपतेः सा
 र्वभूज्येष्ठरस्य च व्यासेन श्रोतुमिच्छामि योगीन्द्राणोऽय
 रोर्यरोः २ सिद्धासमे महासूज्योत्रे लोकास्थेः कृत्वा
 पुरा रायामायवयोर्यत्र पुनः समीलने पुरा ३ अतो तेव
 षशतके श्रीदाम्नाशापमोक्षणे आदौ चकार सजोच

२०

क
त्र
५१५

५१९

तत्र राधाकथं सुने ४ स्थितेषु च स्तरेषु ब्रह्मविष्णुः ।
शिवादिषु सिद्धेष्टेषु सुनीष्टेषु कुमारदिषु योगिषु ५
नागैर्देवास्थितेषु च नागेषु च सहस्रं च विस्तारणमहा
भागजन्मेवात्यजमर्हसि ६ नारायण उवाच त्रैलोक्य
एषिं वीर्यमो समाप्ता सुवती सती तत्र भारतु वंषं च कर्म
णा फलं देष्टुं ७ यमेव शास्त्रं सत्यं च पुण्यं तेनैव भारते
सिद्धाश्च ममहा पुण्यं तेनैव मोक्षप्रदं सुभं ८ सनत्कुमारो
भगवान् स्तुतुं दौ वभूव ह संधविं धाना तेनैव जन्ता सि
द्धौ वभूव ह ९ योगीन्द्राश्च सुनीन्द्राश्च सिद्धेन्द्रा कपिलदयः
शतकृत्तमर्हदाश्च तत्र कृत्ता वभूव ह १० तेना सिद्धाश्च
नाम सर्वेषां मण्डितं अपि सां गी गणेशास्तत्रैव सा
मन्ते पुने ११ अमृतं रत्नं निर्माणां गणेशा प्रतिमो सुभो
वैश्या से सर्गि माया च सजा ऊर्ध्वं ति देवताः १२ नागाश्च
मानवाश्च वैदेगा गेधर्वराक्षसः सिद्धेन्द्राश्च सुनीन्द्राश्च यो
गीन्द्रा सनकादयः १३ तत्राजगाम शंभुश्च पार्वता सह
शंकरः सगणाः कार्तिकेयश्च स्वयं ब्रह्मा प्रजापतिः १४
तत्राजगाम शेषश्च नागैर्द्रः सहस्रं तत्राजगमुः सुरास
र्वमनवो मुनयस्तथा १५ आजगमुस्ते नृपाः सर्वे एन्या
ग्रहसमानसः आययौ भगवान् कुसोद्वारपातादिभिः
सह १६ आजगाम तथा नेदः साहै गो कृतवासिभिः गो

मं ससूत्रं वक्रि सुदके ४३ ददौ शैलात्मजा येवशा
 तष्टे गतिवासिनी विशुद्धसर्पिया युक्तं निर्मलं मधुरं
 मधु ४४ मधुपर्कं ददौ तस्मै हृदा वनविनोदिनी तं
 हलं च वरं रत्नं कर्पूरादिस्त्रवासितं ४५ सर्वसंयत्यर्द
 त्रैव हृषभा नुसृता ददौ समतीर्थोदकं शुद्धं सुशोभितं च
 स्त्रवासितं ४६ यानां यं च जलं तस्मै ददौ गोपीश्वरी सु
 दा अमूल्यं डहं भैवेव विशुद्धं सैतवामरं ४७ द्रष्टु
 तस्मै परेशाय मूलप्रकृतिरीश्वरी अमूल्यनिर्माण
 मुक्तामाणिकादीरकारकैः ४८ परिहृतैस्तत्त्वैश्च
 पुष्पचंदनवर्चितैः सितसूक्ष्मांशुकैर्नैव परिहृतै
 ... ददौ शिवात्मजा येव कृत्स्नलक्ष्मिता ... दत्त्वा
 च कामयेनं च सवत्संवाहितप्रदं ५० कृत्वा तावम
 हासज्यां हृदा पुष्पाजलिं ददौ दिव्येन मनुजातेन स
 वीजेनोज्ज्वलेन च ५१ ददौ षोडशोपचारं कालीदीपं
 तवासिनी ओं गंगै गंगा गणपतये विघ्ननाशिने ५२
 स्वाहेत्येवमेवतिमंत्रं च षोडशोपचारं कालीदीपं
 तवासिनी ओं गंगै गंगा गणपतये विघ्ननाशिने ५२
 स्वाहेत्येवमेवतिमंत्रं च षोडशाक्षरं साजजापसा
 हसं च परं कल्पतरुं परं ५३ तस्यावपरया भक्त्या भ
 क्तिनन्तात्मके यथा साधुनेत्रा पुलकिता स्तोत्रेण ।

के
त्रे

४२०

कौतुकेन च ५४ राजकोष्ठाच्च परं ब्रह्म परं धाम परं शं
परमेश्वरे विन्नं विन्नकरं शोते सर्वं सर्वकारणं ५५
सुखासुरैर्द्वैः सिद्धैर्द्वैः स्तुते स्तोमि परात्परं सुरसेव्यं दि
ने शोच गणेशं मंगलालये ५६ इदं स्तोत्रं महापुण्यं वै
घ्न शोकं हरं परं यः पठेत्प्रातः रुत्थाय सर्वविघ्नान्प्रमु
च्यते ५७ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे कृष्णजन्मखंडे :
द्वाविंशत्यः तमोऽध्यायः १२१ नारद उवाच राधासेन
ज्यविधिना स्तुता लेखोदरं सती असौत्परत्ननिर्माणे
सर्वो गंधर्वाणो ददौ १ राधायास्तु वने श्रुत्वा एजो दृष्ट्वा
च तस्त्वच उवाच मधुरं शोतः शोतं त्रैलोक्यमातरं २
गणेश उवाच तव एजा जगन्मातर्लोकसिंघाकराशु
भं ब्रह्मसूत्रपाभवती कृष्णवक्षस्य लक्ष्मिना ३ यस्या
दपममत्तले यथा ये ते ते सुहृत्सु सुखावहेशशेषा
द्याः सुनीद्रामनकादयः ४ जीवन्मुक्ताश्च भक्ताश्च से
द्धैः कपिलादयः तस्य प्राणार्थिदेवी त्वे प्रिया प्राणा
धिकः परा ५ यगार्थिनिर्मिताराधा दक्षिणो गंगं च
मायवः महालक्ष्मी जगन्मातवचामो गतिनिर्मिता
वासो सर्वनिवासस्य प्रसन्नं परमेश्वरी देवानां जग
तामेव मूलप्रकृतिरी ७ सर्वा प्रकृतिकामास्ता सृष्टा
न्यान्विभूतयः विधानिकार्यरूपाणि च कारणा ८

रूपिणो ८ प्रलये ब्रह्मणः पाते तत्र मे सो हरे रायि आ
 दोरायो ससुच्चार्य यश्चात्कृत्स्न परात्परं ९ स पवयेति।
 तो योगी गोलोकं याति लीलया व्यतिक्रमे महायायो।
 ब्रह्महृत् सो लभे भवे १० जगत्तो भवती माता परमात्मा मे
 ता हरिः पितु रेव य रुमाता स ज्पा वंध्या परात्परा ११ भ
 जते देव ममेव कृत्स्न वा सर्वकारणं पुण्य क्षेत्रे महासू
 ठो यदि निर्दिष्टा यिकां १२ वंशहानिर्भवे तस्य डः खं
 शो कमिहैव च पचते निरये चोरेया वच्चंद्रदिवा करौ
 सच मंत्रं च तत्रे च भक्तिर्वैलं कुरोयतः निषेव देव देवा
 ना जीवो जन्म निजन्म नि १३ भक्तिर्भगवति दुर्गायाः पा।
 दय मे सुडर्लभे निषेव मंत्रे तस्याश्च भक्ता जन्म निजन्म
 नि १४ तदा प्रामोति शंभो वैश्च तानाने दे सनातने निषे
 व मंत्रे शंभोश्च जगत्तां कारसा स्पच तदा प्रामोति युव।
 योः पादय मे सुडर्लभं युवयोः पादय मे च डर्लभं प्रा।
 ण पुण्यवान् क्षाण द्वै शोऽशो शं च न हं मुंचामि देव
 तः १५ भक्ता च युवयोः मंत्रे शुद्धीत्वा वै स वादयि स्त
 र्वा कवचं वापि कर्म मूल निष्कृतने १६ योजयेयरा।
 य भक्ता पुण्य क्षेत्रे च भारते पुरुषाणां सहस्रं च सा
 त्मानं च समुद्धरेत् १७ गुरु मभ्यर्चय विधि वद स्वात्मेकं
 रचंदनैः कवचं धारये यो ह्नि विलतलो भवे दुर्व १८ यद

१२

कं
व
५२१

तं वस्त्रमेतातस्तत्सर्वं सार्थकं कुरु देहि विप्राय मत्प्रो।
त्पातदयदयामिसोप्रते १२ वैवेदेयानि दानानि देया वि
प्रायदक्षिणाः तत्सर्वं ब्रह्मणो दद्यात्तदानं मायकल्पते १३
ब्रह्मणो नास्ति विराधे देवानां सखसुखके विस्वमुक्ते।
च यद्वत्तं प्राप्नुवे मे वदेवता १४ विप्रो वैश्वभोजयामास
तच्छुत्वा रायिकासती वक्ष्वत्तदाणा देव प्रीतां लेवो द्यो
मुने १५ पतस्मिन्नेतरे विप्रा ब्रह्म शशेष संसृकाः आ।
यसुर्वटमूलं च देवस्यार्थमेव च १६ तत्रागत्वा शिवो
देवान् देवींश्च मुवाच सः श्रीकृष्णः पुष्ककंठश्च भवभी
तश्चरत्तकः रक्षुवाच गणेशं पूजयामास सर्वा दौ च
शुभदाणे हृषभा उस्ताराया प्रकृतास्तस्मिन्वाचने स
हितासावलवती गोपीभिस्त्रिंशत्कोटिभिः वारितो हं
वनिसाभिपुष्पाभिः कथयामि तत् सर्वदौ पूजयेद्यो
हि सोतेतफलमालभेत मय्ये मय्ये विये पुण्ये शेषस
त्पामिति स्मृते देवैर्द्रेषु सुनीर्द्रेषु देवस्त्रीषु स्थिता सु
व गोपीभिश्च सह तया रायया सज्यते हि सः हतवा
कं समाकर्ण्य ब्रह्म सः सर्वदेवताः मुनयो मनवश्चै
व राजानो देवयोषितः सुदिताः प्रययुः सर्वा मुनि
पत्न्यः प्रतिब्रताः मुनयो मनवश्चैव देवाश्चापि तृय
स्तथा श्रीकृष्णः सगणैः सार्द्धं यमाने प्रययुमुदी ।

ते सर्वे विविधे देवैः सृजो चक्रुः शुभं क्षणे वरिष्ठा उर्वर्त्त
 श्रेयं क्रमेण च पृथक् पृथक् लङ्कानां च राशीनां शतम् ।
 कीटिबभूव ह शर्कराणां तदहं च सर्वास्ति कानां तथैव च
 अत्रानामिह वस्तुनां शतकोटिबभूव ह असंख्यानिक
 लाभेव सह निमग्नानि च मयुजत्पाडयत्पादयि
 जत्पावतस्य च बभूवुः शतसंख्या श्रेयं लोकानां च स ।
 जने सृजो कृत्वा तु ते सर्वे समृद्धं सखासने यावन्तीय
 रमन्तीत्यायास्थानसमाययुः सराधायावन्तो दृष्ट्वा स
 सुत्या यजनेन वै यथायोग्यं च संभाषो चकार सादरं
 मुदा आसेषां च वने च वभूव च परस्परं वचुवामयु
 रंडुर्गो रायो कृत्वा स्ववदसि पार्वम उवाच किं वा श्रमे
 करिष्णामि तद्वाक्यं मे गता लये गता ते विरह्वा लास
 दाम्नाः शायमोक्षणे सततं कामकाः प्राणारुह्येव ।
 मपि ते तथा न ह्येव सावयोर्भेदः शक्तिरुषयो र्यथा ।
 यत्नानि दति मद्भक्तास्तस्मापि मामका मपि ऊभेया
 केच पच्येते याव चेंद्रादिवाक्यौ रायामाथ वर्योर्भेदो
 ये ऊर्वेति न रायमाः न शहानि भवेते यो पच्येते नरके
 चिरं याति शूकरयोनिं च पितृभिः समभि सह षष्टिर्व
 र्ष सह स्वाणि विष्टायां क्रमयास्तथा त्वमेव सृजिता पु
 त्रानमया च गणेश्वरः सर्वदो सर्वसृज्यो यं यथा तव न ।

के
व

४२२

यामम याजीवनपर्यन्तं न विच्छेदो भविष्यति राधा
मायवयोर्देवदग्धया वल्यो र्यथा सिद्धाश्रमे महापु
ण्ये पुण्यस्ते च भारते निर्विघ्नलभगो विदेसं सज्य वि
द्ये विद्वेने राप्तीश्वरी त्वरसिका श्रीकृष्णसो रसिकेश्वरः
विदग्धायाः विदग्धेन संगमो गुणवान् भवेत् श्रीदाम
शायति सुकोशत वंशान्ते रसति कुरुष्व महरेणा यस
मे सा सह संगमे ममाज्या दुर्लभं यासे वशे कुरु संद
रि सुदुर्लभं कामिनी नो सत्सं सः सह संगमः चक्रुः सु।
वेशं राधायाः प्रियाणा पिशिता तया रत्नसिंहासने रा
मे वासयामासुरेश्वरी पुरतो रत्नमाला यो रत्नमाला ग
ले ददौ पमापमस्तु विद्रुं सरत्ने दर्पणां ददौ राधाया द
दिणे हस्ते कीजपममनो हरे ददौ पमपुदीया दपमपु
मिष्यलकक प्रददौ सुंदरी गोपीसिंहरं सुंदरं वरं चंद
नेन समापुक्तं सीमंतो रस्य लोज्ज्वलं स्रवारु कचरी रं
चकार मालती यती मनोहरा मणी नो च मालजी मा।
लभूषितो कुरुरी कुंजमात्तं च चारु चंदनपत्रकं स्त
नपुगे मयुके चैव चकार चंदनं सती चारु चंयक माला।
चपमगंय मनोहरा मालावती ददौ तस्मै प्रफुल्लो नव।
मलिका रती सु रसिका गोपी रत्नभूषणभूषितो तां।
चकार सिका वरं रतिरसोत्तुका शरसमेदला भंचली

मनेकजलोच्चलं कृत्वाददौमुललितेवस्त्रेचललिता
सती महेन्द्रेणप्रदत्तवपासिजातप्रमूनके संगेयपुक्तं
तस्याश्रपासिजाताददौकरी सुशीलेमधुराक्तंचभर्तुः
पार्श्वेयथोचितं शिष्टाचकारतीतिचसुशीलांगोपि।
कासती स्त्रीणांचषोडशकलेवियेनोविस्मृतेतया
स्मरणकारयामासरायामाताकलावती शृंगारविष
योक्तंचवचनेचसुयोयमे स्मरणकारयामासभगि।
नीचसुयामुखी कमलोनेयेकजानादलेचंदनेच
चिते चकाररतिकालेचकमलाचसुकोमले चारुचे
पकपुष्पेचकृत्सार्थमुक्तस्थिते चकारचेदचेदना
क्तंचस्वयेपपावतीसती पुष्पकेलिकदेवानोत्तव।
केचमनोहरे कंदचमालाकृत्सार्थविद्यमानंचकार
सां तांभूलेचवरंरम्पेकसरादिसुवासितं कृत्सप्रिया
चकृत्सार्थंचकारवासितंजले पतस्मिन्नेतरेसर्वमाश्र
मेसजलेस्थले सात्ताज्ञोरावनाभंचदटपुर्मुनयःसु
राः तेसर्वेविस्मयेगतायप्रभुःकृत्समीपरे उवाच
भगवोस्तोमसर्वज्ञःसर्वकारां श्रीभगवाउवाच-
अभिशातासुयाम्नाचडुष्टशोभाचरायिका सर्वज्ञो।
नेसविस्मारमविच्छेदज्वराकुलाविसुक्तेववाशत।
केज्ञानेसस्मारतीसती सिद्धाश्रमेचपीताभंरामेसुखा

के
वे
४२३

५२३

चेतेजसा परमाज्ञादकंतेजश्चंद्रकी विसमप्रभं सखिद
श्यं वसखिदेवत्तुवां प्राणिनामपि तच्छ्रुत्वा परमाश्रयं
मुनयो मनवस्तथा सर्वदेवाश्च देवाश्च ब्रह्मणा दया
स्तथा जवेन गत्वा तत्स्थाने भक्तिनमनात्मके थराः सर्व
जनास्ते दृष्टुं सैलोक्यस्याश्रयिको सैतच्चैव कव
र्षाभासत्वं समनोदरो मोहिनीमानसानोचसमु
द्धरेन तेजसां सुकेशो सुंदरी रम्यो मयो यपरिमंडलं
निते बभारत म्नां च स्तनपुग्मो जतो जतो कोटोडुनि
दितो स्यो च सा स्मितो सुंदरी तथा कजलो जलरूपो
च शरत्कमललोचना महालक्ष्मी बीजरूपो परमा
द्या सनातनी परमात्मा स्वरूपो च प्राणायि सा ह्यदेव
तो स्तुतां च सजितो चैव परं च परमात्मनो ब्रह्म स्वरूपो
नितिसो नितिरूपो च निर्गुणो विस्वरूप निरोधो तो भ
क्तानुग्रहविग्रहो सत्त्वस्वरूपो च सुदो च सतो यतिन
पावनी स्तुतीर्थ एजो सत्कीर्तिविधात्री वेदसामपि
मत्प्रियां चैव महती महविश्वोश्च मातरे रामोश्चरी
नासुख्यारूपो सुभालयो गोपीभिः सप्तभिः प्रासुते
वितो सैतवामैरः चतुर्भिश्च प्रियाभिश्च पादपद्मो
पसेवितो अमरतानि निर्माणो भूषणी च विभूषितो

वारुकेडलसुमेनश्रुतिगंडस्थलोच्चलो यकचिव
 फलोहीचवनमालाविभूषितो दधानोकवरीरम्योमा
 लामीमात्यभूषितो सिंहरेविंढनासांढेस्त्रिग्यचेदन
 विंढना कस्तूरीकजलाकेनमीमंतायस्थलोच्चलो
 सुनाशोगजमुक्ताहोखगेंद्रचेचुनिमित्तो कुंकुमाला
 ककस्तूरीस्त्रिग्यचेदनचित्रितो दधानोशुकपोलांके
 मलांगीसुकासुकी गजेंद्रागामिनोताचकमनीया।
 सकामिनी कामास्रजयत्रयोचकामकाम्योचयाव
 क्रोशकमलमलानोपारिजाप्रसूनका अमूलरत्न।
 निर्माणदधानोदप्येणोज्वले नानाविविधवित्रावो
 रत्नसिंहासनस्थितो यमयमाचितेपादपमेचमेग
 लालये ह्यममेधायमानानोकुसलस्यपरमात्मनः क
 र्माणमनसावाचस्वमेजागरणोपिच तस्योनिप्रेमसो।
 भाग्यस्मरंतोनिसनूनने भावानुरक्तोसंशक्तोसुभक्ता
 नोपतिव्रतो यमामागोस्वाहीसस्रतद्वत्तलस्थितो
 हृषभासुसुतोराथापुण्यदेवेत्रेचभारते गोपीसंरीय
 प्रहृषोसिद्धिदोसिद्धतृपिणी ध्यानास्रध्यांडराराधो।
 वेदेसद्भक्तिवदितो ध्यानेनानेनपेरायोध्यायेतेध्यानत
 मरा इंद्रेवजीवमुक्तालेपरव्रह्मस्यार्षदाः दृष्ट्वाब्रह्मा
 चसर्वादौतुष्टाचपरमेश्वरी सयंविधाताजगतांमात

कं
वे
४२४

रंवेयसामपि चरुत्वाच षष्ठिर्वयंसहस्राणिदिशानि
परमेश्वरी प्रकृतेचतपस्ततेपुण्यक्षेत्रेचभारते तस्मात्
पञ्चमधुरमधुलब्धेनचेतसा मधुव्रतेनलोकेनप्रेरि
तेनमयासति तथापितमयालब्धत्वत्पादयममीप्सि।
तेनहृष्टमयिस्वमेयिप्रभारागशरीरिणि वाराहेभारते
वर्षेपुण्येहृदावनेवने सिद्धाश्रमेगणेशपादयमच
द्रक्ष्यसि राधामाधवयोर्दासेकुतोविषयिनस्तवः
निवृत्तस्वमहाभागवरमेतत्सुडर्लभं इतिश्रुत्वानिहतो
हेतपसोभयमानसः परिसंरुतदधुनावोच्छ्रितस्तपस
फलं पादयमः चित्तं पादयमेयस्सुडर्लभं ध्यायेत्तथा
ननिष्ठाश्चशस्त्रद्वत्पादयस्तथा मुनयोमनवश्चैवसि
द्वासेतश्चयोगिनः द्रष्टुंनैवक्षमः स्वप्नेभवतीतस्पवक्ष
सि अनेतोवाच वेदाश्चवेदेमाताचपुराणानिचसुब्र
ते अहं सरस्वतीसेतः स्तोत्रं नामैव संतनं अस्माकं स्तु।
वनेयस्सधुमंगंचसुडर्लभं तवैवमत्सनेनैवश्चास्योप
तरेहरिः पवेदेवाश्चदेवश्चाप्यमेयेचसमागताः प्र
णतास्तुष्टुवुः सर्वे मुनिमन्त्रादयास्तथा लजयानम्रव
क्ताश्चरुकिमण्याश्चयोषितः मत्तोमसंचवक्त्रुस्ताः
स्नानेनरत्नदर्पणं मृतवत्पाः समभामानिरायराक्ष
शोधरी मनसोपमिमानेचसर्वतत्ताजनारद १६

इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारायणनारदसेवादे
 श्रीकृष्णजन्मखंडे गणेशसूत्रे नारायणस्तोत्रे नाम त्रिंश-
 ध्यायः १९३ नारद उवाच गणेशसूत्रनादेव नारायणस्तो-
 त्रं सर्वप्रभो ब्रह्मवैवर्ते रक्षस्व तन्मे व्याख्यातुमर्हसि
 नारायण उवाच गणेशसूत्रे तीर्थे देवासेतः समा-
 ययुः मुनयश्चापि योगीन्द्रा वसेतीव दमूलके २ व-
 स्रदेवो देवकी च परमादरपूर्वकं ययुश्च शंभुवत्प्राण-
 मनेतं मुनिपुंगवाः भवेद्भवाधितरणमावयोरुतमा-
 गतिः यदा त्रपाणिपुण्यानि व्रतानि बोद्धितानि च ४
 तपोऽसि चैव दानानि विषदेवार्चनानि च चिरपुनेति ।
 सर्वाणि दर्शनादेव सा भुवः ५ शान्तानो विस्मृता नो-
 रजसः स्पर्शमात्रतः सज्जानो पादपमेन सयुः सजो व-
 संयराः ६ तीर्थानि च पावेत्राणि ससुद्राः सर्वज्ञास्त-
 या स्वरादर्शनमिच्छन्ति पातके भनिवर्जिते ७ सोऽज्ञा-
 ने नैव बुबुधे ज्ञाने च ज्ञानिभिः सह परमास्वात्तपंचदधि-
 दुग्धरसेन तथा ८ तथा कृष्णस्य ज्ञाने हे स्त्री गोस्वचिरमे-
 व च तथैतदेवकी माता ज्ञानिमां च यरोरुः वस्रदे-
 ववचः श्रुत्वा प्रहस्य शंकरः स्वयं चतुर्णामपि देवा-
 नो मुवाच जनको गुरुः ९ महादेव उवाच सत्रिकक्षा-
 ज्ञानिनो च निरादराणां कारणं योतिर्गंगां भसापतोती

के
३
४२५

योगन्यानि सिद्धये ॥ वासुदेवस्य ज्ञानोद्येव सुदेवस्य ये।
डिता ज्ञानिनः कस्य स्यां शो वा सो स्वातस्य चात्मनः ए
च्छति ज्ञानमस्माकं कस्य ज्ञाने च बुद्धिदे अहो उर्गामहो दे
वी ज्ञानिसामपि मोहिनी ॥ १३ ॥ विस्मयाया उदाराथान।
साथा जगतामपि वंशचमोहिताः शस्ये दानो जनको
मथा ॥ १४ ॥ ब्रह्माकस्मिन्निरोक्षते मोहितस्तस्माद्यथो था
वन्ते मदांभोत्येतपसा जीवनावधि ॥ १५ ॥ इदेषु दशालक्षेषु
गतेशाह्वयते नन ब्रह्मणः पतनेनैव निमेषो मायवस्य च
महर्तौ नैदमुदं च पारिनातस्य हेतुना पारिजातेन रुंदत्वा
मयो शक्रश्चरति तः यत्ज्ञानसंगिनो मेव तर्तवा विष
यात्मिकं न हि किंचितदज्ञाने तत्साथानो सदैव हि ॥
प्राणिनामात्मनो ज्ञानमस्माकं ज्ञानिसेति च तद्वदं मम
तेनैव कस्मै प्रच्छुभाशुभे ॥ १६ ॥ ब्रह्मणश्च तेषां सकल्पे।
कालविदो विडः सप्तकल्पां तजीवे च मार्के उयो महा।
मुनिः अष्टौ न चति शक्रेषु पातेषु पतने मुने ततः प्राप्ते।
हरेदास्ये समुनिस्तपसा फलात् ॥ १७ ॥ प्रत्यो ब्रह्मणः पा
ते पतने लोमसस्य च दिक्पालानां ब्रह्मणानां यदा युश्चिर।
जीविना ॥ १८ ॥ अनेषामपि देवानां सुनीतामूर्द्धरेतसां तदे
वायुमरुद्राणां मातमृत्सु जयविना ॥ १९ ॥ प्रत्येव विधेया
तेशिवलोकापहंशवः ब्रह्मभालो ज्जवाः शंभुः सर्वादिः

१५

स्वर्गभूषणः २४ कृष्णरोसांशसंभूतायथारायातथेव
 च तथैवङ्गलक्ष्मीचसावित्रीचसरस्वतो २५ आदि
 गोपादितैः पुत्राकायव्यूहेनद्वाशः तथैवचमहेन्द्राश्च।
 कायव्यूहाच्चतर्दशः २६ तथैवचसवश्चाष्टोरुद्राश्चेर्क
 दशैवते मनुयातेवैव्रयातोविषयामतजमेवेत् २७ मम
 यावसवैषानियनेनियनेतथा प्रत्येदृशीयमासब्रह्मांते
 चजलसुते २८ ब्रह्माणेवाशुलोकंचस्वात्मानेशक्तिभि
 श्चमा सर्वेषामूलरूपाश्चसर्वेशः कृष्णयवच भजपु।
 त्रैराजसूयेयज्ञेशयज्ञकारणं विधिवद्वदिणां दत्त्वा।
 भवाविंतरयादव १० मुक्तिंस्तेनास्तिनिर्वाणंविमयी
 कण्णयोभवान् नतेदास्तेभक्तिजनमदितिर्देवकीयथा २९
 ब्रजस्वर्गमोचजोर्वास्वस्थानममरालये सालोक्यमुक्ति
 दीप्तेचयशोदानेदयोर्भवे ३० इतिनेकथितेसर्वयज्ञे
 ऊरुयथास्त्रां परिपूर्णकर्मकृत्वासाक्षाच्चजगद्गुःस
 राः ३१ यत्रसाक्षाच्चयदेशोयज्ञोयदक्षिणासहस्राणं
 ऊर्तिदत्तंवेतवस्तुदेवमुवाचसः ३२ सत्कुमारोभगवा
 न्वासुदेवाज्ञयासुने सनत्कुमारोवाच सर्वसंदक्षिणां
 दक्षिणैर्लक्ष्मीयतेः यितः ३३ सार्थकेऊरुमेकमेदे
 वेदोक्तंवचनेष्टादक्षिणाविप्रमुदिश्यतत्कालेचन।
 दीयते ३४ गुरुर्तेतगतेसावैदक्षिणादिगुणभवेत्।

क
ब्र
४२५

वासरेचवर्हिर्भूतेभवेत्सावचतुर्युण गिरात्रिसमतोतेतु
षड्गुणासामेवदुवं यद्वोतेप्रातगुणासामोमासोतेतच्च
तुर्युण्या १८ षण्मासेष्यधिकेनूनसहस्रद्विगुणातया
वर्धतेसाललगुणाब्राह्मणानाचनारद उभौचनरकं।
योनिकर्मकर्तृपुरोहितौ वसुदेवश्चत्वासर्वसर्वसेतमा।
सर्जसः ४० अकौतरश्चसहसावासुदेवाजयातथा अम्र
स्यनोचरत्नानादशकोटिरवुतमो ४१ ददौरागीयसर्वा
दौस्वयेतदमीयतिः पिनाशितकोटिसमुद्राणांस्वर्णाना
वचतुर्युण ४२ मानिकानांचमुक्तानांहीरकानांतथैव
च रौप्यंचवालेपरमंस्वर्णयात्राणियानिच ४३ स्वस्त्री
णांचस्वबंधनोममूरूपरत्नभूषणं श्वेतवामरत्नद्वयं।
लक्ष्मिचरत्नदर्पणं ४४ कामधेनुगणं सर्ववत्सानोप्रा।
तकंतथा प्रातकोटिराजैद्राणामश्रानांचचतुर्युण ४५
यद्वनेपादवानांचराज्ञोराज्ञोनुमोदनात् ग्रामाणांप्रात
लक्ष्मिचप्राणंचफलितैतकं धाम्याचलानांचक्षेत्राणां।
त्यनानांतथैवच पाथसंयिष्टकंचैवसिष्टान्नवस्रयो
पमं ४६ स्वस्तिकानांतिलानांचरम्पाणालडकानिच
शर्कराराशिलक्ष्मिचमिश्रकानांतथैवच ४७ दध्नामधू
नोदुग्धानांशुक्राणोहविषामयि कुल्यानांशतकंदत्वा
परिहारंचकारसः सकरंचसतोच्चूलेस्वशीतंवासिंतज

ले सुगोथिचदनं चैव पारिजातस्य पुष्पकं ५० आसना
 णि चरमाणि वाक्नि सुहंशु कानि च प्रददौ ब्राह्मणेभ्यः।
 अथ पुष्पलवदनेक्षणः देवाश्च भोजयामास ब्राह्मणानो
 सुखैः सुभौः देवाश्च मुनयो राज्ञोऽसुरा माभिश्च रेमिरे
 प्रभाते प्रययुः सर्वे श्रीकृष्णमातुमतेन च यादवाः प्रययु
 सर्वे द्वारकां च मुदा न्विताः अमूल्यरत्नसौण्डर्यरुक्मि
 णो दर्शनेन च ५५ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे श्री
 कृष्णजन्मोत्सवसिंहाप्रमर्शोऽथ यात्राप्रसंगे वसुदेव य
 ज्ञे च विंशत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १११ ॥ नारायण उवाच
 गणेशं सृजने कृत्वा माधवो यादवै सह देवैर्मुनिभिरा
 मेभ्यश्च देवीभिः सह नारद अंशेन देवाभिरुक्मिण्यादि
 भिरैव च प्रययौ द्वारिकारम्भात् स्योसिंहाप्रमेखये २
 कृत्वा स श्रीति संभावो सावं गोकुलवासिभिः गोपैः सु
 हृद्भिर्नन्देन मात्रा गोप्या यशो दया ३ उवाच मातरं त्वां त
 स्मृतीं च यथोचितं गोपाश्च गोकुलस्थां च बंधुवर्गा।
 अथ सौप्रते ४ श्रीभगवानुवाच गच्छेन्नेदं जनेनेदं हे।
 तात प्राणवल्लभ मानस्य शोदातमपि परमार्थं यशस्वि
 त्री ५ सुक्ता कालावशेषे च गच्छ गो लोक सुतमे सा लो
 का मुक्तिं दास्यामि सार्धं गोकुलवासिभिः ६ इत्युक्त्वा
 भगवान्कृष्णः पित्रोरनुमतेन च जगाम राधिकास्थाने।

देवी

क
त्र
४२७

नेदंशगोऊलतथा ७ ददर्शराथंरुचिरंमुक्ताव्योचस
संमितं यथासौउषवर्षीयोप्रासत्सुस्थिरयोवतो र
त्नोचैवोसनस्थानेचगोपीभिस्त्रिशकोटिभिः आहतो
वेनहस्ताभिःसस्मिताभिश्चसोप्रते ४ दृष्ट्वाचहरतोभा
धाश्रीकृष्णप्राणवल्लभं शिशुवेषंस्ववेषंचगोपवीशं
चसस्मितं ११ नवीनजलदृष्ट्यामपीतकोशेयवाससं
चेदनोदितसर्वोगरत्नधूषणधूषितं ॥ ममूरयच्छेच
उंचमालतीमालाधूषितो ईषदासंप्रसन्नसंभक्तातु
ग्रहकातरं १२ कीडाकेमलसम्लानेभूतवैसैतंमनो
हरं सुरलाहलविन्यस्तस्यसत्रेसुदर्शने जलेमा
साममुत्थायगोपीभिःसहसादरे त्राणसपरयाभक्तं
तृष्णाचपरमेश्वरे १४ राधिकोवाच अद्यमेसफलेज
नजीवितेचसजीविते दृष्ट्वयन्मुविष्यतेसुस्त्रिग्या
लोचनैर्धुते १५ येचप्राणाश्चसुहृद्ग्यापरमात्माचसु
स्त्रियः उभयोर्हर्षवीजंचडहर्षंवेपुदर्शने होकर्णा
वेनिमामाहप्रदग्धाविरहानलैः तेदृष्ट्वामृतवर्षा
चसुसिद्धःचसुराशिला १६ शिवाशिवपदातारंशि
ववीजेतयासह शस्यत्स्वत्पाणिषेष्ठाप्रदृष्टाचत
याविना १८ त्वयितिष्ठतिसर्वस्ववद्देष्ट्रीमानसुचिस
यं सर्वशक्तिसत्त्वाश्चाशिवत्पोगतेत्वयि स्त्रीषु

सोर्विरहो नाथ सामाम्यविदारिता योत्सेवशक्तिभिः
 प्राणाविच्छेदामरमात्मनाः २० इत्युक्ता राधिका देवोपरा
 मात्मानमीश्वरे स्वासेनेन प्रयामासकृत्वा पादार्चने मुदा
 रत्नसिंहासने श्रीमामुवासराय यासद् गोपीभिः समभिः
 शास्त्रसेवितः श्रुतचामरः २१ चंदनसाददौ गात्रि सुगंधिं
 चंदनहरेः सास्मिता रत्नमालासारत्नमालागले ददौ २२
 पमापमावतीयादपमापमावतीसती अर्च्यं ददौ सासद
 नेहवीषुष्यचंदने २३ मालातीसालतीमालाक्ष्मणाय
 चंदनहृतः चेपापुष्पचपुटके ददौ अर्च्यं ददौ मासदनेह
 वीषुष्यचंदने २४ चेपावतीसती २५ पारिजातस्य हरये
 पारिजाताददौ मुदा सकर्षरेचतो ब्रूलेवासिते सजलज
 ले २६ ददौ कदेवमालाया कदेवमालिकां शुभो क्री
 डकमलमस्तानो समस्तपरत्नदण्डेण २७ ददौ हस्तचक
 मलाकमलामासुकोमला वरुणेन पुरादत्ते वस्त्रपुष्पं
 च सुंदरं २८ सालारोरोचनाभं च सुंदरी हरये ददौ मनोय
 समधुस्तस्मै मधुरं मधुसूक्तं सुधापात्रा सुधासर्णाददौ भ
 त्वा सुधासूती चकार पुष्पसर्पाच गोप्यं चंदनदोष
 तो २९ अस्लान्मालतीपुष्पं च मालादानविभूषिता व
 त्तेन्द्रसारनिर्माणं मंदिरं सुमनोहरं मणिद्वयसुतामणि
 भिसरावारविभूषितं कल्त्रं रंजं कुमोभाकेन वायुना

सुरभीकृते ३२ रत्नप्रदीपपातकैः ज्वलद्भिश्च सदीपिते
क्षपिस्स सततं भूयैः नानावस्त्रसमन्वितैः ३३ वंसतसमयोन
मनपुंस्को किल रवानिरे मधुपुष्पसमापुक्तं मधुव्रतस।
मश्नुते ३४ नानाविविधविचित्राद्येति वस्त्रसमन्विते क
त्वाशयो रीतिकरो ययुर्गोष्पश्च संतताः ३५ दृष्ट्वा ररुस्पेत्त।
भ्यं च सुरम्भे च मनोहरैः मायवो यथयासा दैविवेशोरतिमं
दिरे ३६ नानाप्रकारहास्ये च परिहास्ये स्वर्गचिते भवेवभू।
वनस्पेचमदनांतरयो लया ३७ मासंददौ च कृत्वा यत्नं ब्रू।
ले च स्ववासिते कस्तूरीकुंकुमाक्तं च चेदने च मवत्सि ३८
चारुचपकपुष्पे च तृशया प्रददौ सती सहस्रदलसं पुक्तं।
कीशपमेकरंददौ प्रतिष्ठाप्य भूलीने दप्रददौ रत्नदंष्ट्रणा
पारिजातस्य समसमाने पुरचोददौ ४० उवाच मधुरराया
रहस्यमधुरेववः सुसिन्धुप्रददौ कोते कोता कोते मनोह
रे ४१ निफलं मंगलं प्रभं सो प्रयते समयोचितं महेद्रेण।
समं प्रददौ लोलाया च यदा रुणाः ४२ प्रजायेते तसं स्वर्गोऽ
त्मा दिवामरावन्ती गत्वा विजित्वा देवोऽश्वेन सैदतमिति।
पुते पुण्यके च कृतं ते जायारिजाते च सव्रत नामेव सा
यं कोतचपरिष्काराददिता ददौ ४४ ब्रह्मेशशेषा।
साध्यस्ते जयासाध्ये कृतः कथं सर्वाभ्यां कारणाभ्यश्च
समभासा विभेति च रुक्मिणीप्रेमसोभाग्यमतिरिक्तं

चगौरवे भूयोममेथन्यायांचसन्ध्यायांसतेतयः ४८
 सप्तजीवेचनेकांतेवदमंचसनिश्चितं ताससर्वासका
 तास्तकस्यास्तेप्रेमचाभिके ४० शुंगारेसर्वभावेवाता
 सुकारसिकाः पराः त्वयिस्त्रिग्याविधग्यावातासय
 न्यातिसुव्रता ४८ सास्त्रीभावातुरक्तायाभार्योयानिः।
 पतिः स्वये प्रेमानिरेक्तेस्त्रीपुंसोत्रैलोक्येसुडुर्लभे
 रसिकास्त्रीविजानातिसतीशुणवतीपति शुणान्वरसि
 कंशूरसुशीलंस्वरतौसदा हरादावनिपमार्थमयु।
 लोमात्मयुवतः भक्तस्तन्मादिजानातितन्मूर्ध्निपातसु
 त्तृजेत् ५१ येनोजानातिसंगीतेरसंयेत्रश्चेनैवच उ
 ग्यसानुविदग्यश्चनदावेनैवभाजने ५२ परियेकफ
 लासाडजानेतिभोगिनः स्वये एकत्रवस्थिताः शस्यत्र।
 किंचित्फलिनोयथा स्वशीजलेचसखादविजानेतिह
 धीबलाः नचवापीनचयदुस्तत्कुत्रावस्थितेययः भो
 गिनोद्विजानेतिशालिंस्वाडरंसपरे एकत्रावस्थितेश
 चनदत्रिभाजनेतथा बुबुधेवेदनाच्चाणेवेदनार्थीनभो
 गविन् नगर्दभोवारवादिगोयस्पस्वाडवेतथा येनजा
 नेयोषिसोसमरेवज्ञेभूतेक्षणेनच असुच्यतीनिय
 तनेप्रामोतिचक्रवेप्रभो आरादिपतिवीजेचवेसवानो
 विद्विंसने श्रीदामातनयः सातः स्वद्वितीभक्तवत्स

४९

लः यत्तादृशी विपत्तिर्मेघात्ताश्रीदामणा यतः ईश्वरः क
सचा राधोमियोवा विधि यस्तथा सतते भक्तिसाध्यश्च।
यो भक्तश्च तदोश्वरः वेदाश्चैदिकः सेतुः पुराणानि।
च संति च राधायाम्नायवः साधो भगवानिति निः फले
जित्वा च सगणेशं मुवाणस्य भुजकृतने कृत्वा च रुक्मि
णो पुत्रः समानोतः सभार्यकः अहोत्वीयसमापत्नीरु
क्मिणी किमुवाच ते प्रेसस्थिते समानेते किं वा वेदै य
गौरवे ऊरुयोऽवपुदेन ऊरुवो निहतास्त्रया योऽ
वोर्थे नयाभयः कसमः परमात्मनः साक्षात्तद्देद्रजात
सकौंते यस्याज्जनस्य च राजमंडलमथस्थो भवने वा
दिसारथिः तेन भक्तिन पुद्गेन भोक्तेन च महात्मनः
लजितेन किमुक्ते ते महती सुवसभा सुव देवैरीयथे
दृष्टा च वल्लिशशेषसेतुकेः भक्तिसेचैभूमेः सर्वेर्भ
वोक्तं किं न देन च यश्चान्निवर्चनो यश्च वेदेषु च वतर्षु
च पुराणेषु तिहासेषु प्रकृते पर ईश्वरः निरुणाश्च।
निरीश्वरीलितः सर्वकर्मणो कर्मिणो साक्षि त्रये च
भक्तावुग्रहविग्रहः परब्रह्म परज्योतिः परमेशः परा
त्परः परमात्मा च सर्वेषां सूतानवचरस्थितः त्वया ऊ
ञ्चा च संभुक्ता बुधा तत्रिय कामिनो अपुत्रिणी वा।
यिका गीसता मृशा च शक्तानां तथा च निहृतः ऊं सो

मातलाकेनहेतना आयासतीनिहृत्वाचनगतः॥
 नरागतःनिहृत्वादवा सर्वेनविभजीदारकोपुरो त्वा
 निवयसमानीतमीश्वरीवारीताभजनैः इत्युत्काराये
 कादेवीभृशसुचैरुरोदसा मूर्च्छासंश्रयसहसानि
 विष्वासावभूवह गोप्योगवात्तजालस्याचुक्रदंष्ट्र
 सुहृथा दृष्टातामाययुःसर्वाश्रोचुःराधामृतेतिच
 उच्चैस्त्वारुरुडःसर्वाक्रोडेहृत्वाचरायिकी ऊचुस्त्वा
 रत्तरक्षेतिजरेणप्रवरेणच गोथरुचुःकिंकृतोकिंकृ
 तेहृत्वात्तयायायामृतानच यथाजीवेयमद्रेतेयास्यामा
 कलनेवयं अमथास्त्रीवयतभेदास्यामासर्वयोधितः
 गोपीनोवचनेश्रुत्वा रायिकायाश्चमायवः उवाचजी
 वयामासस्तथादृष्ट्वाचनारद उज्जस्योरायिकादेवीरु
 देतीमानिनीसती गोपस्त्वावारयामासक्रोडेहृत्वा
 पुनःपुनः श्रीहृत्सोवाच शृणु रायेप्रवक्ष्यामिज्ञा
 नमध्यात्मिकंपरे यच्छत्वाहालिकोसूविःसद्योभुव
 तियंउतः ज्ञात्वाहेजगतोस्वामीकिंकृत्वाण्यादियो
 धितो कार्यकारणत्रयोदेवतैरायेष्टयकृष्टकृ य
 कोत्साहेचविशेषोजात्माः जेतिर्मयःस्वयं सर्वप्राणि
 सुव्यक्तश्चावस्थादितृणादिषु एकस्मिन्समुक्तिव
 तिनतस्मीमोजनस्तथा मयात्मनिगतेषोकोमृतेषु

क.
ब्रह्म
४३.

५३०

नमश्च जीवति जात्मा हं कृष्णपञ्चपरिष्कारात्मः स्वये
गोलोके गोकुले क्षेत्रे पुण्ये हं दावेन वने द्विभुजो गोप
वेशश्च त्वया राधाः पतिः शिशुः गोपालैर्गोपिकाभिश्च
सहिता कामयेतुभिः चतुर्भुजो हं वैकुण्ठे दिवा त्र्यास
नातनः लक्ष्मीसरस्वतीकोता सततेशोतविग्रहः अ
हं नारायणमिष्टमर्थमपुत्रासनातनः यर्मपुत्राच यर्मि
ष्टो यर्मवर्तमप्रवर्तकः शोतिलक्ष्मीस्वत्रयाच यर्मिष्टाच
पतिव्रतः अत्र तस्यापतिरहं पुण्यक्षेत्रे च भारते सिद्धे
शः सिद्धिदः साक्षात्कपिलो हं सती पतिः नाना रूपय
रो हं च व्यक्ति रूपेण संदमि अहं चतुर्भुजो शश्च द्वारका
रुक्मिणीपतिः अहं दीरो दशायुधसत्पभासा एहं
शुभे अनासं मे उरिरेहं च काश्याहात्य कश्यप अहं
नारायणमिष्टमफाल्गुणस्पाससारथिः नरमिर्थमपु
त्रश्च मदेशो वलवान्भुवि भवती मत्पलक्ष्मीचक्षी
रोदः शायिनः प्रिया यर्मपुत्रचक्षुस्त्वेव शोतिलक्ष्मी
स्वत्रपिणी कपिलश्च प्रियाकोताय भवती भवतो भु
वि द्वारकायो महालक्ष्मी भवती रुक्मिणी सती त्व
सीता मिथिलायो च त्वेच्छाया द्रौपदी सती ये चानां
पांडवानां च भवती कमला प्रिय रावणेन ह्यत्वा त्वेव
त्वेन रायणा कामिनी नाना रूपा यथा त्वेव च्छायाया क

मलासती नाना रूपस्तथा हंच स्वांशेन कल यो तथा
परिपूर्णतमो हंच स्वांशेन कल यो तथा परिपूर्णतमो
हंच स्वांशेन कल यो तथा परिपूर्णतमो हंच परमार्त्त
परामरः दिवानिशं त्वत्पार्श्वेषु पट्टे दावने वने रायेन
यानट्टोद्य श्रीदाम्नः शायकाणात् ममयाट्टाच
भवती सतंत प्राणवलभा येतेन रुक्मिणी प्राप्ता कल
यानि समीयतः अमाः सर्वास्वत्कलोशाः त्वेच प्राणाधि
कामम पुरुषेषु परः शुभनालितस्मात्पराः प्रियः त्वम
रानास्तियोषित्स्त्रिप्रियाममपरात्परा इति ते कथिं स
र्वमध्यात्मिकमया सति राये सर्वा पराये मेक्षस्य पर
मेक्षरी श्रीकृष्णवचने श्रुत्वा परितृष्णाचराधिका
परितृष्णाचगोष्पप्रणोत्स्य परमेष्ठरे १५ इति श्रीव्र
ह्मवैवर्ते महापुराणे श्रीकृष्णजन्मवर्णने च विंशधि।
कषातमो ध्यायः १५ नारायण उवाच कृष्णस्य वचनं
ने श्रुत्वा प्रहृष्टा गोपिका मुदा मन्दिरमधुपुः सर्वा प्राण
मपराधिका प्रभु १ राधा शृंगारभावे च कलाघोडशस्र
र्वकं चकार सस्मिता सा यो प्रहस्य चक्रलोचना दत्ता
चचेदने मालं स्वामिने पुनरेव च आकृष्य राधिकां कृ
ष्णः स्रवचंद्रे मनोहरं चकार कृष्णं प्राणेशं वाङ्मयं।
च सवच्चिसि शृंगारघोडशविधं कामशास्त्रोक्तमी

ब्रवे
४३१

५३१

शितं स्त्रीपुंसोस्तद्वतननेवकारभगवान्विभुः नख ।
विदितसर्वांगोदशनेनादरन्तसा सुलकांकितदेहा
सातत्त्वतारानलसुधा मूर्च्छितासुखसंभोगाद्विल ।
ग्रहतचेतसा स्वासमात्रावशेषाचनिद्रासुद्रितलोच
नारातिपूराकोमलंगीकोतेवक्ष्यलस्यिता शेते
सुखोस्मसर्वांगो ग्रीष्मेसाश्वषशीतलाष्टंगारका ।
लसत्स्वदासाश्रुशोणिययोपरा नितेवमारनम्लाच
प्रपगसुखदायकः विदग्यारासकाशेषाकाशुकी
चवरांगना सहसाचेतनोप्राप्यमुष्मावकोकिलधनि
श्रुत्वापरमभोतात्मादीनादिनविसंकया उवाचयवि ।
मासाचपरमेशंपरात्परं वाङ्मश्रोणोयुगाभ्योचनिव
यवुः पुनः पुनः रासेषु र्प्य उवाच वासंगच्छन्महाभा
गसुखं हंदावनेवने तत्रक्रीडोकरिषामिजलेनचस्थ
लेनच सुमर्यासामिमपुरांसुंदरंमनिमंदिरे अपरे
यद्रसंवा जन्मनानश्रुतेमया तत्रयामित्वयासाहंमि
तिमेलालसायरा परस्परैककालेनप्रययोरजनीशु ।
भा अरुणोदयकालेपित्तजेन्मायवेसती मायवः ।
श्रीतिवचसाबोधयामाससायनात् प्रातःकृतं ततः
कृत्वाश्चारुरोहरथंहरिः गोपीभिः राययामासाहं
शरत्कमललोचनः योजनायजविस्तीर्णग्रहैस्त्रि ।

षातकोटिभिः मणोद्वेसा रनिर्मणो जलज्जिरुपशो
 भितं गोलोकादागजंतत्रमनोजायमनोहरं सहस्रव
 क्रं संयुक्तं सहस्रास्त्रप्रचालितं मणिस्तंभोस्त्रिकोटी
 भिर्मालाजालैर्विश्रुतं रत्ननिर्माणतैश्च पुष्पचंद
 नचर्चितैः समानरूपवेषैश्च गोपीलदौः समावृते र
 येन तेन भगवान्मुनेर्बुधावनेययौ तत्रात्मानिशाका
 लं विग्रहारजले स्थले ह्यंगारुचिरं कृत्वा वनेषु पवने
 शुचं राधिको दर्शयामास यथा सर्वं वक्षुवह विस्पद
 के स्वरस्त्रे माहेंद्रनेदने वने समरुशिखरे रम्ये पार्व
 ते गंधमादने शैले शैले सुंदरे चकंदरे कंदरे वरे पुष्पो
 याने सुरुरासिनं चानंदेन दे समुद्रपुलिते रम्ये
 परिजातवने वने सुभद्रपुष्पभद्रे सुनारायणसरोवरे प
 वने स्पेवनिलये मलये च सरालये त्रिकूटे भद्रकूटे
 चपंचकूरे सुकूटदो देवानो कमनीयो चकोचमाच
 तथैव च समुद्रे वसुदेव द्वीप द्वीपे मनोहरे खर्वरे
 प्रवरे रम्ये पृथक् कंदरु सरोवरे सुपार्श्व मणिपार्श्वे हास
 रे मेराय यामाह शीघ्रे च पुनरागतं जह्नु दीपं च पुण्य
 दे द्वारिको दर्शयामास सर्वतं दैवतं तथा गोकुलं पुन
 रागतं गोपगोकुलं संयुतं तत्र दृष्ट्वा च मोक्षीरे पुण्यं हंदा
 वने ययौ श्रीकृष्ण गमने प्रतापशीदानंदयव च गो

ब्राह्म

४३१

५३२

पगोप्यश्च हृदाश्च साश्च नेत्रातिराकुला वारोणेन्द्रेपुरस्कृ।
सवेषपोचेतापिनर्तकी यतिपुत्रवती सांधीब्राह्मणं
ब्रह्मणीतथा यथादेवाश्च वक्रोचनेदृशानोदमातरं
आययौवालरूपश्च राथया सह मायवः मातुः क्रोड।
मारुतेहप्रहस्यमधुसूदनः नेदोये शोथयासादंबुबु
बुभुख्येकजे आस्मिषभृशमूर्खेश्च सिषेवनेवर्तैज।
लैः स्वयेचभगवान्कृस्मोयशोदायास्तेनेदनः तदृशो
ददृशुः सर्वेयादृशोमधुनोययौ सुरलोहसुविम्वस्त
रत्नभूषणश्रुषिते ययौकादशावर्षीये शोभितेपीतवा
ससो मशरपिच्छत्तंडवमालतीमाल्यभूषिते मंदि
रवेशायामासथयामासहमायवे यशोदामंगलकृत्वा
भोजयामासब्राह्मणात् पूजोचकारगोपीनोमुनीनां
चयथाक्रमे मणिरत्नेप्रवालचसुवर्णपरशुतथा
मुक्तामाणिक्यहोरेचब्रह्मणेभ्योवदौमुदा गतरत्ने
गवारत्नेमश्वरत्नेमनोहरं आसनानिवपात्राणिभूष
णानितथैवच मुक्तामाणिक्यहोरेचब्रह्मणेनददौ।
मुदा यामानिपिवपात्राणिमूल्यानिचतथाददौ अ
सर्वदेशायामासराथयासहमायवे गोपीगणचामिषा
नेसादरेचापिनारद डंडभिवासयामाससानेदेचमहो
त्सवे धर इति श्रीब्रह्मवैवर्तेमहापुराणेनारायणना

रदसेवादेश्रीकृष्णजन्मविडेष्टेदावनमहोत्सवेष।
 द्विंशत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥५॥ नारायणउवाच
 श्रीकृष्णस्यसमाकृतानगोपोष्ठापिचकारह भोजी
 रेवटमूलेचतत्रस्यसुवाचह पुराणचट्टोतसे
 यत्रवाक्त्राणोगाणाः उवासरंथिकादेवीवामय
 र्धेहरेरपिच दक्षिणेनदगोपश्चयशोदासहितस्तथा
 तानुवाचसगोविंदोपात्तर्यसमयोचिते श्रीभगवानु
 वाच शृणुनेदंप्रवक्ष्यामिसंप्रतेसमयोचिते सत्येच
 परमार्थेचपरलोकसखावहे ४ आब्रह्मसंबपर्य
 चसर्वज्ञाननिशामय विष्णुदीप्तिजलेरेखायथातोय
 स्पवदुदे ५ मधुरायांसर्वमुक्तेनावशेषेचकिंचन य
 शोदाबोययामासराधिकाकदलीवने ६ तदेवसत्ये
 परमेभ्रमत्वात्मप्रदीपके विहायमिथ्यामायोचप्रतः
 परमेपदे ७ जन्ममृत्युजरायाधिहरंहर्षकरं परं शो
 कसंतापहराणंकर्ममूलनिहंतने ८ मामेवपरमेवब्रह्म
 भगवतेतसनातनेध्यायेध्यायेपुत्रबुद्धिसत्कालभपरेय
 दं ९ गोलोकेगच्छशीघ्रंचसादंगोक्तलवासिभिः वा
 चत्कालेरागमनेकर्ममूलनिहंतने १० स्त्रीपुंसोनि
 र्यमोनास्तिजातीनांचतथैवच विप्रसंथादिकेनास्ति
 चिह्नंयतोपवीतकं ११ यज्ञस्त्रंचनिलकंशेषेलमः

ब्रह्म

५३३

सुनिश्चितं दिवायवायनिरतं विरतं यमं कर्मणि १२ ता
नानां च व्रतानां च तपसां सत्यमेव च केदारकन्याशायिन्य
मां स्तित्वेन केवलं १३ स्वच्छेदगातिनी स्त्रीणां यतिश्च ।
सततं वसेत् ताड्युत्सतं चापि भक्त्ये च दिवानिशे १४
प्राधान्यं स्त्रीकुटुंबानां स्त्रीणां च सततं व्रतं स्थायी च भक्त
स्त्वासां च पराभूतो निरंतरं १५ कलौ च योषितः सर्वराज
सेवा स्वरासरः शतशुक्रोपि समहाजारेषु योषिता कलौ १६
संस्मिता सकव्यदा वामृतदृष्टो निरंतरं जारं पश्यति
कामेन विषट्क्यापति सह सततं गौरवेतासां स्नेहसा
जारवो यैवे यमं काराय हरं च निमित्तं करोति च १७
ददाति तस्मै भक्त्ये च यथा सुसायकोपिता मिष्टान्नं प्र
दद्यात् भक्त्या ज्ञापय प्रददौति च वेशपुता च सततं जारसे
वनतमरः प्राणो बंधुगतिश्चास्त्वा कलौ जारश्च योषितो १८
लुप्ता वातिथिसेवा च प्रलुप्तं विस्मसेवने पितृणामर्चनं
चैव वेदानां च तथैव च १९ विस्मै सवयो योषो सततं मा
नवो भवेत् राममंत्रोपासकश्च चतुर्वर्गेषु तमरा २०
शालिरामश्च तुलसीकुशंगयोदकं तथा नस्पृशेन्मान
वो मूर्तो म्लेच्छचौरतः सदा २१ कारुण्यं कारुण्यं च स
र्वेषां सर्वबीजकं सखदेमो ददेष सदा तारं सर्वसंघा
तं २२ तत्कामो परया भक्त्या ददसे यत्प्रदायिने वेदनि

देवममत्रेजयेदिप्रश्नमायया २५ सनातेनोविस्नुमाया
 वेचितेतेकरिष्यति ममात्तयाजभवतीजगतांचडरमया २६
 कलेदर्शसहस्राणिमदर्वभुवितिहाति तद्वदोनिववर्षा
 णिगेगाभुवनपाविनी २७ त्वलसीविस्नुभक्तप्रयावद्वे
 गावकीर्तने पुराणानिचसुत्याणितावदेवमहीतले २८
 ममार्चाकीर्तनेततदेने कलेवरे एकवर्षाभविष्यति
 वर्णाश्चत्वारयवच भविष्यतिनरानार्योबुद्धोर्गृहप्रमा
 णकं ब्रह्माः सोऽश्वावर्षोयापरीतावजरात्रराः २९ सर्वा
 वनेगमिष्यतिर्द्धभिलकरपीडित्वा तत्रडःविप्रदास्यति
 किराताभिलकाःसदा ३० पितृसेवागुरोसेवासेवाचप्रि
 यदेवयोः विवर्जिताःनरासर्वेचानिथोनातथैवसु ३१
 शास्त्रहीनाभवेत्सृष्टीशिलोवृष्ट्यानिरेतरे फलहीनो
 पिवृक्षश्चजलहीतासरितथा ३२ वेदहीनोब्राह्मणश्च
 फलहीनश्चभूमियः जातिहीनाःजनाःसर्वेस्लेख्यश्च
 योभविष्यति ३३ भुतवताज्येजातेपुत्रेशिष्येतथागुरुं
 कातेचताज्येक्तातालयकरवद्य ही ३४ नस्यतिस
 कलालोकाःकलौशेषेचपायिनःसूर्याणामातयात्के
 चिजलोचेनापिकेचन ३५ द्वैवैशंपेद्रप्रतिकलौप्रणम्य
 तिवसंधरा पुनःसृष्टोभवेत्समःसमवीजनिरेतरे ३६
 पतस्मिन्नेतरेविप्ररथमेवमनोहरं चतुर्योतनविस्तीर्ण

ब्रह्म

५३४

गोमूर्ध्वचपंचयोजने ३८ सुदृक्फटिकसंकाशं रत्नैर्द्रसा
रनिर्मितं मनोहरैरपि कृतं सहस्रकोटिर्मदिरं ३९ स
हस्रद्वयचक्रं च सहस्रद्वयचोदकं सूक्ष्मवस्त्राच्छा
दितं च गोपीकोटिभिरावृतं ४० गोलोकादागतं तूर्ण
दृष्टुः सहसा वजा क्लृप्तान् मारुत्यययौ मोलोकमु
त्तमं ४१ राया कलावती देवी यथा वा योनि संभवा
गोलोकादागता गोप्यः श्रियोनिः समवाश्रिताः श्रुति
पत्नीश्रिताः सर्वोत्तमशरीराणां नारद सर्वोत्तमशरीराणि
नक्षत्राणि च निश्चितं ४२ गोलोके च ययुः रायासां द्वे गोलो
कवासिनः ददर्श विरजोतीरे नाना रत्नविभूषिते तडती
र्यं यथा विप्रशतं तृणं च ययुः नाना मणिगणा कीर्ण
रासमंजितं ४५ ततो ययौ कियहरे पुण्यं हंदावने वने
सादृश्यात्तयवता मूर्ध्नि विप्रशतयोजने ४६ शतयोजन
विस्तीर्णसाक्षात्कोटिभिरावृतं रत्नवर्णैर्फलैर्वैश्रव्य
लैरपि विभूषितं ४७ कोपिकीली सहस्रैश्च सादृश्यात्तम
नोहरा अत्र हजन्मादरे सा सस्तिता च समा ययौ ४८
अवरुह्य रथात्तूर्णं राया सप्राणनाम च रामेश्वरीतो सं
भाष्य प्रविशेत्समालये रत्नसिंहासने रम्ये हीरहारा
समन्विते हंदावने सया मज्जपादहंदा नतसरा ५० स
साभिश्च सखीभिश्च सेविता सेतवामरैः आयुर्मायिका

मंडल

सर्वादृष्ट्यातोपरमीश्वरी नदादिकंप्रकल्पेन राययास
 एथकृत्थक परमानंदस्वापरमानंदसर्वकं सुवेश्म।
 निमहारम्पेप्रतस्थौगोपिकासह ५५ इति श्रीब्रह्मवेव
 तेमहापुराणे श्रीकृष्णजन्मविदेरायागोलोकनाम-
 नमसप्तविंशतिथिकशतमोऽध्यायः १० नारायणोवा
 च श्रीकृष्णोभगवोस्तत्रपरिष्ठातमः प्रभुः दृष्ट्वासा।
 लोकमोहं वसयोगोलोकवासिनां १ उवासपेक्षभिर्भो
 गैः भोऽरीरवटमूलकं ददर्शगोकुलसांवंगोकुलं व्याकु
 लंतथा २ अरत्तैकैश्च वस्तुषु मेहंदावनेवने योगेना
 मृतदृष्ट्वाचक्रययाचक्रयानिधिः ३ गोपिभिश्च तथा गो
 पैः परिष्ठाचकारसः तवाहंदावनेचैव सरम्पे सुमनो
 हरं ४ गोकुलस्योऽश्वगोयोश्च समाश्वासचकारसः ३
 उवाच मधुरवाक्प्रेक्षितमीते स्वावावहे ५ श्रीभगवानु
 वाच हेमोपगणहे वंयोस्त्वितिष्ठस्थिरोभव मरणा।
 चप्रियासाहं कुरुहंदावनेवने ६ सर्वशतायुषाः सांभ
 वतस्थिरयौवनः लक्ष्मीपरापराणां त्वां पुत्रपौत्रागता
 लयः ७ प्राणम्यते ययुः सर्वपुण्यहंदावनेवने स्त्रीभि
 र्भुवनिभिः साहं सुरम्परासमंडले ८ ततः प्रभृति कृष्ण
 सपुण्यहंदावनेवने अयिष्ठाने च सततं यावच्चंद्रदिवा।
 करौ ९ ततो जगाम भोऽरीरविधानं जगतामपि स्वयंशे

ब्रवि

५३५

435

सम्यग्धर्मश्च भवामाच भवास्वये ॥ सूर्यश्चापि महेन्द्रश्च
श्रेद्वाश्चापि कृतः शनः ऊवीरो वरुणश्चैव यवनश्च य
मस्तथा ॥ ईशानश्चापि देवाय वसवो ह्येतथापि च
सर्वे यद्वाश्च रुद्राश्च सुनयो मनवस्तथाः ॥ त्वरिताश्च।
ययुः सर्वे यत्रास्ते भगवान्तेषुः प्रणम्य देवद्वन्द्वमौ तसु
वाच शिवास्वये ॥ ब्रह्म उवाच परिपूर्णतमे ब्रह्मसूत्र
येनित्यविग्रहे ज्योतिस्तत्त्वे परमं स नमोस्तु प्रकृते परः ॥ १५
सुनिर्लिप्त निराकार साकार ध्यान हेतुना स्वेच्छामय य
रंथामय रमात्मनमोस्तुते ॥ सर्वकार्यसूत्रपेशकारणं
नोचकारणं ब्रह्मेशशेषधर्मेशादिनेशेषनमोस्तुते ॥ १६
सरस्वतीशायमीशायार्चतोशायसमरः हेसावित्रीशारा
येशारासेसरनमोस्तुते ॥ सर्वेषामादिभूतस्त्वे सर्वे सर्वे
सरस्तथा सर्वे पातावुसेहतीसृष्टिर्नमोस्तुते ॥ १८
त्वमादपमरजसादमासताचसंथरा समुत्पत्ताव्यगते
हेनाथपरमेष्ठि ॥ परमेष्ठा विश्वमधिकवर्षाणां शर्कगत
सकैमोस्वयंदयातिरुदेतीविरहानरा ॥ महादेव उवा
च ब्रह्मण्यार्थिनवद्ये समागतवसंथरा सुभारहराणां
कृत्वा प्रयौ हि स्वपदे विभो ॥ त्रैलोक्येऽपि वीर्यम्यास
यः स्त्रायदोकितावर्यच सुनयो यमाः सालाट्टा पदोवु
जे ॥ ध्यानासाधो ध्यानासाधो सुनीनामहरेतसां अर्क्ष

कराकमपियोईशासोपुनाचो... दिषोतिषोभुविवा
 सः सर्वनिवासश्चविधानि यस्यलोमसदेवस्तस्यमहर्ह
 सुर्वासुदेवोमहोतले २४ सुचिरंतपसालव्ययोगी।
 द्राणासुहर्लभं यमादयमपतलेचाक्षससर्वजीवनो २५
 अनंतोवाच असेख्यशेषाकर्मस्वरुद्रविस्वशिवात्मक
 असेख्यानित्वविष्णोर्णितेसामीशः स्वयेभवान् २६ अ
 स्माकमीदृशेनाथमुनितेकुम्भविष्णति स्वगायस्वस्यो
 ईशः सर्वेशः सर्वजीविनो २७ नाथप्रियादिगोलोकेक
 त्वाप्तमावस्त्रेयरा जमनायंरुदेतीवनिमग्नाशोकसागरं २८
 देवाः कुचुः देवास्तोतेनशाक्तायेवत्रैशातोदयस्तथा त्वा
 मेवलवनंकिंवावावयेकर्मोनमोस्त्रते सुक्तादेवास्ते
 प्रयपुर्दारिकोद्धारकोपुरी तत्रस्थं च भगवन्तद्रष्टुंशीघ्रं
 मुदान्विता अथतेपंचगोपालायपुर्गोलोकमुत्तमं ए
 थिवीकंपितामीताः चलताः समसागरः २९ रुतालयो
 द्वारिकाचत्पताचत्रलणायतः मूर्तिकदेवमूलस्थोत्रे
 वेशरायिकेश्वरः ३० ते सर्वेपरकापुद्गेनियेतर्कदवास्त
 था चितामारुह्यदेवश्चप्रयपुस्वामिभिः सह ३१ अ
 र्जुनः स्वपुरगत्वातमुवाचपुथिष्ठिरं सराजाभ्रातृभिः स्व
 र्गययौसाह्वेचमायया ३२ दृष्ट्वाकदेवमूलस्थेतिष्ठते
 परमेश्वरं देवाब्रह्मादयस्तेचप्रणोमुक्ति सर्वकं ३५

२५

२८

ब्रह्मे

५३६

436

तस्य वः परमात्मानं देव नारायणं प्रभुं स्वामं किशोरव।
यसंभ्रूषणं भूषणोत्तमै १८ वरुनि शुद्धं शुद्धानं शोभि
तं वनमालया अतीव सेदरे स्वामं लक्ष्मीकांतं मनोह
रं १९ व्याघ्रासं संयुतं पादयमपमादिवेदिने दृष्टा।
ब्रह्मादिदेवास्तानभयं सस्मिते ददौ २० पृथिवीतोस
माश्चास्परुदेतीये मविकलो व्याघ्रे प्रस्थापयामास य
रं पदमनुत्तमं बलस्पतेजः शेषे च विवेश परमाद्भुते प्र
कम्नस्पच कामे चैवानिरुद्धस ब्रह्मणि ४० अयोनि
संभवा देवी महालक्ष्मी च रुक्मिणी वैकुण्ठे प्रययौ सा
दात्स्व शरीरेण नारद ४१ सप्तभामा पृथिव्यो च विवे
शकमलाकला स्वयं जाववती देवी पार्वती विस्नुमा
तरि ४२ ययुर्देव्यश्च यासां वाप्ये शत्रुपाशभूतले तस्यां
प्रभुरीशस्यापवचय कथय क ४३ शं वस्पतेजस्कं धे
च विवेश परमाद्भुते कश्यपे च स देवस्याप्यदितो देव
तस्या ४४ रुक्मिणी मेदिरे मत्का समस्ता दारिकापुरी
सजगाम स सुदृश्य प्रफुल्लवदने क्षणाः ४५ लवणे।
दः समागत तृष्णा च परमेश्वरी रोरोदत द्वियोगेन सा
मुनेत्रश्च विदलः ४६ गंगा सरस्वती यमावती च य।
मुना तथा गोदावरी सर्गरेखा वीरी न सदा मुने ४७
ररावती वक्रदा वहेत माला च पुण्यदा समा ययुस्ता

ससर्वाप्रणोमः परमेश्वरः उवाच नाह्वीदेवी रुदेती
 परमेश्वरे साधनेनातिदोनामाविरहज्वरकातरा धर
 भागीरथ उवाच हेनाथरमाण श्रेयासिंभुगोलोकसुतमे
 अस्माकं कागतिं स्मृत्तमविष्यतिकलौ युगे ५० श्रीभग
 वावुवाच कलेः पंचसहस्राणि वर्षाणि तिष्ठभूतले या
 यानियायिनो यानितुभ्यं दास्यति स्वाततः मन्मत्रोपा।
 सकस्पर्शाद्भस्मीभूतानितक्षणात् भविष्यति दर्शना।
 च स्त्रानादेव हि जान्हवे ५१ हरेर्नीमानियत्रैव पुराणं
 निभवति वै तत्र गतां सावधानमाभिः सादृचप्रोषसि ५३
 पुराणप्रवणैश्चैव हरेर्नीमानुकीर्तनात् भस्मीभूता
 निपायानि दहेति यावकं यथा ५५ तथा हि वैस्ववा
 लायेवालोयेयाति पिनामपि पृथिव्यानि तीर्थानि
 पुण्यान्पि च भारते ५५ मङ्गलानो शरीरेषु सेति सते
 सुसतते मङ्गलपादरजससयः एतावत्संयरा ५६ स
 यः एतानि तीर्थानि सप्तसप्तजगत्तथा सन्मत्रोपासका
 विप्रालेखं मस्त्रिष्टुभोजनः ५७ मामेव नित्यं प्यायेते
 ते मत्पाणाधिकं प्रियाः तद्वयस्पर्शमात्रेण एतावावा।
 युयावकः ५८ कलेदर्शसहस्राणि मङ्गलाः सेति भूत
 ले एकवर्णा भविष्यति मङ्गलैः प्रगतेषु च मङ्गलैश्च
 पृथिव्याकामग्रस्ता भविष्यति यतस्मिन्नंतरे तत्र हस्ते

ब्रह्म

४३७

५३७

हादिनिर्गताः ८ चतुर्भुजश्च पुरुषः शतवेदं समः प्र
भः शोखचक्रगदायमपरः श्रीवत्सलोच्छ्रवः मंदरं रथ
मारुह्य प्रक्षीरोदं सजगाम ह सिंधुकर्मोच्चप्रवयो।
स्वयं मूर्तिमती सती ८५ कृत्स्नमनसा जातामर्त्य
लक्ष्मीमनोरुहा श्वेतद्वीपंगते विस्मो मरात्पालनका
तरी ८६ सुहसत्स्वस्त्रयश्चादियात्रयो वभूवसा दक्षि
णागच्छविभजौ गोपालगोपत्रयकः ८७ नवीनजन
दः स्यामः पीतकौसेयवाससा श्रीवंशीवदना श्रीमा
नसं सितायमवोचनाः ८८ शतकोटीऽसौ दर्पकोटि
स्मरसमप्रभो दयानपरमानंदपरिपूर्णतमः परं परं।
ब्रह्मपरं यामस्वस्त्रयो निर्गुणः स्वयं परमात्मा च सर्वेश
भक्ता उग्रहविग्रहः ८९ निमादेही च भगवान् ईश्वरः प्र
कृते परः योगिनो यवमेव च ज्योतिरूपे सनातने ९०
ज्योतिरभ्यन्तरे निमस्त्रपे भक्ता च देति त्वं यमनिर्वचनी
पंचयोगींद्रशंकरवदेत् वेदावरति ये नित्ये परयाद्य।
विचक्षणं ये वदेति सुराः सर्वपरं स्वच्छामये प्रभुं सि
द्धेदाशुनयः सर्वं सर्वरूपं वदेति ये स्वयं वियाता प्रव।
देतकारणानां च कारणं शेषो वदेदने ते ये न वथा त्रय
मीश्वरे तर्काणामेव बुद्धेर्बुद्धिस्तयमीशिते ७३ वे
स्त्वानामहमेकस्वयं वेदानमेव च पुराणमेकस्वयं च

तस्मान्नवविधं स्मृतं ७५ मायोनिर्वचनीयं च तमेतेशो
करोवेदेत् नित्यं वैशेषिकाश्चातप्रेवदेति मनीषिणः
सांख्यो वदेति ते देवं ज्योतिरूपं सनातनं मीमांसा सर्व
रूपं च वेदोक्तः सर्वकारणं यातं जलोपनं ते च वेदाः स
त्सु रूपकं सिद्धा रूपं पुराणं च भक्ताश्च नित्यं विग्रहे
सायंगोलोकनाथश्च रायेशो नंदनंदनः गोलोके गोप
वेशश्च पुण्ये हृदा वने वने चतुर्भुजश्च वामो शो महा
लक्ष्मीपति स्वये नारायणश्च भगवान्पञ्चामभक्तिका
रणं सह नारायणसुक्ता पुमान्कल्पशतत्रये गंगादि
सर्वतीर्थेषु स्नातो भवति नारद सनेदनेदं सुमया
षट्दैः परिवारितः शांत्वचक्रे गदायमथरः श्रीवत्सला
क्ष्मणः कौस्तुभेण सुणींद्रेण भूषितो बभूव नमानया देवै
स्तुतश्च यानेन वेङ्कठे स्वपदेययौ गते वेङ्कठनाथे च।
रायेशश्च स्वयं प्रभुः चकार खेपी शहं च त्रैलोक्यं मे।
हने परं मूल्या प्राप्नुश्च देवाश्च मुनयश्चापि नारद अ
चेतनावभूवश्च मायया पार्वती विना उवाच पार्वती दे
वी भगवते सनातने विस्मया भगवती सर्वरूपसना
तनो परब्रह्मस्वरूपाया परमात्मा स्वरूपिणी सगुणा
निर्गुणा सा च पारास्त्वहामयी सती पार्वत्युवाच यका
हंसापिका रूपा गोलोके यस्य मंडले राशस्तमेव गो।

ब्रवि

४३८

438

लोके परिपूर्ण ऊरु प्रभो गच्छ स्वयं मारुत सुक्ता
मणि विभूषिते परिपूर्ण तस्माद्देवतवत्तस्य लसि
ता तवाज्ञया महा लक्ष्मी रहै वै ऊठवा सिनी सरस्व
ती च तत्रैव वामया र्धे हरे रापितवा हे मनसा जाता
सिंधुकन्या तवाज्ञया सा वित्री वेदमाता हे कलया
विधि सत्रियो तेजसः सर्वदेवानो पुरा समेत वा ज्ञर्य
एतैरुते तत्र भूति दिव्य शरीरकं सुभादयश्च देवाश्च
निहताश्च निहताश्चावली लया उर्गे निहत्पटुर्गा हे
त्रिपुरा त्रिपुरे वये निहत्परक्तबीजं चरक्तबीज विना
शिनी तवाज्ञया दत्तकं न्यासती समस्त रूपाणि योगे
नमस्कीर्तयेद्देव जाहे तवाज्ञया ज्ञया तया दत्ता शंक
राय गोलोके रासमंडले विस्मृ भक्ति रहते न विस्मृ मा
या च वैस्मवी नारायण समाया डेते न नारायणी स्मर्त
कृष्ण प्राणाधिक हे च प्राणाधिष्ठातृ देवता महदि
साश्च वासश्च जननी राधिका स्वये तवाज्ञया पंच
या हये च प्रकृति रूपाणि कलोकलाशया हे च दे
वपत्नी गृहे गृहे शीघ्रे गच्छ महाभाग तत्रा हे विरहा
त्तरा गोपीभिः सहितारामे भूमाभियरितः सदा पार्व
ती ववने प्रकृता ग्रह सरसि केसरः रत्नपात्रे समो
रुचय योगी लोक सुतमं पार्वती वैभवा मास स्वयं

देवगणान्या मायावंशीरवाक्त्रेविस्नुमायासनातनी
 कृत्वातेहरिशब्दचसृष्टेविस्नुयंयसु शिवेनस्मद्वंद्वर्ग
 साप्रत्यक्षासुपुरयसु अथकृत्स्नसमायांतंराधागोपीग
 णोसह अनुब्रज्ययौदृष्टासर्वज्ञं प्रागावलभं दृष्ट्वा स
 मीयमायांतमेवरुत्तरयात्सती प्राणानामजगन्नाथशि
 रसाशक्तिभिः सह गोपगोपश्चमदिताप्रकुलवदनेद
 णा उडुमीवादयामासुरीश्वरागमनोत्सका विरजोच
 समुतीर्णदृष्ट्वा राधोजगत्पतिः श्रवरुत्तरयात्सती गृही
 त्वा राधिकाकरं शतशृंगवचभ्रामसरम्परासमंडलं दृ
 ष्ट्वा दयवदं पुण्यं हंदावनं ययौ वनं तलसीकाननं दृ
 ष्ट्वा प्रययौ मालतीवनं वामे कृत्वा ऊड्वनं मायवीका
 ननं तथा चकार दक्षिणं कृत्स्नं चकारायमीप्सितं च
 कारयश्चात्सलं चकारुचेदनकाननं ददर्श पुरुनोरम्प
 राधिकाभुवनं परं उवाच राधया साहं रत्नसिंहासनेव
 ने सकर्षं रचतो ब्रूलं बुभुजे वासितं जलं पुष्पापसुतलो
 वसुसुगंधिचेदनाचिते सरे मेरुमया साहं रत्नसिंहा
 सने वरे इत्येव कथितं सर्वयर्मवक्राश्रयच्छते गोलो
 कारो हनप्राप्य किंभूयः श्रोतमिच्छसि ॥६॥ इति श्रोत्र
 लवेवर्तं महापुराणे नारायणनारदसंवादे श्रीकृष्णज
 नां विदेगोलोकारो हनं नामाष्टमधिकशततमोऽध्यायः

वसि

४३४

५३९

नारद उवाच सर्वश्रुतं महाभाग नावशेषामभ्यसितं किं
मस्यैव प्रमाणं च ब्रह्मैव वर्तमानं महदं अथुना किं करिष्यामि
तमेव हि जगत्प्रभो आत्मा ऊरुजयस्यैव कर्तव्यं यामहि
मालये १ नारायण उवाच उपवर्हणं गंधर्वं यंचासत्
कामिनीयतिः जन्मोत्तरे भवानासीदथुना ब्रह्मपुत्रकः १
तस्मै काचसती रम्भा तयसांसकं रयं आराध्य च वरं
लेभे वांछितं नारदं पतिं ५ सा च सृजय कम्पा च स
एषा वीतितासनः तां विवाहे ऊरुषेति शंकराज्ञा
कथं दृष्ट्या ५ सुंदरी सुंदरी धेवकोमला कलायति
ब्रह्म महाभाग रम्भा सुप्रियवादिनी कासुंकी कमनी
या च सस्यत्सु स्थिरयो वता विधात्रालिखितं कर्म
प्राक्तनं केन वार्यते ७ मा भुक्तं क्षीयते कर्म कल्पको
टिपतेनैरपि अवश्यमेव भोक्तव्यं कृतं कर्म शुभा शुभं ८
स्तत उवाच नारायण वचः श्रुत्वा हृदयेन विह्वलता प्राण
मप्रययौ शीघ्रं नारदः नारदः सृजे १ शौनक उवाच अ
हो स्तुत महाभाग अने किं परमाहुते किमस्यैव रहस्यं
च सरसं च पुरातनं ११ अथुना श्रोतुमिच्छामि विवाहे
नारदस्य च जितेन्द्रियस्य च सुनेः ब्रह्मपुत्रस्य सां व्रते ११
स्तत उवाच नारदो स्तुतस्य स्रष्टृणां सृजय कल्पको तय
स्विनी महाभाग विस्वव्रतपरायणां ११ ययौ ब्रह्मसभा

रसं सर्वसिद्धैः समाहृतं प्राणमपितरं कोतं तत्त्वमस्य
 ववाचनं १३ ब्रह्मासहस्रवदनाः श्रवदवार्ता शुभाशुभं
 कृतवाक्समपुत्रं च संप्राप्य जगत्तोषति १४ रत्ननिर्मा
 णायाजेन साद्वंदैवेः शुभदाणे पुत्रं कृत्वा च पुरतो य
 यो संजय मेदिरे १५ तच्छ्रुत्वा संजयो राजा रत्नभूषण
 भूषितो गृहीत्वा कमकोरम्पो नारदयददौ मुदा १६ स
 र्वसंदर्शिण दत्तामनि मुक्त्वा दिकं तथा पुटं जलिषु
 टो भूत्वा पारहारं च कार सः १७ कर्मो समर्थ ब्रह्माणरा
 जा च योगिनां वरः रुरोदधुशमुच्चैश्च वत्सवत्स इतीरि
 तं १८ कयामित्यक्तामङ्गे हं स्पृशं कमललोचनं अहं
 यामिव न चोरेतां सत्ता जीवितो मृतः प्राणमपितरं क
 न्मारुदेते मातरं तथा रुदेती नारुदेती सा प्ररुरोद दया
 निभे १९ गृहीत्वा च सभायं ते पुत्रं याता सुदान्विता प्र
 ययो ब्रह्मलोके च देवैर्देमतीभिः सह २० ब्राह्मणान्मो
 जयामास सोमे मंगलकर्मणो देवानपि वासिद्धाश्च वा
 दयामास उडुभि २१ नारदस्तु मुनिश्चेष्टो गायतः राधिस
 र्वणा यस्मयत्पाकने विप्रहर्षं केन चार्प्यते २२ सरा
 म्येष्यत तेषु सराधि चंदनाविते सरे मेरुममासाद्वंदु
 बुद्धेन दिवानि शो एवं कृतं विवाहं च विरतो न निपुंगवः
 उवाच ब्रह्मवो केशव टम्ले मनोहरे २५ तत्राजगा

ब्रह्मे
४४.

मनश्चममज्जन्त्रस्तेजसा सनत्कुमारोभगवान्साक्षा
चवालकोयथा सृष्टेः सर्वं च वयस्य यथैव येष च द्वायतः
अक्षोऽनुयवीतश्च वेदसंस्थाविहीनकः २० कृतेति मे
वज्रमनियसनायायणोऽयं अनेन कालत्वालितेभ्रा
तृभिश्च त्रिभिः सहः २८ वैसवानामग्रणीशोऽज्ञानिनो
चशरोऽयं रुः आराट्स्थानरदंस्त्रिभ्रातरं वसतोऽपरे सह।
साशिरसाभूमौ दं उवत्पणानामने उवाच नारदं बालः ३
हस्परम्यार्थकः ३० सनत्कुमारोवाच अभिधानः किं।
करोमि कुशलं युवतोऽयं स्त्रीयुसोवर्द्धतेऽप्येते मने
तेतन्निमन्तते ३१ अर्गनेज्ञानमार्गस्य भोक्तृदारकपा
टके सोऽन्तमार्गव्यवहिते विरेवं धनकारणं ३२ गर्भवा
सस्य बीजे च परं नरककारणं योऽस्य बुद्ध्या गरलं भुक्ते।
यापी नरायणः ३३ परे नारायणेऽप्यत्कायस्याविषययेम
नः सर्वचितोमायया चासृत्स्यत्काविषेऽपि वत् ३४ स
वैष्णोः कर्मभोगोऽस्ति कर्मिणा मीश्वरे बिना वयं विद्यात्तः
युवाश्च सदुद्दिशति देहिनां ३५ यदि तेनास्ति भोगश्च
कथं गेयं वज्रमच कथं दासी स्वतस्त्वे च सुकृत्सु भक्तसं
गतः ३६ निर्गच्छतपसे भ्रातरस्य न मायामयोऽपि यो
सुप्राणैर्भारते वर्धत यसा भजमायवे ३७ स्थिते नारायणे
सोऽशो यरेः स यदि देसु नि विषयो विषयो यश्च वचितो

मायया भ्रवे ३८ शुक्लाणामममेत्रेचक्रसप्तमन्तरद्वये
 सर्वेषामेवमंत्राणां सारवत्सा परापरं सर्वेषु च पुराणि
 सुवेदेषु च चतुर्षु च धर्मशास्त्रेषु तत्रैषु नास्ति सामरो
 मम ४० नारायणेन दत्तं मे पुष्करे स्तुत्यं पर्वणि असं
 व्यक्तं जन्माचनमामि सर्वं पूज्यं ४१ इत्युक्त्वा स्वाप
 यित्वा तं ददौ तस्मै परं मुने दिवानि निच नृपति पूजया ।
 मणिमालया ४२ तस्मै शुभाशिषं दत्त्वा मंत्रं च वै स वा
 ग्रणी गोलोकं प्रययौ दृष्ट्वा भगवंतं सुनातनं ४३ नारद
 स्तमनुप्राप्य सर्वसिद्धिपरं यदं श्रीकृष्णे निश्चलाभक्तिं
 यदकर्म निष्कृतं ४४ तत्कामाया मयी भार्या भारतं
 तपसे ययौ वनमालानदीतीरे ददर्श शंकरं परं ४५
 दृष्ट्वा च सहस्राक्षं च प्राणानामशिवं मुनिः तमुवाच न
 गत्रायो भक्तं च भक्तवत्सलः ४६ महादेव उवाच अ
 हो नारद दृष्ट्वा तं प्रसन्नोऽस्मि सुखे तस्मा भक्तानो दर्शनेन
 त्रसावादानं शरीरिणो ४७ अयं हि परमो लभो देहि
 नाभक्तसंगमः सस्नातः सर्वतोऽर्थेषु यो ददर्श च वै स
 वं ४८ अयं प्राप्तो मह्यं मंत्रं सर्वतः त्रसुडं लभे मया दत्तो
 गणेशाय स्तुत्याया पातनाय च मया दत्तं प्रगो लोके
 कृष्णेन रासमंडले ब्रह्मणः स यो वाचा पथमी नारायण
 धये ब्रह्मासनं कुमाराय तस्य दत्तं तस्मै न वै मंत्रग्रहण

ब्रवि
४५१

एमात्रेण नरो नारायणो भवेत् ५१ विचारो च नारदस्य ॥
कालः कालाकालेऽपि पंचलक्षं जपेन्नैव पुरश्चरामस्य
च ५२ ध्यानेव सामवेदोक्तं तेन ध्यायेच्च वै सवः ध्यानेव
दहनं कर्म कर्ममूलनिष्कृतं ५३ कृष्णच नारदस्य मे।
किं शोरो पीतवाससे शतकोरीडं सोदर्यं ध्यानमतले
परं ५४ कोटिकेदर्यं लावणं लीलाधाम तनो हरं ईश।
कास्य प्रसन्नस्य निमोयास्य शिवादिभिः ५५ ध्यानासाथं
उग्राद्यो निर्गुणो गुणप्रकृतेः परं सर्वेषां परमात्मानं भर्तुं
उग्रहविग्रहे ५६ वेदानिर्वचनेनैव सर्वेष्वेव च ते भजे ध्या
नेन तेन ते ध्याते भगवन्ते सनातने ५७ भजते परमं ब्रह्म सत्यं
सत्यं सनातनं इत्युक्तात्मपदेशं भुजंगामपरमेष्ठिनं ५८
ते प्रणम्य जगन्नाथ नारदस्तपसे ययौ नारदा श्रीहरीं स्मृ
त्वा योगैरुपक्ताकलेवरं विलीनः यादयमवेपथ्यमात्रं
ते हरे ५९ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारायणनार
दसंवादे श्रीकृष्णजन्मविंशतिनामदशप्रचारो नाम पञ्चमोऽध्यायः ॥
त्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥ १२१ शौनका उवाच अथ सर्वसंसारव्या
नं श्रुत्वा किं परमाद्भुतं सुगोप्यं च सुगोप्यं चरमं परमं नवे
नवे ॥ किमनिर्वचनोप्येव कमनीयं मनोहरं सुदुर्लभा
कथा प्रोक्ता पुराणेषु पुरातनी २ पवंशं ते च सुदिने क।
दास्माकं भविष्यति न जन्म सकले यमेयत्र चैव सुसंगमे

गर्भवासच्छेदनंचकर्ममूलनिहंतने हस्तिद्वयदंष्ट्र
 द्वेभक्तानोभक्तिवर्द्धने ४ असोपुसंगडुर्विपायोन्मूल
 नकाराणं गणेशजन्मोपाख्यानेपुराणेषुसुहृत्लेभे ५
 तलसीराधिकाव्यातेकिमसुंदेष्टकृतंयते अयचक्षोप
 नोयेचव्यक्तममोक्षिते ६ सर्वेषुतेमहाभागपरिसर्गं
 मनोमम अपुनाश्रोतुमिच्छामिवक्तेरुत्तममोक्षिते ७
 सर्वेषुतेमहाभागजन्मव्याख्यातुमर्हसि सूतउवाच
 स्वामिष्ठीकराणंसुहृजलमेवकृताशनं ८ यथेवप्रकृ
 तिर्निष्पामहानेवतथेवच यदादिशोमहाकालेयथे
 वेसृष्टिगोत्रले ९ प्रकृतेर्महत्तत्त्वास्माद्यथाहंकारय
 वच यथेवभूमेतन्मात्रंरसंतन्मात्रमेवच १० यथेवश
 हंतन्मात्रेतथेववकृताशनः तथापितत्समुत्पत्तिकथ
 यामितिशामय ११ एकदासृष्टिकालेचवाहानेतमहे
 स्वरः स्रेतदीपेयसुसर्वेदृष्टविस्मजगत्पति १२ परस
 रंचसंभाषोक्ततासिंहासनेषुच ऊचुःसर्वेसभामय्यो
 स्वरम्पुनरीहरेः १३ विस्मगात्रोद्भवास्तत्रकामिन्नाः
 कमलाकला तत्रतत्पतिगायेतिविस्मगाथाश्चसुस्ररे १४
 तासोचकठिनश्रीणीकठिनस्तनमंडले सुस्मितेमुख
 यमंचदृष्ट्वाब्रह्मासकाशुकः १५ मनोनिवारणकर्तृनश
 शाकपितामह वीर्यंययाततच्छादलजयावाससःप्रभु

१५

१५

ब्रवि

५५२

तद्वीर्यं वसुसहितं प्रतमं कासिनापितं क्षीरे दे प्रेरया ।
माससंगीते विरतो दजः १० जला उत्थाय पुरुषः प्रज्वल ।
त्वत्तेजसः उवाच ब्रह्मणः क्रौञ्चलजितस्य च सेशादि ११
पतस्मिन्नेतरे दृष्टे जला उत्थाय सत्वरं किंचित्वावाच ज
गतां विधाता लजयादिज वालकस्य करं धमाच का ।
रामर्षां रुषा वरुणास्य सयामथेते विच्छेद्य प्रजापति १२
यया तत्वरितो देवो वरुणोऽर्बलस्तथा सूक्तं संप्रय
मृतवत्कोपं दृष्ट्वा वियेरहौ ११ चेतने कारया मासमृतं
दृष्ट्वा च संकरे संप्राप्य चेतनो तत्र सुवाच जलेश्वरः १२ व
रण उवाच बालो जले ससुद्धो मम पुत्राय मीप्सितं अ
हं दृष्ट्वा तायास्पामि ब्रह्मा माता उद्येत्कथं १३ ब्रह्मो वा
च बालाका शरणा यन्नामपि विस्ममहेस्वर कथं स्पामि
समीते च रुदंते शरणा गते १४ शरणा गते च दीता ते यो
नरक्षेदं पंडितः पच्यते नरको तावया वचं द्रदिवाकरो १५
उभयो वचने श्रुता प्रहस्य मधुसूदनः उवाच तत्र सर्वज्ञः ।
सर्वेषां च यथोचितं १६ श्रीभगवानुवाच दृष्ट्वा सका
मिनी श्रोणो वीर्ययात्रः यया तत्तलजया प्रेरया मास
क्षीरो दे निर्मले जले १७ ततो बभूव बालस्य रामेनो ।
विधि सर्वकं तत्र जस्य सतः शास्त्रे वरुणास्पामि गोणा
तः १८ महादेव उवाच अयोनिमाससंबंधो वेदेष्वपि न

१२०

श्यतः शिष्येषु त्रे समातावचंति वेदविदो विडः २१ मे
 वेददातृवरुणो विष्णो च वातकायच पुत्रो विधातरेष
 श्रवक्रिश्चवरुणस्य च ३० विसृष्टदातृमालायदाहि
 काशक्तिमज्जलां सर्वदग्यो कृताश्रयनिर्वलोवरुणे
 नच ३१ विसृष्टदाहिकाशक्तिं ददौ तस्मै शिवा जया मे
 वे विष्णो चवरुणोरत्नमालो मनोहरा ३२ क्रीडे कृत्वा वर्त
 बालं चंचुवमायया सुरः ब्रह्मणे च ददौ साक्षाद्विस्त्रुसे
 करिषि ३३ प्राणमविस्त्रुत्वा च ययो मोक्षः समं दिरं अमे
 सतिश्च कथितो स्वर्णो मतिनिशामय ३४ एकदा सर्वभू
 ताश्च समृद्धाः स्वर्गं संसदि तत्र कृत्वा नृत्तं च गां यमप्य
 रसांगणा ३५ विलोकारं भो स श्रोणी सकामो वहिरेव
 च यया तवीर्यं वक्ष्यादलजया वासया विभुः उत स्यो स्व
 र्णपुंजश्च वसुधा सा जलत्पुंज दानेन वदं यो मास स
 मेरुव ३६ वह ३७ हिरण्यपरेतं सर्वं हि प्रवदंति मनीषिणः
 इति ते काथितं सर्वं किं श्रुयः श्रोतुमिच्छति ३८ ५१ इति
 श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारायणनारदसंवादे श्रीकृ
 ष्णजन्मखंडे सुवर्णोत्पत्तिर्नाम त्रिंशत्तमोऽधिकशततमो
 ध्यायः १९ शौनका उवाच श्रुते सर्वे नावशोऽयं मेशा ब्रा
 ह्मणोऽयं कथयस्व महाभाग पुराणेषु नरेव च १ पवेच
 विधेयं पुराणं जन्मनेव हि निःश्रुतं न ह्येन श्रुतं तात त्वा

ब्रवि

४४३

दृशंवाचकं तथा १ सत उवाच श्रुयतां भो महाभाग सा
वधानं च संपुतेः अथायप्रवणेनैव पुराणफलमात्म
भूत २ ब्रह्मणोऽस्य कथितं परं ब्रह्म निरूपणं तदनिर्वच
नीयं चाशेषं प्राप्य यथागमं ४ साकं रचनिराकारं सयु
गं निरुपणं सयुक् पयामेव यथाशक्तिं तथैव ध्यानमेव
च ५ यो लोकादौ वर्णने चक्रमेण च पृथक् पृथक् तत्रोप
युक्तो पाठ्यानेयत्वा संज्ञिकं द्विज ६ जातोर्न निर्णयश्चे
च शंकराणो तथैव च यथावशिष्टो पाठ्यानेने तत्र प्रश्ना
न बोधने ७ सायामायवयोः क्रोडा मरुद्विस्त्रोः समुद्रुते
निरुपणं च विषेयां समासेन द्विजोत्तम ८ ब्रह्म नारदयो
श्चैव संवादः परमार्थदः विवेको नारदस्यैव मुनीन्द्रस्य
तथैव च आख्या ब्रह्मणश्चैव नारदात्मानि वेदने यत्
देव ब्रह्म विन्दे क्रमेणोक्तं द्विजोत्तम श्रुयतां प्रकृतेः विन्दे
सुधा विन्दे समं मुने प्रकृतिर्लक्षणां प्रोक्तं प्रकृतौ तौ च व
र्णने १० उपाख्याने च तासां च वर्णने सजनादिकं लक्ष्मी
सरस्वती दुर्गा सावित्री राधा का तथा ११ यत्ता सो चरिते
चैव मन्त्रा सो च पृथक् पृथक् उपाख्याने महा लक्ष्म्याः स
रस्वत्यास्तथैव च १२ दुर्गायाः सुमयाख्याने सावित्र्या
श्च तथैव च संवादो यमसावित्र्योः सत्त्वजीवदानकं
ऊं जानो वर्णने प्रोक्तं तेषां चलक्षणं तथा जीवकर्मविषा

१४

कश्चभोगनिर्माणयवच ॥ अष्टैर्वैराधिकाख्यानेपुरा
 णेषुसुगोपकं स्वयत्तस्पन्नेपेद्रस्पचरितेपरमाद्भुते ॥
 श्रोक्तेतलसोपाख्यानेपरमाद्भुतमेवच महायुद्धेचसे
 वादेदेव्याश्चशेखडयोः तलसीकृत्ससेवादसुयोः
 संभोगयवच नियन्त्रणंखडससदास्त्रःशायमोक्षणं
 यदश्रमिश्चसर्वेषांविद्वन्चापितीविना नोपाख्यानेमो
 क्षवीतेगंगोपाख्यानेमेवच तथेवचरितेरम्पपरंरुषेवि
 वदने स्वाहास्वयार्थेनमेवममासाचनिर्गुणो २० यद्य
 त्संयोगिकाख्यानेवक्तव्यश्चानवोयतः श्रोक्तेतत्प्रकृतेःखे
 डंखेडंगाणयतेःपुणः २१ अतीवमधुरंरम्पेखाडखा
 डयदेयदे संगोप्येतपुराणेषुरस्परस्पर्शनवेनवे २२ स
 डलभमयाख्यानेश्रोतेप्रीतिकरंयरं श्रेष्ठाक्रीडाचपर
 मायावतीपरमाशयोः २३ संयोत्पत्तिः प्रथमतःक्रीडा
 भेगस्तथोस्तथा पार्वतीतोषणंचैवब्राह्मणातिथिर्
 मिणः २४ आविर्भावो गणेशस्यरूपयाशिवमंदिरे द
 दर्शयुत्रवेयस्यपार्वतीपरमेशयोः २५ परमानंदोह
 चशिवराहेमहोत्सवं देवाद्यादृष्टुःसर्ववालनित्यं
 मज्जविभु २६ सत्संख्येयपरमपरंब्रह्मस्वरूपके सर्व
 विघ्नहरंशोतेदातारंस्वावसंपदो २७ तपसांजपयज्ञा
 नां व्रतानांफलदं प्रभुं अतीवकामनीयं चरमणीयं च ॥

१८

ब्रवे

४४४

योषिते २० प्राणादिकेप्रियेनमेसाक्षात्रारायणात्म
के यदर्शनोयच्चस्मनात्सर्गमात्सजनातथा २१ याना
च्चपानमिहानाजन्मकोटावनाशने यमद्वैष्टपुडं
चकार्तवीर्याज्जनेनच १. सुरभीहराणेचैवनियनेचमु
नेस्तथा यतिवतीराण्डकायाश्चित्तारोक्षामेवच ११
मतिज्ञानेभृगोश्चैवदरुणचसुडुक्ते निःक्षत्रीकरा
णंचैवमेकविंशद्विजोत्तमे १२ संवादज्ञानलाभेचगा
णेषुपरशुरमयाः तयोपुडंदारुणचहेरंचदेतेभाजन
उगायाश्चविलायाश्चापशायोभृगुनेप्रति स्मरणपरशु
रामस्पाणाविर्भावेहरेरपि १३ पार्वतीवोथयामासस
यंनारायणः प्रभुः वर्णनेशिवलोकस्यपरमाश्चर्यमी
षिते १४ प्रदनेयशुरामायमहास्त्रशंकरेणच मेनेच
कवंचेचैवहस्तस्यपरमात्मनः १५ वरदानेचामयेच
प्रदाता सर्वेसपदा क्रिः सप्तकृतोभूयानोनियनेचचका
रसः बभूवभृगुनाविप्रभवस्सभारमोक्षार्णे प्रेम्णाहु।
रोयक्रमनोसर्वोपाख्यानमेवच १६ प्रोक्तेगाणयतिः
विंडसमासेनद्विजोत्तम श्रीरुस्मजन्मविंडेचसूयतो
सावधानतुः जन्ममृत्सुजरायाथिहरंमोक्षकरंयं ह
विदासप्रदंमुदंस्तथायंचसुयोपमे ४० अन्तस्त्वमु।
पाख्यानैरम्पेनवेनवे नष्टुतेजन्मययत्साडस्वाडावाय

१२

वेपदे ४१ प्रदीपसर्वतत्त्वानोभवाब्धितारणोपरं य
 मेवनारदप्रभेसुनिनारायणोप्रति ४२ प्रत्युत्तरं प्रह
 र्षेष्टमङ्गलनारदं प्रति विसृवेस्ववयोश्चैव सप्रसे
 शानिद्र्याणं ४३ सुयामायाकलहवर्णनेदारुणं
 द्विज तयोः शायप्रकथनेगोलोकं भेदकारणं ४४
 विरजायास्तनुभागः कथितः परमाद्भुतः नद्याश्च जन्म
 कथनेगोपीनोजन्मनस्तथा ४५ कृष्णानुयोर्मैथुनेन च
 समुद्राणां समुद्रवः प्रोक्तं च जन्म विदेचपरमादृतमे
 व च ४६ आविर्भावो हरेरववसुदेवस्य मंदिरे कंस
 स्थाप्युभयेनैव गोकुलागमने हरेः ४७ हृषभा उस्तु
 यास्तु सुयामाशायदेतना बालक्रीडावर्णने च गोकु
 लियस्मात्मनः ४८ देसादिहरणं चैव कीर्तितं हरिणा
 तथा गर्भस्थागमने प्रोक्तं शुभान्नप्राशने हरेः नियने स
 तनायाश्च सद्यः शकटभेजने श्रीकृष्णवैद्ये साक्षात्स्य
 मलर्जने भेजने ४९ त्रैलोकादर्शने च क्रे गोवत्सहरणं
 तथा कृत्वा गोवत्सनिर्माणं ब्रह्मणा स्तवने हरेः ५०
 सदत्तं ब्राह्मणीणां च भोजने कथिते हरेः कन्दाने च
 दासो च प्रोक्तेनेन तिद्रुपिते ५१ ऋतूणां वर्णने चैव
 वस्त्राय हरणं तथा पार्वत्या च वरोदतो गोपेनायसनात्
 ट ५२ तालानोभवाणो प्रोक्ते शक्रयाय विमर्दने राथया

चवि

४४५

सहस्रसप्तविवाहोमिलनेतथा ५५ गोपीक्रीडा
चसंप्रोक्तोक्तसेकोडेचरूपिका व्यायामाणागेहे
चसंप्रोक्तामाययाहरेः ५५ शृंगारेषोडशाविधं कृत्वा
तेरासमंडले अंतर्धानंदरेरेवराययासहकानने ५६
मलयागमनेचैवसेवादसुत्रनिर्जने केवलमपिगो
पीनोप्रोक्तनानाविधेषुने पुनरागमनेचैवपुण्येहेदा
वनेवने श्रीकृष्णदर्शनेचैवगोपीनोहृषवहने ५८
नानाप्रकारक्रीडाचप्रोक्तातस्सजलेस्थले गोपीना
मपिसौभाग्येरायायाश्चविशेषां प्रोक्तव्यासेनसेद
येरम्येनवेनवे नभस्थितानादेवानोदर्शनेप्रोक्तमेव
च ६० मनसासवलनेचैवदेवीनोरासमंडले अंशुले
भिरजन्मदेव्याश्चोक्तमिंदहिज ६१ अक्रूरागमनेचैव
गोपीनोचैवगोपीनोर्चाविलापने प्रोक्तसर्वगमेनैवा
प्यक्रूरमत्स्यनेतथा मथुरागमनेचैवशोकेगोकुल
वासिना रायिकाविरहत्वालाजालेप्रोक्तयथाविधि ६२
स्मृतिदर्शनेनैवमहोरयसुनाजले मथुरावेशनेप्रो
क्तनियनेरजकस्य ६३ कात्यासहसंभोगस्तथामो
क्षाणमेवच प्रसादनेवायकस्यमलाकरस्यमोक्षरां ६४
यनुसोभेजनेशोभोहृस्तिनोनियनेतथा सुभाप्रदेशानं
प्रोक्तनानादृश्यदर्शने ६५ कंसस्यानियनेप्रोक्ततदर्थ

नां विलायने सत्करंतस्य विधिवद्राजत्वे तस्मिन्
 था ६० विलेयने च कर्षे चेदने परमाद्भुते प्रोक्तस्तथा
 श्रुत्वा दो निजने जातपुत्रयोः ६८ परमात्मात्मिके दत्ते
 नंदाय तरातां यतिः सुनीनां गमने चैव राया स्थाने च नि
 जते ६९ ज्ञानेन योश्च सेवादे प्रोक्तमेव पुभावहे यज्ञो
 यतीते कृत्स्नस्य विद्याया न जगद्गुरोः ७० मृतपुत्रप्रदाने
 तप्रोक्ते तद्गुरवे पुरा राजसंयस्य दसते निने द्यवनस्य
 च ७१ प्रोक्ते हारिका निर्माणे विष्णु कर्मोदये तथा
 दारका वेशने प्रोक्ते सुग्रसेने विलायने ७२ रुक्मिणी
 हरणे चैव पारिजातस्य स्वर्गतः कुरुपोऽवसुदेनश्च
 वश्वभारमोक्षणे ७३ ऊषा यहरणे प्राक्ते वाणस्य भुज
 कृतने बले श्रुत्वा वने प्रोक्तमनिरुद्धस्य विक्रमे ७४
 राया यशो द्रासे प्रोक्ते परम दुर्लभे मोक्षणे च पृगाव
 स्य प्रोक्ते च परमाद्भुते ७५ तीर्थयात्राप्रसंगे न गणेश
 सृजने तथा दर्शने राधिका सांर्द्धे कृत्स्नस्य परमात्मनः ७६
 दर्शने राधिका देव्याः राधातेजः प्रकाशने राधयारम
 णे तीर्थभ्रमेण च रहस्यले ७७ निधने यडवेश्यानां ब्र
 ह्मशायेन शौनके मोक्षणे पांडुवानो च स्वयदा गमने ह
 रेः ७८ विवाहो नाम दस्येव सुस्मतिर्वाक्निर्वाणयोः प्रोक्ते
 सर्वमहाभागपुनरेव समासतः ७९ चतुःखंडे पुरा

ब्रवे

४४६

१० च व्रत्नैवैवर्तमेव च ८ इति श्रीव्रत्नैवैवर्तमहापुराणे
नारायणनारदसंवादेश्रीकृष्णजन्मवैवर्तेश्रुतकर्मणिकं
नौमैकत्रिंशताधिकशततमोऽध्यायः १२१ शौनक उवाच
च अयमेसफलं जन्मजीवितं च स जीवितं यच्छतं व्रत्न
वैवर्तं निर्विघ्नं मोक्षकारणं १ अभये देहि मे वत्स ज्ञातमा
हा वत्सेव च तदातिवेदने किंचिदस्तीति च करोम्यहं २
सुत उवाच नृजभीतिं महाभाग प्रश्ने कुरु यदीप्सितं स
र्वत कथयिष्यामि यद्गोप्यं सुमनोहरं ३ शौनक उवाच
अथुना श्रोतुमिच्छामि पुराणानां चलत्तकं संख्यानम
पिते वांच फलमस्यैव पुत्रक ४ सुत उवाच विस्तराणि
पुराणानि सेतिहासानि शौनक संहितापंचरात्राणि
कथयामि यथा गते ५ सर्गश्च प्रतिसर्गश्च वेशो मन्वेत
राणि च वंशपंचचरितं विप्रपुराणं पंचलक्षणां ६ यत्
उच्यते पुराणानां लक्षणां च विदुर्बुधा महतां च पुराणानां
लक्षणां कथयामि ते ७ सृष्टिश्चापि विस्तराणि स्थिति
तेषां च पालने कर्मणां वासनावार्ता मन्त्राचक्रमणच
वर्णने प्रलयानां च सोदाहणं विवृत्यते तत्कीर्तने नंदरे
वदेवानां च पृथक् पृथक् ८ लक्षणां च दर्शयिष्ये महतां
परिकीर्तने च तद्देशसहस्राणि परंपंचशताधिकं ९
पुराणप्रवरं चैव भविष्यं परिकीर्तने त्रयोविंशति साहस्रं

ब्रह्मैवैवर्तमीप्सिते ॥ सर्वेषांचपुराणानोसारमेव
 उर्वयाः एकादशसहस्रं च परं लिंगपुराणकं १२ च
 त्रविंशतिसाहस्रं च वाराहं परिकीर्त्तिने एकाशीति
 सहस्रं च परमेकशताधिकं १३ परस्कंदपुराणच।
 पांसंपंचो नवष्टिकं वामनेदशसाहस्रं कौर्मसमद
 शैवतः १४ मत्स्यं च तर्दशप्रोक्तं पुराणं पंडितैस्तथा
 कुनविंशतिसाहस्रं गारुडं परिकीर्त्तिने १५ परंद्वारे
 णसाहस्रं ब्रह्मांडं परिकीर्त्तितं एवं पुराणसंख्यानं च
 तर्लक्षमुदाह्यते १६ अष्टादशपुराणानां मष्टादश।
 प्रकीर्त्तिता इति ह्यसौ भारतं च वाल्मीकिः काव्यमेव
 च १७ पंचके पंचरात्राणां श्रीकृष्णमात्स्यस्तु च के व
 सिष्ठेनारदे पंचकपिलंगौतमेयकं १८ परं सनत्कुमा।
 रोयं पंचरात्रं च पंचके पंचसीसंहितानां च कृष्णभक्तिस
 मान्विता १९ ब्रह्मणश्च शिवस्यापि यवेदस्य तथैव च
 गौतमस्य कुमारस्य संहिता परिकीर्त्तिताः २० इमे तत्क
 थिते सर्वे क्रमेण च एथ कथं च अस्येव विपुलेशा।
 स्त्रिममापि च यथागमे २१ उवाच मे पुराणं च गोलोके
 रासमंडले श्रीकृष्णो भगवान्साक्षाद्ब्रह्माणं च सभक्त।
 के २२ ब्रह्मायं मे च यमिष्ठं यमो नारायणं मुनिं नाराय
 णो नारदे च नारदो मां च भक्तकं २३ अहं तां च त्रिभिः

ब्रह्म

४५७

संकथमितत्सडर्लभं डर्लभंचपुराणेचब्रह्मवैवर्तमी
सिते सटपोमेवविश्वचंजीवितोपरमात्मके तद्व
त्तसादिह्येचकर्मणामेवकर्मिणो २५ तद्वत्तवि
मृतंयत्रतद्विभूतिमवतमो ननेदेब्रह्मवैवर्तमितेवे
चविडर्लभः २६ सुपुण्यदेपुराणेचमेगलेमेगलप्रदे
सुगोपंचरहस्येचयत्ररम्पेनवेनवे २७ हरिभक्तिमदेचै
वडर्लभंहरिदासदे सावदेमोदादेसारंसाकसेताप
नाशने २८ रसितोचयथागंगासद्योमुक्तिप्रदाशुभा
तोयापुष्करंशुदेचयथाकाशीपुरोषुच २९ सर्वेषु
भारतेवर्षसद्योमुक्तिप्रदंशुमे यथासुमेरोःशैलेषुप
रिजातेचप्रापितो ३० यत्रेषुतलसीपत्रेत्रेष्टकादशी
चते हृदेषुकल्पहृदश्चश्रीकृष्णसुखेष्टराः ३१ ज्ञा
नानीद्रेषुनीद्रेषुमहाज्ञानीगोष्परः सिद्धेद्रेषुचक
पिलःसूर्यस्तेजस्विनोयथा ३२ सनत्कुमारोभगवा
नैसर्वेषुयथाग्रशी नृपेषुचयथारामोलक्ष्मणश्च
यत्रुष्मतो ३३ देवीषुचयथासीतामहापुण्यवतीसा
तो प्राणायिकायथाराधाकृष्णस्यमेयसीषुच ईश्व
रीषुयथालक्ष्मीपंडितेषुसरस्वती तथासर्वपुराणेषु
ब्रह्मवैवर्तमेवच ३५ लाभोविशिष्टसावदेमधुरंचसपु
ण्यदे संदेहभंजनंचैवपुराणःपरिकीर्तितः इहलोके

चस्रवदेदातारं सर्वसंपदो शुभदं पुण्यदं चैव विभ्रना
 शकरं यरं १० हरिदासप्रदं चैव परलोकप्रदं य
 ज्ञानामपि तीर्थानां त्रतानां तयसां तथा १८ भवः प्र
 दत्ति एसापि फलेनास्य समानकं चतुर्णीमपि वेदा
 नां पाठादपि करं फलं १९ शुणोतिर्द्धमगाचेतसौ भा
 ग्यं स्वामिनी लभेत् शुणोतीं देपुराणं च संयतं चैव पु
 त्रकं ४० गणयते च विक्रं सवे सवे पुत्रमालभेत् मृ
 तवत्साकाकवेय्यामहावेय्या च पायिनी ४१ पुराण
 श्रवणाहो भेषु त्रच चिरजीविते अपुत्रो लभते पुत्रमभा
 यो लभते प्रियो ४२ अस्पृहकीर्तिः स्वयं शास्त्रो भव
 ति पंडितः रोगानो मुच्यते रोगात् खदो मुच्येत वेयना
 त् ४३ भयान्मुच्येत भीतस्तु मुच्येत दापत्र आयदः अर
 एषे प्रांतरे भीते दावाग्नौ भवति भवे ४४ अथं कुं हं च
 दारिद्र्ये रोगं शोकं च दारुणं पुराणश्रवणादेव नैवर्ज
 नातिबुद्धिमान् ४५ श्लोकां दे श्लोकपादवायः शुणो
 तिसंसेयतः गोलोकवासपां च लभते नात्र संशयः ४६
 चतः खंडे पुराणं च विप्रदकाजितेन्द्रियः संकल्पतो
 यच्छृणोति भक्त्या दत्त्वा च दादितं ४७ यदा लेय च को
 मारावा इत्युच्यते यौवने कोटिजन्मातितापात् मुच्य
 नात्र संशयः ४८ रत्ननिर्माणायानेन भूत्वा श्रीकृष्णरूप

ब्रह्म
४४८

कं नित्यं गत्वा च गोलोके कुरु सदा संलभेयुर्वे असंख्य।
ब्रह्मयाति न न भवेत्तस्य पातने सामीयाया र्षदोभूता सै
वोच कुरुते हरेः ५० श्रुत्वा तब्रह्म विडे च वस्त्रस्नातः
शुचिर्द्वारिः पापसंयिष्टकै चैव फले तो ब्रह्ममेव च ५१
भोजयत्वा वाचकं च तस्मै दद्याच्च दक्षिणे चंदने शु।
रुमात्पो च सूक्ष्म वस्त्रमनो हरे निवेद्य वा सुदेव च वा।
चकाय च दीयते श्रुत्वा च प्रकृतेः विडे शुक्ल वस्त्रं सु।
पोयमे ५२ भोजयित्वा च दध्यन्ने तस्मै दद्यात्त काचने
सुवस्त्रं सूरभीरस्यो दीयते भक्तिपूर्वकं ५३ शुक्लाग
णपतेः विडे विघ्ननाशाय संयतः स्त्रियतो र्पवते च
श्वेतचामरमालकं ५४ प्रदीयते वाचकाय स्वस्तिकं
तिलते डलो परियक्त फलानि वकाल दशोद्भवानि।
च ५५ श्रीकुरु सजन्म विडे च शुक्लाभक्ता भक्तिदः वा
चकाय प्रदद्याच्च वरे रत्नो गुलीयकं ५६ सूक्ष्म वस्त्रं
च सात्वे च स्त्राण के डल सुतमे निर्मात्ये वरदाने च सुय
के दीरमेव च ५७ सर्वसंदक्षिणं दत्वा स्नवने कुरु।
ते फले शतके ब्रह्मणा च भोजयेत्परमादरं ५८
ब्रह्मणे वै सवैशास्त्रं सुयविष्टे च पिंडितः कुरुते।
वाचकं शुद्धममयानिः फले भवेत् ५९ श्रीकुरु सवि
मुवाड सान्नो यदि दद्याच्च ब्राह्मणात् श्रीकुरु सभक्तिः

युक्ताश्चपुराणयः सुलोतिच ११ भक्तिप्राप्त्यनल
 भतेहेतिप्राण्यपुराकृते एतत्तेकथितं सर्वयक्षुते
 गुरुवक्तजः १२ विदायेदं हविर्द्रव्यामिना रायार्ण
 अमे दृष्टाविप्रसमूहेचनमस्कृतं समागतः १३
 कथितं ब्रह्मवैवर्तं भवतामाज्ञया परं कायेन मनसा।
 वाचः परं भक्त्या दिवानिशं ६४ भजसं परं ब्रह्मरा।
 यशं त्रिगुणात् परं नमोस्तु ब्रह्मणे भ्यश्च कृत्वा य परा
 मात्मने ६५ शिवाय ब्रह्मणे नित्यं गणेशाय नमो नमः
 नमो देवैः सरस्वते पुराणाय रवे नमः सर्वा विघ्नविना
 शिते दुर्गा देवैः नमो नमः सुष्माके पादयमानि दृष्ट्वा
 पुण्यानि शौनक ६६ अथ सिद्धाश्च मेया नित्यं देवैः
 गणेश्वरः ६८ इति श्री ब्रह्मवैवर्त महापुराणे नारा
 यण नारद संवादे श्री कृष्ण जन्म खंडे सूत शौनक से
 वादे द्वात्रिंशोऽधिकशततमोऽध्यायः १३२ ॥

